Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

134

~~VI 8 318~~

BIBLIOTHECA
REUVENSIANA.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Prima Pontani editio est anni 1595. Fabric.

Pontanus in Analectis suis (Rostoch. 1599. 4°)

„Cavi, inquam, assidue ut ex antiquorum lectione
„non ad me solum lectionis manaret fructus
„sed ad eos quoque locorum, si forte, labo-
„rantium, lux et medicina. Specimen ejusce
„rei in Macrobianis nuper castigationibus
„aliquot dedimus, nunc uberius faciemus".

Mortuus est Pontanus anno 1640. Moreri.

~~II A~~

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

1128 x+65

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

C. J. C. Reuvens.

186 M 14

AVR. THEODOSII MACROBII

V. Cl. & inluſtris

OPERA.

IOH ISACIVS PONTANVS ſecundò recenſuit: adiectis ad libros ſingulos

NOTIS.

Quibus accedunt IOH. MEVRSI *breviores Notæ.*

LVGDVNI BATAVORVM,
Ex officinâ IOANNIS MAIRE.
CIƆ IƆ C XXVIII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Contenta hac editione.

COMMENTARIVS *In Somnium Scipionis.*

SATVRNALIORVM *Libri ſeptem.*

DE DIFFERENTIIS *&* SOCIETATIBVS *Græci Latinique verbi Libellus.*

Ad quæ omnia IOH. ISACI PONTANI *Caſtigationes ſiue Notæ.*

IOH. OPSOPOEI *&* IOH. ISACI PONTANI *Notæ ad libellum de Græco Latinoq; verbo.*

Acceſſit Syllabus Auctorum quorum teſtimoniis Macrobius vſus eſt, adhæc Index Rerum & Verborum copioſiſſimus: necnon Auctores qui in Collectaneis vel Notis laudati, illuſtrati, vel emendati.

IOH. MEVRSI *Breues Notæ ad Macrobium.*

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ILLVSTRI AC MAGNIFICO
VIRO

D. CHRISTIANO FRISIO,

Equiti Aurato, Domino de CRAGERVP, Sereniſſimi DANIÆ, NORVAGIÆ &c. Regis CHRISTIANI IV, Cancellario, ac Regni Senatori,

IOH. ISACIVS PONTANVS
S. D.

Magnifice ac Illuſtris Domine,

SVnt iam anni circiter triginta, cum Aurelium Macrobium, vtiliter emendatum atque adnotatum, lacuniſq; MS.ti ope expletis quàm vaſtiſſimis, admodum adoleſcens euulgarim; Eundemque nobiliſſimo ſummoque viro D. Arnoldo Vitfeldio, Domino ab Oderſberch, Regni Daniæ Cancellario, optimarum artium, & quicunque earundem haberentur ſtudioſi, ſingulari Mæcenati, dicatum inſcripſerim: Nunc verò, Vitfeldio vitâ & honoribus ampliſsimis laudabiliter perfuncto, non tamen aliò quàm in Daniam ire aut redire Macro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

bius idem noſter debuit, poſtquam illi ex intervallo ornatus haud paulo priori luculentior acceſſit. In Daniam igitur dum iter inſtruit, quo & ad quem, niſi ad te, illuſtris ac generoſe Frisi, rectà eundum haberet, qui novus maximusq; Mæcenas orbi arctoo iamdudum effulſiſti? Quique me nullo meo merito, ſed popularitatis ergo iam olim in Germaniâ, cum ibi ſtudiorum gratiâ agerem, familiariter agnitum, & audeo addere, huius ipſius Macrobii cauſâ, qui tum commodùm prodierat, eo amore eâque conſtantiâ complexus fuiſti, vt poſtmodum in regiam clientelam recipi me, ac munus ſcribendæ hiſtoriæ Danicæ, cum ampliſſimo ac regio ſalario, iniungi gratioſè curaveris. Hederam videmus, licet perpetuò virentem, iacere, niſi adminiculis ſuffulciatur. Quæ vbi nacta fuerit, ſive palatiis ſive templis adſita, exſurgit quàm lætiſsimè. Eadem vitibus indoles. Habent illæ ſuccum ſuaviſsimum ac ſaluberrimum, ſed qui humi computreſcat, niſi ipſæ idoneis fulcimentis erigantur. Nec aliud fere hominum eruditorum fatum eſt, vt meritò illæ ſtirpes ingeniis, ac numini poëtarum Dionyſio, conſecratæ ſint. Eſt enim illis cum hederâ perennantis famæ florentiſsimus viror: Eſt cum uvis dulciſsimus eloquentiæ ac doctrinæ potus, & qui ut maximis viris, ac clavum reipublicæ tenentibus, non eſſe non

poſsit

poſsit gratiſsimus, itàiidem horum viciſsim patrociniis, ut iis veluti ridicis ac pedamentis quibuſdam innitantur, opus habent. Sic olim ingeniorum parens Italia Ennio Scipionem; Auguſtum & Cilnium Mæcenatem Maroni & Venuſino; Veſpaſianum C. Plinio; Honorium & Stiliconem Claudiano extulit. Et ut ad tempora propiora veniam, Picus & Politianus ſuo Medice Laurentio, veluti pedamento, incubuêre. Anglia quoque ſuperiori ſeculo ſi quid eximium, ſi quid eruditum, ut & vicina Germania, habuit; & in eâ, præter ceteros, magnus ille Roterodamus ad Montioios, ad Varamum Cantuarienſem Archiepiſcopum oculos atque animum reflexit. Gallia Franciſco, eius nominis regum primo, gloriata eſt, hodieque & ſemper triumphabit. Quæ & eadem virtus gloriaque, tuæ gentis ac nominis familiæ, illuſtris Cancellarie, veluti propria, tres ordine Frisios (ſi intermedium nobiliſſimum Nicolaum Caaſium, eximium etiam ingeniorum fautorem, excipiamus) Danorum regibus eminentiſsimis tribus, Chriſtiano III, Frederico II. & nunc eorundem nepoti & filio Chriſtiano IV. Cancellarios, id eſt, regni ac literarum optimarum nutritios ſuffecit. Hi nobis Hemmingios, Ranzovios, Braheos, Cragios & illis ſuccreſcentes ſurculos, hodieque ſuperſtites, & qui exornant ætatis ſuæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

gloriam, feliciter eduxerunt. Et ne priora ſecula ſilentio præteream, & in his, quod Daniæ regno inter omnia Europæ regna vel ſoli debetur, ibi ſcilicet, cum omnia alibi & undique densâ barbarie obſita ſorderent, elegantiam ac decus literarum ſtetiſſe. Nam ſub priſtini ſeculi prædeceſſore tuo, magnifice & illuſtris Domine, Abſalone Vido, Archiepiſcopo Lundenſi, regni conſiliario, ac primæ apud regem admiſsionis, nec minus optimorum ſtudiorum, quàm ſacrorum antiſtite, primi inquam Valdemari temporibus, eo ipſo Muſagete benigniter adſpirante, Saxo ille Grammaticus eluxit. Quem eundem aliquot ſeculis poſt, ubi emergere è vepribus, ac tenebris ignorantiæ denſiſsimis, caput inciperet doctrina cultior, admirati ſunt viri doctiſsimi illo ævo, qui fuit annus Chriſti milleſimus ultra centeſimum, hominem Danum non modò ſplendide magnificeque gentis ſuæ hiſtoriam contexuiſſe, ſed ad id exequendum attuliſſe inſuper ingenium vividum & ardens, orationem nuſquam remiſſam aut dormitantem, tum mirificam verborum copiam, ſententias crebras & figurarum admirabilem varietatem; ut exputare iterum iterumque haud potuerint, unde homini ad axem propemodò extremi boreæ poſito tanta vis eloquendi eâ ætate promanarit. Sed quod illi admirati, ipſe Saxo nõ obſcurè

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ſcurè aperit, dum regiæ domus, & qui ei præerant, mirabilem frugalitatem, cultum ac diſciplinam enarrat. Vt igitur unde digreſſa eſt, ad te, Ampliſsime D. Cancellarie, oratio redeat, cum nullus caſus fortuitus, nullus proxeneta aut pararius, ſed virtus tua, ſed amor erga literas & literatos, & ipſum hunc, ut meminimus, authorem (operâ tum primum noſtrâ meliorem redditum) tuum in me affectum excitarit, ad te quoque ſummo nunc jure idem accedet, iteratâ hac editione, & alacritate ac vigilantiâ chalcographi, tum & noſtrâ, quantum per tempus licuit, recognitione cultior atque emendatior. Et hunc quidem, in anteceſſum, tuam Mag.tiam à me hoc tempore, tot aliàs nominibus tuæ Mag.tiæ multifariam obſtricto, benignè accepturam confido, dum opus noſtrum hiſtoricum, quod ad umbilicum propemodò deductum, & modò maximâ ſui parte ſub prælo deſudat, ultimam manum accipiat. Interea apud Deum ter maximum, pro regiâ majeſtate intercedere haud deſinam, ut eam potenti ſuâ dexterâ protegat, & tuam ſimul Mag.tiam feliciter diu ſervet ac proſperet: Utque eius, quod geritur modò, fatalis ac funeſti belli nimbos, & quidquid è vicinâ & afflictiſſimâ Germaniâ in oras boreæ impetuoſius videtur vergere, procul amandet; & à Cimbris ad Cimmerios extraque noſtrum

cœlum inque ſolas terras transferat & averruncet. Quod iterum iterumque te, ſumme rerum rector & arbiter, oro obſecroque; qui & ſolus potes

Tranquillâ pace iuvare
Mortales, facere & fera mœnera militiai
Per maria & terras omnes ſopita quieſcant.

Dat. HARDEVICI GELRORVM XII. Cal. Quintil. Anno Chriſti cIↃ IↃCXXVII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

IN

AVR. MACROBIVM

A

IOH. ISACIO PONTANO
reſtitutum.

PRISTINVS *auſpicio Pontani redditus eſt nunc*
Macrobio cultu ſub potiore nitor.
Gaudete ô veterum Scriptorum naufraga turba,
Si quos Macrobii docta papyrus habet.
Hanc per Macrobium vitam ſpirabitis olim,
Quæ per Pontanum reddita Macrobio eſt.

IOSEPHVS SCALIGER IVL. CÆS. F.

IN

MACROBIVM

A

Doctiſs. iuuene
D. IOH. ISACIO PONTANO
reſtitutum.

SCIPIADAE *nobis nil præter ſomnia liquit*
Iniqua nimium temporis voracitas.
Ipſa etiam dudum periiſſent ſomnia, vitam
Marcus perennem ni dediſſet ſomniis.
Sed Marci exiguum hoc periiſſet (plurima Marco
Fata abſtulere) ni indidiſſet ſpiritum
Macrobius; qui iam vicino in limine lethi
Ipſus iacebat ſquallido ſitu obſitus,
Quum vitam vitæ auctori Pontane dediſti,
Vna ſimul plures iuuante dextera,
Somnia Scipiadæ, Marco ſua ſcrinia reddis,
Ipſumque longum perpeti vita beas
Macrobium: fallor? non te fata aſpera tangent
Pontàne, debet ipſa cui vitam ſalus.

P. BERTIVS.

IN IOH. ISAACI PONTANI MACROBIVM reſtitutum.

MACROBIVM *ad proprii reuocas quod nominis vſum,*
Reſtituiſque illi, quod fuit ante, decus:
Ille iterum, tanto ſiquidem pro munere gratus,
Implebit famæ candida vela tuæ.
Et merito nomen tibi debet Iſace perenne,
Qui tibi curarum millia tanta dedit.

FR. DOVZA.

DE EODEM.

MACROBII *falſum nomen iam pene vetuſtas*
Fecerat, & doctis inuida barbaries.
At tu Macrobio nomen Pontane decuſque
Reſtituis, Libris fretus & ingenio.
Fide. hic te rurſum felix labor, auſpice Muſa,
Efficiet fama perpete macrobium.

FR. RAPHELENGIVS F.F.

Ἐγκώμιον

IOH. ISACIO PONTANO, AMBROSI AVRELI MACROBII V.Cl. & inluſtris, VINDICI ET ADSERTORI.

SIC *ſolidi nihil eſt? ſic Rerum vertitur Ordo?*
Sic omni exactum eſt parte vel arte nihil?
Lucem ARPINATI *qui fécit, & abdita doctè*
Expediit Genii dexteritate ſui;
Qui ſatur AMBROSIA *& cæleſti Nectare plenus*
Mattia Conuiuis melle adpiata dedit;
MACROBIVS *iacet, hei!, tenebris obnubtus adultis,*
Furua feré Orcini luſtra ſubiuit Heri.

Prò,

Prò, ſeclum inmite! hà, Fatum inlacrumabile! fruſtrà
Ergone LONGAEVI nominis omen erit;
Non ita. ſic vivat, Poſitum qui vivere fécit,
Et Melici & Medici ſtella coruſca chori,
PONTANVS, quo ſe DANORVM Pontus alumno
Tollit, & undanteis in mare voluit aquas.
Macte, VIR INLVSTRIS merito, CLARISSIME ſcribtis!
Et, ſi fors aliquis ſenſus ineſt cineri,
Gaude, PONTANO recidivus VINDICE ſurges,
MACROBII haut fruſtrà nominis omen erit.
Surge alacer, Medicoque tuo Sôtéria defer,
Qui Veſpillonum te trahit è manibus.
Parte tui truncum meliore, & lumine caſſum
Te in medio dolui ſæpé iacére ſitu:
Te malè mulcârat Scribarum querquera febris,
Spurcâratque artus ſontica lepra tuos:
Corpore quin toto vitalis ceſſerat omnis
Cumque calore color, cumque colore calor.
Tunc miſer. at tamdem felicibus editus aſtris
PONTANVS, fracto certa medela viro,
Indignam ſortem, & caſus miſeratus acerbos,
Gaudet Phœbeas adplicuiſſe manûs.
Iamque IGNEM FERRVMQVE parans tibi vulnera clamat,
Magnaque Grammaticos damna dediſſe procos.
Ringitur ob vari, & vani Cenſoris acumen,
Et ridet Critici ſchemata falſa Gregis.
Ridet quiſquiliis nihil eſſe elucius illis,
Quas Critice adfundit ingenioſa libris.
Ridet. at ASCLEPI pollenti numine plenus
VRIT, &, ut redeat priſtina forma, SECAT.
Trunco reſtituit corpus, dat lumina caſſo,
INLVSTRI inſpirat mentem, animumque VIRO.
Perdita fruſta legit, cataplaſmata mollia miſcet,
Obligat artifici luxaque membra manu;
Obligat. ecce, SALVS campis emiſſa beatis
Spem certam Medicum iuſſit habere ſuum.
Nec fruſtra. Viden' ut ſurrebtus faucibus Orci
MACROBIVS nitidum tollat in aſtra Caput?
Fulgeat ut ſcabro ſqualore exutus, & ævo,
Se magni properet ferre ſub ora Viri?
Nunc poſtliminio viden' ut ſit redditus olli
Cumque calore color, cumque colore calor?

Serpula non aliter corium convertit & ævum,
Stellio ſic ſenium ponit in exuviis.
Quæ PONTANE, *tibi referetur gratia? magna;*
Scilicet, hinc LONGI VIVERE *principium.*
Nunc eat Ambitio, caudamque per oppida iactet
Quòd dederit fetus publica in ora ſuos;
Affaniiſque bonas cartas macularit ineptis;
Seruati Auctoris gloria major erit.
Perge illum porrò, Iuvenis, decurrere Circum,
Laus ſolet hos homines indubitata ſequi,
Qui veterum auctorum diuina Inuenta refingunt,
Adlucentque illis, quæ tenebroſa, FACEM.
Tu facere hæc potis es (teſtor, ſacra numina, Muſas)
Dum video, & liquidò res manifeſta docet;
Hinc VERVM *diâ te mente beâre* PROMETHEVM,
Illamque egregiis dotibus induëre;
Illinc prolixè mutos tibi adeſſe Magiſtros,
Atque auram SCRIBTI *velificare* LIBRI.
Non eſt quòd metuas Pharium Lucumonis acetum,
In toto nulla eſt corpore mica ſalis.
Non eſt quòd metuas jejuni dicta Mamurræ:
Certè ille inſubidæ garrulitatis homo eſt.
Hoc ſtudium Sol eſt. IGNORAT NOCTVA SOLEM.
Quid metuis timide? cauſa timoris abeſt.
Vos, heîc qui adſtatis caperatâ fronte Magiſtri
Ite procul, Ludi pulvere ſparſa cohors.
Ad veſtrum faciunt nihil hæc Tuceta palatum
Quis cibus eſt multis allia cum lacrumis.
Vos hæc non capitis, tamenetſi carpitis. eheu!
Quàm grande eſt Capital carpere non capere!

PETRVS SCRIVERIVS.

Anno 1597.

Επι-

Ἐπίγραμμα

ΙΩΑΝΝΗ, ΙΣΑΧΙΩ,

Ποντάνῳ

ΜΑΚΡΟΒΙΟΥ

ἀμύντορι.

ΑΛΛΟΤΡΙΑΙΣ βίβλοις ἐς ἑὴν ἐχρήσατο βίβλον
  Μακρόβιος, καὶ ὅμως μακρὸν ἔδωκε βίον·
Αἴκε γὰρ ἀλλοτρίας μὴ συλλέξαιτο σελίδας
  Μακρόβιος, μικρὸς ἦν ταῖς σελίδεσσι βίος.
Ἀλλὰ λίην ἀσεβέσι βλαβαῖς κρονίαντε χρόνιαντε
  Μακρόβιος μόνον οὐ πάντ᾽ ἀπέωλε βίον.
Μακροβίῳ τ᾽ ἄλλοις τε βοηδρόμος ἦλθεν ἀμύντωρ
  Ποντᾶνος, καὶ ὅμως μακρὸν ἔδωκε βίον.
Πῆ παρέβην; τί δ᾽ ἔρεξεν Ἰσάκιος; ὅσσ᾽ ἐτέλεσσεν;
  Καὶ τίν᾽ ἀμοιβαίην δέξεται ἀντίδοσιν;
Μακρόβιός τε καὶ οἷσιν ἐχρήσατο γραμματίοισι
  Μακρόβιος, μακρὸν τῷδε πορῶσι βίον.

ἔγραψα

ΥΓΕΙΑΝΟΣ Ο ΓΡΟΤΙΟΣ.

Vertebam Latine

SCRIPTA *aliena ſuos dum quondam vertit in vſus*
  MACROBIVS, LONGVM VIVERE *ſcripta facit.*
Illa ſuos etenim ni conuertiſſet in vſus
  MACROBIVS, LONGVM VIVERE *non poterant.*
Verum incuria ſumma , & ſumma iniuria ſacli
  Tantumnon peſſum MACROBIVM *dederant.*
His vindex veniens tanquam demiſſus ab alto
  PONTANVS, LONGVM VIVERE *reſtituit.*
Quo prætergreſſus ; quid geſsit ISACIVS? *& quæ*
  Hunc manet à tantis talio digna viris?
Macrobius, ſimul his queis vtitur ille libellis,
  PONTANI LONGVM VIVERE *ſcripta facit.*

HVGEIANVS GROTIVS.

DE

DE
MACROBIO
eiusque Scriptis
TESTIMONIA,
& alia quædam ad Lectorem.

LIBRI PRIMI SATVRNAL.
Cap. I.

Macrobius natione non Romanus.

NISI ſicubi nos ſub alio ortos cælo Latinæ linguæ vena non adiuuat. *Et ſtatim:* Petitum impetratumque volumus, æqui bonique conſulant, ſi in noſtro ſermone natiua Romani oris elegantia deſideretur.

COMMENTARIO
in Somnium Scipionis.

LIB. I. CAP. I.

Eius liberi.

INTER Platonis & Ciceronis libros quos de rep. vtrumque conſtituiſſe conſtat, Euſtathi fili, vitæ mihi pariter dulcedo & gloria &c.

Lib. 1. cap. 2. Saturnal.

Æquales & familiares eius.

Servius inter Grammaticos Doctorem recens profeſſus, iuxta doctrinam mirabilis & amabilis verecundiæ.

Lib. 6. cap. 6.

Servius Honoratus.

Sed nunc dicat volo Servius quæ in Virgilio notaverit &c. Quotidie enim Romanæ indoli enarrando eundem vatem, neceſſe eſt habeat huius annotationis ſcientiam promptiorem.

Lib.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Lib. 6. cap. 7.

Exoratus ſit à nobis (Servius) doctiſſimus doctor. *ibidem:* doctorum maximus.

Lib. Saturnal. 5. cap. 1.

Quatuor ſunt genera dicendi; copioſum, in quo Cicero dominatur: breve, in quo Saluſtius regnat: ſiccum, quod Frontoni adſcribitur: pingue & floridum, in quo Plinius Secundus quondam, & nunc nullo veterum minor noſter Symmachus luxuriatur. Q. Aurelius Symmachus.

Lib. 1. Saturnal. cap. 6.

In locum Poſtumiani abnuentis Euſebium Graiâ & doctrinâ & facundiâ clarum rhetorem ſubrogavi. Euſebius rhetor.

Ibidem cap. 5.

Euſtathius tantus in omni philoſophiæ genere, ut ſolus nobis repræſentet ingenia trium philoſophorum, de quibus noſtra antiquitas gloriata eſt. *Et ibidem ſtatim*: Omnia inter Græcos genera dicendi ſolus implet: inter nos tamen ita ſui locuples interpres eſt, ut neſcias quâ lingua facilius vel ornatius expleat operam dicendi. Euſtathius.

Lib. 1. Saturnal. cap. 6.

Flavianus & Euſtathius, par inſigne amicitiæ. Flavianus.

Lib. 7. Saturnal. cap. 4.

Cum ergo videas, mi Aviene (inſtituenda eſt enim adoleſcentia tua, quæ ita docilis eſt ut diſcenda præcipiat) cum videas, inquam, anceps eſſe omne ſcommatum genus: ſuadeo in conviviis, in quibus lætitiæ inſidiatur ira, ab eiuſmodi dictis faceſſas. Avienus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Quin age, inquit Prætextatus, Euſtathi, verecundiam Avieni probi adoleſcentis iuva.

Occurrunt præterea paſſim Vettius Prætextatus, Euangelus, Dyſarius. *De quibus author ipſe conſulendus, & præſertim lib. 7. cap. 4. introducitur loquens* Dyſarius *medicæ artis peritiſſimus. De Vettio Prætextato, ut & Flaviano Avienoque & aliis vide ſub finem Notarum Inſcriptiones aliquot luculentas.*

De Opere verò hoc ſuo & modo ſcribendi inſignis eſt ipſius Macrobii locus pag. 161. quem ſubieci:

Tale hoc præſens opus volo. multæ in illo artes, multa præcepta ſint, multarum ætatum exempla, ſed in unum conſpirata. *Et paulo ante :* Nec mihi vitio vertas, ſi res, quas ex lectione variâ mutuabor, ipſis ſæpe verbis, quibus ab ipſis auctoribus enarratæ ſunt, explicabo, &c. *Quæ ad evitandam calumniam (quam tamen effugere haud potuit) ab eo dicta eſſe ſatis apparet. Sed de hoc aliàs & alibi, ſi volet Deus, otio meliori.*

Imp. Honorius & Theodoſius AA. *Florentio* P.V.

Macrob. ſacri cubiculi præpoſitus ſub Honorio & Theodoſio Cæſaribus.

QVI ſacri cubiculi noſtri fuere præpoſiti, vel nunc eſſe ceperunt, vel quos poſtea ſors ad aſcendendi huius gradum faſtigii deuocarit, ea dignitate fungantur qua ſunt præditi, qui eminentiſſimam prætorianam & vrbanam meruerint præfecturam, aut certe militarem magiſteriam poteſtatem; ita vt ſit inter eos poſt depoſitas adminiſtrationes nulla diſcretio, ſiue noſtræ ſerenitatis adoraturi admittuntur imperium, ſiue pro ſuo arbitrio ſolemnes feſtiuitates & cœtus, vel ſalutationes, vel quælibet alia officia frequentent, vt in ſedibus & conſeſſu is eis ordo ſeruetur, quem ordo prouectionis oſtenderit, ſub habitu ipſis videlicet conſueto: cum manifeſte decretum ſit eum eſſe, qui præceſſerit, potiorem; vel illum ſubſequi quem recentius probauerit examen. Sed vt nos ad hanc promulgationem, *Macrobii viris illuſtris* merita prouocarint, ita obſeruationem quoque legis ab eius volumus

ſumere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ſumere prouectionis auſpicium. *Cetera, & locum unde hæc ſumpta, vide initio Notarum libri* 1. *ad Saturnalia cap.* 1.

Geſneri Bibliotheca.

VERTIT in Græcum ſermonem Aurelii Macrobii in Somnium Scipionis Commentarios Maximus Planudes. Eius quædam à Planude tranſlata.

Et in præfatione Theſauri ſui omnium vocum Guilielmus Morelius.

QVOD Somnium Scipionis Græce translatum, perperam Gazæ tribuatur, veteres codices manuſcripti teſtantur: in quibus non modo id Somnium, verum etiam tota Macrobii eius ſomnii explicatio Græca continetur, Maximoque Planudi adſcribitur. *Huius opuſculi MS. uti accepi à clariſſimo Ioſ. Scaligero, fuit aliquando penes iuris conſultiſſimum I. Cuiacium. Morelium quoque habuiſſe liquet ex plurimorum Planudis locorum laudationibus in eodem, quod dixi, vocum Dictionario.*

Iſidori Gloſſæ.

Vaſcillum, parvum vas. Macrobius: *Solvens radiis in aquâ ſubiectâ vaſcillo.*

Laurentius Valla lib. 1. *Eleg. cap.* 13.

Curioſiſſimus in loquendo & reconditiſſimæ ſcientiæ MACROBIVS.

** SVMMA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

SVMMA
LIBRORVM MACROBII
ET
CAPITVM,

prout hac editione à IOH. ISACI PONTANO *diſtincti ſunt.*

CAPITA LIBRI PRIMI
IN SOMNIVM SCIPIONIS.

I. QVæ differentia & quæ ſimilitudo ſit inter Platonis ac Ciceronis de Republica libros; curque aut ille indicium Eris, aut hic ſomnium Scipionis operi ſuo adſciuerit. Pag. 1.

II. Quid reſpondendum Coloti Epicureo, putanti, Philoſopho non eſſe vtendum fabulis; quasque fabulas Philoſophia recipiat, & quando his Philoſophi ſoleant vti. 3.

III. Quinque eſſe genera ſomniandi; atque ſomnium hoc Scipionis ad prima tria genera debere referri. 7.

IV. Propoſitum ſeu ſcopus huius ſomnii quis ſit. 12.

V. Quamquam omnes numeri modo quodam pleni ſint; tamen ſeptenarium & octonarium peculiariter plenos dici; quamque ob cauſam octonarius plenus dicatur. 13.

VI. Multas eſſe cauſſas cur ſeptenarius plenus vocetur. 17.

VII. Obſcura inuolutaque ſemper eſſe ſomnia ac ſigna de aduerſis; & tamen ſemper ſubeſſe aliquid, quo poſſit quoquomodo deprehendi veritas, modò diligens aſſit ſcrutator. 33.

VIII. Quatuor eſſe virtutum genera, politicas, purgatorias, animi purgati, & exemplares: & cùm virtus beatos efficiat, ſitque primum illud virtutis

tis genus in rerumpublicarum gubernatoribus, ideo hos vtique fore felices. 35.
IX. Quo ſenſu rerumpublicarum rectores cœlo deſcendiſſe, eóque reuerti dicantur. 39.
X. Quid ſecundum priſcos illos theologos inferi ; & quando ex eorum ſententia, anima aut viuere aut mori dicatur. 41.
XI. Quid & vbi inferi ſecundum Platonicos; quando horum ſententia aut viuere anima aut mori dicatur. 44.
XII. Quomodo anima ex ſuperiore mundi parte ad inferna hæc delabatur. 47.
XIII. Hominem duplici ratione mori : primùm ſi anima corpus relinquat; deinde ſi anima in corpore adhuc manens, corporeas illecebras contemnat, voluptatesque & affectiones omnes exuat : ex his mortibus poſteriorem hanc omnibus appetendam ; priorem accerſendam non eſſe, ſed exſpectandum donec deus ipſe animam à corpore diſſoluat. 51.
XIV. Cur mundus hic vniuerſus, dei vocetur templum: quotuplici ſenſu accipiatur nomen animi : & quomodo mens homini cum ſideribus communis eſſe dicatur : tum variæ de animi natura ſententiæ : quid inter ſtellam & ſidus interſit: quid ſphæra, quid orbis, quid circus : ſtellæ errantes vnde nomen acceperint. 55.
XV. De vndecim circulis cœlum ambientibus. 61.
XVI. Qui fiat vt quædam ſtellæ numquam à nobis videantur; & quanta ſtellarum omnium magnitudo. 64.
XVII. Cælum quamobrem ſemper & in orbem moueatur: quo ſenſu ſummus vocetur deus: & ecquid ſtellæ, quas fixas vocant, ſuo etiam prop̃rióque motu agantur. 67.
XVIII. Stellas errantes contrario quàm cælum motu verſari. 71.
XIX. Quem Cicero & quem Plato ſoli inter errantes ſtellas aſſignauerint ordinem : cur luna lumen ſuum mutuetur à ſole, ſicque luceat vt tamen non calefaciat : deinde cur ſol non abſolutè ſed ferè medius inter planetas eſſe dicatur. vnde
 ſideri-

ſideribus nomina: & cur ſtellarum errantium aliæ aduerſæ nobis ſint, aliæ proſperæ. 74.
XX. De diuerſis nominibus Solis, deque eiuſdem magnitudine. 80.
XXI. Qua ratione inferiorum ſphærarum ſtellæ in Zodiaci ſignis meare dicantur, cum in iis non ſint: curque ex illis aliæ breuiori aliæ longiori tempore Zodiaci ſigna percurrant; & quomodo circulus Zodiacus in duodecim partes diuiſus ſit. 86.
XXII. Terra qua de cauſſa immobilis ſit, & omnia in eam ſuo nutu ferantur pondera. 93.

CAPITA LIBRI SECVNDI

IN SOMNIVM SCIPIONIS.

I. CONCENTVM quemdam effici motu cæleſtium corporum, & quomodo ratio eius concentus à Pythagora ſit deprehenſa: tum qui numeri apti ſint conſonantiis muſicis; quotque conſonantiæ ſint. 96.
II. Plato quem in modum animam mundi ex numeris fabricatam eſſe docuerit; & quòd hinc etiam probari poſſit, concentum quemdam eſſe cæleſtium corporum. 100.
III. Aliis præterea indiciis ac rationibus concentum illum motuum cæleſtium poſſe oſtendi: quodque interualla ea, quæ eſſe in anima ratione ſolâ intelliguntur, reuera in ipſo mundi corpore deprehendantur. 105.
IV. Qui fiat vt inter ſonos cæleſtis illius concentus alius acutior ſit, alius grauior: quodnam ibi melodiæ ſit genus; & cur ſonus ille à nobis non audiatur. 108.
V. Terræ medietatem eam, in qua nos ſumus, quinque eſſe diſtinctam zonis: quodque ex iis duæ tantùm ſint habitabiles; quarum altera habitetur à nobis, alteram qui incolant homines ignoretur: tum verò & in reliqua terræ medie-
tate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tate zonas eſſe easdem ; & inter illas duas quoque ab hominibus habitari. 111.
VI. Quanta terræ ſpatia habitationi ceſſerint, quanta inculta ſint. 118.
VII. In cælo eaſdem ineſſe zonas quæ inſunt terræ; atque cauſam huius diuerſitatis eſſe Solem : qui vt acceſſu ſuo cauſa caloris eſt; ita receſſu frigus inducit. 119.
VIII. Obiter quomodo explicandus locus Virgilii primo Georgicôn de circulo zodiaco. 123.
IX. Non vno ſed gemino oceani ambitu terram omnem circumflui : & quomodo anguſta verticibus, latior lateribus, ſit habitabilis noſtra : tum de exiguitate Oceani, quem nos magnum vocamus. 125.
X. Mundum quidem eſſe æternum : cæterùm inde non poſſe ſperari perpetuitatem gloriæ ac famæ apud poſteros; quando mundo ipſo manente ea quæ in ipſo ſunt viciſſitudine quadam nunc óccidant, nunc rurſus oriantur. 127.
XI. De diuerſitate annorum: quodque is qui verè annus vertens eſt ac mundanus, quindecim annorum noſtrorum ambiat millia. 131.
XII. Hominem non corpus eſſe ſed mentem : & num quid in hoc mundo verè intereat ac corrumpatur. 134.
XIII. De tribus ratiocinandi modis, quibus immortalitatem animæ aſſeruêre Platonici. 137.
XIV. Quibus rationibus Ariſtoteles contra Platonem monſtrare voluerit animam à ſeipſa moueri non poſſe. 139.
XV. Quibus argumentis Platonici magiſtrum ſuum aduerſus Ariſtotelem tueantur, oſtendentes vtique eſſe aliquid quod à ſeipſo moueatur, idque neceſſariò eſſe animam : quibus probatis eneruata eſt prima obiectio Ariſtotelis. 144.
XVI. Quem in modum reliquæ Ariſtotelis obiectiones Platonicis refellantur. 150.
XVII. Scipionem ab auo ſuo Africano tam ad ocioſas quam ad negocioſas virtutes incitatum fuiſſe: tum de tribus Philoſophiæ partibus, quarum nullam Cicero intactam præterierit. 156.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAPITA LIBRI PRIMI
SATVRNALIORVM.

PRAEFATIO, ad Euſtathium filium. 159.

CAP. I. Argumentum totius operis. 162.

II. Quæ conuiualis huius ſermonis origo & quis ordo fuerit. 163.

III. De principio ac diuiſione ciuilis diei. 167.

IV. Latinè dici *Saturnaliorum*, *noctu futura*, & *die craſtini*. 169.

V. De exauctoratis obſoletisque verbis: tum rectè ac Latinè dici, *mille verborum eſt*. 174.

VI. De origine ac vſu *prætextæ*; & quomodo hæc in vſum tranſierit nominis: inibique de aliorum quorundam nominum propriorum origine. 177.

VII. De Saturnaliorum origine ac vetuſtate; vbi & alia quædam obiter perſtringuntur. 183.

VIII. De templo Saturni, deque his quæ in huius æde aut imagine viſuntur: & quomodo intelligenda ſint ea quæ de hoc deo fabuloſè dici conſueuerunt. 190.

IX. Qui deus Ianus, deque variis eius dei nominibus & poteſtate. 192.

X. Quo die Saturnalia celebrari conſueuerint; & quòd primò vno tantum, deinde pluribus diebus ſunt celebrata. 195.

XI. Non eſſe contemnendam ſortem ſeruorum, cùm & dii horum curam gerant: & multos ex his fideles, prouidos, fortes, & philoſophos quoque fuiſſe conſtet: tum ſigillariorum origo quæ fuerit. 198.

XII. Quomodo annum ordinauerit Romulus. 207.

XIII. De ordinatione anni per Numam: & quæ cauſa intercalandi; quoque tempore primùm intercalatum ſit. 214.

XIV. Quem in modum primùm Iulius, deinde Auguſtus Cæſares annum correxerint. 218.

XV. De Calendis, Idibus, ac Nonis. 221.

XVI. Quæ diſcrimina diuerſitatesque fuerint dierum apud Romanos. 225.

XVII. Om-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

XVII. Omnes deos referri ad Solem. Et quod ex variis Apollinis oſtendatur nominibus, ipſum eundem eſſe deum quem Solem dicimus. 232.
XVIII. Liberum quoque patrem, eum ipſum eſſe deum quem Solem. 243.
XIX. Ne Martis quidem aut Mercurii aliud eſſe numen quàm Solem. 248.
XX. Quin Æſculapium quoque, & Salutem, & Herculem, & cum Iſide, ipſum etiam Serapin, alios quàm Solem deos non eſſe. 251.
XXI. Adonin, Attinem, Oſirin, & Horum, aliud non eſſe quàm Solem. Præterea & duodecim ſigna Zodiaci ad naturam Solis referri. 254.
XXII. Quòd Nemeſis, Pan, (quem vocant Inuum) & Saturnus, aliud non ſint quàm Sol. 259.
XXIII. Iouem quoque, & Aſſyriorum Adad, eundem eſſe quem Solem. Tum & theologorum & Orphei autoritate oſtendi poſſe, omnes referri ad Solem. 260.
XXIV. De laudibus variaque eruditione Vergilii. Tum de iis quæ ſequentibus libris per ordinem ſunt explicanda. 264.

CAPITA LIBRI SECVNDI

SATVRNALIORVM.

I QVA occaſione de iocis ac dicteriis veterum, ſermo ortus fuerit inter conuiuas. 269.
II De diuerſorum iocis atque dicteriis. 272.
III. De iocis M. Tullii Ciceronis. 275.
IV. De iocis Auguſti in alios, & aliorum rurſus in ipſum. 278.
V. Super iocis ac moribus Iuliæ, Auguſti filiæ. 283.
VI. Rurſus de virorum iocis, argutisque reſponſis. 285.
VII. De ſententiis ac dictis Laberii & Publii, mimographorum: deque Pylade ac Hyla, hiſtrionibus. 286.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

VIII. Quomodo Plato vino indulgendum eſſe præceperit: & quàm periculoſum turpeq́ue ſit, tactus ac guſtus voluptatibus eſſe obnoxium. 290.
IX. De luxu ſeu luxuria Q. Hortenſii, Fabii Gurgitis, Metelli Pii, ac Metelli Pontificis maximi, Tum de porco Troiano, de léporum ac cochlearum ſaginatione. 293.
X. Saltandi cantandiq́ue ſtudium, atque adeò ne hiſtrionicam quidem, apud vetuſtiores Romanos inter turpia nominatum fuiſſe. 296.
XI. Quantò in pretio fuerint apud paulo vetuſtiores Romanos, piſces, & præſertim muræna. 299.
XII. De acipenſere, mullo, ſcaro, lupo. 301.
XIII. De legibus latis contra luxuriam veterum Romanorum. 304.
XIV. De nucum generibus. 308.
XV. De generibus malorum & pyrorum. 311.
XVI. De ficuum, olearum, uvarumq́ue generibus. 312.

CAPITA LIBRI TERTII SATVRNALIORVM.

I. QVAM accuratè Vergilius expreſſerit diuerſos ritus ſacrificandi. 315.
II. Quàm propriè Vergilius vſus ſit verbis ad ſacra pertinentibus. 317.
III. De ſacro, profano, ſancto, & religioſo: quid ea ſint; & quàm diligenter horum verborum proprietates expreſſerit Maro. 320.
IV. Quid delubrum, quid dii Penates. Et quòd ne in his quidem Vergilius à ſuâ receſſerit diligentiâ. 323.
V. Quanta fuerit Vergilii cura in exprimendis diuerſis hoſtiarum generibus: & cur Mezentium contemptorem dixerit deorum. 326.
VI. Mirandam fuiſſe Vergilii eum circa Romana, tum circa externa etiam ſacra doctrinam: quod ex Apollinis Delii & Herculis victoris ſacris oſtenditur. 328.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

VII. Ea etiam quæ negligenter in Vergilio tranſmittuntur à legentium vulgo, non carere ſenſuum profunditate. Et homines ſacros cur occidere licuerit. 332

VIII. Quæ malè enunciando apud Vergilium corrumpantur. Et quòd ea nec ratione apud hunc poëtam careant, quæ fortuita eſſe videntur: cum aliis quibuſdam. 333.

IX. De carmine quo euocari ſolebant dii tutelares, & aut vrbes aut exercitus deuoueri. 336.

X. Cur Vergilius tertio Æneïdos fecerit Ioui immolari taurum: & quibus diis tauri immolari ſoleant. 339.

XI. Quòd Vergilius illo verſu primi Georgicôn, *Cui tu lacte fauos & miti dilue Baccho*, ſignificauit, Cereri mulſo litandum eſſe: Tum quomodo & in primo & in octauo libro Æneïdos in menſam libari faciat, quum in aram tantùm eſſet libandum. 340.

XII. Herculi cur Salios aſſignârit Vergilius: curque hos populeis ramis coronatos induxerit. 342.

CAPITA LIBRI QVARTI SATVRNALIORVM.

I. De affectu mouendo ex habitu perſonæ. 345.

II. Pathos tenore ipſo orationis quomodo exprimatur. 346

III. Pathos ab ætate, à fortuna, debilitate, loco, tempore. 349.

IV. Pathos à cauſa, modo & materia. 352.

V. Pathos à ſimili. 356.

VI. Pathos à maiori & minori. 358.

CAPITA LIBRI QVINTI
SATVRNALIORVM.

I. SI non aliis, hoc certè præferendum eſſe Ciceroni Vergilium, quòd ille in vno tantùm, hic omnibus dicendi generibus excelluerit. De quatuor generibus dicendi, deque duplici ſtylo. 363.

II. Quæ Vergilius traxerit à Græcis: quodque tota Æneïs effigiata ſit ad exemplar Iliadis atque Odyſſeæ Homericæ. 367.

III. De diuerſis Vergilii locis ex Homero traductis. 370.

IV. De iis quæ in primo Æneïdos ſunt ex Homero traducta. 374.

V. Quæ in ſecundo Æneïdos traducta ſint ab Homero. 377.

VI. Tertius & quartus Æneïdos quæ habeant ab Homero ſumpta. 380.

VII. Quæ in quinto & ſexto libris Vergilius ab Homero ſit mutuatus. 383.

VIII. In ſeptimo & octauo qui verſus ſint ab Homero ſumpti. 386.

IX. Nono libro quæ inſint, ſumpta ab Homero. 389.

X. Quæ in reliquis libris mutuatus ſit ab Homero Vergilius. 392.

XI. Quos locos ita tranſtulerit Vergilius vt Homero ſuperior videatur. 396.

XII. In quibus par vtriuſque poëtæ ſit ſplendor. 402.

XIII. In quibus Vergilius Homerici carminis maieſtatem non æquet. 404.

XIV. In tantum Vergilio dulcem fuiſſe imitationem Homeri, vt vitia quoque nonnulla æmulari voluerit. Tum quantopere illius ſit imitatus epitheta, cæteraque quæ gratiorem reddunt orationem. 413.

XV. Quæ diuerſitas catalogorum ſit apud Vergilium & Homerum. 416.

XVI. Quæ in vtriuſque catalogis ſimilitudo; quàm crebræ apud vtrumque ſententiæ. Tum in quibus ſiue caſu ſiue ſponte ab Homero Vergilius deſciſcat;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

deſciſcat; & in quibus imitationem ipſam diſſimulet. 420.

XVII. Non ſatis aptè Vergilium feciſſe initium belli inter Troianos & Latinos. Inde, quæ ex Apollonio & Pindaro traduxerit: quamque Græcorum cum vocabulis tum inflexione etiam ſit delectatus. 423.

XVIII. Quæ Vergilius tam occultè à Græcis traduxerit, vt vix vnde ducta ſint poſſit agnoſci. 427.

XIX. De aliis locis quos Vergilius à Græcis ſumpſit, quarto & nono Æneïdos. 432.

XX. De Gargaris & Myſia, ex primo Georgicon. 437.

XXI. De poculorum generibus. 440.

XXII. De aliis quibuſdam locis Vergilii. 443.

CAPITA LIBRI SEXTI

SATVRNALIORVM.

I. QVos vel ex dimidio ſui, vel ſolidos etiam verſus ab antiquis Latinis poëtis ſit mutuatus Vergilius. 447.

II. Quos locos, aut integros, aut paucis admodum immutatis, ex antiquis Latinis ſcriptoribus Vergilius tranſtulerit: quosque ita mutauerit vt origo tamen eorum facilè deprehendatur. 456.

III. Quos locos primùm alii ex Homero tranſtulerint, inde Vergilius operi ſuo aſciuerit. 464.

IV. De vocabulis Latinis, Græcis, barbarisque, quibus Vergilius primus vſus eſſe videri poſſit, quum tamen antè & veteres iiſdem vſi ſint. 4 6.

V. Epitheta, quæ apud Vergilium noua videntur, vetuſtioribus quoque in vſu fuiſſe. 471.

VI. De figuris illis quæ ita ſunt peculiares Vergilio, vt apud alios aut raro aut numquam reperiantur. 473.

VII. Vexare, Illaudatus, & Squalere, apud Vergilium quid ſignificent. 47.

VIII. Alii tres loci apud Vergilium explicati. 481.

IX. Bidentes

IX. Bidentes quid ſignificent, & vnde dictæ. Deinde, equitem idipſum ſignificare nonnumquam quod ſignificaretur nomine equi. 485.

CAPITA LIBRI SEPTIMI SATVRNALIORVM.

I. QVANDO & quibus de rebus philoſophandum in conuiuio. 488.
II. De quibus libenter quiſque interrogetur. 493.
III. De vario ſcommatum genere: & quàm cautè his vtendum inter conuiuas. 495.
IV. Cibum ſimplicem præferendum eſſe multiplici, vt qui ſit digeſtu facilior. 500.
V. Contrà, cibum multiplicem aptiorem eſſe quàm ſit ſimplex. 505.
VI. Vinum naturâ frigidum potiùs videri quàm calidum: & cur rarò feminæ, ſenes citò inebrientur. 510.
VII. Fœminis frigidiórne ſit natura, quàm viris, an calidior. Et cur muſtum non inebriet. 514.
VIII. De facilitate vel difficultate digeſtionis quorundam ciborum: deque aliis quibuſdam quæſtiunculis oppidò quam argutis. 517.
IX. Cur ſe in orbem rotantes patiantur vertiginem capitis. Et quomodo cerebrum ipſum ſenſus expers, ſenſus tamen in cæteris membris gubernet. Ibique obiter, quæ partes humani corporis ſenſu careant. 520.
X. Qui fiat vt caluitium pariter atque canities anteriores capitis partes primùm inuadant. Deinde, cur fœminis atque eunuchis vox ſit quàm viris exilior. 524.
XI. Cur ii quos pudet, aut qui gaudent, rubeſcant: at metuentes pallor inuadat. 526.
XII. De quæſtionibus quindecim Diſario ab Auieno propoſitis. 528.
XIII. De quæſtionibus tribus quas Horus Diſario propoſuit. 535.

XIV. Simu-

XIV. Simulacra cur ſub aquis maiora eſſe videantur quàm reuera ſint. Tum in vniuerſum quomodo viſio fiat: an ſuſceptione ſimulacrorum quæ à rebus in oculos promanant, an potiùs emiſſione radiorum ex ipſis oculis. 539.

XV. Satin' rectè ſcriptum ſit à Platone, cibum per ſtomachum trahi; potum verò per arteriam quæ τραχεῖα dicitur, fibris pulmonis illabi. 543.

XVI. Ovúmne prius fuerit an gallina. 547.

CAPITA LIBELLI

MACROBII

DE

DIFFERENTIIS ET SOCIETATIBVS GRÆCI LATINIQVE VERBI.

PRÆFATIO. pag. 556.

De verborum vtriuſque [linguæ] differentiis, & ſocietatibus. pag. 556.

De figuris. pag. 557.

De coniugationibus. pag. 559.

De tempore præſenti. pag. 560.

De præterito imperfecto. pag. 561.

De tempore perfecto. pag. 564.

De pluſquam perfecto. pag. 567.

De futuro. pag. 568.

De præſenti tempore paſſiuo. pag. 570.

De tempore minùs-quàm-perfecto paſſiuo. pag. 571.

De perfecto & plus-quàm-perfecto paſſiuis. pag. 571.

De futuro paſſiuo. pag. 572.

De indicatiuo, qui & diffinitiuus. pag. 573.

De declinatione indicatiui. pag. 575.

De paſſiua declinatione. pag. 579.

De imperatiuo modo. pag. 582.

De coniunctiuo modo. pag. 586.

De optatiuo modo. pag. 587.

De infinito modo. pag. 589.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

De imperſonalibus. pag. 594.
De formis vel ſpeciebus verborum. pag. 595.
De meditatiua. pag. 595.
De inchoatiua. pag. 595.
De frequentatiua. pag. 596.
De vſurpatiua. pag. 597.
De generibus verborum. pag. 597.
De defectiuis verbis. pag. 599.
Exemplum Græci verbi, ποιῶ, cum ſuis inflexionibus. pag. 602.
Excerptoris Monitio. pag. 604.

AVRELII

AVRELII MACROBII AMBROSII THEODOSII V.C. & *inluſtris* COMMENTARIVS EX CICERONE IN Somnium Scipionis.

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

Quæ differentia & quæ ſimilitudo ſit inter Platonis ac Ciceronis de republica libros; curque aut ille indicium Eris, aut hic ſomnium Scipionis operi ſuo adſciverit.

INTER *Platonis & Ciceronis libros, quos de r. p. vtrumque conſtituiſſe conſtat, Euſtathi fili, vitæ mihi pariter dulcedo & gloria, hoc intereſſe primæ fronte perſpeximus, quod ille rempub. ordinauit, hic retulit; alter qualis eſſe deberet, alter qualis eſſet à majoribus inſtituta, diſſeruit. in hoc tamen vel maxime operis ſimilitudinem ſeruauit imitatio, quod, cum Plato in voluminis concluſione à quodam vitæ reddito, quam reliquiſſe videbatur, indicari faciat qui ſit exutarum corporibus ſtatus animarum, adiecta quadam ſphærarum vel ſiderum non ocioſa deſcriptione, rerum facies non diſſimilia ſignificans à Tulliano Scipione per quietem ſibi ingeſta narratur. Sed quod vel illi commento tali, vel huic tali*

ſomnio in his potiſſimum libris opus fuerit, in quibus de rerum pub. ſtatu loquebatur, quove attinuerit inter gubernandarum vrbium constituta, circulos, orbes globoſque deſcribere, de ſtellarum modo, de cæli conuerſione tractare, quæſitu dignum & mihi viſum eſt, & aliis fortaſſe videatur: ne viros ſapientia præcellentes nihilque in inueſtigatione veri niſi diuinum ſentire ſolitos, aliquid caſtigato operi adieciſſe ſuperfluum ſuſpicemur. de hoc ergo prius pauca dicenda ſunt, vt liquido mens operis, de quo loquimur, innoteſcat. Rerum omnium Plato & actuum naturam penitus inſpiciens aduertit in omni ſermone ſuo de reipublicæ inſtitutione propoſito infundendũ animis iuſtitiæ amorem; ſine qua non ſolum reſpublica, ſed nec exiguus hominum cœtus, nec domus quidem parua conſtabit. ad hunc porrò iuſtitiæ affectum pectoribus inoculandum nihil æque patrocinaturum vidit, quàm ſi fructus eius non videretur cum vita hominis terminari. hunc vero ſuperſtitem durare poſt hominem qui poterat oſtendi, niſi prius de animæ immortalitate conſtaret? fide autem facta perpetuitatis animarũ conſequens eſſe animaduertit, vt certa illis loca nexu corporis abſolutis, pro contemplatu probi improbive meriti deputata ſint. ſic in Phœdone, inexpugnabilium luce rationum anima in veram dignitatem propriæ immortalitatis aſſerta, ſequitur diſtinctio locorum, quæ hanc vitam relinquẽtibus ea lege debentur quam ſibi quiſque viuendo ſanxerit. ſic in Gorgia, poſt peractam pro iuſtitia diſputationem, de habitu poſt corpus animarum morali grauitate Socraticæ dulcedinis ammonemur. Idẽ igitur obſeruãter ſecutus eſt in illis præcipue voluminibus, quibus ſtatum reipublicæ formandum præcepit. nam poſtquam principatum iuſtitiæ dedit, docuitque animam poſt animal non perire: per illam demum fabulam (ſic enim quidã vocant) quo anima poſt corpus euadat

& vnde

& vnde ad corpus veniat, in fine operis aſſeruit, vt iuſtitiæ vel cultæ præmium vel ſpretæ pœnam, animis quippe immortalibus ſubiturisque judicium ſeruari doceret. Hunc ordinem Tullius non minore judicio reſeruans quam ingenio repertus eſt. poſtquam in omni reipublicæ ocio ac negotio palmam juſtitiæ diſputando dedit: ſacras immortalium animarum ſedes & cæleſtium arcana regionum in ipſo conſummati operis faſtigio locauit; indicans quo his perueniendum vel potius revertendum ſit, qui rempublicam cum prudentia, juſtitia, fortitudine ac moderatione tractauerunt. Sed ille Platonicus ſecretorum relator Er quidam nomine fuit, natione Pamphylus, miles officio. qui, cum vulneribus in prælio acceptis vitam effudiſſe viſus, duodecimo die demũ inter ceteros vna peremptos vltimo eſſet honorandus igne, ſubito ſeu recepta anima ſeu retenta quicquid emenſis inter vtramque vitam diebus egerat viderat-ve, tamquam publicum profeſſus indicium, humano generi enuntiauit. Hanc fabulam Cicero licet ab indoctis quaſi ipſe veri conſcius doleat irriſam, exemplum tamen ſtolidæ reprehenſionis vitans excitari narraturum quàm reuiuiſcere maluit.

CAP. II.

Quid reſpondendum Coloti Epicureo putanti philoſopho non eſſe vtendum fabulis; quaſque fabulas philoſophia recipiat, & quando his philoſophi ſoleant vti.

AC, prius quam ſomnij verba conſulamus, enodandum nobis eſt, à quo genere hominum Tullius memoret vel irriſam Platonis fabulam, vel ne ſibi idem eueniat non vereri. nec enim his verbis vult imperitum vulgus intelligi, ſed genus hominum veri igna-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

rum ſub peritiæ oſtentatione: quippe quos & legiſſe talia, & ad reprehendendum animatos conſtaret. Dicemus igitur & quos in tantum philoſophũ referat quandam cenſuræ exercuiſſe leuitatem, quisve eorum etiam ſcriptam reliquerit accuſationem; & poſtremo quid pro ea duntaxat parte, quæ huic operi neceſſaria eſt, reſponderi conueniat obiectis. quibus, quod factu facile eſt, eneruatis, iam quicquid vel contra Platonis vel contra Ciceronis opinionem etiam in Scipionis ſomnium ſeu jaculatus eſt vnquam morſus liuoris, ſeu forte jaculabitur, diſſolutum erit. Epicureorum tota factio, æquo ſemper errore à vero deuia, & illa exiſtimans ridenda quæ neſciat, ſacrum volumen & auguſtiſſima irriſit naturæ ſeria. Colotes vero inter Epicuri auditores famoſior & loquacitate notabilior, etiam in librum retulit quæ de hoc amarius reprehendit. ſed cetera, quæ injuria notauit, ſiquidem ad ſomnium de quo hic procedit ſermo non attinent, hoc loco nobis omittenda ſunt. illam calumniam perſequemur, quæ, niſi ſupplodatur, manebit Ciceroni cum Platone communis. ait à philoſopho fabulam non oportuiſſe confingi: quoniam nullum figmenti genus veri profeſſoribus conueniret. Cur enim, inquit, ſi rerum cæleſtium notionem, ſi habitum nos animarum docere voluiſti, non ſimplici & abſoluta hoc inſinuatione curatum eſt, ſed quæſita perſona caſusque excogitata nouitas & compoſita aduocati ſcena figmenti ipſam quærendi veri januam mendacio polluerunt? Hæc quoniam, cum de Platonico Ere jactantur, etiam quietem Africani noſtri ſomniantis incuſant (vtraque enim ſub appoſito argumento electa perſona eſt, quæ accommoda enuntiandis haberetur) reſiſtamus vrgenti; & fruſtra arguens refellatur: vt vna calumnia diſſoluta vtriuſque factum incolumem, vt fas eſt, retineat dignitatem. Nec omnibus fabulis philoſophia repugnat, nec omnibus acquieſcit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

quieſcit. &, vt facile ſecerni poſſit, quæ ex his ab ſe abdicet ac velut profana ab ipſo veſtibulo ſacræ diſputationis excludat, quæve etiam ſæpe ac libenter admittat, diuiſionum gradibus explicandum eſt. Fabulæ, quarum nomen indicat falſi profeſſionem, aut tantum conciliandæ auribus voluptatis aut adhortationis quoque in bonam frugem gratia repertæ ſunt, auditum mulcent; velut comœdiæ, quales Menander ejuſve imitatores agendas dederunt: vel argumenta fictis caſibus amatorum referta; quibus vel multum ſe Arbiter exercuit, vel Apuleium nonnunquam luſiſſe miramur. Hoc totum fabularum genus, quod ſolas aurium delicias profitetur, è ſacrario ſuo in nutricum cunas ſapientiæ tractatus eliminat. Ex his autem, quæ ad quamdam virtutis ſpeciem intellectum legentis hortantur fit ſecunda diſcretio. in quibuſdam enim & argumentum ex ficto locatur & per mendacia ipſe relationis ordo contexitur: vt ſunt illæ Æſopi fabulæ elegantia fictionis illuſtres. at in aliis argumentum quidem fundatur veri ſoliditate: ſed hæc ipſa veritas per quædam compoſita & ficta profertur. & hoc jam vocatur fabuloſa narratio non fabula: vt ſunt cerimoniarum ſacra; vt Heſiodi & Orphei, quæ de deorum progenie actuve narrantur; vt myſtica Pythagoreorum ſenſa referuntur. Ex hac ergo ſecunda diviſione, quam diximus, à philoſophiæ libris prior ſpecies, quæ concepta de falſo per falſum narratur, aliena eſt. Sequens in aliam rurſum diſcretionem ſciſſa diuiditur. nam, cum veritas argumento ſubeſt, ſolaque fit narratio fabuloſa; nõ vnus reperitur modus per figmentum vera referendi. aut enim contextio narrationis per turpia & indigna numinibus ac monſtro ſimilia componitur: vt di adulteri, Saturnus pudenda Cæli patris abſcindens, & ipſe rurſus à filio regno potito in vincula conjectus; quod genus totum philoſophi neſcire malue-

runt, aut ſacrarum rerum notio ſub figmentorum velamine honeſtis & tecta rebus & veſtita nominibus enuntiatur. & hoc eſt ſolum figmenti genus, quod cautio de diuinis rebus admittit. Cum igitur nullam diſputationi pariat injuriam vel Er index, vel ſomnians Africanus, ſed rerum ſacrarum enuntiatio integra ſui dignitate his ſit tecta nominibus, accuſator tandem edoctus à fabulis fabuloſa ſecernere conquieſcat. Sciendum eſt tamen non in omnem diſputationem philoſophos admittere fabuloſa; ſed his vti ſolent, cùm vel de anima, vel de aëreis ætheriiſve poteſtatibus, vel de ceteris dis loquuntur. Ceterum cum ad ſummum & principem omnium deum, qui apud Græcos τ' ἀγαθὸν, qui πρῶτον αἴτιον nuncupatur, tractatus ſe audet attollere; vel ad mentem, quam Græci νοῦν appellant, originales rerum ſpecies, quæ ἰδέαι dictæ ſunt, continentem, ex ſummo natam & profectam deo: cum de his, inquam, loquuntur, nihil fabuloſum penitus attingunt. ſed ſi quid de his aſſignare conantur, quæ non ſermonem tantummodo ſed cogitationem quoque humanam ſuperant, ad ſimilitudines & exempla confugiunt, ſic Plato cum de τ' ἀγαθῷ loqui eſſet animatus, dicere quid ſit non auſus eſt, hoc ſolum de eo ſciens, quod ſciri quale ſit ab homine non poſſet: ſolum vero ei ſimillimum de viſilibus ſolem repperit; & per ejus ſimilitudinem viam ſermoni ſuo attollens ſe ad non comprehendenda patefecit. ideo & nullum ejus ſimulachrum, quod cum dis aliis conſtitueretur, finxit antiquitas: quia ſummus deus nataque ex eo mens ſicut vltra animam, ita ſupra naturam ſunt: quo nihil fas eſt de fabulis peruenire. De dis autem, vt dixi, ceteris, & de anima non fruſtra ſe, nec, vt oblectent, ad fabuloſa conuertunt: ſed quia ſciunt inimicam eſſe naturæ apertam nudamque expoſitionem ſui: quæ ſicut vulgaribus hominum ſenſibus intellectum ſui vario rerum tegmine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

operimentoque ſubtraxit: ita à prudentibus arcana ſua voluit per fabuloſa tractari. ſic ipſa myſteria figurarum cuniculis operiuntur; ne vel hæc adeptis nuda rerum talium ſe natura præbeat: ſed ſummatibus tantum viris ſapientia interprete veri arcani conſciis, contenti ſint reliqui ad venerationem figuris defendentibus à vilitate ſecretum. Numenio denique inter philoſophos occultorum curioſiori offenſam numinum, quod Eleuſina ſacra interpretando vulgauerit, ſomnia prodiderunt, viſas ſibi ipſas Eleuſinias deas habitu meretricio ante apertum lupanar ludere proſtantes; admirantique & cauſas non conuenientis numinibus turpitudinis conſulenti reſpondiſſe iratas, ab ipſo ſe adyto pudicitiæ ſuæ vi abſtractas & paſſim adeuntibus proſtitutas. adeo ſemper ita ſe & ſciri & coli numina maluerunt, qualiter in vulgus antiquitas fabulata eſt; quæ & imagines & ſimulacra formarum talium prorſus alienis, & ætates tam incrementi quam diminutionis ignaris, & amictus ornatuſque varios corpus non habentibus aſſignauit. ſecundum hæc Pythagoras ipſe atque Empedocles, Parmenides quoque & Heraclitus de diis fabulati ſunt: nec ſecus Timæus; qui progenies eorum, ſicuti traditum fuerat, exſecutus eſt.

CAP. III.

Quinque eſſe genera ſomniandi; atque ſomnium hoc Scipionis ad prima tria genera debere referri.

HIS *prælibatis, antequam ipſa ſomnij verba tractemus, prius quot ſomniandi modos obſeruatio deprehenderit, cum licentiam figurarum quæ paſſim quieſcentibus ingeruntur ſub definitionem ac regulam vetuſtas mitteret, ediſſeramus: vt cui eorũ generi ſomnium, de quo*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

de quo agimus, applicandum ſit innoteſcat. Omnium, quæ videre ſibi dormientes videntur, quinque ſunt principales & diuerſitates & nomina: aut enim eſt ὄνειρος *ſecundùm Græcos, quod Latini* ſomnium *vocant; aut eſt* ὅραμα*, quod* viſio *recte appellatur, aut eſt* χρηματισμὸς*, quod oraculum nuncupatur, aut eſt* ἐνύπνιον*, quod inſomnium dicitur; aut eſt* φάντασμα*, quod Cicero, quotiens opus hoc nomine fuit, viſum vocauit. Vltima ex his duo, cum videntur, cura interpretationis indigna ſunt, quia nihil diuinationis apportant:* ἐνύπνιον *dico &* φάντασμα*. eſt enim* ἐνύπνιον*, quotiens cura oppreſſi animi corporisve ſiue fortunæ, qualis vigilantem fatigauerat, talem ſe ingerit dormienti. animi; ſi amator deliciis ſuis aut fruentem ſe videat aut carentem: ſi metuens quis imminentem ſibi vel inſidiis vel poteſtate perſonam, aut incurriſſe hanc ex imagine cogitationum ſuarum, aut effugiſſe videatur. corporis; ſi temeto ingurgitatus aut diſtentus cibo, vel ex abundantia præfocari ſe exiſtimet, vel grauantibus exonerari: aut contra, ſi eſuriens cibum aut potum ſitiens deſiderare, quærere, vel etiam inueniſſe videatur. fortunæ; cum ſe quis æſtimat vel potentia, vel magiſtratu aut augeri pro deſiderio, aut exui pro timore. Hæc & his ſimilia, quoniam ex habitu mentis quietem ſicut præuenerant, ita & turbauerant dormientis, vna cum ſomno aduolant & pariter euaneſcunt. hinc & inſomnio nomen eſt, non quia per ſomnium videtur (hoc enim eſt huic generi commune cum ceteris) ſed quia in ipſo ſomnio tantummodo eſſe creditur, dum videtur; poſt ſomnium nullam ſui vtilitatem vel ſignificationem relinquit. Falſa eſſe inſomnia nec Maro tacuit,*

Sed falſa ad cælum mittunt inſomnia manes,

cælum hic viuorum regionem vocans: quia ſicut di nobis, ita nos defunctis ſuperi habemur. Amorem quoque

deſcribens, cujus curam ſequuntur inſomnia, ait;

---- Hærent infixi pectore vultus,
Verbaque: nec placidam membris dat cura quietem.

& poſt hæc:

Anna ſoror quæ me ſuſpenſam inſomnia terrent?

φάντασμα vero, hoc eſt viſum, cum inter vigiliam & adultam quietem in quadam, vt aiunt, prima ſomni nebula adhuc ſe vigilare æſtimans, qui dormire vix cœpit, aſpicere videtur irruentes in ſe, vel paſſim vagantes formas, à natura ſeu magnitudine ſeu ſpecie diſcrepantes, variaſq; tempeſtates rerum vel lætas vel turbulentas. In hoc genere eſt ἐφιάλτης; quem publica perſuaſio quieſcentes opinatur inuadere & pondere ſuo preſſos ac ſentientes grauare. His duobus modis ad nullam noſcendi futuri opem receptis, tribus ceteris in ingenium diuinationis inſtruimur. Et eſt oraculum quidem, cum in ſomnis parens vel alia ſancta grauisque perſona, ſeu ſacerdos, vel etiam deus, aperte euenturum quid, aut non euenturum, faciendum vitandumve denunciat. Viſio eſt autem, cum id quis videt, quod eodem modo quo apparuerat eueniet. amicum peregre commorantem, quem non cogitabat, viſus ſibi eſt reuerſum videre, & procedenti obuius, quem viderat, venit in amplexus, depoſitum in quiete ſuſcipit; & matutinus ei precator occurrit mandans pecuniæ tutelam, & fidæ cuſtodiæ celanda committens. Somnium proprie vocatur, quod tegit figuris & velat ambagibus non niſi interpretatione intelligendam ſignificationē rei quæ demonſtratur, quod quale ſit, à nobis non exponendum eſt, cum hoc unuſquiſque, ex vſu quid ſit, agnoſcat. Hujus quinque ſunt ſpecies. aut enim proprium, aut alienum, aut commune, aut publicum, aut generale eſt. Proprium eſt; cum ſe quis facientem patientemve aliquid ſomniat: alienum;

cum alium: commune; cum ſe vnà cum alio. Publicum eſt; cum ciuitati forove vel theatro ſeu quibuslibet publicis mœnibus actibusve triſte vel lætum quid exiſtimat accidiſſe. generale eſt, cum circa ſolis orbem lunaremve globum, ſeu alia ſidera vel cælum omnesve terras aliquid ſomniat innouatum. Hoc ergo, quod Scipio vidiſſe ſe retulit, & illa quæ ſola probabilia ſunt genera principalitatis amplectitur, & omnes ipſius ſomnij ſpecies attingit. eſt enim oraculum; quia Paulus & Africanus vterque parens, ſancti graueſque, nec alieni ſacerdotio, quid illi euenturum eſſet denuntiauerunt. eſt viſio; quia loca ipſa, in quibus poſt corpus vel qualis futurus eſſet, aſpexit. eſt ſomnium; quia rerum, quæ illi narratæ ſunt altitudo tecta profunditate prudentiæ non poteſt nobis niſi ſcientia interpretationis aperiri. Ad ipſius quoq; ſomnij ſpecies omnes refertur. eſt proprium; quia ad ſupera ipſe perductus eſt, & de ſe futura cognouit. eſt alienum; quod, quem ſtatum aliorum animæ ſortitæ ſint, deprehendit. eſt commune; quod eadem loca tam ſibi quam cæteris ejuſdem meriti didicit præparari. eſt publicum; quod victoriam patriæ & Karthaginis interitum & Capitolinum triumphum ac ſolicitudinem futuræ ſeditionis agnouit. eſt generale; quod cælum cælique circulos conuerſionisque concentum viuo adhuc homini noua & incognita, ſtellarum etiam ac luminum motus, terræque omnis ſitum, ſuſpiciendo vel deſpiciendo concepit. Nec dici poteſt non aptum fuiſſe Scipionis perſonæ ſomnium, quod & generale eſſet & publicum: quia necdum illi contigiſſet ampliſſimus magiſtratus; imo cũ adhuc, vt ipſe dicit, pæne miles haberetur. aiunt enim non habenda pro veris de ſtatu ciuitatis ſomnia, niſi quæ rector ejus magiſtratusve vidiſſet, aut quæ de plebe non vnus ſed multi ſimilia ſomniaſſent. ideo apud Homerum, cum in concilio Græcorum Agamemnon,

ſomnium,

ſomnium, quod de inſtruendo prælio viderat, publicaret, Neſtor, qui non minus ipſe prudentia quam omnis juuenta viribus juuit exercitum, concilians fidem relatis, De ſtatu, inquit, publico credendum regio ſomnio: quod ſi alter vidiſſet, repudiaremus vt futile. Sed non ab re erat, vt Scipio, etſi necdum adeptus tunc fuerat conſulatum, nec erat rector exercitus, Karthaginis ſomniaret interitum, cujus erat auctor futurus; audiretque victoriam beneficio ſuo publicam; videret etiam ſecreta naturæ vir non minus philoſophia quam virtute præcellens. His aſſertis, quia ſuperius falſitatis inſomniorum Vergilium teſtem citantes, ejus verſus fecimus mentionem eruti de geminarum ſomnij deſcriptione portarum. ſi quis forte quærere velit cur porta ex ebore falſis, & è cornu veris ſit deputata; inſtruetur auctore Porphyrio, qui in commentarijs ſuis hæc in eundem locum dicit ab Homero ſub eadem diuiſione deſcriptum: Latet, inquit, omne verum. hoc tamen anima, cum ab officiis corporis ſomnio ejus paululum libera eſt, interdum aſpicit; nonnunquam tendit aciem, nec tamen peruenit: &, cum aſpicit, tamen non libero & directo lumine videt, ſed interjecto velamine; quod nexus naturæ caligantis obducit. & hoc in natura eſſe idem Vergilius aſſerit dicens:

Adſpice; namque omnē quæ nunc obducta tuenti
Mortales hebetat viſus tibi, & humida circum
Caligat, nubem eripiam.

Hoc velamen cum in quiete ad verum vſque aciem animæ introſpicientis admittit de cornu creditur, cujus iſta natura eſt, vt tenuatum viſui peruium ſit: cum autem à vero hebetat ac repellit obtutum, ebur putatur: cujus corpus ita natura denſatum eſt, vt ad quamuis extremitatem tenuitatis eraſum, nullo viſu ad vlteriora tendente penetretur.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. IV.

Propoſitum ſeu ſcopus hujus ſomnij quis ſit.

TRACTATIS *generibus & modis, ad quos ſomnium Scipionis refertur, nunc ipſam ejuſdem ſomnij mentem, ipſumque propoſitum, quem Græci σκοπὸν vocant, antequam verba inſpiciantur, tentemus aperire; & eo pertinere propoſitum præſentis operis aſſeramus, ſicut jam in principio hujus ſermonis adſtruximus, vt animas bene de republica meritorum poſt corpora cælo reddi, & illic frui beatitatis perpetuitate nos doceat. nam Scipionem ipſum hæc occaſio ad narrandum ſomnium prouocauit, quod longo tempore ſe teſtatus eſt ſilentio condidiſſe. cum enim Lælius quereretur nullas Naſicæ ſtatuas in publico, in interfecti tyranni remunerationem, locatas; reſpondit Scipio poſt alia in hæc verba:* Sed quamquam ſapientibus conſcientia ipſa factorum egregiorum ampliſſimum virtutis eſt præmium: tamen illa diuina virtus non ſtatuas plumbo inhærentes, nec triumphos areſcentibus laureis, ſed ſtabiliora quædam & viridiora præmiorum genera deſiderat. Quæ tamen iſta ſunt, inquit, Lælius? Tum Scipio, Patimini me, inquit, quoniam tertium diem jam feriati ſumus. *& cetera, quibus ad narrationem ſomnij venit, docens illa eſſe ſtabiliora & viridiora præmiorum genera, quæ ipſe vidiſſet in cælo bonis rerump. ſeruata rectoribus: ſicut his verbis eius oſtenditur:* Sed quo ſis Africane alacrior ad tutandam rempublicam; ſic habeto. Omnibus qui patriam conſeruarint, adiuuerint, auxerint, certum eſſe in cælo & definitum locum, vbi beati æuo ſempiterno fruantur. *& paulo poſt, hunc certum locum, qui ſit deſignans, ait:* Sed ſic, Scipio, ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

auus hic tuus, vt ego qui te genui, juſtitiam cole & pietatem: quæ cum magna in parentibus & propinquis, tum in patria maxima eſt. ea vita via eſt in cælum, & in hunc cœtum eorum qui jam vixere & corpore laxati incolunt locum, quem vides, ſignificans galaxian. *Sciendum eſt enim quod locus, in quo ſibi eſſe videtur Scipio per quietem lacteus circulus eſt, qui galaxias vocatur, ſiquidem his verbis in principio vtitur:* Oſtendebat autem Karthaginem de excelſo & pleno ſtellarum illuſtri & claro quodam loco. *& paulo poſt apertius dicit:* Erat autem is ſplendidiſſimo candore inter flammas circulus elucens, quem vos, vt à Graiis accepiſtis, orbem lacteum nuncupatis; ex quo omnia mihi contemplanti præclara & mirabilia videbantur. *& de hoc quidem galaxia, cum de circulis loquemur, plenius diſſeremus.*

CAP. V.

Quamquam omnes numeri modo quodam pleni ſint; tamen ſeptenarium & octonarium peculiariter plenos dici; quamque ob cauſam octonarius plenus vocetur.

SED jam quoniam inter libros, quos de republica Cicero quosque prius Plato ſcripſerat, quæ differentia quæ ſimilitudo habeatur, expreſſimus, & cur operi ſuo vel Plato Eris indicium vel Cicero ſomnium Scipionis adſciuerit, quidve ſit ab Epicureis objectum Platoni, vel quemadmodum debilis calumnia refellatur, & quibus tractatibus philoſophi admiſceant, vel à quibus penitus excludant fabuloſa, retulimus; adjecimusque poſt hæc neceſſario genera omnium imaginum, quæ falſò quæque vero videntur in ſomnis, ipſasque diſtinximus

ſpecies

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ſpecies ſomniorum, ad quas Africani ſomnium conſta-ret referri; & cur Scipioni conuenerit talia ſomniare; & de geminis ſomnij portis, quæ fuerit à veteribus ex-preſſa ſententia ſuper his omnibus, ipſius ſomnij, de quo loquimur, mentem propoſitumque ſignauimus; & par-tem cæli euidenter expreſſimus, in qua ſibi Scipio per quietem hæc vel vidiſſe viſus eſt vel audiſſe quæ re-tulit: nunc jam diſcutienda nobis ſunt ipſius ſomnij verba, non omnia, ſed vt quæque videbuntur digna quæſitu. ac prima nobis tractanda ſe ingerit pars illa de numeris, in qua ſic ait: Nam cum ætas tua ſeptenos octies ſolis amfractus redituſque conuerterit, duoque hi numeri, quorum vterque plenus alter altera de cauſa habetur, circuitu naturali ſum-mam tibi fatalem confecerint: in te vnum atque in tuum nomen ſe tota conuertet ciuitas. te ſena-tus, te omnes boni, te ſocij, te Latini intuebuntur: tu eris vnus in quo nitatur ciuitatis ſalus; ac, ne multa, dictator remp. conſtituas oportet ſi im-pias propinquorum manus effugeris. *Plenitudinem hic non fruſtra numeris aſſignat. plenitudo enim pro-prie niſi diuinis rebus ſupernisque non conuenit: neque enim corpus proprie plenum dixeris, quod cum ſui ſit impatiens effluendo, alieni eſt appetens hauriendo. quæ ſi metallicis corporibus non vſu veniunt, non tamen ple-na illa ſed vaſta dicenda ſunt. Hæc eſt igitur commu-nis numerorum omnium plenitudo; quod cogitationi à nobis ad ſuperos meanti occurrit prima perfectio incor-poralitatis in numeris. inter ipſos tamen proprie pleni vocantur ſecundum hos modos, qui præſenti tractatui neceſſarij ſunt, qui aut vim obtinent vinculorum, aut corpora rurſus efficiuntur, aut corpus efficiunt, ſed cor-pus, quod intelligendo non ſentiendo, concipias. totum hoc, vt obſcuritatis deprecetur offenſa, paulo altius re-*

petita

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

petita rerum luce, pandendum eſt. Omnia corpora ſuperficie finiuntur, & in ipſam eorum pars vltima terminatur. hi autem termini, cum ſint ſemper circa corpora quorum termini ſunt, incorporei tamen intelliguntur. nam quouſque corpus eſſe dicetur; necdum terminus intelligitur: cogitatio, quæ conceperit terminum, corpus relinquit. ergo primus à corporibus ad incorporea tranſitus oſtendit corporum terminos. & hæc eſt prima incorporea natura poſt corporea, ſed non pure nec ad integrum carens corpore: nam licet extra corpus natura ejus ſit; tamen non niſi circa corpus apparet. cum totum denique corpus nominas; etiam ſuperficies hoc vocabulo continetur: de corporibus eam tametſi non res ſed intellectus ſequeſtrat. Hæc ſuperficies ſicut eſt corporum terminus, ita lineis terminatur, quas ſuo nomine grammas Græcia nominauit. punctis lineæ finiuntur. Et hæc ſunt corpora quæ mathematica vocantur; de quibus ſolerti induſtria geometricæ diſputatur. Ergo hæc ſuperficies, cum ex aliqua parte corporis cogitatur, pro forma ſubjecti corporis accipit numerum linearum. nam ſeu trium vt trigonum, ſeu quatuor vt quadratum, ſeu plurium ſit angulorum; totidem lineis ſeſe ad extrema tangentibus planicies includitur. Hoc loco ammonendi ſumus, quod omne corpus longitudinis latitudinis & altitudinis dimenſionibus conſtat. Ex his tribus in lineæ ductu vna dimenſio eſt. longitudo eſt enim ſine latitudine. planicies vero, quam Græci ἐπιφάνειαν vocant, longo latoq; diſtenditur, alto caret. & hæc planicies quantis lineis contineatur expreſſimus. ſoliditas autem corporum conſtat, cum his duabus additur altitudo. fit enim tribus dimenſionibus impletis corpus ſolidũ, quod στερεὸν vocant: qualis eſt teſſera, quæ cubus vocatur: ſi vero non vnius partis ſed totius velis corporis ſuperficiem cogitare, quod proponamus eſſe quadratum (vt de

vno,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

vno, quod exemplo ſufficiet, diſputemus) jam non quatuor ſed octo anguli colliguntur. quod animaduertis, ſi ſuper vnum quadratum, quale prius diximus, alterum tale altius impoſitum mente conſpicias, vt altitudo, quæ illi plano deerat, adjiciatur; fiatque tribus dimenſionibus impletis corpus ſolidum, quod ſtereon vocant ad imitationem teſſeræ, quæ cubus vocatur. Ex his apparet octonarium numerum ſolidum corpus & eſſe & haberi. ſiquidem vnum apud geometras puncti locum obtinet. duo, lineæ ductum faciunt, quæ duobus punctis, vt ſupra diximus, coërcetur. quatuor vero puncta aduerſum ſe in duobus ordinibus bina per ordinem poſita exprimunt quadri ſpeciem à ſingulis punctis in aduerſum punctum ejecta linea. Hæc quatuor, vt diximus, duplicata & octo facta duo quadra ſimilia deſcribunt: quæ ſibi ſuperpoſita additaque altitudine formam cubi, quod eſt ſolidum corpus, efficiunt. Ex his apparet antiquiorem eſſe numerum ſuperficie & lineis, ex quibus illam conſtare memorauimus, formiſque omnibus. à lineis enim aſcenditur ad numerum tamquam ad priorem, vt intelligatur ex diuerſis numeris linearum quæ formæ geometricæ deſcribantur. Ipſam ſuperficiem cum lineis ſuis, primam poſt corpora diximus incorpoream eſſe naturam, nec tamen ſequeſtrandam, propter perpetuam cum corporibus ſocietatem. ergo quod ab hac ſurſum recedit, jam purè incorporeum eſt. numeros autem hac ſuperiores præcedens ſermo patefecit. Prima eſt igitur perfectio incorporalitatis in numeris; & hæc eſt, vt diximus, numerorum omnium plenitudo. ſeorſum autem illa, vt ſuprà admonuimus, plenitudo eſt eorum, qui aut corpus efficiant, aut efficiantur, aut vim obtineant vinculorum; licet alias quoque cauſas quibus pleni numeri efficiantur eſſe non ambigam. Qualiter autem octonarius numerus ſolidum corpus efficiat antelatis probatum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tum eſt. ergo ſingulariter quoque plenus jure dicetur propter corporeæ ſoliditatis effectum. Sed & ad ipſam cæli harmoniam, id eſt, concinentiam, hunc numerum magis aptum eſſe non dubium eſt; cum ſphæræ ipſæ octo ſint, quæ mouentur: de quibus ſecuturus ſermo procedet. Omnes quoque partes, de quibus conſtat hic numerus, tales ſunt, vt ex earum compage plenitudo naſcatur: eſt enim aut de his quæ neque generantur neque generant; de monade & ſeptem: quæ qualia ſint, ſuo loco plenius explicabitur. aut de duplicato eo, qui & generatur & generat, id eſt, quatuor. nam hic numerus quatuor & naſcitur de duobus, & octo generat, aut componitur de tribus & quinque; quorum alter primus omnium numerorum impar apparuit. quinarij autem potentiam ſequens tractatus attinget. Pythagorici vero hunc numerum juſtitiam vocauerunt: quia primus omnium ita ſoluitur in numeros pariter pares, hoc eſt, in bis quaterna, vt nihilominus in numeros æque pariter pares diuiſio quoque ipſa ſoluatur, id eſt, in bis bina. Eadem quoque qualitate contexitur; id eſt, bis bina bis. Cum ergo & contextio ipſius, pari æqualitate procedat, & reſolutio æqualiter redeat vſque ad monadem, quæ diuiſionem arithmetica ratione non recipit; merito propter æqualem diuiſionem juſtitiæ nomen accepit: & quia ex ſupradictis omnibus apparet quanta & partium ſuarum & ſeorſum ſua plenitudine nitatur, jure plenus vocatur.

CAP. VI.

Multas eſſe cauſas cur ſeptenarius plenus vocetur.

SVPEREST vt ſeptenarium quoque numerum plenum jure vocitandum ratio in medio conſtituta perſuadeat. Ac primum hoc tranſire ſine ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

miratione non poſſumus; quod duo numeri, qui in ſe multiplicati vitale ſpatium viri fortis includerent, ex pari & impari conſtiterunt. hoc enim verè perfectum eſt, quod ex horum numerorum permixtione generatur. nam impar numerus mas & par femina vocatur. item arithmetici imparem patris & parem matris appellatione venerantur. hinc & Timæus Platonis fabricatorem mundanæ animæ deum partes ejus ex pari & impari, id eſt, duplari & triplari numero, intertexuiſſe memorauit; ita vt à duplari vſque ad octo, à triplari vſque ad viginti ſeptem, ſtaret alternatio mutuandi. hi enim primi cubi vtrimque naſcuntur, ſiquidem à paribus bis bini, qui ſunt quatuor, ſuperficiem faciunt: bis bina bis, quæ ſunt octo, corpus ſolidum fingunt. à diſpari vero ter terna, quæ ſunt nouem, ſuperficiem reddunt; & ter terna ter, id eſt, ter nouena, quæ ſunt viginti ſeptem, primum æque cubum alterius partis efficiunt. Unde intelligi datur hos duos numeros, octo dico & ſeptem, qui ad multiplicationem annorum perfecti in republica viri conuenerunt, ſolos idoneos ad efficiendam mundi animam judicatos: quia nihil poſt auctorem poteſt eſſe perfectius. Hoc quoque notandum eſt, quod ſuperius aſſerentes communem numerorum omnium dignitatem, antiquiores eos ſuperficie & lineis ejus omnibusque corporibus oſtendimus: præcedens autem tractatus inuenit numeros & ante animam mundi fuiſſe, quibus illam contextam auguſtiſſima Timæi ratio naturæ ipſius conſcia & teſtis expreſſit. Hinc eſt quod pronuntiare non dubitauere ſapientes animam eſſe numerum ſe mouentem. nunc videamus cur ſeptenarius numerus ſuo ſeorſum merito plenus habeatur. cujus vt expreſſius plenitudo noſcatur, primum merita partium de quibus conſtat, tum demum quid ipſe poſſit, inueſtigemus. Conſtat ſeptenarius numerus vel ex vno & ſex, vel ex duobus & quin-

& quinque, vel ex tribus & quatuor. Singularum compagum membra tractemus; ex quibus fatebimur nullum alium numerum tam varia eſſe majeſtate ſecundum. Ex vno & ſex compago prima componitur. vnum autem, quod μονὰς, id eſt, vnitas dicitur, & mas idem & femina eſt; par idem atque impar; ipſe non numerus, ſed fons & origo numerorum. Hæc monas initium finisque omnium, neq; ipſa principij aut finis ſciens, ad ſummum refertur deum, ejusque intellectum à ſequentium numero rerum & poteſtatum ſequeſtrat: nec in inferiore poſt deum gradu eam fruſtra deſideraueris. Hæc illa eſt mens ex ſummo enata deo, quæ vices temporum neſciens, in vno ſemper quod adeſt conſiſtit æuo; cumq; vtpote vna, non ſit ipſa numerabilis, innumeras tamen generum ſpecies & de ſe creat & intra ſe continet. inde quoque aciem paululum cogitationis inclinans, hanc monadem reperies ad animam poſſe referri. anima enim aliena à ſilueſtris contagione materiæ tantum ſe auctori ſuo ac ſibi debens, ſimplicem ſortita naturam, cum ſe animandæ immenſitati vniuerſitatis infundat, nullum init tamen cum ſua vnitate diuortium. Vides vt hæc monas orta à prima rerum cauſa vſque ad animam vbique integra & ſemper indiuidua continuatione poteſtatis obtineat. Hæc de monade caſtigatius quam ſe copia ſuggerebat. Nec te remordeat quod, cum omni numero præeſſe videatur, in conjunctione præcipue ſeptenarij prædicetur. nulli enim aptius jungitur monas incorrupta, quàm virgini. Huic autem numero, id eſt ſeptenario, adeo opinio virginitatis inoleuit, vt Pallas quoque vocitetur. nam virgo creditur, quia nullum ex ſe parit numerum duplicatus, qui intra denarium coarcetur, quem primum limitem conſtat eſſe numerorum. Pallas ideo; quia ex ſolius monadis fetu, & multiplicatione proceſſit, ſicut Minerua ſola ex vno parente nata

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

perhibetur. Senarius vero, qui cum vno conjunctus ſeptenarium facit, variæ ac multiplicis religionis & potentiæ eſt. primum quod ſolus ex omnibus numeris, qui infra decem ſunt, de ſuis partibus conſtat. habet enim medietatem & tertiam partem, & ſextam partem: & eſt medietas tria; tertia pars duo, ſexta pars vnum: quæ omnia ſimul ſex faciunt. habet alia ſuæ venerationis indicia, ſed, ne longior faciat ſermo faſtidium, vnum ex omnibus eius officium perſequemur. quod ideo prætulimus, quia hoc commemorato, non ſenarii tantum, ſed & ſeptenarii pariter dignitas adſtruetur. Humano partui frequentiorem vſum nouem menſium, certo numerorum modulamine natura conſtituit: ſed ratio ſub adſciti ſenarii numeri multiplicatione procedens etiam ſeptem menſes compulit vſurpari. quam breuiter abſoluteque dicemus duos eſſe primos omnium numerorum cubos, id eſt, à pari octo, ab impari viginti ſeptem: & eſſe imparem marem, parem feminam ſuperius expreſſimus. horum vterque ſi per ſenarium numerum multiplicetur, efficiunt dierum numerum, qui ſeptem menſibus explicantur. coëant enim numeri mas ille qui memoratur & femina, octo ſcilicet & viginti ſeptem; pariunt ex ſe quinque & triginta. hæc ſexies multiplicata creant decem & ducentos: qui numerus dierum menſem ſeptimum claudit. Ita eſt ergo natura ſecundus hic numerus, vt primam humani partus perfectionem quaſi arbiter quidam maturitatis abſoluat. Diſcretio vero futuri partus; ſicut Hippocrates refert, ſic in vtero dinoſcitur. aut enim ſeptuageſimo aut nonageſimo die conceptus mouetur. dies ergo motus, quicunque fuerit de duobus, ter multiplicatus, aut ſeptimum aut nonum explicat menſem. Hæc de prima ſeptenarii copulatione libata ſint. Secunda de duobus & quinque eſt. ex his dyas, quia poſt monadem prima eſt, primus eſt numerus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

*rus. hæc ab illa omni potentia ſolitaria in corporis in-
telligibilis lineam prima defluxit. ideo & ad vagas
ſtellarum & luminum ſphæras refertur; quia hæ quo-
que ab illa, quæ ἀπλανὴς dicitur, in numerum ſciſſæ &
in varii motus contrarietatem retortæ ſunt. hic ergo nu-
merus cum quinario aptiſſime jungitur, dum hic ad
errantes, vt diximus, ad cæli Zonas ille referatur: ſed ille
ratione ſciſſionis; hic numero. Illa vero quinario nume-
ro proprietas excepta potentiæ vltra ceteras eminentis
euenit, quod ſolus omnia quæque ſunt, quæque videntur
eſſe, complexus eſt. eſſe autem dicimus intelligibilia, vi-
deri eſſe corporalia omnia, ſeu diuinum corpus habeant
ſeu caducum. Hic ergo numerus ſimul omnia & ſupera
& ſubiecta deſignat. aut enim deus ſummus eſt, aut
mens ex eo nata in qua ſpecies rerum continentur, aut
mundi anima quæ animarum omnium fons eſt, aut cæ-
leſtia ſunt vſque ad nos, aut terrena natura eſt: & ſic
quinarius rerum omnium numerus impletur. de ſe-
cunda ſeptenarii numeri coniunctione dicta hæc pro af-
fectatæ breuitatis neceſſitate ſufficiant. Tertia eſt de tri-
bus & quatuor. quæ quantum valeat reuoluamus.
Geometrici corporis ab impari prima planicies in tri-
bus lineis conſtat. his enim trigonalis forma conclu-
ditur. à pari vero prima in quatuor inuenitur. item ſci-
mus ſecundum Platonem, id eſt, ſecundum ipſius veri-
tatis arcanum, illa forti inter ſe vinculo colligari, qui-
bus interiecta medietas præſtat vinculi firmitatem. cum
vero medietas ipſa geminatur, ea quæ extima ſunt non
tenaciter tantum, ſed etiam inſolubiliter vinciuntur.
Primo ergo ternario contigit numero vt inter duo ſum-
ma medium, quo vinciretur, acciperet. quaternarius
vero duas medietates primus omnium nactus eſt, quas
ab hoc numero deus mundanæ molis artifex conditor-
que mutuatus, inſolubili inter ſe vinculo elementa*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

deuinxit : ſicut in Timæo Platonis aſſertum eſt,non aliter tam controuerſa ſibi ac repugnantia & naturæ communionē abnuentia permiſceri,terram dico & ignem, potuiſſe & per tam jugabilem competentiam fœderari, niſi duobus mediis aëris & aquæ nexibus vincirentur. ita enim elementa inter ſe diuerſiſſima opifex tamē deus ordinis oportunitate connexuit , vt facile jungerentur. nam,cum binæ eſſent in ſingulis qualitates , talem vnicuique de duobus alteram dedit,vt in eo,cui adhæreret, cognatam ſibi & ſimilem reperiret.terra eſt ſicca & frigida : aqua vero frigida & humecta eſt. hæc duo elementa, licet ſibi per ſiccum humectumq; contraria ſint, per frigidum tamen commune junguntur. aër humectus & calidus eſt: &,cum aquæ frigidæ contrarius ſit calore,conciliatione tamen ſocij copulatur humoris. ſuper hunc ignis cum ſit calidus & ſiccus, humorem quidem aëris reſpuit ſiccitate, ſed connectitur per ſocietatē caloris. & ita fit vt ſingula quæque elementorum duo ſibi hinc inde vicina ſingulis qualitatibus velut quibuſdam amplectantur vlnis. aqua terram frigore,aërem ſibi nectit humore. aër aquæ humecto ſimili & igni calore ſociatur. ignis aëri miſcetur vt calido;terræ jungitur ſiccitate. terra ignem ſicco patitur ; aquam frigore non reſpuit. Hæc tamen varietas vinculorum , ſi elementa duo forent , nihil inter ipſa firmitatis habuiſſet ; ſi tria, minus quidem valido , aliquo tamen nexu vincienda nodaret. inter quatuor vero inſolubilis colligatio eſt; cum duæ ſummitates duabus interjectionibus vinciuntur. quod erit manifeſtius,ſi in medio poſuerimus ipſam continentiam ſenſus de Timæo Platonis exceptam. Diuini decoris , inquit, ratio poſtulabat talem fieri mundum,qui & viſum pateretur,& tactum. conſtabat autem neq; videri aliquid poſſe ſine ignis beneficio , neque tangi ſine ſolido , & ſolidum nihil eſſe ſine terra. vnde

mundi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

mundi omne corpus de igni & terra inſtituere fabricator incipiens vidit duo conuenire ſine medio colligante non poſſe, & hoc eſſe optimum vinculũ, quod & ſe pariter & à ſe liganda deuinciat: vnam vero interjectionem tunc ſolum poſſe ſufficere, cum ſuperficies ſine altitudine vincienda eſt: at, vbi artanda vinculis eſt alta dimenſio, nodum niſi gemina interjectione non connecti. inde aërem & aquam inter ignem terramq; contexuit: & ita per omnia vna & ſibi conueniens jugabilis competentia occurrit elementorum diuerſitatẽ ipſa differentiarum æqualitate conſocians. nam quantum intereſt inter aquam & aërem cauſa denſitatis & ponderis, tantumdem inter aërem & ignem eſt. & rurſus quod intereſt inter aërem & aquam cauſa leuitatis & raritatis, hoc intereſt inter aquam & terram. item quod intereſt inter terram & aquam cauſa denſitatis & ponderis, hoc intereſt inter aquã & aërem: & quod inter aquam & aërem, hoc inter aërem & ignem. & contra quod intereſt inter ignem & aërem tenuitatis leuitatisque cauſa, hoc inter aërem & aquam eſt: & quod eſt inter aërẽ & aquam; hoc inter aquam intelligitur & terram. Nec ſolum ſibi vicina & cohærentia comparantur: ſed eadem alternis ſaltibus cuſtoditur æqualitas. nam quod eſt terra ad aërem, hoc eſt aqua ad ignem; &, quotiens verteris, eandem reperies jugabilem competentiam. ita ex ipſo quo inter ſe ſunt æqualiter diuerſa ſociantur. Hæc eo dicta ſint vt aperta ratione conſtaret neque planiciem ſine tribus, neque ſoliditatem ſine quatuor poſſe vinciri. ergo ſeptenarius numerus geminam vim obtinet vinciendi: quia ambæ partes eius vincula prima ſortitæ ſunt; ternarius cum vna medietate, quaternarius cum duabus. hinc in alio loco eiuſdem ſomnij Cicero de ſeptenario dicit: Qui numerus rerum omnium fere nodus eſt. Item omnia corpora aut mathematica ſunt alumna

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

geometriæ, aut talia quæ viſum tactumve patiantur. horum priora tribus incrementorum gradibus conſtant. aut enim linea ejicitur ex puncto, aut ex linea ſuperficies, aut ex planicie ſoliditas. Altera vero corpora quatuor elementorum collato tenore, in robur ſubſtantiæ corpulentæ concordi concretione coaleſcunt. Nec non omniũ corporum tres ſunt dimenſiones, longitudo, latitudo, profunditas: termini adnumerato effectu vltimo quatuor; punctum, linea, ſuperficies, & ipſa ſoliditas. item, cum quatuor ſint elementa ex quibus conſtant corpora, terra, aqua, aër, & ignis, tribus ſine dubio interſtitiis ſeparantur. quorum vnum eſt à terra vſque ad aquã, ab aqua vſque ad aërẽ ſequens, tertium ab aëre vſque ad ignem. & à terra quidem vſque ad aquam ſpatium, neceſſitas à phyſicis dicitur; quia vincire & ſolidare creditur, quod eſt in corporibus lutulentum: vnde Homericus cenſor cum Græcis imprecaretur, Vos omnes, inquit, in terram & aquam reſoluamini, in id dicens, quod eſt in natura humana turbidum, quo facta eſt homini prima concretio. illud vero quod eſt inter aquam & aërem, ἁρμονία dicitur; id eſt apta & conſonans conuenientia: quia hoc ſpatium eſt quod ſuperioribus inferiora conciliat, & facit diſſona conuenire. inter aërem vero & ignem obedientia dicitur: quia, ſicut lutulenta & grauia ſuperioribus neceſſitate junguntur, ita ſuperiora lutulentis obedientia copulantur, harmonia media conjunctionem vtriſque præſtante. Ex quatuor igitur elementis & tribus eorum interſtitiis abſolutionem corporum conſtare manifeſtum eſt. ergo hi duo numeri, tria dico & quatuor, tam multiplici inter ſe cognationis neceſſitate ſociati, efficiendis vtriſque corporibus conſenſu miniſtri fœderis obſequuntur. Nec ſolum explicandis corporibus hi duo numeri collatiuum præſtant fauorem: ſed quaternarium quidem Pythagorei quem τετρακτὺν

vocant,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

vocant, adeo quaſi ad perfectionem animæ pertinentem inter arcana venerantur, vt ex eo & iuriſiurandi religionem ſibi fecerint,

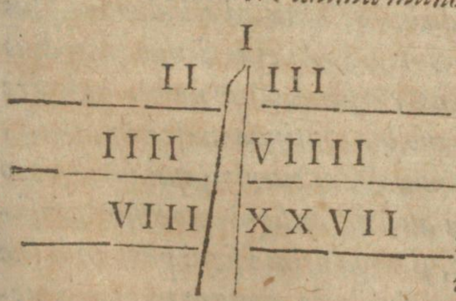
Οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν.

Iuro tibi per eum, qui dat animæ noſtræ quaternarium numerum.

Ternarius vero aſſignat animã tribus ſuis partibus abſolutã. quarum prima eſt ratio,quam λογιστικὸν *appellãt. ſecunda animoſitas, quam* θυμικὸν *vocant. tertia cupiditas, quæ* ἐπιθυμητικὸν *nuncupatur. item nullus ſapientum animam ex ſymphoniis quoque muſicis conſtitiſſe dubitauit. inter has non paruæ potentiæ eſt quæ dicitur* διὰ πασῶν. *hæc conſtat ex duabus, id eſt,* διὰ τεσσάρων, *&* διὰ πέντε: *fit autem diapente ex hemiolio, & fit diateſſaron ex epitrito. & eſt primus hemiolius tria, & primus epitritus quatuor. quod quale ſit, ſuo loco planius exſequemur. Ergo ex his duobus numeris conſtat diateſſaron & diapente, ex quibus diapaſon ſymphonia generatur, vnde Vergilius nullius diſciplinæ expers, plenè & per omnia beatos exprimere volens, ait:*

O terque quaterque beati.

Hæc de partibus ſeptenarii numeri ſectantes compendia diximus. de ipſo quoque pauca dicemus. Hic numerus ἑπτὰς *nunc vocatur antiquato vſu primæ litteræ. apud veteres enim ſeptas vocitabatur, quod Græco nomine teſtabatur venerationem debitam numero. nam primo omnium hoc numero anima mundana generata eſt, ſicut*

Timæus Platonis edocuit. monade enim in vertice locata, terni numeri ab eadem ex vtraque parte fluxerunt; ab hac pares, ab illa impares: id eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

poſt monadem à parte altera duo, inde quatuor, deinde octo: ab altera vero parte tria, deinde nouem, & inde viginti ſeptem. & ex his numeris facta contextio generationem animæ imperio creatoris effecit. Non parua ergo hinc potentia numeri hujus oſtenditur, quia mundanæ animæ origo ſeptem finibus continetur. ſeptē quoque vagantium ſphærarum ordinem illi ſtelliferæ & omnes continenti ſubjecit artifex fabricatoris prouidentia; quæ & ſuperioris rapidis motibus obuiarent, & inferiora omnia gubernarent. Lunam quoque quaſi ex illis ſeptimam numerus ſeptenarius mouet, curſumq́ ejus ipſe diſpenſat. quod cum multis modis probetur, ab hoc incipiat oſtendi. Luna octo & viginti prope diebus totius zodiaci ambitum conficit. nam etſi per triginta dies ad ſolem, à quo profecta eſt, remeat; ſolos tamen fere viginti octo in tota Zodiaci circuitione conſumit: reliquis ſolem, qui de loco in quo eum reliquit abſceſſerat, comprehendit. Sol enim vnum de duodecim ſignis integro menſe metitur. ponamus ergo ſole in prima parte arietis conſtituto ab ipſius, vt ita dicam, orbe emerſiſſe lunam, quod eam naſci vocamus. hæc poſt viginti octo dies & horas ferè ſeptem ad primam partem arietis redit; ſed illic non inuenit ſolem. interea enim & ipſe progreſſionis ſuæ lege vlterius abſceſſit, & ideo ipſa necdum putatur eò vnde profecta fuerat reuertiſſe: quia oculi noſtri tunc non à prima parte arietis, ſed à ſole eam ſenſerant proceſſiſſe. hunc ergo diebus reliquis, id eſt, duobus, plus minusve conſequitur; & tunc orbi ejus denuo ſuccedens ac denuo inde procedens rurſus dicitur naſci. inde ferè numquam in eodem ſigno bis continuo naſcitur niſi in geminis, vbi hoc nonnumquam euenit; quia dies in eo ſol duos ſupra triginta altitudine ſigni morante conſumit, rariſſimo in aliis, ſi circa primā ſigni partem à ſole procedat. hujus ergo viginti octo dierum numeri ſepte-

narius origo eſt. nam ſi ab vno vſque ad ſeptem, quantum ſinguli numeri exprimunt, tantum antecedentibus addendo procedas; inuenies viginti octo nata de ſeptem. Hunc etiam numerum, qui in quater ſeptenos æqua ſorte digeritur, ad totam zodiaci latitudinem emetiendam remetiendamque conſumit. nam ſeptem diebus ab extremitate ſeptemtrionalis oræ oblique per latum meando ad medietatem latitudinis peruenit; qui locus appellatur eclipticus: ſeptem ſequentibus à medio ad imum auſtrale delabitur: ſeptem aliis rurſus ad medium obliquata conſcendit: vltimis ſeptem ſeptemtrionali redditur ſummitati. ita iſdem quater ſeptenis diebus omnem zodiaci & longitudinem & latitudinem circum perque diſcurrit. ſimilibus quoque diſpenſationibus hebdomadum, luminis ſui vices ſempiterna lege variando diſponit. primis enim ſeptem vſque ad medietatem velut diuiſi orbis excreſcit, & διχότομος *tunc vocatur. ſecundis orbem totum renaſcentes ignes colligendo jam complet, & plena tunc dicitur. tertijs* διχότομος *rurſus efficitur, cum ad medietatem decreſcendo contrahitur. quartis vltima luminis ſui diminutione tenuatur. ſeptem quoque permutationibus, quas phaſis vocant Græci, toto menſe diſtinguitur; cum naſcitur, cum fit dichotomos; & cum fit* ἀμφίκυρτος*, cum plena, & rurſus amphicyrtos; ac denuo dichotomos, & cum ad nos luminis vniuerſitate priuatur. amphicyrtos eſt autem, cum ſupra diametrum dichotomi eſt antequam orbis concluſione cingatur, vel de orbe jam minuens inter medietatem ac plenitudinem inſuper mediam luminis curuat eminentiam. Sol quoque ipſe, de quo vitam omnia mutuantur, ſeptimo ſigno vices ſuas variat. nam à ſolſtitio hiemali, ad æſtiuum ſeptimo peruenit ſigno; & à tropico verno vſque ad autumnale tropicum ſeptimi ſigni peragratione producitur. Tres quoque conuerſiones lucis ætheree*

per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

per hunc numerum conſtant. eſt autem prima maxima, ſecunda media, minima eſt tertia. & maxima eſt anni ſecundum ſolem, media menſis ſecundum lunam, minima diei ſecundum ortum & occaſum. Eſt vero vnaquæque conuerſio quadripartita: & ita conſtat ſeptenarius numerus, id eſt, ex tribus conuerſionum, & ex quatuor modis, quibus vnaquæque conuertitur: hi ſunt autem quatuor modi. fit enim prima humida, deinde calida, inde ſicca, & ad vltimum frigida. & maxima conuerſio, id eſt, anni, humida eſt verno tempore, calida æſtiuo, ſicca autumno, frigida per hiemem. media autem conuerſio menſis per lunam ita fit; vt prima ſit hebdomas humida (quia naſcens luna humorem aſſolet concitare) ſecunda calida adoleſcente in ea jam luce de ſolis adſpectu: tertia ſicca quaſi plus ab ortu remota; quarta frigida, deficiente jam lumine. Tertia vero conuerſio, quæ eſt diei ſecundum ortum & occaſum, ita diſponitur; quod humida ſit vſque ad primam de quatuor partibus partem diei, calida vſque ad ſecundam, ſicca vſque ad tertiam, quarta jam frigida. Oceanus quoque in incremento ſuo hunc numerum tenet. nam primo naſcentis lunæ die fit copioſior ſolito; minuitur pauliſper ſecundo; minoremque videt eum tertius quàm ſecundus: & ita decreſcendo ad diem ſeptimum peruenit. rurſus octauus dies manet ſeptimo par; & nonus fit ſimilis ſexto; decimus quinto; & vndecimus fit quarto par; tertio quoque duodecimus; & tertiusdecimus fit ſimilis ſecundo, quartusdecimus primo. tertia vero hebdomas eadem facit quæ prima, quarta eadem quæ ſecunda. Hic denique numerus eſt qui hominem concipi, formari, edi, viuere, ali, ac per omnes ætatum gradus tradi ſenectæ atque omnino conſtare facit. nam, vt illud taceamus, quod vterum nulla vi ſeminis occupatum hoc dierum numero natura conſtituit velut de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

creto exonerandæ mulieris vectigali, menſe redeunte purgari: hoc tamen prætereundum non eſt, quia ſemen, quod poſt iactum ſui intra horas ſeptem non fuerit in effuſionem relapſum, hæſiſſe in vitam pronuntiatur. verum ſemine ſemel intra formandi hominis monetam locato, hoc primum artifex natura molitur, vt die ſeptimo folliculum genuinum circumdet humori ex membrana tam tenui, qualis in ouo ab exteriore teſta clauditur, & intra ſe claudit liquorem. Hoc cum à phyſicis deprehenſum ſit; Hippocrates quoque ipſe, qui tam fallere quam falli neſcit, experimenti certus aſſeruit, referens in libro, qui de natura pueri inſcribitur, tale ſeminis receptaculum de vtero ejus eiectum, quam ſeptimo poſt cōceptum die grauidam intellexerat. Mulierem enim ſemine non effuſo, ne grauida maneret orantē, imperauerat ſaltibus concitari; aitque ſeptimo die ſaltum ſeptimum eiiciendo cum tali folliculo, qualem ſupra retulimus, ſuffeciſſe conceptui. hæc Hippocrates. Straton vero Peripateticus, & Diocles Caryſtius per ſeptenos dies concepti corporis fabricam hac obſeruatione diſpenſant, vt hebdomade ſecunda credant guttas ſanguinis in ſuperficie folliculi, de quo diximus, apparere, tertia demergi eas introrſum ad ipſum conceptionis humorem; quarta humorem ipſum coagulari, vt quiddam velut inter carnem & ſanguinem liquida adhuc ſoliditate conueniat; quinta vero interdum fingi in ipſa ſubſtantia humoris humanam figuram magnitudine quidem apis, ſed vt in illa breuitate membra omnia & deſignata totius corporis lineamenta conſiſtant. ideo autem adjecimus, interdum; quia conſtat, quotiens quinta hebdomade fingitur deſignatio iſta membrorum, menſe ſeptimo maturari partum: cum autem nono menſe abſolutio futura eſt, ſiquidem femina fabricatur, ſexta hebdomade membra diuidi; ſi maſculus, ſeptima. Poſt partum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tum vero vtrum victurum ſit quod effuſum eſt, an in vtero ſit præmortuum, vt tantummodo ſpirans naſcatur, ſeptima hora diſcernit. vltra hunc enim horarum numerum, quæ præmortua naſcuntur, aëris halitum ferre non poſſunt: quem quisquis vltra ſeptem horas ſuſtinuerit, intelligitur ad vitam creatus, niſi alter forte, qualis perfectum poteſt, caſus eripiat. item poſt dies ſeptem jactat reliquias vmbilici; & poſt bis ſeptem incipit ad lumen viſus ejus moueri, & poſt ſepties ſeptem libere jam & pupulas & totam faciem vertit ad motus ſingulos videndorum. Poſt ſeptem vero menſes dentes incipiunt mandibulis emergere, & poſt bis ſeptem ſedet ſine caſus timore. Poſt ter ſeptem ſonus ejus in verba prorumpit; & poſt quater ſeptem non ſolum ſtat firmiter, ſed & incedit. Poſt quinquies ſeptem incipit lac nutricis horreſcere; niſi fortè ad patientiam lõgioris vſus continuata conſuetudine protrahatur. Poſt annos ſeptem dentes, qui primi emerſerant, aliјs aptioribus ad cibum ſolidum naſcentibus cedunt; eodemque anno, id eſt ſeptimo, plene abſoluitur integritas loquendi. vnde & ſeptem vocales litteræ à natura dicuntur inuentæ; licet Latinitas eaſdem modo longas modo breues pronunciando, quinque pro ſeptem tenere maluerit. Apud quos tamen, ſi ſonos vocalium non apices numeraueris, ſimiliter ſeptem ſunt. Poſt annos autem bis ſeptẽ ipſa ætatis neceſſitate pubeſcit. tunc enim moueri incipit vis generationis in maſculis, & purgatio feminarum. ideo & tutela puerili quaſi virile jam robur abſoluitur, de qua tamen feminæ, propter votorum feſtinationem, maturius biennio legibus liberantur. Poſt ter ſeptenos annos flore genas veſtit juuenta: idemque annus finem in longum creſcendi facit. & quarta annorum hebdomas impleta in latum quoque creſcere vltra jam prohibet. quinta omne virium, quantæ ineſſe vnicuique poſſunt, complet augmen-

augmentum: nulloque modo jam poteſt quiſquam ſe fortior fieri. inter pugiles denique hæc conſuetudo ſeruatur, vt, quos jam coronauere victoriæ, nihil de ſe amplius in incrementis virium ſperent: qui vero expertes hujus gloriæ vſque illo manſerunt, à profeſſione diſcedant. Sexies vero ſeptem anni ſeruant vires ante collectas, nec diminutionem niſi ex accidenti euenire patiuntur. Sed à ſexta vſque ad ſeptimam ſeptimanam fit quidem diminutio, ſed occulta, & quæ detrimentum ſuum aperta defectione non prodat. ideo nonnullarum rerumpublicarum hic mos eſt, vt poſt ſextam ad militiam nemo cogatur. in pluribus datur remiſſio iuſta poſt ſeptimam. Notandum vero quod, cum numerus ſeptem ſe multiplicat, facit ætatem quæ proprie perfecta & habetur & dicitur: adeo vt illius ætatis homo (vtpote qui perfectionem & attigerit jam, & necdum præterierit) & conſilio aptus ſit, nec ab exercitio virium alienus habeatur. Cum vero decas, qui & ipſe perfectiſſimus numerus eſt, perfecto numero, id eſt, ἑπτάδι, jungitur, vt aut decies ſeptem, aut ſepties deni computentur anni: hæc à phyſicis creditur meta viuendi, & hoc vitæ humanæ perfectum ſpatium terminatur. quod ſi quis exceſſerit; ab omni officio vacuus ſoli exercitio ſapientiæ vacat, & omnem vſum ſui in ſuadendo habet, aliorum munerum vacatione reuerendus. à ſeptima enim vſque ad decimam ſeptimanam pro captu virium, quæ adhuc ſingulis perſeuerant, variantur officia. idem numerus totius corporis membra diſponit. ſeptem enim ſunt intra hominem, quæ à Græcis nigra membra vocitantur; lingua, cor, pulmo, jecur, lien, renes duo. & ſeptem alia cum venis & meatibus, quæ adjacent ſingulis, ad cibum & ſpiritum accipiendum reddendumq́; ſunt deputata, guttur, ſtomachus, aluus, veſica, & inteſtina principalia tria: quorum vnum diſſiptum vocatur; quod ven-

trem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

trem & cetera inteſtina ſecernit. alterum medium; quod Græci μεσέντερον dicunt. tertium; quod veteres hiram vocarunt: habeturque præcipuum inteſtinorum omnium, & cibi retrimenta deducit. De ſpiritu autem & cibo quibus accipiendis (vt relatum eſt) atque reddendis membra, quæ diximus, cum meatibus ſibi adiacentibus obſequuntur, hoc obſeruatum eſt, quod ſine hauſtu ſpiritus vltra horas ſeptem, ſine cibi, vltra totidem dies vita non durat. Septem ſunt quoque gradus in corpore, qui dimenſionem altitudinis ab imo in ſuperficiem complent; medulla, os, neruus, vena, arteria, caro, cutis. hæc de interioribus. In aperto quoque ſeptem ſunt corporis partes; caput, pectus, manus, pedesque & pudendum. Item, quæ diuiduntur, non niſi ſeptem compagibus iuncta ſunt; vt in manibus eſt humerus, brachium, cubitus, vola & digitorum terni nodi: in pedibus vero femur, genu, tibia, pes ipſe, ſub quo vola eſt, & digitorum ſimiliter nodi terni. Et, quia ſenſus corumque miniſteria natura in capite, velut in arce, conſtituit; ſeptem foraminibus ſenſuum celebrantur officia: id eſt, oris, ac deinde oculorum, narium & aurium binis. vnde non immerito hic numerus, totius fabricæ diſpenſator & dominus, ægris quoque corporibus periculum ſanitatemve denuntiat. imo ideo & ſeptem motibus omne corpus agitatur. aut enim acceſſio eſt, aut receſſio, aut in læuam dextramve deflexio, aut ſurſum quis ſeu deorſum mouetur, aut in orbem rotatur. Tot virtutibus inſignitus ſeptenarius, quas vel de partibus ſuis mutuatur vel totus exercet, iure plenus & habetur & dicitur. Et abſoluta, vt arbitror, ratione iam conſtitit cur diuerſis ex cauſis octo & ſeptem pleni vocentur. Senſus autem hic eſt. Cum ætas tua quinquageſimum & ſextum annum compleuerit, quæ ſumma tibi fatalis erit: ſpes quidem ſalutis publicæ te videbit, & pro re-

mediis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

medijs communis bonorum omnium ſtatus vitutibus tuis dictatura debebitur; ſed ſi euaſeris inſidias propinquorum. nam per ſeptenos octies ſolis amfractus reditusque, quinquaginta & ſex ſignificat annos, amfractum ſolis & reditum annum vocans: amfractum; propter Zodiaci ambitum: reditum; quia eadem ſigna per annos ſingulos certa lege metitur.

CAP. VII.

Obſcura inuolutaque ſemper eſſe ſomnia ac ſigna de aduerſis; & tamen ſemper ſubeſſe aliquid, quo poſſit quoquomodo deprehendi veritas, modò diligens aſſit ſcrutator.

HIC *quidam mirantur quid ſibi velit iſta dubitatio,* ſi effugeris, *quaſi potuerit diuina anima & olim cælo reddita, atque hic maxime ſcientiam futuri profeſſa, neſcire, poſſit ne nepos ſuus an non poſſit euadere. ſed non aduertunt hanc habere legem omnia vel ſigna vel ſomnia, vt de aduerſis obliquè aut denuntient, aut minentur, aut moneant. & ideo quædam cauendo tranſimus; alia exorando & litando vitantur. alia ſunt ineluctabilia, quæ nulla arte nullo auertuntur ingenio. nam, vbi admonitio eſt, vigilantia cautionis euaditur: quod apportant minæ, litatio propitiationis auertit: nunquam denuntiata vaneſcunt. Hic ſubjicies: Vnde igitur iſta diſcernimus, vt poſſit cauendumne an exorandum an vero patiendum ſit deprehendi? Sed præſentis operis fuerit inſinuari qualis ſoleat in diuinationibus eſſe affectata confuſio; vt deſinas de inſerta velut dubitatione mirari. ceterum in ſuo quoque opere artificis erit ſigna quærere quibus iſta diſcernat, ſi hoc vis diuina non impedit. nam illud:*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Prohibent nam cetera Parcæ
Scire,

Maronis eſt ex intima diſciplinæ profunditate ſententia. Diuulgatis etiam docemur exemplis quam pæne ſemper cum prædicuntur futura, ita dubijs obſerantur, vt tamen diligens ſcrutator niſi diuinitus, vt diximus, impeditur, ſubeſſe reperiat apprehendendæ veſtigia veritatis: vt ecce Homericum ſomnium à Ioue, vt dicitur, miſſum ad conſerendam futuro die cum hoſtibus manum. ſub aperta promiſſione victoriæ ſpem regis animauit. ille velut diuinum ſecutus oraculum, commiſſo prœlio, amiſſis ſuorum plurimis, vix ægreque in caſtra remeauit. num dicendum eſt deum mandaſſe mendacium? non ita eſt, ſed, quia illum caſum Græcis fata decreuerant, latuit in verbis ſomnij quod animaduerſum vel ad vere vincendum vel ad cauendum ſaltem potuiſſet inſtruere. habuit enim præceptio vt vniuerſus produceretur exercitus. at ille ſola pugnandi hortatione contentus non vidit quid de producenda vniuerſitate præceptum ſit: prætermiſſoque Achille, qui tunc recenti laceſſitus injuria ab armis cum ſuo milite feriabatur, rex progreſſus in prœlium & caſum qui debebatur excepit, & abſoluit ſomnium inuidia mentiendi, non omnia de imperatis ſequendo. Parem obſeruantiæ diligentiam Homericæ per omnia perfectionis imitator Maro in talibus quoque rebus obtinuit. vam apud illum Æneas ad regionem inſtruendo regno fataliter eligendam, ſatis abundeque Delio inſtructus oraculo, in errorem tamen vnius verbi negligentia relapſus eſt. non quidem locorum fuerat, quæ petere deberet, nomen inſertum: ſed, cum origo vetus parentum ſequenda diceretur fuit in verbis quod inter Cretam & Italiam, quæ ipſius gentis auctores vtraque produxerant, magis oſtenderet; &, quod aiunt, digito demonſtraret Italiam. nam quum fuiſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ſent inde Teucer, hinc Dardanus; vox ſacra ſic alloquendo: Dardanidæ duri: *aperte conſulentibus Italiam, de qua Dardanus profectus eſſet, obiecit appellando eos parentis illius nomine, cuius erat origo rectius eligenda. Et hic certæ quidem denunciationis eſt, quod de Scipionis fine prædicitur: ſed gratia conciliandæ obſcuritatis inſerta dubitatio dicto tamen quod initio ſomnij continetur, abſoluitur. nam cum dicitur;* circuitu naturali ſummam tibi fatalem confecerint: *vitari hunc finem non poſſe pronuntiat. Quod autem Scipioni reliquos vitæ actus ſine offenſa dubitandi per ordinem retulit, & de ſola morte ſimilis eſt viſus ambigenti, hæc ratio eſt, quod ſiue dum humano vel mœrori parcitur vel timori, ſeu quia vtile eſt hoc maxime latere, pronius cetera oraculis quàm vitæ finis exprimitur, aut cum dicitur non ſine aliqua obſcuritate profertur.*

CAP. VIII.

Quatuor eſſe virtutum genera, politicas, purgatorias, animi purgati, & exemplares: & cum virtus beatos efficiat, ſitque primum illud virtutum genus in rerumpublicarum gubernatoribus, ideo hos utique fore fœlices.

HIS *aliqua ex parte tractatis, progrediamur ad reliqua.* Sed, quo ſis, Africane, alacrior ad tutandam rempublicam, ſic habeto: Omnibus qui patriam conſeruarint, adiuuerint, auxerint, certum eſſe in cælo definitum locum, vbi beati æuo ſempiterno fruantur. nihil eſt enim illi principi deo, qui omnem mundum regit, quod quidem in terris fiat acceptius, quam concilia cœtuſque hominum jure ſociati, quæ ciuitates appellantur:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

earum rectores & ſeruatores hinc profecti huc reuertuntur. *Bene & oportune, poſtquam de morte prædixit, mox præmia bonis poſt obitum ſperanda ſubjecit: quibus adeo à metu prædicti interitus cogitatio viuentis erecta eſt, vt ad moriendi deſiderium vltro animaretur majeſtate promiſſæ beatitudinis & cæleſtis habitaculi. Sed de beatitate quæ debetur conſeruatoribus patriæ pauca dicenda ſunt, vt poſtea locum omnem, quem hic tractandum recepimus, reſoluamus. Solæ faciunt virtutes beatum: nullaque alia quiſquam via hoc nomen adipiſcitur. vnde, qui exiſtimant nullis niſi philoſophantibus ineſſe virtutes, nullos præter philoſophos beatos eſſe pronuntiant. agnitionem enim rerum diuinarum ſapientiam proprie vocantes, eos tantummodo dicunt eſſe ſapientes, qui ſuperna acie mentis requirunt, & quærendi ſagaci diligentia comprehendunt, &, quantum viuendi perſpicuitas præſtat, imitantur. & in hoc ſolo eſſe aiunt exercitia virtutum: quarum officia ſic diſpenſant. Prudentiæ eſſe, mundum iſtum & omnia quæ in mundo inſunt, diuinorum contemplatione deſpicere, omnemque animæ cogitationem in ſola diuina dirigere. temperantiæ; omnia relinquere, in quantum natura patitur, quæ corporis vſus requirit. fortitudinis; non terreri animam à corpore quodammodo ductu philoſophiæ recedentem, nec altitudinem perfectæ ad ſuperna aſcenſionis horrere juſtitiæ; ad vnam ſibi huius propoſiti conſentire viam vniuſcujuſq; virtutis obſequium. atque ita fit, vt ſecundum hoc tam rigidæ definitionis abruptum, rerumpublicarum rectores beati eſſe non poſſint. Sed Plotinus inter philoſophiæ profeſſores cum Platone princeps, libro de virtutibus, gradus earum vera & naturali diuiſionis ratione compoſitos per ordinem digerit. Quatuor ſunt, inquit, quaternarum genera virtutum. ex his primæ politicæ vocantur, ſecundæ pur-*

dæ purgatoriæ, tertiæ animi jam purgati, quartæ exemplares. Et ſunt politicæ hominis, qua ſociale animal eſt. his boni viri reipublicæ conſulunt, vrbes tuentur; his parentes venerantur, liberos amant, proximos diligunt; his ciuium ſalutem gubernant; his ſocios circumſpecta prouidentia protegunt, juſta liberalitate deuinciunt:

Hiſque ſui memores alios fecere merendo.

Et eſt politici prudentia, ad rationis normam quæ cogitat, quæque agit vniuerſa dirigere, ac nihil præter rectum velle vel facere, humaniſque actibus tanquam diuinis arbitris, prouidere. Prudentiæ inſunt ratio, intellectus, circumſpectio, prouidentia, docilitas, cautio. Fortitudinis eſt; animum ſupra periculi metum agere, nihilque niſi turpia timere; tolerare fortiter vel aduerſa vel proſpera, fortitudo præſtat magnanimitatem, fiduciam, ſecuritatem, magnificentiam, conſtantiam, tolerantiam, firmitatem. temperantiæ; nihil appetere pænitendum, in nullo legem moderationis excedere, ſub jugum rationis cupiditatem domare. Temperantiam ſequuntur modeſtia, verecundia, abſtinentia, caſtitas, moderatio, parcitas, ſobrietas, pudicitia. juſtitiæ; ſeruare vnicuique quod ſuum eſt. De juſtitia veniunt innocentia, amicitia, concordia, pietas, religio, affectus, humanitas. his virtutibus vir bonus primus ſui, atque inde reipublicæ rector efficitur, juſte ac prouide gubernans humana, diuina nõ deſerens. Secundæ, quas purgatorias vocant, hominis ſunt, qui diuini capax eſt; ſolumque animum ejus expediunt, qui decreuit ſe à corporis contagione purgare, & quadam humanorum fuga ſolis ſe inſerere diuinis. hæ ſunt otioſorum, qui à rerumpublicarum actibus ſe ſequeſtrant. Harum quid ſingulæ velint ſuperius expreſſimus, cum de virtutibus philoſophantium diceremus; quas ſolas quidam exiſtima-

uerunt eſſe virtutes. Tertiæ ſunt purgati iam defæcatique animi & ab omni mundi hujus aſpergine preſſe pureque deterſi. illic prudentiæ eſt diuina non quaſi in electione præferre, ſed ſola noſſe, & hæc, tanquam nihil ſit aliud intueri. temperantiæ, terrenas cupiditates non reprimere, ſed penitus obliuiſci. fortitudinis; paſſiones ignorare non vincere, vt neſciat iraſci, cupiat nihil. juſtitiæ; ita cum ſupera & diuina mente ſociari, vt ſeruet perpetuum cum ea fœdus imitando. Quartæ exemplares ſunt, quæ in ipſa diuina mente conſiſtunt, quam diximus νοῦν vocari: a quarum exemplo reliquæ omnes per ordinem defluunt. Nam ſi rerum aliarum, multo magis virtutum ideas eſſe in mente credendum eſt. Illic prudentia eſt mens ipſa diuina. temperantia; quod in ſe perpetua intentione conuerſa eſt. fortitudo; quod ſemper idem eſt, nec aliquando mutatur. juſtitia; quod perenni lege à ſempiterna operis ſui continuatione non flectitur. Hæc ſunt quaternarum quatuor genera virtutum; quæ, præter cetera, maximam in paſſionibus habent differentiam ſui. paſſiones autem, vt ſcimus, vocantur, quod homines

Metuunt, cupiunt, gaudentque, dolentque.

has primæ molliunt, ſecundæ auferunt, tertiæ obliuiſcuntur: in quartis nefas eſt nominari. Si ergo hoc eſt officium & effectus virtutum, beare; conſtat autem & politicas eſſe virtutes: igitur ex politicis efficiuntur beati. jure ergo Tullius de rerumpublicarum rectoribus dixit; vbi beati æuo ſempiterno fruantur. *qui, vt oſtenderet alios otioſis, alios negotioſis virtutibus fieri beatos, non dixit abſolutè nihil eſſe illi principi deo acceptius quam ciuitates; ſed adiecit*, quod quidem in terris fiat, *vt eos, qui ab ipſis cæleſtibus incipiunt, diſcerneret à rectoribus ciuitatum, quibus per terrenos actus iter paratur ad cælum. Illa autẽ definitione quid*

preſſius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

preſſius poteſt eſſe, quid cautius de nomine ciuitatum? quam concilia, *inquit*, cœtuſque hominum jure ſociati, quæ ciuitates appellantur? *nam & ſeruilis quondam & gladiatoria manus concilia hominum & cœtus fuerunt, ſed non jure ſociati. illa autem ſola juſta eſt multitudo, cujus vniuerſitas in legum conſentit obſequium.*

CAP. IX.

Quo ſenſu rerumpublicarum rectores cælo deſcendiſſe, eoque reuerti dicantur.

QVOD *vero ait:* Harum rectores & ſeruatores, hinc profecti, huc reuertuntur; *hoc modo accipiendum eſt. Animarum originem manare de cælo inter recte philoſophantes indubitatæ conſtat eſſe ſententiæ. & animæ, dum corpore vtitur, hæc eſt perfecta ſapientia, vt, vnde orta ſit, de quo fonte venerit, recognoſcat. hinc illud à quodam inter alia ſeu feſtiua ſeu mordacia ſerio tamen vſurpatum eſt:*

DE cælo deſcendit γνῶθι σεαυτόν.

nam & Delphici vox hæc fertur oraculi conſulenti ad beatitatem quo itinere perueniret: Si te, inquit, agnoueris. ſed & ipſius fronti templi hæc inſcripta ſententia eſt. Homini autem, vt diximus, vna eſt agnitio ſui, ſi originis nataliſque principia atque exordia prima reſpexerit, nec ſe quæſierit extra. ſic enim anima virtutes ipſas conſcientia nobilitatis induitur, quibus poſt corpus euecta, eo vnde deſcenderat, reportatur: quia nec corporea ſordeſcit nec oneratur eluuie, quæ puro ac leui fonte virtutum rigatur; nec deſeruiſſe vnquam cælum videtur, quod reſpectu & cogitationibus poſſidebat. hinc anima, quam in ſe pronam corporis vſus effecit, atque in pecudem quodammodo reformauit ex homine,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

& abſolutionem corporis perhorreſcit, &, cum neceſſe eſt;

Non niſi cũ gemitu fugit indignata ſub vmbras.

ſed nec poſt mortem facile corpus relinquit (quia non funditus omnes corporeæ excedunt peſtes) *ſed aut ſuum oberrat cadauer, aut noui corporis ambit habitaculum, non humani tantummodo, ſed ferini quoque, electo genere moribus congruo quos in homine libenter exercuit; mauultque omnia perpeti vt cælum, quod vel ignorando, vel diſſimulando, vel potius prodendo deſeruit, euadat. ciuitatum vero rectores ceterique ſapientes cælum reſpectu vel cum adhuc corpore tenentur habitantes, facile poſt corpus cæleſtem, quam penè non reliquerant, ſedem repoſcunt. nec enim de nihilo aut de vana adulatione veniebat, quod quoſdam vrbium conditores aut claros in republica viros in numerum deorum conſecrarit antiquitas. ſed Heſiodus quoque diuinæ ſubolis aſſertor priſcos reges cum diis aliis enumerat; hiſq; exemplo veteris poteſtatis etiam in cælo regendi res humanas aſſignat officium. &, ne cui faſtidioſum ſit, ſi verſus ipſos vt poëta Græcus protulit inſeramus, referemus eos vt ex verbis ſuis in Latina verba conuerſi ſunt.*

Indigetes diui fato ſummi Iouis hi ſunt:
Quondam homines, modo cum ſuperis humana tuentes,
Largi ac munifici, jus regum nunc quoq; nacti.

Hoc & Vergilius non ignorat; qui, licet argumento ſuo ſeruiens, heroas in inferos relegauerit, non tamen eos abducit à cœlo: ſed æthera his deputat largiorem, & noſſe eos ſolem ſuum ac ſidera profitetur; vt geminæ doctrinæ obſeruationes præſtiterit, & poëticæ figmentum & philoſophiæ veritatem: &, ſi ſecundum illum res quoque leuiores quas viui exercuerant, etiam poſt corpus exercent,

Quæ

Quæ gratia curruum
Armorumque fuit viuis, quæ cura nitentes
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos:

multo magis rectores quondam vrbium recepti in cælum curam regendorum hominum non relinquunt. Hæ autem animæ in vltimam ſphæram recipi creduntur, quæ aplanes vocatur. nec fruſtra hoc vſurpatum eſt; ſiquidem inde profectæ ſunt. animis enim necdū deſiderio corporis irretitis ſiderea pars mundi præſtat habitaculū, & inde labuntur in corpora. ideo his illo eſt reditio, qui merentur. rectiſſimè ergo dictum eſt cum in galaxia, quem aplanes continet, ſermo iſte procedat, hinc profecti huc reuertuntur. *Ad ſequentia tranſeamus.*

CAP. X.

Quid ſecundum priſcos illos theologos inferi; & quando ex eorum ſententia, anima aut viuere aut mori dicatur.

HIc ego, etſi eram perterritus non tam mortis metu quam inſidiarum à meis, quæſiui tamen, viueretne ipſe, & Paulus pater, & alij, quos nos exſtinctos eſſe arbitraremur. *Vel fortuitis & inter fabulas elucent ſemina infixa virtutum, quæ nunc videas licet vt è pectore Scipionis vel ſomniantis emineant. in re enim vna politicarum virtutum omnium pariter exercet officium. Quod non labitur animo prædicta morte perterritus, fortitudo eſt. quod ſuorum terretur inſidiis, magiſque alienum facinus quam ſuum horreſcit exitium; de pietate & nimio in ſuos amore procedit. hæc autem diximus ad juſtitiam referri, quæ ſeruat vnicuique quod ſuum eſt. quod ea quæ arbitratur non pro compertis habet, ſed ſpreta opinione, quæ minus cautis animis pro vero inoleſcit, quærit diſcere cer-*

tiora; indubitata prudentia eſt, quod cum perfecta beatitas, & cæleſtis habitatio humanæ naturæ, in qua ſe nouerat eſſe, promittitur, audiendi tamen alia deſiderium frenat, temperat, & ſequeſtrat, vt de vita aui & patris interroget; quid niſi temperantia eſt? vt jam tum liqueret Africanum per quietem ad ea loca, quæ ſibi deberentur abductum. In hac autem interrogatione de animæ immortalitate tractatur. ipſius enim conſultationis hic ſenſus eſt: Nos, inquit, arbitramur animam cum fine morientis exſtingui, nec vlterius eſſe poſt hominem. ait enim: quos exſtinctos eſſe arbitraremur. *quod autem exſtinguitur eſſe jam deſinit. Ergo velim jam dicas, inquit, ſi & pater Paulus tecum & alii ſuperſunt. Ad hanc interrogationem, quæ & de parentibus vt à pio filio & ceteris vt à ſapiente ac naturam ipſam diſcutiente proceſſit, quid ille reſpondit?* Imo vero, *inquit,* hi viuunt, qui è corporum vinculis tamquam carcere euolauerunt. veſtra vero quæ dicitur eſſe vita, mors eſt. *Si ad inferos meare mors eſt, & vita eſt eſſe cum ſuperis: facile diſcernis quæ mors animæ, quæ vita credenda ſit, ſi conſtiterit qui locus habendus ſit inferorum, vt anima dum ad hunc truditur mori, cum ab hoc procul eſt vita frui & vere ſupereſſe credatur. Et quia totum tractatum, quem veterum ſapientia de inueſtigatione hujus quæſtionis agitauit, in hac latentem verborum paucitate reperies; ex omnibus aliqua, quibus nos de rei quam quærimus abſolutione ſufficiet admoneri, amore breuitatis excerpſimus. Antequam ſtudium philoſophiæ circa naturæ inquiſitionem ad tantum vigoris adoleſceret, qui per diuerſas gentes auctores conſtituendis ſacris ceremoniarum fuerunt, aliud eſſe inferos negauerunt quam ipſa corpora, quibus incluſæ animæ carcerem fœdum tenebris, horridum ſordibus & cruore patiuntur. hoc animæ ſepulchrum, hoc*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Ditis concaua, hoc inferos vocauerunt : & omnia, quæ illic eſſe credidit fabuloſa perſuaſio, in nobismetipſis, & in ipſis humanis corporibus aſſignare conati ſunt : obliuionis fluuium aliud non eſſe aſſerentes quam errorem animæ obliuiſcentis majeſtatem vitæ prioris, qua, antequam in corpus truderetur, potita eſt, ſolamque eſſe in corpore vitam putantis. Pari interpretatione Phlegetontem ardores irarum & cupiditatum putarunt; Acherontem, quicquid feciſſe dixiſſeve vſque ad triſtitiam humanæ varietatis more nos pænitet; Cocytum, quicquid homines in luctum lachrymaſque compellit; Stygem, quicquid inter ſe humanos animos in gurgitem mergit odiorum. ipſam quoque pœnarum deſcriptionem de ipſo vſu conuerſationis humanæ ſumptam crediderunt: vulturem jecur immortale tondentem, nihil alìud intelligi volentes, quàm tormenta malæ conſcientiæ obnoxia flagitio viſcera interiora rimantis, & ipſa vitalia indefeſſa admiſſi ſceleris admonitione laniantis. ſemperque curas, ſi requieſcere fortè tentauerint excitantis, tanquam fibris renaſcentibus inhærendo, nec vlla ſibi miſeratione parcentis, lege hac, quo ſe judice nemo nocens abſoluitur, *nec de ſe ſuam poteſt vitare ſententiam. illos aiunt epulis ante ora poſitis excruciari fame, & inedia tabeſcere; quos magis magiſque acquirendi deſiderium cogit præſentem copiam non videre; qui in affluentia inopes, egeſtatis mala in vbertate patiuntur, neſcientes parta reſpicere, dum egent habendis. illos radiis rotarum pendere diſtrictos; qui nihil conſilio præuidentes, nihil ratione moderantes, nihil virtutibus explicantes, ſeque & actus omnes ſuos fortunæ permittentes, caſibus & fortuitis ſemper rotantur : ſaxum ingens voluere, inefficacibus laborioſiſq; conatibus vitam terentes: atram ſilicem lapſuram ſemper & cadenti ſimilem illorum capitibus imminere, qui arduas poteſtates*

tes

tes & infauſtam ambiunt tyrannidem, nunquam ſine timore victuri; & cogentes ſubjectum vulgus odiſſe, dum metuat, ſemper ſibi videntur exitium, quod merentur, excipere. Nec fruſtra hoc theologi ſuſpicati ſunt. nam & Dionyſius aulæ Siculæ inclementiſſimus incubator, familiari quondam ſuo ſolam beatam exiſtimanti vitam tyranni, volens quam perpetuo metu miſera, quamque impendentium ſemper periculorum plena eſſet oſtendere, gladium vagina raptum & à capulo de filo tenui pendentem, mucrone demiſſo, juſſit familiaris illius capiti inter epulas imminere: cumque ille inter & Siculas & tyrannicas copias præſentis mortis periculo grauaretur, Talis eſt, inquit Dionyſius, vita quam beatam putabas: ſic nobis ſemper mortem imminentẽ videmus. æſtima quando eſſe felix poterit, qui timere non deſinit. Secundum hæc igitur, quæ à theologis aſſeruntur, ſi vere quiſque ſuos patimur manes, *& inferos in his corporibus eſſe credimus; quid aliud intelligendum eſt quam mori animam, cum ad corporis inferna demergitur; viuere autem, cum ad ſupera poſt corpus euadit?*

CAP. XI.

Quid & vbi inferi ſecundum Platonicos; quando horum ſententia aut viuere anima aut mori dicatur.

DICENDVM *eſt, quid his poſtea veri ſolicitior inquiſitor philoſophiæ cultus adjecerit. nam & qui primum Pythagoram & qui poſtea Platonem ſecuti ſunt, duas eſſe mortes, vnam animæ, animalis alteram prodiderunt: mori animal cum anima diſcedit è corpore, ipſam vero animam mori aſſerentes cum à ſimplici & indiuiduo fonte naturæ in membra corporea diſſipatur. Et quia vna ex his manifeſta & omnibus*

nota

nota eſt; altera non niſi à ſapientibus deprehenſa ceteris eam vitam eſſe credentibus: ideo hoc ignoratur à plurimis cur eundem mortis deum, modo ditem, modo immitem vocemus: cum per alteram, id eſt, animalis mortem abſolui animam & ad veras naturæ diuitias, atque ad propriam libertatem remitti, fauſtum nomen indicio ſit, per alteram vero, quæ vulgo vita exiſtimatur, animam de immortalitatis ſuæ luce ad quaſdam tenebras mortis impelli, vocabuli teſtemur horrore. nam, vt conſtet animal, neceſſe eſt vt in corpore anima vinciatur. ideo corpus δέμας, hoc eſt, vinculum, nuncupatur, & σῶμα, quaſi quoddam σῆμα, id eſt, animæ ſepulchrum. vnde Cicero, pariter vtrumque ſignificans corpus eſſe vinculum, corpus eſſe ſepulchrum, quod carcer eſt ſepulcorum, ait: Qui è corporum vinculis tanquam è carcere euolauerunt. *Inferos autem Platonici non in corporibus eſſe, item non à corporibus incipere, dixerunt; ſed certam mundi ipſius partem Ditis ſedem, id eſt, inferos vocauerunt. de loci vero ipſius finibus inter ſe diſſona publicarunt. & in tres ſectas diuiſa ſententia eſt. alii enim mundum in duo diuiſerunt; quorum alterum facit, alterum patitur. & illud facere dixerunt, quod, cum ſit immutabile, alteri cauſas & neceſſitatem permutationis imponit: hoc pati; quod per mutationes variatur. & immutabilem quidem mundi partem à ſphæra, quæ aplanes dicitur, vſque ad globi lunaris exordium, mutabilem vero à luna ad terras vſque dixerunt: & viuere animas dum in immutabili parte conſiſtunt; mori autem, cum ad partem ceciderint permutationis capacem; atque ideo inter lunam terraſque locum mortis & inferorum vocari, ipſamque lunam vitæ eſſe mortiſque confinium, & animas inde in terram fluentes mori, inde ad ſupera meantes in vitam reuerti, non immerito exiſtimatum eſt. à luna enim deorſum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ſum natura incipit caducorum: ab hac animæ ſub numerum dierum cadere & ſub tempus incipiunt. denique illam æthercam terram phyſici vocauerunt. & habitatores ejus lunares populos nuncuparunt. quod ita eſſe plurimis argumentis, quæ nunc longum eſt enumerare, docuerunt. nec dubium eſt, quin ipſa ſit mortalium corporum & auctor & conditrix; adeo vt nonnulla corpora ſub luminis ejus acceſſu patiantur augmenta, & hac decreſcente minuantur. Sed ne de re manifeſta faſtidium prolixa aſſertione generetur; ad ea quæ de inferorum loco alii definiunt, tranſeamus. maluerunt enim mundum alii in elementa ter quaterna diuidere; vt in primo numerentur ordine, terra, aqua, aër, ignis, quæ eſt pars liquidior aëris vicina lunæ: ſupra hæc rurſum totidem numero ſed naturæ purioris elementa; vt ſit luna pro terra quã æthercam terram à phyſicis diximus nominatam. aqua ſit ſphæra Mercurii, aër Veneris, ignis in Sole: Tertius vero elementorum ordo ita ad nos conuerſus habeatur; vt terram vltimam faciat, & cæteris in medium redactis, in terram deſinat tam ima quàm ſumma poſtremitas: igitur ſphæra Martia ignis habeatur, aër Iouis, Saturni aqua, terra vero aplanes, in qua Elyſios campos eſſe puris animis deputatos, antiquitas nobis intelligendum reliquit. de his campis anima, cum in corpus emittitur, per tres elementorum ordines, trina morte, ad corpus vſque deſcendit. hæc eſt inter Platonicos de morte animæ cum in corpus truditur, ſecunda ſententia. Alÿ vero (nam tres eſſe inter eos ſententiarum diuerſitates ante ſignauimus) in duas quidem & ipſi partes, ſicut primi faciunt, ſed non iſdem terminis diuidunt mundum. hi enim cœlum, quod aplanes ſphæra vocitatur, partem vnam, ſeptem vero ſphæras quæ vagæ vocantur, & quod inter illas ac terram eſt, terramque ipſam, alteram partem eſſe voluerunt.

Secundum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Secundum hos ergo, quorum ſectæ amicior eſt ratio, animæ beatæ ab omni cujuscunque contagione corporis liberæ cælum poſſident. quæ vero appetentiam corporis & hujus quam in terris vitam vocamus ab illa ſpecula altiſſima & perpetua luce deſpiciens deſiderio latenti cogitauerit, pondere ipſo terrenæ cogitationis paulatim in inferiora delabitur. nec ſubito hac perfecta incorporalitate luteum corpus induitur; ſed ſenſim per tacita detrimenta, & longiorem ſimplicis & abſolutiſſimæ puritatis receſſum in quædam ſiderei corporis incrementa turgeſcit: in ſingulis enim ſphæris, quæ cælo ſubiectæ ſunt, ætherea obuolutione veſtitur; vt per eas gradatim ſocietati huius indumenti teſtei concilietur. & ideo totidem mortibus, quot ſphæras tranſit, ad hanc peruenit quæ in terris vita vocitatur.

CAP. XII.

Quomodo anima ex ſuperiore mundi parte ad inferna hæc delabatur.

DESCENSVS *vero ipſius, quo anima de cælo in huius vitæ inferna delabitur, ſic ordo digeritur: Zodiacum ita lacteus circulus obliquæ circumflexionis occurſu ambiendo complectitur, vt eum, qua duo tropica ſigna Capricornus & Cancer feruntur, interſecet. Has Solis portas phyſici vocauerunt; quia in vtraque obuiante ſolſtitio vlterius ſolis inhibetur acceſſio, & fit ei regreſſus ad zonæ viam cujus terminos nunquam relinquit. per has portas animæ de cælo in terras meare & de terris in cælum remeare creduntur. ideo hominum una, altera deorum vocatur. hominum; Cancer, quia per hunc in inferiora deſcenſus eſt. Capricornus deorum; quia per illum animæ in propriæ immortalitatis ſedem & in deorum numerum reuertuntur. Et hoc eſt quod*

Homeri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Homeri diuina prouidentia in antri Ithaceſii deſcriptione ſignificat. hinc & Pythagoras putat à lacteo circulo deorſum incipere Ditis imperium, quia animæ inde lapſæ videntur jam à ſuperis receſſiſſe. ideo primam naſcentibus offerri ait lactis alimoniam; quia primus eis motus à lacteo incipit in corpora terrena labentibus. Vnde & Scipioni de animis beatorum oſtenſo lacteo dictum eſt: Hinc profecti huc reuertuntur. *Ergo deſcenſuræ cum adhuc in cancro ſunt, quoniam illic poſitæ necdum lacteum reliquerunt, adhuc in numero ſunt deorum. cum vero ad leonem labendo peruenerint; illic conditionis futuræ auſpicantur exordium. & quia in leone ſunt rudimenta naſcendi, & quædam humanæ naturæ tyrocinia; aquarius autem aduerſus leoni eſt, & illo oriente mox occidit: ideo, cum ſol aquarium tenet, manibus parentatur; vtpote in ſigno quod humanæ vitæ contrarium vel aduerſum feratur. illinc ergo, id eſt, à confinio quo ſe Zodiacus lacteusque contingunt, anima deſcendens à tereti, quæ ſola forma diuina eſt, in conum defluendo producitur: ſicut à puncto naſcitur linea & in longum ex indiuiduo procedit, ibique à puncto ſuo, quod eſt monas, venit in dyadem, quæ eſt prima protractio. Et hæc eſt eſſentia, quam indiuiduam eandemq; diuiduam Plato in Timæo, cum de mundanæ animæ fabrica loqueretur, expreſſit. animæ enim ſicut mundi, ita & hominis vnius modo diuiſionis reperientur ignaræ, ſi diuinæ naturæ ſimplicitas cogitetur; modo capaces; cum illa per mundi, hæc per hominis membra diffunditur. anima ergo cum trahitur ad corpus, in hac prima ſui productione ſilueſtrem tumultum, id eſt, hylen influentem ſibi incipit experiri. &, hoc eſt, quod Plato notauit in Phædone, animam in corpus trahi noua ebrietate trepidantem, volens nouum potum materialis alluuionis intelligi, quo delibuta & grauata deducitur. arcani*

huius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

hujus indicium eſt & crater Liberi patris ille ſidereus in regione quæ inter cancrum eſt & leonem locatus, ebrietatem illic primum deſcenſuris animis euenire ſilua influente ſignificans. vnde & comes ebrietatis obliuio illic animis incipit latenter obrepere. nam ſi animæ memoriam rerum diuinarum, quarum in cælo erant conſciæ, ad corpora vſque deferrent; nulla inter homines foret de diuinitate diſſenſio. ſed obliuionem quidem omnes deſcendendo hauriunt; aliæ vero magis, minus aliæ. & ideo in terris verum cum non omnibus liqueat, tamen opinantur omnes: quia opinionis ortus eſt memoriæ defectus. hi tamen hoc magis inueniunt, qui minus obliuionis hauſerunt: quia facile reminiſcuntur quod illic ante cognouerant. hinc eſt quod, quæ apud Latinos lectio, apud Græcos vocatur repetita cognitio: quia cum vera diſcimus, ea recognoſcimus quæ naturaliter noueramus priusquam materialis influxio in corpus venientes animas ebriaret. hæc eſt autē hyle, quæ omne corpus mundi, quod vbicumque cernimus, ideis impreſſa formauit. ſed altiſſima & puriſſima pars ejus, qua vel ſuſtentantur diuina vel conſtant, nectar vocatur, & creditur eſſe potus deorum: inferior vero & turbidior, potus animarum. & hoc eſt quod veteres Lethæum fluuium vocauerunt. ipſum autem Liberum Patrem Orphaici νοῦν ὑλικὸν *ſuſpicantur intelligi; qui ab illo indiuiduo natus in ſingulos ipſe diuiditur. ideo in illorum ſacris traditur Titanio furore in membra diſcerptus, & fruſtis ſepultis rurſus vnus & integer emerſiſſe; quia* νοῦς, *quem diximus mentē vocari, ex indiuiduo præbendo ſe diuidendum, & rurſus ex diuiſo ad indiuiduum reuertendo & mundi implet officia, & naturæ ſuæ arcana non deſerit. Hoc ergo primo pondere de zodiaco & lacteo ad ſubjectas vſque ſphæras anima delapſa, dum & per illas labitur in ſingulis non ſolum (vt jam diximus) luminoſi*

corporis amicitur acceſſu; ſed & ſingulos motus, quos in exercitio eſt habitura, producit: in Saturni, ratiocinationem & intelligentiam, quod λογιστικὸν & θεωρητικὸν vocant: in Iouis, vim agendi, quod πρακτικὸν dicitur: in Martis, animoſitatis ardorem, quod θυμικὸν nuncupatur: in Solis, ſentiendi opinandique naturam, quod αἰσθητικὸν & φανταστικὸν appellant: deſiderii vero motum, quod ἐπιθυμητικὸν vocatur, in Veneris: pronuntiandi & interpretandi quæ ſentiat, quod ἑρμηνευτικὸν dicitur, in orbe Mercurij: φυτικὸν vero, id eſt, naturam plantandi & agendi corpora, ingreſſu globi lunaris exercet. & eſt hæc ſicut à diuinis vltima, ita in noſtris terrenisque omnibus prima. corpus enim hoc ſicut fæx rerum diuinarum eſt; ita animalis eſt prima ſubſtantia. Et hæc eſt differentia inter terrena corpora & ſupera, cæli dico & ſiderum aliorumque elementorum; quod illa quidem ſurſum arceſſita ſunt ad animæ ſedem, & immortalitatem ex ipſa natura regionis & ſublimitatis imitatione emeruerunt: ad hæc vero terrena corpora anima ipſa deducitur, & ideo mori creditur cum in caducam regionem & in ſedem mortalitatis includitur. Nec moueat quod de anima, quam eſſe immortalem dicimus, mortem totiens nominamus. etenim ſua morte anima non exſtinguitur, ſed ad tempus obruitur. nec temporali demerſione beneficium perpetuitatis eximitur: cum rurſus è corpore, vbi meruerit contagione vitiorum penitus elimata purgari, ad perennis vitæ lucem reſtituta in integrum reuertatur. Plene, vt arbitror, de vita & morte animæ definitio liquet; quam de adytis philoſophiæ doctrina & ſapientia Ciceronis elicuit.

CAP.

CAP. XIII.

Hominem duplici ratione mori; primum ſi anima corpus relinquat; deinde ſi anima in corpore adhuc manens, corporeas illecebras contemnat, voluptateſque & affectiones omnes exuat: ex his mortibus poſteriorem hanc omnibus appetendam; priorem accerſendam non eſſe, ſed exſpectandum donec deus ipſe animam à corpore diſſoluat.

SED *Scipio per quietem & cælo, quod in præmium ccedit beatis, & promiſſione immortalitatis animaus, tam glorioſam ſpem tamque inclutam magis magiſue firmauit viſo patre; de quo vtrum viueret, cum dhuc videretur dubitare quæſiuerat. mortem igitur nalle cœpit, vt viueret. nec fleſſe contentus viſo paente, quem crediderat exſtinctum, vbi loqui poſſe cœit, hoc primum probare voluit nihil ſe magis deſiderae, quam vt cum eo moraretur. nec tam apud ſe quæ eſiderabat facienda constituit, quam ante conſuleet: quorum vnum prudentiæ, alterum pietatis aſſertio st. Nunc ipſa vel conſulentis vel præcipientis verba ractemus.* Quæſo, inquam, pater ſanctiſſime atque optime, quoniam hæc eſt vita, vt Africanum udio dicere, quid moror in terris? quin huc ad os venire propero? Non eſt ita, inquit. niſi enim um Deus hic, cujus hoc templum eſt omne quod onſpicis, iſtis te corporis cuſtodiis liberauerit, uc tibi aditus patere non poteſt. homines enim int hac lege generati, qui tuerentur illum globum quem in templo hoc medium vides, quæ erra dicitur: hiſque animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus, quæ ſidera & ſtellas vocatis;

quæ globoſæ & rotundæ diuinis animatæ mentibus circus ſuos orbesque conficiunt celeritate mirabili. Quare & tibi Publi & piis omnibus retinendus animus eſt in cuſtodia corporis: nec injuſſu ejus à quo ille eſt vobis datus, ex hominum vita migrandum eſt; ne munus aſſignatum à deo defugiſſe videamini. *Hæc ſecta & præceptio Platonis eſt, qui in Phædone definit homini non eſſe ſua ſponte moriendum. ſed in eodem tamen dialogo idem dicit mortem philoſophantibus appetendam, & ipſam philoſophiam meditationem eſſe moriendi. hæc ſibi ergo contraria videntur: ſed non ita eſt. nam Plato duas mortes hominis nouit. nec hoc nunc repeto quod ſuperius dictum eſt duas eſſe mortes; vnam animæ, animalis alteram: ſed ipſius quoque animalis, hoc eſt hominis, duas aſſerit mortes; quarum vnam natura, virtutes alteram præſtant. homo enim moritur, cum anima corpus relinquit ſolutum lege naturæ: mori etiam dicitur, cum anima adhuc in corpore conſtituta corporeas illecebras philoſophia docente contemnit, & cupiditatum dulces inſidias reliquasque omnes exuitur paſſiones. & hoc eſt quod ſuperius ex ſecundo virtutum ordine, quæ ſolis philoſophantibus apta ſunt, euenire ſignauimus. Hanc ergo mortem dicit Plato ſapientibus appetendam: illam vero, quam omnibus natura conſtituit, cogi, vel inferri vel accerſiri vetat, docens expectandam eſſe naturam; & has cauſas hujus aperiens ſanctionis, quas ex vſu rerum, quæ in quotidiana conuerſatione ſunt, mutuatur. ait enim eos, qui poteſtatis imperio truduntur in carcerem, non oportere inde diffugere, priuſquam poteſtas ipſa quæ clauſit abire permiſerit; non enim vitari pœnam furtiua diſceſſione, ſed creſcere. hoc quoque addit nos eſſe in dominio deorum, quorum tutela & prouidentia gubernamur. nihil autem eſſe inuito domino de*

his

s quæ poſſidet ex eo loco, in quo ſuum conſtituerat, au-
rendum: & ſicut qui vitam mancipio extorquet alie-
, crimine non carebit, ita eum qui finem ſibi, domi-
necdum jubente, quæſiuerit, non abſolutionem conſe-
ui ſed reatum. hæc Platonicæ ſectæ ſemina altius Plo-
nus exſequitur. Oportet, inquit, animam poſt homi-
m liberam corporeis paſſionibus inueniri; quam qui
corpore violenter extrudit liberam eſſe non patitur.
ui enim ſibi ſua ſponte necem comparat, aut pertæſus
ceſſitatis aut metu cujusquam ad hoc deſcendit aut
lio; quæ omnia inter paſſiones habentur. ergo etſi
nte fuit his ſordibus pura, hoc ipſo tamen quo exit ex-
rta ſordeſcit. deinde mortem debere ait animæ à cor-
ore ſolutionem eſſe, non vinculum: exitu autem coacto
nimam circa corpus magis magisque vinciri. & reue-
a ideo ſic extortæ animæ diu, circa corpus ejusve ſepul-
uram vel locum in quo injecta manus eſt peruagantur:
um contra illæ animæ, quæ ſe in hac vita à vinculis
rporeis philoſophiæ morte diſſoluunt, adhuc exſtante
rpore cælo & ſideribus inſerantur. & ideo illam ſolam
e voluntariis mortibus ſignificat eſſe laudabilem, quæ
omparatur, vt diximus, philoſophiæ ratione, non fer-
; prudentia, non veneno. Addit etiam illam ſolam
ſe naturalem mortem, vbi corpus animam non anima
rpus relinquit. conſtat enim numerorum certam con-
ititutamque rationem animas ſociare corporibus. hi nu-
eri dum ſuperſunt, perſeuerat corpus animari; cum
ero deficiunt, mox arcana illa vis ſoluitur, qua ſocie-
s ipſa conſtabat. & hoc eſt quod fatum & fatalia vi-
e tempora vocamus. Anima ergo ipſa non deficit,
uippe quæ immortalis atque perpetua eſt; ſed impletis
umeris corpus fatiſcit: nec anima laſſatur animando;
ed officium ſuum deſerit corpus, cum jam non poſſit ani-
ari. hinc illud eſt doctiſſimi vatis:

Explebo numerum reddarque tenebris.

hæc eſt igitur naturalis vere mors, cum finem corporis ſolus numerorum ſuorum defectus apportat; non cum extorquetur vita corpori adhuc idoneo ad continuationem ferendi. Nec leuis eſt differentia vitam vel natura vel ſponte ſoluendi. anima enim, cum à corpore deſeritur, poteſt in ſe nihil retinere corporeum, ſi ſe purè cum in hac vita eſſet, inſtituit: cũ verò ipſa de corpore violenter extruditur, quia exit rupto vinculo non ſoluto, fit ei ipſa neceſſitas occaſio paſſionis; & malis, vinculum dum rumpit, inficitur. Hanc quoque ſuperioribus adiicit rationem non ſponte pereundi. Cum conſtet, inquit, remunerationem animis illic eſſe tribuendam pro modo perfectionis, ad quam in hac vita vnaquæque peruenit: non eſt præcipitandus vitæ finis cum adhuc proficiendi eſſe poſſit acceſſio. Nec fruſtra hoc dictum eſt, nam in arcanis de animæ reditu diſputationibus, fertur in hac vita delinquentes ſimiles eſſe ſuper æquale ſolum cadentibus, quibus denuo ſine difficultate præſto ſit ſurgere: animas verò ex hac vita cum delictorum ſordibus recedentes, æquandas his, qui in abruptum ex alto præcipitique delapſi ſunt, vnde facultas numquam ſit reſurgendi. ideo ergo conceſſis vtendum vitæ ſpatiis, vt ſit perfectæ purgationis major facultas. Ergo, inquies, qui jam perfecte purgatus eſt manum ſibi debet inferre, cum non ſit ei cauſa remanendi: quia profectum vlterius non requirit, qui ad ſupera peruenit. Sed hoc ipſo, quo ſibi celerem finem ſpe fruendæ beatitatis arceſſit, irretitur laqueo paſſionis: quia ſpes, ſicut timor, paſſio eſt. ſed & cetera, quæ ſuperior ratio diſſeruit, incurrit. Et hoc eſt quod Paulus filium ſpe vitæ verioris ad ſe venire properantem prohibet ac repellit: ne feſtinatum abſolutionis aſcenſionisque deſiderium magis eum hac ipſa paſſione vinciat ac retardet. nec dicit, quod niſi mors naturalis

turalis

turalis aduenerit emori non poteris, ſed, huc venire non poteris. niſi enim, cum deus, *inquit*, iſtis te corporis cuſtodiis liberauerit, huc tibi aditus patere non poteſt: *quia ſcit jam receptus in cælum niſi perfectæ puritati cœleſtis habitaculi aditum non patere. pari autem conſtantia mors nec veniens per naturam timenda eſt, nec contra ordinem cogenda naturæ. Ex his quæ Platonem quæque Plotinum de voluntaria morte pronunciaſſe retulimus, nihil in verbis Ciceronis, quibus hanc prohibet, remanebit obſcurum.*

CAP. XIV.

Cur mundus hic vniuerſus, dei vocetur templum: quotuplici ſenſu accipiatur nomen animi: & quomodo mens homini cum ſideribus communis eſſe dicatur: tum variæ de animi natura ſententiæ: quid inter ſtellam & ſidus interſit: quid ſphæra, quid orbis, quid circus: ſtellæ errantes vnde nomen acceperint.

SED *illa verba, quæ præter hoc ſunt inſerta, repetamus*: Homines enim ſunt hac lege generati, qui tuerentur illum globum, quem in templo hoc medium vides, quæ terra dicitur: hiſque animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus, quæ ſidera & ſtellas vocatis; quæ globoſæ & rotundæ diuinis animatæ mentibus, circos ſuos orbeſque conficiunt celeritate mirabili. *De terra, cur globus dicatur in medio mundo poſitus, plenius diſſeremus cum de nouem ſphæris loquemur. Bene autem vniuerſus mundus dei templum vocatur; propter illos qui æſtimant nihil eſſe aliud deum, niſi cælum ipſum & cæleſtia iſta quæ cernimus. ideo vt ſummi omnipotentiam dei oſtenderet poſſe vix intelligi, numquam poſſe videri;*

quicquid humano ſubjicitur aſpectui, templum ejus vocauit, qui ſola mente concipitur; vt, qui hæc venerantur vt templa, cultum tamen maximum debeat conditori; ſciatque quiſquis in vſum templi hujus inducitur ritu ſibi viuendum ſacerdotis. vnde & quaſi quodam publico præconio tantam humano generi diuinitatem ineſſe teſtatur, vt vniuerſos ſiderei animi cognatione nobilitet. Notandum eſt, quod hoc loco animum & vt proprie & vt abuſive dicitur poſuit. animus enim proprie mens eſt. quam diuiniorem anima nemo dubitauit. ſed nonnumquam ſic & animam vſurpantes vocamus. cum ergo dicit; hiſque animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus: mentem præſtat intelligi, quæ nobis proprie cum cælo ſideribusque communis eſt. cum vero ait; retinendus animus eſt in cuſtodia corporis: ipſam tunc animam nominat quæ vincitur cuſtodia corporali, cui mens diuina non ſubditur. Nunc qualiter nobis animus, id eſt mens, cum ſideribus communis ſit ſecundum theologos diſſeramus. Deus qui prima cauſa eſt & vocatur, vnus omnium quæque ſunt quæque videntur eſſe, princeps & origo eſt. hic ſuperabundanti majeſtatis fecunditate de ſe mentem creauit. Hæc mens, quæ νοῦς vocatur, qua patrem inſpicit, plenam ſimilitudinem ſeruat auctoris: animam vero de ſe creat poſteriora reſpiciens. Rurſus anima partem quam intuetur induitur; ac paulatim regrediente reſpectu in fabricam corporum, in corporea ipſa degenerat. habet ergo & puriſſimam ex mente, de qua eſt nata, rationem, quod λογικὸν vocatur; & ex ſua natura accipit præbendi ſenſus præbendique incrementi ſeminarium. quorum vnum αἰσθητικὸν, alterum φυτικὸν nuncupatur. ſed ex his primum, id eſt λογικὸν, quod innatum ſibi ex mente ſumpſit, ſicut verè diuinum eſt, ita ſolis diuinis aptum. reliqua duo, αἰσθητικὸν & φυτικὸν, vt à diuinis recedunt,

dunt,

dunt, ita conuenientia ſunt caducis. Anima ergo creans condensque corpora (nam ideo ab anima natura incipit, quam ſapientes de deo & mente νοῦν nominant) ex illo mero ac puriſſimo fonte mentis, quem naſcendo de originis ſuæ hauſerat copia, corpora illa diuina vel ſupera, cæli dico & ſiderum, quæ prima condebat, animauit: diuinæque mentes omnibus corporibus, quæ in formam teretem, id eſt, in ſphæræ modum, formabantur infuſæ ſunt. & hoc eſt quod cum de ſtellis loqueretur, ait; quæ diuinis animatæ mentibus. in inferiora vero ac terrena degenerans fragilitatem corporum caducorum deprehendit meram diuinitatem mentis ſuſtinere non poſſe; imo partem ejus vix ſolis humanis corporibus conuenire: quia & ſola videntur erecta, tanquam ad ſupera ab imis recedant, & ſola cælum facile tamquam ſemper erecta ſuſpiciunt; ſoliſque ineſt vel in capite ſphæræ ſimilitudo, quam formam diximus, ſolam mentis capacem. ſoli ergo homini rationem, id eſt, vim mentis infudit, cui ſedes in capite eſt. ſed & geminam illam creſcendi ſentiendique naturam, quia caducum eſt corpus, inſeruit. Et hinc eſt, quod homo & rationis compos eſt & ſentit & creſcit, ſolaque ratione meruit præſtare cæteris animalibus: quæ quia ſemper prona ſunt & ex ipſa quoque ſuſpiciendi difficultate à ſuperis receſſerunt, nec vllam diuinorum corporum ſimilitudinem aliqua ſui parte meruerunt, nihil ex mente ſortita ſunt; & ideo ratione caruerunt: duo quoque tantum adepta ſunt, ſentire vel creſcere. Nam ſi quid in illis ſimilitudinem rationis imitatur, non ratio ſed memoria eſt; & memoria non illa ratione mixta, ſed quæ hebetudinem ſenſuum quinque comitatur. de qua plura nunc dicere, quoniam ad præſens opus non attinet, omittemus. Terrenorum corporum tertius ordo in arboribus & herbis eſt, quæ carent tam ratione

quam ſenſu, & quia creſcendi tantummodo vſus in his viget, hac ſola viuere parte dicuntur. Hunc rerum ordinem & Vergilius expreſſit, nam & mundo animam dedit, &, vt puritati atteſtaretur, mentem vocauit. Cælum *enim, ait,* & terras, & maria, & ſidera ſpiritus intus alit, *id eſt, anima, ſicut alibi pro ſpiramento animam dicit:*

Quantum ignes animæque valent.

&, vt illius mundanæ animæ aſſereret dignitatem, mentem eſſe teſtatur:

Mens agitat molem.

necnon, vt oſtenderet ex ipſa anima conſtare & animari vniuerſa quæ viuunt, addidit:

Inde hominum pecudumque genus,

& cetera. vtque aſſereret eundem ſemper in anima eſſe vigorem, ſed vſum ejus hebeſcere in animalibus corporis denſitate, adjecit: Quantum non noxia corpora tardant, *& reliqua. Secundum hæc ergo cum ex ſummo deo mens, ex mente anima ſit; anima vero & condat, & vita compleat omnia quæ ſequuntur, cunctaque hic vnus fulgor illuminet, & in vniuerſis appareat, vt in multis ſpeculis per ordinẽ poſitis vultus vnus; cumq; omnia continuis ſucceſſionibus ſe ſequantur, degenerantia per ordinem ad imum meandi: inuenietur preſſius intuenti à ſummo deo vſque ad vltimam rerum fæcem vna mutuis ſe vinculis religans & nuſquam interrupta connexio. & hæc eſt Homeri catena aurea, quam pendere de cœlo in terras deum juſſiſſe commemorat. His ergo dictis, ſolum hominem conſtat ex terrenis omnibus mentis, id eſt animi, ſocietatem cum cælo & ſideribus habere communem. & hoc eſt ait:* hiſque animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus, quæ ſidera & ſtellas vocatis. *nec tamen ex ipſis cæleſtibus & ſempiternis ignibus nos dicit animatos. ignis enim ille licet*

diuinum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

diuinum, tamen corpus eſt. nec ex corpore quamuis diuino poſſemus animari; ſed vnde ipſa illa corpora quæ diuina & ſunt & videntur animata ſunt, id eſt, ex ea mundanæ animæ parte quam diximus de pura mente conſtare. & ideo poſtquam dixit: hiſque animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus, quæ ſidera & ſtellas vocatis: *mox adjecit;* quæ diuinis animatæ mentibus; *vt per ſempiternos ignes, corpus ſtellarum; per diuinas vero mentes, earum animas manifeſta deſcriptione ſignificet, & ex illis in noſtras venire animas vim mentis oſtendat. Non ab re eſt vt hæc de anima diſputatio in fine ſententias omnium, qui de anima videntur pronuntiaſſe, contineat. Plato dixit animam eſſentiam ſe mouentem, Xenocrates numerum ſe mouentem; Ariſtoteles* ἐντελέχειαν; *Pythagoras & Philolaus harmoniam; Poſſidonius ideam; Aſclepiades quinque ſenſuum exercitium ſibi conſonum; Hippocrates ſpiritum tenuem per corpus omne diſperſum; Heraclitus Ponticus lucem; Heraclitus phyſicus ſcintillam ſtellaris eſſentiæ; Zenon concretum corpori ſpiritum; Democritus ſpiritum inſertum atomis, hac facilitate motus, vt corpus illi omne ſit peruium; Critolaus peripateticus conſtare eam de quinta eſſentia; Hipparchus ignem; Anaximenes aëra; Empedocles & Critias ſanguinem; Parmenides ex terra & igne; Xenophanes ex terra & aqua; Boëthos ex aëre & igne; Epicurus ſpeciẽ ex igne, & aëre, & ſpiritu mixtam. Obtinuit tamen non minus de incorporalitate ejus quam de immortalitate ſententia. Nunc videamus quæ ſint hæc duo nomina quorum pariter meminit cum dicit:* quæ ſidera & ſtellas vocatis. *neq; enim hic res vna gemina appellatione monſtratur, vt enſis & gladius: ſed ſunt ſtellæ quidem ſingulares, vt erraticæ quinque & ceteræ, quæ non admixtæ aliis ſolæ feruntur. ſidera vero: quæ in aliquod ſignum*

ſtella-

ſtellarum plurium compoſitione formantur. vt aries, taurus, Andromeda, Perſeus, vel corona, & quæcunque variarum genera formarum in cælum recepta creduntur. ſic & apud Græcos aſter & aſtron diuerſa ſignificant. & aſter ſtella vna eſt; aſtron ſignum ſtellis coactum, quod nos ſidus vocamus. Cum vero ſtellas globoſas & rotundas dicat, non ſingularium tantum exprimit ſpeciem, ſed & earum quæ in ſigna formanda cõuenerant. omnes enim ſtellæ inter ſe, etſi in magnitudine aliquam, nullã tamen habent in ſpecie differentiam. Per hæc autem duo nomina, ſolida ſphæra deſcribitur, quæ nec ex globo, ſi rotunditas deſit; nec ex rotunditate, ſi globus deſit, efficitur; cum alterum à forma, alterum ſoliditate corporis deſeratur. Sphæras autem hic dicimus ipſarum ſtellarum corpora, quæ omnia hac ſpecie formata ſunt. dicuntur præterea ſphæræ & aplanes illa quæ maxima eſt, & ſubjectæ ſeptem per quas duo lumina & quinque vagæ diſcurrunt. circi vero & orbes duarum ſunt rerum duo nomina. & his nominibus quidem alibi aliter eſt vſus. nam & orbem, *pro,* circulo *poſuit: vt* orbem lacteum; *& orbem, pro,* ſphæra: *vt,* nouem tibi orbibus vel potius globis. *ſed & circi vocantur qui ſphæram maximam cingunt, vt eos ſequens tractatus inueniet; quorum vnus eſt lacteus, de quo ait:* inter flammas circus elucens. *ſed hic horum nihil neque circi neque orbis nomine voluit intelligi. ſed eſt* orbis *in hoc loco ſtellæ vna integra & peracta conuerſio, id eſt, ab eodem loco poſt emenſum ſphæræ, per quam mouetur, ambitum in eundem locum regreſſus. Circus autem eſt hic linea ambiens ſphæram, ac veluti ſemitam faciens, per quam lumen vtrinque diſcurrit, & inter quam vagantium ſtellarum error legitimus coërcetur. Quas ideo veteres errare dixerunt: quia & curſu ſuo feruntur, & contra ſphæræ maximæ, id eſt, ipſius cæli, impetum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

impetum contrario motu ad orientem ab occidente voluuntur. & omnium quidem par celeritas, motus ſimilis & idem eſt modus meandi, ſed non omnes eodem tempore circos ſuos orbesque conficiunt. & ideo eſt celeritas ipſa mirabilis. quia cum ſit eadem omnium, nec vlla ex illis aut concitatior eſſe poſſit aut ſegnior; non eodem tamen temporis ſpatio omnes ambitum ſuum peragunt. cauſam vero ſub eadem celeritate diſparis ſpatii aptius nos ſequentia docebunt.

CAP. XV.

De vndecim circulis cælum ambientibus.

HIS *de ſiderum natura & ſiderea hominum mente narratis, rurſus filium pater, vt in deos pius, vt in homines juſtus eſſet hortatus, præmium rurſus adiecit, oſtendens lacteum circulum virtutibus debitum & beatorum cœtu refertum. cujus meminit his verbis,* Erat autem is ſplendidiſſimo candore inter flammas circulus elucens. quem vos, vt à Graiis accepiſtis, orbem lacteum nuncupatis. Orbis *hic idem quod* circus *in lactei appellatione ſignificat. eſt autem lacteus vnus è circis, qui ambiunt cælum: & ſunt præter eum numero decẽ. de quibus quæ dicenda ſunt proferamus, cum de hoc competens ſermo proceſſerit. Solus ex omnibus hic ſubjectus eſt oculis; ceteris circulis magis cogitatione quam viſu comprehendendis. de hoc lacteo multi inter ſe diuerſa ſenſerunt: cauſasque ejus alii fabuloſas, naturales alii protulerunt. ſed nos fabuloſa reticentes, ea tantum, quæ ad naturam ejus viſa ſunt pertinere, dicemus. Theophraſtus lacteum dixit eſſe compagem, qua de duobus hemiſphæriis cæli ſphæra ſolidata eſt; & vbi oræ vtrinque conuenerant notabilem claritatem videri: Diodorus ignem eſſe denſatæ*

concre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

concretæque naturæ in vnam curui limitis ſemitam, diſcretione mundanæ fabricæ coaceruante concretum; & ideo viſum intuentis admittere, reliquo igne cæleſti lucem ſuam nimia ſubtilitate diffuſam non ſubiiciente conſpectui: Democritus innumeras ſtellas breueſque omnes, quæ ſpiſſo tractu in vnum coactæ ſpatiis, quæ anguſtiſſima interjacent, opertis vicinæ ſibi vndique & ideo paſſim diffuſæ, lucis aſpergine continuum juncti luminis corpus oſtendunt. ſed Poſſidonius, cujus definitioni plurium conſenſus acceſſit, ait lacteum caloris eſſe ſiderei infuſionem; quam ideo aduerſa zodiaco curuitas obliquauit, vt, quoniam ſol numquam zodiaci excedendo terminos expertem feruoris ſui partem cæli reliquam deſerebat, hic circus avia ſolis in obliquum recedens vniuerſitatem flexu calido temperaret. quibus autem partibus zodiacum interſecet, ſuperius jam relatum eſt. hæc de lacteo. Decem autem alii, vt diximus, circi ſunt; quorum vnus eſt ipſe zodiacus, qui ex his decem ſolus potuit latitudinem hoc modo, quem referemus, adipiſci. Natura cæleſtium circulorum incorporalis eſt linea; quæ ita mente concipitur, vt ſola longitudine cenſeatur, latum habere non poſſit. ſed in zodiaco latitudinem ſignorum capacitas exigebat. quantum igitur ſpatii lata dimenſio porrectis ſideribus occupabat, duabus lineis limitatum eſt: & tertia ducta per medium, ecliptica vocatur, quia cum curſum ſuum in eadem linea pariter ſol & luna conficiunt, alterius eorum neceſſe eſt venire defectum: ſolis; ſi ei tunc luna ſuccedat: lunæ; ſi tunc aduerſa ſit Soli. ideo nec Sol vmquam deficit, niſi, cum triceſimus lunæ dies eſt; & niſi quintodecimo curſus ſui die neſcit luna defectum. ſic enim euenit vt aut lunæ contra ſolem poſitæ ad mutuandum ab eo ſolitum lumen, ſub eadem inuentus linea terræ conus obſiſtat, aut Soli ipſa ſuccedens objectu ſuo ab humano aſpectu lumen

men

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

men eius repellat. In defectu ergo Sol ipſe nil patitur, ſed noſter fraudatur adſpectus. Luna vero circa proprium defectum laborat non accipiendo Solis lumen, cuius beneficio noctem colorat. quod ſciens Vergilius diſciplinarum omnium peritiſſimus, ait:

Defectus Solis varios, lunæque labores.

quamuis igitur trium linearum ductus zodiacum & claudat & diuidat; vnum tamen circum auctor vocabulorum dici voluit antiquitas. Quinque alii, circuli paralleli vocantur. horum medius & maximus eſt æquinoctialis. duo extremitatibus vicini atque ideo breues: quorum vnus ſeptemtrionalis dicitur, alter auſtralis. inter hos & medium duo ſunt tropici, majores vltimis, medio minores; & ipſi ex vtraque parte zonæ vſtæ terminum faciunt. Præter hos alii duo ſunt coluri; quibus nomen dedit imperfecta conuerſio. ambientes enim ſeptemtrionalem verticem, atque inde in diuerſa diffuſi & ſe in ſummo interſecant, & quinque parallelos in quaternas partes æqualiter diuidunt, zodiacum ita interſecantes, vt vnus eorum per arietem & libram, alter per cancrum atque capricornum meando decurrat: ſed ad auſtralem verticem non peruenire creduntur. duo, qui ad numerum prædictum ſuperſunt; meridianus & horizon, non ſcribuntur in ſphæra; quia certum locum habere non poſſunt, ſed pro diuerſitate circumſpicientis habitantisve variantur. Meridianus eſt enim, quem ſol cum ſuper hominum verticem venerit ipſum diem medium efficiendo deſignat. &, quia globoſitas terræ habitationes omnium æquales ſibi eſſe non patitur, non eadem pars cæli omnium verticem deſpicit. & ideo vnus omnibus meridianus eſſe non poterit: ſed ſingulis gentibus ſuper verticem ſuum proprius meridianus efficitur. Similiter ſibi horizontem facit circumſpectio ſingulorũ. horizon eſt enim velut quodam circo deſignatus termi-

nus cœli, quod ſuper terram videtur. & quia ad ipſum verè finem non poteſt humana acies peruenire; quantum quiſq; oculos circumferendo conſpexerit proprium ſibi cæli quod ſuper terra eſt, terminum facit. hinc horizon, quem ſibi vniuſcuiuſque circumſcribit adſpectus, vltra trecentos & ſexaginta ſtadios longitudinem in ſe continere non poterit. centum enim & octoginta ſtadios non excedit acies contra videntis. ſed viſus cum ad hoc ſpatium venerit acceſſu deficiens in rotunditatem recurrendo curuatur. atque ita fit vt hic numerus ex vtraque parte geminatus trecentorum ſexaginta ſtadiorum ſpatium, quod intra horizontem ſuum continetur efficiat; ſemperque quantum ex huius ſpatii parte poſtera procedendo dimiſeris, tantum tibi de anteriore ſumetur: & ideo horizon ſemper quantacunque locorum tranſgreſſione mutatur. hunc autem, quem diximus, admittit adſpectum, aut in terris æqua planities, aut pelagi tranquilla libertas, qua nullam oculis obiicit offenſam. Nec te moueat quod ſæpe in longiſſimo poſitum montem videmus, aut quod ipſa cæli ſuperna ſuſpicimus. aliud eſt enim cum ſe oculis ingerit altitudo; aliud cum per planum ſe porrigit & extendit intuitus: in quo ſolo horizontis circus efficitur. Hæc de circis omnibus, quibus cælum cingitur, dicta ſufficiant. tractatum ad ſequentia transferamus.

CAP. XVI.

Qui fiat vt quædam ſtellæ numquam à nobis videãtur, & quanta ſtellarũ omnium magnitudo.

EX quo mihi omnia contemplanti præclara cetera & mirabilia videbantur. Erant autem hæ ſtellæ quas numquam ex hoc loco vidimus, & eæ magnitudines omnium quas eſſe numquam

quam ſuſpicati ſumus. ex quibus erat ea minima, quæ vltima à cælo citima terris luce lucebat aliena. ſtellarum autem globi terræ magnitudinem facile vincebant. *Dicendo*; Ex quo mihi omnia contemplanti, *id eſt, quod ſupra retulimus affirmat; in ipſo lacteo Scipionis & parentum per ſomnium contigiſſe conuentum. duo ſunt autem præcipua, quæ in ſtellis ſe admiratum refert; aliquarum nouitatem, & omnium magnitudinem. Ac prius de nouitate, poſt de magnitudine diſſeremus. Plene & docte adiiciendo*, quas numquam ex hoc loco vidimus, *cauſam cur à nobis non videantur oſtendit. locus enim noſtræ habitationis ita poſitus eſt, vt quædam ſtellæ ex ipſo numquam poſſint videri. quia ipſa pars cæli, in qua ſunt, numquam poteſt hic habitantibus apparere. pars enim hæc terræ, quæ incolitur ab vniuerſis hominibus, qui nos inuicem ſcire poſſumus, ad ſeptemtrionalem verticem ſurgit: & ſphæralis conuexitas auſtralem nobis verticem in ima demergit. cum ergo ſemper circa terram ab ortu in occaſum cæli ſphæra voluatur; vertex hic, qui ſeptemtriones habet, quoquo verſum mundana volubilitate vertatur, quoniam ſuper nos eſt, ſemper à nobis videtur, ac ſemper oſtendit*

Arctos Oceani metuentes æquore tingui. *Auſtralis contra, quaſi ſemel nobis pro habitationis noſtræ poſitione demerſus, nec ipſe nobis vmquam videtur, nec ſidera ſua, quibus & ipſe ſine dubio inſignitur, oſtendit. & hoc eſt quod poëta naturæ ipſius conſcius dixit:*

Hic vertex nobis ſemper ſublimis: at illum
Sub pedibus Styx atra videt, Maneſque profundi.

Sed cum hanc diuerſitatem cæleſtibus partibus vel ſemper vel numquam apparendi terræ globoſitas habitantibus faciat: ab eo qui in cælo eſt omne ſine dubio cælum

videtur non impediente aliqua parte terræ, quæ totæ puncti locum pro cæli magnitudine vix obtinet. Cui ergo auſtralis verticis ſtellas numquam de terris videre contigerat, vbi circumſpectu libero ſine offenſa terreni obicis viſæ ſunt, jure quaſi nouæ admirationē dederunt. &, quia intellexit cauſam propter quam eas numquam ante vidiſſet, ait; erant autem hæ ſtellæ quas numquam ex hoc loco vidimus. hunc locum demonſtrative terram dicens, in qua erat dum iſta narraret. ſequitur illa diſcuſſio, quid ſit quod adjecit; & hæ magnitudines omnium, quas eſſe numquam ſuſpicati ſumus. cur autem magnitudines, quas vidit in ſtellis, nunquam homines ſuſpicati ſint, ipſe patefecit addendo: ſtellarum autem globi terræ magnitudinem facile vincebant. nam quando homo, niſi quem doctrina philoſophiæ ſupra hominem, imo vere hominem, fecit, ſuſpicari poteſt ſtellam vnam omni terra eſſe majorem, cum vulgo ſingulæ vix facis vnius flammam æquare poſſe videantur? ergo tunc earum vere magnitudo aſſerta credetur, ſi majores ſingulas, quam eſt omnis terra, eſſe conſtiterit. quod hoc modo licebit recognoſcas. Punctum dixerunt eſſe geometræ quod ob incomprehenſibilem breuitatem ſui in partes diuidi non poſſit; nec ipſum pars aliqua, ſed tantummodo ſignum eſſe dicatur. phyſici, terram ad magnitudinem circi, per quem ſol voluitur, puncti modum obtinere docuerunt. Sol autem quanto minor ſit circo proprio deprehenſum eſt. manifeſtiſſimis enim dimenſionum rationibus conſtat, menſuram ſolis ducenteſimam ſextamdecimam partem habere magnitudinis circi, per quem ſol ipſe diſcurrit. cum ergo ſol ad circum pars certa ſit; terra vero ad circum ſolis punctū ſit; quod pars eſſe non poſſit: ſine cunctatione judicij ſolem conſtat terra eſſe majorem, ſi major eſt pars eo, quod partis nomen nimia breuitate ſui

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

non capit. verum ſolis circo ſuperiorum ſtellarum circos certum eſt eſſe majores, ſi, eo quod continetur, id quod continet maius eſt; cum hic ſit cæleſtium ſphærarum ordo, vt à ſuperiore vnaquæque inferior ambiatur. vnde & lunæ ſphæram quaſi à cælo vltimam & vicinam terræ minimam dixit; cum terra ipſa in punctum quaſi vere jam poſtrema deficiat. ſi ergo ſtellarum ſuperiorum circi, vt diximus, circo ſolis ſunt grandiores; ſingulæ autem huius ſunt magnitudinis vt ad circum vnaquæque ſuum modum partis obtineant: ſine dubio ſingulæ terra ſunt ampliores, quam ad ſolis circum qui ſuperioribus minor eſt, punctum eſſe prædiximus. De luna, ſi vere luce lucet aliena, ſequentia docebunt.

CAP. XVII.

Cælum quamobrem ſemper & in orbem moueatur: quo ſenſu ſummus vocetur deus: & ecquid ſtellæ, quas fixas vocant, ſuo etiam proprioque motu agantur.

HÆC *cum Scipionis obtutus non ſine admiratione percurrens ad terras vſque fluxiſſet, & illic familiarius hæſiſſet: rurſus aui monitu ad ſuperiora reuocatus eſt, ipſum à cæli exordio ſphærarum ordinē in hæc verba monſtrantis:* Nouem tibi orbibus vel potius globis connexa ſunt omnia; quorum vnus eſt cæleſtis extimus, qui reliquos omnes complectitur, ſummus ipſe deus arcens & continens ceteros; in quo ſunt infixi illi qui voluuntur ſtellarum curſus ſempiterni: huic ſubjecti ſunt ſeptem, qui verſantur retro contrario motu atque cælum. è quibus vnum globum poſſidet illa, quam in terris Saturniam nominant. deinde eſt hominum generi proſperus & ſalutaris ille fulgor qui dicitur Iouis;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tum rutilus horribiliſque terris, quem Martium dicitis. deinde ſubter mediam fere regionem ſol obtinet, dux & princeps & moderator luminum reliquorum, mens mundi & temperatio, tanta magnitudine vt cuncta ſua luce luſtret & compleat. hunc vt comites conſequuntur Veneris alter; alter Mercurii curſus: infimoque orbe luna radiis ſolis accenſa conuertitur. infra autem eam nihil eſt niſi mortale & caducum, præter animos munere deorum hominum generi datos: ſupra lunam ſunt æterna omnia. nam ea, quæ eſt media & nona tellus, neque mouetur & infima eſt, & in eam referuntur omnia nutu ſuo pondera. *Totius mundi à ſummo in imum diligens in hunc locum collecta deſcriptio eſt; & integrum quoddam vniuerſitatis corpus effingitur, quod quidam τὸ πᾶν, id eſt, omne, dixerunt. vnde & hic dicit:* connexa ſunt omnia. *Vergilius vero magnum corpus vocauit:*

Et magno ſe corpore miſcet.

Hoc autem loco Cicero rerum quærendarum jactis ſeminibus, multa nobis excolenda legauit. de ſeptem ſubjectis globis ait; qui verſantur retro contrario motu atque cælum. *quod cum dicit; admonet, vt quæramus, ſi verſatur cælum: & ſi illi ſeptem & verſantur & contrario motu mouentur; aut ſi hunc eſſe ſphærarum ordinem, quem Cicero refert, Platonica conſentit auctoritas: &, ſi vere ſubjectæ ſint: quo pacto ſtellæ earum omnium zodiacum luſtrare dicantur, cum zodiacus & vnus & in ſummo cælo ſit: quæve ratio in vno Zodiaco aliarum curſus breuiores aliarum faciat longiores. hæc enim omnia in exponendo earum ordine neceſſe eſt aſſerantur. & poſtremo, qua ratione in terram referantur, ſicut ait,* omnia nutu ſuo pondera. *Verſari cælum mundanæ animæ natura & vis & ratio docet. cujus*

æternitas

æternitas in motu eſt; quia numquam motus relinquit, quod vita non deſerit: nec ab eo vita diſcedit, in quo viget ſemper agitatus. igitur & cæleſte corpus, quod mundi anima futurum ſibi immortalitatis particeps fabricata eſt, ne vmquam viuendo deficiat, ſemper in motu eſt & ſtare neſcit: quia nec ipſa ſtat anima qua impellitur. nam cum animæ, quæ incorporea eſt, eſſentia ſit in motu; primum autem omnium cæli corpus anima fabricata ſit: ſine dubio in corpus hoc primum ex incorporeis motus natura migrauit. cujus vis integra & incorrupta non deſerit, quod primum cœpit mouere. ideo vero cæli motus neceſſario volubilis eſt; quia cum ſemper moueri neceſſe ſit; vltra autem locus nullus ſit quo ſe tendat acceſſio; continuatione perpetua in ſe reditionis agitatur. ergo in quo poteſt vel habet, currit, & accedere ejus reuolui eſt: quia ſphæræ ſpatia & loca complectentis omnia vnus eſt curſus, rotari. ſed & ſic animam ſequi ſemper videtur, quæ in ipſa vniuerſitate diſcurrit. Dicemus ergo quod eam numquam reperiat, ſi ſemper hanc ſequitur. imo ſemper eam reperit; quia vbique tota vbique perfecta eſt. cur ergo ſi quam quærit reperit non quieſcit? quia & illa requietis eſt inſcia. ſtaret enim ſi vſquam ſtantem animam reperiret. cum vero illa, ad cujus appetentiam trahitur, ſemper in vniuerſa ſe fundat; ſemper & corpus ſe in ipſam, & per ipſam retorquet. hæc de cæleſtis volubilitatis arcano pauca de multis Plotino auctore reperta ſufficiant.

Quod autem hunc iſtum extimum globum, qui ita voluitur, ſummum deum vocauit; non ita accipiendum eſt, vt ipſe prima cauſa & deus ille omnipotentiſſimus exiſtimetur: cum globus ipſe, quod cælum eſt, animæ ſit fabrica; anima ex mente proceſſerit; mens ex deo, qui vere ſummus eſt, procreata ſit. ſed ſummum quidem dixit ad ceterorum ordinem, qui

ſubjecti ſunt: unde mox ſubiecit; arcens & continens ceteros. *deum vero, quod non modo immortale animal ac diuinum ſit, plenum inclytæ ex illa puriſſima mente rationis; ſed quod & virtutes omnes, quæ illam primæ omnipotentiam ſummitatis ſequuntur, aut ipſe faciat aut ipſe contineat; ipſum denique Iouem veteres vocauerunt, & apud theologos Iupiter eſt mundi anima. hinc illud eſt:*

Ab Ioue principium Muſæ. Iouis omnia plena.

quod de Arato poëtæ alii mutuati ſunt, qui de ſideribus locuturus à cælo, in quo ſunt ſidera, exordium ſumendum eſſe decernens, ab Ioue incipiendum eſſe memorauit. hinc Iuno & ſoror ejus & conjunx vocatur. eſt autem Iuno aër: & dicitur ſoror; quia iſdem ſeminibus, quibus cælum, etiam aër eſt procreatus: conjunx; quia aër ſubjectus eſt cælo. his illud adiiciendum eſt; quod præter duo lumina & ſtellas quinque, quæ appellantur vagæ, reliquas omnes alii infixas cælo nec niſi cum cælo moueri; alii, quorum aſſertio vero proprior eſt, has quoque dixerunt ſuo motu, præter quod cum cæli conuerſione feruntur, accedere: ſed propter immenſitatem extimi globi excedentia credibilem numerum ſecula in vna eas curſus ſui ambitione conſumere; & ideo nullum earum motum ab homine ſentiri: cum non ſufficiat humanæ vitæ ſpatium ad breue ſaltem punctum tam tardæ acceſſionis deprehendendum. hinc Tullius nullius ſectæ inſcius veteribus approbatæ ſimul attigit vtramque ſententiam dicendo: in quo ſunt infixi illi qui voluuntur ſtellarum curſus ſempiterni. *nam & infixos dixit, & curſus habere non tacuit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Cap. XVIII.

Stellas errantes contrario quam cælum motu verſari.

NVNC *vtrum illi ſeptem globi, qui ſubjecti ſunt, contrario, vt ait, quam cælum vertitur, motu ferantur, argumentis ad verum ducentibus requiramus. Solem ac lunam, & ſtellas quinque quibus ab errore nomen eſt, præter quod ſecum trahit ab ortu in occaſum cæli diurna conuerſio, ipſa ſuo motu in orientem ab occidente procedere non ſolum litterarum profanis, ſed multis quoque doctrina initiatis, abhorrere à fide ac monſtro ſimile judicatum eſt: ſed apud preſſius intuentes ita verum eſſe conſtabit, vt non ſolum mente concipi, ſed oculis quoque ipſis poſſit probari. tamen vt nobis de hoc ſit cum pertinaciter negante tractatus, age, quisquis tibi hoc liquere diſſimulas, ſimul omnia quæ vel contentio ſibi fingit detractans fidem, vel quæ ipſa veritas ſuggerit in diuiſionis membra mittamus. Has erraticas cum luminibus duobus aut infixas cælo, vt alia ſidera, nullumque ſui motum noſtris oculis indicare, ſed ferri mundanæ conuerſionis impetu, aut moueri ſua quoque acceſſione dicemus. rurſus, ſi mouentur: aut cæli viam ſequuntur ab ortu in occaſum & communi & ſuo motu meantes; aut contrario receſſu in orientem ab occidentis parte verſantur. præter hæc, vt opinor, nihil poteſt vel eſſe vel fingi. nunc videamus quid ex his poterit verum probari. Si infixæ eſſent: numquam ab eadem ſtatione diſcederent; ſed in iſdem locis ſemper, vt aliæ, viderentur. ecce enim de infixis vergiliæ nec à ſui vmquam ſe copulatione diſpergunt; nec hyadas, quæ vicinæ ſunt, deſerunt; aut Orionis proximam regionem relinquunt. ſeptemtrionum quoque compago non ſoluitur. anguis*

qui inter eos labitur ſemel circumfuſum non mutat amplexum. hæ vero modo in hac modo in illa cæli regione viſuntur. & ſæpe cum in vnum locum duæ pluresve conuenerint, & à loco tamen in quo ſimul viſæ ſunt & à ſe poſtea ſeperantur. ex hoc eas non eſſe cælo infixas oculis quoque approbantibus conſtat. igitur mouentur. nec negare hoc quiſquam poterit, quod viſus affirmat. quærendum eſt ergo vtrum ab ortu in occaſum an in contrarium motu proprio reuoluantur. ſed & hoc quærentibus nobis non ſolum maniſeſtiſſima ratio ſed viſus quoque ipſe monſtrabit. conſideremus enim ſingulorum ordinem, quibus zodiacum diuiſum vel diſtinctum videmus, & ab vno ſigno quolibet ordinis ejus ſumamus exordium. Cum aries exoritur, poſt ipſum taurus emergit: hunc gemini ſequuntur, hos cancer, & per ordinem reliqua ſigna. ſi iſtæ ergo in occidentem ab oriente procederent: non ab ariete in taurum, qui retro locatus eſt; nec à tauro in geminos ſignum poſterius voluerentur: ſed à geminis in taurum, & à tauro in arietem recta & mundanæ volubilitatis conſona acceſſione prodirent. cum vero à primo in ſignum ſecundum, à ſecundo ad tertium, & inde ad reliqua, quæ poſteriora ſunt, reuoluantur; ſigna autem infixa cælo ferantur: ſine dubio conſtat, has ſtellas non cum cœlo ſed contra cælum moueri. hoc vt plene liqueat, adſtruamus de lunæ curſu, qui & claritate ſui & velocitate notabilior eſt. Luna, poſtquam à ſole diſcedens nouata eſt, ſecundo fere die circa occaſum videtur, & quaſi vicina ſoli quem nuper reliquit. poſtquam ille demerſus eſt; ipſa cæli marginem tenet antecedenti ſuperoccidens. tertio die tardius occidit quam ſecundo; & ita quotidie longius ab occaſu recedit, vt ſeptimo die circa ſolis occaſum in medio cælo ipſa videatur: poſt alios vero ſeptem, cum ille mergit, hæc oritur: adeo media parte menſis

dimi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

dimidium cælum, id eſt, vnum hemiſphærium, ab occaſu in orientem recedendo metitur. rurſus poſt ſeptem alios circa ſolis occaſum latentis hemiſphærii verticem tenet. & hujus rei indicium eſt, quod medio noctis exoritur: poſtremo totidem diebus exemptis ſolem denuo comprehendit, & vicinus videtur ortus amborum, quamdiu Soli ſuccedens rurſus nouetur, & rurſus recedens paulatim ſemper in orientem regrediendo relinquat occaſum. Sol quoque ipſe non aliter quam ab occaſu in orientem mouetur; &, licet tardius receſſum ſuum quam luna conficiat (quippe qui tanto tempore ſignum vnum emetiatur, quanto totum zodiacum luna diſcurrit) manifeſta tamen & ſubjecta oculis motus ſui præſtat indicia. nunc enim in ariete eſſe ponamus. quod, quia æquinoctiale ſignum eſt, pares horas ſomni & diei facit. in hoc ſigno cum occidit; libram, id eſt, ſcorpii chelas mox oriri videmus: & apparet taurus vicinus occaſui. nam & vergilias & hyadas partes tauri clariores non multo poſt ſole mergente videmus. ſequenti menſe ſol in ſignum poſterius, id eſt, in taurum recedit: & ita fit vt neque vergiliæ neque alia pars tauri illo menſe videatur. ſignum enim, quod cum ſole oritur & cum ſole occidit, ſemper occulitur. adeo vt & vicina aſtra ſolis propinquitate celentur. nam & canis tunc, quia vicinus tauro eſt, non videtur tectus lucis propinquitate. & hoc eſt quod Vergilius ait;

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & aduerſo cedens canis occidit aſtro.

non enim vult intelligi tauro oriente cum ſole, mox in occaſum ferri canem, qui proximus tauro eſt; ſed occidere eum dixit tauro geſtante ſolem: quia tunc incipit non videri ſole vicino. tunc tamen occidente ſole libra adeo ſuperior inuenitur; vt totus ſcorpius ortus appareat: gemini vero vicini tunc videntur occaſui.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

rurſus, poſt tauri menſem gemini non videntur; quod in eos ſolem migraſſe ſignificat. poſt geminos recedit in cancrum: & tunc, cum occidit, mox libra in mediò cælo videtur. adeo conſtat ſolem tribus ſignis peractis, id eſt, ariete & tauro & geminis, ad medietatem hemiſphærii receſſiſſe. denique, poſt tres menſes ſequentes, tribus ſignis quæ ſequuntur emenſis, cancrum dico, leonem & virginem, inuenitur in libra, quæ rurſus æquat noctem diei, &, dum in ipſo ſigno occidit, mox oritur aries, in quo ſol ante ſex menſes occidere ſolebat. ideo autem occaſum magis ejus quam ortum eligimus proponendum; quia ſigna poſteriora poſt occaſum videntur, &, dum ad hæc quæ ſole mergente videri ſolent, ſolem redire monſtramus, ſine dubio eum contrario motu recedere, quam cælum mouetur, oſtendimus. Hæc autem, quæ de ſole & luna diximus, etiam quinque ſtellarum receſſum aſſignare ſufficient. pari enim ratione in poſteriora ſigna migrando ſemper mundanæ volubilitati contraria receſſione verſantur.

CAP. XIX.

Quem Cicero & quem Plato Soli inter errantes ſtellas aſſignauerint ordinem: cur luna lumen ſuum mutuetur à ſole, ſicque luceat vt tamen non calefaciat. dehinc cur ſol non abſolute ſed fere medius inter planetas eſſe dicatur. vnde ſideribus nomina: & cur ſtellarum errantium aliæ aduerſæ nobis ſint, aliæ proſperæ.

HIS aſſertis de ſphærarum ordine pauca dicenda ſunt. in quo diſſentire à Platone Cicero videri poteſt: cum hic ſolis ſphæram quartam de ſeptem, id eſt, in medio, locatam dicat. Plato à luna ſurſum ſecundam, hoc eſt, inter ſeptem à ſummo locum ſextum tenere commemoret.

memoret. Ciceroni Archimedes & Chaldæorum ratio conſentit. Plato Ægyptios omnium philoſophiæ diſciplinarum parentes ſecutus eſt; qui ita ſolem inter lunam & Mercurium locatum volunt, vt ratione tamen deprehenderint & edixerint, cur à nonnullis ſol ſupra Mercurium ſupraque Venerem eſſe credatur. nam nec illi, qui ita æſtimant, à ſpecie veri procul aberrant. opinionem vero iſtius permutationis hujuſmodi ratio perſuaſit. A Saturni ſphæra, quæ eſt prima de ſeptem, vſque ad ſphæram Iouis à ſummo ſecundam, interjecti ſpatii tanta diſtantia eſt, vt zodiaci ambitum ſuperior triginta annis, duodecim vero annis ſubjecta conficiat. rurſus tantum à Ioue ſphæra Martis recedit, vt eundem curſum biennio peragat. Venus autem tanto eſt regione Martis inferior, vt ei annus ſatis ſit ad zodiacum peragrandum. jam vero ita Veneri proxima eſt ſtella Mercurii, & Mercurio ſol propinquus; vt hi tres cælum ſuum pari temporis ſpatio, id eſt, anno, plus minusve circumeant. igitur & Cicero hos duos curſus comites ſolis vocauit, quia in ſpatio pari longe à ſe numquam recedunt. luna autem tantum ab his deorſum recedit, vt, quod illi anno, viginti octo diebus ipſa conficiat, ideo neque de trium ſuperiorum ordine, quem manifeſte clareque diſtinguit immenſa diſtantia, neque de lunæ regione, quæ ab omnibus multum receſſit, inter veteres aliqua fuit diſſenſio. horum vero trium ſibi proximorum Veneris, Mercurii & Solis ordinem vicinia confudit; ſed apud alios. nam Ægyptiorum ſollertiam ratio non fugit: quæ talis eſt. Circulus, per quem ſol diſcurrit, à Mercurii circulo vt inferior ambitur. illum quoque ſuperior circulus Veneris includit: atque ita fit vt hæ duæ ſtellæ, cum per ſuperiores circulorum ſuorum vertices currunt, intelligantur ſupra ſolem locatæ: cum vero per inferiora commeant circulorum; ſol eis ſuperior æſtime-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

æſtimetur. Illis ergo qui ſphæras earum ſub ſole dixerunt, hoc viſum eſt ex illo ſtellarum curſu qui nonnumquam, vt diximus, videtur inferior; qui & vere notabilior eſt, quia tunc liberius apparet. nam cum ſuperiora tenent, magis radiis occuluntur. & ideo perſuaſio iſta conualuit; & ab omnibus pæne hic ordo in vſum receptus eſt: perſpicacior tamen obſeruatio meliorem ordinē deprehendit, quem præter indaginem viſus hæc quoque ratio commendat; quod lunam, quæ luce propria caret & de ſole mutuatur, neceſſe eſt fonti luminis ſui eſſe ſubjectam. hæc enim ratio facit lunam non habere lumen proprium, ceteras omnes ſtellas lucere ſuo, quod illæ ſupra ſolem locatæ in ipſo puriſſimo æthere ſunt, in quo omne, quicquid eſt, lux naturalis & ſua eſt: quæ tota cum igne ſuo ita ſphæræ ſolis incumbit, vt cæli zonæ, quæ procul à ſole ſunt, perpetuo frigore oppreſſæ ſint, ſicut infra oſtendetur. luna vero, quia ſola ipſa ſub ſole eſt & caducorum jam regioni luce ſua carenti proxima, lucem niſi de ſuperpoſito ſole, cui reſplendet, habere non potuit. denique quia totius mundi vna pars terra eſt, ætheris autem vna pars luna eſt; lunam quoque terram ſed æthercam vocauerunt; immobilis tamen, vt terra, eſſe non potuit, quia in ſphæra, quæ voluitur, nihil manet immobile præter centrum. mundanæ autem ſphæræ terra centrum eſt; ideo ſola immobilis perſeuerat. rurſus terra accepto ſolis lumine clareſcit tantummodo non relucet: luna ſpeculi inſtar, lumen quo illuſtratur emittit; quia illa aëris & aquæ, quæ per ſe cōcreta & denſa ſunt, fæx habetur: & ideo extrema vaſtitate denſata eſt, nec vltra ſuperficiem quauis luce penetratur. Hæc licet & ipſa finis eſt, ſed liquidiſſimæ lucis & ignis ætherei: ideo quamuis denſius corpus ſit quam cetera cæleſtia, vt multo tamen terreno purius, ſit acceptæ luci penetrabilis adeo, vt eam de ſe rurſus emittat, nullum tamen ad
nos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

nes perferentem ſenſum caloris, quia lucis radius, cum ad nos de origine ſua, id eſt, de ſole peruenit, naturam ſecum ignis de quo naſcitur deuehit: cum vero in lunæ corpus infunditur & inde reſplendet: ſolam refundit claritudinem non calorem. nam & ſpeculum, cum ſplendorem de ſe vi oppoſiti eminus ignis emittit, ſolam ignis ſimilitudinem carentem ſenſu caloris oſtendit. Quem ſoli ordinem Plato dederit vel ejus auctores, quosve Cicero ſecutus quartum locum globo ejus aſſignauerit, vel quæ ratio perſuaſionem hujus diuerſitatis induxerit, & cur dixerit Tullius, infimoque orbi luna radiis ſolis accenſa conuertitur, *ſatis dictum eſt. ſed his hoc adiiciendum eſt, cur Cicero, cum quartum de ſeptem ſolem velit, quartus autem inter ſeptem non fere medius ſed omnimodo medius & ſit & habeatur, non abrupte medium ſolem ſed fere medium dixerit his verbis:* deinde ſubter mediam fere regionem ſol obtinet. *ſed non vacat adjectio, quam hæc pronunciatio temperat. nam ſol quartum locum obtinens mediam regionem tenebit numero, ſpatio non tenebit. ſi inter ternos enim ſummos & imos locatur, ſine dubio medius eſt numero: ſed totius ſpatii, quod ſeptem ſphæræ occupant, dimenſione perſpecta, regio ſolis non inuenitur in medio ſpatio locata; quia magis à ſummo ipſe quam ab ipſo receſſit ima poſtremitas, quod ſine vlla diſceptationis ambage compendioſa probabit aſſertio. Saturni ſtella, quæ ſumma eſt, Zodiacum triginta annis peragrat; ſol medius anno vno; luna vltima vno menſe non integro. tantum ergo intereſt inter ſolem & Saturnum, quantum inter vnum & triginta; tantum inter lunam ſolemque, quantum inter duodecim & vnum. Ex his apparet totius à ſummo in imum ſpatii certam ex media parte diuiſionem ſolis regione non fieri. ſed quia hic de numero loquebatur, in quo vere qui quartus, & medius eſt;*

ideo

ideo pronunciauit quidem medium, ſed, propter latentem ſpatiorum diuiſionem, verbum quo hanc definitionem temperaret adjecit. Notandum, quod eſſe ſtellam Saturni & alteram Iouis, Martis aliam, non naturæ conſtitutio ſed humana perſuaſio eſt; quæ ſtellis numeros & nomina fecit. non enim ait illam, quæ Saturnia eſt, ſed quam in terris Saturniam nominant; &, ille fulgor qui dicitur Iouis, &, quem Martium dicitis. adeo expreſſit in ſingulis nomina hæc non eſſe inuenta naturæ ſed hominum commenta ſignificationi diſtinctionis accommoda. Quod vero fulgorem Iouis humano generi proſperum & ſalutarem, contra Martis rutilum & terribilem terris vocauit; alterum tractum eſt ex ſtellarum colore (nam fulget Iouis, rutilat Martis) alterum ex tractatu eorum, qui de his ſtellis ad hominum vitam manare volunt aduerſa vel proſpera. nam plerumque de Martis ſtella terribilia, de Iouis ſalutaria euenire definiunt. cauſam ſi quis forte altius quærat, vnde diuinis maliuolentia vt ſtella malefica eſſe dicatur (ſicut de Martis & Saturni ſtellis exiſtimatur) aut cur notabilior benignitas Iouis & Veneris inter genethliacos habeatur, cum ſit diuinorum vna natura; in medium proferam rationem apud vnum omnino, quod ſciam, lectã. nam Ptolemæus in libris tribus, quos de harmonia compoſuit, patefecit cauſam quam breuiter explicabo. Certi ſunt numeri, per quos inter omnia, quæ ſibi conueniunt junguntur & aptantur, fit jugabilis competentia; nec quicquam poteſt alteri niſi per hos numeros conuenire. ſunt autem epitritus, hemiolius, epogdous, duplaris, triplaris, quadruplus. quæ hoc loco interim quaſi nomina numerorum accipias volo. in ſequentibus vero, cum de harmonia cæli loquemur, quid ſint hi numeri, quidve poſſint opportunius aperiemus. modo hoc noſſe ſufficiat, quia ſine his numeris nulla colligatio, nulla poteſt eſſe concor-

concordia. vitam vero noſtram præcipue ſol & luna moderantur. nam cum ſint caducorum corporum hæc duo propria, ſentire vel creſcere; αἰσθητικὸν, id eſt, ſentiendi natura, de ſole; φυτικὸν autem, id eſt, creſcendi natura, de lunari ad nos globoſitate perueniunt. ſic vtriusque luminis beneficio hæc nobis conſtat vita, qua fruimur. Conuerſatio tamen noſtra & prouentus actuum tam ad ipſa duo lumina, quam ad quinque vagas ſtellas refertur. ſed harum ſtellarum alias interuentus numerorum, quorum ſupra fecimus mentionem, cum luminibus bene iungit ac ſociat; alias nullus applicat numeri nexus ad lumina. ergo Veneria & Iouialis ſtella per hos numeros lumini vtrique ſociantur: ſed Iouialis ſoli per omnes, lunæ vero per plures, & Veneria lunæ per omnes, ſoli per plures numeros aggregatur. Hinc, licet vtraque benefica credatur, Iouis tamen ſtella cum ſole accommodatior eſt, & Veneria cum luna: atque ideo vitæ noſtræ magis commodant, quaſi luminibus vitæ noſtræ auctoribus numerorum ratione concordes. Saturni autem Martisque ſtellæ ita non habent cum luminibus competentiam, vt tamen aliqua vel extrema numerorum linea Saturnus ad ſolem, Mars aſpiciat ad lunam. ideo minus commodi vitæ humanæ exiſtimantur, quaſi cum vitæ auctoribus apta numerorum ratione non iuncti. cur tamen & ipſi nonnumquam opes vel claritatem hominibus præſtare credantur, ad alterum debet pertinere tractatum: quia hic ſufficit aperuiſſe rationem cur alia terribilis alia ſalutaris exiſtimetur. Et Plotinus quidem in libro qui inſcribitur, Si faciunt aſtra, pronunciat nihil vi vel poteſtate eorum hominibus euenire; ſed ea quæ decreti neceſſitas in ſingulos ſancit, ita per horum ſeptem tranſitum ſtatione receſſuve monſtrari, vt aues ſeu prætervolando ſeu ſtando futura pennis vel voce ſignificant neſcientes. ſic quoque tamen iure vocabitur hic

ſaluta-

ſalutaris, ille terribilis; cum per hunc proſpera per illum ſignificentur incommoda.

Cap. XX.

De diuerſis nominibus Solis deque ejuſdem magnitudine.

IN *his autem tot nominibus, quæ de ſole dicuntur, non fruſtra nec ad laudis pompam laſciuit oratio: ſed res vere vocabulis exprimitur.* Dux & princeps, *ait*, & moderator luminum reliquorum mens mundi & temperatio. *Plato in Timæo, cum de octo ſphæris loqueretur, ſic ait: Vt autem per ipſos octo circuitus celeritatis & tarditatis certa menſura & ſit & noſcatur; deus in ambitu ſupra terram ſecundum lumen accendit, quod nunc ſolem vocamus. Vides vt hæc definitio vult eſſe omnium ſphærarum lumen in ſole. ſed Cicero ſciens etiam ceteras ſtellas habere lumen ſuum, ſolamque lunam, vt ſæpe jam diximus, proprio carere; obſcuritatem definitionis hujus liquidius abſoluens & oſtendens in ſole maximum lumen eſſe, non ſolum ait*, dux & princeps & moderator luminum reliquorum (*adeo & ceteras ſtellas ſcit eſſe lumina,*) *ſed hunc ducem & principem, quem Heraclitus fontem cæleſtis lucis appellat. dux ergo eſt, quia omnes luminis maieſtate præcedit. princeps; quia ita eminet, vt propterea quod talis ſolus appareat ſol vocetur; moderator reliquorum dicitur, quia ipſe curſus eorum recurſusq; certa definitione ſpatii moderatur. nam certa ſpatii definitio eſt, ad quam cum vnaquæque erratica ſtella recedens à ſole peruenerit, tamquam vltra prohibeatur accedere, agi retro videtur, & rurſus cum certam partem recedendo contigerit, ad directi curſus conſueta reuocatur. ita ſolis vis & poteſtas motus reliquorum luminum conſtituta dimen-*

ſione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ſione moderatur. mens mundi ita appellatur; vt phyſici eum cor cæli vocauerunt. inde nimirum; quod omnia, quæ ſtatuta ratione per cælum fieri videmus, diem noctemque & migrantes inter vtrumque prolixitatis breuitatisque vices & certis temporibus æquam vtriusque menſuram, dein veris clementem teporem, torridum cancri ac leonis æſtum, mollitiem autumnalis auræ, vim frigoris inter vtramque temperiem, omnia hæc ſolis curſus & ratio diſpenſat. jure ergo cor cæli dicitur, per quem fiunt omnia quæ diuina ratione fieri videmus. Eſt & hæc cauſa, propter quam jure cor cæli vocetur; quod natura ignis ſemper in motu perpetuoque agitatu eſt. Solem autem ignis ætherei fontem dictum eſſe retulimus. hoc eſt ergo ſol in æthere, quod in animali cor: cujus iſta natura eſt, ne vnquam ceſſet à motu; aut breuis ejus quocumque caſu ab agitatione ceſſatio mox animal interimat. hæc de eo quod ſolem mundi mentem vocauit. Cur vero & temperatio mundi dictus ſit, ratio in aperto eſt. ita enim non ſolum terram ſed ipſum quoque cælum, quod vere mundus vocatur, temperari à ſole certiſſimum eſt, vt extremitates eius, quæ à via ſolis longiſſime receſſerunt, omni careant beneficio caloris, & vna frigoris perpetuitate torpeſcant. quod ſequentibus apertius explicabitur. Reſtat vt & de magnitudine eius, quam veriſſima prædicatione, pauca & non prætereunda dicamus. Phyſici hoc maxime conſequi in omni circa magnitudinem ſolis inquiſitione voluerunt, quanto maior eſſe poſſit quam terra. & Eratoſthenes in libris dimenſionum ſic ait: Menſura terra ſepties & vicies multiplicata menſuram ſolis efficiet. Poſſidonius dicit multo multoque ſæpius multiplicatam ſolis ſpatium efficere: & vterque lunaris defectus argumentum pro ſe aduocat. ita cum ſolem volunt terra maiorem probare; teſtimonio lunæ deficientis vtuntur: cum defe-

ctum lunæ conantur aſſerere; probationem de ſolis magnitudine mutuantur. & ſic euenit vt, dum vtrumque de altero adſtruitur, neutrum probabiliter adſtruatur, ſemper in medio viciſſim nutante mutuo teſtimonio. quid enim per rem adhuc probandam probetur? ſed Ægyptii nihil ad conjecturam loquentes ſequeſtrato ac libero argumento nec in patrocinium ſibi lunæ defectum vocantes, quanta menſura ſol terra major ſit probare voluerunt, vt tum demum per terræ magnitudinem oſtenderent cur luna deficiat. hoc autem nequaquam dubitabatur non poſſe aliter deprehendi, niſi menſura & terræ & ſolis inuenta, vt fieret ex collatione diſcretio. & terrena quidem dimenſio oculis rationem juuantibus de facili conſtabat. ſolis vero menſuram aliter niſi per menſuram cæli per quod diſcurrit, inueniri non poſſe viderunt. ergo primum metiendum ſibi cælum illud, id eſt, iter ſolis, conſtituerunt, vt per id poſſent modum ſolis agnoſcere: ſed quæſo, ſi quis vmquam tam ocioſus tamque ab omni erit ſerio feriatus, vt hæc quoque in manus ſumat; ne talem veterum promiſſionem quaſi inſaniæ proximam aut horreſcat aut rideat. etenim ad rem, quæ natura incomprehenſibilis videbatur, viam ſibi fecit ingenium: & per terram qui cæli modus ſit repererunt. vt autem liquere poſſit ratio commenti, prius regulariter pauca dicenda ſunt, vt ſit rerum ſequentium aditus inſtructior. In omni orbe vel ſphæra medietas centrum vocatur: nihilque aliud eſt centrum, niſi punctum quo ſphæræ aut orbis medium certiſſima obſeruatione diſtinguitur. item ducta linea de quocunque loco circuli, qui deſignat ambitum, in quacumque ejuſdem circuli ſummitate orbis partem aliquam diuidat neceſſe eſt. ſed non omni modo medietas eſt orbis quam ſeparat iſta diuiſio. illa enim tantum linea in partes æquales orbem medium diuidit, quæ à ſummo in ſummum ita ducitur,

vt

vt neceſſe ſit eam tranſire per centrum. & hæc linea, quæ orbem ſic æqualiter diuidit, diametros nuncupatur. item omnis diametros cujuscumque orbis, triplicata cum adjectione ſeptimæ partis ſuæ, menſuram facit circuli, quo orbis includitur: id eſt, ſi vncias ſeptem teneat diametri longitudo, & velis ex ea noſſe quot vncias orbis ipſius circulus teneat, triplicabis ſeptem, & faciunt viginti vnum. his adiicies ſeptimam partem, hoc eſt, vnum; & pronunciabis in viginti & duabus vnciis huius circuli eſſe menſuram, cujus diametros ſeptem vnciis extenditur. Hæc omnia geometricis euidentiſſimisque rationibus probare poſſemus, niſi & neminem de ipſis dubitare arbitraremur, & caueremus juſto prolixius volumen extendere. Sciendum & hoc eſt, quod vmbra terræ quam ſol poſt occaſum in inferiore hemiſphærio currens ſurſum cogit emitti, ex qua ſuper terram fit obſcuritas quæ nox vocatur, ſexagies in altum multiplicatur ab ea menſura, quam terra diametros habet. & hac longitudine ad ipſum circulum, per quem ſol currit, erecta, concluſione luminis tenebras in terram refundit. Prodendum eſt igitur, quanta diametros terræ ſit, vt conſtet quid poſſit ſexagies multiplicata colligere. vnde, his prælibatis, ad tractatum menſurarum quas promiſit oratio reuertatur. Euidentiſſimis & indubitabilibus dimenſionibus conſtitit vniuerſæ terræ ambitum, quæ quibuscumque vel incolitur vel inhabitabilis jacet, habere ſtadiorum milia ducenta quinquaginta duo. cum ergo tantum ambitus teneat; ſine dubio octaginta milia ſtadiorũ vel non multo amplius diametros habet, ſecundum triplicationem cum ſeptimæ partis adjectione, quam ſuperius de diametro & circulo regulariter diximus. & quia ad efficiendam terrenæ vmbræ longitudinem non ambitus terræ ſed diametri menſura multiplicanda eſt (ipſa eſt enim quam ſurſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

conſtat excreſcere) ſexagies multiplicanda tibi erunt octaginta milia quæ terræ diametros habet; quæ faciunt quadragies octies centena milia ſtadiorum eſſe à terra vſque ad ſolis curſum, quo vmbram terræ diximus peruenire. terra autem in medio cæleſtis circuli, per quem ſol currit, vt centrum locata eſt. Ergo menſura terrenæ vmbræ medietatem diametri cæleſtis efficiet; & , ſi ab altera quoque parte terræ par vſque ad dimidium circuli menſura tendatur, integra circuli, per quem ſol currit, diametros inuenitur. duplicatis igitur illis quadragies octies centenis milibus, erit integra diametros cæleſtis circuli nonagies ſexies centenis milibus ſtadiorum: & inuenta diametros facile menſuram nobis ipſius quoque ambitus prodit. hanc enim ſummam, quam diametros fecit, debes ter multiplicare, adiecta parte ſeptima, vt ſæpe iam dictum eſt: & ita inuenies totius circuli, per quem ſol currit, ambitum ſtadiorum habere trecenties centena milia, & inſuper centum ſeptuaginta milia. His dictis, quibus menſura quam terræ vel ambitus, vel diametros habet, ſed & circuli modus per quem ſol currit vel diametri eius oſtenditur: nunc quam ſolis eſſe menſuram vel quemadmodum illi prudentiſſimi deprehenderint indicemus. nam ſicut ex terrena vmbra potuit circuli per quem ſol meat deprehendi magnitudo; ita per ipſum circulum menſura ſolis inuenta eſt, in hunc modum procedente inquiſitionis ingenio. Æquinoctiali die ante ſolis ortum æquabiliter locatum eſt ſaxeum vas in hemiſphærii ſpeciem cauata ambitione curuatum, infra per lineas deſignato duodecim diei horarum numero, quas ſtyli prominentis vmbra cum tranſitu ſolis prætereundo diſtinguit. hoc eſt autem, vt ſcimus, huiuſmodi vaſis officium, vt tanto tempore à priore eius extremitate ad alteram vſque ſtyli vmbra percurrat, quando ſol medietatem cæli ab ortu in occaſum

vnius

vnius ſcilicet hemiſphærii conuerſione metitur. nam totius cæli integra conuerſio diem noctemque concludit. & ideo conſtat, quantum ſol in circulo ſuo meat, tantum in hoc vaſe vmbram meare. huic igitur æquabiliter collocato circa tempus ſolis ortui propinquantis inhæſit diligens obſeruantis obtutus: & cum ad primum ſolis radium, quem de ſe emiſit prima ſummitas orbis, emergens vmbra de ſtyli decidens ſummitate primam curui labri eminentiam contigit; locus ipſe, qui vmbræ primitias excepit; nota impreſſione ſignatus eſt; obſeruatumque quamdiu ſuper terram ita ſolis orbis integer appareret, vt ima eius ſummitas adhuc horizonti videretur inſidere, & mox locus ad quem vmbra tunc in vaſe migrauerat, adnotatus eſt: habitaque dimenſione inter ambas vmbrarum notas, quæ integrum ſolis orbem, id eſt, diametrum, natæ de duabus eius ſummitatibus metiuntur; pars nona reperta eſt eius ſpatii, quod à ſummo vaſis labro vſque ad horæ primæ lineam continetur. & ex hoc conſtitit, quod in curſu ſolis vnam temporis æquinoctialis horam faciat repetitus nouies orbis eius acceſſus. & quia conuerſio cæleſtis hemiſphærii peractis horis duodecim diem conlidit; nouies autem duodecim efficiunt centum octo; ſine dubio ſolis diametros centeſima & octaua pars hemiſphærii æquinoctialis eſt. ergo æquinoctialis totius circuli ducenteſima ſexta decima pars eſt. ipſum autem circulum habere ſtadiorum trecenties centena milia & inſuper centum & ſeptuaginta milia antelatis probatum eſt. Ergo ſi eius ſummæ ducenteſimam ſextamdecimam partem perfecte conſideraueris; menſuram diametri ſolis inuenies. eſt autem pars illa fere in centum quadraginta milibus. diametros igitur ſolis centum quadraginta milium fere ſtadiorum eſſe dicenda eſt: vnde pæne duplex quam terræ diametros inuenitur. conſtat autem geometricæ rationis

tionis examine, cum de duobus orbibus altera diametros duplo alteram vincit, illum orbem cujus diametros dupla eſt, orbe altero octies eſſe maiorem. ergo ex his dicendum eſt ſolem octies terra eſſe majorem. Hæc de ſolis magnitudine breuiter de multis excerpta libauimus.

Cap. XXI.

Qua ratione inferiorum ſphærarum ſtellæ in zodiaci ſignis meare dicantur, cum in iis non ſint: curque ex illis aliæ breuiori aliæ longiori tempore zodiaci ſigna percurrant; & quomodo circulus zodiacus in duodecim partes diuiſus ſit.

SED *quoniam ſeptem ſphæras cælo diximus eſſe ſubjectas, exteriore quaque quas interius continet ambiente, longeque & à cælo omnes & à ſe ſingulæ receſſerunt: nunc quærendum eſt, cum zodiacus vnus ſit, & is conſtet cælo ſideribus infixis, quemadmodum inferiorum ſphærarum ſtellæ in ſignis Zodiaci meare dicantur. nec longum eſt inuenire rationem, quæ in ipſo veſtibulo excubat quæſtionis. verum eſt enim neque ſolem lunamve, neque de vagis vllam ita in ſignis zodiaci ferri, vt eorum ſideribus miſceantur; ſed in illo ſigno eſſe vnaquæque perhibetur, quod habuerit ſupra verticem in ea, quæ illi ſigno ſubjecta eſt, circuli ſui regione diſcurrens. quia ſingularum ſphærarum circulos in duodecim partes æque vt zodiacum ratio diuiſit: &, quæ in eam partem circuli ſui venerit, quæ ſub parte zodiaci eſt arieti deputata, in ipſum arietem veniſſe conceditur: ſimilisque obſeruatio in ſingulas partes migrantibus ſtellis tenetur. Et quia facilior ad intellectum per oculos via eſt, id quod ſermo deſcripſit, viſus aſſignet. eſto enim zodiacus*

zodiacus circulus, cui adſcriptum eſt a. intra hunc ſeptem alii orbes locentur: & zodiacus ab a, per ordinem affixis notis, quibus adſcribentur litteræ ſequentes, in partes duodecim diuidatur: ſitque ſpatium, quod inter a, & b, clauditur, arieti deputatum; quod intra b, & c, tauro; quod inter c, & d, geminis; cancro quod ſequitur, & reliquis per ordinem cetera. his conſtitutis jam de ſingulis zodiaci notis & litteris ſingulæ deorſum lineæ per omnes circulos ad vltimum vſque ducantur: proculdubio per orbes ſingulos duodenas partes diuidet tranſitus linearum. in quocumque igitur circulo ſeu ſol in illo, ſeu luna, vel de vagis quæcumque diſcurrat, cum ad ſpatium venerit quod inter lineas clauditur ab a, & b, notis & litteris defluentes, in ariete eſſe dicetur: quia illic conſtituta ſpatium arietis in zodiaco deſignatum ſuper verticem, ſicut deſcripſimus, habebit. ſimiliter in quamcumque migrauerit partem, in ſigno ſub quo fuerit, eſſe dicetur.

Atque hæc ipſa deſcriptio eodem compendio nos docebit cur eumdem Zodiacum eademque ſigna aliæ tempore longiore aliæ breuiore percurrant. Quotiens enim plures orbes intra ſe locantur, ſicut maximus eſt ille qui primus eſt & minimus qui locum vltimum tenet, ita de mediis, qui ſummo propior eſt, inferioribus major, qui vicinior eſt vltimo, breuior ſuperioribus habetur. & inter has igitur ſeptem ſphæras gradum celeritatis ſuæ ſingulis ordo poſitionis adſcripſit. ideo ſtellæ, quæ per ſpacia grandiora diſcurrunt, ambitum ſuum tempore prolixiore conficiunt; quæ per anguſta, breuiore. conſtat enim nullam inter eas celerius ceteris tardiusve procedere. ſed cum ſit omnibus idem modus meandi, tantam eis diuerſitatem temporis ſola ſpaciorum diuerſitas facit. nam, vt de mediis nunc prætermittamus, ne eadem ſæpe repetantur, quod eadem ſigna Saturnus annis tri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ginta, luna diebus viginti octo ambit & permeat, ſola cauſa in quantitate eſt circulorum: quorum alter maximus alter minimus. ergo & ceterarum ſingulæ pro ſpacii ſui modo tempus meandi aut extendunt aut contrahunt. Hoc loco diligens rerum diſcuſſor inueniet quod requirat. inſpectis enim zodiaci notis, quas monſtrat in præſidium fidei aduocata deſcriptio, Quis vero, inquiet, circi cæleſtis duodecim partes aut inuenit aut fecit, maxime cum nulla oculis ſubiiciantur exordia ſingularum? Huic igitur tam neceſſariæ interrogationi hiſtoria ipſa reſpondeat factum referens, quo à veteribus & tentata eſt tam difficilis & effecta diuiſio. Ægyptiorum enim retro majores, quos conſtat primos omnium cælum ſcrutari & metiri auſos, poſtquã perpetuæ apud ſe ſerenitatis obſequio cælum ſemper ſuſpectu libero intuentes deprehenderunt, vniuerſis vel ſtellis vel ſideribus infixis cælo, cum ſole ſolas & luna quinque ſtellas vagari; nec has tamen per omnes cæli partes paſſim ac ſine certa erroris ſui lege diſcurrere; numquam denique ad ſeptemtrionalem verticem deuiare; numquam ad auſtralis poli ima demergi; ſed intra vnius obliqui circi limitem omnes habere diſcurſus; nec omnes tamen ire pariter & redire; ſed alias aliis ad eundem locum peruenire temporibus: rurſus ex his alias accedere; retro agi alias, viderique ſtare nonnumquam. poſtquam, inquam, hæc inter eas agi viderunt: certas ſibi partes decreuerunt in ipſo circo conſtituere & diuiſionibus annotare; vt certa eſſent locorum nomina, in quibus eas morari, vel de quibus exiſſe, ad quæve rurſus eſſe venturas, & ſibi inuicem annunciarent & ad poſteros noſcenda tranſmitterent. Duobus igitur vaſis æneis præparatis, quorum alteri fundus erat in modum clepſydræ foratus; illud quod erat integrũ vacuum ſubjecerunt pleno aquæ altero ſuperpoſito; ſed meatu ante munito & quamlibet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

le infixis vnam clariſſimam ſtellam lucideque notabilem orientem obſeruauerunt. quæ vbi primum cœpit emergere: mox munitione ſubducta permiſerunt ſubjecto vaſi aquam ſuperioris influere, fluxitq; in noctis ipſius & ſequentis diei finem, atq; in id noctis ſecunda: quamdiu eadem ſtella ad ortum rurſus reuerteret: quæ vbi apparere vix cœpit; mox aqua quæ influebat amota eſt. Cum igitur obſeruatæ ſtellæ itus ac reditus integram ſignificaret cæli conuerſionem: menſuram ſibi cæli aquæ de illo fluxu ſuſceptæ quantitate poſuerunt. hac ergo in partes æquas duodecim ſub fida dimenſione diuiſa aliæ duo hujus capacitatis procurata ſunt vaſa; vt ſingula tantum ſingulas de illis duodecim partibus ferrent: totaque rurſus aqua in vas ſuum priſtinum foramine prius clauſo refuſa eſt; & de duobus illis vaſis capacitatis minoris alterum ſubiecerunt pleno, alterum juxta expeditum paratumque poſuerunt. his præparatis; nocte alia in illa jam cæli parte, per quam ſolem lunamq; & quinque vagas meare diuturna obſeruatione didicerant, quamque poſtea zodiacum vocauerunt, aſcenſurum obſeruauerunt ſidus, cui poſtea nomen arietis indiderunt. hujus incipiente ortu ſtatim ſubjecto vaſi ſuperpoſitæ aquæ fluxum dederunt. quod vbi completum eſt; mox eo ſublato effuſoque alterum ſimile ſubjecerunt, certis ſignis obſeruatis ac memoriter annotatis, item ejus loci ſtella quæ oriebatur cum primum vas eſſet impletum, intelligentes quod eo tempore, quo totius aquæ duodecima pars fluxit, pars cæli duodecima conſcendit. Ab illo ergo loco, quo oriri incipiente aqua in primum vas cœpit influere, vſque ad locum qui oriebatur cum idem primum vas impleretur, duodecimam partem cæli, id eſt, vnum ſignum, eſſe dixerunt. item ſecundo vaſe impleto & mox retracto illo, ſimile quod olim effuſum parauerant, iterum ſubdiderunt, notato ſimiliter

loco qui emergebat, cum ſecundum vas eſſet impletum: & à fine primi ſigni vſque ad locum, qui ad ſecundæ aquæ finem oriebatur, ſecundum ſignum notatum eſt. atque ita viciſſim vaſa mutando, & per ſingulas influentis aquæ partes ſingulos ſibi aſcendentium cæli partium limites annotando, vbi conſummata jam omni per duodecim partes aqua, ad primi ſigni exordia peruentum eſt: ſine dubio jam diuiſas certisque ſibi obſeruationibus & indiciis annotatas duodecim cæli partes tantæ compotes machinationis habuerunt. quod non nocte vna ſed duabus effectum eſt. quia omne cælum vna nocte non voluitur; ſed per diem vertitur pars ejus media & medietas reliqua per noctem. Nec tamen cælum omne duarum ſibi proximarum noctium diuiſit inſpectio: ſed diuerſorum temporum nocturna dimenſio vtrumque hemiſphærium paribus aquæ vicibus annotauit. & has ipſas duodecim partes ſigna appellari maluerunt: certaque ſingulis vocabula gratia ſignificationis adjecta ſunt: &, quia ſigna Græco nomine ζώδια nuncupantur, circum ipſum zodiacum quaſi ſigniferum vocauerunt. Hanc autem rationem iidem illi cur arietem, cum in ſphæra nihil primum nihilque poſtremum ſit, primum tamen dici maluerint prodiderunt. aiunt incipiente die illo, qui primus omnium luxit, id eſt, quo in hunc fulgorem cælum & elementa purgata ſunt, qui ideo mundi natalis jure vocitatur, arietem in medio cælo fuiſſe: &, quia medium cælum quaſi mundi vertex eſt, arietem propterea primum inter omnes habitum, qui vt mundi caput in exordio lucis apparuit. ſubnectunt etiam cauſam, cur hæc ipſa duodecim ſigna aſſignata ſint diuerſorum numinum poteſtati. aiunt enim in hac ipſa genitura mundi ariete, vt diximus, medium cælum tenente, horam fuiſſe mundi naſcentis, cancro geſtante tunc lunam. poſt hunc ſol cum leone oriebatur, cum

Mercurio

Mercurio virgo, libra cum Venere; Mars erat in ſcorpio; ſagittarium Iupiter obtinebat; in capricorno Saturnus meabat. ſic factum eſt vt ſinguli eorum ſignorum domini eſſe dicantur, in quibus, cum mundus naſceretur, fuiſſe creduntur. ſed duobus quidem luminibus ſingula tantum ſigna, in quibus tunc fuerant, aſſignauit antiquitas, cancrum lunæ, ſoli leonem. quinque vero ſtellis præter illa ſigna, quibus tunc inhærebant, quinque reliqua ſic adjecit vetuſtas, vt in aſſignandis à fine prioris ordinis ordo ſecundus inciperet. ſuperius enim diximus in capricorno Saturnum poſt omnes fuiſſe. ergo ſecunda adiectio eum primum fecit, qui vltimus fuerat: ideo aquarius, qui capricornum ſequitur, Saturno datur; Ioui, qui ante Saturnum erat, piſces dicantur; aries Marti, qui præceſſerat Iouem, taurus Veneri quam Mars ſequebatur, gemini Mercurio, poſt quem Venus fuerat, deputati ſunt. Notandum hoc loco quod in genitura mundi vel ipſa rerum prouidentia vel vetuſtatis ingenium hunc ſtellis ordinem dedit, quem Plato aſſignauit ſphæris earum, vt eſſet luna prima, ſol ſecundus, ſuper hunc Mercurius, Venus quarta, hinc Mars, inde Iupiter, & Saturnus vltimus. ſed ſine huius tamen rationis patrocinio abunde Platonicum ordinem prior ratio commendat. Ex his, quæ de verbis Ciceronis proximè prælatis quærenda propoſuimus, qua licuit breuitate a ſumma ſphæra, quæ aplanes dicitur, vſque ad lunam, quæ vltima diuinorum eſt, omnia jam, vt opinor, abſoluimus. nam & cælum volui, & cur ita voluatur oſtendimus; ſeptemque ſphæras contrario motu ferri ratio indubitata patefecit; & de ipſo ſphærarum ordine quid diuerſi ſenſerit vel quid inter eos diſſenſionem fecerit, quæve magis ſequenda ſit ſententia, tractatus inuenit. nec hoc tacitum eſt cur inter omnes ſtellas ſola ſine fratris radiis luna non luceat. ſed & quæ ſpa-

ciorum

ciorum ratio ſolem ab his quoque, qui eum inter ſeptem quartum locarunt, non tamen abrupte medium ſed fere medium dici coëgerit publicatum eſt. quid ſignificent nomina, quibus ita vocatur vt laudari tantum putetur, innotuit. magnitudo quoque ejus, ſed & cæleſtis per quē diſcurrit circuli, terræque pariter, quanta ſit vel quemadmodum deprehenſa monſtratum eſt, ſubiectarum ſphærarum ſtellæ quemadmodum zodiaco, qui ſupra omnes eſt ferri dicantur, vel quæ ratio diuerſarum faciat ſeu celerem ſeu tardum recurſum; ſed & ipſe zodiacus in duodecim partes qua ratione diuiſus ſit, curque aries primus habeatur, & quæ ſigna in quorum numinum ditione ſint, abſolutum eſt. Sed omnia hæc; quæ de ſummo ad lunam vſque perueniunt, ſacra, incorrupta, diuina ſunt: quia in ipſis eſt æther ſemper idem nec vnquam recipiens inæqualem varietatis æſtum. infra lunam & aër & natura permutationis pariter incipiunt. & ſicut ætheris & aëris, ita diuinorum & caducorum luna confinium eſt. Quod autem ait: nihil infra lunam *eſſe* diuinum, præter animos munere deorum hominum generi datos; *non ita accipiendum eſt, animos hic eſſe vt hic naſci putentur: ſed ſicut ſolem in terris eſſe dicere ſolemus, cuius radius aduenit & recedit; ita animorum origo cæleſtis eſt, ſed lege temporalis hoſpitalitatis hic exſulat. hæc ergo regio diuinum nihil habet ipſa, ſed recipit; &, quia recipit, etiam remittit. proprium autem habere diceretur, ſi ei ſemper tenere licuiſſet. Sed quid mirum, ſi animus de hac regione non conſtat, cum nec corpori fabricando ſola ſuffecerit? nam quia terra, aqua, & aër infra lunam ſunt; ex his ſolis corpus fieri non potuit quod idoneum eſſet ad vitam: ſed opus fuit præſidio ignis ætherei, qui terrenis membris vitam & animam ſuſtinendi commodaret vigorem, qui vitalem calorem & faceret & ferret. Hæc & de aëre*

dixiſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

[d]ixiſſe nos ſatis ſit. reſtat vt de terra, quæ ſphærarum nona & mundi vltima eſt, dictu neceſſaria diſſeramus.

Cap. XXII.

[T]erra qua de cauſa immobilis ſit, & omnia in eam ſuo nutu ferantur pondera.

NAM ea quæ eſt media & nona tellus, *inquit*, neque mouetur & infima eſt, in eam feru[nt]ur omnia nutu ſuo pondera. *Illæ vero inſolubiles* [ca]*uſæ ſunt qua mutuis inuicem nexibus vinciuntur,* [&], *dum altera alteram facit, ac viciſſim de ſe naſcun*[t]*ur, numquam à naturalis ſocietatis amplexibus ſepe*[r]*antur. talia ſunt vincula quibus terram natura con*[ſt]*rinxit. nam ideo in eam feruntur omnia, quia vt me*[d]*ia non mouetur: ideo autem non mouetur, quia infi*[m]*a eſt: nec poterat infima non eſſe, in quam omnia fe*[r]*untur. Horum ſingula quæ inſeperabiliter inuoluta re*[r]*um in ſe neceſſitas vinxit tractatus expediat.* Non [m]ouetur, *ait. eſt enim centron, in ſphæra autem ſo*[l]*um centron diximus non moueri; quia neceſſe eſt vt* [ci]*rca aliquid immobile ſphæra moueatur. adiecit;* infi[m]a eſt. *recte hoc quoque. nam quod centron eſt, medium* [eſ]*t, in ſphæra vero hoc ſolum conſtat eſſe imum, quod* [m]*edium eſt, & ſi terra ima eſt, ſequitur vt vere dictum* [ſi]*t in eam ferri omnia. ſemper enim natura pondera in* [i]*mum deducit. nam & in ipſo mundo, vt eſſet terra ſic* [fa]*ctum eſt. Quicquid ex omni materia, de qua facta* [ſu]*nt omnia, puriſſimum ac liquidiſſimum fuit, id tenuit* [ſu]*mmitatem; & æther vocatus eſt. pars illa cui minor* [p]*uritas & inerat aliquid leuis ponderis, aër exſtitit; &* [in] *ſecunda delapſus eſt: poſt hæc, quod adhuc quidem* [li]*quidum ſed jam vſque ad tactus offenſam corpulen*[t]*ntum erat, in aquæ fluxum coagulatum eſt. jam vero,*

quod

quod de omni ſilueſtri tumultu vaſtum, impenetrabile, denſetum ex defæcatis abraſum reſedit elementis, hæſit in imo: quod demerſum eſt ſtringente perpetuo gelu, quod eliminatum in vltimam mundi partem, longinquitas ſolis coaceruauit. quod ergo ita concretum eſt terræ nomen accepit. hanc ſpiſſus aër & terreno frigori propior quam ſolis calori ſtupore ſpiraminis denſioris vndique verſum fulcit & continet: nec in receſſum aut acceſſum moueri eam patitur vel vis circumuallantis & ex omni parte vigore ſimili librantis auræ, vel ipſa ſphæralis extremitas; quæ, ſi paululum à medio deuiauerit, fit cuicumque vertici propior, & imum relinquit. quod ideo in ſolo medio eſt, quia ipſa ſola pars à quouis ſphæræ vertice pari ſpacio recedit. In hanc igitur, quæ & ima eſt & quaſi media & non mouetur, quia centron eſt, omnia pondera ferri neceſſe eſt: & quia & ipſa in hunc locum quaſi pondus relapſa eſt. cuius cum alia innumera ſunt argumenta; tum præcipue imbres, qui in terram ex omni aëris parte labuntur. nec enim in hanc ſolam quam habitamus ſuperficiem decidunt: ſed & in latera, quibus in terra globoſitas ſphæralis efficitur, & in partem alteram, quæ ad nos habetur inferior, idem imbrium caſus eſt. nam ſi aër terreni frigoris exhalatione denſatus in nubem cogitur, & ita abrumpit imbres, aër autem vniuerſam terram circumfuſus ambit: proculdubio ex omni parte aëris, præter vſtam calore perpetuo, liquor pluuialis emanat, qui vndique in terram, quæ vnica eſt ſedes ponderum, defluit. Quod qui reſpuit, ſupereſt vt æſtimet extra hanc vnam ſuperficiem, quam incolimus, quicquid niuium imbriumve vel grandinum cadit, hoc totum in cælum de aëre defluere. cælum enim ab omni parte terræ æquabiliter diſtat; & vt à noſtra habitatione, ita & à lateribus & à parte quæ ad nos habetur inferior pari altitudinis immenſitate

enſitate ſuſpicitur. *Niſi ergo omnia pondera ferren-*
r in terram; imbres qui extra latera terræ defluunt,
n in terram ſed in cælum caderent. quod vilitatem jo-
ſcurrilis excedit. Eſto enim terræ ſphæra, cui adſcri-
a ſunt a,b,c,d. *circa hãc ſit aëris orbis, cui adſcripta*
nt e, f, g, l, m. *& vtrumque orbem, id eſt, terræ &*
ris, diuidat linea ducta ab e, *vſque ad* l, *erit ſuperior*
a quam poſſidemus, & illa ſub pedibus. Niſi ergo ca-
ret omne pondus in terram; paruam nimis imbrium
rtem terra ſuſciperet ab a, *vſque ad* c. *latera vero*
ris, id eſt, ab f, *vſque ad* e, *& a* g, *vſque ad* l, *humo-*
m ſuum in aërem cælumque deiicerent: de inferiore
tem cæli hemiſphærio pluuia in exteriora, & ideo na-
ræ incognita deflueret, ſicut oſtendit ſubiecta deſcri-
*io. * Sed hoc vel refellere dedignatur ſermo ſobrius:*
od ſic abſurdum eſt, vt ſine argumentorum patroci-
o ſubruatur. reſtat ergo vt indubitabili ratione mon-
ratum ſit, in terram ferri omnia nutu ſuo pondera. Iſta
tem, quæ de hoc dicta ſunt, opitulantur nobis & ad
ius loci diſputationem quæ antipodas eſſe commemo-
t. Sed hic inhibita continuatione tractatus ad ſe-
ndi commentarii volumen diſputationem ſequentium
ſeruemus.

Commentarii libri primi finis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

AVRELII MACROBII AMBROSII THEODOSII V. C. & inluſtris

COMMENTARIVS EX CICERONE IN Somnium Scipionis.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

Concentum quemdam effici motu cæleſtium corporum, & quomodo ratio ejus concentus à Pythagora ſit deprehenſus: tum qui numeri apti ſint conſonantibus muſicis; quotque conſonantiæ ſint.

SVPERIORE *commentario, Euſtathi, luce mihi dilectior fili, vſque ad ſtelliferæ ſphæræ curſum & ſubjectarum ſeptem ſermo proceſſerat, nunc jam de muſica earum modulatione diſputetur.* Quis hic, inquam, quis eſt, qui complet aures meas tantus & tam dulcis ſonus? Hic eſt, inquit, ille, qui interuallis diſiunctus imparibus, ſed tamen pro rata parte ratione diſtinctis impulſu & motu ipſorum orbium efficitur, & acuta cum grauibus temperans, varios æquabiliter concentus efficit. nec enim ſilentio tanti motus incitari poſſunt: & natura fert, vt extrema ex altera parte grauiter ex altera autem acute

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

acutè ſonent. Quam ob cauſam ſummus ille cæli ſtellifer curſus, cuius conuerſio eſt concitatior, acute excitato mouetur ſono, grauiſſimo autem hic lunaris atque infimus. nam terra nona immobilis manens ima ſede ſemper hæret complexa mundi medium locum. illi autem octo curſus, in quibus eadem vis eſt modorum, ſeptem efficiunt diſtinctos interuallis ſonos: qui numerus rerum omnium fere nodus eſt, quod docti homines neruis imitati atque cantibus, aperuerunt ſibi reditum in hunc locum. *Expoſito ſphærarum ordine motuque deſcripto quo ſeptem ſubiectæ in contrarium cælo feruntur; conſequens eſt vt qualem ſonum tantarum molium impulſus efficiat hic requiratur. ex ipſo enim circumductu orbium ſonum naſci neceſſe eſt: quia percuſſus aër ipſo interuentu ictus vim de ſe fragoris emittit, ipſa cogente natura vt in ſonum deſinat duorum corporum violenta colliſio. ſed is ſonus, qui ex qualicumque aëris ictu naſcitur, aut dulce quiddam in aures & muſicum defert, aut ineptum & aſperum ſonat. nam, ſi ictum obſeruatio numerorum certa moderetur, compoſitum ſibique conſentiens modulamen editur. at, cum increpat tumultuaria & nullis modis gubernata colliſio, fragor turbidus & inconditus offendit auditum. in cælo autem conſtat nihil fortuitum nihil tumultuarium prouenire; ſed vniuerſa illic diuinis legibus & ſtata ratione procedere. Ex his inexpugnabili ratiocinatione collectum eſt, muſicos ſonos de ſphærarum cæleſtium conuerſione procedere: quia & ſonum ex motu fieri neceſſe eſt, & ratio, quæ diuinis ineſt, fit ſono cauſa modulaminis. Hoc Pythagoras primus omnium Graiæ gentis hominum mente concepit: & intellexit quidem compoſitum quiddam de ſphæris ſonare propter neceſſitatem rationis, quæ à cæleſtibus non recedit; ſed quæ eſſet illa*

ratio, vel quibus obſeruanda modis non facile deprehendebat: cumque eum fruſtra tantæ tamque arcanæ rei diuturna inquiſitio fatigaret, fors obtulit quod cogitatio alta non reperit. cum enim caſu præteriret in publico fabros ignitum ferrum ictibus mollientes, in aures ejus malleorum ſoni certo ſibi reſpondentes ordine repente ceciderunt: in quibus ita grauitati acumina conſonabant, vt vtrumque ad audientis ſenſum ſtata dimenſione remearet; & ex variis impulſibus vnum ſibi conſonans naſceretur. hic, occaſionem ſibi oblatam ratus deprehendendi oculis & manibus, quod olim cogitatione quærebat, fabros adit, & imminens operi curioſius intuetur annotans ſonos, qui de ſingulorum lacertis conficiebantur. quos cum ferientium viribus adſcribendos putaret; jubet vt inter ſe malleolos mutent. quibus mutatis ſonorum diuerſitas ab hominibus recedens malleolos ſequebatur. tunc omnem curam ad pondera eorum examinanda vertit: cumque ſibi diuerſitatem ponderis, quod habebatur in ſingulis, annotaſſet; aliis ponderibus in majus minusve excedentibus fieri malleos imperauit, quorum ictibus ſoni nequaquam prioribus ſimiles nec ita ſibi conſonantes exaudiebantur: tunc animaduertit concordiam vocis lege ponderum prouenire; collectisque omnibus numeris, quibus conſentiens ſibi diuerſitas ponderum continebatur, ex malleis ad fides vertit examen; & inteſtina ouium vel boum neruos tam variis ponderibus illigatis tetendit, qualia in malleis fuiſſe didicerat: talisque ex his concentus euenit, qualem prior obſeruatio non fruſtra animaduerſa promiſerat, adjecta dulcedine quam natura fidium ſonora præſtabat. hic Pythagoras tanti ſecreti compos deprehendit numeros ex quibus ſoni ſibi conſoni naſcerentur: adeo vt fidibus ſub hac numerorum obſeruatione compoſitis certæ certis, aliæque aliis conuenientium ſibi numerorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

concordia tenderentur; vt vna impulſa plectro alia licet longe poſita ſed numeris conueniens ſimul ſonaret. ex omni autem innumera varietate numerorum pauci & numerabiles inuenti ſunt, qui ſibi ad efficiendum muſicam conuenirent. Sunt autem hi ſex omnes; epitritus, hemiolius, duplaris, triplaris, quadruplus & epogdous. & eſt epitritus, cum de duobus numeris major habet totum minorem & inſuper ejus tertiam partem; vt ſunt quatuor ad tria. nam in quatuor ſunt tria, & tertia pars trium, id eſt, vnum. & is numerus eſt vocatus epitritus: deque eo naſcitur ſymphonia quæ appellatur διὰ τεσσάρων. hemiolius eſt, cum de duobus numeris major habet totum minorem, & inſuper ejus medietatem; vt ſunt tria ad duo. nam in tribus ſunt duo & media pars eorum, id eſt, vnum. & ex hoc numero, qui hemiolius dicitur, naſcitur ſymphonia quæ appellatur διὰ πέντε. duplaris numerus eſt, cum de duobus numeris minor bis in majore numeratur; vt ſunt quatuor ad duo. & ex hoc duplari naſcitur ſymphonia, cui nomen eſt διὰ πασῶν. triplaris autem cum de duobus numeris minor ter in majore numeratur; vt ſunt tria ad vnum. & ex hoc numero ſymphonia procedit quæ dicitur διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε. quadruplus eſt, cum de duobus numeris minor quater in majore numeratur; vt ſunt quatuor ad vnum; qui numerus facit ſymphoniam quam dicunt δὶς διὰ πασῶν. epogdous eſt numerus, qui intra ſe habet minorem & inſuper ejus octauam partem; vt nouem ad octo. quia in nouem & octo ſunt & inſuper octaua pars eorum, id eſt, vnum. hic numerus ſonum parit, quem tonon muſici vocauerunt. ſonum vero tono minorem veteres quidem ſemitonium vocitare voluerunt. ſed non ita accipiendum eſt, vt dimidius tonus putetur; quia nec ſemiuocalem in litteris pro medietate vocalis accipimus. deinde tonus per naturam ſui in duo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

diuidi ſibi æqua non poterit. cum enim ex nouenario numero conſtet, nouem autem numquam æqualiter diuidantur; tonus in duas diuidi medietates recuſat. ſed ſemitonium vocauerunt ſonum tono minorem: quem tam paruo diſtare à tono deprehenſum eſt, quantum hi duo numeri inter ſe diſtant, id eſt, ducenta quadraginta tria & ducenta quinquaginta ſex. Hoc ſemitonium Pythagorici quidem veteres dieſin nominabant: ſed ſequens vſus ſonum ſemitonio minorem dieſin conſtituit nominandum. Plato ſemitonium limma vocitauit. Sunt igitur ſymphoniæ quinque, id eſt, διὰ τεσσάρων, διὰ πέντε, διὰ πασῶν, διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε, καὶ δὶς διὰ πασῶν. *ſed hic numerus ſymphoniarum ad muſicam pertinet, quam vel flatus humanus intendere vel capere poteſt humanus auditus. vltra autem ſe tendit harmoniæ cæleſtis acceſſio, id eſt, vſque ad quater* διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε. *nunc interim de his, quas nominauimus, diſſeramus. Symphonia diateſſaron conſtat de duobus tonis & ſemitonio; vt minutias, quæ in additamento ſunt, relinquamus ne difficultatem creemus: & fit ex epitrito. diapente conſtat ex tribus tonis & hemitonio; & fit de hemiolio. diapaſon conſtat de ſex tonis; & fit de duplari. verum* διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε *conſtat ex nouem tonis & hemitonio, & fit de triplari numero. dis autem diapaſon continet tonos duodecim, & fit ex quadruplo.*

CAP. II.

Plato quem in modum animam mundi ex numeris fabricatam eſſe docuerit; & quod hinc etiam probari poſſit concentum quemdam eſſe cæleſtium corporum.

HINC *Plato poſtquam & Pythagoricæ ſucceſſione doctrinæ, & ingenii proprii diuina profunditate*

cognouit

cognouit nullam eſſe poſſe ſine his numeris jugabilem competentiam: in Timæo ſuo mundi animam per iſtorum numerorum contextionem ineffabili prouidentia dei fabricatoris inſtituit. cujus ſenſus, ſi huic operi fuerit appoſitus, plurimum nos, ad verborum Ciceronis, quæ circa diſciplinam muſicæ videntur obſcura, intellectum iuuabit. Sed ne, quod in patrocinium alterius expoſitionis adhibetur, ipſum per ſe difficile credatur; pauca nobis præmittenda ſunt, quæ ſimul vtriusque intelligentiam faciant lucidiorem. Omne ſolidum corpus trina dimenſione diſtenditur. habet enim longitudinem, latitudinem, profunditatem. nec poteſt inueniri in quolibet corpore quarta dimenſio: ſed his tribus omne corpus ſolidum continetur. geometræ tamen alia ſibi corpora proponunt, quæ appellant mathematica, cogitationi tantum ſubiicienda non ſenſui. dicunt enim punctum corpus eſſe indiuiduum, in quo neque longitudo neque latitudo neque altitudo deprehendatur: quippe quod in nullas partes diuidi poſſit. hoc protractum efficit lineam, id eſt, corpus vnius dimenſionis. longum eſt enim ſine lato, ſine alto; & duobus punctis ex vtraque parte ſolam longitudinem terminantibus continetur. Hanc lineam ſi geminaueris, alterum mathematicum corpus efficies, quod duabus dimenſionibus æſtimatur longo latoque; ſed alto caret. (& hoc eſt quod apud illos ſuperficies vocatur) punctis autem quatuor continetur, id eſt, per ſingulas lineas binis. ſi vero hæ duæ lineæ fuerint duplicatæ, vt ſubjectis duabus duæ ſuperponantur, adiicietur profunditas; & hinc ſolidum corpus efficietur, quod ſine dubio octo angulis continebitur: quod videmus in teſſera, quæ Græco nomine cubus vocatur. his geometricis rationibus applicatur natura numerorum. & μονὰς punctum putatur; quia ſicut punctum corpus non eſt ſed ex ſe facit corpora; ita monas numerus eſſe non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

dicitur ſed origo numerorum. Primus ergo numerus in duobus eſt; qui ſimilis eſt lineæ de puncto ſub gemina puncti terminatione productæ. hic numerus, duo, *geminatus de ſe efficit quatuor, ad ſimilitudinem mathematici corporis quod ſub quatuor punctis longo latoque diſtenditur. quaternarius quoque ipſe geminatus octo efficit; qui numerus ſolidum corpus imitatur: ſicut duas lineas diximus duabus ſuperpoſitas octo angulorum dimenſione integram corporis ſoliditatem creare. & hoc eſt quod apud geometras dicitur, bis bina bis corpus eſſe jam ſolidum. Ergo à pari numero acceſſio vſque ad octo ſoliditas eſt corporis. ideo inter principia huic numero plenitudinem deputauit. Nunc oportet ex impari quoque numero quemadmodum idem efficiatur inſpicere. & quia tam paris quam imparis numeri monas origo eſt; ternarius numerus prima linea eſſe credatur. hic triplicatus nouenarium numerum facit: qui & ipſe quaſi de duabus lineis longum latumque corpus efficit; ſicut quaternarius ſecundum de paribus efficit. item nouenarius triplicatus tertiam dimenſionem præſtat: & ita à parte imparis numeri in viginti ſeptem, quæ ſunt ter terna ter, ſolidum corpus efficitur: ſicut in numero pari bis bina bis, qui eſt octonarius; ſoliditatem creauit. Ergo ad efficiendum vtrobique ſolidum corpus monas neceſſaria eſt, & ſex alii numeri, id eſt, terni, à pari & impari. à pari quidem; duo, quatuor, octo. ab impari autem; tria, nouem, viginti ſeptem. Timæus igitur Platonis in fabricanda mundi anima conſilium diuinitatis enuncians ait illam per hos numeros fuiſſe contextam, qui & à pari & ab impari cubum, id eſt, perfectionem ſoliditatis efficiunt: non quia aliquid ſignificaret illam habere corporeum; ſed vt poſſit vniuerſitatem animando penetrare, & mundi ſolidum corpus implere per numeros ſoliditatis effecta eſt. Nunc ad ipſa Platonis verba veniamus,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

niamus. nam cum de deo animam mundi fabricante loqueretur, ait: Primam ex omni fermento partem tulit. hinc ſumpſit duplam partem prioris; tertiam vero ſecundæ hemioliam ſed primæ triplam, & quartam duplam ſecundæ, quintam tertiæ triplam, ſextam primæ octauam, & ſeptimam vicies ſepties à prima multiplicatam. poſt hoc, ſpatia quæ inter duplos & triplos numeros hiabant, inſertis partibus adimplebat; vt binæ medietates ſingula ſpatia colligarent. ex quibus vinculis hemiolii & epitriti & epogdoi naſcebantur. Hæc Platonis verba ita à nonnullis excepta ſunt; vt primam partẽ monada crederent, ſecundam, quam dixi duplam prioris, dualem numerũ eſſe conſiderent; tertiam, ternarium numerum, qui ad duo hemiolius eſt, ad vnum triplus; & quartam, quatuor, qui ad ſecundum, id eſt, ad duo duplus eſt; quintam, nouenarium, qui ad tertium, id eſt, ad tria triplus eſt; ſextam autem octonarium qui primum octies continet. at vero pars ſeptima in viginti & ſeptem fuit; quæ faciunt, vt diximus, augmentum tertium imparis numeri alternis ſaltibus enim, vt animaduertere facile eſt, proceſſit illa contextio: vt poſt monadem, quæ & par & impar eſt, primus par numerus poneretur, id eſt, duo; deinde ſequeretur primus impar, id eſt, tria; quarto loco ſecundus par; id eſt, quatuor; quinto loco ſecundus impar, id eſt, nouem; ſexto loco tertius par, id eſt, octo; ſeptimo loco tertius impar, id eſt, viginti & ſeptem: vt, quia impar numerus mas habetur & par femina, ex pari & impari, id eſt, ex mari & femina naſceretur, quæ erat vniuerſa paritura, & ad vtriuſque ſoliditatem vſque procederet quaſi ſolidum omne penetratura. deinde ex his numeris fuerat componenda, qui ſoli continent jugabilem competentiam, quia omni mundo ipſa erat jugabilem præſtatura concordiam. nam duo ad vnum dupla ſunt; de duplo autem diapaſon

ſymphoniam naſci jam diximus. tria vero ad duo hemiolium numerum faciunt, hinc oritur diapente. quatuor ad tria epitritus numerus eſt. ex hoc componitur diateſſaron. item quatuor ad vnum in quadrupli ratione cenſentur. ex quo ſymphonia diſdiapaſon naſcitur. Ergo mundi anima, quæ ad motum hoc quod videmus vniuerſitatis corpus impellit, contexta numeris muſicam de ſe creantibus concinentiam, neceſſe eſt vt ſonos muſicos de motu, quem proprio impulſu præſtat efficiat; quorum originem in fabrica ſuæ contextionis inuenit. ait enim Plato, vt ſupra retulimus, auctorem animæ deum, poſt numerorum inter ſe imparium contextionẽ, hemioliis, epitritis, & epogdois, & limmate hiantia interualla ſuppleſſe. ideo doctiſſime Tullius in verbis ſuis oſtendit Platonici dogmatis profunditatem. Quid hic, inquam, quis eſt qui complet aures meas tantus & tam dulcis ſonus? Hic eſt, inquit, ille qui interuallis diſiunctus imparibus, ſed tamen pro rata parte ratione diſtinctis, impulſu & motu ipſorum orbium efficitur. *Vides vt interualla commemorat, & hæc inter ſe imparia eſſe teſtatur; nec diffitetur rata ratione diſtincta: quia ſecundum Timæum Platonis imparium inter ſe interualla numerorum, ratis ad ſe numeris, hemioliis ſcilicet, epitritis, & epogdois hemitoniiſque diſtincta ſunt; quibus omnis canora ratio continetur. Hinc enim animaduertitur quia hæc verba Ciceronis numquam profecto ad intellectum paterent, niſi hemioliorum, epitritorum & epogdoorum ratione præmiſſa quibus interualla numerorum diſtincta ſunt, & niſi Platonicis numeris quibus mundi anima eſt contexta patefactis, & ratione præmiſſa cur ex numeris muſicam creantibus anima intexta ſit. hæc enim omnia & cauſam mundani motus oſtendunt, quem ſolus animæ præſtat impulſus, & neceſſitatem muſicæ concinentiæ,*

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

uam motui à ſe facto ;inſerit anima innatam ſibi ab rigine.

Cap. III.

Aliis præterea indiciis ac rationibus concentum illum motuum cæleſtium poſſe oſtendi: quodque interualla ea, quæ eſſe in anima ratione ſola intelliguntur, reuera in ipſo mundi corpore deprehendantur.

HINC *Plato in repub. ſua, cum de ſphærarum cæleſtium volubilitate tractaret, ſingulas ait Sirenas ngulis orbibus inſidere, ſignificans ſphærarum motu ntum numinibus exhiberi. nam Siren dea canens ræco intellectu valet. theologi quoque nouem muſas, cto ſphærarum muſicos cantus & vnam maximam ncinentiam quæ conſit ex omnibus eſſe voluere. Vnde Ieſiodus in theogonia ſua octauam muſam Vraniam ocat: quia poſt ſeptem vagas, quæ ſubjectæ ſunt, octaua ellifera ſphæra ſuperpoſita proprio nomine cælum vo-itur: &, vt oſtenderet nonam eſſe & maximam, uam conficit ſonorum concors vniuerſitas, adjecit;*

Καλλιόπη θ' ἣ δὴ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων;

c nomine oſtendens ipſam vocis dulcedinem nonam Muſam vocari (nam Καλλιόπη *optimæ vocis Græca terpretatio eſt) &, vt ipſam eſſe quæ conſit ex omni-us preſſius indicaret, aſſignauit illi vniuerſitatis voca-ulum; videlicet,* ἣ δὴ προφερεστάτη ἁπασέων. *nam & Apollinem ideo* Μουσηγέτην *vocant, quaſi ducem & rincipem orbium ceterorum, vt ipſe Cicero refert:* Dux & princeps & moderator luminum reliquorum, mens mundi & temperatio. *Muſas eſſe undi cantum etiam ſciunt, qui eas Camenas quaſi canas à canendo dixerunt. Ideo canere cælum etiam*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

theologi comprobantes ſonos muſicos ſacrificiis adhibuerunt; qui apud alios lyra vel cithara, apud nonnullos tibiis aliisve muſicis inſtrumentis fieri ſolebant. in ipſis quoque hymnis deorum per ſtropham & antiſtropham metra canoris verſibus adhibebantur; vt per ſtropham rectus orbis ſtelliferi motus, per antiſtropham diuerſus vagarum regreſſus prædicaretur. ex quibus duobus motibus primus in natura hymnus dicandus deo ſumpſit exordium. mortuos quoque ad ſepulturam proſequi oportere cum cantu plurimarum gentium vel regionum inſtituta ſanxerunt, perſuaſione hac; quia poſt corpus animæ ad originem dulcedinis muſicæ, id eſt, ad cælum redire credantur. nam ideo in hac vita omnis anima muſicis ſonis capitur; vt non ſoli qui ſunt habitu cultiores, verum vniuerſæ quoq; barbaræ nationes cantus, quibus vel ad ardorem virtutis animentur, vel ad mollitiem voluptatis reſoluantur, exerceant: quia anima in corpus defert memoriam muſicæ cujus in cælo fuit conſcia; & ita delinimentis canticis occupatur, vt nullum ſit tam immite tam aſperum pectus quod non oblectamentorum talium teneatur affectu. hinc æſtimo & Orphei vel Amphionis fabulam, quorum alter animalia ratione carentia, alter ſaxa quoque trahere cantibus referebantur, ſumpſiſſe principium: quia primi forte gentes vel ſine rationis cultu barbaras vel ſaxi inſtar nullo affectu mobiles ad ſenſum voluptatis canẽdo traxerunt. ita denique omnis habitus animæ cantibus gubernatur, vt & ad bellum progreſſui & item receptui canatur cantu & excitante & rurſus ſedante virtutem: dat ſomnos adimitque; *necnon curas & immittit & retrahit: iram ſuggerit, clementiam ſuadet, corporum quoque morbis medetur. nam hinc eſt, quod ægris remedia præſtantes præcinere dicuntur. &, quid mirum ſi inter homines muſicæ tanta dominatio eſt, cum aues quoque,*

ue, vt luſciniæ, vt cygni aliæve id genus, cantum veluti quadam diſciplina artis exerceant; nonnullæ vero vel aues vel terrenæ ſeu aquatiles beluæ inuitante cantu in retia ſponte decurrant; & paſtoralis fiſtula ad paſtum progreſſis quietem imperet gregibus? nec mirum. ineſſe enim mundanæ animæ cauſas muſicæ, quibus eſt intexta, prædiximus. ipſa autem mundi anima viuentibus omnibus vitam miniſtrat,

Hinc hominum pecudumque genus vitæque volantum,

Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus. *Iure igitur muſica capitur omne quod viuit; quia cæleſtis anima, qua animatur vniuerſitas, originem ſumpſit ex muſica. Hæc dum ad ſphæralem motum mundi corpus impellit ſonum efficit, qui interuallis eſt diſiunctus imparibus, ſed tamen pro rata parte ratione diſtinctis, ſicut à principio ipſa contexta eſt. ſed hæc interualla, quæ in anima quippe incorporea ſola æſtimantur ratione non ſenſu, quærendum eſt vtrum & in ipſo mundi corpore dimenſio librata ſeruauerit. & Archimedes quidem ſtadiorum numerum deprehendiſſe ſe credidit, quibus à terræ ſuperficie luna diſtaret & à luna Mercurius, à Mercurio Venus, ſol à Venere, Mars à ſole, à Marte Iupiter, Saturnus à Ioue. ſed & à Saturni orbe vſque ad ipſum ſtelliferum cælum omne ſpatium ſe ratione emenſum putauit. quæ tamen Archimedis dimenſio à Platonicis repudiata eſt quaſi dupla & tripla interualla non ſeruans: & ſtatuerunt hoc eſſe credendum vt, quantum eſt à terra vſque ad lunã duplum ſit à terra vſque ad ſolem, quantumque eſt à terra vſque ad ſolem, triplum ſit à terra vſque ad Venerẽ; quantumque eſt à terra vſque ad Venerem quater tantum ſit à terra vſque ad Mercurii ſtellam; quantumque eſt ad Mercurium à terra, nouies tantum ſit à terra*

vſque

vſque ad Martem; & quantum à terra vſque ad Martem eſt, octies tantum ſit à terra vſque ad Iouem; quantumque eſt à terra vſque ad Iouem, ſepties & vicies tantum ſit à terra vſque ad Saturni orbem. Hanc Platonicorum perſuaſionem Porphyrius libris ſuis inſeruit, quibus Timæi obſcuritatibus nonnihil lucis infudit; aitque eos credere ad imaginem contextionis animæ eſſe in corpore mundi interualla, quæ epitritis, hemioliis & epogdois hemitoniiſque complentur & limmate; & ita prouenire concentum, cuius ratio in ſubſtantia animæ contexta mundano quoque corpori, quod ab anima mouetur, inſerta eſt. vnde ex omni parte docta & perfecta eſt Ciceronis, aſſectio, qui interuallis imparibus, ſed tamen pro rata parte ratione diſtinctis, cæleſtem ſonum dicit eſſe diſiunctum.

CAP. IV.

Qui fiat vt inter ſonos cæleſtis illius concentus alius acutior ſit, alius grauior: quodnam ibi melodiæ ſit genus; & cur ſonus ille à nobis non audiatur.

NVNC *locus admonet vt de grauitate & acumine ſonorum diuerſitates quas aſſerit reuoluamus.* Et natura fert vt extrema ex altera parte grauiter, ex altera autem acute ſonent; quam ob cauſam ſummus ille cæli ſtellifer curſus, cujus conuerſio eſt concitatior, acute excitato mouetur ſono, grauiſſimo autem hic lunaris atque infimus. *Diximus numquam ſonum fieri niſi aëre percuſſo. vt autem ſonus ipſe aut acutior aut grauior proferatur, ictus efficit: qui, dum ingens & celer incidit, acutum ſonum præſtat; ſi tardior leniorve, grauiorem. indicio eſt virga; quæ, dum auras percutit ſi impulſu cito feriat, ſonum*

acuit;

cuit; ſi lentior, grauius ferit auditum. in fidibus quo-
ue idem videmus: quæ, ſi tractu artiore tenduntur,
cute ſonant; ſi laxiore grauius. Ergo & ſuperiores or-
s, dum pro amplitudine ſua impetu grandiore vol-
untur, dumque ſpiritu vt in origine ſua fortiore ten-
untur, propter ipſam, vt ait, concitatiorem conuerſio-
em acute excitato mouentur ſono; grauiſſimo autem
c lunaris atque infimus: quoniam ſpiritu vt in extre-
itate langueſcente jam voluitur, & propter anguſtias
ibus penultimus orbis artatur impetu leniore conuer-
tur. Nec ſecus probamus in tibiis; de quarum fora-
inibus vicinis ori inflantis ſonus acutus emittitur; de
nginquis autem & termino longiore poſitis grauior:
em acutior per patentiora foramina, grauior per an-
ſta. & vtriusque cauſæ ratio vna eſt; quia ſpiritus
bi incipit fortior eſt, defectior vbi deſinit: & quia ma-
rem impetum per maius foramen impellit; contra au-
m in anguſtis contingit & eminus poſitis. Ergo orbis
tiſſimus & vt in immenſum patens & vt ſpiritu eo
rtiore, quo origini ſuæ vicinior eſt, incitatus ſonorum
ſe acumen emittit. Vox vltimi & pro ſpatii breui-
te & pro longinquitate iam frangitur. Hinc quoque
pertius approbatur ſpiritum, quantum ab origine ſua
orſum recedit, tantum circa impulſum fieri leniorem;
circa terram, quæ vltima ſphærarum eſt, tam con-
etus tam denſus habeatur, vt cauſa ſit terræ in vna
de ſemper hærendi; nec in quamlibet partem permit-
tur moueri obſeſſa vndique circumfuſi ſpiritus denſi-
te. in ſphæra autem vltimum locum eſſe qui medius
t antecedentibus jam probatum eſt. Ergo vniuerſi
undani corporis ſphæræ nouem ſunt. prima illa ſtelli-
a, quæ proprio nomine cælum dicitur & aplanes apud
ræcos vocatur, arcens & continens ceteras. hæc ab
iente ſemper voluitur in occaſum. ſubiectæ ſeptem,

quas

quas vagas dicimus, ab occidente in orientem feruntur. nona terra ſine motu. Octo ſunt igitur quæ mouentur: ſed ſeptem ſoni ſunt, qui concinentiam de volubilitate conficiunt; propterea quia Mercurialis & Venerius orbis pari ambitu comitati ſolem viæ ejus tamquam ſatellites obſequuntur, & ideo à nonnullis aſtronomiæ ſtudentibus eamdem vim ſortiri exiſtimantur. vnde ait: illi autem octo curſus, in quibus eadem vis eſt duorum, ſeptem efficiunt diſtinctos interuallis ſonos; qui numerus rerum omnium fere nodus eſt: *Septenarium autem numerum rerum omnium nodum eſſe plene cum de numeris ſuperius loqueremur expreſſimus. ad illuminandum, vt æſtimo, obſcuritatem verborum Ciceronis de muſica tractatus ſuccinctus à nobis qua licuit breuitate ſufficiet. nam netas & hypatas aliarumque fidium vocabula percurrere, & tonorum vel limmatum minuta ſubtilia, & quid in ſonis pro littera, quid pro ſyllaba, quid pro integro nomine accipiatur aſſerere, oſtentantis eſt non docentis. nec enim, quia fecit in hoc loco Cicero muſicæ mentionem, occaſione hac eundum eſt per vniuerſos tractatus, qui poſſunt eſſe de muſica: quos, quantum mea fert opinio, terminum habere non æſtimo: ſed illa ſunt perſequenda, quibus verba, quæ explananda receperis, poſſint liquere: quia in re naturaliter obſcura qui in exponendo plura quam neceſſe eſt ſuperfundit, addit tenebras non adimit denſitatem. vnde finem de hac tractatus parte faciemus, adiecto vno quod ſcitu dignum putamus: quia cum ſint melodiæ muſicæ tria genera, enarmonium, diatonum & chromaticum, primum quidem propter nimiam ſui difficultatem ab vſu receſſit; tertium vero eſt infame mollitie. vnde medium, id eſt, diatonum, mundanæ muſicæ doctrina Platonis adſcribitur. Nec hoc inter prætereunda ponemus, quod muſicam perpetua*

cæli

li volubilitate naſcentem ideo claro non ſentimus au-tu, quia major ſonus eſt quam vt humanarum au-um percipiatur anguſtiis. nam, ſi Nili catadupa ab ribus incolarum amplitudinem fragoris excludunt, uid mirum ſi noſtrum ſonus excedit auditum quem undanæ molis impulſus emittit? nec enim de nihilo t quod ait: qui complet aures meas tantus & tam ulcis ſonus? *ſed voluit intelligi, quod ſi eius, qui cæ-ſtibus meruit intereſſe ſecretis, completæ aures ſunt ſo-i magnitudine; ſupereſt vt ceterorum hominum ſen-s mundanæ concinentiæ non capiat auditum. ſed jam actatum ad ſequentia conferamus.*

Cap. V.

erræ medietatem eam, in qua nos ſumus, quinque eſſe diſtinctam zonis: quodque ex iis duæ tantum ſint habitabiles; quarum altera habitetur à nobis, alteram qui incolant homines ignoretur, tum vero & in reliqua terræ medietate zonas eſſe eaſdem; & inter illas duas quoque ab hominibus habitari.

VIDES habitari in terra raris & anguſtis locis, & in ipſis quaſi maculis vbi habitatur aſtas ſolitudines interiectas; eoſque, qui inco-int terram, nõ modo interruptos ita eſſe vt nihil nter ipſos ab aliis ad alios manare poſſit, ſed par-im obliquos, partim tranſuerſos, partim etiã ad-erſos ſtare vobis: à quibus exſpectare gloriã cer-e nullam poteris. cernis autem eandem terram uaſi quibuſdam redimitam & circumdatam cir-ulis. è quibus duos maxime inter ſe diuerſos & æli verticibus ipſis ex vtraque parte ſubnixos

obri-

obriguiſſe pruina vides, medium autem illum & maximum ſolis ardore torreri. duo ſunt habitabiles; quorum auſtralis ille, in quo qui inſiſtunt aduerſa vobis vrgent veſtigia, nihil ad veſtrum genus: hic autem alter ſubjectus aquiloni, quem incolitis, cerne quam tenui vos parte contingat. omnis enim terra quæ colitur à vobis anguſta verticibus, lateribus latior, parua quædam eſt inſula circumfuſa illo mari, quod Athlanticũ, quod magnum, quem oceanum appellatis in terris, qui tamen tanto nomine quam ſit paruus vides. *Poſtquam cælum quo omnia continentur, & ſubjectarum ſphærarum ordinem motumqne ac de motu ſonum, cæleſtis muſicæ modos & numeros explicantem, & aërem ſubditum lunæ Tullianus ſermo per neceſſaria & præſenti operi apta ductus ad terram vſque deſcripſit; ipſius jam terræ deſcriptionem verborum parcus rerum fecundus abſoluit. etenim maculas habitationum, ac de ipſis habitatoribus alios interruptos aduerſoſque obliquos etiam & tranſuerſos alios nominando, terrenæ ſphæræ globoſitatem ſermone tantum non coloribus pinxit. Illud quoque non ſine perfectione doctrinæ eſt, quod cum aliis nos non patitur errare, qui terram ſemel cingi oceano crediderunt. nam, ſi dixiſſet;* omnis terra parua quædam eſt inſula, circumfuſa illo mari; *vnum oceani ambitum dediſſet intelligi. ſed adiiciendo*, qui colitur à vobis, *veram eius diuiſionem, de qua paulo poſt diſſeremus, noſſe cupientibus intelligendam reliquit. De quinque autem cingulis ne, quæſo, æſtimes duorum Romanæ facundiæ parentem Maronis & Tullii diſſentire doctrinam; cum hic ipſis cingulis terram redimitam dicat, ille iſdem, quas Græco nomine zonas vocat, aſſerat cælum teneri. vtrumque enim incorruptam veramq́ nec alteri contrariam retuliſſe rationem*

proce-

procedente diſputatione conſtabit. Sed vt omnia, quæ hoc loco explananda recepimus, liquere poſſint; habendus eſt primum ſermo de cingulis: quia ſitu eorum ante oculos locato cetera erunt intellectui proniora. prius autem qualiter terram coronent, deinde quemadmodum cælum teneant, explicandum eſt. Terra & nona & vltima ſphæra eſt. hanc diuidit horizon, id eſt, finalis circulus; de quo ante retulimus. ergo medietas, cujus partem nos incolimus, ſub eo cælo eſt, quod fuerit ſuper terram; & reliqua medietas ſub illo, quod dum voluitur ad ea loca quæ ad nos videntur inferiora deſcendit. in medio enim locata ex omni ſui parte cælum ſuſpicit. hujus igitur ad cælum breuitas, cui punctum eſt, ad nos vero immenſa globoſitas, diſtinguitur locis inter ſe viciſſim preſſis nimietate vel frigoris vel caloris geminam nacta inter diuerſa temperiem. nam & ſeptemtrionalis & auſtralis extremitas perpetua obriguerunt pruina. & hi velut duo ſunt cinguli quibus terra redimitur, ſed ambitu breues quaſi extrema cingentes. horum vterque habitationis impatiens eſt; quia torpor ille glacialis nec animali nec frugi vitam miniſtrat. illo enim aëre corpus alitur quo herba nutritur. medius cingulus & ideo maximus æterno afflatu continui caloris vſtus ſpatium, quod & lato ambitu & prolixius occupauit, nimietate feruoris facit inhabitabile victuris. inter extremos vero & medium duo majores vltimis, medio minores ex vtriusque vicinitatis intemperie temperantur: in hiſq; tantum vitales auras natura dedit incolis carpere. Et, quia animo facilius illabitur concepta ratione quam ſermone deſcriptio; eſto orbis terræ cui adſcripta ſunt a, b, c, d. *& circa,* a, *adſcribantur* n *&* l; *circa* b *autem* m *&* k; *& circa* c g *&* i; *& circa* d, e *&* f. *& ducantur rectæ lineæ à ſignis ad ſigna, quæ dicimus, id eſt à* g, *in* i; *ab* m, *in* n: *à* k, *in* l: *ab* e, *in* f. *ſpatia igitur*

duo aduerſa ſibi, id eſt, vnum à, c, vſque ad lineam quæ in, i, ducta eſt, alterum à, d, vſque ad lineam quæ in, f, ducta eſt, intelligantur pruina obriguiſſe perpetua. eſt enim ſuperior ſeptemtrionalis, inferior auſtralis extremitas. medium vero ab, n, vſque in, l, zona ſit torrida, reſtat vt cingulus ab, i, vſque ad n, ſubjecto calore & ſuperiore frigore temperetur: rurſus vt Zona quæ eſt inter, l, & f, accipiat de ſuperjecto calore & ſubdito rigore temperiem. Nec excogitatas à nobis lineas, quas duximus, æſtimetur. circi ſunt enim de quibus ſupra retulimus, ſeptemtrionalis & auſtralis & tropici duo. nam æquinoctialem hoc loco, quo de terra loquimur, non oportet adſcribi, qui opportuniore loco rurſus addetur. Licet igitur ſint hæ duæ mortalibus ægris Munere conceſſæ diuum: *quas diximus temperatas, non tamen ambæ zonæ hominibus noſtri generis indultæ ſunt: ſed ſola ſuperior, quæ eſt ab, i, vſque ad, n, incolitur ab omni, quale ſcire poſſumus hominum genere, Romani Græcive ſint vel barbari cujusque nationis. Illa vero ab, l, vſque ad, f, ſola ratione intelligitur, quod propter ſimilem temperiem ſimiliter incolatur, ſed à quibus, neque licuit vmquam nobis nec licebit cognoſcere. interjecta enim torrida vtrique hominum generi commercium ad ſe denegat commeandi. denique de quatuor habitationis noſtræ cardinibus, oriens, occidens, & ſeptemtrio ſuis vocabulis nuncupantur: quia ab ipſis exordiis ſuis ſciuntur à nobis. nam, etſi ſeptemtrionalis extremitas inhabitabilis eſt, non multo tamen eſt à nobis remota. quarto vero noſtræ habitationis cardini cauſa hæc alterum nomen dedit, vt meridies non auſtralis vocaretur; quia & ille eſt proprie auſtralis, qui de altera extremitate procedens aduerſus ſeptemtrionali eſt: & hunc meridiem jure vocitari facit locus, de quo incipit nobis. nam, quia ſentiri incipit à medio terræ, in*

qua

quia medii eſt vſus diei, ideo tamquam quidam medidies, vna mutata littera, meridies nuncupatus eſt. Sciendum eſt autem quod ventus qui per hunc ad nos cardinem peruenit, id eſt, auſter, ita in origine ſua gelidus eſt vt ad nos commendabilis eſt blando rigore ſeptemtrio: ſed, quia per flammam torridæ Zonæ ad nos commeat, admixtus igni caleſcit; &, qui incipit frigidus, calidus peruenit. neque enim vel ratio vel natura pateretur vt ex duobus æquo preſſis rigore cardinibus, diſſimili tactu flatus emitteretur. Nec dubium eſt noſtrum quoque ſeptemtrionē ad illos, qui auſtrali adjacent, propter eamdem rationem calidum peruenire; & auſtrum corporibus eorum gemino auræ ſuæ rigore blandiri. Eadem ratio nos non permittit ambigere quin per illā quoque ſuperficiem terræ, quæ ad nos habetur inferior, integer Zonarum ambitus, quæ hic temperatæ ſunt, eodem ductu temperatus habeatur; atque ideo illic quoque eædem duæ Zonæ à ſe diſtantes ſimiliter incolantur. aut dicat, quiſquis huic fidei obuiare mauult, quid ſit quod ab hac eum definitione deterreat. nam ſi nobis viuendi facultas eſt in hac terrarum parte quam colimus; quia calcantes humum cælum ſuſpicimus ſuper verticē, quia Sol nobis & oritur & occidit, quia circumfuſo fruimur aëre cujus ſpiramus hauſtu: cur non & illic aliquos viuere credamus vbi eadem ſemper in promptu ſunt? nam, qui ibi dicuntur morari, eamdem credendi ſunt ſpirare auram: quia eadem eſt in ejuſdem Zonalis ambitus continuatione temperies. idem ſol illis & obire dicetur noſtro ortu & orietur cum nobis occidet: calcabunt æque vt nos humum; & ſupra verticem ſemper cælum videbunt. nec metus erit ne de terra in cælum decidant; cum nihil vmquam poſſit ruere ſurſum. ſi enim nobis quod aſſerere genus joci eſt, deorſum habetur vbi eſt terra, & ſurſum vbi eſt cælum: illis quoque ſurſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

erit quod de inferiore ſuſpicient, nec aliquando in ſuperna caſuri ſunt. Affirmauerim quoque & apud illos minus rerum peritos hæc æſtimare de nobis, nec credere poſſe nos in quo ſumus loco degere; ſed opinari ſi quis ſub pedibus eorum tentaret ſtare caſurum. numquam tamen apud nos quiſquam timuit ne caderet in cælum. ergo nec apud illos quiſquam in ſuperiora caſurus eſt: ſicut omnia nutu ſuo pondera in terram ferri ſuperius relata docuerunt. Poſtremo quis ambigat in ſphæra terræ ea quæ inferiora dicuntur ſuperioribus ſuis eſſe contraria vt eſt oriens occidenti? nam in vtraque parte par diametros habetur. cum ergo & orientem & occidentem ſimiliter conſtet habitari; quid eſt quod fidem hujus quoque diuerſæ ſibi habitationis excludat? Hæc omnia non ocioſus lector in tam paucis verbis Ciceronis inueniet. nam, cum dicit terram cingulis ſuis redimitam atque circumdatam, oſtendit per omne corpus terræ eamdem temperatorum cingulorum continuatam eſſe temperiem: &, cum ait in terra maculas habitationum videri, non eas dicit quæ in parte noſtræ habitationis nonnullis deſertis locis interpoſitis incoluntur. non enim adiiceret, in ipſis maculis vaſtas ſolitudines interjectas; ſi ipſas ſolitudines diceret, inter quas certæ partes macularum inſtar haberentur. ſed quia maculas dicit has quatuor, quas in duobus terræ hemiſphæriis binas eſſe ratio monſtrauit, bene adjecit; interjectas ſolitudines. nam ſicut pars quæ habitatur à nobis multa ſolitudinum interjectione diſtinguitur: credendum eſt in illis quoque tribus aliis habitationibus ſimiles eſſe inter deſerta & culta diſtinctiones. Sed & quatuor habitationum incolas & relatione ſitus & ipſa quoque ſtandi qualitate depinxit. primum enim ait alios præter nos ita incolere terram vt à ſe interrupti nullam meandi habeant ad ſe facultatem: & verba ipſa

declarant non eum de vno hominum genere loqui in hac ſuperficie à nobis ſolius torridæ interjectione diuiſa (ſic enim magis diceret , ita interruptos vt nihil ab illis ad vos manare poſſit) ſed dicendo , ita interruptos vt nihil inter ipſos ab aliis ad alios manare poſſit, qualiter inter ſe illa hominum genera ſint diuiſa ſignificat. Quod autem vere ad noſtram partem referretur adjecit dicendo de illis qui & à nobis & à ſe inuicem diuiſi ſunt ; partim obliquos, partim tranſuerſos, partim etiam aduerſos ſtare nobis. interruptio ergo non vnius generis à nobis ſed omnium generum à ſe diuiſorum refertur; quæ ita diſtinguenda eſt. Hi quos ſeparat à nobis peruſta, quos Græci ἀντοικὲς vocant, similiter ab illis qui inferiorem Zonæ ſuæ incolunt partem interjecta auſtrali gelida ſeparantur. rurſus illos ab ἀντοικοῖς ſuis, id eſt , per noſtri cinguli inferiora viuentibus, interjectio ardentis ſequeſtrat : & illi à nobis ſeptemtrionalis extremitatis rigore remouentur. Et quia non eſt vna omnium affinis continuatio; ſed interjectæ ſunt ſolitudines ex calore vel frigore mutuum negantibus commeatum: has terræ partes, quæ à quatuor hominum generibus incoluntur , maculas habitationum vocauit. Quemadmodum autem ceteri omnes veſtigia ſua figere ad noſtra credantur, ipſe diſtinxit : & auſtrales quidem aperte pronunciauit aduerſos ſtare nobis , dicendo; quorum auſtralis ille, in quo qui inſiſtunt, aduerſa nobis vrgent veſtigia. & ideo aduerſi nobis ſunt, quia in parte ſphæræ quæ contra nos eſt morantur. Reſtat inquirere quos tranſuerſos & quos obliquos nobis ſtare memorauerit. ſed nec de ipſis poteſt eſſe dubitatio , quin tranſuerſos ſtare nobis dixerit inferiorem zonæ noſtræ partem tenentes, obliquos vero eos, qui auſtralis cinguli deuexa ſortiti ſunt.

Cap. VI.

Quanta terræ ſpatia habitationi ceſſerint, quanta inculta ſint.

SUPEREST *vt de terræ ipſius ſpatiis, quanta habitationi ceſſerint, quanta ſint inculta, referamus; id eſt, quæ ſit ſingulorum dimenſio cingulorum. Quod vt facile dinoſcas, redeundum tibi eſt ad orbis terræ deſcriptionem, quam paulo ante ſubjecimus; vt per notas adſcriptarum litterarum ratio dimenſionum lucidius explicetur. Omnis terræ orbis, id eſt, circulus qui vniuerſum ambitum claudit, cui adſcripta ſunt* a, b, c, d, *ab his qui eum ratione dimenſi ſunt, in ſexaginta diuiſus eſt partes. habet autem totus ipſe ambitus ſtadiorum ducenta quinquaginta duo milia. ergo ſingulæ ſexageſimæ extenduntur ſtadiis quaternis milibus ducenis. & ſine dubio medietas ejus, quæ eſt à* d, *per orientem, id eſt per* a, *vſque ad* c, *habet triginta ſexageſimas & ſtadiorum milia centum viginti ſex. quarta vero pars, quæ eſt ab* a, *vſque ad* c, *incipiens à medio peruſtæ, habet ſexageſimas quindecim & ſtadiorum milia ſexaginta & tria. hujus quartæ partis menſura relata, conſtabit totius ambitus plena dimenſio. Ab* a, *igitur vſque ad* p, *quod eſt medietas peruſtæ, habet ſexageſimas quatuor; quæ faciunt ſtadiorum milia ſexdecim, cum octingentorum adjectione. ergo omnis peruſta partium ſexageſimarum octo eſt, & tenet ſtadiorum milia triginta tria & ſexcenta inſuper. latitudo autem cinguli noſtri qui temperatus eſt, id eſt, à* p, *vſque ad* o, *habet ſexageſimas quinque, quæ faciunt ſtadiorum milia viginti & vnum. & ſpatium frigidæ ab* o, *vſque ad* c, *habet ſexageſimas ſex: quæ ſtadiorum tenet viginti quinque milia ducenta. Ex hac quarta parte orbis*

terrarum,

terrarum, cujus menſuram euidenter expreſſimus, alterius quartæ partis magnitudinem, ab a, vſque ad d, pari demenſionum diſtinctione cognoſces. cum ergo quantum teneat ſphæræ ſuperficies, quæ ad nos eſt, omni in ſua medietate cognoueris: de menſura quoque inferioris medietatis, id eſt, à d, per b, vſque ad c, ſimiliter inſtrueris. modo enim quia orbem terræ in plano pinximus (in plano autem medium exprimere non poſſumus ſphæralem tumorem) mutuati ſumus altitudinis intellectum à circulo; qui magis horizon quam meridianus videatur. Ceterum volo hoc mente percipias, ita nos hanc protuliſſe menſuram, tamquam à d, per a, vſque ad c, pars terræ ſuperior ſit, cujus partem nos incolimus; & à d, per b, vſque ad c, pars terræ habeatur inferior.

CAP. XV.

In cælo eaſdem ineſſe zonas quæ inſunt terræ; atque cauſam hujus diuerſitatis eſſe Solem: qui vt acceſſu ſuo cauſa caloris eſt; ita receſſu frigus inducit.

HOc quoque tractatu proprium ſortito finem: nunc illud quod probandum promiſimus aſſeramus, id eſt, hos cingulos & Maronem bene cælo, & bene terræ aſſignaſſe Ciceronem; & vtrumque non diſcrepantia ſed conſona eademque dixiſſe. natura enim cæli hanc in diuerſis terræ partibus temperiem nimietatemque diſtinxit: & qualitas vel frigoris vel caloris, quæ cuilibet ætheris parti ſemel inhæſit, eamdem inficit partem terræ, quam deſpicit ambiendo. Et quia has diuerſitates, quæ certis finibus terminantur, cingulos in cælo vocarunt, neceſſe eſt totidem cingulos & hic intelligi: ſicut in breuiſſimo ſpeculo, cum facies monſtratur ingens,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tenent in auguſto membra vel lineamenta ordinem quẽ ſua in vero digeſſerat amplitudo. Sed hic quoque aſſerendi quod dicitur minuemus laborem oculis ſubiiciendo picturam. Eſto enim cæli ſphæra a,b,c,d. & intra ſe claudat ſphæram terræ, cui adſcripta ſunt ſ,x,t,u. & ducatur in cæli ſphæra circulus ſeptemtrionalis ab i, vſque in o. tropicus æſtiuus à g, in p. & æquinoctialis à b, in a. & tropicus hiemalis ab f, in q. & auſtralis ab e, in r. ſed & zodiacus ducatur ab f, in p. rurſus in ſphæra terræ ducantur iidem limites cingulorum, quos ſupra deſcripſimus in n, in m, in l, in k. His ita depictis ſine difficultate conſtabit ſingulas terræ partes à ſingulis cæli partibus ſuper verticem ſuum impoſitis qualitatem circa nimietatem vel temperiem mutuari. nam quod eſt ſurſum à d, vſque ad r, hoc deſpicit terram ab ſ, vſque ad k. & quod eſt in cælo ab r. vſque ad q, hoc inficit terram à k, vſque ad l. & quod in cælo eſt à q, vſque in p, tale facit in terra ab l vſque ad m. qualeque eſt deſuper à p, vſque ad o: tale in terra ab m, vſque ad n. & quale illic ab o, vſque ad c, tale hic eſt ab n, vſque ad t. Sunt autem in æthere extremitates ambæ, id eſt, à d, vſque ad r, & à c, vſque ad o, æterno rigore denſatæ. ideo, in terra idem eſt ab ſ, vſque ad k, & à t, vſque ad n. rurſus in cælo, à q, vſque ad p, nimio calore feruet. ideo in terra quoque, ab l vſque ad m, idem feruor eſt. item ſunt in cælo temperies, ab o, vſque ad p, & à q, in r. ideo ſunt hic quoque temperatæ, ab n, in m, & ab l, in k. æquinoctialis enim circulus, qui ab a, vſque ad b, ductus eſt, mediam ſecat peruſtam. Et ipſum autem ſciſſe Ciceronem, quod terreni cinguli cæleſtibus inficiantur, ex verbis ejus oſtenditur. ait enim: E quibus duo maxime inter ſe diuerſos & cæli verticibus ipſis ex vtraque parte ſubnixos obriguiſſe pruina vides. Ecce teſtatur finale frigus eſſe de cælo. idem quo-

que

que de feruore medio dicit, medium autem illum & maximum ſolis ardore torreri. *Cum ergo manifeſte & rigorem de cæli verticibus & feruorem de ſole in terræ cingulos venire ſignauerit; oſtendit prius in cælo hos eoſdem cingulos conſtituiſſe. Nunc, quoniam conſtitit eaſdem in cælo & in terra zonas eſſe vel cingulos (hæc enim vnius rei duo ſunt nomina) jam dicendum ſt, quæ cauſa in æthere hanc diuerſitatem qualitatis efficiat. Peruſta duobus tropicis clauditur, id eſt à* g, *n* p, *tempore æſtiuo: & ab* f, *in* q, *hiemali. ab* f *autem n* p, *zodiacum deſcribendo perduximus. ergo ſignum*), *tropicus ille cancer habeatur, & ſignum* f, *capricorus. conſtat autem ſolem neque ſurſum vltra cancrum neque vltra capricornum deorſum meare; ſed, cum ad ropicorum confinia peruenerit, mox reuerti: vnde & ölſtitia vocantur. & quia æſtiuus tropicus temperatæ noſtræ terminus eſt; ideo cum ſol ad ipſum finem venerit, facit nobis æſtiuos calores de vicino vrens ſenſu maore ſubjecta. illo denique tempore auſtrali generi reerti hiemem non poteſt ambigi; quia tunc ab illis ſol mni viæ ſuæ ſpatio recedit. rurſus, cum ad* f *ſignum, d eſt, ad capricornum venerit, facit hiemem nobis reeſſu ſuo, & illis vicinitate reducit æſtatem.* **Hic** *noandum eſt de tribus tantum cardinibus in quamcumue domum ingredi ſolem; de quarto numquam. nam & ab ortu & ab occaſu feneſtra ſolem recipit; quippe uem orientem obeuntemque proſpectet. recipit & à eridie; quia omne iter ſolis in noſtro meridie eſt; vt nſtruit viſum antelata deſcriptio. numquam vero ſom feneſtra ſeptemtrionis admittit; quia numquam à ſigno, ad* o, *ſol accedit; ſed à* p, *ſemper retrocedendo unquam fines poli ſeptemtrionalis attingit: & ideo umquam per hunc cardinem radius ſolis infunditur. jusdem rei probationem vmbra quoque cujuſlibet cor-*

poris ſufficiet adſtruere. nam & in occaſum cadit oriente ſole, & in ortum cum ſit occiduus: medio autem die, quia ſol meridiem tenet, in ſeptemtrionem vmbra depellitur. in auſtrum vero circa noſtram habitationem impoſſibile eſt vmbram cujuſlibet corporis cadere: quia ſemper in aduerſam ſoli partem vmbra jactatur. Aduerſus autem auſtro apud nos ſol eſſe non poterit, cum numquam fines ſeptemtrionales attingat. Sane quoniam pars illa peruſtæ, quæ temperatæ vicina eſt, admittit habitantes illic, id eſt, trans tropicum; quæcumque habitantur ſpatia vmbram mittunt in auſtrum eo tempore quo ſol cancrum tenet. Tunc enim eis fit ſol ſeptemtrionalis, cum tropicum tenet; quod ab illis ad ſeptemtrionem recedit. Ciuitas autem Syene, quæ prouinciæ Thebaidos poſt ſuperiorum montium deſerta principium eſt, ſub ipſo æſtiuo tropico conſtituta eſt: & eo die, quo ſol certam partem ingreditur cancri hora diei ſexta (quoniam ſol tunc ſuper ipſum inuenitur verticem ciuitatis) nulla illic poteſt in terram de quolibet corpore vmbra jactari, ſed nec ſtylus hemiſphærii monſtrantis horas, quem γνώμωνα vocant, tunc de ſe poteſt vmbram creare. & hoc eſt quod Lucanus dicere voluit, nec tamen plene, ut habetur, abſoluit. dicendo enim,

Atque vmbras numquam flectente Syene,

rem quidem attigit, ſed turbauit verum. non enim numquam flectit ſed vno tempore: quod cum ſua ratione retulimus. His relatis conſtat ſolem numquam egredi fines peruſtæ. quia de tropico in tropicum Zodiacus obliquatus eſt. manifeſta eſt igitur cauſa cur hæc Zona flãmis ſit ſemper obnoxia: quippe quam ſol totius æthereæ flammæ & fons & adminiſtrator, numquam relinquat. Ergo ambæ partes vltimæ, id eſt, ſeptemtrionalis & auſtralis, ad quas nunquam ſolis calor accedit,

dit,

dit; neceſſario perpetua premuntur pruina: duas vero, vt diximus, temperat hinc atque illinc vicinia caloris & frigoris. denique in hac ipſa Zona, quam incolimus, quæ tota dicitur temperata, partes tamen, quæ peruſto cingulo vicinæ ſunt, ceteris calidiores ſunt, vt eſt Æthiopia, Arabia, Ægyptus & Libya; in quibus calor ita circumfuſi aëris corpus extenuat; vt aut numquam aut raro cogatur in nubes; & ideo nullus pene apud illos vſus eſt imbrium. rurſus quæ vſque ad frigidæ fines preſſius accedunt; vt eſt palus Mæotis, vt regiones quas præterfluunt Tanais & Iſter, omniaque ſuper Scythiam loca, quorum incolas vetuſtas Hyperboreos vocauit, quaſi originem boreæ introrſum recedendo tranſiſſent, adeo æterna pene premuntur pruina, vt non facile explicetur quanta ſit illic frigidæ nimietatis injuria: loca vero quæ in medio temperatæ ſunt, quoniam ab vtraque nimietate longe recedunt, veram tenent ſalutaremque temperiem.

CAP. VIII.

Obiter quomodo explicandus locus Virgilij primo Georgicôn de circulo zodiaco.

LOCVS *nos admonet vt (quoniam diximus, rem quæ à nullo poſſit refelli, vtrumque tropicum circum Zodiaco terminos facere, nec vmquam ſolem alterutrum tropicum excedere poſſe vel ſurſum vel deorſum meando; trans Zodiacum vero circum, id eſt, trans vſtam, quæ tropicis clauditur, ex vtraque parte accipere temperatas) quæramus quid ſit quod ait Vergilius, quem nullius vmquam diſciplinæ error inuoluit;*

---- duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ diuum: & via ſecta per ambas,
Obliquus qua ſe ſignorum verteret ordo.

videtur

videtur enim dicere his verſibus zodiacum per temperatas ductum & ſolis curſum per ipſas ferri; quod nec opinari fas eſt: quia neutrum tropicum curſus ſolis excedit. num igitur illud attendit quod diximus & intra tropicum in ea peruſtæ parte, quæ vicina eſt temperatæ, habitatores eſſe? nam Syene ſub ipſo tropico eſt: Meroë autem tribus milibus octingentis ſtadiis in peruſtam à Syene introrſum recedit: & ab illa vſque ad terram cinnamomi feracem ſunt ſtadia octingenta. & per hæc omnia ſpatia peruſtæ licet rari tamen vita fruuntur habitantes. vltra vero jam inacceſſum eſt; propter nimium ſolis ardorem. cum ergo tantum ſpatii ex peruſta vitam miniſtret; & ſine dubio circa viciniam alterius temperatæ, id eſt, antœcorum, tantumdem ſpatii habere peruſtæ fines & parem manſuetudinem non negetur (paria enim in vtraque parte ſunt omnia) ideo credendum eſt per poëticam tubam, quæ omnia ſemper in majus extollit, dixiſſe viam ſolis ſectam per temperatas: quoniam ex vtraque parte fines peruſtæ in eo ſunt ſimiles temperatis, quod ſe patiuntur habitari. an forte poëtica licentia particulam pro ſimili pæne particula poſuit; & pro, ſub ambas, *dicere maluit*, per ambas? *nam reuera ductus zodiaci ſub ambas temperatas vltro citroque peruenit, non tamen per ambas. Scimus autem & Homerum ipſum & in omnibus imitatorem hujus Maronem ſæpe tales mutaſſe particulas. an, quod mihi vero propius videtur,* per ambas, *pro,* inter ambas, *voluit intelligi? zodiacus enim inter ambas temperatas voluitur, non per ambas. familiariter autem,* per, *pro,* inter, *ponere ſolet; ſicut alibi quoque,*

Circum perque duas in morem fluminis arctos.

neque enim anguis ſidereus arctos ſecat: ſed, dum & amplectitur & interuenit, circum eas & inter eas voluitur, non per eas. Ergo poteſt conſtare nobis intellectus,

ctus,ſi per ambas, *pro,* inter ambas, *more ipſius poëtæ dictum exiſtemus. nobis aliud ad defenſionem, vltra hæc quæ diximus, non occurrit. Verum quoniam in medio poſuimus quos fines numquam via ſolis excedat; manifeſtum eſt autem omnibus quid Maro dixerit, quem conſtat erroris ignarum: erit ingenii ſingulorum inuenire quid poſſit amplius pro abſoluenda hac quæſtione confiteri.*

Cap. IX.

Non vno ſed gemino oceani ambitu terram omnem circumflui: & quomodo anguſta verticibus, latior lateribus, ſit habitabilis noſtra: tum de exiguitate oceani, quem nos magnum vocamus.

HIs *quoque, vt arbitror, non otioſa inſpectione tractatis: nunc de oceano quod promiſimus adſtruamus non vno ſed gemino ejus ambitu terræ corpus omne circumflui. cujus primus meatus eſt, qui ab indocto hominum genere neſcitur. is enim, quem ſolum oceanum plures opinantur, de ſinibus ab illo originali refuſis ſecundum ex neceſſitate ambitum fecit. ceterum prior ejus corona per Zonam terræ calidam meat ſuperiora terrarum & inferiora cingens, flexum circi æquinoctialis imitata. ab oriente vero duos ſinus refundit; vnum ad extremitatem ſeptemtrionis, ad auſtralis alterum: rurſusque ab occidente duo pariter enaſcuntur ſinus: qui vſque ad ambas, quas ſupra diximus, extremitates refuſi occurrunt ab oriente demiſſis; & , dum vi ſumma & impetu immaniore miſcentur, inuicemque ſe feriunt, ex ipſa aquarum colliſione naſcitur illa famoſa oceani acceſſio pariter & receſſio. &, vbicumque in noſtro mari contingit idem vel in anguſtis fretis, vel in* planis

planis forte litoribus, ex ipſis oceani finibus, quos oceanum nunc vocamus, eueniunt: quia noſtrum mare ex illis influit. ceterum verior, vt ita dicam, ejus alueus tenet zonam peruſtam. & tam ipſe qui æquinoctialem, quam ſinus ex eo nati qui horizontem circulum ambitu ſuæ flexionis imitantur; omnem terram quadrifidam diuidunt; & ſingulas, vt ſupra diximus, habitationes inſulas faciunt. nam inter nos & auſtrales homines means ille per calidam zonam, totamq; cingens, & rurſus vtriuſque regionis extrema finibus ſuis ambiens, binas in ſuperiore atque inferiore terræ ſuperficie inſulas facit. vnde Tullius hoc volens intelligi non dixit; omnis terra parua quædam eſt inſula; *ſed,* omnis terra quæ colitur à vobis parua quædam eſt inſula: *quia & ſingulæ de quatuor habitationibus paruæ quædam efficiuntur inſulæ, oceano bis eas, vt diximus, ambiente. Omnia hæc ante oculos locare poteſt deſcriptio ſubſtituta: ex qua & noſtri maris originem, quæ totius vna eſt, & rubri atque Indici ortum videbis, Caſpiumque mare vnde oriatur inuenies. licet non ignorem eſſe nonnullos qui ei de oceano ingreſſum negent. Nec dubium eſt in illam quoque auſtralis generis temperatam mare de oceano ſimiliter influere. ſed deſcribi hoc noſtra atteſtatione non debuit, cujus ſitus nobis incognitus perſeuerat. Quod autem dixit noſtram habitabilem* anguſtam verticibus, lateribus latiorem, *in eadem deſcriptione poterimus aduertere. nam, quanto longior eſt tropicus circus ſeptemtrionali circo, tanto zona verticibus quam lateribus anguſtior eſt: quia ſummitas eius in artum extremi cinguli breuitate contrahitur. deductio autem laterum cum longitudine tropici ab vtraque parte diſtenditur. denique veteres omnem habitabilem noſtram extentæ chlamydi ſimilem eſſe dixerunt. item quia omnis terra, in qua & oceanus eſt, ad quem-*

uis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

nis cæleſtem circulum quaſi centron obtinet puncti locū, neceſſario de oceano adjecit, Qui tamen tanto nomine quam ſit paruus vides. *nā licet apud nos Athlanticum mare magnum vocetur: de cælo tamen deſpicientibus non poteſt magnum videri, cum ad cælum terra ſignum ſit & punctū quod diuidi non poſſit in partes. ideo autem terræ breuitas tam diligenter aſſeritur, vt parui pendendum ambitum famæ vir fortis intelligat, quæ in tam paruo magna eſſe non poterit, vt contentus potius conſcientiæ præmio gloriam non requirat. quod doctrinæ propoſitum non minus in ſequentibus apparebit.*

Cap. X.

Mundum quidem eſſe æternum: ceterum inde non poſſe ſperari perpetuitatem gloriæ ac famæ apud poſteros; quando mundo ipſo manente ea quæ in ipſo ſunt viciſſitudine quadam nunc occidant, nunc rurſus oriantur.

QVINETIAM ſi cupiet proles futurorum hominum deinceps laudes vniuſcujuſque noſtrum acceptas à patribus poſteris prodere: tamen propter eluuiones exuſtioneſque terrarum, quas accidere tempore certo neceſſe eſt, non modo non æternam, ſed ne diuturnam quidem gloriam aſſequi poſſumus. *Virtutis fructum ſapiens in conſcientia ponit, minus perfectus in gloria: vnde Scipio perfectionem cupiens infundere nepoti, auctor eſt vt contentus conſcientiæ præmio, gloriam non requirat. in qua appetenda quoniam duo ſunt maxime quæ præoptari poſſint; vt & quam latiſſime vagetur & quam diutiſſime perſeueret: poſtquam ſuperius, de habitationis noſtræ anguſtiis diſſerendo, totius terræ quæ ad cælum puncti locum obtinet maximam quandam*

docuit

docuit noſtri generis hominibus particulam poſſideri, nullius vero gloriam vel in illam totam partem potuiſſe diffundi (ſiquidem Gangem tranſnare vel tranſcendere Caucaſum Romani nominis fama non valuit) ſpẽ, quam de propaganda late gloria ante oculos ponenda noſtri orbis anguſtias amputauit, vult etiam diuturnitatis auferre; vt plene animo nepotis contemptum gloriæ compos diſſuaſor inſinuet. & ait, nec in hac ipſa parte, in quam ſapientis & fortis viri nomen ſerpere poteſt, æternitatem nominis poſſe durare; cum modo exuſtione modo eluuione terrarum diuturnitati rerum intercedat occaſus. quod quale ſit diſſeremus. in hac enim parte tractatus illa quæſtio latenter abſoluitur, quæ multorum cogitationes de ambigenda mundi æternitatẽ ſolicitat. nam quis facile mundum ſemper fuiſſe conſentiat? cum & ipſa hiſtoriarum fides multarum rerum cultum emendationemque vel inuentionem ipſam recentem eſſe fateatur: cumque rudes primum homines & incuria ſilueſtri non multum à ferarum aſperitate diſſimiles meminerit vel fabuletur antiquitas; tradatque nec hunc eis, quo nunc vtimur, victum fuiſſe, ſed glande prius & baccis altos, ſero ſperaſſe de ſulcis alimoniam: cumque ita exordium rerum & ipſius humanæ nationis opinemur, vt aurea primum ſæcula fuiſſe credamus; & inde natura per metalla viliora degenerans ferro ſæcula poſtrema fœdauerit. ac, ne totum videamur de fabulis mutuari, quis non hinc æſtimet mundum quandoque cœpiſſe, nec longam retro ejus ætatem: cum ab hinc vltra duo retro annorum milia de excellenti rerum geſtarum memoria ne Græca quidem exſtet hiſtoria? nam ſupra Ninum, à quo Semiramis ſecundum quoſdam creditur procreata, nihil præclarum in libros relatum eſt. ſi enim ab initio imo ante initium fuit mundus, vt philoſophi volunt: cur per innumerabilium

ſeriem

ſeriem ſæculorum non fuerat cultus quo nunc vtimur inuentus? non litterarum vſus quo ſolo memoriæ fulcitur æternitas? cur denique multarum rerum experientia ad aliquas gentes recenti ætate peruenit? vt ecce: Galli vitem vel cultum oleæ Roma jam adoleſcente didicerunt. aliæ vero gentes adhuc multa neſciunt, quæ nobis inuenta placuerunt. Hæc omnia videntur æternitati rerum repugnare; dum opinari nos faciunt certo mundi principio paulatim ſingula quæque cœpiſſe. Sed mundum quidem fuiſſe ſemper philoſophia auctor eſt, conditore quidem deo, ſed non ex tempore. ſiquidem tempus ante mundum eſſe non potuit: cum nihil aliud tempora niſi curſus ſolis efficiat. res vero humanæ ex parte maxima ſæpe occidunt manente mundo, & rurſus oriuntur vel eluuicne viciſſim vel exuſtione redeunte. cujus viciſſitudinis cauſa vel neceſſitas talis eſt. Ignem ætherium phyſici tradiderunt humore nutriri, aſſerentes ideo ſub Zona cæli peruſta, quam via ſolis, id eſt, Zodiacus, occupauit, oceanum, ſicut ſupra deſcripſimus, à natura locatum; vt omnis latitudo qua ſol cum quinque vagis & luna vltro citroque diſcurrunt, habeat ſubjecti humoris alimoniam: & hoc eſſe volunt quod Homerus diuinarum omnium inuentionum fons & origo, ſub poëtici nube figmenti verum ſapientibus intelligi dedit, Iouem cum dis ceteris, id eſt, cum ſtellis profectum in oceanum Æthiopibus eum ad epulas inuitantibus. per quam imaginem fabuloſam Homerum ſignificaſſe volunt hauriri de humore nutrimenta ſideribus: qui ob hoc Æthiopas reges epularum cæleſtium dixit, quoniam circa oceani oram non niſi Æthiopes habitant, quos vicinia ſolis vſque ad ſpeciem nigri coloris exurit. cum ergo calor nutriatur humore: hoc viciſſitudinis contingit vt modo calor modo humor exuberet. euenit enim vt ignis vſque ad maximum enutritus augmen-

tum, hauſtum vincat humorem, & ſic aëris mutatá temperies licentiam præſtet incendio, & terra penitus flagrantia immiſſi ignis vratur. ſed mox, impetu caloris abſumpto, paulatim vires reuertuntur humori, cum magna pars ignis incendiis erogata minus jam de renaſcente humore conſumat. ac rurſus longo temporum tractu ita creſcens humor altius vincit, vt terris infundatur eluuio. rurſus calor poſt hoc vires reſumit. & ita fit vt manente mundo inter exſuperantis caloris humoriſque vices, terrarum cultus cum hominum genere ſæpe intercidat, & reducta temperie rurſus nouetur. numquam tamen ſeu eluuio, ſeu exuſtio, omnes terras, aut omne hominum genus vel omnino operit, vel penitus exurit. Ægypto certe, vt Plato in Timæo fatetur, numquam nimietas humoris nocuit vel caloris. vnde & infinita annorum milia in ſolis Ægyptiorum monumentis libriſque releguntur. ceteræ igitur terrarum partes internecioni ſuperſtites ſeminarium inſtaurando generi humano fiunt: atque ita contingit vt non rudi mundo rudes homines & cultus inſcii, cujus memoriam intercepit interitus, in terris oberrent, & aſperitatem paulatim vagæ feritatis exuti conciliabula & cœtus natura conſtituente patiantur: ſitque primum inter eos mali neſcia & adhuc aſtutiæ inexperta ſimplicitas; quæ nomen auri primis ſæculis præſtat. inde, quo magis ad cultum rerum atque artium vſus promouet, tanto facilius in animos ſerpit æmulatio. quæ primum bene incipiens in inuidiam latenter euadit. & ex hac jam naſcitur quicquid genus hominum poſt ſequentibus ſæculis experitur. Hæc eſt ergo quæ rebus humanis pereundi atque iterum reuertendi incolumi mundo viciſſitudo variatur.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. XI.

De diuerſitate annorum: quodque is qui vere annus vertens eſt ac mundanus, quindecim annorum noſtrorum ambiat milia.

QVID autem intereſt ab his qui poſtea naſcentur ſermonem fore de te; cum ab his nullus fuerit, qui ante nati ſunt, qui nec pauciores & certe meliores fuerunt viri? præſertim cum apud eos ipſos, à quibus audiri nomen noſtrũ poteſt, nemo vnius anni memoriam conſequi poſſit. homines enim populariter annum tantummodo ſolis, id eſt, vnius aſtri reditu metiuntur. re ipſa autem cum ad idem vnde ſemel profecta ſunt cuncta aſtra redierint, eandemque totius cæli deſcriptionem longis interuallis retulerint: tum ille vere vertens annus appellari poteſt. in quo vix dicere audeo quam multa hominum ſæcula teneantur. namque, vt olim deficere ſol hominibus exſtinguique viſus eſt cum Romuli animus hæc ipſa in templa penetrauit; quandoque ab eadem parte ſol eodemque tempore iterum defecerit; tum ſignis omnibus ad idem principium ſtelliſque reuocatis expletum annum habeto. cujus quidem anni nondum viceſimam partem ſcito eſſe conuerſam. *Idem agere perſeuerat inſtans diſſuaſioni gloriæ deſiderandæ. quam cum locis artam, nec in ipſis anguſtiis æternam ſupra docuiſſet, nunc non ſolum perpetuitatis expertem ſed nec ad vnius anni integri metas poſſe propagari docet. cujus aſſertionis quæ ſit ratio dicemus. Annus non is ſolus eſt quem nunc communis omnium vſus appellat: ſed ſingulorum ſeu luminum ſeu ſtellarum, emenſo omni cæli circuitu*

à certo loco in eumdem locum reditus annus ſuus eſt. ſic menſis lunæ annus eſt intra quem cæli ambitum luſtrat. nam & à luna menſis dicitur: quia Græco nomine luna mene vocatur. Vergilius denique ad diſcretionem lunaris anni, qui breuis eſt, annum qui circumcurſu ſolis efficitur ſignificare volens ait:

Interea magnum ſol circumuoluitur annum,

magnum vocans ſolis, comparatione lunaris. nam curſus quidem Veneris atque Mercurii pene par ſoli eſt. Martis vero annus fere biennium tenet. tanto enim tempore cælum circumit. Iouis autem ſtella duodecim & Saturni triginta annos in eadem circuitione conſumit. Hæc de luminibus ac vagis, vt ſæpe relata, jam nota ſunt. Annus vero, qui mundanus vocatur, qui vere vertens eſt, qui conuerſione plenæ vniuerſitatis efficitur, largiſſimis ſæculis explicatur, cujus ratio eſt talis. Stellæ omnes & ſidera quæ infixa cælo videntur, quorum proprium motum numquam viſus humanus ſentire vel deprehendere poteſt mouentur tamen; & præter cæli volubilitatem, qua ſemper trahuntur, ſuo quoque acceſſu tam ſero promouentur, vt nullius hominum vita tam longa ſit quæ obſeruatione continua factam de loco permutationem in quo eas primum viderat, deprehendat. mundani ergo anni finis eſt; cum ſtellæ omnes omniaque ſidera quæ aplanes habet, à certo loco ad eumdem locum ita remeauerint, vt ne vna quidem cæli ſtella in alio loco ſit, quam in quo fuit cum aliæ omnes ex eo loco motæ ſunt, ad quem reuerſæ anno ſuo finem dederunt: ita vt lumina quoque cum erraticis quinque in iſdem locis & partibus ſint in quibus incipiente mundano anno fuerunt. hoc autem, vt phyſici volunt, poſt annorum quindecim milia peracta contingit. Ergo ſicut annus lunæ menſis eſt, & annus ſolis duodecim menſes, & aliarum ſtellarum hi ſunt anni quos ſupra retulimus: ita mundanum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

num annum quindecim milia annorum, quales nunc computamus, efficiunt. Ille ergo vere annus vertens vocandus eſt, quem non ſolis, id eſt, vnius aſtri, reditu metiuntur; ſed quem ſtellarum omnium, in quocunque cælo ſunt, ad eumdem locum reditus ſub eadem cæli totius deſcriptione concludit. vnde & mundanus dicitur: quia mundus proprie cælum vocatur. Igitur vt annum ſolis non ſolum à Kalendis Ianuariis vſque ad eaſdem vocamus; ſed & à ſequente poſt Kalendas die vſque ad eumdem diem, & à quocunque cujuſlibet menſis die vſque in diem eumdem, reditus annus vocatur: ita hujus mundani anni initium ſibi quiſque facit quodcumque decreuerit. vt, ecce, nunc Cicero à defectu ſolis, qui ſub Romuli fine contigit, mundani anni principium ſibiipſe conſtituit. & licet jam ſæpiſſime poſtea defectus ſolis euenerit; non dicitur tamen mundanum annum repetita defectio ſolis impleſſe; ſed tunc implebitur, cum ſol deficiens in iſdem locis & partibus & ipſe erit, & omnes cæli ſtellas omniaque ſidera rurſus inueniet in quibus fuerant cum ſub Romuli fine deficeret. Igitur à diſceſſu Romuli poſt annorum quindecim milia, ſicut aſſerunt phyſici, ſol denuo ita deficiet, vt in eodem ſigno eademque parte ſit ad idem principium, in quo ſub Romulo fuerat ſtellis quoque omnibus ſigniſque reuocatis. peracti autem fuerant, cum Scipio in Africa militaret, à diſceſſu Romuli anni quingenti ſeptuaginta & tres. anno enim ab vrbe condita ſexcenteſimo ſeptimo hic Scipio deleta Karthagine triumphauit. ex quo numero annis remotis triginta duobus regni Romuli & duobus qui inter ſomnium Scipionis & conſummatum bellum fuerunt, quingenti ſeptuaginta tres à diſceſſu Romuli ad ſomnium vſque remanebunt. ergo ratiocinabiliter vereque ſignauit necdum mundani anni viceſimam partem eſſe conuerſam. nam viceſimæ parti quot anni

ſuperſint à fine Romuli ad Africanam militiam Scipionis, quos diximus annos fuiſſe quingentos ſeptuaginta tres, quiſquis in digitos mittit inueniet.

CAP. XII.

Hominem non corpus eſſe ſed mentem : & nunquid in hoc mundo vere intereat ac corrumpatur.

TV vero enitere & ſic habeto; non eſſe te mortalem, ſed corpus hoc. nec enim tu is es quem forma iſta declarat : ſed mens cujuſque is eſt quiſque, non ea figura quæ digito demonſtrari poteſt. deum te igitur ſcito eſſe : ſiquidem eſt deus qui viget, qui ſentit, qui meminit, qui prouidet, qui tam regit & moderatur & mouet id corpus cui præpoſitus eſt, quam hunc mundum ille princeps deus, & , vt ille mundum quadam parte mortalem ipſe deus æternus, ſic fragile corpus animus ſempiternus mouet. *Bene & ſapienter Tullianus hic Scipio circa inſtitutionem nepotis ordinem recte docentis impleuit. nam, vt breuiter à principio omnem operis continentiam reuoluam, principio tempus ei mortis & imminentes propinquorum prædixit inſidias; vt totum de hac vita ſperare dediſceret, quam non diuturnam comperiſſet. dein, ne metu prædictæ mortis frangeretur, oſtendit ſapienti & bono ciui in immortalitatem morte migrandum : cumque eum vltro ſpes iſta traxiſſet ad moriendi deſiderium; ſuccedit Pauli patris opportuna diſſuaſio accenſam filii feſtinationem ab appetitu ſpontaneæ mortis excludens. Plene igitur in animo ſomniantis vtrimque plantata ſperandi exſpectandique temperie altius jam circa diuina erigendum nepotis animum Africanus ingreditur: nec*

prius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

prius eum terram patitur intueri, quam cæli ac ſiderum naturam, motum, ac modulamen agnoſcat; & hæc omnia ſciat præmio ceſſura virtutum. ac poſtquam mens firmata Scipionis alacritate tantæ promiſſionis erigitur: tum demum gloria, quæ apud indoctos magnum virtutis præmium creditur, contemni jubetur; dum oſtenditur ex terrarum breuitate vel caſibus, arta locis, anguſta temporibus. Africanus igitur pæne exutus hominem & defæcata mente jam naturæ ſuæ capax hic apertius admonetur vt eſſe ſe deum nouerit. Et hæc ſit præſentis operis conſummatio, vt animam non ſolum immortalem ſed deum eſſe clareſcat. Ille ergo jam poſt corpus qui fuerat in diuinitatem receptus dicturus viro adhuc in vita poſito, deum te eſſe ſcito, *non prius tantam prærogatiuam committit homini, quam qui ſit ipſe diſcernat: ne æſtimetur hoc quoque diuinum dici, quod mortale in nobis & caducum eſt. &, quia Tullio mos eſt profundam rerum ſcientiam ſub breuitate tegere verborum, nunc quoque miro compendio tantum concludit arcanum, quod Plotinus magis quam quiſquam verborum parcus libro integro diſſeruit, cujus inſcriptio eſt;* Quid animal, quid homo. *in hoc ergo libro Plotinus quærit cujus ſint in nobis voluptates, mærores, metuſque ac deſideria & animoſitates vel dolores, poſtremo cogitationes & intellectus, vtrum meræ animæ an vero animæ vtentis corpore: & poſt multa, quæ ſub copioſa rerum denſitate diſſeruit, quæ nunc nobis ob hoc ſolum prætereunda ſunt, ne vſque ad faſtidii neceſſitatem volumen extendant, hoc poſtremo pronunciat; animal eſſe corpus animatum. ſed nec hoc neglectum vel non quæſitum relinquit quo animæ beneficio quave via ſocietatis animetur. has ergo omnes quas prædiximus paſſiones aſſignat animali: verum autem hominem ipſam animam eſſe teſtatur. Ergo qui videtur non*

ipſe verus homo eſt, ſed verus ille eſt à quo regitur quod videtur. ſic, cum morte animalis diſceſſerit animatio, cadit corpus regente viduatum. & hoc eſt quod videtur in homine mortale: anima autem, qui verus homo eſt, ab omni conditione mortalitatis aliena eſt adeo, vt ad imitationem dei mundum regentis regat & ipſa corpus dum à ſe animatur. ideo phyſici mundum magnum hominem, & hominem breuem mundum eſſe dixerunt. per ſimilitudines igitur ceterarum prærogatiuarum, quibus deum anima videtur imitari, animam deum & priſci philoſophorum & Tullius dixit. Quod autem ait mundum quadam parte mortalem: *ad communem opinionem reſpicit qua mori aliqua intra mundum videntur; vt animal exanimatum, vel ignis exſtinctus, vel ſiccatus humor. hæc enim omnino interiiſſe creduntur. Sed conſtat ſecundum veræ rationis aſſertionem, quam & ipſe non neſcit, nec Vergilius ignorat dicendo;*

Nec morti eſſe locum;

conſtat, inquam, nihil intra viuum mundum perire; ſed eorum quæ interire videntur ſolam mutari ſpeciem: & illud in originem ſuam atque in ipſa elementa remeare, quod tale quale fuit eſſe deſierit. Denique & Plotinus alio in loco cum de corporum abſumptione diſſereret, & hoc diſſolui poſſe pronuntiaret quicquid effluit: objecit ſibi; Cur ergo elementa quorum fluxus in aperto eſt non ſimiliter aliquando ſoluuntur? & breuiter tantæ objectioni validæque reſpondit, ideo elementa licet fluant, nunquam tamen ſolui, quia non foras effluunt. à ceteris enim corporibus quod effluit recedit: elementorũ fluxus numquam ab ipſis recedit elementis. ergo in hoc mundo pars nulla mortalis eſt ſecundum veræ rationis aſſerta. Sed quod ait, eum quadam parte mortalem: *ad communem, vt diximus, opinionem paululum inclinare ſe voluit: in fine autem validiſſimum immortalitatis*

animæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

animæ argumentum ponit, quia ipſa corpori præſtat agitatum. quod quale ſit ex ipſis verbis Ciceronis quæ ſequuntur inuenies.

CAP. XIII.

De tribus ratiocinandi modis, quibus immortalitatem animæ aſſeruere Platonici.

NAM quod ſemper mouetur, æternum eſt, quod autem motum affert alicui quodque ipſum agitatur aliunde, quando habet finem motus, viuendi finem habeat neceſſe eſt. Solum igitur quod ſeipſum mouet, quia numquam deſeritur à ſe, numquam ne moueri quidem deſinit. quin etiam ceteris quæ mouentur hic fons hoc principium eſt mouendi, principij autem nulla eſt origo. nam è principio oriuntur omnia: ipſum autem nulla ex re alia naſci poteſt. nec enim eſſet principium quod gigneretur aliunde. quod ſi non oritur, nec occidit quidem vmquam: nam principium exſtinctum nec ipſum ab alia renaſcetur nec ex ſe aliud creabit; ſiquidem neceſſe eſt à principio oriri omnia. ita fit vt motus principium ex eo ſit quod ipſum à ſe mouetur. id autem nec naſci poteſt nec mori: vel concidat omne cælum omniſque natura & conſiſtat neceſſe eſt, nec vim vllam nanciſcatur quam à primo impulſa moueatur. *cum pateat igitur æternum id eſſe quod ipſum ſe moueat, quis eſt qui hanc naturam animis eſſe tributam neget? inanimum eſt enim omne quod pulſu agitatur externo. quod autem eſt anima, id motu cietur interiore & ſuo. nam hæc eſt proprie natura animi atque vis. quæ ſi eſt vna ex omnibus quæ ſeipſa moueat; neque nata certe eſt & æterna. Omnibus hic locus de Phædro*

Platonis ad verbum à Cicerone tranſlatus eſt; in quo validiſſimis argumentis animæ immortalitas aſſeritur. & hæc eſt argumentorum ſumma; eſſe animam mortis immunem, quoniam ex ſe mouetur. Sciendum eſt autem quod duobus modis immortalitas intelligitur. aut enim ideo eſt immortale quid, quia per ſe non eſt capax mortis; aut quia procuratione alterius à morte defenditur. ex his prior modus ad animæ, ſecundus ad mundi immortalitatem refertur. illa enim ſuapte natura à conditione mortis aliena eſt: mundus vero animæ beneficio in hac vitæ perpetuitate retinetur. Rurſus ſemper moueri dupliciter accipitur. hoc enim dicitur & de eo quod ex quo eſt ſemper mouetur; & de eo, quod ſemper & eſt & mouetur. & ſecundus modus eſt, quo animam dicimus ſemper moueri. His præmiſſis jam quibus ſyllogiſmis de immortalitate animæ diuerſi ſectatores Platonis ratiocinati ſint oportet aperiri. ſunt enim qui per gradus ſyllogiſmorum ad vnum finem probationis euadant certam ſibi propoſitionem ſequentis ex antecedentis concluſione facientes. apud quos hic prior eſt: Anima ex ſe mouetur: quicquid autem ex ſe mouetur, ſemper mouetur. igitur anima ſemper mouetur. ſecundus ita, qui naſcitur ex prioris fine: Anima ſemper mouetur. quod autem ſemper mouetur, immortale eſt. igitur anima immortalis eſt. & ita in duobus ſyllogiſmis duæ res probantur, id eſt, & ſemper moueri animam, vt in priore; & eſſe immortalem, vt colligitur de ſecundo. Alii vero vſque ad tertium gradum ita argumentando procedunt: Anima ex ſe mouetur. quod autem ex ſe mouetur, principium eſt motus. igitur anima principium motus eſt. rurſus ex hac concluſione naſcitur propoſitio: Anima principium motus eſt. quod autem principium motus eſt, natum non eſt. igitur anima nata non eſt. tertio loco: Anima nata non eſt. quod natum non eſt, immor-

immortale eſt. igitur anima immortalis eſt. Alii vero omnem ratiocinationem ſuam in vnius ſyllogiſmi compendium redegerunt. Anima ex ſe mouetur. quod ex ſe mouetur, principium motus eſt. quod principium motus eſt, natum non eſt. quod natum non eſt, immortale eſt. igitur anima immortalis eſt.

Cap. XIV.

Quibus rationibus Ariſtoteles contra Platonem monſtrare voluerit animam à ſeipſa moueri non poſſe.

SED *harum omnium ratiocinationum apud eum poteſt poſtrema concluſio de animæ immortalitate conſtare, qui primam propoſitionem, id eſt, ex ſe moueri animam, non refellit. hac enim in fide non recepta, debilia fiunt omnia quæ ſequuntur: ſed huic Stoicorum quidem accedit aſſenſio. Ariſtoteles vero adeo non acquieſcit, vt animam non ſolum ex ſe non moueri, ſed ne moueri quidem penitus conetur aſſerere. ita enim callidis argumentationibus adſtruit nihil ex ſe moueri, vt etiam ſi quid hoc facere concedat, animam tamen hoc non eſſe confirmet. Si enim anima, inquit, principium motus eſt: doceo non poſſe principium motus moueri. & ita diuiſionem ſuæ artis ingreditur; vt primum doceat in rerum natura eſſe aliquid immobile, deinde hoc eſſe animam tentet oſtendere. Neceſſe eſt, inquit, aut omnia quæ ſunt immobilia eſſe, aut omnia moueri, aut aliqua ex his moueri aliqua non moueri. item ſi damus, ait, & motum & quietem: neceſſe eſt aut alia ſemper moueri & alia numquam moueri; aut omnia ſimul nunc quieſcere nunc moueri. de his, inquit, quid magis verum ſit requiramus. Non eſſe omnia immobilia adſpectus ipſe teſtimonio eſt; quia ſunt quorum motum videmus.*

rurſus

rurſus non moueri omnia viſus docet, quo immota cognoſcimus. ſed nec omnia dicere poſſumus modo motum pati, modo eſſe ſine motu; quia ſunt quorum perpetuum motum videmus; vt de cœleſtibus nulla dubitatio eſt. reſtat igitur, ait, vt, ſicut aliqua ſemper mouentur, ita ſit aliquid ſemper immobile. ex his vt collectum ſit eſſe aliquid immobile, nullus obuiat vel refellit. nam & vera diuiſio eſt, & ſectæ Platonicæ non repugnat: neque, ſi quid eſt immobile, ſequitur vt hoc ſit anima: nec, qui dicit animam ex ſe moueri, jam moueri vniuerſa confirmat; ſed modum adſtruit quo anima mouetur: ſi quid vero eſt aliud immobile; nihil ad hoc quod de anima adſtruitur pertinebit. Quod & ipſe Ariſtoteles videns, poſtquam docuit aliquid eſſe immobile, hoc eſſe animam vult dicere: & incipit aſſerere nihil eſſe quod ex ſe moueri poſſit, ſed & omnia quæ mouentur ab alio moueri. quod ſi vere probaſſet; nihil ad patrocinium Platonicæ ſectæ relinqueretur. quemadmodum enim credi poſſet ex ſe moueri animam, ſi conſtaret nihil eſſe quod ex ſe poſſit moueri? In hac autem Ariſtotelica argumentatione hujuſmodi diuiſionis ordo contexitur. Ex omnibus quæ mouentur, inquit, alia per ſe mouentur, alia ex accidenti. & ex accidenti, inquit, mouentur, quæ, cum ipſa non moueantur, in eo tamen ſunt quod mouetur: vt in naui ſarcina ſeu vector quieſcens. aut etiam cum pars mouetur quieſcente integritate: vt ſi quis ſtans pedem manumve vel caput agitet. per ſe autem mouetur, quod neque ex accidenti, neque ex parte, ſed & totum ſimul mouetur; vt cum ad ſuperiora ignis adſcendit. & de his quidem, quæ ex accidenti mouentur, nulla dubitatio eſt quin ab alio moueantur. probabo autem, inquit, etiam ea quæ per ſe mouentur ab alio moueri. Ex omnibus enim, ait, quæ per ſe mouentur alia cauſam motus intra ſe poſſident: vt animalia, vt arbores; quæ ſine du-

bio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

bio ab alio intelliguntur moueri, à cauſa ſcilicet quæ in ipſis latet. nam cauſam motus ab eo quod mouetur ratio ſequeſtrat. alia vero aperte ab alio mouentur, id eſt, aut vi aut natura. & vi dicimus moueri omne jaculum, quod, cum de manu jaculantis receſſerit, ſuo quidem motu ferri videtur; ſed origo motus ad vim refertur. ſic enim nonnumquam & terram ſurſum & ignem deorſum ferri videmus: quod alienus ſine dubio cogit impulſus. natura vero mouentur vel grauia cum per ſe deorſum, vel leuia cum ſurſum feruntur. ſed & hæc dicendum eſt ab alio moueri, licet, à quo, habeatur incertum. ratio enim, ait, deprehendit eſſe neſcio quid quod hæc moueat. nam, ſi ſponte mouerentur, ſponte etiam ſtarent: ſed nec vnam viam ſemper agerent; imo per diuerſa mouerentur, ſi ſpontaneo ferrentur agitatu. cum vero hoc facere non poſſint; ſed leuibus ſemper adſcenſus & deſcenſus grauibus deputatus ſit: apparet, eorum motum ad certam & conſtitutam naturæ neceſſitatem referri. Hæc ſunt & his ſimilia, quibus Ariſtoteles omne quod mouetur ab alio moueri probaſſe ſe credidit. Sed Platonici, vt paulo poſt demonſtrabitur, argumenta hæc arguta magis quam vera eſſe docuerunt.

Nunc ſequens ejuſdem jungenda diuiſio eſt; qua non poſſe animam ex ſe moueri, etiamſi hoc alia res facere poſſet, laborat oſtendere: & hujus rei primam propoſitionem ab illis mutuatur, quæ ſibi æſtimat conſtitiſſe. Hic enim ait: Cum igitur omne, quod mouetur, conſtet ab alio moueri: ſine dubio id quod primum mouet, quia non ab alio mouetur (neque enim haberetur jam primum ſi ab alio moueretur) neceſſe eſt, inquit, vt aut ſtare dicatur aut ſeipſum mouere. nam ſi ab alio moueri dicatur: illud quoque, quod ipſum mouet, dicetur ab alio moueri; & illud rurſus ab alio: & in infinitum inquiſitio iſta caſura eſt, numquam exordia prima repe-

riens

riens ſi ſemper aliud ea, quæ putaueris prima, præcedit. reſtat igitur, inquit, vt, ſi quod primum mouet non dicatur ſtare, ipſum ſe mouere dicatur. & ſic erit in vno eodemque aliud quod mouet, aliud quod mouetur. ſiquidē in omni, ait, motu tria hæc ſint neceſſe eſt: id quod mouet, & quo mouet, & quod mouetur. ex his, quod mouetur, tantum mouetur, non etiam mouet: cum illud quod fit motus, & moueatur & moueat; illud vero, quod mouet, non etiam moueatur: vt ex tribus ſit commune quod medium, duo vero ſibi contraria intelligantur. nam ſicut eſt quod mouetur & non mouet; ita eſt, inquit, quod mouet & non mouetur: propter quod diximus quia cum omne quod mouetur ab alio moueatur, ſi hoc quod mouet & jam ipſum mouetur: quætemus ſemper motus hujus, nec vmquam inueniemus exordium. deinde ſi quid ſe mouere dicatur: neceſſe eſt, inquit, vt aut totum à toto, aut partem à parte, aut partem à toto, aut totum à parte exiſtimemus moueri: & tamen motus ille, ſeu à toto ſeu à parte procedat, alterum ſui poſtulabit auctorem. Ex omnibus his in vnum Ariſtotelica ratiocinatio tota colligitur hoc modo. Omne quod mouetur ab alio mouetur. quod igitur primum mouet, aut ſtat, aut ab alio & ipſum mouetur: ſed ſi ab alio, jam non poteſt hoc primum vocari; & ſemper quod primum moueat requiremus. reſtat vt ſtare dicatur. ſtat igitur quod primum mouet. Contra Platonē ergo, qui dicit animam motus eſſe principium, in hunc modum opponitur ſyllogiſmus: Anima principium motus eſt. principium autem motus non mouetur. igitur anima non mouetur. & hoc eſt quod primo loco violenter objecit: nec eouſque perſuadere contentus animam non moueri: aliis quoque rationibus non minus violentis perurget. Nullum, inquit, initium idem poteſt eſſe ei cujus eſt initium. nam apud geometras principium

linea

lineæ punctum dicitur eſſe, non linea: apud arithmeticos principium numeri non eſt numerus. item cauſa naſcendi ipſa non naſcitur. & ipſa ergo motus cauſa vel initium non mouetur. ergo anima quæ initium motus eſt non mouetur. additur hoc quoque. Numquam, inquit, fieri poteſt, vt circa vnam eandemque rem vno eodemque tempore contrarietates ad vnum idemque pertinentes eueniant. ſcimus autem quia mouere facere eſt & moueri pati eſt. ei igitur, quod ſe mouet, ſimul euenient duo ſibi contraria, facere & pati: quod impoſſibile eſt. anima igitur non poteſt ſe mouere. item dicit: Si animæ eſſentia motus eſſet; numquam quieſceret à motu. nihil eſt enim quod recipiat eſſentiæ ſuæ contrarietatem. nam ignis numquam frigidus erit; nec nix vmquam ſponte ſua caleſcet. anima autem nonnumquam à motu ceſſat (non enim ſemper corpus videmus agitari) non igitur animæ eſſentia motus eſt, cujus contrarietatem receptat. ait etiam; Anima, ſi aliis cauſa motus eſt, ſibi cauſa motus eſſe non poterit. nihil enim eſt, inquit, quod ejuſdem rei ſibi cauſa ſit cujus eſt alii: vt medicus, vt exercitor corporum, ſanitatem vel valentiam, quam ille ægris, hic luctatoribus præſtat, non vtique ex hoc etiam ſibi præſtant. item dicit: Omnis motus ad exercitium ſui inſtrumento eget, vt ſingularum artium vſus docet. ergo videndum ne & animæ ad ſe mouendum inſtrumento opus ſit. quod ſi impoſſibile judicatur: & illud impoſſibile erit, vt anima ipſa ſe moueat. item dicit: Si mouetur anima; ſine dubio cum reliquis motibus & de loco & in locum mouetur. quod ſi eſt: modo corpus ingreditur, modo rurſus egreditur; & hoc frequenter exercet. ſed hoc videmus fieri non poſſe. non igitur mouetur. his quoque addit: Si anima ſe mouet; neceſſe eſt vt aliquo motus genere ſe moueat. ergo aut in loco ſe mouet, aut ſeipſam pariendo ſe

mouet

mouet aut ſeipſam conſumendo, aut ſe augendo, aut ſe minuendo. hæc ſunt enim, ait, motus genera. horum ſingula, inquit, quemadmodum poſſint fieri requiramus. Si in loco ſe mouet: aut in rectam lineam ſe mouet, aut ſphærico motu in orbem rotatur. ſed recta linea infinita nulla eſt. nam, quæcumque in natura intelligatur linea, quocumque fine ſine dubio terminatur. ſi ergo per lineam terminatam anima ſe mouet; non ſemper mouetur. nam, cum ad finem venitur & inde rurſus in exordium reditur, neceſſe eſt interſtitium motus fieri in ipſa permutatione redeundi. ſed nec in orbem rotari poteſt: quia omnis ſphæra circa aliquod immobile, quod centron vocamus, mouetur. ſi ergo & anima ſic mouetur: aut intra ſe habet quod immobile eſt; & ita fit vt non tota moueatur: aut, ſi non intra ſe habet; ſequitur aliud non minus abſurdum, vt centron foris ſit, quod eſſe non poterit. conſtat ergo ex his, ait, quod in loco ſe non moueat. ſed ſi ipſa ſe parit; ſequitur vt eamdem & eſſe & non eſſe dicamus. ſi vero ſe ipſa conſumit; non erit immortalis. quod ſi ſe aut auget aut minuit; eadem ſimul & major ſe & minor reperietur. & ex his talem colligit ſyllogiſmum: Si anima ſe mouet: aliquo motus genere ſe mouet. nullum autem motus genus quo ſe moueat inuenitur. non ſe igitur mouet.

CAP. XV.

Quibus argumentis Platonici magiſtrum ſuum aduerſus Ariſtotelem tueantur, oſtendentes vtique eſſe aliquid quod à ſeipſo moueatur; idque neceſſario eſſe animam: quibus probatis eneruata eſt prima objectio Ariſtotelis.

CONTRA *has tam ſubtiles & argutas veriſimiles argumentationes, accingendum eſt ſecundum*

ſectatores

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ctatores Platonis, qui inceptum quo Ariſtoteles tam veram tamque validam definitionem magiſtri ſauciare tentauerat ſubruerunt. neque vero tam immemor mei aut ita male animatus ſum, vt ex ingenio meo vel Ariſtoteli reſiſtam vel aſſim Platoni. ſed vt quiſque magnorum virorum, qui ſe Platonicos dici gloriabantur, aut ſingula aut bina defenſa ad oſtentationem ſuorum operum reliquerunt, collecta hæc in vnum continuæ defenſionis corpus coaceruaui; adjecto ſi quid poſt illos aut ſentire fas erat, aut audere in intellectum licebat. Et quia duo ſunt quæ aſſerere conatus eſt: vnum quod dicit nihil eſſe quod ex ſe moueatur; alterum, quo animam hoc eſſe non poſſe confirmat: vtrique reſiſtendum eſt; vt & conſtet poſſe aliquid ex ſe moueri, & animam hoc eſſe clareſcat. In primis igitur illius diuiſionis oportet nos cauere præſtigias; in qua enumerans aliqua quæ ex ſe mouentur, & oſtendens illa quoque ab alio moueri, id eſt, à cauſa interius latente, videtur ſibi probaſſe omnia quæ mouentur, etiamſi ex ſe moueri dicantur, ab alio tamen moveri. hujus enim rei pars vera eſt. ſed eſt falſa concluſio. nam eſſe aliqua quæ, cum ex ſe moueri videantur, ab alio tamen conſtet moueri nec nos diffitemur. non tamen omnia quæ ex ſe mouentur hoc ſuſtinent, vt ab alio ea moueri neceſſe ſit. Plato enim cum dicit animam ex ſe moueri, id eſt, cum ἀυτοκίνητον vocat, non vult eam inter ea numerari, quæ ex ſe quidem videntur moueri, ſed à cauſa quæ intra ſe latet mouentur; vt mouentur animalia auctore quidem alio, ſed occulto (nam ab anima mouentur) aut vt mouentur arbores (quarum etſi non videtur agitator, à natura tamen eas interius latente conſtat agitari) ſed Plato ita dicit animam ex ſe moueri, vt non aliam cauſam vel extrinſecus accidentem, vel interius latentem hujus motus dicat auctorem. Hoc quemadmodum accipiendum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ſit inſtruemus. Ignem calidum vocamus, ſed & ferrum calidum dicimus, & niuem frigidam & ſaxum frigidum nuncupamus: mel dulce ſed & mulſum dulce vocitamus. horum tamen ſingula de diuerſis diuerſe ſignificant. aliter enim de igne aliter de ferro calidi nomen accipimus: quia ignis per ſe calet, non ab alio fit calidus; contra ferrum non niſi ex alio caleſcit. vt nix frigida, vt mel dulce ſit, non aliunde contingit, ſed per naturam: ſaxo tamen frigus vel mulſo dulcedo à niue vel melle proueniunt. ſic & ſtare & moueri tam de his dicitur quæ ab ſe vel ſtant vel mouentur, quam de illis quæ vel ſiſtuntur vel agitantur ex alio. ſed quibus moueri ab alio vel ſtare contingit; hæc & ſtare deſiſtunt & moueri. quibus autem idem eſt & eſſe, & moueri; numquam à motu ceſſant: quia ſine eſſentia ſua eſſe non poſſunt. ſicut ferrum amittit calorem; ignis vero calere non deſinit. ab ſe ergo mouetur anima, licet & animalia vel arbores per ſe videantur moueri. ſed illis, quamuis interius latens, alia tamen cauſa eſt, id eſt, anima vel natura, quæ motum miniſtrat: ideo & amittunt hoc quod aliunde ſumpſerunt. anima vero ita per ſe mouetur vt ignis per ſe calet, nulla aduentitia cauſa vel illum calefaciente vel hanc mouente. nam, cum ignem calidum dicimus, non duo diuerſa concipimus, vnum quod calefacit, alterum quod caleſit; ſed totum calidum ſecundum naturam ſuam vocamus. cum niuem frigidam cum mel dulce appellamus, non aliud quod hanc qualitatem præſtat, aliud cui præſtatur accipimus. ita & cum animam per ſe moueri dicimus, non gemina conſideratio ſequitur mouentis & moti; ſed in ipſo motu eſſentiam ejus agnoſcimus. quia, quod eſt in igne nomen calidi, in niue vocabulum frigidi, appellatio dulcis in melle; hoc neceſſe eſt de anima αὐτοκίνητον nomen intelligi: quod Latina conuerſio ſignificat per ſe moueri. Nec te confundat

quod

quod moueri paſſiuum verbum eſt : nec, ſicut ſecari cum dicitur duo pariter conſiderantur, quod ſecat & quod ſecatur; item cum teneri dicitur duo intelliguntur, quod tenet & quod tenetur: ita hic moueri duarum rerum ſignificationem putes, quæ mouet & quæ mouetur. nam ſecari quidem & teneri paſſio eſt; ideo conſiderationem & facientis & patientis amplectitur: moueri autem cum de his quidem dicitur quæ ab alio mouentur vtramque conſiderationem ſimiliter repræſentat; de eo autem quod ita per ſe mouetur vt ſit αὐτοκίνητον cum moueri dicitur, quia ex ſe non ex alio mouetur, nulla poteſt ſuſpicio paſſionis intelligi. nam & ſtare licet paſſiuum verbum non eſſe videatur, cum de eo tamen dicitur quod ſtat alio ſiſtente; vt, ſtant terris defixæ haſtæ: ſignificat paſſionem. ſic & moueri, licet paſſiuum ſonet; quando tamen nihil ineſt faciens, patiens ineſſe non poterit. &, vt abſolutius liqueat non verborum ſed rerum intellectu paſſionem ſignificari; ecce ignis cum fertur ad ſuperna nihil patitur; cum deorſum fertur ſine dubio patitur. quia hoc niſi alio impellente, non ſuſtinet: & cum vnum idemque verbum proferatur; paſſionem tamen modo ineſſe modo abeſſe dicemus. ergo & moueri idem in ſignificatione eſt quod calere; & cum ferrum calere dicimus vel ſtylum moueri (quia vtrique hoc aliunde prouenit) paſſionem eſſe fatemur. cum vero aut ignis calere aut moueri anima dicetur (quia illius in calore & in motu hujus eſſentia eſt) nullus hic locus relinquitur paſſioni: ſed ille ſic calere ſicut moueri iſta dicetur. Hoc loco Ariſtoteles argutam de verbis calumniam ſarciens, Platonem quoque ipſum duo, id eſt, quod mouet & quod mouetur, ſignificaſſe contendit dicendo: Solum igitur quod ſeipſum mouet, quia numquam deſeritur à ſe, numquam ne moueri quidem deſinit; & aperte illum duo expreſſiſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

proclamat his verbis; quod mouet & mouetur. ſed videtur mihi vir tantus nihil ignorare potuiſſe; ſed in exercitio argutiarum talium cohibentem ſibi operam ſponte luſiſſe. Ceterum qui non aduertat, cum quid dicitur ſeipſum mouere, non duo intelligenda? ſicut & cum dicitur ἑαυτὸν τιμωρέμενος*, id eſt, ſe puniens; non alter qui punit alter eſt qui punitur; & , cum ſe perdere, ſe inuoluere, ſe liberare quis dicitur; non neceſſe eſt vnum facientem alterum ſubeſſe patientem. ſed hoc ſolum intellectu hujus elocutionis exprimitur, vt qui ſe punit aut qui ſe liberat, non ab alio hoc accepiſſe, ſed ipſe ſibi aut intuliſſe aut præſtitiſſe dicatur, ſic & de* αὐτοκινήτῳ*, cum dicitur,* ſeipſum mouet*; ad hoc dicitur vt æſtimationem alterius mouentis excludat: quam volens Plato de cogitatione legentis eximere, his quæ præmiſit expreſſit. Nam quod ſemper, ait, mouetur, æternum eſt: quod autem motum affert alicui, quodque ipſum mouetur aliunde, quando finem habet motus, viuendi finem habeat neceſſe eſt. Quid his verbis inuenietur expreſſius clara ſignificatione teſtantibus, non aliunde moueri quod ſeipſum mouet, cum animam ob hoc dicat æternam quia ſeipſam mouet & non mouetur aliunde? ergo ſe mouere hoc ſolum ſignificat, non ab alio moueri. Nec putes quod idem moueat idemque moueatur; ſed moueri ſine alio mouente ſe mouere eſt. aperte ergo conſtitit quia non omne quod mouetur ab alio mouetur. ergo* αὐτοκίνητον *poteſt non ab alio moueri. ſed ne à ſe quidem ſic mouetur, vt in ipſo aliud ſit quod mouet, aliud quod mouetur; nec ex toto, nec pro parte, ut ille proponit: ſed ob hoc ſolum ſeipſum mouere dicitur, ne ab alio moueri æſtimetur. Sed & illa de motibus Ariſtotelica diuiſio, quam ſupra retulimus, ſurripienti magis apta eſt quam probanti, in qua ait; ſicut eſt quod mouetur & non mouet, ita eſt quod mouet & non mouetur.*

mouetur. conſtat enim quod omne quicquid mouetur mouet alia: ſicut dicitur aut gubernaculum nauem, aut nauis circumfum ſibi aërem vel vndas mouere. quid autem eſt quod non poſſit aliud dum ipſum mouetur impellere? ergo, ſi verum non eſt ea quæ mouentur alia non mouere, non conſtat illud vt aliquid quod moueat nec tamen moueatur inuenias. Illa igitur magis probanda eſt in decimo de legibus à Platone motuum prolata diuiſio. Omnis motus, inquit, aut ſe mouet & alia, aut ab alio mouetur & alia mouet. & prior ad animam, ad omnia vero corpora ſecundus refertur. hi ergo duo motus & differentia ſeparantur & ſocietate junguntur: commune hoc habent, quod & prior & ſecundus mouent alia: hoc autem differunt quod ille à ſe, hic ab alio mouetur. Ex his omnibus, quæ eruta de Platonicorum ſenſuum fecunditate collegimus, conſtitit non eſſe verum, omnia quæ mouentur ab alio moueri. ergo nec principium motus ad deprecandam alterius mouentis neceſſitatem ſtare dicetur: quia poteſt ſe ipſe, vt diximus, mouere alio non mouente. eneruatus eſt igitur ſyllogiſmus, quem præmiſſa varia & multiplici diuiſione collegerat. hoc eſt; Anima principium motus eſt. principium autem motus non mouetur. igitur anima non mouetur. Reſtat vt, quia conſtitit poſſe aliquid per ſe moueri alio non mouente, animam hoc eſſe doceatur. quod facile docebitur, ſi de manifeſtis & indubitabilibus argumenta ſumamus. Homini motum aut anima præſtat aut corpus aut de vtroque permixtio. & quia tria ſunt, de quibus inquiſitio iſta procedit, cum neque à corpore neque à permixtione præſtari hoc poſſe conſtiterit, reſtat vt ab anima moueri hominem nulla dubitatio ſit. Nunc de ſingulis ac primum de corpore loquamur. Nullum inanimum corpus ſuo motu moueri manifeſtius eſt quam vt aſſerendum ſit. nihil eſt au-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tem quod dum immobile ſit aliud poſſit mouere. igitur corpus hominem non mouet. videndum ne forte animæ & corporis ipſa permixtio hunc ſibi motum miniſtret. ſed quia conſtat motum corpori non ineſſe, ſi nec animæ ineſt (ex duabus rebus motu carentibus nullus motus efficitur; ſicut nec ex duabus dulcibus amaritudo, nec ex duabus amaris dulcedo proueniet, nec ex gemino frigore calor, aut frigus ex gemino calore naſcetur. omnis enim geminata qualitas creſcit: numquam ex duplicatis ſimilibus contrarietas emergit) ergo nec ex duabus immobilibus motus erit. hominem igitur permixtio non mouebit. hinc inexpugnabilis ſyllogiſmus ex confeſſarum rerum indubitabili luce colligitur: Animal mouetur. motum autem animali aut anima præſtat aut corpus aut ex vtroque permixtio. ſed neque corpus neque permixtio motum præſtat. igitur anima motum præſtat. Ex his apparet animam initium motus eſſe. initium autem motus tractatus ſuperior docuit per ſe moueri. animam ergo αὐτοκίνητον *eſſe, id eſt, per ſe moueri nulla dubitatio eſt.*

CAP. XVI.

Quem in modum reliquæ Ariſtotelis objectiones Platonicis refellantur.

HIC *ille rurſus obloquitur, & alia de initiis diſputatione confligit. eadem enim hic ſoluendo repetimus, quæ ſupra in ordinem objecta digeſſimus. Non poſſunt, inquit, eadem initiis ſuis eſſe, quæ inde naſcuntur; & ideo animam, quæ initium motus eſt, non moueri. ne idem ſit initium & quod de initio naſcitur, id eſt, ne motus ex motu proceſſiſſe videatur. Ad hæc facilis & abſoluta reſponſio eſt. quia vt principia & hæc quæ de principiis prodeunt in aliquo nonnumquam inter ſe*

ter ſe differre fateamur; numquam tamen ita poſſunt ſibi eſſe contraria, vt aduerſa ſibi ſunt ſtare & moueri. *nam ſi alibi initium nigrum vocaretur, & ſiccum eſſet humoris exordium; bonum de malo, ex amaro initio dulce procederet. ſed non ita eſt. quia vſque ad contrarietatem initia & conſequentia diſſidere natura non patitur, inuenitur tamen inter ipſa nonnumquã talis differentia, qualis inter ſe origini progreſſioniq; conueniat: vt eſt hic quoque inter motum quo mouetur anima & quo mouet cetera. non enim animam Plato ſimpliciter motum dixit, ſed motum ſe mouentem. inter motum ergo ſe mouentem & motum quo mouet cetera quid interſit in aperto eſt. ſiquidem ille ſine auctore eſt, hic aliis motus auctor eſt. conſtat ergo neque adeo poſſe initia ac de initiis procreata differre, vt contraria ſibi ſint, nec tamen hic moderatam differentiam defuiſſe. non igitur ſtabit principium motus, quod ille artificii concluſione collegit. His tertia, vt meminimus, ſucceſſit objectio; vni rei contraria ſimul accidere non poſſe, & quia contraria ſibi ſunt* mouere & moueri, *non poſſe animam ſe mouere; ne eadem & moueatur & moueat. ſed hoc ſuperius aſſerta diſſoluunt. ſiquidem conſtitit in animæ motu duo non intelligenda, quod moueat & quod moueatur. quia nihil aliud eſt ab ſe moueri, quam moueri alio non mouente. nulla eſt ergo contrarietas, vbi quod fit, vnum eſt: quia fit non ab alio circa alium; quippe cum ipſe motus animæ ſit eſſentia. Ex hoc ei, vt ſupra retulimus, nata eſt occaſio quarti certaminis. Si animæ eſſentia motus eſt, inquit: cur interdum quieſcit, cum nulla alia res contrarietatem propriæ admittat eſſentiæ? ignis, cujus eſſentiæ calor ineſt, calere non deſinit. & quia frigidum niuis in eſſentia ejus eſt, non niſi ſemper eſt frigida. & anima igitur eadem ratione numquam à motu ceſſare deberet. ſed dicat velim, quando*

ceſſare animam ſuſpicatur. Si mouendo, inquit, ſe moueat & corpus: neceſſe eſt vtique, quando non moueri corpus videamus, animam quoque intelligamus non moueri. Contra hoc in promptu eſt gemina defenſio. primum quia non in hoc deprehenditur motus animæ, ſi corpus agitetur. nam &, cum nulla pars corporis moueri videtur in homine, tamen ipſa cogitatio, aut in quocumque animali auditus, viſus, odoratus, & ſimilia, ſed & in quiete ipſa ſpirare, ſomniare, omnia hæc motus animæ ſunt. deinde quis ipſum corpus dicat immobile etiam dum non videtur agitari; cum incrementa membrorum, aut, ſi jam creſcendi ætas & tempus exceſſit, cum ſaltus cordis ceſſationis impatiens, cum cibi ordinata digeries naturali diſpenſatione inter venas & viſcera ſuccum miniſtrans, cum ipſa collectio fluentorum perpetuum corporis teſtentur agitatum? & anima igitur æterno & ſuo motu, ſed & corpus quandiu ab initio & cauſa motus animatur ſemper mouetur, hinc eidē fomes quintæ ortus eſt quæſtionis. Si anima, inquit, aliis cauſa eſt motus; ipſa ſibi cauſa motus eſſe non poterit. quia nihil eſt quod ejuſdem rei & ſibi & aliis cauſa ſit. Ego vero, licet facile poſſim probare plurima eſſe quæ eiuſdem rei & ſibi & aliis cauſa ſint, ne tamen ſtudio videar omnibus quæ aſſerit obuiare, hoc verum eſſe concedam: quod & pro vero habitum ad aſſerendum motum animæ non nocebit. Etenim animam initium motus & cauſam vocamus. de cauſa poſt videbimus. interim conſtat omne initiū ineſſe rei, cujus eſt initium: & ideo, quicquid in quamcumq; rem ab initio ſuo proficiſcitur, hoc in ipſo initio reperitur. ſic initium caloris non poteſt non calere. ignem ipſum, de quo calor in alia tranſit, quis neget calidum? Sed ignis, inquit, non ſe ipſe calefacit: quia natura totus eſt calidus. Teneo quod volebam, nam nec anima ita ſe mouet, vt ſit inter motum

mouen-

mouentemque diſcretio; ſed ita tota ſuo motu mouetur, vt nihil poſſis ſeparare quod moueat. Hæc de initio dicta ſufficient. De cauſa vero, quoniam ſpontanea conniuentia conceſſimus ne quid ejuſdem rei & ſibi & aliis cauſa ſit, libenter acquieſcimus, ne anima, quæ aliis cauſa motus eſt, etiam ſibi cauſa motus eſſe videatur. his enim cauſa motus eſt quæ non mouerentur, niſi ipſa præſtaret. illa vero, vt moueatur non ſibi ipſa largitur; ſed eſſentiæ ſuæ eſt quod mouetur. ex hoc quæſtio quæ ſequitur abſoluta eſt. Tunc enim forte concedam vt ad motus exercitium inſtrumenta quærantur, quando aliud eſt quod mouet, aliud quod mouetur. in anima vero hoc nec ſcurrilis jocus ſine damno verecundiæ audebit expetere, cujus motus eſt in eſſentia: cum ignis, licet ex cauſa intra ſe latente moueatur, nullis tamen inſtrumentis ad ſuperna conſcendat. multoque minus hæc in anima quærenda ſunt, cujus motus eſſentia ſua eſt. in his etiam, quæ ſequentur, vir tantus & alias vltra ceteros ſerius, ſimilis cauillanti eſt. Si mouetur, inquit, anima, inter ceteros motus etiam de loco in locum mouetur. ergo modo, ait, corpus egreditur, modo rurſus ingreditur; & in hoc exercitio ſæpe verſatur; quod fieri non videmus. non igitur mouetur. Contra hoc nullus eſt qui non ſine hæſitatione reſpondeat, non omnia quæ mouentur etiam de loco in locum moueri. aptius denique in eum ſimilis interrogatio retorquenda eſt. Moueri arbores dicis; quod cum, vt opinor, annuerit; pari dicacitate ferietur. Si mouentur arbores; ſine dubio, vt tu dicere ſoles, inter alios motus etiam de loco in locum mouentur. hoc autem videmus per ſe eas facere non poſſe. igitur arbores non mouentur. Sed vt hunc ſyllogiſmum additamento ſerium facere poſſimus; poſtquam dixerimus, ergo arbores non mouentur, adiiciemus; ſed mouentur arbores. non igitur omnia quæ mouentur etiam de loco

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

in locum mouentur. & ita finis in exitum ſanæ concluſionis euadit. Si ergo arbores fatebimur moueri quidem, ſed apto ſibi motu: cur hoc animæ negemus ut motu eſſentiæ ſuæ conueniente moueatur, hæc & alia valde dicerentur, etiamſi hoc motus genere moueri anima non poſſet. cum vero & corpus animet acceſſu, & à corpore certa conſtituti temporis lege diſcedat: quis eam neget etiam in locum, ut ita dicam, moueri? quod autem non ſæpe ſub uno tempore acceſſum variat & receſſum; facit hoc diſpoſitio arcana & conſulta naturæ: quæ ad animalis vitam certis vinculis continendam, tantum animæ injecit corporis amorem, ut amet ultro quo vincta eſt; raroque contingat ne finita quoque lege temporis ſui mærens & inuita diſcedat. Hac quoque objectione, ut arbitror, diſſoluta, ad eas interrogationes quibus nos videtur urgere veniamus. Si mouet, inquit, ſe anima; aliquo motus genere ſe mouet. dicendum ne eſt igitur animam ſe in locum mouere? ergo ille locus aut orbis aut linea eſt; an ſe pariendo ſeu conſumendo mouetur? Se ne auget aut minuit? aut proferatur, ait, in medium aliud motus genus, quo eam dicamus moueri. Sed omnis hæc interrogationum moleſta congeries ex una eademque defluit male conceptæ definitionis aſtutia. nam quia ſemel ſibi propoſuit omne quod mouetur ab alio moueri: omnia hæc motuum genera in anima quærit: in quibus aliud quod mouet aliud eſt quod mouetur, cum nihil horum in animam cadere poſſit, in qua nulla diſcretio eſt mouentis & moti. Quis eſt igitur, dicet aliquis, aut unde intelligitur animæ motus, ſi horum nullus eſt? Sciet hoc quisquis noſſe deſiderat vel Platone dicente vel Tullio. quinetiam ceteris, quæ mouentur, hic fons hoc principium eſt mouendi. Quanta ſit autem vocabuli hujus expreſſio, quo anima fons motus vocatur, facile reperies, ſi rei inuiſibilis motum ſine

auctore

[a]uctore atque ideo ſine initio ac ſine fine prodeuntem & [c]etera mouentem mente concipias: cui nihil ſimilius de viſibilibus quam fons potuerit reperiri; qui ita principium eſt aquæ, vt cum de ſe fluuios & lacus procreet, à nullo naſci ipſe dicatur. nam, ſi ab alio naſceretur, non eſſet ipſe principium: & ſicut fons non ſemper facile deprehenditur; ab ipſo tamen qui funduntur aut Nilus eſt, aut Eridanus, aut Iſter, aut Tanais; &, vt illorum capacitatem videndo admirans, & intra te tantarum aquarum originem requirens, cogitatione recurris ad fontem, & hunc omnem motum intelligis de primo ſcaturiginis manare principio: ita cum corporum motum, ſeu diuina ſeu terrena ſint, conſiderando quærere forte auctorem velis, mens tua ad animam quaſi ad fontem recurrat, cujus motum etiam ſine corporis miniſterio teſtantur cogitationes, gaudia, ſpes, timores. nam motus ejus eſt boni malique diſcretio, virtutum amor, cupido vitiorum; ex quibus effluunt omnes inde naſcentium rerum meatus. motus enim ejus eſt quicquid iraſcimur, & in feruorem mutuæ colliſionis armamur: vnde paulatim procedens rabies fluctuat præliorum. motus ejus eſt; quod in deſideria rapimur, quod cupiditatibus alligamur. ſed hi motus ſi ratione gubernentur proueniunt ſalutares: ſi deſtituantur; in præceps & rapiuntur & rapiunt. Didiciſti motus animæ, quos modo ſine miniſterio corporis modo per corpus exercet. ſi vero ipſius mundanæ animæ motus requires; cæleſtem volubilitatem & ſphærarum ſubjacentium rapidos impetus intuere, ortum occaſumve ſolis, curſus ſiderum vel recurſus; quæ omnia anima mouente proueniunt. immobilem vero eam dicere, quæ mouet omnia, Ariſtoteli non conuenit (qui quantus in aliis ſit probatum eſt,) ſed illi tantum, quem vis naturæ quem ratio manifeſta non moueat.

CAP. XVII.

Scipionem ab auo ſuo Africano tam ad ocioſas quam ad negocioſas virtutes incitatum fuiſſe: tum de tribus philoſophiæ partibus, quarum nullam Cicero intactam præterierit.

EDocto *igitur atque aſſerto animæ motu, Africanus qualiter exercitio ejus vtendum ſit in hæc verba mandat & præcipit.* Hanc tu exerce optimis in rebus. ſunt autem optimæ curæ de ſalute patriæ: quibus agitatus & exercitatus animus, velocius in hanc ſedem & domum ſuam peruolabit, idque ocius faciet, ſi jam tum cum erit incluſus in corpore eminebit foras, & ea quæ extra erunt contemplans, quam maxime ſe à corpore abſtrahet. namque eorum animi, qui ſe voluptatibus corporis dediderunt, earumq; ſe quaſi miniſtros præbuerunt, impulſuque libidinum voluptatibus obedientium deorum & hominum jura violauerunt, corporibus elapſi, circum terram ipſam volutantur; nec hunc in locum niſi multis agitati ſæculis reuertuntur. *In ſuperiore hujus operis parte diximus alias otioſas, alias negotioſas eſſe virtutes; & illas philoſophis has rerumpublicarū rectoribus conuenire; vtraſque tamen exercentem facere beatum. hæ virtutes interdum diuiduntur; nonnumquam vero miſcentur, cum vtrarumque capax & natura & inſtitutione animus inuenitur. nam ſi quis ab omni quidem doctrina habeatur alienus, in republica tamen & prudens & temperatus & fortis & juſtus ſit; hic à feriatis remotus eminet tamen actualium vigore virtutū; quibus nihilominus cælum cedit in præmium. ſi quis vero inſita quiete naturæ non ſit aptus ad agendum; ſed ſolum*

cum optima conſcientiæ dote erectus ad ſupera doctrinæ ſupellectilem ad exercitium diuinæ diſputationis expendat, ſectator cæleſtium deuius caducorum; is quoque ad cæli verticem otioſis virtutibus ſubuehitur. ſæpe tamen euenit vt idem pectus & agendi & diſputandi perfectione ſublime ſit; & cælum vtroque adipiſcatur exercitio virtutum. Romulus nobis in primo genere ponatur: cuius vita virtutes numquam deſeruit; ſemper exercuit. In ſecundo Pythagoras, qui agendi neſcius, fuit artifex diſſerendi; & ſolas doctrinæ & conſcientiæ virtutes ſecutus eſt. ſint in tertio ac mixto genere apud Græcos Lycurgus & Solon; inter Romanos Numa, Catones ambo, multique alii qui & philoſophiam hauſerunt altius & firmamentum reipublicæ præſtiterunt. ſoli enim ſapientiæ otio deditos vt abunde Græcia tulit, ita Roma non neſciuit. Quoniam igitur Africanus noſter quem modo auus præceptor inſtituit, ex illo genere eſt; quod & de doctrina viuendi regulam mutuatur & ſtatum publicum virtutibus fulcit: ideo ei perfectionis geminæ præcepta mandantur: ſed vt in caſtris locato & ſudanti ſub armis, primum virtutes politicæ ſuggeruntur his verbis: Sunt autem optimæ curæ de ſalute patrię, quibus agitatus & exercitatus animus, velocius in hanc ſedem & domum ſuam prouolabit. deinde quaſi non minus docto quam forti viro philoſophis aptæ ſubduntur, cum dicitur: idque ocius faciet, ſi jam tunc cum erit incluſus in corpore eminebit foras, & ea quæ extra erunt contemplans quam maxime ſe à corpore abſtrahet. Hæc enim illius ſunt præcepta doctrinæ, quæ illam dicit mortem philoſophantibus appetendam. ex qua fit vt adhuc in corpore poſiti corpus vt alienam ſarcinam, in quantum patitur natura, deſpiciant. & facile nunc atque oportune virtutes ſuadet; poſtquam quanta & quam diuina præmia vir-

tutibus

tutibus debeantur edixit. Sed quia inter leges quoque illa imperfecta dicitur, in qua nulla deuiantibus pœna ſancitur; ideo in concluſione operis pœnam ſancit extra hæc præcepta viuentibus, quem locum Er ille Platonicus copioſius exſecutus eſt ſæcula infinita dinumerans; quibus nocentum animæ in eaſdem pœnas ſæpe reuolutæ ſero de tartaris emergere permittuntur, & ad naturæ ſuæ principia, quod eſt cælum, tandem impetrata purgatione remeare. neceſſe eſt enim omnem animam ad originis ſuæ ſedem reuerti. ſed quæ corpus tamquam peregrinæ incolunt cito poſt corpus velut ad patriam reuertuntur. quæ vero corporum illecebris vt ſuis ſedibus inhærent; quanto ab illis violentius ſeparantur, tanto ad ſupera ſerius reuertuntur. Sed jam finem ſomnio cohibita diſputatione faciamus, hoc adjecto quod concluſionem decebit. Quia cum ſint totius philoſophiæ tres partes, moralis, naturalis, & rationalis: & ſit moralis quæ docet morum elimatam perfectionem; naturalis, quæ de diuinis corporibus diſputat; rationalis, cum de incorporalibus ſermo eſt, quæ mens ſola complectitur: nullam de tribus Tullius in hoc ſomnio prætermiſit. nam illa ad virtutes amoremque patriæ & ad contemptum gloriæ adhortatio, quid aliud continet niſi ethicæ philoſophiæ inſtituta moralia? cum vero vel de ſphærarum modo, vel de nouitate ſiue magnitudine ſiderum, deque principatu ſolis & circis cæleſtibus cinguliſque terreſtribus & oceani ſitu loquitur, & harmoniæ ſuperum pandit arcanum: phyſicæ decreta commemorat. at cum de motu & immortalitate animæ diſputat; cui nihil conſtat ineſſe corporeum, cujuſque eſſentiam nullius ſenſus ſed ſola ratio deprehendit: illic ad altitudinem philoſophiæ adſcendit. Vere igitur pronunciandum eſt nihil hoc opere perfectius, quo vniuerſa philoſophiæ continetur integritas.

AVRE-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

AVRELII MACROBII

AMBROSII THEODOSII

V. C. & *inluſtris*

CONVIVIORVM PRIMI DIEI

Saturnaliorum.

LIBER PRIMVS.

MVLTAS *variasque res in hac vita nobis, Euſtathi fili, natura conciliauit: ſed nulla nos magis quam eorum qui è nobis eſſent procreati caritate deuinxit: eamque noſtram in his educandis atque erudiendis curam eſſe voluit; vt parentes neque, ſi id quod cuperent ex ſententia cederet, tantum vlla alia ex re voluptatis, neque, ſi contra eueniret, tantum mæroris capere poſſint. hinc eſt quod mihi quoque inſtitutione tua nihil antiquius æſtimatur. ad cujus perfectionem compendia longis amfractibus anteponenda ducens, moræque omnis impatiens, non operior vt per hæc ſola promoueas quibus ediſcendis nauiter ipſe inuigilas: ſed ago, vt ego quoque tibi legerim; & quicquid mihi vel te jam in lucem edito, vel antequam naſcereris, in diuerſis ſeu Græcæ ſeu Romanæ linguæ voluminibus elaboratum eſt, id totum ſit tibi ſcientiæ ſupellex: & quaſi de quodam litterarum peno, ſi quando vſus venerit, aut hiſtoriæ quæ in librorum ſtrue latens clam vulgo eſt, aut dicti factive memorabilis reminiſcendi, facile id tibi inuentu atque depromptu ſit. Nec indigeſte tamquam in acervum congeſſimus digna memoratu: ſed variarum*

rerum

rerum diſparilitas auctoribus diuerſa, confuſa temporibus, ita in quoddam digeſta corpus eſt; vt, quæ indiſtincte atque promiſcue ad memoriæ ſubſidium annotaueramus, in ordinem inſtar membrorum cohærentia conuenirent. Nec mihi vitio vertas, ſi res, quas ex lectione varia mutuabor, ipſis ſæpe verbis quibus ab ipſis auctoribus enarratæ ſunt explicabo. quia præſens opus non eloquentiæ oſtentationem, ſed noſcendorum congeriem pollicetur. & boni conſulas oportet, ſi notitiam vetuſtatis modo noſtris non obſcure, modo ipſis antiquorum fideliter verbis recognoſcas, prout quæque ſe vel enarranda vel transferenda ſuggeſſerint. apes enim quodammodo debemus imitari, quæ vagantur & flores carpunt; deinde quicquid attulere diſponunt ac per fauos diuidunt; & ſuccum varium in vnum ſaporem mixtura quadam & proprietate ſpiritus ſui mutant. Nos quoque, quicquid diuerſa lectione quæſiuimus, committemus ſtylo; vt in ordinem eodem digerente coaleſcant. nam & in animo melius diſtincta ſeruantur; & ipſa diſtinctio non ſine quodam fermento, quo conditur vniuerſitas, in vnius ſaporis vſum varia libamenta confundit: vt, etiamſi quid apparuerit vnde ſumptum ſit, aliud tamen eſſe quam vnde ſumptum noſcetur appareat. quod in corpore noſtro videmus ſine vlla opera noſtra facere naturam. Alimenta quæ accipimus, quamdiu in ſua qualitate perſeuerant, & ſolida innatant, male ſtomacho oneri ſunt. at cum ex eo, quod erant, mutata ſunt; tum demum in vires & ſanguinem tranſeunt. idem in his quibus aluntur ingenia præſtemus; vt quæcumque hauſimus, non patiamur integra eſſe ne aliena ſint; ſed in quandam digeriem concoquantur. alioquin in memoriam ire poſſunt, non in ingenium. Ex omnibus colligamus vnde vnum fiat ex omnibus, ſicut vnus numerus fit ex ſingulis. hoc faciat noſter animus; omnia, quibus

est

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

*ſit adiutus, abſcondat; ipſum tamen oſtendat quod ef-
ecit: vt qui odora pigmenta conficiunt, ante omnia cu-
ant vt nullius ſint odoris propria quæ condientur, con-
uſura videlicet omnium ſuccos odoraminum in ſpira-
nentum vnum. Vides quam multorum vocibus chorus
onſtet. vna tamen ex omnibus redditur. aliqua eſt il-
ic acuta, aliqua grauis, aliqua media: accedunt viris
æminæ: interponitur fiſtula. ita ſingulorum illic latent
voces, omnium apparent: & fit concentus ex diſſonis.
ale hoc præſens opus volo. multæ in illo artes, multa
ræcepta ſint, multarum ætatum exempla, ſed in vnum
onſpirata. in quibus ſi neque ea quæ jam tibi ſunt co-
nita aſperneris, nec quæ ignota ſunt vites: inuenies plu-
ima, quæ ſit aut voluptati legere, aut cultui legiſſe, aut
vſui meminiſſe. nihil enim huic operi inſertum puto aut
ognitu inutile aut difficile perceptu; ſed omnia quibus
it ingenium tuum vegetius, memoria adminiculatior,
ratio ſollertior, ſermo incorruptior: niſi ſicubi nos ſub
lio ortos cælo Latinæ linguæ vena non adiuuet. Quod
b his, ſi tamen quibuſdam forte nonnumquam tempus
voluntasque erit iſta cognoſcere, petitum impetratum-
ue volumus, vt æqui bonique conſulant, ſi in noſtro
ermone natiua Romani oris elegantia deſideretur. Sed
e ego incautus ſum, qui venuſtatem reprehenſionis
ncurri à M. quondam Catone profectæ in A. Al-
inum, qui cum L. Lucullo conſul fuit. is Albi-
us res Romanas oratione Græca ſcriptitauit. in ejus
iſtoriæ primo ſcriptum eſt ad hanc ſententiam: Ne-
ninem ſuccenſere ſibi conuenire, ſi quid in illis libris pa-
um compoſite aut minus eleganter ſcriptum foret.
am ſum, inquit, homo Romanus natus in Latio; &
loquium Græcum à nobis alieniſſimum eſt. ideoque ve-
iam gratiamque malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet er-
atum, poſtulauit. Ea cum legiſſet M. Cato: Ne tu,*

 inquit,

inquit, Aule nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare. nam petere veniam ſolemus aut cum imprudentes errauimus, aut cum noxam imperio compellentis admiſimus. te, inquit, oro, quis perpulit vt id committeres quod priuſquam faceres peteres vti ignoſceretur? Nunc argumentum, quod huic operi dedimus, velut ſub quodā prologi habitu dicemus.

CAP. I.

Argumentum operis totius.

SATVRNALIBVS apud Vettium Prætextatum Romanæ nobilitatis proceres doctique alii congregantur; & tempus ſollemniter feriatum deputant colloquio liberali, conuiuia quoque ſibi mutua comitate præbentes, nec diſcedentes à ſe niſi ad nocturnam quietem. nam per omne ſpatium feriarum meliorem diei partem ſeriis diſputationibus occupantes, cœnæ tempore ſermones conuiuiales agitant: ita vt nullum diei tempus docte aliquid vel lepide proferendi vacuum relinquatur, ſed erit in menſa ſermo jucundior; vt habeat voluptatis amplius, ſeueritatis minus. nam cum apud alios quibus ſunt deſcripta conuiuia, tum in illo Platonis ſympoſio non auſteriore aliqua de re conuiuarum ſermo, ſed Cupidinis varia & lepida deſcriptio eſt. in quo quidem Socrates non artioribus, vt aſſolet, nodis vrget atque implicat aduerſarium; ſed eludendi magiſque decertandi modo apprehenſis dat elabendi prope atque effugiendi locum: oportet enim verſari in conuiuio ſermones vt caſtitate integros, ita appetibiles venuſtate. Matutina vero erit robuſtior diſputatio; quæ viros & doctos & præclariſſimos deceat. neque enim Cottæ, Lælii, Scipiones ampliſſimis de rebus quoad Romanæ litteræ erunt, in veterum libris diſputabunt: Prætextatos vero, Flauianos,

[..]ianos, Albinos, Symmachos, & Euſtathios, quorum ſplendor ſimilis & non inferior virtus eſt, eodem modo loqui aliquid licitum non erit. Nec mihi fraudi ſit ſi uni aut alteri ex his, quos cœtus coëgit, matura ætas poſterior ſæculo Prætextati ſit. quod licito fieri Platonis dialogi teſtimonio ſunt. quippe Socrate ita Parmenides antiquior, ut hujus pueritia vix illius apprehenderit ſenectutem: & tamen inter illos de rebus arduis diſputatur. inclutum dialogum Socrates habita cum Timæo diſputatione conſumit; quos conſtat eodem ſæculo non fuiſſe. Paralus vero & Xantippus, quibus Pericles pater fuit, cum Protagora apud Platonem diſſerunt, ſecundo aduentu Athenis morante; quos multo ante infamis illa peſtilentia Athenienſis abſumpſerat. Annos ergo coëuntium mitti in digitos, exemplo Platonis nobis ſuffragante, non conuenit. Quo autem facilius quæ ab omnibus dicta ſunt apparere ac ſecerni poſſent; Decium de Poſtumiano quinam ille ſermo aut inter quos fuiſſet ſciſcitantem fecimus. Et ne diutius lectoris deſideria moremur, jam Decii & Poſtumiani ſermo palam faciet, quæ hujus colloquii vel origo fuerit, vel ordo proceſſerit.

CAP. II.

Quæ conuiualis hujus ſermonis origo & quis ordo fuerit.

DECIVS. *Tentanti mihi, Poſtumiane, aditus tuos & molliſſima conſultandi tempora commodo aſſunt feriæ, quas indulget magna pars menſis Iano dicati. ceteris enim ferme diebus, qui perorandis cauſis opportuni ſunt, hora omnino reperiri nulla poteſt; quin tuorum clientium negotia vel defendas in foro, vel domi diſcas. Nunc autem (ſcio te enim non ludo ſed ſerio*

feriari) ſi eſt commodum reſpondere id quod rogatum venio: tibi ipſi, quantum arbitror, non injucundum, mihi vero gratiſſimum feceris. Requiro autem abs te id primum, interfueris ne conuiuio per compluſculos dies continua comitate renouato, eique ſermoni quem prædicare in primis, quemque apud omnes maximis ornare laudibus diceris: quem quidem ego ex patre audiſſem; niſi poſt illa conuiuia Roma profectus Neapoli moraretur. aliis vero nuper interfui admirantibus memoriæ tuæ vires, vniuerſa quæ tunc dicta ſunt per ordinem ſæpe referentis. Poſtumianus: *Hoc vnum, Deci, nobis (vt & ipſe, quantum tua ſinit adoleſcentia, videre & ex patre Albino audire potuiſti) in omni vitæ curſu optimum viſum eſt, vt, quantum ceſſare à cauſarum defenſione licuiſſet, tantum ad eruditorum hominum tuique ſimilium congreſſum aliquem ſermonem conferrem. neque enim recte inſtitutus animus requieſcere aut vtilius aut honeſtius vſquam poteſt, quam in aliqua oportunitate docte ac liberaliter colloquendi interrogandique & reſpondendi comitate. Sed quodnam iſtud conuiuium? an vero dubitandum non eſt quin id dicas quod doctiſſimis procerum ceteriſque nuper apud Vettium Prætextatum fuit, & quod diſcurrens poſt inter reliquos grata viciſſitudo variauit?* Decius: *De hoc ipſo quæſitum venio; & explices velim quale illud conuiuium fuerit, à quo te afuiſſe propter ſingularem omnium in te amicitiam non opinor.* Poſtumianus: *Voluiſſem equidem, neque id illis, vt æſtimo, ingratum fuiſſet. ſed, cum eſſent amicorum complures mihi cauſæ illis diebus pernoſcendæ, ad cœnam tum rogatus meditandi non edendi illud mihi tempus eſſe reſpondi; hortatuſque ſum vt alium potius nullo inuolutum negotio atque à cura liberum quærerent. itaque factum eſt. nam facundum & eruditum virum Euſebium rhetorem; inter Græcos præſtan-*

præſtantem omnibus idem noſtra ætate profeſſis, doctrinæ Latiaris haud inſcium Prætextatus meum in locum conuitari imperauit. Decius: *Vnde igitur illa tibi nota ſunt, quæ tum jucunde & comiter ad inſtituendam vitam exemplis, vt audio, rerum copioſiſſimis & variæ doctrinæ vbertate prolata digeſtaque ſunt?* Poſtumianus: *Cum ſolſtitiali die, qui Saturnaliorum feſta quibus illa conuiuia celebrata ſunt conſecutus eſt, forenſi cura vacuus lætiore animo eſſem domi; eo Euſebius cum paucis è ſectatoribus ſuis venit: ſtatimque vultu renidens; Permagna me, inquit, abs te Poſtumiane cum ex aliis tum hoc maxime gratia fateor obſtrictum, quod à Prætextato veniam poſtulando, mihi in cœna vacuefeciſti locum. itaque intelligo, non ſtudium tantum tuum, ſed ipſam quoque, vt aliquid abs te mihi fiat commodi, conſentire atque adſpirare fortunam. Vis me, inquam, reſtituere id nobis quod debitum tam benigne ac tam libenter fateris; noſtrumque hoc otium, quo perfrui raro admodum licet, eo ducere, vt his, quibus tunc tu interfueris, nunc nos intereſſe videamur? Faciam, inquit, vt vis. Narrabo autem tibi non cibum aut potum, tametſi ea quoque vbertim caſteque affuerint; ſed & quæ vel in conuiuiis vel maxime extra menſam ab iſdem per tot dies dicta ſunt, inquantum potero, animo repetam. quæ quidem ego cum audirem: ad eorum mihi vitam qui beati à ſapientibus dicerentur accedere videbar. nam &, quæ pridie quam adeſſem inter eos dicta ſunt, Auieno mihi inſinuante comperta ſunt; & omnia ſcripto mandaui, ne quid ſubtraheret obliuio. quæ ſi ex me audire geſtis: caue æſtimes diem vnum referendis, quæ per tot dies ſunt dicta, ſufficere.* Decius: *Quemnam igitur & inter quos aut vnde ortum ſermonem Poſtumiane fuiſſe dicebat? ita præſto ſum indefeſſus auditor.* Poſtumianus: *Tum*

*ille, Declinante, inquit, in veſperum die, quem Satu-
nale feſtum erat inſecuturum, cum Vettius Prætexta-
tus domi conuenire geſtientibus copiam faceret: eo v-
nerunt Aurelius Symmachus & Cæcina Albinus, cu
ætate tum etiam moribus ac ſtudiis inter ſe conjuncti-
ſimi. hos Seruius inter Grammaticos doctorem rece
profeſſus, juxta doctrinam mirabilis & amabilis ver-
cundiæ, terram intuens & velut latenti ſimilis ſequeb-
tur. Quos cum proſpexiſſet obuiamque proceſſiſſet,
perblande ſalutauiſſet: conuerſus ad Furium Albinum
qui tum forte cum Auieno aderat, Vis ne, ait, mi Alb
ne, cum his, quos adueniſſe peroportune vides, quoſq
jure ciuitatis noſtræ lumina dixerimus, eam rem de qu
inter nos naſci cœperat ſermo communicemus? Quid
maxime velim? Albinus inquit. nec enim vlla alia
re quam de doctis quæſtionibus colloqui aut nobis a
his poteſt eſſe jucundius. cumque conſediſſent; tum C
cina: Quidnam id ſit, mi Prætextate, tametſi adhu
neſcio; dubitare tamen non debeo eſſe ſcitu optimum
cum & vobis ad colloquendum cauſam attulerit,
nos ejus eſſe expertes non ſinatis. Atque ſcias oport
eum inter nos ſermonem fuiſſe, vt, quoniam dies craſt
nus feſtis Saturno dicatis initium dabit, quando Satur
nalia incipere dicamus, id eſt, quando craſtinum diem
initium ſumere exiſtimemus. & inter nos quidem par
ua quædam de hac diſputatione libauimus. verum, qui
te quicquid in libris latet inueſtigare notius eſt, quam
vt per verecundiam negare poſſis, pergas volo in me
dium proferre quicquid de hoc quod quærimus edoctum
tibi comprehenſumque eſt.*

CAP

CAP. III.

De principio ac diuiſione ciuilis diei.

TVM *Cæcina: Cum vobis, qui me in hunc ſermonem inducitis, nihil ex omnibus quæ veteribus elaborata ſunt aut ignoratio neget, aut obliuio ſubtrahat: ſuperfluum video inter ſcientes nota proferre. Sed ne quis me æſtimet dignatione conſultationis grauari, quicquid de hoc mihi tenuis memoria ſuggeſſerit, paucis reuoluam. Poſt hæc, cum omnes paratos ad audiendum erectoſque vidiſſet, ita exorſus eſt. M. Varro in libro rerum humanarum, quem de diebus ſcripſit,* Homines, *inquit*, qui ex media nocte ad proximam mediam noctem his horis viginti quatuor nati ſunt, vno die nati dicuntur. *quibus verbis ita videtur dierum obſeruationem diuiſiſſe, vt qui poſt ſolis occaſum ante mediam noctem natus ſit illo, quem nox ſecuta eſt, contra vero qui in ſex noctis horis poſterioribus naſcitur, eo die videatur natus qui poſt eam noctem diluxerit. Athenienſes autem aliter obſeruare idem Varro in eodem libro ſcripſit; eoſque à ſolis occaſu ad ſolem iterum occidentem omne id medium tempus vnum diem eſſe dicere. Babylonios porro aliter. à ſole enim exorto ad exortum ejuſdem incipientem id ſpatium vnius diei nomine vocare. Vmbros vero vnum & eundem diem eſſe dicere à meridie ad inſequentem meridiem.* Quod quidem, *inquit Varro*, nimis abſurdum eſt. nam qui Kalendis hora ſexta apud Vmbros natus eſt, dies ejus natalis videri debebit & Kalendarum dimidiatus, & qui poſt Kalendas erit vſque ad horam ejuſdem diei ſextam. *Populum autem Romanum ita vti Varro dixit dies ſingulos annumerare à media nocte ad mediam proxi-*

nam multis argumentis oſtenditur. Sacra ſunt enim Romana partim diurna, alia nocturna. & ea quæ diurna ſunt, ab initio diei ad medium noctis protenduntur: ab hora ſexta noctis ſequentis nocturnis ſacris tempus impenditur. ad hoc ritus quoque & mos auſpicandi eamdem eſſe obſeruationem docet. nam magiſtratus, quando vno die eis & auſpicandum eſt & id agendum ſuper quo proceſſit auſpicium, poſt mediam noctem auſpicantur, & poſt exortum ſolem agunt: auſpicatique & egiſſe eodem die dicuntur. præterea tribuni plebis, quos nullum diem integrum abeſſe Roma licet, cum poſt mediam noctem proficiſcuntur, & poſt primam facem ante mediam noctem ſequentem reuertuntur, non videntur afuiſſe diem: quoniam ante horam noctis ſextam regreſſi partem aliquam illius in vrbe conſumunt. Quintum quoque Mucium jureconſultum dicere ſolitum: lege non iſſe vſurpatum mulierem, quæ, cum Kalendis Ianuariis apud virum matrimonii cauſa eſſe cœpiſſet, ad diem quartum Kalendas Ianuarias ſequentes vſurpatum iſſet. non enim poſſe impleri trinoctium, quo abeſſe à viro vſurpandi cauſa ex duodecim tabulis deberet: quoniam tertiæ noctis poſteriores ſex horæ alterius anni eſſent, qui inciperet ex Kalendis. Vergilius quoque id ipſum oſtendit, vt hominem decuit poëticas res agentem, recondita atque operta veteris ritus ſignificatione:

Torquet, *inquit*, medios nox humida curſus:
Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis.

his enim verbis diem, quem Romani ciuilem appellauerunt, à ſexta noctis hora oriri admonet. idem poëta quando nox quoque incipiat expreſſit in ſexto. cum enim dixiſſet:

Hac vice ſermonum roſeis aurora quadrigis
Iam medium æthereo curſu trajecerat axem:

nox

mox ſuggeſſit vates:

Nox ruit Ænea. nos flendo ducimus horas.

ita obſeruantiſſimus ciuilium definitionum diei & noctis initia deſcripſit. qui dies ita diuiditur. Primum tempus diei dicitur mediæ noctis inclinatio; deinde gallicinium; inde conticuum, cum & galli conticeſcunt & homines etiam tum quieſcunt; deinde diluculum, id eſt, cum incipit dies dignoſci; inde mane, cum dies clarus eſt. mane autem dictum aut quod ab inferioribus, id eſt, à manibus exordium lucis emergat, aut, quod verius mihi videtur, ab omine boni nominis. nam & Lanuuii mane pro bono dicunt: ſicut apud nos quoque contrarium eſt immane. vt, immanis bellua, vel, immane facinus, & hoc genus cetera, pro non bono. deinde à mane ad meridiem, hoc eſt, ad medium diei. inde jam ſupra vocatur tempus occiduum; & mox ſuprema tempeſtas, hoc eſt diei nouiſſimum tempus. ſicut expreſſum eſt in duodecim tabulis: SOLIS. OCCASVS. SVPREMA. TEMPESTAS. ESTO. deinde veſpera; quod à Græcis tractatũ eſt. illi enim ἑσπέραν à ſtella heſpero dicunt: vnde & Heſperia Italia, quod occaſui ſubjecta ſit, nominatur. ab hoc tempore prima fax dicitur; deinde concubia; & inde intempeſta; quæ non habet idoneum tempus rebus gerendis. hæc eſt diei ciuilis à Romanis obſeruata diuiſio. ergo noctu futura, cum media eſſe cœperit, auſpicium Saturnaliorum erit; quibus die craſtini mos inchoandi eſt.

conticinium. Pontanus hic. ita et Merc. ad Non. v. conticinium. p. 313. quam putat Macrobium a Nonio imui.

CAP. IV.

Latine dici Saturnaliorum, noctu futura, &, die craſtini.

HIc, cum omnes quaſi vetuſtatis promptuarium Albini memoriam laudauiſſent, Prætextatus

Auienum videns Furio inſuſurrantem, Quidnam hoc eſt, mi Auiene, inquit, quod vni Albino indicatum clam ceteris eſſe velis? tum ille: Moueor quidem auctoritate Cæcinæ, nec ignoro errorem in tantam non cadere doctrinam: aures tamen meas iſta verborum nouitas perculit; cum, noctu futura, *&,* die craſtini, *magis quam* nocte futura, *&,* die craſtino, *dicere vt regulis placet maluit. nam,* noctu, *non appellatio ſed aduerbium eſt. porro,* futura, *quod nomen eſt, non poteſt cum aduerbio conuenire. nec dubium eſt hoc inter ſe eſſe* noctu *&* nocte, *quod* diu *&* die. *& rurſus,* die *&* craſtini, *non de eodem caſu ſunt; & niſi caſus idem nomina in hujuſmodi elocutione non jungit.* Saturnaliorum *deinde cur malimus quam* Saturnalium *dicere opto dinoſcere. Ad hæc cum Cæcina renidens taceret; & Seruius à Symmacho rogatus eſſet quidnam de his exiſtimaret: Licet, inquit, in hoc cœtu non minus nobilitate quam doctrina reuerendo, magis mihi diſcendum ſit quam docendum: famulabor tamen arbitrio jubentis; & inſinuabo primum de Saturnalibus, poſt de ceteris, vnde ſit ſic eloquendi non nouitas ſed vetuſtas. Qui* Saturnalium *dicit, regula innititur. nomina enim quæ datiuum pluralem in* bus, *mittunt, numquam genitiuum ejuſdem numeri ſyllaba creuiſſe patiuntur; ſed aut totidem habet; vt,* monilibus monilium, ſedilibus ſedilium; *aut vna ſyllaba minus eſt; vt,* carminibus carminum, luminibus luminum. *ſic ergo* Saturnalibus *rectius* Saturnalium *quam* Saturnaliorum. *ſed, qui* Saturnaliorum *dicunt, auctoritate magnorum muniuntur virorum. nam & Salluſtius in tertia* Bacchanaliorum *ait; & Maſurius Faſtorum ſecundo* Vinaliorum dies, *inquit,* Ioui ſacer eſt, non, vt quidam putant, Veneri. *&, vt ipſos quoque Grammaticos in teſtimonium citem, Verrius Flaccus in eo libello, qui*

add. Nonium in Bacchanaliorum. VIII. 49.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

qui Saturnus inſcribitur Saturnaliorum, inquit, dies apud Græcos quoque feſti habentur. & in eodem libro Dilucide me, inquit, de conſtitutione Saturnaliorum ſcripſiſſe arbitror. item Iulius Modeſtus de feriis Saturnaliorum, inquit, feriæ. & in eodem libro Antias, inquit, Agonaliorum repertorem Numam Pompilium refert. Hæc tamen, inquies, auctoritas quæro an poſſit aliqua ratione defendi. planè, quatenus alienum non eſt committi Grammaticum cum ſua analogia, tentabo ſuſpicionibus eruere quid ſit quod eos à ſolita enunciatione detorſerit, vt mallent Saturnaliorum quam Saturnalium dicere. Ac primum æſtimo quod hæc nomina, quæ ſunt feſtorum dierum neutralia carentque numero ſingulari, diuerſæ conditionis eſſe voluerunt ab his nominibus quæ vtroque numero figurantur. Compitalia enim, & Bacchanalia, & Agonalia, Vinaliaque, & reliqua his ſimilia feſtorum dierum nomina ſunt, nec ſingulariter nominantur; aut, ſi ſingulari numero dixeris, non idem ſignificabis niſi adjeceris feſtum: vt, Bacchanale feſtum, Agonale feſtum, & reliqua: vt jam non poſitiuum ſit ſed adjectiuum, quod Græci ἐπίθετον vocant. animati ſunt ergo ad faciendam diſcretionem in genitiuo caſu; vt ex hac declinatione exprimerent nomen ſollemnis diei, ſcientes in nonnullis ſæpe nominibus datiuo in bus exeunte, nihilominus genitiuum in rum finiri: vt, domibus domorum, duobus duorum, ambobus amborum. Ita &, viridia, cum ἀντὶ ἐπιθέτου accipiuntur, genitiuum in ium faciunt; vt, viridia prata, viridium pratorum. cum vero ipſam loci viriditatem ſignificare volumus; viridiorum dicimus: vt cum dicitur; formoſa facies viridiorum. tunc enim viridia quaſi poſitiuum ponitur non accidens. tanta enim apud veteres fuit licentia hujus genitiui; vt Aſinius Pollio vectigaliorum frequenter

quenter vſurpet : quod vectigal *non minus dicat quam* vectigalia. *ſed & cum legamus*; læuaque ancile gerebat: *tamen &* anciliorum *relatum eſt. Videndum ergo ne magis varietas veteres delectauerit, quam vt ad amuſſim verum ſit feſtorum dierum nomina ſic vocata. ecce enim, & præter ſollemnium dierum vocabula, alia quoque ſic declinata reperimus vt præcedens ſermo patefecit*; viridiorum, &, vectigaliorum, & anciliorum. *ſed & ipſa feſtorum nomina ſecundum regulam declinata apud veteres reperio: ſiquidem Varro* Ferialium diem *ait à* ferendis in ſepulchra epulis *dici. non dixit* Ferialiorum. *& alibi* Floralium *non* Floraliorum *ait, cum idem non ludos florales illic ſed ipſum feſtum Floralia ſignificaret. Maſurius etiam ſecundo Faſtorum,* Liberalium dies, *inquit,* à pontificibus agonium Martiale appellatur. *& in eodem libro :* Eam noctem deincepsque inſequentem diem qui eſt Lucarium, *non dixit,* Lucariorum. *itemque,* Liberalium, *multi dixere, non,* Liberaliorum. *vnde pronunciandum eſt veteres indulſiſſe copiæ per varietatem : vt dicebant*, exanimos & exanimes, inermos & inermes, *tum* hilaros *atque* hilares. *& ideo certum eſt licito &* Saturnalium & Saturnaliorum *dici : cum alterum regula cum auctoritate, alterum etſi ſola ſed multorum defendat auctoritas. reliqua autem verba, quæ Auieno noſtro noua viſa ſunt, veterum nobis ſunt teſtimoniis aſſerenda. Ennius enim, niſi cui videtur inter noſtræ ætatis politiores munditias reſpuendus,* noctu concubia *dixit his verſibus:*

Qua Galli furtim noctu ſumma arcis adorti
Mœnia concubia, vigileſque repente cruentant:

quo in loco animaduertendum eſt non ſolum quod noctu concubia, *ſed quod etiam* qua noctu *dixerit. & hoc*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

hoc poſuit in annalium ſeptimo: in quorum tertio clarius idem dixit:

Hac noctu filo pendebit Etruria tota.

Claudius quoque Quadrigarius annali tertio: Senatus autem de noctu conuenire, noctu multa domum dimitti. *Non eſſe ab re puto hoc in loco id quoque admonere, quod decemuiri in duodecim tabulis inuſitate* nox *pro* noctu *dixerunt. Verba hæc ſunt:* SEI. NOX. FVRTVM. FACTVM. ESIT. SEI. IM. OCCISIT. IOVRE. CAISVS. ESTO. *in quibus verbis id etiam notandum eſt, quod ab eo quod eſt,* is, *non,* eum, *caſu accuſatiuo ſed,* im, *dixerunt. Sed nec,* die craſtini, *à doctiſſimo viro ſine veterum auctoritate prolatum eſt: quibus mos erat modo* diequinti *modo* diequinte *pro aduerbio copulatiue dicere. cujus indicium eſt quod ſyllaba ſecunda corripitur quæ natura producitur cum ſolum dicitur* die. *Quod autem diximus extremam iſtius vocis ſyllabam tum per* e, *tum per* i, *ſcribi; conſuetum id veteribus fuit vt his litteris plerumque in fine indifferenter vterentur; ſicut* præfiſcine *&* præfiſcini, procliue *&* procliui. *Venit, ecce, illius verſus Pomponiani in memoriam qui eſt ex Attellana, quæ Meuia inſcribitur:*

Dies hic ſextus, cum nihil egi; die quarte moriar fame.

Die priſtine *eodem modo dicebatur; quod ſignificabat die priſtino, id eſt priore: quod nunc pridie dicitur conuerſò compoſitionis ordine, quaſi* priſtino die. *nec inficias eo lectum apud veteres,* die quarto. *ſed inuenitur de tranſacto non de futuro poſitum. nam Cn. Mattius homo impenſe doctus, in mimiambis pro eo dicit quod nudiusquartus nos dicimus, in his verſibus;*

Nuper die quarto vt recordor, & certe
Aquarium vrceum vnicum domi fregit.

hoc

cf. cum his et 177. Gell. N.A. X. 24. et Nonium in Die quarte et Die quarto. V. 79.

hoc igitur intererit vt, die quarto, *quidem de præterito dicamus*, die quarti *autem de futuro. Verum ne de* die craſtini *nihil retuliſſe videamur: ſuppetit Cælianum illud ex libro hiſtoriarum ſecundo:* Si vis mihi equitatum dare, & ipſe cum cetero exercitu me ſequi: die quinti Romæ in Capitolium curabo tibi cœnam coctam. *Hic Symmachus, Cælius tuus, inquit, & hiſtoriam & verbum ex Originibus M. Catonis accepit; apud quem ita ſcriptum eſt:* Igitur dictatorem Karthaginenſium magiſter equitum monuit; Mitte mecum Romam equitatum, diequinti in Capitolio cœna cocta erit. *Et Prætextatus: Æſtimo nonnihil ad demonſtrandam conſuetudinem veterum etiam prætoris verba conferre; quibus more majorum ferias concipere ſolet, quæ appellantur Compitalia. ea verba hæc ſunt:* DIE. NONI. POPOLO. ROMANO. QVIRITIBVS. COMPITALIA. ERVNT. QVANDO. CONCEPTA. FOVERINT. N.

CAP. V.

De exauctoratis obſoletiſque verbis: tum recte ac Latine dici, *mille verborum eſt*.

TVM *Auienus adſpiciens Seruium, Curius, inquit, & Fabricius & Coruncanius antiquiſſimi viri, vel etiam his antiquiores Horatii illi trigemini plane ac dilucide cum ſuis fabulati ſunt: neque Auruncorum aut Sicanorum aut Pelaſgorum, qui primi coluiſſe in Italia dicuntur, ſed ætatis ſuæ verbis vtebantur. tu autem perinde quaſi cum matre Euandri loquare, vis nobis verba multis jam ſæculis oblitterata reuocare: ad quorum congeriem præſtantes quoque viros, quorum memoriam continuus legendi vſus inſtruit, incitaſti.*

ſed

ſed antiquitatem vobis placere jactatis; quod honeſta & ſobria & modeſta ſit. viuamus ergo moribus præteritis, præſentibus verbis loquamur. ego enim id, quod à C. Cæſare excellentis ingenii ac prouidentiæ viro in primo Analogiæ libro ſcriptum eſt, habeo ſemper in memoria atque in pectore, vt tamquam ſcopulum ſic fugiam infrequens atque inſolens verbum: mille denique verborum talium eſt: quæ, cum in ore priſcæ auctoritatis crebro fuerint, exauctorata tamen à ſequenti ætate repudiataque ſunt. horum copiam proferre nunc poſſem, ni tempus noctis jam propinquantis neceſſariæ diſceſſionis nos admoneret. Bona verba, quæſo, Prætextatus morali, vt aſſolet, grauitate ſubjecit: nec inſolenter parentis artium antiquitatis reuerentiam verberemus. cujus amorem tu quoque dum diſſimulas magis prodis. cum enim dicis, mille verborum eſt; *quid aliud ſermo tuus niſi ipſam redolet vetuſtatem? nam licet M. Cicero in oratione, quam pro Milone concepit, ita ſcriptum reliquerit:* Ante fundum Clodij, quo in fundo propter inſanas illas ſubſtructiones facile mille hominum verſabatur valentium. *non,* verſabantur; *quod in libris minus accurate ſcriptis reperiri ſolet. & in ſexta in Antonium;* Qui vmquam in illo Iano inuentus eſt, qui L. Antonio mille nummum ferret expenſum? *licet Varro quoque ejusdem ſæculi homo in ſeptimodecimo Humanarum dixerit;* Plus mille & centum annorum eſt: *tamen fiduciam ſic componendi non niſi ex antecedentium auctoritate ſumpſerunt. nam Quadrigarius in tertio annalium ita ſcripſit:* Ibi occiditur mille hominum. *& Lucilius in tertio Satyrarum;*

Ad portam mille, à porta eſt ſex inde Salernum.

alibi vero etiam declinationem huius nominis exſecutus eſt. nam in libro quintodecimo ita dicit:

Hunc

Hinc. cit. Turn. adv. XVIII. 14

Hunc milli paſſum qui vicerit atque duobus
Campanus ſonipes; ſubcurſor nullus ſequetur
Majore ſpatio ac diuerſus videbitur ire.

idem in libro nono:

Tu milli nummûm potes vno quærere centum.

milli paſſum, *dixit*, *pro*, mille paſſibus, *&*, milli nummûm, *pro*, mille nummis; *aperteque oſtendit*, mille, *& vocabulum eſſe, & ſingulari numero dici, & caſum etiam capere ablatiuum, ejuſque pluratiuum eſſe* milia. mille *enim non ex eo ponitur, quod Græce chilia dicuntur, ſed quod chilias. & ſicut vna chilias & duæ chiliades, ita vnum mille & duo milia veteres certa atque directa ratione dicebant. Et heus tu? his ne tam doctis viris, quorum M. Cicero & Varro imitatores ſe gloriantur, adimere vis in verborum comitiis jus ſuffragandi: & tamquam ſexagenarios majores de ponte deiicies? plura de hoc diſſeremus, ni vos inuitos ab inuito diſcedere hora cogeret. Sed vultis ne diem ſequentem, quem plerique omnes abaco & latrunculis conterunt, nos iſtis ſobriis fabulis à primo lucis in cœnæ tempus, ipſam quoque cœnam non obrutam poculis, non laſciuientem ferculis, ſed quæſtionibus doctis pudicam & mutuis ex lecto relationibus exigamus? ſic enim ferias præ omni negotio fetas commodi ſenſerimus, non animum, vt dicitur, remittentes (nam remittere, inquit Muſonius, animum quaſi amittere eſt) ſed demulcentes eum paululum atque laxantes jucundis honeſtisque ſermonum illectationibus? quod ſi ita decernitis: dis Penatibus meis huc conueniendo gratiſſimum feceritis. Tum Symmachus: Nullus, qui quidem ſe dignum hoc conuentu meminerit, ſodalitatem hanc vel ipſum conuentus regem repudiabit. ſed, ne quid ad perfectionem cœtus deſideretur, inuitandos ad eundem congreſſum conuictumque cenſeo Flauianum, (qui quamtum ſit, mirandum,*

mirandum, viro venuſto patre præſtantior non minus ornatu morum grauitateque vitæ quam copia profundæ eruditionis aſſeruit) ſimulque Poſtumianum qui forum defenſionum dignatione nobilitat, & Euſtathium; qui tantus in omni philoſophiæ genere eſt, vt ſolus nobis repræſentet ingenia trium philoſophorum, de quibus noſtra antiquitas gloriata eſt. illos dico; quos Athenienſes quondam ad ſenatum legauerunt impetratum vti multam remitteret, quam ciuitati eorum fecerat propter Oropi vaſtationem. ea multa fuerat talentûm fere quingentum. erant iſti philoſophi Carneades ex Academia, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus: quos ferunt ſeorſum quemque oſtentandi gratia per celeberrima vrbis loca magno conuentu hominum diſſertauiſſe. fuit, vt relatum eſt, facundia Carneades violenta & rapida, ſcita & tereti Critolaus, modeſta Diogenes & ſobria. ſed in ſenatum introducti interprete vſi ſunt Cælio ſenatore. at hic noſter cum ſectas omnes aſſecutus, ſed probabiliorem ſecutus ſit; omniaque hæc inter Græcos genera dicendi ſolus impleat: inter nos tamen ita ſui locuples interpres eſt, vt neſcias qua lingua facilius vel ornatius expleat operam diſſerendi. Probauere omnes Q. Aurelij judicium quo edecumatos elegit ſodales: atque his ita conſtitutis, primum à Prætextato, ſimul deinde à ſe diſcedentes domum quiſq; ſuam regreſſi ſunt.

CAP. VI.

De origine ac vſu *prætextæ*; & quomodo hæc in vſum tranſierit nominis; inibique de aliorum quorundam nominum propriorum origine.

POSTERO *die ad ædes Vettij matutini omnes, inter quos pridie conuenerat, affuerunt, quibus Prætextatus in bibliothecam receptis, in qua eos opperieba-*

tur, Præclarum, inquit, diem mihi fore video, cum & vos adeſtis, & affuturos ſe illi, quos ad conuentus noſtri ſocietatem rogari placuit ſpoponderunt. ſoli Poſtumiano antiquior viſa eſt inſtruendarum cura defenſionum; in cujus abnuentis locum Euſebium Graia & doctrina & facundia rhetorem ſubrogaui: inſinuatumque omnibus vt ab exorto die ſe nobis indulgerent, quandoquidem nullis hodie officiis publicis occupari fas eſſet. togatus certe, vel trabeatus, paludatusque ſeu prætextatus hac die videtur nullus. tum Auienus (vt ei interpellandi mos erat) Cum ſacrum mihi, ait, ac reipublicæ nomen, Prætextate, tuum inter vocabula diuerſi habitus refers: admoneor non ludicræ, vt æſtimo quæſtionis. cum enim veſtitus togæ vel trabeæ ſeu paludamenti nullum de ſe proprii nominis vſum fecerit; quæro abs te cur hoc de ſolo prætextæ habitu vſurpauerit vetuſtas, aut huic nomini quæ origo contigerit? Inter hæc Auieni dicta Flauianus & Euſtathius, par inſigne amicitiæ, ac minimo poſt Euſebius ingreſſi alacriorem fecere cœtum; acceptaq; ac reddita ſalutatione conſederunt, percunctantes quidnam offenderint ſermocinationis. Tum Vettius, Peropportune, inquit, affuiſtis mihi aſſertorem quærenti. mouet enim mihi Auienus noſtri nominis quæſtionem; & ita originem ejus flagitat, tamquam fides ab eo generis exigatur. nam, cum nullus ſit qui appelletur ſuo nomine vel togatus vel trabeatus vel paludatus, cur Prætextatus nomen habeatur poſtulat in medium proferri. ſed & cum poſti inſcriptum ſit Delphici templi, & vnius è numero ſeptem ſapientum eadem ſit iſta ſententia, γνῶθι σεαυτόν; *quid in me ſcire æſtimandus ſim ſi nomen ignoro, cujus mihi nunc & origo & cauſa dicenda eſt? Tullus Hoſtilius Hoſti filius rex Romanorum tertius, debellatis Etruſcis ſellam curulem lictoreſque & togam pictam atque prætextam, quæ inſignia*

magiſtra-

magiſtratuum Etruſcorum erant, primus vt Romæ haberentur inſtituit. ſed prætextam illo ſæculo puerilis non vſurpabat ætas. erat enim, vt cetera quæ enumeraui, honoris habitus. ſed poſtea Tarquinius Demarati exſulis Corinthi filius Priſcus, quem quidam Lucumonem vocitatum ferunt, rex tertius ab Hoſtilio, quintus à Romulo, de Sabinis egit triumphum, quo bello filium ſuum annos quatuordecim natum, quod hoſtem manu percuſſerat, & pro cócione laudauit, & bulla aurea prætextaque donauit, inſigniens puerum vltra annos fortem præmiis virilitatis & honoris. nam ſicut prætexta magiſtratuum; ita bulla geſtamem erat triumphantium, quam in triumpho præ ſe gerebant, incluſis intra eam remediis quæ crederent aduerſus inuidiam valentiſſima. hinc deductus mos vt prætexta & bulla in vſum puerorum nobilium vſurparentur; ad omen & vota concilianda virtutis ei ſimilis, cui primis in annis munera iſta ceſſerunt. alii putant eundem Priſcum, cum is ſtatum ciuium ſollertia prouidi principis ordinaret, cultũ quoq; ingenuorum puerorum inter præcipua duxiſſe; inſtituiſſeque vt patricii bulla aurea cum toga cui purpura prætexitur vterentur, duntaxat illi quorum patres curulem geſſerant magiſtratum: ceteris autem vt prætexta tantum vterentur indultum; ſed vſque ad eos quorum parentes equo ſtipendia juſta meruiſſent. Libertinis vero nullo jure vti prætextis licebat; ac multo minus peregrinis, quibus nulla eſſet cũ Romanis neceſſitudo. ſed poſtea libertinorum quoque filiis prætexta conceſſa eſt ex cauſa tali: quam M. Lælius augur refert, qui bello Punico ſecundo duumuiros dicit ex ſenatusconſulto, propter multa prodigia, libros Sibyllinos adiſſe; & inſpectis his nunciaſſe in Capitolio ſupplicandum, lectiſterniumq; ex collata ſtipe faciendum, ita vt libertinæ quoque quæ longa veſte vterentur in eam rem pecuniam ſubminiſtrarent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

acta igitur obſecratio eſt pueris ingenuis, itemque libertinis, ſed & virginibus patrimis matrimiſque pronunciantibus carmen. ex quo conceſſum vt libertinorum quoque filij, qui ex juſta duntaxat matrefamilias nati fuiſſent, togam prætextam & lorum in collo pro bullæ decore geſtarent. Verrius Flaccus ait, cum populus Romanus peſtilentia laboraret, eſſetque reſponſum id accidere quod di deſpicerentur, anxiam vrbem fuiſſe, quia non intelligeretur oraculum; eueniſſeque vt Circenſium die puer de cœnaculo pompam ſuperne deſpiceret, & patri referret quo ordine ſecreta ſacrorum in arca pilenti compoſita vidiſſet: qui cum rem geſtam ſenatui nunciaſſet; placuiſſe velari loca ea qua pompa veheretur: atque ita peſte ſedata puerum, qui ambiguitatem ſortis abſoluerat, togæ prætextæ vſum munus impetrauiſſe. Vetuſtatis peritiſſimi referunt in raptu Sabinarum vnam mulierem nomine Herſiliam, dum adhæret filiæ, ſimul raptam: quam cum Romulus Hoſto cuidam ex agro Latino, qui in aſylum ejus confugerat, virtute conſpicuo vxorem dediſſet; natum ex ea puerum antequam alia vlla Sabinarum partum ederet; eumque, quod primus eſſet in hoſtico procreatus, Hoſtum Hoſtilium a matre vocitatum, & eundem à Romulo bulla aurea ac prætextæ inſignibus honoratum. is enim cum raptas ad conſolandum vocaſſet, ſpopondiſſe fertur ſe ejus infanti, quæ prima ſibi ciuem Romanũ eſſet enixa, illuſtre munus daturum. Nonnulli credunt ingenuis pueris attributum vt cordis figuram in bulla ante pectus annecterent; quam inſpicientes ita demum ſe homines cogitarent, ſi corde præſtarent, togamque prætextam his additam; vt ex purpuræ rubore ingenuitatis pudore regerentur. Diximus vnde prætexta. adjecimus & cauſas quibus æſtimatur conceſſa pueritiæ. nunc idem habitus quo argumento tranſierit in vſum nominis pau-

cis

cis explicandum eſt. Mos antea ſenatoribus fuit in curiam cum prætextatis filiis introire. cum in ſenatu res major quæpiam conſultabatur; eaque in poſterum diem prolata eſſet: placuit vt hanc rem, ſuper qua tractauiſſent, ne quis enuntiaret priuſquam decreta eſſet. mater Papirii pueri, qui cum parente ſuo in curia fuerat, percunctatur filium, quidnam in ſenatu egiſſent patres. puer reſpondit tacendum eſſe, neque id dici licere. mulier fit audiendi cupidior. ſecretum rei & ſilentium pueri animum ejus ad inquirendum euerberat. quærit igitur compreſſius violentiuſque. tum puer vrgente matre lepidi atque feſtiui mendacii conſilium capit. actum in ſenatu dixit vtrum videretur vtilius magiſque è republica eſſe, vnusne vt duas vxores haberet, an vt vna apud duos nupta eſſet. hoc illa vbi audiuit, animo compaueſcit; domo trepidans egreditur; ad ceteras matronas affert; poſtridieque ad ſenatum copioſa matrumfamilias caterua confluunt: lacrimantes atque obſecrantes orant vna potius vt duobus nupta fieret, quam vt vni duæ. ſenatores ingredientes curiam, quæ illæ mulierum intemperies, & quid ſibi poſtulatio iſthæc vellet mirabantur; & vt non paruæ rei prodigium illam verecundi ſexus impudicam inſaniam paueſcebant. Puer Papirius publicum metum demit. nam in medium curiæ progreſſus quid ipſi mater audire inſtitiſſet, quid matri ipſe ſimulaſſet, ſicut fuerat, enarrat. ſenatus fidem atque ingenium pueri exoſculatur; conſultumque facit vti poſthac pueri cum patribus in curiam non introëant præter illum vnum Papirium: eique puero poſtea cognomentum honoris gratia decreto, inditum, Prætextatus; *ob tacendi loquendique in prætextæ ætate prudentiam. hoc cognomentum poſtea familiæ noſtræ in nomen hæſit. non aliter dicti Scipiones: niſi quod Cornelius, qui cognominem patrem luminibus carentem*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

pro baculo regebat, Scipio cognominatus, nomen ex cognomine poſteris dedit. ſic Meſſala tuus, Auiene, dictus à cognomento Valerij Maximi; qui poſtquam Meſſanam vrbem Siciliæ nobiliſſimam cepit, Meſſala cognominatus eſt. Nec mirum ſi ex cognominibus nata ſunt nomina: cum contra & cognomina ex propriis ſint tracta nominibus; vt ab Æmilio, Æmilianus, à Seruio Seruilianus. Hic ſubjecit Euſebius: Meſſala & Scipio, alter de pietate de virtute alter, vt refers, cognomina reppererunt. ſed Scropha & Aſina, quæ viris non mediocribus cognomenta ſunt, volo dicas vnde contigerint; cum contumeliæ quam honori propriora videantur. Tum ille: Nec honor nec injuria ſed caſus fecit hæc nomina. nam Aſinæ cognomentum Corneliis datum eſt; quoniam princeps Corneliæ gentis empto fundo, ſeu filia data marito, cum ſponſores ab eo ſollemniter poſcerentur, aſinam cum pecuniæ onere produxit in forum quaſi pro ſponſoribus præſens pignus. Tremellius vero Scropha cognominatus eſt euentu tali. is Tremellius cum familia atque liberis in villa erat: ſerui ejus, cum de vicino ſcropha erraret, ſurreptam conficiunt. vicinus aduocatis cuſtodibus omnia circumuenit, ne qua efferri poſſit; isque ad dominum appellat reſtitui ſibi pecudem. Tremellius, qui ex villico rem comperiſſet, ſcrophæ cadauer ſub centonibus collocat, ſuper quos vxor cubabat. quæſtionem vicino permittit. cum ventum eſt ad cubiculum: verba jurationis concipit nullam eſſe in villa ſua ſcropham, niſi iſtam, inquit, quæ in centonibus jacet; lectulum monſtrat. ea facetiſſima juratio Tremellio Scrophæ cognomentum dedit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. VII.

De Saturnaliorum origine ac vetuſtate; vbi & alia quædam obiter perſtringuntur.

DVM iſta narrantur: vnus à famulitio, cui prouincia erat admittere volentes dominum conuenire, Euangelum adeſſe nuntiat cum Dyſario; qui tunc Romæ præſtare videbatur ceteris medendi artem profeſſis. corrugato indicauere vultu plerique de conſidentibus Euangeli interuentum ocio ſuo inamœnum minuſque placido conuentui congruentem. erat enim amarulenta dicacitate, & linguæ proteruæ, mendacii procax, ac ſecurus offenſarum, quas ſine delectu cari vel non amici in ſe paſſim verbis odia ſerentibus prouocabat. Sed Prætextatus, vt erat in omnes æque placidus ac mitis, vt admitterentur miſſis obuiis imperauit. quos Horus ingredientes commodum conſecutus comitabatur, vir corpore atque animo juxta validus: qui poſt innumeras inter pugiles palmas ad philoſophiæ ſtudia migrauit; ſectamque Antiſthenis & Cratetis atque ipſius Diogenis ſecutus, inter Cynicos non incelebris habebatur. Sed Euangelus, poſtquam tantum cœtum aſſurgentem ſibi ingreſſus offendit, Caſus ne, inquit, hos omnes ad te, Prætextate, contraxit? an altius quiddam cui remotis arbitris opus ſit cogitaturi ex diſpoſito conueniſtis? quod ſi ita eſt, vt æſtimo; abibo potius quam me veſtris miſcebo ſecretis; à quibus me amouebit voluntas, licet fortuna feciſſet irruere. Tum Vettius, quamuis ad omnem patientiam conſtanter animi tranquillitate firmus, non nihil tamen conſultatione tam proterua motus, Si aut me, inquit, Euangele, aut hæc innocentiæ lumina cogitaſſes: nullum inter nos tale ſecretum opinarere; quod non vel tibi vel etiam vulgo fieri dilucidum poſſet;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

quia neque ego ſum immemor, nec horum quemquam inſcium credo ſancti illius præcepti philoſophiæ; ſic loquendum eſſe cum hominibus tamquam di audiant, ſic loquendum cum dis tamquam homines audiant. cujus ſecunda pars ſancit, ne quid à dis petamus quod velle nos indecorum ſit hominibus confiteri. nos vero, vt & honorem ſacris feriis haberemus, & vitaremus tamen torporem feriandi, atque otium in negotium verteremus, conuenimus diem totum doctis fabulis velut ex ſymbola conferendis daturi. nam, ſi per ſacra ſollemnia riuos deducere nulla Relligio prohibet. *ſi ſalubri fluuio merſare oues fas & jura permittunt: cur non religionis honor putetur dicare ſacris diebus ſacrum ſtudium litterarum? ſed, quia vos quoque deorum aliquis nobis additos voluit, facite, ſi volentibus vobis erit, diem communibus & fabulis & epulis exigamus: quibus vt omnes hodie qui præſentes ſunt acquieſcant impetratum teneo. tunc ille: Superuenire fabulis non euocatos haud equidem turpe exiſtimatur: verum ſponte irruere in conuiuium aliis præparatum, nec ab Homero ſine nota vel in fratre memoratum eſt. & vide ne nimium arroganter tres tibi velis Menelaos contigiſſe, cum illi tanto regi vnus euenerit. Tum omnes Prætextatum juuantes orare blandeque ad commune inuitare conſortium: Euangelum quidem ſæpius & maxime, ſed nonnumquam & cum eo pariter ingreſſos. Inter hæc Euangelus petitu omnium temperatus, M. Varronis, inquit, librum vobis arbitror non ignotum ex ſatyris Menippeis, qui inſcribitur:* NESCIS. QVID. VESPER. VEHAT. *in quo conuiuarum numerum hac lege definit, vt neque minor quam Gratiarum ſit, neque quam Muſarum numeroſior. hic video, excepto rege conuiuii, tot vos eſſe quot Muſæ ſunt. quid ergo perfecto numero quæritis adiiciendo? & Vettius, Hoc, inquit*

nobis

nobis præſentia veſtra præſtabit, vt & Muſas impleamus & Gratias: quas ad feſtum deorum omnium principis æquum eſt conuenire. Cum igitur conſediſſent: Horus Auienum intuens, quem familiarius frequentare ſolitus erat, In hujus, inquit, Saturni cultu, quem deorum principem dicitis, ritus veſter ab Ægyptiorum religioſiſſima gente diſſentit. nam illi neque Saturnum nec ipſum Serapim receperant in arcana templorum, vſque ad Alexandri Macedonis occaſum. poſt quem tyrannide Ptolemæorum preſſi, hos quoque deos in cultum recipere Alexandrinorum more, apud quos præcipue colebantur, coacti ſunt. ita tamen imperio paruerunt; vt non omnino religionis ſuæ obſeruata confunderent. nam quia numquam fas fuit Ægyptiis pecudibus aut ſanguine, ſed precibus & ture ſolo placare deos; his autem duobus aduenis hoſtiæ erant ex more mactandæ: fana eorum extra pomœrium locauerunt; vt & illi ſacrificij ſollemnis ſibi cruore colerentur, nec tamen vrbana templa morte pecudum polluerentur. nullam itaque Ægypti oppidum intra muros ſuos aut Saturni aut Serapis fanum recepit. horum alterum vix ægreque à vobis admiſſum audio: Saturnum vero vel maximo inter ceteros honore celebratis. ſi ergo nihil eſt quod me hoc ſcire prohibeat volo in medium proferatur. Hic Auienus in Prætextatum exſpectationem conſulentis remittens, Licet omnes, ait, qui aſſunt pari doctrina polleant; ſacrorum tamen Vettius vnice conſcius poteſt tibi & originem cultus qui huic deo penditur, & cauſam feſti ſollemnis aperire. Quod cum Prætextatus in alios refundere tentaſſet: omnes ab eo impetrauerunt vt ipſe diſſereret. tunc ille ſilentio facto ita exorſus eſt. Saturnaliorum originem illam mihi in medium proferre fas eſt; non quæ ad arcanam diuinitatis naturam refertur, ſed quæ aut fabuloſis admixta diſſeritur, aut à phyſicis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

in vulgus aperitur. nam occultas & manantes ex mero veri fonte rationes ne in ipſis quidem ſacris enarrari permittitur. ſed ſi quis illas aſſequitur; continere intra conſcientiam tectas jubetur. Vnde quæ ſciri fas eſt Horus noſter licebit mecum recognoſcat. Regionem iſtam, quæ nunc vocatur Italia, regno Ianus obtinuit. qui, vt Higinus Protarchum Trallianum ſecutus tradit, cum Cameſe æque indigena terram hanc ita participata potentia poſſidebant; vt regio Cameſene, oppidum Ianiculum vocitaretur. Poſt ad Ianum ſolum regnum redactum eſt; qui creditur geminam faciem prætuliſſe, vt quæ ante quæque poſt tergum eſſent intuetur. quod proculdubio ad prudentiam regis ſollertiamque referendum eſt, qui & præterita noſſet & futura proſpiceret, ſicut Anteuorta & Poſtuorta diuinitatis ſcilicet aptiſſimæ comites apud Romanos coluntur. Hic igitur Ianus, cum Saturnum claſſe peruectum excepiſſet hoſpitio, & ab eo edoctus peritiam ruris ferum illum & rudem ante fruges cognitas victum in melius redegiſſet, regni eum ſocietate munerauit. cum primus quoque æra ſignaret; ſeruauit & in hoc Saturni reuerentiam, vt, quoniam ille naui fuerat aduectus, ex vna quidem parte ſui capitis effigies, ex altera vero nauis exprimeretur; quo Saturni memoriam in poſteros propagaret. ita fuiſſe ſignatum hodieque intelligitur in alcæ luſu: cum pueri denarios in ſublime jactantes, capita aut nauia, *luſu teſte vetuſtatis exclamant. Hos vna concordesque regnaſſe vicinaque oppida communi opera condidiſſe, præter Maronem qui refert,*

Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen:

etiam illud in promptu eſt, quod poſteri quoque duos eis continuos menſes dicarunt; vt December ſacrum Saturni, Ianuarius alterius vocabulum poſſideret. Cum inter hæc ſubito Saturnus non comparuiſſet: excogita-

uit

it Ianus honorum eius augmenta. ac primum terram mnem ditioni ſuæ parentem Saturniam nominauit: ram deinde cum ſacris tamquam deo condidit, quæ aturnalia nominauit. tot ſæculis Saturnalia præce- unt Romanæ vrbis ætatem. obſeruari igitur eum juſſit aieſtate religionis quaſi vitæ melioris auctorem. ſimu- acrum ejus indicio eſt; cui falcem inſigne meſſis adje- it. Huic deo inſertiones ſurculorum pomorumque ducationes & omnium cujuſcemodi fertilium tribuunt iſciplinas. Cyrenenſes etiam, cum rem diuinam ei fa- iunt, ficis recentibus coronantur, placentaſque mutuo iſſitant, mellis & fructuum repertorem Saturnum ſtimantes. Hunc Romani etiam Stercutum vocant; uod primus ſtercore fecunditatem agris comparauerit. Regni ejus tempora feliciſſima feruntur cum propter erum copiam, tum etiam quod nondum quiſquam ſer- itio vel libertate diſcriminabatur. quæ res intelligi oteſt, quod Saturnalibus tota ſeruis licentia permitti- ur. alia Saturnaliorum cauſa ſic traditur. Qui erant b Hercule in Italia relicti, vt quidam ferunt, irato uod incuſtoditum fuiſſet armentum, vt nonnulli æſti- mant, conſulto eos relinquente vt aram ſuam atque dem ab incurſionibus tuerentur. hi ergo, cum à latro- ibus infeſtarentur, occupato edito colle Saturnios ſe no- minauerunt, quo ante nomine etiam idem collis voca- batur. &, quia ſe hujus dei ſenſerunt nomine ac religio- e tutos; inſtituiſſe Saturnalia feruntur, vt agreſtes vicinorum animos ad majorem ſacri reuerentiam ipſa ndicti feſti obſeruatio vocaret. Nec illam cauſam, quæ Saturnalibus aſſignatur, ignoro: quod Pelaſgi, ſicut Varro memorat, cum ſedibus ſuis pulſi diuerſas terras petiſſent, confluxerunt plerique Dodonam, & incerti quibus hærerent locis ejuſmodi accepere reſpon- ſum:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Στείχετε μαιόμενοι Σικελῶν Σατυρνίαν αἶαν
Ἠδ᾽ Ἀβοριγενέων Κοτύλην, οὗ νᾶσος ὀχεῖται,
Αἷς ἀναμιχθέντες δεκάτην ἐκπέμψατε Φοίβῳ,
Καὶ κεφαλὰς Ἅδῃ, καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα.

acceptaque ſorte, cum Latium poſt errores plurimos appuliſſent, in lacu Cutulienſi enatam inſulam deprehenderunt. ampliſſimus enim ceſpes ſiue ille continens limus ſeu paludis fuit, coacta compage, virgultis & arboribus in ſiluæ licentiam comptus jactantibus per amnem fluctibus vagabatur; vt fides ex hoc etiam Delo facta ſit, quæ celſa montibus vaſta campis tamen per maria ambulabat. hoc igitur miraculo deprehenſo has ſibi ſedes prædictas eſſe didicerunt: vaſtatiſque Sicilienſibus incolis occupauere regionem, decima prædæ ſecundum reſponſum Apollini conſecrata, erectisque Diti ſacello & Saturna ara: cujus feſtum Saturnalia nominarunt. cumque diu humanis capitibus Ditem & virorum victimis Saturnum placare ſe crederent propter oraculum, in quo erat;

Καὶ κεφαλὰς Ἅδῃ καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα:

Herculem ferunt poſtea cum Geryonis pecore per Italiam reuertentem, ſuaſiſſe illorum poſteris vt fauſtis ſacrificiis infauſta mutarent, inferentes Diti non hominum capita ſed oſcilla ad humanam effigiem arte ſimulata; & aras Saturnias non mactando viros ſed accenſis luminibus excolentes: quia non ſolum virum ſed & lumina phota ſignificat. inde mos per Saturnalia miſſitandis cereis cœpit. alii cereos non ob aliud mitti putant, quam quod hoc principe ab incomi & tenebroſa vita quaſi ad lucem vt bonarum artium ſcientiam editi ſumus. Illud quoque in litteris inuenio; quod, cum multi occaſione Saturnaliorum per auaritiam à clientibus ambitioſe munera exigerent, idque onus tenuiores grauaret: Publicius tribunus plebi tulit, non niſi ditio-

ribus

ibus cerei miſſitarentur. Hic Albinus Cæcina ſubje-it: Qualem nunc permutationem ſacrificij, Prætexta-e, memoraſti, inuenio poſtea compitalibus celebratam; um ludi per vrbem in compitis agitabantur, reſtituti cilicet à Tarquinio Superbo Laribus ac Maniæ, ex re-ponſo Apollinis: quo præceptum eſt vt pro capitibus, apitibus ſupplicaretur. idque aliquandiu obſeruatum, t pro familiarium ſoſpitate pueri mactarentur Maniæ eæ matri Larum. quod ſacrificij genus Iunius Brutus onſul Tarquinio pulſo aliter conſtituit celebrandum. am capitibus allii & papaueris ſupplicari juſſit, vt re-ponſo Apollinis ſatisfieret de nomine capitum; remoto cilicet ſcelere infauſtæ ſacrificationis: factumque eſt vt ffigies Maniæ ſuſpenſæ pro ſingulorum foribus pericu-um, ſi quod immineret familiis, expiarent: ludosque pſos ex viis compitorum in quibus agitabantur Com-italia appellitauerunt. ſed perge cetera. tum Præ-extatus: Bene & opportune ſimilis emendatio ſacrifi-iorum relata eſt. ſed ex his cauſis quæ de origine hu-us feſti relatæ ſunt apparet Saturnalia vetuſtiora eſſe rbe Romana: adeo, vt ante Romam in Græcia hoc ſol-emne cœpiſſe L. Accius in annalibus ſuis referat his verſibus: vid. Voſs. de Idol. l. 18. p. m. 140.

Maxima pars Graium Saturno & maxime Athenæ
Conficiunt ſacra, quæ Cronia eſſe iterantur ab illis;
Eumque diem celebrant: per agros vrbesque fere omnes
Exercent epulis læti: famuloſque procurant
Quiſque ſuos: noſtrique itidem. & mos traditus illinc
Iſte, vt cum dominis famuli epulentur ibidem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Cap. IIX.

De templo Saturni, deque his quæ in hujus æd[...] aut imagine viſuntur, & quomodo intelligen[...] da ſint ea quæ de hoc deo fabuloſe dici con[...] ſueuerunt.

NVnc de ipſo dei templo pauca referenda ſunt. Tul[...] lum Hoſtilium, cũ bis de Albanis, de Sabinis ter[...] tio triumphaſſet, inueni fanum Saturno ex voto conſe[...] crauiſſe; & Saturnalia tunc primum Romæ inſtituta[...] quãuis Varro libro ſexto, qui eſt de ſacris ædibus, ſcriba[...] ædem Saturni ad forum faciendã locaſſe L. Tarquinium[...] regem; Titum vero Larcium dictatorem Saturnalibu[...] eam dedicaſſe. Nec me fugit Gellium ſcribere ſenatum[...] decreuiſſe vt ædes Saturni fieret: eique rei L. Furium[...] tribunum militum præfuiſſe. Habet aram & ante ſena[...] culum. illic Græco ritu capite aperto res diuina fit: qui[...] primo à Pelaſgis, poſt ab Hercule ita eam à principi[...] factitatam putant. Ædem vero Saturni ærarium Ro[...] mani eſſe voluerunt, quod tempore quo incoluit Italiam[...] fertur nullum in ejus finibus furtum eſſe commiſſum[...] aut quia ſub illo nihil erat cujuſquam priuatum;

Nec ſignare ſolum aut partiri limite campum
Fas erat. in medium quærebant.

ideo apud eum locaretur populi pecunia communis, ſub quo fuiſſent cunctis vniuerſa communia. Illud non omiſerim, Tritonas cum buccinis faſtigio Saturni ædis ſuperpoſitos: quoniam ab ejus commemoratione ad noſtram ætatem hiſtoria clara & quaſi vocalis eſt; ante vero muta & obſcura & incognita. quod teſtantur caudæ Tritonum humi merſæ & abſconditæ. Cur autem Saturnus ipſe in compedibus viſatur, Verrius Flaccus cauſam ſe ignorare dicit. verum mihi Apollodori lectio

ſic

ſic ſuggerit: Saturnum Apollodorus alligari ait per annum laneo vinculo, & ſolui ad diem ſibi feſtum, id eſt, menſe hoc decembri: atque inde prouerbium ductum; deos laneos pedes habere. ſignificari vero decimo menſe ſemen in vtero animatum in vitam grandeſcere: quod donec erumpat in lucem mollibus naturæ vinculis detinetur. Eſt porro idem κρόνος καὶ χρόνος. Saturnum enim inquantum mythici fictionibus diſtrahunt, intantum phyſici ad quandam veriſimilitudinem reuocant. hunc aiunt abſcidiſſe Cæli patris pudenda: quibus in mare dejectis Venerem procreatam; quæ à ſpuma vnde coaluit Afrodite nomen accepit. ex quo intelligi volunt cum chaos eſſet tempora non fuiſſe. ſiquidem tempus eſt certa dimenſio quæ ex cæli conuerſione colligitur, tempus cœpit inde. ab ipſo natus putatur κρόνος, qui, vt diximus, χρόνος eſt. cumque ſemina rerum omnium poſt cælum gignendarum de cælo fluerent, & elementa vniuerſa quæ mundo plenitudinem facerent ex illis ſeminibus funderentur: vbi mundus omnibus ſuis partibus membriſq; perfectus eſt; certo jam tempore finis factus eſt procedendi de cælo ſemina ad elementorum conceptionem. quippe quæ jam plena fuerant procreata. Ad animalium vero æternam propagationem ad Venerem generandi facultas ex humore tranſlata eſt: vt per coitum maris feminæque cuncta deinceps gignerentur. Propter abſciſionis pudendorum fabulam etiam noſtri eum Saturnum vocitarunt, παρὰ τὴν σάθην, quæ membrum virile declarat, veluti Sathimum. vnde etiam Satyros veluti Sathimnos, quod ſint in libidinem proni, appellatos opinantur. falcem ei quidem putant attributam, quod tempus omnia metat, exſecet & incidat. hunc aiunt filios ſuos ſolitum deuorare, eoſdemque rurſus euomere. per quod ſimiliter ſignificatur eum tempus eſſe; à quo vicibus cuncta gignantur abſumanturq;,

& ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

& ex eo denuo renaſcantur. eundemque à filio pulſum quid aliud eſt, quam tempora ſeneſcentia ab his quæ poſt ſunt nata depelli? Vinctum autem: quod certa lege naturæ connexa ſint tempora; vel quod omnes fruges quibuſdam vinculis nodiſque alternentur. nam & falcem volunt fabulæ in Siciliam decidiſſe; quod ſit terra iſta vel maxime fertilis.

Cap. IX.

Qui deus Ianus, deque variis ejus dei nominibus & poteſtate.

ET *quia Ianum cum Saturno regnaſſe memorauimus, de Saturno autem quid mythici quid phyſici æſtiment jam relatum eſt: de Iano quoq; quid ab vtriſque jactetur in medium proferemus. Mythici referunt regnante Iano omnium domos religione ac ſanctitate fuiſſe munitas: idcircoque ei diuinos honores eſſe decretos, & ob merita introitus & exitus ædium eidem conſecratos. Xenon quoque primo Italicon tradit Ianum in Italia primum dis templa feciſſe, & ritus inſtituiſſe ſacrorum; ideo eum in ſacrificiis præfationem meruiſſe perpetuam. quidam ideo eum dici bifrontem putant; quod & præterita ſciuerit, & futura prouiderit. Sed phyſici eum magnis conſecrant argumentis diuinitatis. nam ſunt qui Ianum eundem eſſe atque Apollinem & Dianam dicant, & in hoc vno vtrumque exprimi numen affirment. Etenim, ſicut Nigidius quoque refert, apud Græcos Apollo colitur qui* Θυραῖος *vocatur: ejuſque aras ante fores ſuas celebrant, ipſum exitus & introitus demonſtrantes potentem. idem Apollo apud illos &* Ἀγυιεὺς *nuncupatur; quaſi viis præpoſitus vrbanis. illi enim vias, quæ intra pomœria ſunt,* ἀγυιὰς *appellant. Dianæ vero vt Triuiæ viarum omnium iidem tribuunt poteſtatem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

oteſtatem. *ſed apud nos Ianum omnibus præeſſe januis*
omen oſtendit, quod ſimile Θυραίῳ. *nam & cum claui*
: virga figuratur : quaſi omnium & portarum cuſtos
r rector viarum. pronuntiauit Nigidius Apollinem
anum eſſe, Dianamque Ianam ; appoſita, d, *littera,*
*uæ ſæpe,*i,*litteræ cauſa decoris apponitur; vt,*reditur,
edhibetur, redintegratur. *& ſimilia. Ianum qui-*
am ſolem demonſtrari volunt; & ideo geminum, quaſi
triuſque januæ cæleſtis potentem; qui exoriens aperiat
iem occidens claudat:inuocarique primum,cum alicui
eo res diuina celebratur ; vt per eum pateat ad illum
ui immolatur acceſſus; quaſi preces ſupplicum per por-
s ſuas ad deos ipſe tranſmittat. inde & ſimulacrum
us plerunque fingitur manu dextera trecentorum, &
uiſtra ſexaginta & quinque numerum retinens;ad de-
onſtrandam anni dimenſionem, quæ præcipua eſt ſolis
oteſtas. alii mundum,id eſt,cælum eſſe voluerunt;Ia-
umque ab eundo dictum, quod mundus ſemper eat,
um in orbem voluitur, & ex ſe initium faciens in ſe
fertur. vnde & Cornificius Etymorum libro tertio,
icero,*inquit,*non Ianum ſed Eanum nominat ab
undo. *hinc & Phœnices in ſacris imaginem ejus ex-*
rimentes draconem finxerunt in orbem redactum,cau-
amque ſuam deuorantem;vt appareat mundum & ex
pſo ali & in ſe reuolui. ideo & apud nos in quatuor
rtes ſpectat ; vt demonſtrat ſimulacrum ejus Faleris
luectum.Gauius Baſſus,in eo libro quem de dis com-
ſuit, Ianum bifrontem fingi ait, quaſi ſuperum atque
ferum janitorem ; eumdem quadriformem quaſi vni-
rſa climata majeſtate complexum. Saliorum quoque
itiquiſſimis carminibus deorum deus canitur. Mar-
us etiam Meſſala Cn. Domitii in conſulatu collega
emque per annos quinquagiuta & quinque augur,de
*no ita incipit:*Qui cuncta fingit eademque regit,

aquæ terræque vim ac naturam grauem atque pronam in profundum dilabentem, ignis atque animæ leuem immenſum in ſublime fugientem copulauit circumdato cælo: quæ vis cæli maxima duas vis diſpares colligauit. *In ſacris quoque inuocamus Ianum geminum, Ianum Patrem, Ianum Iunonium, Ianum Conſiuium, Ianum Quirinum, Ianum Patulcium & Cluſiuium. Cur geminum inuocemus ſupra jam diximus. Patrem, quaſi deorum deum; Iunonium, quaſi non ſolum menſis Ianuarii ſed omnium menſium ingreſſus tenentem. in ditione autem Iunonis ſunt omnes kalendæ. vnde & Varro libro quinto rerum diuinarum ſcribit Iano duodecim aras pro totidem menſibus dedicatas. Conſiuium, à conſerendo, id eſt, à propagine generis humani, quæ Iano auctore conſeritur; Quirinum, quaſi bellorum potentem, ab haſta quam Sabini curim vocant; Patulcium & Cluſiuium, quia bello caulæ ejus patent, pace clauduntur. hujus autem rei hæc cauſa narratur. Cum bello Sabino, quod virginum raptarum gratia commiſſum eſt, Romani portam quæ ſub radicibus collis Viminalis erat, quæ poſtea ex euentu Ianualis vocata eſt, claudere feſtinarent, quia in ipſam hoſtes ruebant: poſtquam eſt clauſa; mox ſponte patefacta eſt: cumque iterum ac tertio idem contigiſſet; armati plurimi pro limine quia claudere nequibant cuſtodes ſteterunt, cumque ex alia parte acerrimo prœlio certaretur: ſubito fama pertulit fuſos à Tatio noſtros. Quam ob cauſam Romani, qui aditum tuebantur, territi profugerunt. cumque Sabini per portam patentem irrupturi eſſent: fertur ex æde Iani per hanc portam magnam vim torrentium vndis ſcatentibus erupiſſe; multasque perduellium cateruas aut exuſtas feruenti, aut deuoratas rapida voragine deperiiſſe. ea re placitum, vt belli tempore velut ad*

vrbis

vrbis auxilium profecto deo fores reſerarentur. hæc de Iano.

CAP. X.

Quo die Saturnalia celebrari conſueuerint, & quod primo vno tantum, deinde pluribus diebus ſunt celebrata.

SED, *vt ad Saturnalia reuertamur, bellum Saturnalibus ſumere nefas habitum. pœnas à nocente iſdem diebus exigere piaculare eſt. Apud majores noſtros Saturnalia die vno finiebantur; qui erat ad quartumdecimum Kalendas Ianuarias. ſed, poſtquam C. Cæſar huic menſi duos addidit dies, ſextodecimo cœpta celebrari. ea re factum eſt vt, cum vulgus ignoraret certum Saturnaliorum diem, nonnullique à C. Cæſare inſerto die & alii vetere more celebrarent, plures dies Saturnalia numerarentur. licet & apud veteres opinio fuerit ſeptem diebus peragi Saturnalia; ſi opinio vocanda eſt quæ idoneis firmatur auctoribus. Nonius enim probatiſſimus Atellanarum ſcriptor ait,*

Olim exſpectata veniunt ſeptem Saturnalia.

Mummius quoque, qui poſt Nouium & Pomponium diu jacentem artem Atellaniam ſuſcitauit, Noſtri, *inquit*, majores velut bene multa inſtituere; hoc optime; A frigore fecere ſummo dies ſeptem Saturnalia. *Sed Mallius ait eos qui ſe, vt ſupra diximus, Saturni nomine & religione defenderant, per triduum feſtos inſtituiſſe dies, & Saturnalia vocauiſſe.* vnde & Auguſtus, hujus rei, *inquit*, opinionem ſecutus in legibus judiciariis triduo ſeruari ferias juſſit. *Maſurius & alii vno die, id eſt, quarto decimo Kalendas Ianuarias fuiſſe Saturnalia crediderunt: quorum ſententiam Feneſtella confirmat, dicens Æmi-*

Novius videtur legendum. Idem error ap. Scal. Conj. in Varr. p. 128. — cf. Voss de P. Lat. p. 85.

liam virginem quintodecimo Kalendarum Januariarum eſſe damnatam. Quo die, ſi Saturnalia gererentur, nec cauſam omnino dixiſſet. deinde adjecit: Sequebantur eum diem Saturnalia. *mox ait*, Poſtero autem die, qui fuit tertiusdecimus Kalendarum Ianuariarum, Liciniam virginem vt cauſam diceret juſſam. *ex quo oſtendit tertiodecimo Kalend. profeſtum eſſe. duodecimo vero feriæ ſunt diuæ Angeroniæ, cui pontifices in ſacello Volupiæ ſacrum faciunt: quam Verrius Flaccus Angeroniam dici ait, quod angores ac animorum ſolicitudines propiciata depellat. Maſurius adiicit ſimulacrum hujus deæ ore obligato atque ſignato in ara Volupiæ propterea collocatum; quod qui ſuos dolores anxietateſque diſſimulant, perueniant patientiæ beneficio ad maximã voluptatem. Iulius Modeſtus ideo ſacrificari huic deæ dicit; quod populus Romanus morbo, qui angina dicitur, præmiſſo voto ſit liberatus. Vndecimo autem Kalendas feriæ ſunt Laribus conſecratæ; quibus ædem bello Antiochi Æmilius Regillus prætor in campo Martio curandam vouit. Decimo Kalendas feriæ ſunt Iouis, quæ appellantur Larentinalia; de quibus, quia fabulari libet, hæ fere opiniones ſunt. Ferunt enim regnante Anco, æditum Herculis per ferias otiantem, deum teſſeris prouocaſſe, ipſo vtriusque manum tuente; adjecta conditione vt victus cœna ſcortoq; multaretur. victore itaque Hercule illum Accam Larentiam per id tempus nobiliſſimum ſcortum intra ædem incluſiſſe cum cœna; eamque poſtero die diſtuliſſe rumorem quod poſt concubitum dei accepiſſet munus; nec commodum primæ occaſionis, cum ſe domum reciperet, offerendæ aſpernaretur. eueniſſe itaque vt egreſſa templo mox à Carucio capto ejus pulchritudine compellaretur, cujus voluntatem ſecuta aſſumptaque nuptiis, poſt obitum viri omnium bonorum ejus facta compos,*

cum

cum decederet populum Romanũ nuncupauit heredem. & ideo ab Anco in Velabro loco celeberrimo vrbis ſepulta eſt: ac ſollemne ſacrificium eidem conſtitutum, quo dis manibus ejus per flaminem ſacrificaretur, Iouique feriæ conſecratæ, quia æſtimauerunt antiqui animas à Ioue dari, & rurſus poſt mortem eidem reddi. Cato ait Larentiam meretricio quæſtu locupletatam poſt exceſſum ſuum populo Romano agros Turacem, Semurium, Lutirium & Solinium reliquiſſe; & ideo ſepulchri magnificentia & annuæ parentationis honore dignatam. Macer hiſtoriarum libro primo Fauſtuli conjugem Accam Larentiam Romuli & Remi nutricem fuiſſe confirmat. Hanc regnante Romulo Carucio cuidã Tuſco diuiti denuptam, auctamq; hereditate viri, quam poſt Romulo quem educaſſet reliquit: & ab eo parentalia diemque feſtum cauſa pietatis ſtatutum. ex his ergo omnibus colligi poteſt & vno die Saturnalia fuiſſe, & non niſi quartodecimo Kalendarum Ianuariarum celebrata: quo ſolo die apud ædem Saturni conuiuio diſſoluto Saturnalia clamitabantur; qui dies nunc Opalibus inter Saturnalia deputatur, cum primũ Saturno pariter & Opi fuerit adſcriptus. Hanc autem deam Opem Saturni conjugem crediderunt; & ideo hoc menſe Saturnalia itemque Opalia celebrari: quod Saturnus ejusque vxor tam frugum quam fructuum repertores eſſe credantur. itaque omni jam fetu agrorum coacto ab hominibus hos deos coli quaſi vitæ cultioris auctores; quos etiam nonnullis cælum ac terram eſſe perſuaſum eſt; Saturnumq; à ſatu dictum, cujus cauſa de cælo eſt: & terram Opem, cuius ope humanæ vitæ alimenta quæruntur; vel ab opere, per quod fructus frugeſque naſcuntur. Huic deæ ſedentes vota concipiunt, terramque de induſtria tangunt; demonſtrantes & ipſam matrem eſſe terram mortalibus appetendam. Philochorus Saturno &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Opi primum in Attica ſtatuiſſe aram Cecropem dicit, eoſque deos pro Ioue terraque coluiſſe, inſtituiſſeque vt patres familiarum & frugibus & fructibus jam coactis paſſim cum ſeruis veſcerentur, cum quibus patientiam laboris in colendo rure tolerauerant. delectari enim deum honore ſeruorum contemplatu laboris. hinc eſt quod ex inſtituto peregrino huic deo ſacrum aperto capite facimus. abunde jam probaſſe nos æſtimo Saturnalia vno tantum die, id eſt quartodecimo Kalendarum ſolita celebrari: ſed poſt in triduum propagata primum ex adjectis à Cæſare huic menſi diebus; deinde ex edicto Auguſti, quo trium dierum ferias Saturnalibus addixit. à ſextodecimo igitur cœpta in quartumdecimū deſinunt; quo ſolo fieri ante conſueuerant. ſed Sigillariorum adjecta celebritas, in ſeptem dies diſcurſum publicum & lætitiam religionis extendit.

CAP. XI.

Non eſſe contemnendam ſortem ſeruorum, cum & dii horum curam gerant, & multos ex his fideles, prouidos, fortes; & philoſophos quoque fuiſſe conſtet: tum ſigillariorum origo quæ fuerit.

TVNC *Euangelus, Hoc quidem, inquit, jam ferre non poſſum, quod Prætextatus noſter in ingenii ſui pompam & oſtentationem loquendi, vel paulo ante honori alicuius dei aſſignari voluit, quod ſerui cum dominis veſcerentur: quaſi vero curent diuina de ſeruis; aut ſapiens quiſquam domi ſuæ contumeliam tam fœdæ ſocietatis admittat; vel Sigillaria, quæ luſum reptanti adhuc infantiæ oſcillis fictilibus præbent, tentat officio religionis adſcribere. & quia princeps religioſorum putatur, nonnulla etiam ſuperſtitionis admiſcet, quaſi vero nobis*

nobis fas non ſit Prætextato aliquando non credere. Hic cum omnes exhorruiſſent: Prætextatus renidens; Superſtitioſum me Euangele nec dignum cui credatur æſtimes volo, niſi vtriusque tibi rei fidem ratio aſſerta monſtrauerit. &, vt primum de ſeruis loquamur, ioco ne an ſerio putas eſſe hominum genus quod di immortales nec cura ſua nec prouidentia dignentur? an forte ſeruos in hominum numero eſſe non pateris? audi igitur quanta indignatio de ſerui ſupplicio cælum penetrauerit. anno enim poſt Romam conditam quadringenteſimo quadrageſimo quarto, Autronius quidam Maximus ſeruum ſuum verberatum patibuloque conſtrictum ante ſpectaculi commiſſionem per circum egit. ob quam cauſam indignatus Jupiter, Annio cuidam per quietem imperauit, vt ſenatui nuntiaret non ſibi placuiſſe plenum crudelitatis admiſſum. quo diſſimulante, filium ipſius mors repentina conſumpſit: ac, poſt ſecundam denunciationem, ob eandem negligentiam ipſe quoque in ſubitam corporis debilitatem ſolutus eſt. ſic demum ex conſilio amicorum lectica delatus ſenatui retulit: & vix conſummato ſermone ſine mora recuperata bona valetudine curia pedibus egreſſus eſt. ex ſenatus itaque conſulto & Mæuia lege ad propitiandum Iouem additus eſt illis Circenſibus dies is, qui inſtauratitius dictus eſt non à patibulo, vt quidam putant Græco nomine ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ſed à redintegratione, vt Varroni placet; qui inſtaurare ait eſſe inſtar nouare. vides quanta de ſeruo ad deorum ſummum cura peruenerit. tibi autem vnde in ſeruos tantum & tam immane faſtidium? quaſi non ex isdem tibi & conſtent & alantur elementis, eundemque ſpiritum ab eodem principe carpant. vis tu cogitare eos quos ius tuum vocas, iſdem ſeminibus ortos eodem frui cælo, æque viuere æque mori? ſerui ſunt, imo homines. ſerui ſunt, imo conſerui. ſi cogitaueris tantun-

dem in vtroſque licere fortunæ : tam tu illum videre liberum potes, quam ille te ſeruum. neſcis qua ætate Hecuba ſeruire cœpit, qua Crœſus, qua Darii mater, qua Diogenes, qua Platon ipſe? poſtremo quid ita nomen ſeruitutis horremus? ſeruus eſt quidem, ſed neceſſitate: ſed fortaſſe libero animo ſeruus eſt. hoc illi nocebit, ſi oſtenderis quis non ſit. alius libidini ſeruit, alius auaritiæ, alius ambitioni, omnes ſpei, omnes timori. & certe nulla ſeruitus turpior quam voluntaria. at nos jugo à fortuna impoſito ſubjacentem tanquam miſerum vilemque calcamus: quod vero nos noſtris ceruicibus inſerimus; non patimur reprehendi. inuenies inter ſeruos aliquem pecunia fortiorem. inuenies dominum ſpe lucri oſcula alienorum ſeruorum manibus infigentem. non ergo fortuna homines æſtimabo ſed moribus. ſibi quiſque dat mores: conditionem caſus aſſignat. Quemadmodum ſtultus eſt qui empturus equum non ipſum inſpicit ſed ſtratum ejus ac frenos: ſic ſtultiſſimus eſt, qui hominem aut ex veſte aut ex conditione, quæ modo veſtis nobis circundata eſt, æſtimandum putat. Non eſt, mi Euangele, quod amicum tantum in foro & in curia quæras. ſi diligenter attenderis; inuenies & domi. tu modo viue cum ſeruo clementer. comiter quoque & in ſermonem illum, & nonnumquam in neceſſarium admitte conſilium. nam & majores noſtri omnem dominis inuidiam, omnem ſeruis contumeliam detrahentes, dominum patremfamilias, ſeruos familiares appellauerunt. colant ergo te potius ſerui tui, mihi crede, quam timeant. Dicet aliquis nunc me dominos de faſtigio ſuo deiicere, & quodammodo ad pileum ſeruos vocare; quos debere dixi magis colere quam timere. hoc qui ſenſerit, obliuiſcetur id dominis parum non eſſe, quod dis ſatis eſt. deinde qui colitur etiam amatur. non poteſt amor cum timore miſceri. vnde putas arrogantiſſimum illud

manaſſe

manaſſe prouerbium, quo jactatur totidem hoſtes nobis eſſe quot ſeruos? Non habemus illos hoſtes, ſed facimus; cum in illos ſuperbiſſimi, contumelioſiſſimi, crudeliſſimi ſumus; & ad rabiem nos cogunt peruenire deliciæ, vt, quicquid non ex voluntate reſpondit, iram furoremque euocet. Domi enim nobis animos induimus tyrannorum; &, non quantum decet ſed quantum licet, exercere volumus in ſeruos. nam, vt cetera crudelitatis genera prætercam, ſunt qui, dum ſe, menſæ copiis & auiditate diſtendunt, circumſtantibus ſeruis mouere labra nec in hoc quidem vt loquantur licere permittunt. virga murmur omne compeſcitur: & ne fortuita quidem verberibus excepta ſunt. tuſſis, ſternutamentum, ſingultus magno malo luitur. ſic fit vt iſti de domino loquantur, quibus coram domino loqui non licet. at illi, quibus non tantum præſentibus dominis, ſed cum ipſis erat ſermo, quorum os non conſuebatur, parati erant cum domino porrigere ceruicem, & periculum imminens in caput ſuum vertere. in conuiuiis loquebantur; ſed in tormentis tacebant. Vis exercitas in ſeruili pectore virtutes recenſeamus? primus tibi Vrbinus occurrat: qui cum juſſus occidi in Reatino lateret, latebris proditis, vnus ex ſeruis anulo ejus & veſte inſignitus in cubiculo, ad quod irruebant qui perſequebantur, pro domino jacuit; militibusq; ingredientibus ceruicem præbuit, & ictum tamquam Vrbinus excepit. Vrbinus poſtea reſtitutus monumentum ei fecit, titulo ſcriptionis qui tantum meritum loqueretur adjecto. Æſopus libertus Demoſthenis conſcius adulterii, quod cum Iulia patronus admiſerat, tortus diutiſſime perſeuerauit non prodere patronum; donec aliis coarguentibus conſciis Demoſthenes ipſe fateretur. & ne æſtimes ab vno facile celari poſſe ſecretum: Labienum ope libertorum latentem, vt indicarent liberti nullo tormentorum genere compulſi ſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Ac ne quis libertos dicat hanc fidem beneficio potius libertatis acceptæ quam ingenio debuiſſe; accipe ſerui in dominum benignitatem cum ipſe à domino puniretur. Antium enim Reſtionem proſcriptum ſolumque nocte fugientem, diripientibus bona ejus aliis, ſeruus compeditus inſcripta fronte, cum poſt damnationem domini aliena eſſet miſericordia ſolutus, fugientem perſecutus eſt: hortatuſque ne ſe timeret ſcientem contumeliam ſuam fortunæ imputandam eſſe non domino: abditumque miniſterio ſuo aluit. cum deinde perſequentes adeſſe ſenſiſſet; ſenem, quem caſus obtulit, jugulauit, & in conſtructam pyram conjecit: qua accenſa occurrit eis qui Reſtionem quærebant, dicens damnatum ſibi pœnas luiſſe, multo acrius à ſe vexatum quam ipſe vexauerat: & fide habita Reſtio liberatus eſt. Cæpionem quoque, qui in Auguſti necem fuerat animatus, poſtquam detecto ſcelere damnatus eſt, ſeruus ad Tiberim in ciſta detulit, peruectumque Hoſtiam inde in agrum Laurentem ad villam patris nocturno itinere perduxit. Cumis deinde nauigationis naufragio vna expulſum dominum Neapoli diſſimulanter occuluit: exceptuſque à centurione nec precio nec minis vt dominum proderet potuit adduci. Aſinio etiam Pollione acerbe cogente Patauinos, vt pecuniam & arma conferrent, dominiſque ob hoc latentibus, præmio ſeruis cum libertate propoſito qui dominos ſuos proderent; conſtat ſeruorum nullum victum præmio dominum prodidiſſe. Audi in ſeruis non fidem tantum ſed & fecundum bonæ inuentionis ingenium. Cum premeret obſidio Grumentum: ſerui relicta domina ad hoſtes transfugerunt. capto deinde oppido impetum in domum habita conſpiratione fecerunnt, & extraxerunt dominam vultu pœnam minante, ac voce obuiis aſſerente, quod tandem ſibi data eſſet copia crudelem dominam puniendi: raptamque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

quaſi ad ſupplicium obſequiis plenis pietate tutati ſunt. Vide in hac fortuna etiam magnanimitatem exitum mortis ludibrio præferentem. C. Vettium Pelignum Italicenſem comprehenſum à cohortibus ſuis vt Pompeio traderetur ſeruus ejus occidit; ac ſe, ne domino ſuperſtes fieret, interemit. C. Graccum ex Auentino fugientem Euporus ſeruus, vel, vt quidam tradunt, Philocrates dum aliqua ſpes ſalutis erat indiuulſus comes qua potuit ratione tutatus eſt: ſuper occiſum deinde animam ſciſſis proprio vulnere viſceribus effudit. Ipſum P. Scipionem Africani patrem, poſtquam cum Annibale conflixerat, ſaucium in equum ſeruus impoſuit; & ceteris deſerentibus, ſolus in caſtra perduxit. Parum fuerit dominis præſtitiſſe viuentibus. Quid? quod in his quoque exigendæ vindictæ reperitur animoſitas? nam Seleuci regis ſeruus, cum ſeruiret amico ejus à quo dominus fuerat interemptus, cœnantē in vltionem domini confodit. quid? quod duas virtutes, quæ inter nobiles quoque vnìce claræ ſunt, in vno video fuiſſe mancipio, imperium regendi peritiam & imperium contemnendi magnanimitatem? Anaxilaus enim Meſſenius, qui Meſſanam in Sicilia condidit, fuit Rhegynorum tyrannus. is cum paruos relinqueret liberos, Micitho ſeruo ſuo commendaſſe contentus eſt. is tutelam ſancte geſſit; imperiumque tam clementer obtinuit, vt Rhegyni à ſeruo regi non dedignarentur. perductis deinde in ætatem pueris & bona & imperium tradidit. ipſe paruo viatico ſumpto profectus eſt; & Olympiæ cum ſumma tranquillitate conſenuit. quid etiam in commune ſeruilis fortuna profuerit non paucis docetur. Bello Punico, cum deeſſent qui ſcriberentur, ſerui pro dominis pugnaturos ſe polliciti in ciuitatem recepti ſunt; & Volones, quia ſponte hoc voluerunt, appellati. ad Cannas quoque victis Romanis octo milia ſeruorum empta militauerunt: cumque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

minoris captiui redimi poſſent: maluit ſe reſpublica ſeruis in tanta tempeſtate committere. ſed & poſt calamitatem apud Thraſumenum notæ cladis acceptam libertini quoque in ſacramentum vocati ſunt. bello ſociali cohortium duodecim ex libertinis conſcriptarum operæ memorabilis virtutis apparuit. C. Cæſarem, cum milites in amiſſorum locum ſubſtitueret, ſeruos quoque ab amicis accepiſſe, & eorum forti opera vſum eſſe comperimus. Cæſar Auguſtus in Germania & Illyrico cohortes libertinorum complures legit, quas voluntarias appellauit. ac ne putes hæc in noſtra tantum contigiſſe republica, Boryſthenitæ oppugnante Zopyrione ſeruis liberatis dataque ciuitate peregrinis & factis tabulis nouis hoſtem ſuſtinere potuerunt. Cleomenes Lacedæmonius, cum mille & quingenti ſoli Lacedæmonii qui arma ferre poſſent ſuperfuiſſent, ex ſeruis manumiſſis bellatorum nouem milia conſcripſit. Athenienſes quoque conſumptis publicis opibus ſeruis libertatem dederunt. ac ne in ſolo virili ſexu æſtimes inter ſeruos extitiſſe virtutes; accipe ancillarum factum non minus memorabile; nec quo vtilius reipublicæ in vlla nobilitate reperias. Nonis Iuliis diem feſtum eſſe ancillarum tam vulgo notum eſt, vt nec origo nec cauſa celebritatis ignota ſit. Iunoni enim Caprotinæ die illo liberæ pariter ancillæque ſacrificant ſub arbore caprifico, in memoriam benignæ virtutis quæ in ancillarum animis pro conſeruatione publicæ dignitatis apparuit. nam poſt vrbem captam cum ſedatus eſſet Gallicus motus; reſpublica vero eſſet ad tenue deducta: finitimi oportunitatem inuadendi Romani nominis aucupati, præfecerunt ſibi Poſtumium Liuium Fidenatium dictatorem. qui mandatis ad ſenatum miſſis poſtulauit, vt ſi vellent reliquias ſuæ ciuitatis manere, matres familiæ ſibi & virgines dederentur. cumque patres eſſent in ancipiti deliberatione ſuſpenſi: ancilla

nomine

nomine Tutela ſeu Philotis pollicita eſt ſe cum ceteris ancillis ſub nomine dominarum ad hoſtes ituram: habituque matrum familias & virginum ſumpto, hoſtibus cum proſequentium lacrimis ad fidem doloris ingeſtæ ſunt. tuæ cum à Liuio in caſtris diſtributæ fuiſſent; viros plurimo vino prouocauerunt, diem feſtum apud ſe eſſe ſimulantes. quibus ſoporatis; ex arbore caprifico quæ caſtris erat proxima ſignum Romanis dederunt. qui cum repentina incurſione ſuperaſſent: memor beneficii ſenatus omnes ancillas manu juſſit emitti; dotemque iis ex publico fecit, & ornatum quo tunc erant vſæ geſtare conceſſit; diemque ipſum Nonas Caprotinas nuncupauit, ab illa caprifico ex qua ſignum victoriæ ceperunt: ſacrificiumque ſtatuit annua ſollemnitate celebrandum, cui lac, quod ex caprifico manat, propter memoriam facti præcedentis adhibetur. Sed nec ad philoſophandum ineptum vel impar ſeruile ingenium fuit. Phædon ex cohorte Socratica Socratiq; & Platoni perfamiliaris adeo, vt Plato ejus nomini librum illum diuinum de immortalitate animæ dicaret, ſeruus fuit forma atque ingenio liberali. hunc Cebes Socraticus hortante Socrate emiſſe dicitur, habuiſſeque in philoſophiæ diſciplinis. atque is poſtea philoſophus illuſtris emerſit: ſermoneſque ejus de Socrate admodum elegantes leguntur. alii quoque non pauci ſerui fuerunt; qui poſt philoſophi clari exſtiterunt. ex quibus ille Menippus fuit, cuius libros M. Varro in ſatyris æmulatus eſt; quas alii cynicas ipſe appellat Menippeas. ſed & Philoſtrati Peripatetici ſeruus Pompolus & Zenonis Stoici ſeruus qui Perſeus vocatus eſt, & Epicuri cui Mys nomen fuit, philoſophi non incelebres illa ætate vixerunt: Diogenes etiam cynicus, licet ex libertate in ſeruitutem venũ ierat. quem cum emere vellet Xeniades Corinthius, & quid artificii nouiſſet percũtatus eſſet; noui, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare.

Hæc ex Gellio II. 18.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

imperare. tunc Xeniades reſponſum ejus demiratus emiſit manu; filiosque ſuos ei tradens; Accipe, inquit, liberos meos quibus imperes. De Epicteto autem philoſopho nobili, quod is quoque ſeruus fuit, recentior eſt memoria quam vt poſſit inter oblitterata neſciri. cujus etiam de ſe ſcripti duo verſus feruntur: ex quibus illud latenter intelligas, non omnimodo dis exoſos eſſe, qui in hac vita cum ærumnarum varietate luctantur; ſed eſſe arcanas cauſas, ad quas paucorum potuit peruenire curioſitas.

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρὸς,
Καὶ πενίην Ἶρος καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Habes, vt opinor, aſſertum non eſſe faſtidio deſpiciendum ſeruile nomen; cum & Iouem tetigerit cura de ſeruo, & multos ex his fideles, prouidos, fortes, philoſophos etiam exſtitiſſe conſtiterit. Nunc de ſigillaribus, ne ridenda me potius æſtimes quam ſancta dixiſſe, paucis recenſendum eſt. Epicadus refert Herculem occiſo Geryone, cum victor per Italiam armenta duxiſſet, ponte, qui nunc ſublicius dicitur, ad tempus inſtructo, hominum ſimulacra pro numero ſociorum, quos caſu peregrinationis amiſerat, in fluuium demiſiſſe: vt aqua ſecunda in mare deuecta, pro corporibus defunctorum veluti patriis ſedibus redderentur, & inde vſum talia ſimulacra fingendi inter ſacra manſiſſe. Sed mihi hujus rei illa origo verior æſtimatur, quam paulo ante memini retuliſſe. Pelaſgos, poſtquam felicior interpretatio capita non viuentium ſed fictilia, & φωτὸς *æſtimationem non ſolum hominem ſed etiam lumen ſignificare docuiſſet, cœpiſſe Saturno cereos potius accendere, & in ſacellum Ditis aræ Saturni cohærens oſcilla quædam pro ſuis capitibus ferre: ex illo traditum vt cerei Saturnalibus miſſitarentur, & ſigilla arte fictili fingerentur ac venalia pararentur; quæ homines pro ſe atque ſuis piaculum pro Dite Saturno facerent. ideo Saturnalibus talium*

commer-

commerciorum cœpta celebritas ſeptem occupat dies; quos tamen feriatos facit eſſe non feſtos omnes. nam medio, id eſt, tertiodecimo Kalendas feſtum probauimus: & aliis hoc aſſertionibus ab his probatum eſt, qui rationem anni menſium dierumque & ordinationem à C. Cæſare digeſtam plenius retulerunt.

Cap. XII.

Quomodo annum ordinauerit Romulus.

CVMQVE hic facere vellet finem loquendi ſubjecit Aurelius Symmachus; Pergin, Prætextate, eloquio tam dulci de anno quoque ediſſertare antequam experiaris moleſtiam conſulentis; ſi quis forte de præſentibus ignorat quo ordine vel apud priſcos fuerit vel certioribus poſtea regulis innouatus ſit? ad quod diſcendum ipſe mihi videris audientum animos incitaſſe de diebus menſi additis diſſerendo. tum ille eodem ductu orandi reliqua contexit. Anni certus modus apud ſolos ſemper Ægyptios fuit. aliarum gentium diſpari numero pari errore mutabant. &, vt contentus ſim referendo paucarum morem regionum, Arcades annum ſuum tribus menſibus explicabant, Acarnanes ſex; Græci reliqui trecentis quinquaginta quatuor diebus annum proprium computabant. Non igitur mirum in hac varietate Romanos quoque olim auctore Romulo annum ſuum decem habuiſſe menſibus ordinatum, qui annus incipiebat à Martio, & conficiebatur diebus trecentis quatuor: vt ſex quidem menſes, id eſt, Aprilis, Junius, Sextilis, September, Nouember, December tricenum eſſent dierum; quatuor vero, Martius, Maius, Quintilis, October, tricenis & ſingulis expedirentur: qui hodieque ſeptimanas habent Nonas, ceteri quintanas. Septimanas autem habentibus ad idibus reuertebantur

bantur Kalendæ ad diem ſeptimumdecimum. verum habentibus quintanas ad octauumdecimum remeabat initium Kalendarum. Hæc fuit Romuli ordinatio; qui primum anni menſem genitori ſuo Marti dicauit. quem menſem anni primum fuiſſe vel ex hoc maxime probatur, quod ab ipſo Quintilis quintus eſt, & deinceps pro numero nominabantur. Hujus etiam prima die ignem nouum Veſtæ aris accendebant: vt incipiente anno cura denuo ſeruandi nouati ignis inciperet. eodem quoque ingrediente menſe tam in regia curiiſque atque Flaminum domibus laureæ veteres nouis laureis mutabantur. eodem quoque menſe & publice & priuatim ad Annam Perennam ſacrificatum itur; vt annare perennareque commode liceat. Hoc menſe mercedes exſoluebant magiſtris, quas completus annus deberi fecit: comitia auſpicabantur; vectigalia locabant: & ſeruis cœnas apponebant matronæ, vt domini Saturnalibus. illæ, vt principio anni ad promptum obſequium honore ſeruos inuitarent; hi, quia gratiam perfecti operis exſoluerent. Secundum menſem nominauit Aprilem vt quidam putant cum adſpiratione, quaſi Aphrilem; à ſpuma quam Græci afron vocant, vnde orta Venus creditur. & hanc Romuli fuiſſe aſſerunt rationem; vt primum quidem menſem à patre ſuo Marte, ſecundum ab Æneæ matre Venere nominaret: & hi potiſſimum anni principia ſeruarent, à quibus eſſet Romani nominis origo; cum hodieque in ſacris Martem patrem, Venerem genitricem vocemus. alii putant Romulum vel altiore prudentia, vel certi numinis prouidentia ita primos ordinaſſe menſes, vt, cum præcedens Marti eſſet dicatus deo plerumque hominum necatori, vt Homerus naturæ conſcius ait,

Ἄρες Ἄρες βροτολοιγὲ μιαιφόνε τειχεσιπλῆτα,

ſecundus Veneri dicaretur, quæ vim eius quaſi benefica

leniret

veniret. nam & in duodecim Zodiaci ſignis, quorum cer-
ta certorum numinum domicilia creduntur, cum pri-
mum ſignum aries Marti aſſignatus ſit: ſequens mox
Venerem, id eſt, taurus accepit. & rurſus è regione ſcor-
pius ita diuiſus eſt, vt deo eſſet vtrique communis. nec
æſtimatur ratione cæleſti carere ipſa diuiſio. ſiquidem
aculeo velut potentiſſimo telo pars armata poſterior do-
micilium Martis eſt. priorem vero partem, cui ζυγὸς
apud Græcos nomen eſt, nos libram vocamus, Venus ac-
cepit; quæ velut jugo concordi jungit matrimonia ami-
citiasque componit. Sed Cincius in eo libro, quem de
Faſtis reliquit, ait imperite quoſdam opinari Aprilem
menſem antiquos à Venere dixiſſe; cũ nullus dies feſtus
nullumque ſacrificium inſigne Veneri per hunc menſem
à majoribus inſtitutum ſit: ſed ne in carminibus quidem
Saliorum Veneris vlla, vt ceterorum cæleſtium, laus ce-
lebretur. Cincio etiam Varro conſentit, affirmans no-
men Veneris ne ſub regibus quidem apud Romanos vel
Latinum vel Græcum fuiſſe; & ideo non potuiſſe men-
ſem à Venere nominari: ſed, cum fere ante æquinoctium
vernum triſte ſit cælum & nubibus obductum, ſed &
mare nauigantibus clauſum, terræ etiam ipſæ aut aqua
aut pruina aut niuibus contegantur, eaque omnia ver-
no, id eſt, hoc menſe, aperiantur, arbores quoque nec mi-
nus cetera quæ continet terra aperire ſe in germen inci-
piant: ab his omnibus menſem Aprilem dici merito cre-
dendum eſt quaſi aperilem, ſicut apud Athenienſes ἀν-
θεστηριὼν idem menſis vocatur, ab eo quod hoc tempore
cuncta floreſcant. Non tamen negat Verrius Flaccus
hoc die poſtea conſtitutum, vt matronæ Veneri ſacrum
facerent: cujus rei cauſam, quia huic loco non con-
uenit, prætereundum eſt. Maium Romulus tertium po-
ſuit, de cujus nomine inter auctores lata diſſenſio eſt.
nam Fuluius Nobilior in Faſtis, quos in æde Herculis

Muſarum poſuit, Romulum dicit poſtquam populum in majores junioresque diuiſit, vt altera pars conſilio altera armis rempublicam tueretur, in honorem vtriuſque partis hunc Maium ſequentem Iunium vocaſſe. ſunt qui hunc menſem ad noſtros faſtos à Tuſculanis tranſiſſe commemorent, apud quos nunc quoque vocatur deus Majus, qui eſt Iupiter, à magnitudine ſcilicet ac majeſtate dictus. Cincius menſem nominatum putat à Maia, quam Vulcani dicit vxorem; argumentoque vtitur quod flamen Vulcanalis Kalendis Maiis huic deæ rem diuinam facit. ſed Piſo vxorem Vulcani Majeſtā non Maiam dicit vocari. contendunt alii Maiam Mercurii matrem menſi nomen dediſſe; hinc maxime probantes, quod hoc menſe mercatores omnes Maiæ pariter Mercurioque ſacrificant. Affirmant quidam, quibus Cornelius Labeo conſentit, hanc Maiam cui menſe Maio res diuina celebratur terram eſſe, hoc adeptam nomen à magnitudine; ſicut & mater magna in ſacris vocatur: aſſertionemq; æſtimationis ſuæ etiam hinc colligunt, quod ſus prægnans ei mactatur, quæ hoſtia propria eſt terræ: & Mercurium ideo illi in ſacris adjungi dicunt; quia vox naſcenti homini terræ contactu datur. ſcimus autem Mercurium vocis & ſermonis potentem. Auctor eſt Cornelius Labeo huic Maiæ ædem Kalendis Maiis dedicatam ſub nomine Bonæ deæ: & eandem eſſe Bonam deam & terram ex ipſo ritu occultiore ſacrorum doceri poſſe confirmat: hanc eandem Bonam deam Faunamque & Opem & Fatuam pontificum libris indigitari. Bonam; quod omnium nobis ad victum bonorum cauſa eſt. Faunam; quod omni vſui animantium fauet. Opem; quod ipſius auxilio vita conſtet. Fatuam a fando; quod, vt ſupra diximus, infantes partu editi non prius vocem edunt, quā attigerint terram. Sunt qui dicant hanc deam potentiam habere Iunonis;

ideoque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ideoque ſceptrum regale in ſiniſtra manu ei additum. eamdem alii Proſerpinam credunt, porcaque ei rem diuinam fieri: quia ſegetem quam Ceres mortalibus tribuit porca depaſta eſt. alii χθονίαν ἑκάτην: Bœoti Semelam credunt, necnon eandem Fauni filiam dicunt; obſtitiſſeque voluntati patris in amorem ſuum lapſi, ut & virga myrtea ab eo verberaretur, cum deſiderio patris nec vino ab eodem preſſa ceſſiſſet: transfiguraſſe ſe tamen in ſerpentem pater creditur, & coïſſe cum filia. horum omnium hæc proferuntur indicia: quod virgã myrteam in templo haberi nefas ſit; quod ſuper caput ejus extendatur vitis, qua maxime eam pater decipere tentauit, quod vinum in templum ejus non ſuo nomine ſoleat inferri, ſed vas in quo vinum inditum eſt mellarium nominetur, & vinum lac nuncupetur; ſerpentesque in templo ejus nec terrentes nec timentes appareant. Quidam Medeam putant; quod in ædem ejus omne genus herbarum ſit, ex quibus antiſtites dant plerumque medicinas: & quod templũ ejus virum introire non liceat, propter injuriam quam ab ingrato viro Iaſone perpeſſa eſt. Hæc apud Græcos ὁ θεὸς γυναικεία dicitur; quam Varro Fauni filiam eſſe tradit adeo pudicam, vt extra γυναικωνῖτιν numquam ſit egreſſa, nec nomen ejus in publico fuerit auditum, nec virum vmquam viderit, nec à viro viſa ſit: propter quod nec vir templum ejus ingreditur. Vnde & mulieres in Italia ſacro Herculis non licet intereſſe; quia Herculi, cum boues Geryonis per agros Italiæ duceret ſitienti reſpondit mulier, aquam ſe non poſſe præſtare, quod feminarum deæ celebraretur dies, nec ex eo apparatu viris guſtare fas eſſet. propter quod Hercules facturus ſacrum deteſtatus eſt præſentiam feminarum, & Potitio ac Pinario ſacrorum cuſtodibus juſſit ne mulierem intereſſe permitterent. ecce occaſio nominis, quo Maiam eandem eſſe & Terram & Bonam

deam diximus, coëgit nos de Bona dea quæcumque comperimus protuliſſe. Iunius Maium ſequitur aut ex parte populi, vt ſupra diximus, nominatus, aut, vt Cingius arbitratur, quod Iunonis apud Latinos ante vocitatus, diuque apud Aricinos Prænestinoſque hac appellatione in faſtos relatus ſit: adeo vt, ſicut Niſus in commentariis faſtorum dicit, apud majores quoque noſtros hæc appellatio menſis diu manſerit: ſed poſt detritis quibuſdam litteris ex Iunonio Iunius dictus ſit. nam & ædes Iunoni Monetæ Kalend. Iuniis dedicata eſt. Nonnulli putauerunt Iunium menſem à Junio Bruto, qui primus Romæ conſul factus eſt, nominatum: quod hoc menſe, id eſt, Kalendis Iuniis, pulſo Tarquinio ſacrum Carnæ deæ in Cælio monte voti reus fecerit. Hanc deam vitalibus humanis præeſſe credunt. ab ea denique petitur vt jecinora & corda, quæque ſunt intrinſecus viſcera, ſalua conſeruet. & quia cordis beneficio cujus diſſimulatione Brutus habebatur idoneus emendationi publici ſtatus exſtitit, hanc deam quæ vitalibus præeſt templo ſacrauit. cui pulte fabacia & larido ſacrificatur; quod his maxime rebus vires corporis roborentur. nam & Calendæ Iuniæ fabariæ vulgo vocantur: quia hoc menſe adultæ fabæ diuinis rebus adhibentur. Sequitur Iulius, qui cum, ſecundum Romuli ordinationem Martio anni tenente principium, Quintilis à numero vocaretur; nihilominus tamen etiam poſt prӕpoſitos à Numa Ianuarium ac Februarium, retinuit nomen; cum non videretur jam quintus eſſe, ſed ſeptimus. ſed poſtea in honorem Iulii Cæſaris Dictatoris, legem ferente M. Antonio M. filio conſule, Iulius appellatus eſt; quod hoc menſe ad quartum Idus Quintiles Iulius procreatus ſit. Auguſtus deinde eſt, qui Sextilis ante vocatus eſt, donec honori Auguſti daretur ex ſenatuſconſulto. cujus verba ſubjeci:

CVM,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CVM. IMPERATOR. CAESAR. AVGVSTVS. MENSE. SEXTILI. ET. PRIMVM. CONSVLATVM. INIERIT. ET. TRIVMPHOS. TRES. IN. VRBEM. INTVLERIT. ET. EX. IANICVLO. LEGIONES. DEDVCTAE, SECVTAEQVE. SINT. EIVS. AVSPICIA. AC. FIDEM. SED. ET. AEGYPTVS. HOC. MENSE. IN. POTESTATEM. POPVLI. ROMANI. REDACTA. SIT. FINISQVE. HOC. MENSE. BELLIS. CIVILIBVS. IMPOSITVS. SIT. ATQVE. OB. HAS. CAVSAS. HIC. MENSIS. HVIC. IMPERIO. FELICISSIMVS. SIT. AC. FVERIT. PLACERE. SENATVI. VT. HIC. MENSIS. AVGVSTVS. APPELLETVR. *item plebiſcitum factum ob eandem rem, Sexto Pacubio tribuno plebem rogante. Menſis September principalem ſui retinet appellationem; quem Germanici appellatione, Octobrem vero ſuo nomine Domitianus inuaſerat. ſed vbi infauſtum vocabulum ex omni ære vel ſaxo placuit eradi; menſes quoque vſurpatione tyrannicæ appellationis exuti ſunt. cautio poſtea principum ceterorum diri ominis infauſta vitantium menſibus à Septembri vſque ad Decembrem priſca nomina reſeruauit. Hæc fuit à Romulo annua ordinata dimenſio, qui, ſicut ſupra jam diximus, annum decem menſium, dierum vero quatuor & trecentorum habendum eſſe inſtituit; menſeſque ita diſpoſuit, vt quatuor ex his tricenos ſingulos, ſex vero tricenos haberent dies. Sed cum is numerus neque ſolis curſui neque lunæ rationibus conueniret: nonnumquam vſu veniebat vt frigus anni æſtiuis menſibus, & contra calor hiemalibus proueniret. quod vbi contigiſſet: tantum dierum ſine vllo menſis nomine patiebantur abſumi; quantum ad id anni tempus*

adduceret, quo cæli habitus inſtanti menſi aptus inueniretur.

Cap. XIII.

De ordinatione anni per Numam: & quæ cauſa fuerit intercalandi: quoque tempore primum intercalatum ſit.

Sed ſecutus Numa, quantum ſub cælo rudi & ſæculo adhuc impolito, ſolo ingenio magiſtro comprehendere potuit, vel quia Græcorum obſeruatione forſan inſtructus eſt, quinquaginta dies addidit; vt in trecentos quinquaginta quatuor dies, quibus duodecim lunæ curſus confici credidit, annus extenderetur: atque his quinquaginta à ſe additis, adjecit alios ſex retractos illis ſex menſibus, qui triginta habebant dies, id eſt, de ſingulis ſingulos; factosque quinquaginta & ſex dies, in duos nouos menſes pari ratione diuiſit, ac de duobus priorem Ianuarium nuncupauit, primumque anni eſſe voluit, tamquam bicipitis dei menſem, reſpicientem ac proſpicientem transacti anni finem, futurique principia. ſecundum dicauit Februo deo qui luſtrationum potens creditur. luſtrari autem eo menſe ciuitatem neceſſe erat; quo ſtatuit vt juſta dis Manibus ſoluerentur. Numæ ordinationem finitimi mox ſecuti totidem diebus totidemque menſibus, vt Pompilio placuit, annum ſuum computare cœperunt. ſed hoc ſolo diſcrepabant; quod menſes vndetricenum tricenumque numero alternauerunt. Paulo poſt Numa in honorem imparis numeri, ſecretum hoc & ante Pythagoram parturiente natura, vnum adjecit diem quem Ianuario dedit; vt tam in anno quam in menſibus ſingulis præter vnum Februarium impar numerus ſeruaretur. nam quia duodecim menſes, ſi ſinguli aut pari aut impari numero putarentur,

tur, conſummationem parem facerent: vnus pari numero inſtitutus vniuerſam putationem imparem fecit. Ianuarius igitur, Aprilis, Iunius, Sextilis, September, Nouember, December, vndetricenis cenſebantur diebus, & quintanas nonas habebant: ac poſt idus in omnibus ad ſeptimum decimum kalendas computabatur. Martius vero, Maius, Quintilis & October, dies tricenos ſingulos poſſidebant. nonæ in his ſeptimanæ erant. ſimiliterque poſt Idus, decem & ſeptem dies in ſingulis vſque ad ſequentes Kalendas putabantur. ſed ſolus Februarius viginti & octo retinuit dies: quaſi inferis & deminutio & par numerus conueniret. Cum ergo Romani ex hac diſtributione Pompilij ad lunæ curſum, ſicut Græci, annum proprium computarent; neceſſario & interkalarem menſem inſtituerunt more Græcorum. nam & Græci, cum animaduerterent temere ſe trecentis quinquaginta quatuor diebus ordinaſſe annum (quoniam appareret de ſolis curſu, qui trecentis ſexaginta quinque diebus & quadrante Zodiacum conficit, deeſſe anno ſuo vndecim dies & quadrantem) interkalares ſtata ratione commenti ſunt: ita vt octauo quoque anno nonaginta dies, ex quibus tres menſes tricenum dierum compoſuerunt, interkalarent. id Græci fecerunt, quoniam erat operoſum atque difficile omnibus annis vndecim dies & quadrantem interkalare. itaque maluerunt hunc numerum octies multiplicare, & nonaginta dies, qui naſcuntur ſi quadrans cum diebus vndecim octies componatur, inſerere in tres menſes, vt diximus diſtribuendos. hos dies ὑπερβαίνοντας, menſes vero ἐμβολίσμους appellitabant. Hunc ergo ordinem Romanis quoque imitari placuit. ſed fruſtra, quippe fugit eos vnũ diem, ſicut ſupra admonuimus, additum eſſe ad Græcum numerum, in honorem imparis numeri. ea re per octennium conuenire numerus atque ordo non poterat. ſed nondum

hoc errore comperto, per octo annos nonaginta quaſi ſuperfundendos Græcorum exemplo computabant dies; alterniſque annis binos & vicenos, alternis ternos & vicenos interkalares expenſabant interkalationibus quatuor. ſed octauo quoque anno interkalantes octo affluebant dies ex ſingulis; quibus vertentis anni numerum apud Romanos, ſupra Græcum abundaſſe jam diximus. hoc quoque errore jam cognito, hæc ſpecies emendationis inducta eſt. Tertio quoque octennio ita interkalandos diſpenſabant dies, vt non nonaginta ſed ſexaginta ſex interkalarent, compenſatis viginti & quatuor diebus pro illis qui per totidem annos ſupra Græcorum numerum creuerant. Omni autem interkalationi menſis Februarius deputatus eſt: quoniam is vltimus anni erat, quod etiam ipſum de Græcorum imitatione faciebant. nam & illi vltimo anni ſui menſi ſuperfluos interſerebant dies, vt refert Glaucippus qui de ſacris Athenienſium ſcribit. verum vna re a Græcis differebant. nam illi confecto vltimo menſe, Romani non confecto Februario ſed poſt viceſimum & tertium diem ejus interkalabant. Terminalibus ſcilicet jam peractis: deinde reliquos Februarii menſis dies, qui erant quinque, poſt interkalationem ſubjungebant: credo vetere religionis ſuæ more, vt Februarium omnimodo Martius conſequeretur. Sed cum ſæpe eueniret vt nundinæ modo in anni principem diem modo in nonas caderent (vtrumque autem pernicioſum reipublicæ putabatur) remedium quo hoc auerteretur excogitatum eſt. quod aperiemus; ſi prius oſtenderimus cur nundinæ vel primis Kalendis vel nonis omnibus cauebantur. nam, quotiens incipiente anno dies cœpit qui addictus eſt nundinis, omnis ille annus infauſtis caſibus luctuoſus fuit: maximeque Lepidiano tumultu opinio iſta firmata eſt. Nonis autem conuentus vniuerſæ multitudinis vitandus æſtimabatur;

quoniam populus Romanus exactis etiam regibus diem hunc nonarum maxime celebrabant, quem natalem Seruii Tullii exiſtimabant. quia, cum incertum eſſet quo menſe Seruius Tullius natus fuiſſet, nonis tamen natum eſſe conſtaret, omnes nonas celebri notitia frequentabant. veritos ergo qui diebus præerant ne quid nundinis collecta vniuerſitas ob regis deſiderium nouaret, cauiſſe vt nonæ à nundinis ſegregarentur. vnde dies ille, quo abundare annum diximus, eorum eſt permiſſus arbitrio qui faſtis præerant, vti cum vellent interkalaretur: dummodo eum in medio Terminaliorum vel menſis interkalaris ita locarent, vt à ſuſpecto die celebritatem auerterent nundinarum. atque hoc eſt quod quidam veterum retulerunt non ſolum menſem apud Romanos verumetiam diem interkalarem fuiſſe. Quando autem primo interkalatum ſit varie refertur, & Macer quidem Licinius eius rei originem Romulo aſſignat. Antias libro ſecundo Numam Pompilium ſacrorum cauſa id inueniſſe contendit. Iunius Seruium Tullium regem primum interkalaſſe commemorat; à quo & nundinas inſtitutas Varroni placet. Tuditanus refert libro tertio magiſtratuum Decemuiros, qui decem tabulis duas addiderunt, de interkalando populum rogaſſe. Caſſius eoſdem ſcribit auctores. Fuluius autem id egiſſe Manium conſulem dicit ab vrbe condita anno quingenteſimo ſexageſimo ſecundo, inito mox bello Ætolico. ſed hunc arguit Varro ſcribendo antiquiſſimam legem fuiſſe inciſam in columna ærea à L. Pinario & Furio conſulibus, cui mentio interkalaris adſcribitur. Hæc de interkalandi principio ſatis relata ſint.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. XIV.

Quem in modum primum Iulius, deinde Auguſtus Cæſares annum correxerint.

VERVM *fuit tempus cum propter ſuperſtitionem interkalatio omnis omiſſa eſt. nonnumquam vero per gratiam ſacerdotum, qui publicanis proferri vel imminui conſulto anni dies volebant, modo auctio modo retractio dierum proueniebat: & ſub ſpecie obſeruationis emergebat major confuſionis occaſio. ſed poſtea C. Cæſar omnem hanc inconſtantiam temporum vagam adhuc & incertam in ordinem ſtatæ definitionis coëgit, adnitente ſibi M. Flauio ſcriba; qui ſcriptos dies ſingulos ita ad dictatorem retulit, vt & ordo eorum inueniri facillime poſſet, & inuento certus ſtatus perſeueraret. Ergo C. Cæſar exordium nouæ ordinationis initurus dies omnes, qui adhuc confuſionem poterant facere, conſumpſit: eaque re factum eſt vt annus confuſionis vltimus in quadringentos quadraginta tres dies tenderetur. poſt hæc imitatus Ægyptios, ſolos diuinarū rerum omnium conſcios, ad numerum ſolis, qui diebus ſingulis tricenis ſexaginta quinque & quadrante curſum conficit, annum dirigere contendit. nam, ſicut lunaris annus menſis eſt, quia luna paulo minus quam menſem in Zodiaci circumitione conſumit, ita ſolis annus hoc dierum numero colligendus eſt, quem peragit dum ad id ſignum ſe denuo vertit, ex quo digreſſus eſt. vnde annus vertens vocatur & habetur magnus; cum lunæ annus breuis putetur. horum Vergilius vtrumque complexus eſt:*

Interea magnum ſol circumuoluitur annum.

hinc Ateius Capito annum à circuitu temporis putat dictum: quia veteres, an, *pro,* circum, *ponere conſuerunt, vt Cato in Originibus,* An terminum, *id eſt,*

circum

circum terminum; *&*, ambire, *dicitur*, *pro*, circumire. *Julius ergo Cæſar decem dies obſeruationi veteri ſuperadjecit; vt annum trecenti ſexagintaquinque dies, quibus ſol Zodiacum luſtrat efficerent: & ,ne quadrans deeſſet, ſtatuit vt quarto quoque anno ſacerdotes, qui curabant menſibus ac diebus, vnum interkalarent diem; eo ſcilicet menſe ac loco quo etiam apud veteres interkalabatur, id eſt, ante quinque vltimos Februarii menſis dies; idque biſſextum cenſuit nominandum. dies autem decem, quos ab eo additos diximus, hac ordinatione diſtribuit: in Ianuarium & Sextilem & Decembrem binos dies inſeruit; in Aprilem autem, Iunium, Septembrem, Nouembrem, ſingulos. ſed neque menſi Februario addidit diem, ne deum inferum religio immutaretur: & Martio, Maio, Quintili, Octobri ſeruauit priſtinum ſtatum; quod ſatis pleno erant numero, id eſt, dierum ſingulorum tricenorumque. ideo & ſeptimanas habent nonas, ſicut Numa conſtituit: quia nihil in his Iulius mutauit. ſed Ianuarius, Sextilis, December, quibus Cæſar binos dies addidit, licet tricenos ſingulos habere poſt Cæſarem cœperint, quintanas tamen habent nonas; & ab idibus illis ſequentes Kalendæ in vndeuiceſimum reuertuntur: quia Cæſar quos addidit dies neque ante nonas neque ante idus inſerere voluit; ne nonarum aut iduum religionem, quæ ſtato erant die, nouella comperendinatione corrumperet. ſed nec poſt Idus mox voluit inſerere; ne feriarum quarumque violaretur indictio. ſed peractis cujuſque menſis feriis locum diebus aduenis fecit. & Januario quidem, quos dicimus, quartum & tertium Kalendas Februarias dedit; Aprili ſextum Kalendas Maias; Iunio tertium Kalendas Iulias, Auguſto quartum & tertium Kalendas Septembreis; Septembri tertium Kalendas Octobris; Nouembri tertium Kalendas Decembres; Decembri vero*

quartum

quartum & tertium Kalendas Ianuarias. ita factum eſt, vt cum omnes hi menſes quibus dies addidit ante hanc ordinationem habuiſſent menſis ſequentis Kalendas ad ſeptimumdecimum reuertentes, poſtea ex augmento additorum dierum hi, qui duos acceperunt, ad nonumdecimum, qui vero vnum, ad octauumdecimum haberent reditum Kalendarum. Feriarum tamen cujuſque menſis ordo ſeruatus eſt. nam ſi cui fere tertius ab idibus dies feſtus aut feriatus fuit, & tunc ad ſextumdecimum dicebatur: etiam poſt augmentum dierum eadem religio ſeruata eſt, vt tertio ab idibus die celebraretur; licet ab incremento non jam ad ſextumdecimum Kalendas, ſed ad ſeptimumdecimum ſi vnus, ad octauumdecimum ſi duo additi ſunt, diceretur. nam ideo nouos dies circa finem cujuſque menſis inſeruit, vbi finem omnium quæ in menſe erant reperit feriarum, adjectoſque à ſe dies faſtos notauit; vt majorem daret actionibus libertatem: & non ſolum nullum nefaſtum, ſed nec comitialem quemquam de adjectis diebus inſtituit; ne ambitionem magiſtratuum augeret adjectio. ſic annum ciuilem Cæſar habitis ad lunam dimenſionibus conſtitutum edicto palam poſito publicauit. Et error hucuſq; ſtare potuiſſet, ni ſacerdotes ſibi errorem nouum ex ipſa emendatione fecîſſent: nam cum oporteret diem, qui ex quadrantibus conſit, quarto quoque anno confecto antequam quintus inciperet, interkalare: illi quarto non peracto ſed incipiente interkalabant. hic error ſex & triginta annis permanſit: quibus annis interkalati ſunt dies duodecim, cum debuerint interkalari nouem. ſed hunc quoque errorem ſero deprehenſum correxit Auguſtus, qui annos duodecim ſine interkalari die tranſigi juſſit: vt illi tres dies, qui per annos trigenta & ſex vitio ſacerdotalis feſtinationis excreuerant, ſequentibus annis duodecim nullo die interkalato deuorarentur. poſt

hoc,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

hoc, vnum diem ſecundum ordinationem Cæſaris quinto quoque incipiente anno interkalari juſſit; & omnem hunc ordinem æreæ tabulæ ad æternam cuſtodiam inciſione mandauit.

CAP. XV.

De Calendis, Idibus, ac Nonis.

TVNC *Horus, Dies quidem hic, inquit, interkalaris antequam quintus annus incipiat inſerendus cum Ægypti matris artium ratione conſentit. ſed nihil in illorum menſibus explicandis videtur operoſum; quos tricenum dierum omnes habent; eoque explicitis duodecim menſibus, id eſt, trecentis ſexaginta diebus exactis, tunc inter Auguſtum atque Septembrem reliquos quinque dies anno ſuo reddunt, adnectentes quarto quoque anno exacto interkalarem, qui ex quadrantibus conſit. at hic non à primo in vltimum menſis diem ad incrementum continuum numerus accedit; ſed poſt Kalendas dirigitur in nonas: vnde ad quaſdam idus deflecti audio. Poſt rurſus, ni fallor, imo vt nunc quoque retuliſti, in ſequentes kalendas. quæ omnia quid ſibi velint ſcire equidem vellem, nam illud nec conſequi poſſe me ſpero, vt vocabula comprehendam quæ ſingulis apud vos diebus adduntur; dum alios faſtos variiſque alios nominibus nuncupatis. nundinas quoque veſtras neſcire me fateor: de quibus obſeruatio tam diligens tam cauta narratur. Hæc nec mihi erubeſcendum eſt ignorare peregrino: à te vero, Prætextate, diſcere nec ciuem puderet. Tunc Prætextatus, Non ſolum, inquit, tibi, Hore, cum ſis Ægypto oriundus, ſed ne nobis quidem, quibus origo Romana eſt, erubeſcendum puto quærere, quod quæſitu dignum omnes veteres putauerunt. nam de kalendis, nonis, & idibus, deque*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

feriarum variis obſeruationibus innumeros auctores cura quæſtionis exercuit: & ideo nos quæ de his ab omnibus dicta ſunt in vnum breuiter colligemus. Romulus enim, cum ingenio acri quidem ſed agreſti, ſtatum proprii ordinaret imperii, initium cujuſque menſis ex illo ſumebat die, quo nouam lunam contigiſſet videri. quia vero non continuo euenit vt eodem die ſemper appareat; ſed modo tardius modo celerius ex certis cauſis videri ſolet: contigit vt cum tardius apparuit præcedenti menſi plures dies, aut cum celerius pauciores darentur. & ſingulis quibusque menſibus perpetuam numeri legem primus caſus addixit. ſic factum eſt vt alii triginta & vnum, alii vndetriginta ſortirentur dies. omnibus tamen menſibus ex die nonarum idus nono die repræſentari placuit: & inter idus ac ſequentes kalendas conſtitutum eſt ſedecim dies eſſe numerandos. ideo menſis vberior duos illos quibus augebatur dies inter kalendas ſuas & nonas habebat. hinc aliis quintus à kalendis dies aliis ſeptimus nonas facit. Cæſar tamen vt ſupra diximus ſtata ſacra cuſtodiens nec in illis menſibus, quibus binos adjecit dies, ordinem voluit mutare nonarum, quia peractis totius menſis feriis dies ſuos rei diuinæ cautus inſeruit. Priſcis ergo temporibus, antequam faſti à Cn. Flauio ſcriba inuitis patribus in omnium notitiam proderentur, pontifici minori hæc prouincia delegabatur, vt nouæ lunæ primum obſeruaret adſpectum, viſamque regi ſacrificulo nuntiaret, itaque ſacrificio à rege & minore pontifice celebrato, idem pontifex kalata, id eſt, vocata in Capitolium plebe juxta curiam Kalabram, quæ caſæ Romuli proxima eſt, quot numero dies à kalendis ad nonas ſupereſſent pronuntiabat: & quintanas quidem dicto quinquies verbo καλῶ, ſeptimanas repetito ſepties prædicabat. verbum autem καλῶ Græcum eſt, id eſt, voco. & hunc diem qui ex his diebus qui

kalarentur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

kalarentur primus eſſet, placuit kalendas vocari. hinc & ipſi curiæ, ad quam vocabantur, Kalabræ nomen datum eſt. Ideo autem minor pontifex numerum dierum qui ad nonas ſupereſſent kalando prodebat; quod poſt nouam lunam oportebat nonarum die populares qui in agris eſſent confluere in vrbem, accepturos cauſas feriarum à rege ſacrorum, ſcripturoſque quid eſſet eo menſe faciendum. vnde quidam hinc nonas æſtimant dictas, quaſi nouæ initium obſeruationis; vel quod ab eo ſemper ad idus nouem dies putantur: ſicut apud Tuſcos nonæ plures habebantur; quod hi nono quoq; die regem ſuum ſalutabant & de propriis negociis conſulebant. Iduum porro nomen à Tuſcis, apud quos is dies itis vocatur, ſumptum eſt. item autem illi interpretabantur Iouis fiduciam. nam cum Iouem accipiamus lucis auctorem, vnde & Lucetium Salii in carmine canunt, & Cretenſes Δία τὴν ἡμέραν vocant; ipſi quoque Romani Dieſpitrem appellant vt diei patrem: jure hic dies Iouis fiducia vocatur; cujus lux non finitur cum ſolis occaſu, ſed ſplendorem diei & noctis continuat illuſtrante luna: quod ſemper in plenilunio, id eſt, medio menſe, fieri ſolet. diem igitur, qui vel nocturnis caret tenebris, Iouis fiduciam Tuſco nomine vocauerunt: vnde & omnes idus Iouis ferias obſeruandas ſanxit antiquitas. alii putant idus, quod ea die plena luna videatur, à videndo vidus appellatas, mox litteram, u, detractam: ſicut contra, quod Græci ἰδεῖν dicunt; nos, u, littera addita, videre dicimus. nonnullis placet idus dictas vocabulo Græco, οἷον ἀπὸ τοῦ εἴδους, quod eo die plenam ſpeciem luna demonſtret. ſunt qui æſtiment idus ab oue iduli dictas, quam hoc nomine vocant Tuſci; & omnibus idibus Ioui immolatur à flamine. Nobis illa ratio nominis vero proprior æſtimatur, vt idus vocemus diem qui diuidit menſem. iduare enim Etruſca lingua diuidere eſt.

inde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

inde vidua *quaſi* valde idua,*id eſt*,valde diuiſa: *aut* vidua , *id eſt* , à viro diuiſa. *Ut autem idus omnes Ioui, ita omnes Kalendas Iunoni tributas & Varronis & pontificalis affirmat auctoritas : quod etiam Laurentes patriis religionibus ſeruant ; qui & cognomen deæ ex cerimoniis addiderunt Kalendarem Iunonem vocantes. Sed & omnibus kalendis à menſe Martio ad decembrem huic deæ Kalendarum die ſupplicant. Romæ quoque kalendis omnibus , præter quod pontifex minor in curia Kalabra rem diuinam Iunoni facit , etiam regina ſacrorum,porcam vel agnam in regia Iunoni immolat : à qua etiam Ianum Iunonium vocatum eſſe diximus , quod illi deo omnis ingreſſus , huic deæ cuncti kalendarum dies videntur adſcripti. cum enim initia menſium majores noſtri ab exortu lunæ ſeruauerint : jure Iunoni addixerunt kalendas , lunam ac Iunonem eandem putantes: vel quia luna per aërem meat (vnde & Græci lunam ἄρτεμιν nuncuparunt , id est, ἀεροτόμιν , quod aëra ſecat) Iuno autem aëris arbitra eſt ; merito initia menſium , id eſt , kalendas huic deæ conſecrauerunt. Nec hoc prætermiſerim quod nuptiis copulandis kalendas,nonas,& idus religioſas,id est, deuitandas cenſuerunt. hi enim dies præter nonas feriati ſunt. feriis autem vim cuiquam fieri piaculare eſt. ideo tunc vitantur nuptiæ, in quibus vis fieri virginibus videtur. Sed Verrium Flaccum juris pontificii peritiſſimum dicere ſolitum refert Varro,quia feriis tergere veteres foſſas liceret; nouas facere jus non eſſet: ideo magis viduis quam virginibus idoneas eſſe ferias ad nubendum. Subiiciet aliquis : Cur ergo nonis,ſi feriatus dies non eſt,prohibetur celebritas nuptiarum? Hujus quoque rei in aperto cauſa eſt. nam quia primus nuptiarum dies verecundiæ datur , poſtridie autem nuptam in domo viri dominium incipere oportet adipiſci & rem facere*

cere diuinam; omnes autem poſtriduani dies ſeu poſt kalendas, ſiue poſt nonas idusve, ex æquo atri ſunt: ideo & nonas inhabiles nuptiis eſſe dixerunt, ne nupta aut poſtero die libertatem auſpicaretur vxoriam; aut atro immolaret, quo nefas eſt ſacra celebrari.

Cap. XVI.

Quæ diſcrimina diuerſitatesque fuerint dierum apud Romanos.

SED quia nos ad commemorationem dierum ordo deduxit: de hoc quoque, quod Hori noſtri conſultatio continet, pauca dicenda ſunt. Numa vt in menſes annum, ita in dies menſem quemque diſtribuit; dieſque omnes aut feſtos aut profeſtos aut interciſos vocauit. feſti dis dicati ſunt. profeſti hominibus ob adminiſtrandam rem priuatam publicamque conceſſi. interciſi deorum hominumque communes ſunt. feſtis inſunt ſacrificia, epulæ, ludi, feriæ. profeſtis, faſti, comitiales, comperendini, ſtati, prœliales. interciſi in ſe non in alia diuiduntur. illorum enim dierum quibusdam horis fas eſt, quibusdam fas non eſt jus dicere. nam, cum hoſtia cæditur, fari nefas eſt: inter cæſa & porrecta fari licet: rurſus, cum adoletur, non licet. ergo de diuiſione feſtorum & profeſtorum dierum latius diſſerendum eſt. Sacra celebritas eſt vel cum ſacrificia dis offeruntur, vel cum dies diuinis epulationibus celebratur, vel cum ludi in honorem aguntur deorum, vel cum feriæ obſeruantur. feriarum autem publicarum genera ſunt quatuor. aut enim ſtatiuæ ſunt, aut conceptiuæ, aut imperatiuæ, aut nundinæ. & ſunt ſtatiuæ vniuerſi populi communes certis & conſtitutis diebus ac menſibus, & in faſtis ſtatis obſeruationibus annotatæ: in quibus præcipue ſeruantur Agonalia, Carmentalia, Lupercalia. conceptiuæ ſunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

quæ quotannis à magiſtratibus vel à ſacerdotibus concipiuntur in dies certos vel etiam incertos: vt ſunt Latinæ, Sementiuæ, Paganalia, Compitalia. imperatiuæ ſunt, quas conſules vel prætores pro arbitrio poteſtatis indicunt. nundinæ ſunt paganorum itemque ruſticorum, quibus conueniunt negotiis propriis vel mercibus prouiſuri. ſunt præterea feriæ propriæ familiarum; vt familiæ Claudiæ vel Æmiliæ ſeu Iuliæ ſiue Corneliæ: & ſi quas ferias proprias quæq; familia ex vſu domeſticæ celebritatis obſeruat. ſunt ſingulorum; vt natalium fulgurumque ſuſceptiones, item funerum atque expiationum: apud veteres quoque qui nominaſſet Salutem, Semoniam, Seiam, Segetiam, Tutilinam, ferias obſeruabat. item Flaminica, quotiens tonitrua audiſſet, feriata erat, donec placaſſet deos. affirmabant autem ſacerdotes pollui ferias, ſi indictis conceptisque opus aliquod fieret. præterea regem ſacrorum flaminesque non licebat videre feriis opus fieri; & ideo per præconem denuntiabatur ne quid tale ageretur: & præcepti negligens multabatur. præter multam vero affirmabatur eum, qui talibus diebus imprudens aliquid egiſſet, porco piaculum dare debere; prudentem expiare non poſſe Scæuola pontifex affirmabat. ſed Vmbro negat eum pollui qui opus vel ad deos pertinens ſacrorumve cauſa feciſſet, vel aliquid ad vrgentem vitæ vtilitatem reſpiciens actitaſſet. Scæuola denique conſultus quid feriis agi liceret, reſpondit, quod prætermiſſum noceret. ſi bos in ſpecum decidiſſet eumque paterfamilias adhibitis operis liberaſſet; non eſt viſus ferias polluiſſe: nec ille qui trabem tecti fractam fulciendo ab imminenti vindicauit ruina. vnde & Maro omnium diſciplinarum peritus ſciens lauari ouem aut lanæ purgandæ aut ſcabiei curandæ gratia, pronunciauit tunc ouem per ferias licere merſari, ſi hoc remedii cauſa fieret:

Balan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Balantumque gregem fluuio merſare ſalubri. *adiiciendo enim,* ſalubri, *oſtendit auertendi morbi gratia tantummodo, non etiam ob lucrum purgandæ lanæ cauſa fieri conceſſum. Hæc de feſtis & qui inde naſcuntur, qui etiam nefaſti vocantur, Nunc de profeſtis, & qui ex his procedunt, loquemur, id eſt, faſtis, comitialibus, comperendinis, ſtatis, prœlialibus. Faſti ſunt; quibus licet fari prætori tria verba ſollemnia: do, dico, addico. his contrarii ſunt nefaſti. Comitiales ſunt, quibus cum populo agi licet. & faſtis quidem lege agi poteſt, cum populo non poteſt; comitialibus vtrumque poteſt. Comperendini; quibus vadimonium licet dicere; Stati; qui judicii cauſa cum peregrino inſtituuntur. vt Plautus in Curculione:* Si ſtatus condictus cum hoſte interceſſit dies. hoſtem *nunc more vetere ſignificat peregrinum. Prœliales ab juſtis non ſegregauerim, ſiquidem juſti ſunt continui triginta dies, quibus exercitui imperato vexillum ruſſi coloris in arce poſitum eſt. prœliales autem omnes quibus fas eſt res repetere, vel hoſtem laceſſere. nam cum Latiar, hoc eſt, Latinarum ſollemne concipitur, item diebus Saturnaliorum, ſed & cum mundus patet, nefas eſt prœlium ſumere: quia nec Latinarum tempore, quo publice quondam induciæ inter populum Romanum Latinosque firmatæ ſunt, inchoari bellum decebat, nec Saturni feſto qui ſine vllo tumultu bellico creditur imperaſſe, nec patente mundo quod ſacrum Diti patri & Proſerpinæ dicatum eſt: meliusque occluſa Plutonis fauce eundũ ad prœlium putauerunt, vnde & Varro ita ſcribit:* Mundus cum patet; deorum triſtium atque inferum quaſi janua patet. propterea non modo prœlium committi verumetiam dilectum rei militaris cauſa habere, ac militem proficiſci, nauim ſoluere, vxorem liberum quærendorum cauſa ducere religioſum eſt.

Vitabant veteres ad viros vocandos etiam dies qui eſſent notati rebus aduerſis; vitabant etiam feriis. ſicut Varro in augurum libris ſcribit in hæc verba; Viros vocare feriis non oportet: ſi vocauit piaculum eſto. *Sciendum eſt tamen eligendi ad pugnandum diem Romanis tunc fuiſſe licentiam, ſi ipſi inferrent bellum: at cum exciperent, nullum obſtitiſſe diem quo minus vel ſalutem ſuam vel publicam defenderent dignitatem. quis enim obſeruationi locus cum eligendi facultas non ſuperſit? dies autem poſtridianos ad omnia majores noſtri cauendos putarunt; quos etiam atros, velut infauſta appellatione: damnarunt, eoſdem tamen nonnulli communes velut ad emendationem nominis vocitauerunt. horum cauſam Gellius annalium libro quintodecimo, & Caſſius Hemina hiſtoriarum libro ſecundo referunt. Anno ab vrbe condita trecenteſimo ſexageſimo tertio, à tribunis militum Virgilio Mallio Æmilio Poſtumio collegisque eorum in ſenatu tractatum, quid eſſet propter quod totiens intra paucos annos male eſſet afflicta reſpublica; & ex præcepto patrum L. Aquinium haruſpicem in ſenatum venire juſſum religionum requirendarum gratia dixiſſe, Q. Sulpicium tribunum militum, ad Aliam aduerſum Gallos pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratia feciſſe poſtridie idus Quintiles; item apud Cremeram multisque aliis temporibus & locis poſt ſacrificium die poſtero celebratum male ceſſiſſe conflictum: tunc patres juſſiſſe vt ad collegium pontificum de his religionibus referretur; pontificeſque ſtatuiſſe poſtridie omnes kalendas, nonas, idus atros dies habendos; vt hi dies, neque prœliales, neque puri, neque comitiales eſſent. ſed & Fabius Maximus Seruilianus pontifex in libro duodecimo negat oportere atro die parentare: quia tunc quoque Ianum Iouemque præfari neceſſe eſt, quos nominari atro die non oportet. ante*

diem

diem quoque quartum kalendas vel nonas, vel idus tamquam inominalem diem plerique vitant. ejus obſeruationis an religio vlla ſit tradita quæri ſolet, ſed nos nihil ſuper ea re ſcriptũ inuenimus: niſi quod Q. Claudius annalium quinto cladem illam vaſtiſſimam pugnæ Cannenſis factam refert ante diem quartum nonas Sextiles. ad rem ſane militarem nihil attinere notat Varro vtrum faſtus vel nefaſtus dies ſit; ſed ad ſolas hoc actiones reſpicere priuatas. Quod autem nundinas ferias dixi, poteſt argui: quia Titus de feriis ſcribens nundinarum dies non inter ferias retulit, ſed tantum ſollemnes vocauit: & quod Iulius Modeſtus affirmat, Meſſala augure conſulente pontifices an nundinarum Romanarum nonarumque dies feriis tenerentur, reſpondiſſe eos nundinas ſibi ferias non videri: & quod Trebatius in libro primo religionum ait nundinis magiſtratum poſſe manumittere judiciaque addicere. ſed contra Iulius Cæſar ſextodecimo auſpiciorum libro negat nundinis concionem aduocari poſſe, id eſt, cum populo agi: ideoq; nundinis Romanorum haberi comitia non poſſe. Cornelius etiam Labeo primo faſtorum libro nundinis ferias eſſe pronuntiat. Cauſam vero hujus varietatis apud Granium Licinianum libro ſecundo diligens lector inueniet. ait enim nundinas Iouis ferias eſſe, ſiquidem flaminica omnibus nundinis in regia Ioui arietem ſoleat immolare, ſed lege Hortenſia effectum vt faſtæ eſſent: vti ruſtici qui nundinandi cauſa in vrbem veniebant lites componerent. nefaſto enim die prætori fari non licebat. ergo, qui ferias dicunt, à mendacio vindicantur patrocinio vetuſtatis: qui contra ſentiunt, æſtimatu ætatis quæ legem ſecuta eſt vera depromunt. Harum originem quidam Romulo aſſignant: quem communicato regno cum T. Tatio ſacrificiis & ſodalitatibus inſtitutis nundinas quoque adjeciſſe commemorant; ſicut Tudi-

tanus affirmat. ſed Caſſius Seruium Tullium fecisse nundinas dicit; vt in vrbem ex agris conuenirent vrbanas ruſticasque res ordinaturi. Geminus ait diem nundinarum exactis jam regibus cœpiſſe celebrari; quia plerique de plebe repetita Seruii Tullii memoria parentarent ei in nundinis. cui rei etiam Varro conſentit. Rutilius ſcribit Romanos inſtituiſſe nundinas, vt octo quidem diebus in agris ruſtici opus facerent, nono autem die, intermiſſo rure, ad mercatum legesque accipiendas Romam venirent: & vt ſcita atque conſulta frequentiore populo referrentur, quæ trinundino die propoſita à ſingulis atque vniuerſis facile noſcebantur. vnde etiam mos tractus vt leges trinundino die promulgarentur. ea re etiam candidatis vſus fuit in comitium nundinis venire & in colle conſiſtere; vnde coram poſſent ab vniuerſis videri. ſed hæc omnia negligentius haberi cœpta, & poſt abolita, poſt quam in ternundino etiam ob multitudinem plebis frequentes adeſſe cœperunt. Eſt etiam Nundina Romanorum dea, à nono die naſcentium nuncupata qui luſtricus dicitur. eſt autem dies luſtricus, quo infantes luſtrantur & nomen accipiunt. ſed is maribus nonus, octauus eſt feminis. Plene vt arbitror, anni ac menſium conſtitutione digeſta, habet Horus noſter quod de dierum vocabulis & obſeruatione conſuluit. Et ſcire equidem velim nunquid ſit quod argutus Niligena & gentis accola numerorum potentis ex hoc ordine Romanæ diſpenſationis irrideat: an Tuſcum quoque Tiberim aliquid ex diſciplinis ſuis hauſiſſe conſentiat. ſubjecit Euſtathius: Non. ſolum Horus noſter grauis vir & ornatus, ſed nec quisquam alius, vt æſtimo, tam ſutilis poſſet eſſe judicii, qui Romani anni ſic ad vnguem, vt aiunt, emendatum ordinem non probaret; cui majorem gratiam & tenax memoria & luculenta oratio referentis adjecit. nec mirum ſi hæc digeries morſum re-

prehenſionis

prehenſionis euaſit; cui accerſita eſt ab Ægypto poſtremæ correctionis auctoritas. Nam Iulius Cæſar vt ſiderum motus, de quibus non indoctos libros reliquit, ab Ægyptiis diſciplinis hauſit; ita hoc quoque ex eadem institutione mutuatus eſt, vt ad ſolis curſum finiendi anni tempus extenderet. Latii vero veteres incolæ, quia nihil jam tum diſcere ab Ægypto licebat, ad quam nullus illis commeatus patebat, morem Græciæ in numerandis menſium diebus ſequuti ſunt; vt retrouerſum cedente numero ab augmento in diminutionem computatio reſoluta deſineret. ita enim nos decimum diem deinde nonum & poſtea octauum dicimus, vt Athenienſes δεκάτην καὶ ἐνάτην φθίνοντος *ſoliti ſunt dicere. Homerus quoque cum ait;*

Τοῦ μὲν φθίνοντος μηνὸς, τοῦ δ' ἱσταμένοιο.

Quid aliud niſi illum φθίνοντα *dicit, cujus paulatim deficientis ſupputatio in nomen deſinit ſecuturi; &* ἱστάμενον *illum qui præcedit numerum ſucceſſurus priori in defectum meanti: quod & Homerus veſter Mantuanus intelligens illud ſtare dici, ad quod acceditur; ait:*

Stat ſua cuique dies;

extremum diem ſtare dicens, quaſi ad quem per omnes ſtatur. idem poëta doctrina ac verecundia juxta nobilis, ſciens Romanos veteres ad lunæ curſum & ſequentes ad ſolis anni tempora digeſſiſſe, vtriuſque ſæculi opinioni reuerentiam ſeruans, inquit:

Vos quoque, labentem cælo quæ ducitis annum
Liber & alma Ceres:

tam lunam quam ſolem duces anni hac inuocatione deſignans.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. XVII.

Omnes deos referri ad Solem. Et quod ex variis Apollinis oſtendatur nominibus, ipſum eundem eſſe deum quem Solem dicimus.

HIC *Auienus: Hoc equidem mecum multum ac frequenter agitaui, quid ſit quod ſolem modo Apollinem, modo Liberum, modo ſub aliarum appellationum varietate veneremur. Et quia ſacrorum omnium præſulem eſſe te, Vetti Prætextate, diuina voluerunt: perge, quæſo, rationem mihi tantæ ſub vno nomine in omnibus diuerſitatis aperire. Tum Vettius; Caue æſtimes, mi Auiene, poëtarum gregem cum de dis fabulantur non ab adytis plerunque philoſophiæ ſemina mutuari. nam quod omnes pæne deos duntaxat qui ſub cælo ſunt, ad ſolem referunt; non vana ſuperſtitio ſed ratio diuina commendat. ſi enim ſol, vt veteribus placuit, dux & moderator eſt luminum reliquorum, & ſolus ſtellis errantibus præſtat; ipſarum vero ſtellarum curſus ordinem rerum humanarum, vt quibuſdam videtur, pro poteſtate diſponunt, vel, vt Plotino conſtat placuiſſe, ſignificant; neceſſe eſt vt ſolem qui moderatur noſtra moderantes omnium quæ circa nos geruntur fateamur auctorem. & ſicut Maro, cum de vna Iunone diceret,* quo numine læſo, *oſtendit vnius dei effectus varios pro variis cenſendos eſſe numinibus: ita diuerſæ virtutes ſolis nomina dis dederunt: vnde* ἓν τὸ πᾶν *ſapientum principes prodiderunt. virtutem igitur ſolis, quæ diuinationi curationique præeſt, Apollinem vocauerunt: quæ ſermonis auctor eſt, Mercurii nomen accepit. nam quia ſermo interpretatur cogitationes latentes,* Ἑρμῆς ἀπὸ τοῦ ἑρμηνεύειν *propria appellatione vocitatus eſt. virtus ſolis eſt, quæ fructibus, effectus ejuſdem eſt qui frugibus præeſt:*

præeſt: & hinc natæ ſunt appellationes deorum, ſicut ceterorum, qui ad ſolem certa & arcana ratione referuntur. &, ne tanto ſecreto nuda præſtetur aſſertio, auctoritates veterum de ſingulis conſulamus. Apollinis nomen multiplici interpretatione ad ſolem refertur. cujus rei ordinem pergam pandere. Plato ſolem Ἀπόλλωνα *cognominatum ſcribit*, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ πάλλειν τὰς ἀκτῖνας, *id eſt, à jactu radiorum: Chryſippus Apollinem* ὡς οὐχὶ τῶν πολλῶν ϗ φαύλων οὐσιῶν τοῦ πυρὸς ὄντα *(prima enim nominis littera retinet ſignificationem negandi,* ἢ ὅτι μόνος ἐστὶ ϗ οὐχὶ πολλοί. *nam & Latinitas eum, quia tantam claritudinem ſolus obtinuit, ſolem vocauit) Speuſippus, quod ex multis ignibus conſtet vis ejus,* ὡς ἀπὸ πολλῶν οὐσιῶν πυρὸς αὐτοῦ συνεστῶτος: *Cleanthes* ὡς ἀπ' ἄλλων ϗ ἄλλων τόπων τὰς ἀνατολὰς ποιουμένου, *quod ab aliis atque aliis locorum declinationibus faciat ortus. Cornificius arbitratur Apollinem nominatum* ἀπὸ τοῦ ἀναπολεῖν, *id eſt, quia intra circuitum mundi, quem Græci* πόλον *appellant, impetu latus ad ortus refertur. alii cognominatum Apollinem putant* ὡς ἀπολλύντα τὰ ζῶα. *exanimat enim & perimit animantes, cum peſtem intemperie caloris immittit. vt Euripides in Phaëthonte:*

Ὦ χρυσοφεγγὲς ἥλι', ὥς μ' ἀπώλεσας; Ὅθεν σ' Ἀπόλλων ἐμφανῶς κλήζει βροτός. *item Archilochus:* Ἄναξ Ἄπολλον ϗ σύ. τοὺς μὲν αἰτίους σήμαινε, ϗ σφᾶς ὄλλυ' ὥσπερ ὀλλύεις. *denique inuſtos morbo* Ἀπολλωνοβλήτους ϗ Ἡλιοβλήτους *appellant. & quia ſimiles ſunt ſolis effectus lunæ in juuando nocendoque; idso feminas certis afflictas morbis* Σεληνοβλήτους ϗ Ἀρτεμιδοβλήτους *vocant. hinc eſt quod arcu & ſagittis Apollinis ſimulacra decorantur: vt per ſagittas intelligatur vis emiſſa radiorum. vnde Homerus,*

Αὐτὰρ ἔπειτ' αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιεὶς, Βάλλ'.

Idem auctor eſt & publicæ ſoſpitatis, quam creditur ſol

animantibus præſtare temperie. ſed quia perpetuam præſtat ſalubritatem & peſtilens ab ipſo caſus rarior eſt: ideo Apollinis ſimulacra manu dextra Gratias geſtant, arcum cum ſagittis ſiniſtra: quod ad noxam ſit pigrior; & ſalutem manus promptior largiatur. hinc eſt quod eidem attribuitur medendi poteſtas: quia temperatus ſolis calor morborum omnium fuga eſt. nam ὡς ἀπελαύνοντα τὰς νόσους Ἀπόλλωνα, *tamquam* Ἀπέλλωνα, *cognominatum putant. Quæ ſententia Latinæ quoque nominis enuntiationi congruens fecit ne hujus dei nomen verteremus; vt Apollinem apellentem mala intelligas, quem Athenienſes* ἀλεξίκακον *appellant. & Lindii colunt Apollinem* λοίμιον, *hoc cognomine finita peſtilentia nuncupatum. eadem opinio ſoſpitalis & medici dei in noſtris quoque ſacris fouetur. namque virgines Veſtales ita indigitant:*

APOLLO. MEDICE. APOLLO. PAEAN. *Cum ergo ſint hujuſce ſideris, id eſt, ſolis duo maximi effectus; alter quo calore temperato juuat mortalium vitam, alter quo jactu radiorum nonnumquam peſtiferum virus immittit: duo eademque cognomina circa ſingulos effectus propriis enuntiationibus ſignant, appellantes deum* ἰήιον *atque* παιᾶνα, *quæ cognomina vtrique effectui apta ſunt; vt ſit* ἰήιος ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, *à ſanando, &* παιὰν, ἀπὸ τοῦ παύειν τὰς ἀνίας: *& rurſus* ἰήιος ἀπὸ τοῦ ἱέναι, *ab immittendo,* βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιείς, *&* παιὰν ἀπὸ τοῦ παίειν, *à feriendo. obtinuit tamen vt cum ſanitatem dari ſibi precantur* ἰὴ παιὰν *per η litteram enuntient, id eſt, medere pæan. cum autem* ἵε παιὰν *per ε, litteram dicunt cum adſpiratione prioris litteræ; ſignificant hoc dici in aliquem aduerſa precatione,* βάλλε παιὰν, *id eſt, immitte feriendo. qua voce ferunt Latonam vſam cum Apollinem hortaretur impetum Pythonis inceſſere ſagittis. Cujus rei naturalem rationem ſuo loco reddam. Hanc*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

vocem, id eſt, ἰὲ παιὰν, confirmaſſe fertur oraculum Delphicum Athenienſibus petentibus opem dei aduerſus Amazonas Theſeo regnante. namque inituros bellum iuſſit his ipſis verbis ſemetipſum auxiliatorem inuocare hortarique. Apollodorus in libro decimoquarto περὶ θεῶν, *ἰήιον ſolem ſcribit ita: appellari Apollinem* ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν κόσμον ἵεσθαι καὶ ἰέναι; *quod ſol per orbem impetu feratur. Sed Timotheus ita:* σύ τ' ὦ τὸν ἀεὶ πόλον οὐράνιον λαμπραῖς ἀκτῖσιν ἥλιε βάλλων πέμψον ἑκαβόλον ἐχθροῖς βέλος σᾶς ἀπὸ νευρᾶς παιάν. *Eundem deum præſtantem ſalubribus cauſis οὔλιον appellant, id eſt, ſanitatis auctorem, vt ait Homerus:*

Οὖλέ τε καὶ μάλα χαῖρε.

Meandrius ſcribit Mileſios ἀπόλλωνι οὐλίῳ *pro ſalute ſua immolare. Pherecydes refert Theſea, cum in Cretam ad Minotaurum duceretur, vouiſſe pro ſalute atque reditu ſuo* Ἀπόλλωνι οὐλίῳ καὶ Ἀρτέμιδι οὐλίᾳ. *Nec mirum ſi gemini effectus variis nominibus celebrantur: cum alios quoque deos ex contrario in eadem re duplici cenſeri & poteſtate accipiamus & nomine; vt Neptunum, quem alias ἐνοσίχθονα, id eſt, terram mouentem, alias ἀσφαλίωνα, id eſt, ſtabilientem vocant. item Mercurius hominum mentes vel oculos & excitat & ſopit: vt ait poëta;*

Εἵλετο δὲ ῥάβδον τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει.

vnde & Apollinem, id eſt, Solem, modo ſoſpitatem modo peſtem ſignificantibus cognominibus adoramus: cum tamen peſtis quæ ab eo noxiis immittitur aperte hunc deum bonis propugnare ſignificet. hinc eſt quod apud Pachynũ Siciliæ promontorium Apollo Libyſtinus eximia religione celebratur. nam cum Libyci inuaſuri Siciliam claſſem appuliſſent ad id promontorium: Apollo, qui ibi colitur inuocatus ab incolis immiſſa hoſtibus peſte, & pæne cunctis ſubita morte interceptis, Libyſtinus

cognomi-

cognominatus eſt. Noſtris quoque continetur annalibus ſimilis ejuſdem dei præſentiæ majeſtas. nam cum ludi Romæ Apollini celebrarentur, ex vaticinio Marcii vatis carmineque Sibyllino, repentino hoſtis aduentu plebs ad arma excitata occurrit hoſti; eoque tempore nubes ſagittarum in aduerſos viſa ferri & hoſtem fugauit & victores Romanos ad ſpectacula dei ſoſpitalis reduxit: hinc intelligitur prœlii cauſa, non peſtilentiæ, ſicut quidam æſtimant, ludos inſtitutos. Hæc eſt autem hujus æſtimationis ratio; quod tunc ſol ſuper ipsũ noſtræ habitationis verticem fulget. nam cancer in æſtiuo tropico eſt, in quo meante ſole, radii temperatam noſtram nõ eminus ſed ſuperne demiſſi rectis fulgoribus luſtrant. vnde æſtimatum eſt à nonnullis, ad propitiandum tunc maxime deum caloris Apollinaribus litari. Sed inuenio in litteris hos ludos victoriæ non valetudinis cauſa, vt quidam annalium ſcriptores memorant, inſtitutos. bello enim Punico hi ludi ex libris Sibyllinis primũ ſunt inſtituti ſuadente Cornelio Rufo decemuiro, qui propterea Sibylla cognominatus eſt; & poſtea corrupto nomine primus Sylla cœpit vocitari. Fertur autem in carminibus Marcii vatis, cujus duo volumina illata ſunt in ſenatum, inuentum eſſe ita ſcriptum, HOSTEM. ROMANI. SI. EX. AGRO. EXPELLERE. VVLTIS. VOMICAM. QVE. QVAE. GENTIVM. VENIT. LONGE. APOLLINI. CENSEO. VOVENDOS. LVDOS. QVI. QVOT. ANNIS. COMITER. FIANT. HIS. LVDIS. FACIENDIS. PRAESIT. IS. PRAETOR. QVI. IVS. POPVLO. PLEBI. QVE. DABIT. SVMMVM. DECEMVIRI. GRAECO. RITV. HOSTIIS. SACRA. FACIANT. HOC. SI. RECTE. FACIETIS. GAVDEBITIS. SEMPER. FIET. QVE. RES. PVBLICA. MELIOR. NAM. IS. DIVOS. EXSTINGVET.

STINGVET. PERDVELLES. VESTROS. QVI. VESTROS. CAMPOS. PASCVNT. PLACIDE.

Ex hoc carmine cum procurandi gratia dies vnus rebus diuinis impenſus eſſet, poſtea ſenatusconſultum factum vti Decemuiri, quo magis inſtruerentur de ludis Apollini agundis reque diuina recte facienda, libros Sibyllinos adirent. in quibus cum eadem reperta nuntiatum eſſet: cenſuerunt patres Apollini ludos vouendos faciendoſque, inque eam rem duodecim milia æris prætori & duas hoſtias majores dari: decemviriſque præceptum eſt vt Græco ritu hiſce hoſtiis ſacrum facerent Apollini boue aurato & capris duabus albis auratis, Latonæ boue femina aurata. ludos in circo populus coronatus ſpectare iuſſus. Hæc præcipue traditur origo ludorum Apollinarium. Nunc ex aliis quoque hujus dei nominibus eundem eſſe Apollinem & ſolem probemus. Loxias cognominatur vt ait Oenopides, ὅτι ἐκπορεύεται τὸν λοξὸν κύκλον ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς κινούμενος, id eſt, quod obliquum circulum ab occaſu ad orientem pergit; aut, vt Cleanthes ſcribit ἐπειδὴ καθ' ἕλικας κινεῖται. λοξαὶ γάρ εἰσιν καὶ αὗται. quod flexuoſum pergit iter· ἢ ὅτι τὰς λοξὰς ἀκτῖνας ἵησιν ἐφ' ἡμᾶς βορείους ὄντας νότιος ὤν, vel quod transuerſos in nos à meridie immittit radios, cum ſimus ad ipſum ſeptemtrionales. Delius cognominatur ἀπὸ τοῦ δῆλα καὶ φανερὰ πάντα ποιεῖν τῷ φωτί, quod illuminando omnia clara demonſtret. φοῖβος appellatur, vt ait Cornificius, ἀπὸ τοῦ φοιτᾶν βίᾳ, quod vi fertur. plerique autem à ſpecie & nitore Phœbum, id eſt, καθαρὸν καὶ λαμπρὸν dictum putant, item Phaneta appellant ἀπὸ τοῦ φαίνειν: & Φαναῖον, ἐπειδὴ φαίνεται νέος, quia ſol quotidie renouat ſeſe. vnde Vergilius: Mane nouum. *Camerienſes, qui ſacram ſoli incolunt inſulam, ἀειγενέτῃ Apollini immolant; τῷ τὸ ἀεὶ γίγνεσθαι καὶ ἥλιον ἀεὶ γεννᾷν, id eſt, quod ſemper exoriens gignitur, quodque ipſe generat*

nerat vniuerſa inſeminando, fouendo, producendo, alendo, augendoque. Apollinis Lycii plures accipimus cognominis cauſas. Antipater Stoicus Lycium Apollinem nuncupatum ſcribit, ἀπὸ τοῦ λευκαίνεσθαι πάντα φωτίζοντος ἡλίου. *Cleanthes Lycium Apollinem appellatum notat, quia veluti lupi pecora rapiunt ita ipſe quoque humorem eripit radiis. priſci Græcorum primam lucem, quæ præcedit ſolis exortus* λύκην *appellauerunt,* ἀπὸ τοῦ λευκοῦ, *id eſt temporis: hodieque lycophos cognominant. de quo tempore ita poëta ſcribit:*

Ἦμος δ᾽ οὔτ᾽ ἄρπω ἠώς, ἔτι ἀμφιλύκη νύξ,

idem Homerus;

Εὔχεο δ᾽ Ἀπόλλωνι λυκηγενέϊ κλυτοτόξῳ.

quod ſignificat, τῷ γεννῶντι τὴν λύκην, *id eſt, qui generat exortu ſuo lucem. radiorum enim ſplendor propinquantem ſolem longe lateque præcedens, atq; caliginem paulatim extenuans tenebrarum, parit lucem. neque minus Romani vt pleraque alia ex Græco, ita lucem videntur à lyce figuraſſe. Annum quoque vetuſtiſſimi Græcorum* λυκάβαντα *appellant,* τὸν ἀπὸ τοῦ λύκου, *id eſt, ſole* βαινόμενον καὶ μετρούμενον. λύκον *autem ſolem vocari etiam Lycopolitana Thebaidos ciuitas teſtimonio eſt: quæ pari religione Apollinem, itemq; lupum, hoc eſt* λύκον, *colit, in vtroque ſolem venerans; quod hoc animal rapit & conſumit omnia in modum ſolis, ac plurimũ oculorum acie cernens tenebras noctis euincit. ipſos quoque* λύκους ἀπὸ τῆς λύκης, *id eſt, à prima luce appellatos quidam putant: quia hæ feræ maxime id tempus aptũ rapiendo pecori obſeruant, quod antelucanum poſt nocturnam famem ad paſtum ſtabulis expellitur. Apollinem* πατρῷον *cognominauerunt non propria gentis vnius aut ciuitatis religione, ſed vt auctorem progenerandarum omnium rerum; quod ſol humoribus exſiccatis ad progenerandum omnibus præbuit cauſam, vt ait Orpheus:*

Πατρὸς

Πατρὸς ἔχοντα νόον καὶ ἐπίφρονα βουλήν.

vnde nos quoque Ianum patrem vocamus Solem ſub hac appellatione venerantes. Νόμιον Ἀπόλλωνα *cognominauerunt nõ ex officio paſtorali, & fabula, per quam fingitur Admeti regis pecora pauiſſe; ſed quia ſol paſcit omnia quæ terra progenerat. vnde non vnius generis ſed omnium pecorum paſtor canitur. vt apud Homerum Neptuno dicente:*

Φοῖβε, σὺ δ' εἰλίποδας ἕλικας βοῦς βουκολέεσκες.

Atque idem apud eundem poëtam equarum paſtor ſignificatur, vt ait:

Τὰς ἐν Πιερίῃ θρέψ' ἀργυρότοξος Ἀπόλλων,
Ἄμφω θηλείας, φόβον Ἄρηος φορεούσας.

præterea ædes, vt ouium paſtoris, ſunt apud Camirenſes, ἐπιμηλίου, *apud Naxios* ποιμνίου: *itemque deus* ἀρνοκόμης *colitur, & apud Lesbios* ναπαῖος. *& multa ſunt cognomina per diuerſas ciuitates ad dei paſtoris officium tendentia. quapropter vniuerſi pecoris antiſtes & vere paſtor agnoſcitur. Apollo* ἐλελεὺς *appellatur,* ἀπὸ τοῦ ἑλίττεσθαι περὶ τὴν γῆν, *quod æterno circa terram meatu veluti volui videtur: vt ait Euripides;*

Ἥλιε θοαῖς ἵπποισιν ἑλίσσων φλόγα.

ἢ ὅτι συναλισθέντος πολλοῦ πυρὸς περιπολεῖ: *vt ait Empedocles;*

Οὕνεκ' ἀναλισθεὶς μέγαν οὐρανὸν ἀμφιπολεύει,

ἀπὸ τ' ἄλλων ἀπὸ τοῦ συναλίσκειν καὶ συναθροίζειν τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἀνατείλῃ, *quod exoriens homines conducit in cœtum. Apollo chryſocomes cognominatur, à fulgore radiorum, quas vocant comas aureas ſolis. vnde &* ἀκερσεκόμης, *quod numquam radii poſſunt à fonte lucis auelli: item argyrotoxus; quod enaſcens per ſummum orbis ambitum velut arcus quidam figuratur alba & argentea ſpecie; ex quo arcu radii in modum emicant ſagittarum. Smyntheus cognominatur;* ὅτι ζέων θεῖ: *quia*

quia feruens currit: καρνεῖος, ὅτι καιόμενος ὁρᾶται νέος: vel quod, cum omnia ardentia conſumantur, hic ſuo calore candens ſemper nouus conſtat. item, Ἀπόλλων σκυέλλιος, ὅτι τὰς κινήσεις ἀλλοίας ποιεῖ, ſemper nobis ab auſtro currens. θυμβραῖος Ἀπόλλων, ὁ τοὺς ὄμβρους θείς, quod eſt deus imbricitor. Ἀπόλλων φιλήσιος, quod lumen ejus exoriens amabile amiciſſima veneratione conſalutamus. Ἀπόλλων πύθιος, ἐκ ἀπὸ τῆς πεύσεως, id eſt, non à conſultatione oraculorum dictus à phyſicis æſtimatur: ſed ἀπὸ τοῦ πύθειν, id eſt, σήπειν, quod numquam ſine vi caloris efficitur. hinc ergo πύθιον dictum æſtimant: licet hoc nomen ex nece draconis inditum deo Græci fabulentur. quæ tamen fabula non abhorret ab intellectu naturalis arcani. quod apparebit ſi percurratur ordo, qui de Apolline naſcente narratur, ſicut paulo ſuperius enarraturum me eſſe promiſi. Latonæ Apollinem Dianamque pariture Juno dicitur obſtitiſſe. ſed, vbi quandoque partus effuſus eſt, draconem ferunt qui πύθων vocitabatur inuaſiſſe cunas deorum; Apollinemque in prima infantia ſagittis beluam confeciſſe. quod ita intelligendum naturalis ratio demonſtrat. namque poſt chaos vbi primum cœpit confuſa deformitas in rerum formas & in elementa niteſcere, terraque adhuc humida ſubſtantia molli atque inſtabili ſede nutaret, conualeſcente paulatim ætherio calore, atque inde ſeminibus in eam igneis defluentibus hæc ſidera edita eſſe creduntur, & ſolem quidem maxima vi caloris in ſuperna raptum; lunam vero humidiore & velut femineo ſexu naturali quodam preſſam tepore inferiora tenuiſſe; tamquam ille magis ſubſtantia patris conſtet, hæc matris. ſiquidem Latonam phyſici volunt terram videri; cui diu interuenit Iuno ne numina quæ diximus ederentur; hoc eſt, aër qui tunc humidus adhuc grauiſque obſtabat ætheri ne fulgor luminum per humoſi aëris denſitatem tam-

quam è cujuſdam partus progreſſione fulgeret. ſed diuinæ prouidentiæ vicit inſtantia, quæ creditur juuiſſe partum; ideo in inſula Delo, ad confirmandam fidem fabulæ, ædes prouidentiæ, quam ναὸν προνοίας ἀθλωᾶς *appellant, apta religione celebratur. propterea in inſula dicuntur nati; quod ex mari nobis oriri videntur. hæc inſula ideo Delos vocatur; quia ortus & quaſi partus luminum omnia facit* δῆλα, *id eſt, aperta clareſcere. Hæc eſt autem de nece draconis ratio naturalis, vt ſcribit Antipater Stoicus. nam terræ adhuc humidæ exhalatio meando in ſupera volubili impetu, atque inde ſeſe, poſtquam calefacta eſt, inſtar ſerpentis mortiferi in infera reuoluendo corrumpebat omnia vi putredinis, quæ non niſi ex calore & humore generatur; ipſumque ſolem denſitate caliginis obtegendo, videbatur quodammodo lumen ejus eximere. ſed diuino feruore radiorum tandem velut ſagittis incidentibus extenuata, exſiccata, enecta, interempti draconis ab Apolline fabulam fecit. Eſt & alia ratio draconis perempti. nam ſolis meatus, licet ab ecliptica linea numquam recedat, ſurſum tamen ac deorſum ventorum vices certa deflexione variando, iter ſuum velut flexum draconis inuoluit. vnde Euripides;*

Πυριγενὴς δὲ δράκων ὁδὸν ἡγεῖται [ταῖς] τετραμόρφοις
ὥραις ζευγνὺς ἁρμονίᾳ πολύκαρπον ὄχημα.

ſub hac ergo appellatione cæleſtis itineris ſol cum confeciſſet ſuum curſum, draconem confeciſſe dicebatur. inde fabula exorta eſt de ſerpentis nece. Sagittarum autem nomine non niſi radiorum jactus oſtenditur: qui tunc longiſſimi intelliguntur, quo tempore altiſſimus ſol diebus longiſſimis ſolſtitio æſtiuo conficit annuum curſum. inde ἑκηβόλος *&* ἑκατηβόλος *dictus* ἕκαθεν τὰς ἀκτῖνας βάλλων, *è longiſſimo altiſſimoque radios in terram vſque demittens. De Pythii cognomine ſufficere iſta poſſent; ni hæc quoque ſe ratio ejuſdem appellationis ingereret.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

reret. cum enim ſol in ſigno cancri æſtiuum ſolſtitium facit in quo eſt longiſſimi diei terminus, & inde retrogreſſum agit ad diminutionem dierum, Pythius eo tempore appellatur, ὡς πύματον θέων, ὅ ἐςι τὸν τελευταῖον δρόμον τρέχων. *Idem ei nomen conuenit & cum capricornum rurſus ingrediens vltimum breuiſſimi diei curſum intelligitur peregiſſe, & ideo in alterutro ſignorum peracto annuo ſpatio draconem Apollo, id eſt, flexuoſum iter ſuum, ibi confeciſſe memoratur. hanc opinionem Cornificius in etymis retulit. Ideo autem his duobus ſignis, quæ portæ ſolis vocantur, cancro & capricorno hæc omnia contigerunt; quod cancer animal retro atque oblique cedit, eademq; ratione ſol in eo ſigno obliquum, vt ſolet, incipit agere retrogreſſum. capræ vero conſuetudo hæc in paſtu videtur, vt ſemper altum paſcendo petat. ſed & ſol in capricorno incipit ab imis in alta remeare.* Ἀπόλλωνα διδυμαῖον *vocant, quod geminam ſpeciem ſui numinis præfert ipſe illuminando formandoque lunam. etenim ex vno fonte lucis gemino ſidere ſpatia diei & noctis illuſtrant. vnde & Romani ſolem ſub nomine & ſpecie Iani, Didymæi Apollinis appellatione venerantur.* Ἀπόλλωνα δέλφιον *vocant; quod quæ obſcura ſunt claritudine lucis oſtendit,* ἀπὸ τοῦ δηλοῦν ἀφανῆ; *aut, vt Numenio placet, quaſi vnum & ſolum. ait enim priſca Græcorum lingua* δέλφον *vnum vocari.* vnde & frater, *inquit,* ἀδελφὸς dicitur, quaſi jam non vnus. *Hierapolitani præterea, qui ſunt gentis Aſſyriorum, omnes ſolis effectus atque virtutes ad vnius ſimulacri barbati ſpeciem redigunt; eundemque Apollinem appellant. hujus facies prolixa in acutum barba figurata eſt, eminente ſuper caput calatho. ſimulacrum thorace munitum eſt. dextera erectam tenet haſtam ſuperſtante victoriæ paruulo ſigno: ſiniſtra floris porrigit ſpeciem: ſummiſque ab humeris gorgoneum velamen-*

tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tum redimitum anguibus tegit ſcapulas. aquilæ propter exprimunt inſtar volatus: ante pedes imago feminea eſt; cujus dextera lænaque ſunt ſigna feminarum. ea cingit flexuoſo volumine draco. radios in terram ſuperne jaci barba demiſſa ſignificat. calathus aureus ſurgens in altum monſtrat ætheris ſummam; vnde ſolis creditur eſſe ſubſtantia. haſtæ atque loricæ argumento imago adjungitur Martis; quem eumdem ac ſolem eſſe procedens ſermo patefaciet. victoria teſtatur cuncta ſummitti hujus ſideris poteſtati. floris ſpecies florem rerum proteſtatur, quas hic deus inſeminat, progenerat, fouet, nutrit, maturatque. ſpecies feminea terræ imago eſt, quam ſol deſuper illuſtrat. ſigna duo æque feminea quibus ambitur, hylen naturamque ſignificant confamulantes: & draconis effigies flexuoſum iter ſideris monſtrat. aquilæ propter altiſſimam velocitatem volatus, altitudinem ſolis oſtendunt. addita eſt gorgonea veſtis, quod Minerua quam hujus præſidem accipimus, ſolis virtus ſit: ſicut & Porphyrius teſtatur Mineruam eſſe virtutem ſolis, quæ humanis mentibus prudentiam ſubminiſtrat. nam ideo hæc dea Iouis capite prognata memoratur, id eſt, de ſumma ætheris parte edita, vnde origo ſolis eſt.

CAP. XVIII.

Liberum quoque patrem, eum ipſum eſſe deum quem Solem.

HÆC, quæ de Apolline diximus, poſſunt etiam de Libero patre dicta æſtimari. nam Ariſtoteles, qui theologumena ſcripſit, Apollinem & Liberum patrem vnum eundemque deum eſſe, cum multis argumentis aſſerat, etiam apud Ligyreos ait in Thracia eſſe adytum Libero conſecratum, ex quo redduntur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

oracula. ſed in hoc adyto vaticinaturi plurimo mero ſumpto, uti apud Clarium aqua potata, effantur oracula. apud Lacedæmonios etiam in ſacris, quæ Apollini celebrant Hyacinthia vocantes, hedera coronantur Bacchico ritu. item Bœotii Parnaſum montem Apollini ſacratum eſſe memorantes, ſimul tamen in eodem & oraculum Delphicum & ſpeluncas Bacchicas uni deo conſecratas colunt. unde & Apollini & Libero patri in eodem monte res diuina celebratur. Quod cum & Varro & Granius Flaccus affirment, etiam Euripides his docet, Διόνυσος θύρσοισι καὶ νεβρῶν δοραῖς καθαπτὸς, ἐν πεύκαισι παρνασὸν κάτα πηδᾷ χορεύων. In hoc monte Parnaſo Bacchanalia alternis annis aguntur: ubi & Satyrorum, ut affirmant, frequens cernitur cœtus, & plerumque voces propriæ eorum exaudiuntur: itemque cymbalorum crepitus ad aures hominum ſæpe perueniunt. &, ne quis opinetur diuerſis dis Parnaſum montem dicatum, idem Euripides in Licymnio Apollinem Liberumque unum eumdemque deum eſſe ſignificans ſcribit,

Δέσποτα φιλόδαφνε, Βάκχε, Παιὰν, Ἄπολλον, εὔλυρε.

ad eandem ſententiam Æſchylus:

Ὁ κισσεὺς Ἀπόλλων, ὁ καβαῖος, ὁ μάντις.

ſed licet illo prius aſſerto eundem eſſe Apollinem ac ſolem, edoctoque poſtea ipſum eſſe Liberum patrem qui Apollo eſt, nulla ex his dubitatio ſit ſolem ac Liberum patrem ejuſdem numinis habendum: abſolute tamen hoc argumentis liquidioribus adſtruetur. in ſacris enim hæc religioſi arcani obſeruatio tenetur, ut ſol, cum in ſupero, id eſt, in diurno hemiſphærio eſt; Apollo vocitetur: cum in infero, id eſt nocturno, Dionyſus, qui eſt Liber pater, habeatur. item Liberi patris ſimulachra partim puerili ætate partim juuenili fingunt, præterea barbata ſpecie, ſenili quoque, uti Græci ejus quem Baccapea, item quem Briſea appellant, & ut in Campania

Neapolitani

Neapolitani celebrant Hebona cognominantes. Hæ autem ætatum diuerſitates ad ſolem referuntur, vt paruulus videatur hiemali ſolſtitio, qualem Ægyptii proferunt ex adyto die certa; quod tunc breuiſſimo die veluti paruus & infans videatur: exinde autem procedentibus augmentis æquinoctio vernali ſimiliter atque adoleſcentis adipiſcitur vires, figuraque juuenis ornatur. poſtea ſtatuitur ejus ætas pleniſſima effigie barbæ ſolſtitio æſtiuo; quo tempore ſummum ſui conſequitur augmentum. exinde per deminutiones dierum veluti ſeneſcenti quarta forma deus figuratur. Item in Thracia eundem haberi ſolem atque Liberum accipimus; quem illi Sebadium nuncupantes, magnifica religione celebrant, vt Alexander ſcribit: eique deo in colle Zilmiſſo ædes dicata eſt ſpecie rotunda; cujus medium interpatet tectum. rotunditas ædis monſtrat hujuſce ſideris ſpeciem: ſummoque tecto lumen admittitur, vt appareat ſolem cuncta vertice ſummo luſtrare lucis immiſſu, & quia oriente eo vniuerſa pateſiunt. Orpheus quoque ſolem volens intelligi ait inter cetera:

Τήκων αἰθέρα δῖον, ἀκίνητον πρὶν ἐόντα.
Εξανέφηνε θεοῖσιν ὥραν κάλλιστον ἰδέσθαι,
Ον δὴ νῦν καλέουσι φάνητά τε καὶ διόνυσον,
Εὐβουλῆά τ' ἄνακτα, καὶ ἀνταύγην ἀρίδηλον.
Αλλοι δ' ἄλλο καλοῦσιν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων.
Πρῶτος δ' ἐς φάος ἦλθε, Διόνυσος δ' ἐπεκλήθη,
Οὕνεκα δινεῖται κατ' ἀπείρονα μακρὸν ὄλυμπον.
Αλλαχθεὶς δ' ὄνομ' ἔσχε προσωνυμίας πρὸς ἕκαστον
Παντοδαπὰς κατὰ καιρὸν, ἀμειβομένοιο χρόνοιο.

phaneta dixit ſolem ἀπὸ τοῦ φωτὸς καὶ φανεροῦ, *id eſt, à lumine atque illuminatione, quia cunctis viſitur cuncta conſpiciens Dionyſos, vt ipſe vates ait,* ἀπὸ τοῦ δινεῖσθαι καὶ περιφέρεσθαι, *id eſt, quod circumferatur in ambitum. vnde Cleanthes ita cognominatum ſcribit* ἀπὸ τοῦ διανύσαι, *quia*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

quotidiano impetu ab oriente ad occaſum diem noctemque faciendo, cæli conficit curſum. phyſici Διόνυσον, Διὸς νοῦν, *quia ſolem, mundi mentem eſſe dixerunt. mundus autem vocatur cælum, quod appellant Iouem. unde Aratus de cælo dicturus ait:*

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα.

Liber à Romanis appellatur; quod liber & vagus eſt, vt ait Næuius:

Hac qua ſol vagus igneas habenas
Immittit propius, jugatque terræ.

idem verſus Orphici εὐβουλῆα *vocantes boni conſilii hunc deum præſtitem monſtrant. nam, ſi conceptu mentis conſilia naſcuntur; mundi autem mentem ſolem eſſe opinantur auctores, à quo in homines manat intelligendi principium: merito boni conſilii ſolem antiſtitem crediderunt. Solem liberum eſſe manifeſte pronuntiat Orpheus hoc verſu:*

Ἥλιος ὃν Διόνυσον ἐπίκλησιν καλέουσιν.

& is quidem verſus abſolutior. ille vero ejuſdem vatis operoſior;

Εἷς Ζεύς, εἷς Ἅδης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος.

hujus verſus auctoritas fundatur oraculo Apollinis Clarii; in quo aliud quoque nomen Soli adiicitur, qui in iſdem ſacris verſibus inter cetera vocatur ἰάω. *nam conſultus Apollo Clarius quis deorum habendus ſit, qui vocatur* ἰάω *ita effatus eſt:*

Ὄργια μὲν δεδαῶτας ἐχρῆν νηπενθέα κεύθειν.
Ἐν δ' ἀπάτῃ παύρη σύνεσις καὶ νοῦς ἀλαπαδνός.
Φράζεο τὸν πάντων ὕπατον θεὸν ἔμμεν ἰάω,
Χείματι μέν τ' ἀΐδην, δία δ' εἴαρος ἀρχομένοιο,
Ἠέλιον δὲ θέρευς, μετοπώρου δ' ἁβρὸν ἰαώ.

Hujus oraculi vim numinis nominiſque interpretationem, qua Liber pater & Sol ἰάω *ſignificatur, exſecutus eſt Cornelius Labeo in libro cui titulus eſt,* De oraculo Apollinis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Apollinis Clarii. *Item Orpheus, Liberum atque Solem vnum eſſe deum eundemque demonſtrans, de ornatu veſtituque ejus in ſacris Liberalibus ita ſcribit :*

Ταῦτά γε πάντα τελεῖν ἱερᾷ σκευῇ πυκάσαντα
Σῶμα θεοῦ πλάττειν ἐριαυγοῦς ἠελίοιο.
Πρῶτα μὲν ἀργυφέαις ἐναλίγκιον ἀκτίνεσσιν
Πέπλον φοινίκεον πυρεἴκελον ἀμφιβαλέσθαι.
Αὐτὰρ ὕπερθε νεβροῖο παναιόλου εὐρὺ καθάψαι
Δέρμα πολύστικτον θηρὸς κατὰ δεξιὸν ὦμον,
Ἄστρων δαιδαλέων μίμημ᾽ ἱεροῦ τε πόλοιο,
Εἶτα δ᾽ ὕπερθε νεβρῆς χρύσεον ζωστῆρα βαλέσθαι
Παμφανόωντα πέριξ στέρνων φορέειν μέγα σῆμα
Εὐθὺς ὅτ᾽ ἐκ περάτων γαίης φαέθων ἀνορούσων
Χρυσείαις ἀκτῖσι βάλῃ ῥόον ὠκεανοῖο,
Αὐγὴ δ᾽ ἄσπετος ᾖ, ἀνὰ δὲ δρόσῳ ἀμφιμιγεῖσα
Μαρμαίρῃ δίνῃσιν ἑλισσομένη κατὰ κύκλον,
Πρόσθε θεοῦ. ζώνη δ᾽ ἄρ᾽ ὑπὸ στέρνων ἀμετρήτων
Φαίνετ᾽ ἄρ᾽ ὠκεανοῦ κύκλος, μέγα θαῦμ᾽ ἐσιδέσθαι.

Hinc & Vergilius ſciens Liberum patrem Solem eſſe & Cererem Lunam, qui pariter fertilitatibus glebæ & maturandis frugibus vel nocturno temperamento vel diurno calore moderantur,

Veſtro, *ait*, ſi munere Tellus
Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta.

Solem vero terrenæ eſſe fecunditatis auctorem idem poëta profano mox docuit exemplo, cum ait:

Sæpe etiam ſteriles incendere profuit agros.

& reliqua. Si enim hominum commento ignis adhibitus multiplex præſtat auxilium: quid adſcribendum eſt ætherio ſolis calori?

CAP. XIX.

Ne Martis quidem aut Mercurii aliud eſſe numen quam Solem.

QVÆ de Libero patre dicta ſunt hæc Martem eundem ac ſolem eſſe demonſtrant. ſiquidem plerique Liberum cum Marte conjungunt, vnũ deum eſſe monſtrantes. vnde Bacchus ἐνυάλιος *cognominatur; quod eſt inter propria Martis nomina. colitur etiam apud Lacedæmonios ſimulacrum Liberi patris haſta inſigne non thyrſo. ſed & cum thyrſum tenet, quid aliud quam latens telum gerit, cujus mucro hedera lambente protegitur? quod oſtendit vinculo quodam patientiæ obligandos impetus belli. habet enim hedera vinciendi obligandique naturam; necnon & calor vini, cujus Liber pater auctor eſt, ſæpe homines ad furorem bellicum vſque propellit. igitur propter cognatum vtriusque effectus calorem Martem ac Liberum vnum eundemque deum eſſe voluerunt. certe Romani vtrumque patris appellatione venerantur, altrum Liberum patrem, alterum Marſpitrem, id eſt, Martem patrem cognominantes. hinc etiam Liber pater bellorum potens probatur; quod eum primum ediderunt auctorem triumphi. Cum igitur Liber pater idem ac Sol ſit, Mars vero idem ac Liber pater: Martem Solem eſſe quis dubitet? Accitani etiam Hiſpana gens, ſimulacrum Martis radiis ornatum maxima religione celebrant Neton vocantes. & certe ratio naturalis exigit vt di caloris cœleſtis parentes magis nominibus quam re ſubſtantiaque diuiſi ſint. feruorem autem, quo animus excandeſcit excitaturque aliâs ad iram, aliâs ad virtutes, nonnumquam ad temporalis furoris exceſſum, per quas res etiam bella naſcuntur, Martem cognominauerunt. cujus*

vim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

vim poëta exprimendo & ſimilitudini ignis applicando ait:

Μαίνετο δ᾽ ὡς ὅτ᾽ ἄρης ἐγχέσπαλος ἢ ὀλοὸν πῦρ.

In ſumma pronunciandum eſt effectum ſolis, de quo feruor animorum, de quo calor ſanguinis excitatur, Martem vocari. Vt vero Mercurius Sol probetur ſuperius edocta ſuffragio ſunt. eumdem enim eſſe Apollinem atque Mercurium vel hinc apparet: quod apud multas gentes ſtella Mercurii ad Apollinis nomen refertur; & quod Apollo Muſis præſidet; Mercurius ſermonem, quod eſt Muſarum munus, impertit. præter hoc quoque Mercurium pro ſole cenſeri multa documenta ſunt. primum; quod ſimulacra Mercurii pinnatis alis adornantur, quæ res monſtrat Solis velocitatem. nam quia mentis potentem Mercurium credimus, appellatumque ita intelligimus ἀπὸ τοῦ ἑρμηνεύειν, *& ſol mundi mens eſt, ſumma autem eſt velocitas mentis vt ait Homerus;*

ὡσεὶ πτερὸν ἠὲ νόημα,

ideo pinnis Mercurius quaſi ipſa natura ſolis ornatur. Hoc argumentum Ægyptii lucidius abſoluunt ipſius ſolis ſimulacra pinnata fingentes; quibus color apud illos non vnus eſt. alterum enim cærula ſpecie, alterum clara fingunt; ex his clarum ſuperum & cæruleum inferum vocant. inferi autem nomen Soli datur, cum in inferiore hemiſphærio, id eſt, hiemalibas ſignis curſum ſuum peragit; ſuperi, cum partem Zodiaci ambit æſtiuam. Eadem circa Mercurium ſub alia fabula fictio eſt, cum inter ſuperos & inferos deos adminiſter ac nuntius æſtimatur. Argiphontes præterea cognominatur nõ quod Argum peremerit, quem ferunt per ambitum capitis multorum oculorum luminibus ornatum, cuſtodiſſe Iunonis imperio Inachi filiam Io eius deæ pellicem conuerſam in bouis formam: ſed ſub hujuſcemodi fabula Argus eſt cœlum ſtellarum luce diſtinctum; quibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ineſſe quadam ſpecies cœleſtium videtur oculorum. cœlum autem Argum vocitari placuit à candore & velocitate παρὰ τὸ λευκὸν καὶ ταχύ. Et videtur terram deſuper obſeruare: quam Ægyptii, hieroglyphicis litteris cum ſignare volunt, ponunt bouis figuram. is ergo ambitus cœli ſtellarum luminibus ornatus tunc æſtimatur enectus à Mercurio, cum ſol diurno tempore obſcurando ſidera velut enecat, vi luminis ſui conſpectum eorum auferendo mortalibus. pleraque etiam ſimulacra Mercurii quadrato ſtatu figurantur ſolo capite inſignita & virilibus erectis. quæ figura ſignificat Solem mundi eſſe caput & rerum ſatorem, omnemque vim ejus non in quodam diuiſorum miniſterio membrorum, ſed in ſola mente conſiſtere, cujus ſedes in capite eſt. quatuor latera eadem ratione finguntur, qua & tetrachordum Mercurio creditur attributum. quippe ſignificat hic numerus vel totidem plagas mundi, vel quatuor vices temporum, quibus annus includitur; vel quod duobus æquinoctiis duobuſque ſolſtitiis Zodiaci ratio diſtincta eſt: ut lyra Apollinis chordarum ſeptem tot cœleſtium ſphærarum motus præſtat intelligi, quibus Solem moderatorem natura conſtituit. in Mercurio ſolem coli etiam ex caduceo claret, quod Ægyptii in ſpecie draconum maris & feminæ conjunctorum figurauerunt Mercurio conſecrandum. hi dracones parte media voluminis ſui inuicem nodo, quem vocant Herculis, obligantur; primæque partes eorum reflexæ in circulum preſſis oſculis ambitum circuli jungunt: & poſt nodum caudæ reuocantur ad capulum caducei; ornanturque alis ex eadem capuli parte naſcentibus. Argumentum caducei ad genituram quoque hominum, quæ geneſis appellatur, Ægyptii protendunt deos præſtites homini naſcenti quatuor adeſſe memorantes, δαίμονα, τύχην, ἔρωτα, ἀνάγκην: & duo priores Solem ac Lunam

intelligi

intelligi volunt, quod Sol auctor ſpiritus caloris ac luminis humanæ vitæ genitor & cuſtos eſt; & ideo naſcentis dæmon, id eſt, deus creditur: Luna τύχη; quia corporum præſul eſt, quæ fortuitorum varietate jactantur: amor oſculo ſignificatur; neceſſitas nodo. cur pinnæ adiiciantur jam ſuperius abſolutum eſt. Ad huiuſmodi argumenta draconum præcipue volumen electum eſt propter iter vtriuſque ſideris flexuoſum.

Cap. XX.

Quin Æſculapium quoque, & Salutem, & Herculem, & cum Iſide, ipſum etiam Serapin, alios quam Solem deos non eſſe.

HINC eſt quod ſimulacris Æſculapii & Salutis draco ſubjungitur; quod hi ad Solis naturam Lunæque referuntur. & eſt Æſculapius vis ſalubris de ſubſtantia ſolis ſubueniens animis corporibuſque mortalium: Salus autem naturæ lunaris effectus eſt, quo corpora animantium juuantur ſalutifero firmata temperamento. ideo ergo ſimulacris eorum junguntur figuræ draconum; quia præſtant vt humana corpora velut infirmitatis pelle depoſita, ad priſtinum reuireſcant virorem, vt vireſcunt dracones per annos ſingulos pelle ſenectutis exuta, propterea & ad ipſum ſolem ſpecies draconis refertur; quia Sol ſemper velut à quadam imæ depreſſionis ſenecta in altitudinem ſuam vt in robur reuertitur juuentutis. Eſſe autem draconem inter præcipua ſolis argumenta, etiam nominis fictione monſtratur, quod ſit nuncupatus ἀπὸ τοῦ δέρκειν, id eſt, videre. nam ferunt hunc ſerpentem acie acutiſſima & peruigili naturam ſideris huius imitari; atque ideo ædium, adytorum, oraculorum, theſaurorum cuſtodiam draconibus aſſignari. Æſculapium vero eundem eſſe atque Apollinem

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

non ſolum hinc probatur quod ex illo natus creditur; ſed quod ei & jus diuinationis adjungitur. nam Apollodorus in libris quibus titulus eſt περὶ θεῶν ſcribit quod Æſculapius diuinationibus & auguriis præſit. nec mirum: ſiquidem medicinæ atque diuinationum conſociatæ ſunt diſciplinæ, nam medicus vel commoda vel incommoda in corpore futura prænoſcit; ſicut ait Hippocrates oportere medicum dicere de ægro, τά τε παρεόντα καὶ τὰ προγεγονότα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, id eſt,

Quæ ſint, quæ fuerint, quæ mox ventura ſequentur.

quod congruit diuinationibus, quæ ſciunt,

τά τε ὄντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Sed nec Hercules à ſubſtantia ſolis alienus eſt. quippe Hercules ea eſt ſolis poteſtas, quæ humano generi virtutem ad ſimilitudinem præſtat deorum. Nec æſtimes Alcmena apud Thebas Bœotias natum ſolum vel primum Herculem nuncupatum. immo poſt multos atque poſtremus ille hac appellatione dignatus eſt honoratuſque hoc nomine; quia nimia fortitudine meruit nomen dei virtutem regentis. ceterum deus Hercules religioſe quidem & apud Tyron colitur: verum ſacratiſſima & auguſtiſſima Ægyptii eum religione venerantur, vltraque memoriam quæ apud illos retro longiſſima eſt, vt carentem initio colunt. Ipſe creditur & gigantas interemiſſe cum cælo propugnaret, quaſi virtus deorum. gigantas autem quid aliud fuiſſe credendum eſt quam hominum quandam impiam gentem deos negantem; & ideo æſtimatam deos pellere de cæleſti ſede voluiſſe? horum pedes in draconum volumina deſinebant. quod ſignificat nihil eos rectum nihil ſuperum cogitaſſe, totius vitæ eorum greſſu atque proceſſu in inferna mergente. ab hac gente ſol pœnas debitas vi peſtiferi caloris exegit. Et reuera Herculem ſolem eſſe vel

ex no-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ex nomine claret. Heracles enim quid aliud eſt niſi heras, id eſt, aëris cleos: quæ porro alia aëris gloria eſt niſi ſolis illuminatio; cujus receſſu profunditate occulitur tenebrarum? Præterea ſacrorum adminiſtrationes apud AEgyptios multiplici actu multiplicem dei aſſerunt poteſtatem, ſignificantes Herculem hunc eſſe τὸν ἐν πᾶσι καὶ διὰ πάντων ἥλιον. Ex re quoque alibi terrarum geſta argumentum non vile colligitur. nam Theron rex Hiſpaniæ citerioris, cum ad expugnandum Herculis templum ageretur furore inſtructus exercitu nauium; Gaditani ex aduerſo venerunt prouecti nauibus longis: commiſſoque prælio adhuc æquo Marte exſiſtente pugna ſubito in fugam verſæ ſunt regiæ naues; ſimulque improuiſo igne correptæ conflagrauerunt. pauciſſimi, qui ſuperfuerant, hoſtium capti indicauerunt apparuiſſe ſibi leones proris Gaditanæ claſſis ſuperſtantes, ac ſubito ſuas naues immiſſis radiis quales in Solis capite pinguntur exutas. Eidem AEgypto adjacens ciuitas, quæ conditorem Alexandrum Macedonem gloriatur, Sarapin atque Iſin cultu pæne attonitæ venerationis obſeruat: omnem tamen illam venerationem Soli ſe ſub illius nomine teſtatur impendere, vel dum calathum capiti ejus inſigunt, vel dum ſimulacro ſignum tricipitis animantis adjungunt; quod exprimit medio eodemque maximo capite leonis effigiem. dextera parte caput canis exoritur manſueta ſpecie blandientis. pars vero læua ceruicis rapacis lupi capite finitur; eaſque formas animalium draco connectit volumine ſuo capite redeunte ad dei dexteram qua compeſcitur monſtrum. Ergo leonis capite monſtratur præſens tempus: quia conditio ejus inter præteritum futurumque actu præſenti valida feruenſque eſt. ſed & præteritum tempus lupi capite ſignatur, quod memoria rerum transactarum rapitur & aufertur. item canis blandientis effigies futuri temporis deſignat

deſignat euentum; de quo nobis ſpes licet incerta blanditur, tempora autem cui niſi proprio famularentur auctori? cujus vertex inſignitus calatho & altitudinem ſideris monſtrat, & potentiam capacitatis oſtentat: quia in eum omnia terrena redeunt dum immiſſo calore rapiuntur. Accipe nunc quid de Sole vel Sarapi pronuntietur oraculo. nam Sarapis, quem Ægyptii deum maximum prodiderunt, oratus à Nicocreonte Cypriorum rege quis deorum haberetur his verſibus, ſollicitam religionem regis inſtruxit:

Εἰμὶ θεὸς τοιόσδε μαθεῖν, οἷον κ' ἐγὼ εἴπω.
Οὐράνιος κόσμος κεφαλὴ, γαστὴρ δὲ θάλασσα,
Γαῖα δέ μοι πόδες εἰσὶ, τὰ δ' οὔατ' ἐν αἰθέρι κεῖται·
Ὄμμά τε τηλαυγὲς, λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.

ex his apparet Sarapis & ſolis vnam & indiuiduam eſſe naturam. Iſis juncta religione celebratur, quæ eſt vel terra vel natura rerum ſubjacens Soli. hinc eſt quod continuatis vberibus corpus deæ omne denſetur, quia terræ vel rerum naturæ altu nutritur vniuerſitas.

CAP. XXI.

Adonin, Attinem, Oſirin, & Horum, aliud non eſſe quam Solem. Præterea & duodecim ſigna Zodiaci ad naturam Solis referri.

ADONIN *quoque Solem eſſe non dubitabitur inſpecta religione Aſſyriorum; apud quos Veneris Architidis & Adonis maxima olim veneratio viguit, quam nunc Phœnices tenent. nam phyſici terræ ſuperius hemiſphærium, cujus partem incolimus, Veneris appellatione coluerunt; inferius vero hemiſphærium terræ Proſerpinam vocauerunt. ergo apud Aſſyrios ſiue Phœnicas lugens inducitur dea: quod Sol annuo greſſu per duodecim ſignorum ordinem pergens partem*

Dercitidis. Scal. Conj. ad Varr. de LL. p. 25.

quoque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

quoque hemiſphærii inferioris ingreditur; quia de duodecim ſignis Zodiaci ſex ſuperiora ſex inferiora cenſentur: &, cum eſt in inferioribus & ideo dies breuiores facit, lugere creditur dea, tamquam Sole raptu mortis temporalis amiſſo à Proſerpina retento; quam numen terræ inferioris circuli & antipodum diximus. rurſumque Adonin redditum Veneri credi volunt, cum ſol euictis ſex ſignis inferioris ordinis incipit noſtri circuli luſtrare hemiſphærium cum incremento luminis & dierum. ab apro autem tradunt interemptum Adonin, hiemis imaginem in hoc animali fingentes; quod aper hiſpidus & aſper gaudet locis humidis & lutoſis pruinaque contectis, proprieque hiemali fructu paſcitur glande. ergo hiems veluti vulnus eſt ſolis, quæ & lucem ejus nobis minuit & calorem; quod vtrumque animantibus accidit morte. Simulacrum hujus deæ in monte Libano fingitur capite obnupto, ſpecie triſti, faciem manu læua intra amictum ſuſtinens, lachrymæ viſione conſpicientium manare creduntur. quæ imago præter quod lugentis eſt, vt diximus, deæ, terræ quoque hiemalis eſt; quo tempore obnupta nubibus ſole viduata ſtupet, fonteſque veluti terræ oculi vberius manant, agrique interim ſuo cultu vidui mæſtam faciem ſui monſtrant. Sed cum ſol emerſit ab inferioribus partibus terræ, vernaliſque æquinoctii transgreditur fines augendo diem: tunc eſt & Venus læta & pulchra virent arua ſegetibus, prata herbis, arbores foliis. ideo majores noſtri Aprilem menſem Veneri dicauerunt. Similiter Phryges fabulis & ſacrorum adminiſtrationibus immutatis, circa matrem deûm & Attinem eadem intelligi præſtant. quis enim ambigat matrem deûm terram haberi? Hæc dea leonibus vehitur, validis impetu atque feruore animalibus; quæ natura cæli eſt, cujus ambitu aër continetur qui vehit terram. Solem vero ſub

nomine

nomine Attinis ornant fiſtula & virga. fiſtula ordinem ſpiritus inæqualis oſtendit: quia venti, in quibus nulla æqualitas eſt, propriam ſumunt de ſole ſubſtantiam. virga poteſtatem ſolis aſſerit qui cuncta moderatur. præcipuam autem Solis in his ceremoniis verti rationem hinc etiam poteſt colligi; quod ritu eorum catabaſi finita, ſimulationeque luctus peracta, celebratur lætitiæ exordium ad octauum Kalendas Aprilis, quem diem Hilaria appellant, quo primum tempore ſol diem longiorem nocte protendit. idem ſub diuerſis nominibus religionis effectus eſt apud AEgyptios, cum Iſis Oſirin luget. nec in occulto eſt neque aliud eſſe Oſirin quam Solem, nec Iſin aliud eſſe quam terram, vt diximus, naturamve rerum: eademque ratio quæ circa Adonin & Attinem vertitur in AEgyptia quoque religione luctum & lætitiam vicibus annuæ adminiſtrationis alternat. hinc Oſirin AEgyptii, vt ſolem eſſe aſſerant, quotiens hieroglyphicis litteris ſuis exprimere volunt, inſculpunt ſceptrum; inque eo ſpeciem oculi exprimunt, & hoc ſigno Oſirin monſtrant; ſignificantes hunc deum Solem eſſe, regalique poteſtate ſublimem cuncta deſpicere: quia Solem Iouis oculum appellat antiquitas. Apud eoſdem Apollo, qui eſt Sol, Horus vocatur, ex quo & horæ vigintiquatuor, quibus dies noxq; conficitur, nomen acceperunt: & quatuor tempora, quibus annuus orbis impletur, horæ vocantur. Idē Ægyptii volentes ipſius Solis nomine dicare ſimulacrum, figurauere raſo capite, ſed dextra parte crine remanente. ſeruatus crinis docet Solem naturæ rerum numquam eſſe in operto. dempti autem capilli reſidente radice monſtrant hoc ſidus etiam tempore quo non viſitur à nobis rurſum emergendi, vti capillos, habere ſubſtantiam. eodem argumento ſignificatur & tempus quo anguſta lux eſt; cum velut abraſis incrementis naturæque manente

nente

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

rente exſtantia, ad minimum diei ſol peruenit ſpatium; quod veteres appellauere brumale ſolſtitium; brumam à breuitate dierum cognominantes, id eſt, βραχὺ ἦμαρ. ex quibus latebris vel anguſtiis rurſus emergens ad æſtiuum hemiſphærium tanquam enaſcens in augmenta porrigitur; & tunc ad regnum ſuum perueniſſe jam creditur. propterea AEgyptii animal in Zodiaco conſecrauere ea cæli parte, qua maxime annuo curſu Sol valido efferuet calore; leoniſque inibi ſignum domicilium Solis appellant: quia id animal videtur ex natura Solis ſubſtantiam ducere; primumque impetu & calore præſtat animalia, uti præſtat ſol ſidera; validuſque eſt leo pectore & priore corporis parte, ac degenerat poſterioribus membris. æque ſolis vis prima parte diei ad meridiem increſcit, vel prima parte anni a vere in æſtatem; mox elangueſcens deducitur vel ad occaſum qui diei, vel ad hiemem quæ anni pars videtur eſſe poſterior, idemque oculis patentibus atque igneus cernitur ſemper; vt Sol patenti igneoque oculo terram conſpectu perpetuo atque infatigabili cernit. Nec ſolus leo ſed ſigna quoque vniuerſa Zodiaci ad naturam Solis jure referuntur, &, vt ab ariete incipiam, magna illi concordia eſt. nam is per menſes ſex hibernales ſiniſtro incubat lateri, ab æquinoctio verno ſupra dexterum latus: ſicut & Sol ab eodem tempore dexterum hemiſphærium, reliquo ambit ſiniſtrum. Ideo & Hammonem, quem deum Solem occidentem Libyes exiſtimant, arietinis cornibus fingunt, quibus maxime id animal valet ſicut ſol radiis. nam & apud Græcos ἀπὸ τοῦ κέρας κριὸς appellatur. Taurum vero ad ſolem referri multiplici ratione AEgyptius cultus oſtendit: vel quia apud Heliopolim taurum Soli conſecratum, quem Neton cognominant, maxime colunt; vel quia bos Apis in ciuitate Memphi Solis inſtar excipitur; vel quia in oppido

Hermunthi magnifico Apollinis templo conſecratum. Soli colunt taurum, Pacin cognominantes, inſignem miraculis conuenientibus naturæ Solis. nam & per ſingulas horas mutare colores affirmatur, & hirſutus ſetis dicitur in aduerſum naſcentibus contra naturam omnium animalium. vnde habetur veluti imago Solis in diuerſam mundi partem nitentis. Gemini autem, qui alternis mortibus viuere creduntur, quid aliud niſi Solem, vnum eundemque ſignificant, modo deſcendentem in ima mundi, modo mundi in ſummam altitudinem reſurgentem? Cancer obliquo greſſu quid aliud niſi iter Solis oſtendit, qui viam nunquam rectam ſed per illam ſemper meare ſortitus eſt,

Obliquus qua ſe ſignorum verteret ordo;

maximeque in illo ſigno Sol à curſu ſupero incipit obliquus inferiora jam petere. De leone ſupra jam dictum eſt. Virgo autem, quæ manu ariſtam refert, quid aliud quam δύναμις ἡλιακὴ *quæ fructibus curat? & ideo juſtitia creditur; quæ ſola facit naſcentes fructus ad hominum vſus peruenire. Scorpius totus, in quo Libra eſt, naturam Solis imaginatur; qui hieme torpeſcit, & transacta hac aculeum rurſus erigit vi ſua nullum naturæ damnum ex hiberno torpore perpeſſa. Sagittarius, qui omnium Zodiaci domiciliorum imus atque poſtremus eſt, ideo ex homine in feram per membra poſteriora degenerat, quaſi poſtremis partibus ſuis à ſuperis in inferna detruſus. ſagittam tamen jacit: quod indicat tunc quoque vniuerſorum conſtare vitam radio Solis vel ab ima parte venientis. Capricornus ab infernis partibus ad ſupera Solem reducens capræ naturam videtur imitari; quæ dum paſcitur, ab imis partibus prominentium ſemper ſcopulorum alta depoſcit. Aquarius nonne ipſam vim Solis oſtendit? vnde enim imber caderet in terras, niſi ſolis calor ad ſupera traheret humorem;*

cujus

cujus refuſio pluuialis eſt copia? In vltimo ordine zodiaci piſces locati ſunt: quos conſecrauit Soli non aliqua naturæ ſuæ imitatio, vt cetera, ſed oſtentatio potentiæ ſideris; à quo vita non ſolum aëreis terreniſque animalibus datur, ſed illis quoq; quorum conuerſatio aquis merſa velut à conſpectu ſolis exſulat. tanta eſt vis Solis vt abſtrùſa quoque penetrando viuificet.

CAP. XXII.

Quod Nemeſis, Pan, (quem vocant Inuum) & Saturnus, aliud non ſint quam Sol.

ET, *vt ad Solis multiplicem poteſtatem reuoluatur oratio, Nemeſis, quæ contra ſuperbiam colitur, quid aliud eſt quam Solis poteſtas? cujus iſta natura eſt vt fulgentia obſcuret & conſpectui auferat, quæque ſunt in obſcuro illuminet offeratque conſpectui. Pan ipſe, quem vocant Inuum, ſub hoc habitu quo cernitur Solem ſe eſſe prudentioribus permittit intelligi. hunc deum Arcades colunt appellantes* τὸν τῆς ὕλης κύριον: *non ſiluarum dominum, ſed vniuerſæ ſubſtantiæ materialis dominatorem ſignificari volentes. cujus materiæ vis vniuerſorum corporum, ſeu illa diuina ſeu terrena ſint, componit eſſentiam. ergo Inui cornua barbæque prolixa demiſſio naturam lucis oſtendunt, qua ſol & ambitum cæli ſuperioris illuminat & inferiora colluſtrat. vnde Homerus de eo ait;*

Ωρνυθ' ἵν' ἀθανάτοισι φόως φέροι, ἠδὲ βροτοῖσιν.

Quid fiſtula vel virga ſignificent ſuperius in habitu Attinis expreſſimus. Quod in capræ pedes deſinit, hæc argumenti ratio eſt; quia materia, quæ in omnem ſubſtantiam Sole diſpenſante porrigitur, diuinis de ſe corporibus effectis in terræ finitur elementum. ad hujus igitur extremitatis ſignum pedes hujus animalis electi

ſunt, quod & terrenum eſſet & tamen ſemper peteret alta paſcendo.; ſicut Sol vel cum radios ſuperne dimittit in terras vel cum ſe recolligit in montibus viſitur. Hujus Inui amor & deliciæ ἠχὼ creditur nullius oculis obnoxia: quod ſignificat harmoniam cæli, quæ Soli amica eſt quaſi ſphærarum omnium de quibus naſcitur moderatori; nec tamen poteſt noſtris vmquam ſenſibus deprehendi. Saturnus ipſe, qui auctor eſt temporum, & ideo à Græcis immutata littera κρόνος quaſi χρόνος vocatur, quid aliud niſi Sol intelligendus eſt? cum tradatur ordo elementorum temporum numeroſitate diſtinctus, luce patefactus, nexus æternitate conductus, viſione diſcretus: quæ omnia actum Solis oſtendunt.

CAP. XXIII.

Iouem quoque, & Aſſyriorum Adad, eundem eſſe quẽ Solem. Tũm & theologorũ, & Orphei autoritate oſtendi poſſe, omnes referri ad Solẽ.

NEC *ipſe Iupiter rex deorum Solis naturam videtur excedere: ſed eumdem eſſe Iouem ac Solem claris docetur indiciis. nam cum ait Homerus:*

Ζεὺς γὰρ ἐς ὠκεανὸν μετ' ἀμύμονας Αἰθιοπῆας
Χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα, θεοὶ δ' ἅμα πάντες ἕποντο,
Δωδεκάτῃ δέ τοι αὖθις ἐλεύσεται οὔλυμπόνδε.

Iouis appellatione Solem intelligi Cornificius ſcribit, cui vnda oceani velut dapes miniſtrat. ideo enim, ſicut & Poſſidonius & Cleanthes affirmant, Solis meatus à plaga quæ vſta dicitur non recedit; quia ſub ipſa currit oceanus, qui terram & ambit & diuidit. omnium autem phyſicorum aſſertione conſtat calorem humore nutriri. nam quod ait,

θεοὶ δ' ἅμα πάντες ἕποντο,

ſidera intelliguntur; quæ cum eo ad occaſus ortuſque

cotidiano

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

cotidiano impetu cæli feruntur, eodemque aluntur humore. θεοὺς enim dicunt ſidera & ſtellas, ἀπὸ τοῦ θέειν, id eſt, τρέχειν, quod ſemper in curſu ſint; ἢ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖσθαι. addit poëta,

Δωδεκάτῃ δέ τοι αὖθις,

non dierum ſed horarum ſignificans numerum, quibus referuntur ad hemiſphærii ſuperioris exortum. Intellectum noſtrum ducunt in eandem ſententiam etiam de Timæo Platonis hæc verba: Ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς, ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα, καὶ ἐπιμελούμενος· τῷ δ' ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων κατὰ ἕνδεκα μέρη κεκοσμημένη, μένει γὰρ ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη. his enim verbis magnum in cælo ducem ſolem vult ſub appellatione Iouis intelligi, alato curru velocitatem ſideris monſtrans. nam, quia in quocunque ſigno fuerit præſtat omnia ſigna & ſidera, ſignorumque præſtites deos, videtur cunctos deos ducatu præire ornando cuncta ordinandoque; atque ideo velut exercitum ejus ceteros deos haberi per XII. ſignorum partes diſtributos: quia ipſe duodecimi ſigni, in quocumque ſigno fuerit, locum occupat. nomen autem dæmonum cum deorum appellatione conjungit; aut quia dii ſunt δαίμονες, id eſt, ſcientes futuri, aut, vt Poſſidonius ſcribit in libris quibus titulus eſt περὶ ἡρώων καὶ δαιμόνων, quia ex ætherea ſubſtantia parta atque diuiſa qualitas illis eſt; ſiue ἀπὸ τοῦ δαομένου, id eſt, καιομένου: ſeu ἀπὸ τοῦ δαιομένου, hoc eſt, μεριζομένου. Quod autem addit μένει δ' ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη, ſignificat quia hæc ſola, quam terram eſſe accipimus, manet immobilis intra domum deorum, id eſt, intra mundum, vt ait Euripides;

Καὶ γαῖα μῆτερ· ἑστίαν δέ σ' οἱ σοφοὶ
Βροτῶν καλοῦσιν, ἡμένην ἐν αἰθέρι.

hinc quoque oſtenditur quid de Sole & Ioue ſit ſentiendum, cum alibi dicatur;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμὸς καὶ πάντα νοήσας.

& alibi:

Ἠέλιος θ᾽ ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷς, καὶ πάντ᾽ ἐπακούεις.

vnde vtrumque conſtat vna poteſtate cenſendum. Aſſyrii quoque Solem ſub nomine Iouis, quem Dia Heliopoliten cognominant, maximis ceremoniis celebrant in ciuitate quæ Heliopolis nuncupatur. ejus dei ſimulacrum ſumptum eſt de oppido AEgypti, quod & ipſum Heliopolis appellatur, regnante apud AEgyptios Senemure, ſeu idem Senepos nomine fuit: perlatumque eſt primum in eam per Opiam legatum Deleboris regis Aſſyriorum, ſacerdoteſque AEgyptios, quorum princeps fuit Partemetis; diuque habitum apud Aſſyrios poſtea Heliopolim commigrauit. Cur ita factum, quaque ratione AEgypto profectum, in hæc loca vbi nunc eſt poſtea venerit, rituque Aſſyrio magis quam AEgyptio colatur dicere ſuperſedi, quia ad præſentem non attinet cauſam. Hunc vero eumdem Iouem Solemque eſſe cum ex ipſo ſacrorum ritu, tum ex habitu dinoſcitur. ſimulacrum enim aureum ſpecie imberbi inſtat dextra eleuata cum flagro in aurigæ modum; læua tenet fulmen & ſpicas, quæ cuncta Iouis Solisque conſociatam potentiam monſtrant. Hujus templi religio etiam diuinatione præpollet, quæ ad Apollinis poteſtatem refertur qui idem atque Sol eſt. vehitur enim ſimulacrum dei Heliopolitani ferculo, vti vehuntur in pompa ludorum Circenſium deorum ſimulacra: & ſubeunt plerumque prouinciæ proceres raſo capite longi temporis caſtimonia puri; feruntur que diuino ſpiritu, non ſuo arbitrio, ſed quo deus propellit vehentes: vt videmus apud Antium promoueri ſimulacra Fortunarum ad danda reſponſa. Conſulunt hunc deum & abſentes miſſis diplomatibus conſignatis: reſcribitque ordine ad ea quæ conſultatione addita continentur. Sic & imperator Traia-

nus

nus initurus ex ea prouincia Parthiam cum exercitu conſtantiſſimæ religionis hortantibus amicis, qui maxima hujuſce numinis ceperant experimenta, vt de euentu conſuleret rei cœptæ, egit Romano conſilio prius explorando fidem religionis; ne forte fraus ſubeſſet humana: & primum miſit ſignatos codicillos, ad quos ſibi reſcribi vellet. deus juſſit afferri chartam, eamque ſignari puram & mitti, ſtupentibus ſacerdotibus ad ejuſmodi factum. ignorabant quippe condicionem codicillorum. hos cum maxima admiratione Traianus excepit; quod ipſe quoque puris tabulis cum deo egiſſet. tunc aliis codicillis conſcriptis ſignatisque conſuluit, an Romam perpetrato bello rediturus eſſet. vitem centurialem deus ex muneribus in æde dedicatis deferri juſſit, diuiſamque in partes ſudario condi ac proinde ferri. exitus rei obitu Traiani apparuit oſſibus Romam relatis. nam fragmentis ſpecies reliquiarum, vitis argumento caſus futuri tempus oſtenſum eſt. Et, ne ſermo per ſingulorum nomina deorum vagetur, accipe quid Aſſyrii de Solis potentia opinentur. deo enim, quem ſummum maximumque venerantur, Adad nomen dederunt. ejus nominis interpretatio ſignificat, vnus. *hunc ergo vt potentiſſimum adorant deum: ſed ſubjungunt eidem deam nomine Adargatin; omnemque poteſtatem cunctarum rerum his duobus attribuunt, Solem terramque intelligentes, nec multitudine nominum enuntiantes diuiſam eorum per omnes ſpecies poteſtatem, ſed argumentis, quibus ornantur, ſignificantes multiplicem præſtantiam duplicis numinis. ipſa autem argumenta Solis rationem loquuntur. namque ſimulachrum Adad inſigne cernitur radiis inclinatis. quibus monſtratur vim cæli in radiis eſſe Solis, qui demittuntur in terram. Adargatis ſimulacrum ſurſum verſum reclinatis radiis inſigne eſt; monſtrando radiorum vi ſuperne miſſorum*

rum enaſci quæcumque terra progenerat. ſub eodem ſimulacro ſpecies leonum ſunt, eadem ratione terram eſſe monſtrantes qua Phryges finxere matrem deûm, id eſt, terram leonibus vehi. Poſtremo potentiam Solis ad omnium poteſtatum ſummitatem referri indicant theologi; qui in ſacris hoc breuiſſima precatione demonſtrant, dicentes: ἥλιε παντοκράτορ, κόσμου πνεῦμα, κόσμου δύναμις, κόσμου φῶς Solem eſſe omnia & Orpheus teſtatur his verſibus:

Κέκλυθι τηλεπόρου δίνης ἑλικαύγεα κύκλον
Οὐρανίαις στροφάλιγξι περίδρομον αἰὲν ἑλίσσων.
Αγλαὲ ζεῦ Διόνυσε, πάτερ πόντου, πάτερ αἴης,
Ηλιε παγγενέτορ, παναίολε, χρυσεοφεγγές.

Cap. XXIV.

De laudibus variaque eruditione Vergilii. Tum de iis quæ ſequentibus libris per ordinem ſunt explicanda.

Hic, cum Prætextatus feciſſet finem loquendi, omnes in eum affixis vultibus admirationem ſtupore prodebant: dein laudare hic memoriam, ille doctrinam, cuncti religionem; affirmantes hunc eſſe vnum arcanæ deorum naturæ conſcium, qui ſolus diuina & aſſequi animo & eloqui poſſet ingenio. Inter hæc Euangelus, Equidem, inquit, miror potuiſſe tantorum poteſtatem numinum comprehendi. verum, quod Mantuanum noſtrum ad ſingula cum de diuinis ſermo eſt teſtem citatis, gratioſius eſt quam vt judicio fieri putetur. an ego credam quod ille cum diceret,

Liber & alma Ceres,

pro Sole & luna, non hoc in alterius poëtæ imitationem poſuit, ita dici audiens, cur tamen diceretur ignorans? niſi forte, vt Græci omnia ſua in immenſum tollunt,

nos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

nos quoque etiam poëtas noſtros volumus philoſophari: cum ipſe Tullius, qui non minus profeſſus eſt philoſophandi ſtudium quam loquendi, quotiens aut de natura deorum aut de fato aut de diuinatione diſputat, gloriam quam oratione conflauit incondita rerum relatione minuat. Tum Symmachus, De Cicerone, Euangele, qui conuitiis impenetrabilis eſt, poſt videbimus. nunc, quia cum Marone nobis negotium eſt, reſpondeas volo vtrum poëtæ hujus opera inſtituendis tantum pueris idonea judices, an alia illis altiora ineſſe fatearis: videris enim mihi ita adhuc Vergilianos habere verſus, qualiter eos pueri magiſtris prælegentibus canebamus. Immo pueri cum eſſemus, Symmache, ſine judicio mirabamur: inſpicere autem vitia nec per magiſtros nec per ætatē licebat; quæ tamen non pudenter quiſquam negabit, cum ipſe confeſſus ſit. qui enim moriens poëma ſuum legauit igni, quid niſi famæ ſuæ vulnera poſteritati ſubtrahenda curauit? nec immerito. erubuit quippe de ſe futura judicia, ſi legeretur petitio deæ precantis filio arma à marito cui ſoli nupſerat, nec ex eo prolem ſuſcepiſſe ſe nouerat; vel ſi mille alia multum pudenda ſeu in verbis modo Græcis modo barbaris, ſeu in ipſa diſpoſitione operis deprehenderentur. Cumq; adhuc dicentem omnes exhorruiſſent: ſubtexit Symmachus; Hæc eſt equidem, Euangele, Maronis gloria, vt nullius laudibus creſcat, nullius vituperatione minuatur. verum iſta, quæ proſcindis, defendere quilibet poteſt ex plebeia grammaticorū cohorte; ne Seruio noſtro, qui priſcos, vt mea fert opinio, præceptores doctrina præſtat, in excuſandis talibus quæratur injuria. ſed quæro vtrum, cum poëtica tibi in tanto poëta diſplicuerit, nerui tamen oratarii qui in eodē validiſſimi ſunt placere videantur. Hæc verba primum Euangeli riſus excepit. deinde ſubiecit: Id hercule reſtat denique vt & oratorem Vergilium renuntietis. nec mirum, cum & ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

philoſophos eum ambitus veſter paulo ante prouexerit.
Si in hac opinione es, inquit Symmachus, vt Maro tibi
nihil niſi poëticum ſenſiſſe æſtimetur, licet hoc quoque
eidem nomen inuideris: audi quid de operis ſui multi-
plici doctrina ipſe pronunciet. ipſius enim Maronis epi-
ſtola, qua compellat Auguſtum, ita incipit: Ego verò
frequentes à te litteras accipio. *& infra:* De Ænea
quidem meo; ſi mehercule jam dignum auribus
haberem tuis, libenter mitterem. ſed tanta in-
choata res eſt, vt pæne vitio mentis tantum opus
ingreſſus mihi videar: cum præſertim, vt ſcis,
alia quoque ſtudia ad id opus multoque potiora
impertiar. *Nec his Vergilii verbis copia rerum diſſo-*
nat, quam plerique omnes litteratores pedibus illotis
prætereunt, tamquam nihil vltra verborum explanatio-
nem liceat noſſe grammatico. ita ſibi belli iſti homines
certos ſcientiæ fines, & velut quædam pomœria & effa-
ta poſuerunt; vltra quæ ſi quis egredi audeat, intro-
ſpexiſſe in ædem deæ, à qua mares abſterrentur, exiſti-
mandus ſit. ſed nos, quos craſſa Minerua dedecet, non
patiamur abſtruſa eſſe adyta ſacri poëmatis; ſed arca-
norum ſenſuum inueſtigato aditu, doctorum cultu cele-
branda præbeamus recluſa penetralia. & ne videar vel-
le omnia vnus amplecti, ſpondeo violentiſſima inuenta
vel ſenſa rhetoricæ in Vergiliano me opere demonſtratu-
rum. Euſebio autem oratorum eloquentiſſimo non præ-
ripio de oratoria apud Maronem arte tractatum; quem
& doctrina & docendi vſu melius exſequetur. reliquos
omnes qui adeſtis impenſe precatus ſim vt quid ve-
ſtrum quiſque præcipuum ſibi annotauerit de Maronis
ingenio velut ex ſymbolo conferamus. Mirum in mo-
dum alacritatem omnibus qui aderant hæc verba pepe-
rerunt. & aſſurgens quiſque in deſiderium alios au-
diendi, non vidit & ſe in idem munus vocandum. ita-

que

que hortatu mutuo concitati in aſſenſum facile ac libenter animati ſunt: intuenteſque omnes Prætextatum orabant vt judicium ſuum primus aperiret, ceteris per ordinem quem caſus ſedendi fecerat ſecuturis. & Vettius: Equidem inter omnia, quibus eminet laus Maronis, hoc aſſiduus lector admiror, quia doctiſſime jus pontificium tamquam hoc profeſſus in multa & varia operis ſui arte ſeruauit. &, ſi tantæ diſſertationi ſermo conceſſerit, promitto fore vt Vergilius noſter pontifex maximus aſſeratur. poſt hunc Flauianus, Apud poëtam noſtrum, inquit, tantam ſcientiam juris auguralis inuenio vt, ſi aliarum diſciplinarum doctrina deſtitueretur, hæc illum vel ſola profeſſio ſublimaret. Euſtathius deinde, Maxime, inquit, prædicarem quanta de Græcis cautus & tamquam aliud agens, modo artificii diſſimulatione, modo profeſſa imitatione tranſtulerit; ni me major admiratio de aſtrologia totaque philoſophia teneret, quam parcus & ſobrius operi ſuo nuſquam reprehendendus aſperſit. Furius Albinus alterum fouens Prætextati latus, juxtaque eum Cæcina Albinus ambo vetuſtatis affectationem in Vergilio prædicabant; alter in verſibus, Cæcina in verbis. Auienus, Non aſſumam mihi, ait, vt vnam aliquam de Vergilianis virtutibus audeam prædicare; ſed, audiendo quæcumque dicetis ſi quid vel de his mihi videbitur, vel jamdudum legenti adnotandum viſum eſt, opportunius proferam: modo memineritis à Seruio noſtro exigendum, vt quicquid obſcurum videbitur, quaſi litteratorum omnium longe maximus palam faciat. His dictis & vniuerſo cœtui complacitis, Prætextatus cum in ſe conuerſa omnium ora vidiſſet, Philoſophia, inquit, quod vnicum eſt munus deorum & diſciplina diſciplinarum, honoranda eſt anteloquio. vnde meminerit Euſtathius primum ſibi locum ad diſſerendum omni alia profeſſione cedente conceſſum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ceſſum. huic tu, mi Flauiane, ſuccedes; vt & auditu veſtro recreer, & aliquanto ſilentio inſtaurem vires loquendi. Inter hæc ſeruilis moderator obſequii, cui cura vel adolendi Penates, vel ſtruendi penum, & domeſticorum actuum miniſtros regendi, admonet dominum familiam pro ſollemnitate annui moris epulatam. hoc enim feſto religioſæ domus prius famulos inſtructis tamquam ad vſum domini dapibus honorant: & ita demum patribus familias menſæ apparatus nouatur. inſinuat igitur præſul famulicii cœnæ tempus & dominos jam vocare. tum Prætextatus: Reſeruandus igitur eſt Vergilius noſter ad meliorem partem diei, vt mane nouum inſpiciendo per ordinem carmini deſtinemus. nunc hora nos admonet, vt honore veſtro hæc menſa dignetur. Sed & Euſtathius & poſt hunc Symmachus meminerint craſtina diſſertatione ſeruari ſibi anteloquii functionem. & Flauianus: Ex placita jam vos lege conuenio, vt ſequenti die Penates mei beari ſe tanti cœtus hoſpitio glorientur. His cum omnes aſſenſi eſſent ad cœnam, alio aliud de his quæ inter ſe contulerant reminiſcente, approbanteque, cum magna alacritate animi conceſſerunt.

AVRE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

AVRELII MACROBII AMBROSII THEODOSII V. C. & *inluſtris*

CONVIVIORVM SECVNDI DIEI Saturnaliorum

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

Qua occaſione de jocis ac dicteriis veterum, ſermo ortus fuerit inter conuiuas.

H*Ic vbi modeſtus edendi modus ceſſare fecit caſtimoniam ferculorum, & conuiuialis lætitia minuſculis poculis oriebatur: Auienus ait; Bene ac ſapienter Maro noſter tumultuoſum ac ſobrium vno eodemque verſu deſcripſit ſub paucorum verborum immutatione conuiuium. nam vbi ſub apparatu regio procedere ſolet luxus ad ſtrepitum,*

Poſtquam prima, *inquit,* quies epulis:

at, cum Heroës caſtigatis dapibus aſſidunt, non reducit quietem, quia nec præceſſit tumultus: ſed inquit;

Poſtquam exempta fames epulis.

Noſtrum hoc conuiuium, quod & heroïci ſeculi pudicitiam, & noſtri conduxit elegantiam, in quo ſplendor ſobrius & diligens parſimonia, Agathonis conuiuio, vel poſt magniloquentiam Platonis non componere tantum, ſed nec præferre dubitauerim. nam ipſe rex menſæ

nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

nec in moribus Socrate minor, & in republica philoſopho efficacior. ceteri qui adeſtis eminẽtiores eſtis ad ſtudia virtutum, quam, vt poëtis comicis & Alcibiadi, qui tantum fuit fortis ad crimina, aliiſque quibus frequens illud conuiuium fuit, vos quiſquam æſtimet comparandos. Bona verba quæſo, Prætextatus ait, circa reuerentiam tantum Socraticæ majeſtatis, nam reliquis qui in illo fuere ſympoſio, hæc lumina quis nõ præponenda conſentiat: ſed quorſum tibi, Auiene, hoc tendit exemplum? Quia ſub illorum, inquit, ſupercilio non defuit qui pſaltriam intromitti peteret, vt puella ex induſtria ſupra naturam mollior, canora dulcedine & ſaltationis lubrico exerceret illecebris philoſophantes. illic hoc fieri tentatum eſt, vt Agathonis victoria celebraretur. nos honorem dei, cujus hoc feſtum eſt, nullo admixtu voluptatis augemus. neque ego ſum neſcius, vos nec triſtitiam nec nubilum vultum in bonis ducere; nec Craſſum illum, quem Cicero, auctore Lucilio, ſemel in vita riſiſſe ſcribit, magnopere mirari. Ad hæc Prætextatus cum diceret, ludicras voluptates nec ſuis Penatibus aſſuetas, nec ante cœtum tam ſerium producendas: excepit Symmachus; Quia

Saturnalibus optimo dierum,

vt ait Veronenſis poëta, nec voluptas nobis vt Stoicis tamquam hoſtis repudianda eſt; nec vt Epicureis ſummum bonum in voluptate ponendum; excogitemus alacritatem laſciuia carentem. &, ni fallor, inueni, vt jocos veterum ac nobilium virorum edecumatos ex multiiugis libris relatione mutua proferamus. hæc nobis ſit litterata lætitia & docta cauillatio, vicem planipedis & ſabulonis impudica & prætexta verba jacientis, ad pudorem ac modeſtiam verſus imitata. hæc res & cura & ſtudio digna veteribus viſa eſt. Et jam primum animaduerto duos, quos eloquentiſſimos antiqua ætas tulit, comicum

Scal. Conj. ad Varr. p. 121.

comicum Plautum & oratorem Tullium, eos ambos etiam ad jocorum venuſtatem ceteris præſtitiſſe. Plautus quidem ea re clarus fuit, vt poſt mortem ejus comœdiæ, quæ incertæ ferebantur, Plautinæ tamen eſſe de jocorum copia noſcerentur. Cicero autem quantum in ea re valuerit quis ignorat, qui vel liberti ejus libros, quos is de jocis patroni compoſuit, quos quidam ipſius putant eſſe, legere curauit? quis item neſcit conſularem eum ſcurram ab inimicis appellari ſolitum? quod in oratione etiam ſua Vatinius poſuit. Atque ego, ni longum eſſet, referrem, in quibus cauſis cum nocentiſſimos reos tueretur victoriam jocis adeptus ſit. vt ecce, pro L. Flacco; quem repetundarum reum joci oportunitate de manifeſtiſſimis criminibus exemit. is jocus in oratione non exſtat: mihi ex libro Fuſii Biuaculi notus eſt, & inter alia ejus dicta celebratur. ſed in hoc verbum non caſu incidi: volens feci. jocos enim hoc genus veteres noſtri dicta dicebant. teſtis idem Cicero, qui in libro epiſtolarum ad Cornelium Nepotem ſecundo ſic ait; Itaque noſtri, cum omnia quæ dixiſſemus dicta eſſent, quæ facete & breuiter & acute locuti eſſemus, ea proprio nomine appellari dicta voluerunt. *hæc Cicero. Nouius vero Pomponiusque jocos non raro dicta nominant: Marcus etiam Cato ille Cenſorius argute jocari ſolitus eſt. horum nos ab inuidia muniret auctoritas, etiam ſi noſtris cauillaremur. at, cum veteribus dicta referamus; ipſa vtique auctorum dignitate defendimur. Si ergo probatis inuentum: agite; quod cuique de dictis talibus in mentem veniet, viciſſim memoriam noſtram excitando referamus. Placuit vniuerſis lætitiæ excogitata ſobrietas: & vt Prætextatus incipiendo auctoritatem de exemplo præberet hortati ſunt.*

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. II.

De diuerſorum jocis atque dicteriis.

TVM ille: *Dictum volo hoſtis referre ſed victi, & cujus memoria inſtaurat Romanorum triumphos. Annibal Karthaginenſis apud regem Antiochum profugus facetiſſime cauillatus eſt. ea cauillatio hujuſcemodi fuit. Oſtendebat Antiochus in campo copias ingentes, quas bellum populo Romano facturus comparauerat; conuertebatque exercitum inſignibus argenteis & aureis florentem. inducebat etiam currus cum falcibus, & elephantos cum turribus, equitatumque frenis & ephippiis, monilibus ac phaleris præfulgentem. atque ibi rex contemplatione tanti & tam ornati exercitus gloriabundus Annibalem aſpicit; &, Putas ne, inquit, ſatis eſſe Romanis hæc omnia? tunc Pœnus eludens ignauiam imbelliamque militum ejus pretioſe armatorum, Plane, inquit, ſatis eſſe credo Romanis hæc, etſi auariſſimi ſunt. Nihil prorſus neque tam lepide neque tam acerbe dici poteſt. rex de numero exercitus ſui ac de æſtimanda æquiperatione quæſiuerat: reſpondit Annibal de præda.*

Flauianus ſubjecit: Sacrificium apud veteres fuit, quod vocatur propter viam. in eo mos erat vt ſi quid ex epulis ſuperfuiſſet igne conſumeretur. hinc Catonis jocus eſt. nam Q. Albidium quendam, qui ſua bona comediſſet, & nouiſſime domum, quæ ei reliqua erat, incendio perdidiſſet, propter viam feciſſe dicebat: quod comeſſe non potuerit, id combuſſiſſe.

Symmachus deinde: Mater M. Bruti Seruilia, cum precioſum ære paruo fundum abſtuliſſet à Cæſare, ſubjiciente haſtæ bona ciuium, non effugit dictum tale Ciceronis: Equidem quo melius emptum ſciatis comparauit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

uit Seruilia hunc fundum Tertia deducta. Filia autem Seruiliæ erat Iunia Tertia; eademque C. Caſſii vxor, laſciniente Dictatore tam in matrem quam in puellam. tunc luxuriam ſenis adulteri ciuitas ſubinde rumoribus jociſque carpebat, vt mala non tantum ſeria forent.

Poſt hunc Cæcina Albinus: Plancus in judicio fortè amici cum moleſtum teſtem deſtruere vellet, interrogauit, quia ſutorem ſciebat, quo artificio ſe tueretur, ille vrbane reſpondit; gallam ſubigo. ſutorium hoc habetur inſtrumentum; quod non inſicete in adulterii exprobrationem ambiguitate conuertit. nam Plancus in Mæuia Galla nupta male audiebat.

Secutus eſt Furius Albinum: Poſt Mutinenſem fugam quærentibus quid ageret Antonius, reſpondiſſe familiaris ejus ferebatur: Quod canis in Ægypto: bibit & fugit. quando in illis regionibus conſtat canes raptu crocodilorum exterritos currere & bibere.

Euſtathius deinde: Publius Mucium inprimis maliuolum cum vidiſſet ſolito triſtiorem, Aut Mucio, inquit, neſcio quid incommodi acceſſit, aut neſcio cui aliquid boni.

Inde Auienus, Fauſtus Sullæ filius, cum ſoror ejus eodem tempore duos mœchos haberet, Fuluium fullonis filium & Pompeium Maculam, Miror, inquit, ſororem meam habere maculam, cum fullonem habeat.

Hic Euangelus: Apud L. Mallium, qui optimus pictor Romæ habebatur, Seruilius Geminus fortè cœnabat: cumque filios ejus deformes vidiſſet; non ſimiliter, inquit, Malli fingis & pingis. & Mallius, In tenebris enim fingo, inquit; luce pingo.

Euſebius deinde, Demoſthenes, inquit, excitatus ad Laidis famam, cujus formam tunc Græcia mirabatur, acceſſit, vt & ipſe famoſo amore potiretur. qui, vbi dimi-

dium talentum vnius precium noctis audiuit, diſceſſit hoc dicto: οὐκ ἀγοράζω τοσούτου μεταμέλειαν.

Inter hæc, cum Seruius ordine ſe vocante per verecundiam ſileret, Omnes nos, inquit Euangelus, impudentes grammatice pronuntias, ſi tacere talia vis videri tuitionem pudoris. vnde neque tuum nec Diſarii aut Hori ſupercilium liberum erit à ſuperbiæ nota, ni Prætextatum & nos velitis imitari.

Tunc Seruius, poſtquam magis ſilentium erubeſcendum vidit, ad libertatem ſe ſimilis relationis animauit. Marcus, inquit, Otacilius Pitholaus cum Caninius Reuilius vno tantum die conſul fuiſſet, dixit: Ante flamines, nunc conſules diales fiunt.

Nec Diſarius vltra exprobrationem taciturnitatis exſpectans, ait: *** ***

Poſt hunc Horus quoque, Affero ad vos, inquit, δίστιχον *Platonis, quo ille adoleſcens luſerit, cum tragœdiis quoque eadem ætate præluderet:*

Τὴν ψυχὴν, Ἀγάθωνα φιλῶν, ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον.
Ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.

Orta ex his lætitia, & omnibus in cenſorium judicium remiſſis, ac retractantibus quæ à ſingulis antiquæ feſtiuitatis ſapore prolata ſunt, Symmachus ait: Hos Platonis verſiculos quorum magis vetuſtatem an breuitatem mireris incertum eſt, legiſſe me memini in Latinum tanto latius verſos quanto ſolet noſtra quàm Græcorum lingua breuior & anguſtior æſtimari: &, vt opinor, hæc verba ſunt:

Dum ſemihulco ſauio
Meum puellum ſauior:
Dulcemque florem ſpiritus
Duco ex aperto tramite:
Anima ægra amore & ſaucia
Cucurrit ad labias mihi,

Rictumque

Rictumque in oris peruium
Et labra pueri mollia
Rimata itiner tranſitus
Vt tranſiliret nititur.
Tum ſi moræ quid pluſculæ
Fuiſſet in cœtu oſculi,
Amoris igni percita
Tranſiſſet, & me linqueret:
Et mira prorſus res fieret,
Vt ad me fierem mortuus,
Ad puerum vt intus viuerem.

Cap. III.

De jocis M. Tullii Ciceronis.

Sed *miror omnes vos joca tacuiſſe Ciceronis, in quibus facundiſſimus, vt in omnibus, fuit. &, ſi videtur, vt ædituus reſponſa numinis ſui prædicat, ita ego quæ memoria ſuggeſſerit refero dicta Ciceronis. Tum omnibus ad audiendum erectis ille ſic incipit:*

M. Cicero, cum apud Damaſippum cœnaret, & ille mediocri vino poſito diceret, Bibite falernum hoc, annorum quadraginta eſt: Bene, *inquit*, ætatem fert.

Idem cum Lentulum generum ſuum exiguæ naturæ hominem longo gladio accinctum vidiſſet, Quis, *inquit*, generum meum ad gladium alligauit?

Nec Q. Ciceroni fratri circa ſimilem mordacitatem pepercit. nam cum in ea prouincia, quam ille rexerat, vidiſſet clypeatam imaginem ejus ingentis lineamentis vſque ad pectus ex more pictam (erat autem Quintus ipſe ſtaturæ paruæ) ait, Frater meus dimidius major eſt quam totus.

In conſulatu Vatinii, quem paucis diebus geſſit, no-

tabilis Ciceronis vrbanitas circumferebatur: Magnum oſtentũ, *inquit*, anno Vatinii factum eſt; quod illo conſule nec bruma, nec ver, nec æſtas, nec autumnus fuit. *Querenti deinde Vatinio quod grauatus eſſet domum ad ſe infirmatum venire reſpondit*; Volui in conſulatu tuo venire: ſed nox me comprehendit. *vlciſci autem ſe Cicero videbatur, vt qui reſpondiſſe ſibi Vatinium meminerat, cum humeris ſe reipublicæ de exſilio reportatũ gloriaretur:* Vnde ergo tibi varices?

Caninius quoque Reuilius, qui vno die, vt jam Seruius retulit, conſul fuit, roſtra cum adſcendiſſet pariter honorem iniit conſulatus & eierauit: quod Cicero omni gaudens occaſione vrbanitatis increpuit; λογοθεώρητος eſt Caninius conſul. *& deinde:* Hoc conſecutus eſt Reuilius, vt quæreretur quibus conſulibus conſul fuerit. *dicere præterea non deſtitit*; Vigilantem habemus conſulem Caninium, qui in conſulatu ſuo ſomnum non vidit.

Pompeius Ciceronis facetiarum impatiens fuit: cujus hæc de eo dicta ferebantur. Ego vero quem fugiam habeo, quem ſequar non habeo. *ſed & cum ad Pompeium veniſſet, dicentibus eum ſero veniſſe, reſpondit:* Minime ſero veni: nam nihil hic paratum video. *deinde interroganti Pompeio vbi gener ejus Dolabella eſſet reſpondit:* Cum ſocero tuo: *& cum donaſſet Pompeius transfugam ciuitate Romana*, hominem bellum, *inquit*, Gallis ciuitatem promittit alienam, qui nobis noſtram non poteſt reddere. *propter quæ merito videbatur dixiſſe Pompeius:* Cupio ad hoſtes Cicero tranſeat, vt nos timeat.

In Cæſarem quoque mordacitas Ciceronis dentes ſuos ſtrinxit. nam primum poſt victoriam Cæſaris interrogatus cur in electione partis erraſſet reſpondit; Præcinctura me decepit; *jocatus in Cæſarem, qui ita toga*

præcin-

præcingebatur, vt trahendo laciniam velut mollis incederet; adeo vt Sulla tanquam prouidus dixerit Pompeio : Caue tibi illum puerum male præcinctum. *deinde cum Laberius in fine ludorum anulo aureo honoratus à Cæſare, eueſtigio in quatuordecim ad ſpectandum tranſiit, violato ordine, & cum detrectatus eſt eques Romanus & cum mimus remiſſus: ait Cicero prætereunti Laberio & ſedile quærenti :* Recepiſſem te, niſi anguſte ſederem, *ſimul & illum reſpuens & in nouum ſenatum jocatus, cujus numerum Cæſar ſupra fas auxerat.. nec impune, reſpondit enim Laberius:* Mirum ſi anguſte ſedes, qui ſoles duabus ſellis ſedere; *exprobrata leuitate Ciceroni, qua immerito optimus ciuis male audiebat.*

Idem Cicero alias facilitatem Caſaris in allegendo ſenatu irriſit palam. nam, cum ab hoſpite ſuo P. Mallio rogaretur vt decurionatum priuigno eius expediret, aſſiſtente frequentia dixit: Romæ ſi vis habebit: Pompeis difficile eſt.

Nec intra hæc eius mordacitas ſtetit. quippe ab Androne quodam Laodiceno ſalutatus, cum cauſam aduentus requiſiſſet, comperiſſetque (nam ille ſe legatum de libertate patriæ ad Cæſarem veniſſe reſpondit) ita expreſſit publicā ſeruitutem, Ἐὰν ἐπιτύχῃς περὶ ἡμῶν πρέσβευσον.

Vigebat in eo excedens iocos & ſeria mordacitas, vt hoc eſt ex epiſtola ad C. Caſſium dictatoris violatorem; Vellem idibus Martiis me ad cœnam inuitaſſes, profectò reliquiarum nihil fuiſſet, nunc me reliquiæ veſtræ exercent. *idem Cicero de Piſone genero & M. Lepido lepidiſſime cauillatus eſt.*

Dicente adhuc Symmacho, &, vt videbatur, plura dicturo, intercedens Auienus, vt fieri in ſermonibus conuiualibus ſolet, Nec Auguſtus, inquit, Cæſar in hujuſmodi dicacitate quoquam minor, & fortaſſe nec

Tullio. &, ſi volentibus vobis erit, aliqua ejus quæ memoria ſuggeſſerit relaturus ſum. & Horus: Permitte Auiene Symmachus explicet de his, quos jam nominauerat: dicta Ciceronis, & opportunius quæ de Augusto vis referre ſuccedent. Reticente Auieno Symmachus: Cicero, inquam, cum Piſo gener ejus mollius incederet, filia autem concitatius: ait genero; Ambula tanquam femina: ait filiæ: Ambula tamquam vir. & cum M. Lepidus in ſenatu dixiſſet patribus conſcriptis; Ego non tanti feciſſem ſimile factum: Tullius ait; Ego non tanti feciſſem ὁμοιόπτωτον. Sed perge Auiene; ne vltra te dicturientem retardem.

Cap. IV.

De jocis Auguſti in alios, & aliorum rurſus in ipſum.

ET ille: Auguſtus, inquam, Cæſar affectauit jocos, ſaluo tamen majeſtatis pudoriſque reſpectu; nec vt caderet in ſcurram. Ajacem tragœdiam ſcripſerat, eamdemque quod ſibi diſplicuiſſet deleuerat: poſtea Lucius grauis tragœdiarum ſcriptor interrogabat eum quid ageret Aiax ſuus. & ille, in ſpongiam, inquit, incubuit.

Idem Auguſtus, cum ei quidam libellum trepidus offerret, & modo proferret manum modo retraheret, Putas, inquit, te aſſem elephanto dare?

Idem cum ab eo Pacuuius Taurus congiarium peteret diceretque, jam hoc homines vulgo loqui non paruam ſibi ab illo pecuniam datam: Sed tu, inquit, noli credere.

Alium præfectura equitum ſummotum & inſuper ſalarium poſtulantem, dicentemque non lucri cauſa dari hoc mihi rogo, ſed vt judicio tuo munus videar impetraſſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

petraſſe, & ita officium depoſuiſſe. hoc dicto repercuſſit: Tu te accepiſſe apud omnes affirma; & ego dediſſe me non negabo.

Vrbanitas ejuſdem innotuit circa Herennium deditum vitiis iuuenem, quem cum caſtris excedere juſſiſſet; & ille ſupplex hac deprecatione vteretur: Quo modo ad patrias ſedes reuertar? quid patri meo dicam? *reſpondit,* Dic me tibi diſplicuiſſe.

Saxo in expeditione percuſſum, ac notabili cicatrice in fronte deformem, nimium tamen ſua opera jactantem, ſic leniter caſtigauit: At tu cum fugies, *inquit,* numquam poſt te reſpexeris.

Galbæ, cujus informe gibbo erat corpus, agenti apud ſe cauſam & frequenter dicenti, Corrige in me ſi quid reprehendis; *reſpondit:* Ego te monere poſſum, corrigere non poſſum.

Cum multi Seuero Caſſio accuſante abſoluerentur; & architectus fori Auguſti, exſpectationem operis diu traheret: ita jocatus eſt, Vellem Caſſius & meum forum accuſet.

Vettius cum monumentum patris exaraſſet: ait Auguſtus; Hoc eſt vere monumentum patris colere.

Cum audiſſet inter pueros, quos in Syria Herodes rex Judæorum intra bimatum juſſit interfici, filium quoque ejus occiſum: ait; Melius eſt Herodis porcum eſſe quàm filium.

Idem Auguſtus, quia Mæcenatem ſuum nouerat eſſe ſtylo remiſſo, molli, & diſſoluto, talem ſe in epiſtolis, quas ad eum ſcribebat, ſæpius exhibebat, & contra caſtigationem loquendi, quam alias ille ſcribendo ſeruabat, in epiſtola ad Mæcenatum familiari plura in jocos effuſa ſubtexuit: Vale mel gentium, melcule, ebur ex Etruria, laſer Aretinum, adamas ſupernas, Tyberinum margaritum, Cilniorum Smaragde,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

iaſpi figulorum, berylle Porſenæ, carbunculum habeas, ἵνα συντέμω πάντα μάλαγμα mœcharum.

Exceptus eſt a quodam cœna ſatis parca & quaſi quotidiana. nam pæne nulli ſe inuitanti negabat. poſt epulum igitur inops ac ſine vllo apparatu diſcedens, vale dicenti hoc tantum inſuſurrauit: Non putabam me tibi tam familiarem.

Cum de Tyriæ purpuræ, quam emi juſſerat, obſcuritate quereretur, dicente venditore, Erige altius, & ſuſpice, *his vſus eſt ſalibus; Quid?* ego vt me populus Romanus dicat bene cultum in ſolario ambulaturus ſum?

Nomenclatori ſuo, de cuius obliuione querebatur, dicenti: Nunquid ad forum mandas? Accipe, *inquit,* commendatitias, quia illic neminem noſti.

Vatinio in prima ſua ætate eleganter inſultauit. confuſus ille podagra, volebat tamen videri diſcuſſiſſe jam vitium, & mille paſſus ambulare ſe gloriabatur. cui Cæſar, Non miror, *inquit,* dies aliquanto ſunt longiores.

Relata ad ſe magnitudine æris alieni, quam quidam eques Romanus dum vixit excedentem ducenties celauerat, culcitam emi cubicularem in ejus auctione ſibi juſſit. & præceptum mirantibus hanc rationem reddidit: Habenda eſt ad ſomnum culcita, in qua ille, cum tantum deberet, dormire potuit.

Non eſt intermittendus ſermo ejus, quem Catonis honori dedit. venit forte in domum in qua Cato habitauerat, dein Strabone in adulationem Cæſaris male exiſtimante de peruicacia Catonis, ait: Quiſquis præſentem ſtatum ciuitatis commutari non volet, & ciuis & vir bonus eſt. *ſatis ſerio & Catonem laudauit, & ſibi, nequis affectaret res nouare, conſuluit.*

Soleo in Augusto magis mirari quos pertulit jocos,

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

quam ipſe quos protulit, quia major eſt patientiæ quam facundiæ laus; maxime cum æquanimiter aliqua etiam jocis mordaciora pertulerit. Cujuſdam prouincialis jocus aſper innotuit. intrauerat Romam ſimilimus Cæſari, & in ſe omnium ora conuerterat. Auguſtus perduci ad ſe hominem juſſit; viſumque hoc modo interrogauit: Dic mihi adoleſcens. Fuit aliquando mater tua Romæ? negauit ille: nec contentus adjecit: Sed pater meus ſæpe.

Temporibus triumuiralibus Pollio, cum Feſcenninos in eum Auguſtus ſcripſiſſet ait: At ego taceo. non eſt enim facile in eũ ſcribere, qui poteſt proſcribere.

Curtius eques Romanus deliciis diffluens, cum macrum turdum ſumpſiſſet in conuiuio Cæſaris, interrogauit an mittere liceret. reſponderat princeps, Quid ni liceat? ille per feneſtram ſtatim miſit.

Æs alienum Auguſtus cujuſdam ſenatoris cari ſibi non rogatus exſoluerat numerato quadragies. At ille pro gratiarum actione hoc ſolum ei ſcribit; Mihi nihil.

Solebat Licinius libertus ejus inchoanti opera patrono magnas pecunias conferre: quem morem ſecutus centum promiſit per libellum, in quo virgulæ ſuperductæ pars vltra pecuniæ defectionem protendebatur vacante infra loco. Cæſar occaſione vſus priori alterum centies ſua manu junxit ſpatio diligenter expleto & affectata litteræ ſimilitudine: geminatamque accepit ſummam diſſimulante liberto. qui poſtea cœpto alio opere leniter factum ſuum Cæſari obiecit libello tali dato; Confero tibi, domine, ad noui operis impenſam quod videbitur.

Mira etiam cenſoris Auguſti & laudata patientia. corripiebatur eques Romanus à principe tamquam minuiſſet facultates ſuas. at ille ſe multiplicaſſe coram probauit. mox idem ſubjecit quod ad contrahendum matri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

monium legibus non paruiſſet. ille vxorem ſibi & tres eſſe liberos dixit. tunc adjecit; poſthac Cæſar, cum de honeſtis hominibus inquiris, honeſtis mandato. *Etiam militis non libertatem tantum ſed & temeritatem tulit. in quadam villa inquietas noctes agebat rumpente ſomnum ejus crebro noctuæ cantu. prendendam curauit noctuam. miles aucupii peritus & ſpe ingentis præmii pertulit. laudato imperator mille nummos dari juſſit. ille auſus eſt dicere,* Malo viuat; *auemque dimiſit. quis non miratus eſt non offenſo Cæſare abiſſe militem contumacem?*

Veteranus, cum die ſibi dicto periclitaretur, acceſſit in publico ad Cæſarem; rogauitque vt ſibi adeſſet. ille aduocatum, quem ex comitatu ſuo elegerat ſine mora dedit; commendauitque ei litigatorem. exclamauit ingenti voce veteranus: At non ego Cæſar periclitante te Actiaco bello vicarium quæſiui; ſed pro te ipſe pugnaui; *detexitque impreſſas cicatrices. erubuit Cæſar venitque in aduocationem; vt qui vereretur non ſuperbus tantum ſed etiam ingratus videri.*

Delectatus inter cœnam erat ſymphoniacis Toronii Flacci Mangonis, atque eos frumento donauerat; cum in alia acroamata fuiſſet nummis liberalis: eoſdemque poſtea Toronius æque inter cœnam quærenti Cæſari ſic excuſauit: Ad molas ſunt.

Sublimis Actiaca victoria reuertebatur, occurrit ei inter gratulantes coruum tenens, quem inſtituerat hæc dicere: Haue. Cæſar. victor. imperator. *Miratus Cæſar officioſam auem viginti milibus nummorum emit. ſocius opificis, ad quem nihil ex illa liberalitate peruenerat, affirmauit Cæſari habere illum & alium coruum; quem vt afferre cogeretur rogauit. allatus verba quæ didicerat expreſſit:* Haue. victor. imperator. Antoni. *nihil exaſperatus ſatis duxit jubere*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

illum diuidere donatiuum cum contubernali. ſalutatus ſimiliter à pſitaco emi eum juſſit. idem miratus in pica hanc quoque redemit. exemplum ſutorem pauperem ſolicitauit vt coruum inſtitueret ad parem ſalutationem; qui impendio exhauſtus, ſæpe ad auem non reſpondentem dicere ſolebat, opera & impenſa periit. *aliquando tamen coruus cœpit dicere dictatam ſalutationem. Hac audita dum tranſit Auguſtus reſpondit:* Satis domi ſalutatorum talium habeo. *ſuperfuit coruo memoria vt & illa, quibus dominum querentem ſolebat audire, ſubtexeret:* Opera & impenſa periit. *ad quod Cæſar riſit; emique auem juſſit quanti nullam adhuc emerat.*

Solebat deſcendenti à palatio Cæſari honorificum aliquod epigramma porrigere Græculus. id cum fruſtra ſæpe feciſſet; rurſumque eum idem facturum vidiſſet Auguſtus; breui ſua manu in charta exarauit Græcum epigramma; pergenti deinde ad ſe obuiam miſit. ille legendo laudare; mirari tam voce quam vultu: cumque acceſſiſſet ad ſellam; demiſſa in pauperem fundum manu paucos denarios protulit quos principi daret. adjectus hic ſermo: νὴ τὴν σὴν τύχην, σεβαστὲ, εἰ πλέον εἶχον, πλέον ἐδίδουν. *ſecuto omnium riſu diſpenſatorem Cæſar vocauit, & ſeſtertia centum milia numerare Græculo juſſit.*

CAP. V.

Super jocis ac moribus Iuliæ, Auguſti filiæ.

VVLTIS *aliqua & filiæ ejus Iuliæ dicta referamus? ſed ſi garrulus non putabor volo de moribus feminæ pauca præmittere, ni quiſquam veſtrum habeat ſeria & diſcenda quæ proferat. hortantibuſque omnibus vt cœpto inſiſteret, ita de Iulia orſus eſt. Annum agebat*

bat triceſimum & octauum, tempus ætatis, ſi mens ſana ſupereſſet, vergentis in ſenium: ſed indulgentia tam fortunæ quam patris abutebatur; cum alioquin litterarum amor multaque eruditio, quod in illa domo facile erat, præterea mitis humanitas minimeque ſæuus animus ingentem feminæ gratiam conciliarent, mirantibus qui vitia noſcebant tantam pariter diuerſitatem. non ſemel præceperat pater, temperato tamen inter indulgentiam grauitatemque ſermone, moderaretur profuſos cultus perſpicuoſque comitatus. idem cum ad nepotum turbam ſimilitudinemque reſpexerat, qua repræſentabatur Agrippa, dubitare pudicitiam filiæ erubeſcebat. inde blandiebatur ſibi Auguſtus lætum in filia animum vſque ad ſpeciem procacitatis ſed reatu liberum; & talem fuiſſe apud majores Claudiam credere audebat. itaque inter amicos dixit duas ſe habere filias delicatas, quas neceſſe haberet ferre, rempublicam & Iuliam.

Venerat ad eum licentiore habitu; & oculos offenderat patris tacentis. mutauit cultus ſui poſtera die morem, & lætum patrem affectata ſeueritate complexa eſt. at ille, qui pridie dolorem ſuum continuerat, gaudium continere non potuit: &, Quantum hic, *ait,* in filia Auguſti probabilior eſt cultus? *non defuit patrocinio ſuo Iulia his verbis:* Hodie enim me patris oculis ornaui, heri viri.

Notum & illud. Auerterant in ſe populum in ſpectaculo gladiatorum Liuia & Iulia, comitatus diſſimilitudine. quippe, cingentibus Liuiam grauibus viris, hæc iuuentutis & quidem luxurioſæ grege circumſidebatur. Admonuit pater ſcripto, Videret quantum inter duas principes feminas intereſſet. eleganter illa reſcripſit; Et hi mecum ſenes fient.

Eadem Julia mature habere cœperat canos, quos legere ſecrete ſolebat. ſubitus interuentus patris aliquando

oppreſſit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

oppreſſit ornatrices. diſſimulauit Auguſtus deprehenſis ſuper veſtem ejus canis; & aliis ſermonibus tempore extracto induxit ætatis mentionem; interrogauitque filiam vtrum poſt aliquot annos cana eſſe mallet an calua: &; cum illa reſpondiſſet, Ego, pater, cana eſſe malo; *ſic illi mendacium objecit:* Quod ergo iſtæ te caluam tam cito faciunt?

Item cum grauem amicum audiſſet Iulia ſuadentem melius facturam ſi ſe compoſuiſſet ad exemplar paternæ frugalitatis, ait; ille obliuiſcitur Cæſarem ſe eſſe. ego memini me Cæſaris filiam.

Cumque conſcii flagitiorum mirarentur quo modo ſimiles Agrippæ filios pareret, quæ tam vulgo poteſtatem ſui corporis faceret: ait; Numquam enim niſi naui plena tollo vectorem.

Simile dictum Populiæ Marci filiæ. quæ miranti cuidam quid eſſet quapropter aliæ beſtiæ numquam marem deſiderarent niſi cum prægnantes vellent fieri, reſpondit; Beſtiæ enim ſunt.

Cap. VI.

Rurſus de virorum jocis, argutisque reſponſis.

SED *vt à feminis ad viros & à laſciuis jocis ad honeſtos reuertar, Caſcellius jurisconſultus vrbanitatis miræ libertatisque habebatur, præcipue tamen is jocus ejus innotuit: Lapidatus à populo Vatinius, cum gladiatorium munus ederet, obtinuerat vt æddiles edicerent ne quis in harenam niſi pomum miſiſſe vellet. forte his diebus Caſcellius conſultus à quodam an nux pinea pomum eſſet, reſpondit;* Si in Vatinium miſſurus es, pomum eſt.

Mercatori deinde quemadmodum cum ſocio nauim diuideret interroganti reſpondiſſe traditur: Nauim

uim ſi diuidis; nec tu nec ſocius habebitis.

In Galbam eloquentia clarum, ſed quem habitus, vt ſupra dixi, corporis deſtruebat, M. Lollii vox circumferebatur: Ingenium Galbæ male habitat.

In eundem Galbam Orbilius grammaticus acerbius irriſit. Prodierat Orbilius in reum teſtis: quem Galba vt confunderet diſſimulata profeſſione ejus interrogauit Quod artificium facis? *reſpondit:* In ſole gibbos ſoleo fricare. *L. Cæcilius, cum C. Cæſar aliis qui ſecum pila luſitabant centena ſeſtertia, illi vni quinquaginta dari juſſiſſet,* Quid? ego, *inquit,* vna manu ludo, & non duabus vt plus habere poſſim?

Cum iratus eſſe P. Clodius D. Laberio diceretur, quod ei mimum petenti non dediſſet, Quid amplius, *inquit,* mihi facturus es, niſi vt Dyrrhachium eam & redeam? *alludens ad Ciceronis exſilium.*

CAP. VII.

De ſententiis ac dictis Laberii & Publii, mimographorum: deque Pylade ac Hyla, hiſtrioninibus.

SED *quia & paulo ante Aurelius Symmachus & ego nunc Laberii fecimus mentionem; ſi aliqua hujus atque Publii dicta referemus, videbimur & adhibendi conuiuio mimos vitaſſe laſciuiam, & tamen celebritatem, quam cum aſſunt illi excitare pollicentur, imitari. Laberium aſperæ libertatis equitem Romanum Cæſar quingentis millibus inuitauit, vt prodiret in ſcenã, & ipſe ageret mimos quos ſcriptitabat. ſed poteſtas non ſolum ſi inuitet ſed etſi ſupplicet cogit. vnde ſe & Laberius à Cæſare coactum in prologo teſtatur his verſibus:*

Neceſſitas, cujus curſus tranſuerſi impetum

Voluerunt

Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt,
Quò me detruſit pæne extremis ſenſibus?
Quem nulla ambitio, nulla vmquam largitio,
Nullus timor, vis nulla, nulla auctoritas
Mouere potuit in iuuenta de ſtatu;
Ecce in ſenecta vt facile labefecit loco
Viri excellentis mente clemente edita
Submiſſa placide blandiloquens oratio?
Etenim ipſi di negare cui nihil potuerunt,
Hominem me denegare quis poſſet pati?
Ergo bis tricenis annis actis ſine nota
Eques Romanus Lare egreſſus meo —
— Domum reuertar mimus. nimirum hoc die
Vno plus vixi mihi quam viuendum fuit.
Fortuna immoderata in bono æque atque in malo,
Si tibi erat libitum litterarum laudibus
Floris cacumen noſtræ famæ frangere,
Cur cum vigebam membris præuiridantibus,
Satis facere populo & tali cum poteram viro,
Non flexibilem me concuruaſti vt carperes?
Nunc me quò deiicis? quid ad ſcenam affero?
Decorem formæ, an dignitatem corporis,
Animi virtutem, an vocis jocundæ ſonum?
Vt hedera ſerpens vires arboreas necat;
Ita me vetuſtas amplexu annorum enecat.
Sepulcri ſimilis nihil niſi nomen retineo.

In ipſa quoque actione ſubinde ſe qua poterat vlciſcebatur inducto habitu Syri, qui velut flagris cæſus prœripientique ſe ſimilis exclamabat:

Porro Quirites! libertatem perdimus.

& paulo poſt adjecit:

Neceſſe eſt multos timeat quem multi timent:

quo dicto vniuerſitas populi ad ſolum Cæſarem oculos & ora

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

& ora conuertit notantes impotentiam ejus hac dicacitate lapidatam. ob hæc in Publium vertit fauorem. is Publius natione Syrus, cum puer ad patronum domini eſſet adductus, promeruit eum non minus ſalibus & ingenio quam forma, nam forte cum ille ſeruum ſuum hydropicum jacentem in area vidiſſet, increpuiſſetque quid in Sole faceret; reſpondit Aquam calefacit. *joculari deinde ſuper cœna exorta quæſtione quodnam eſſet moleſtum otium, aliud alio opinante, ille* Podagrici pedes *dixit. ob hæc & alia manumiſſus & majore cura eruditus, cum mimos componeret, ingentique aſſenſu in Italiæ oppidis agere cœpiſſet, productus Romæ per Cæſaris ludos omnes qui tunc ſcripta & operas ſuas in ſcenam locauerant prouocauit, vt ſinguli ſecum poſita inuicem materia pro tempore contenderent. nec vllo recuſante ſuperauit omnes; in quis & Laberium: vnde Cæſar arridens hoc modo pronuntiauit:*

Fauente tibi me victus es Laberi à Syro:

ſtatimq; Publio palmam & Laberio annulum aureum cum quingentis ſeſtertiis dedit. tunc Publius ad Laberium recedentem ait: Qui cum contendiſti ſcriptor hunc ſpectator ſubleua. *ſed & Laberius ſequenti ſtatim commiſſione, mimo nouo interjecit hos verſus:*

Non poſſunt primi eſſe omnes omni in tempore.
Summum ad gradum cum claritatis veneris,
Conſiſtes ægre; & quam deſcendas, decides. i.e. et potius quam. Turn. adv. XVIII.2.
Cecidi ego. cadet qui ſequitur. laus eſt publica.

Publii autem ſententiæ feruntur lepidæ & ad communem vſum accommodatiſſimæ. ex quibus has fere memini ſingulis verſibus circumſcriptas:

Beneficium dando accepit qui digno dedit.
Feras, non culpes, quod mutari non poteſt.
Cui plus licet quam par eſt, plus vult quam licet.
Comes facundus in via pro vehiculo eſt.

Frugalitas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Frugalitas inſerta eſt rumoris boni.
Heredis fletus ſub perſona riſus eſt.
Furor fit læſa ſæpius patientia.
Improbe,
Neptunū accuſat, qui iterum naufragium facit.
Nimium altercando veritas amittitur.
Pars beneficii eſt, quod petitur, ſi cito neges.
Ita amicū habeas, poſſe vt fieri inimicū putes.
Veterem ferendo injuriam, inuitas nouam.
Nunquam periclum ſine periclo vincitur.

Sed quia ſemel ingreſſus ſum ſcenam loquendo, nec Pylades hiſtrio nobis omittendus eſt, qui clarus in opere ſuo fuit temporibus Auguſti, & Hylam diſcipulum vſque ad æqualitatis contentionem eruditione prouexit. populus deinde inter vtriuſque ſuffragia diuiſus eſt. & cum canticum quoddam ſaltaret Hylas, cujus clauſula erat;

τὸν μέγαν Ἀγαμέμνονα,

ſublimem ingentemque Hylas velut metiebatur. Non tulit Pylades; & exclamauit è cauea:

Σὺ μακρὸν οὐ μέγαν ποιεῖς.

tunc populus eum coëgit idem ſaltare canticum. cumque ad locum veniſſet, quem reprehenderat, expreſſit cogitantem; nihil magis ratus magno duci conuenire quam pro omnibus cogitare. Saltabat Hylas Oedipodem: & Pylades hac voce ſecuritatem ſaltantis caſtigauit; σὺ βλέπεις. *Cum in Herculem furentem prodiſſet, & nonnullis inceſſum hiſtrioni conuenientem non ſeruare videretur, depoſita perſona ridentes increpuit,*

Μωροὶ, μαινόμενον ὀρχοῦμαι.

hac fabula & ſagittas jecit in populum. Eandem perſonam cum juſſu Auguſti in triclinio ageret; & intendit arcum & ſpicula miſit. nec indignatus eſt Cæſar eodem ſe loco Pyladi, quo populum Romanum fuiſſe. Hic, quia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ferebatur mutaſſe rudis illius ſaltationis ritum quæ apud maiores viguit, & venuſtam induxiſſe nouitatem, interrogatus ab Auguſto quæ ſaltationi contuliſſet reſpondit: αὐλῶν συέιγγων τ᾽ ἐνοπλὼ, ὁμαδόν τ᾽ ἀνθρώπων. *Idem cum propter populi ſeditionem pro contentione inter ſe Hylamque habita concitatam indignationem excepiſſet Auguſti, reſpondit:* καὶ ἀχαειστεῖς βασιλεῦ; ἔασον αὐτοὺς περὶ ἡμᾶς ἀσχολεῖσθαι.

Cap. VIII.

Quomodo Plato vino indulgendum eſſe præceperit: & quam periculoſum turpeque ſit, tactus ac guſtus voluptatibus eſſe obnoxium.

HIs *dictis, & excitata lætitia, cum in Auieno memoria florida & amœnitas laudaretur ingenii, menſas ſecundas miniſter admouit. & Flauianus: Multi, vt æſtimo, in hoc à Varrone diſſentiunt; qui in illa lepidiſſima ſatyra Menippea, quæ inſcribitur;* NESCIS QVID VESPER VEHAT; *de ſecunda menſa placentas remouit. ſed, quæſo, dicas Cæcina verba ipſa Varronis, ſi tibi beneficio memoriæ tenacioris hæſerunt. & Albinus, Locus, inquit, Varronis, quem referri à me imperas, in his fere verbis eſt:* Bellaria ea maxime ſunt mellita, quæ mellita non ſunt. dulcibus enim cum pepſi ſocietas infida. ſignificant autem bellaria omne menſæ ſecundæ genus, nam quæ πέμματα Græci vel τραγήματα dixerunt, ea veteres noſtri appellauere bellaria. vina quoque dulciora eſt inuenire in comœdiis antiquioribus hoc vocabulo, dictaque ea Liberi bellaria. *Et Euangelus: Agite, antequam ſurgendum nobis ſit, vino indulgeamus: quod decreti Platonici auctoritate faciemus; qui æſtimauit fomitem eſſe quemdam & ignitabulum ingenii*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ingenii virtutisque, ſi mens & corpus hominis vino flagret. Tunc Euſtathius, Quid agis, inquit, Euangele? an Platonem æſtimas haurienda paſſim vina ſuaſiſſe; & non magis inter minuta pocula jucundiorem liberaliоremque inuitationem quæ fieret ſub quibuſdam quaſi arbitris & magiſtris conuiuiorum ſobriis non improbaſſe? & hoc eſt quod in primo & ſecundo de legibus non inutile viris eſſe decernit. nam & modicis honeſtisque inter bibendum remiſſionibus reſici integrarique animos ad inſtauranda ſobrietatis officia exiſtimauit; redditosq; ſenſim lætiores ad intentiones rurſus capeſſendas fieri habiliores; & ſimul, ſi qui penitus in his affectionum cupiditatumque errores ineſſent, quos celaret alioquin pudor reuerens, ea omnia ſine graui periculo libertate per vinum data detegi, & ad corrigendum medendumq; fieri opportuniora. Atque hoc etiam Plato ibidem dicit non diffugiendas eſſe huiuſcemodi exercitationes aduerſum propulſandam vini violentiam; neque vllum vmquam continentem prorſum aut temperantem ſatis fideliter viſum eſſe, cui vita non inter ipſa errorum pericula & in mediis voluptatum illecebris explorata ſit. nam cui Libentiæ Gratiæque omnes conuiuiorum incognitæ ſint, quique illarum omnino expers ſit, ſi eum forte ad participandas hujuſmodi voluptates aut voluntas tulerit aut caſus induxerit aut neceſſitas impulerit, mox deliniri & capi; neque mentem ejus animumque ſubſiſtere. congrediendum igitur & tamquam in acie quadam cum voluptariis rebus cumque iſta vini licentia cominus decernendum; vt aduerſus eas non fuga nec abſentia ſimus tuti, ſed vigore animi & conſtanti præſentia moderatoque vſu temperantiam continentiamque tueamur; & calefacto ſimul refotoque animo, ſi quid in eo vel frigidæ triſtitiæ vel torpentis verecundiæ fuerit, diluamus.

Sed, quoniam voluptatum fecimus mentionem, docet Ariſtoteles à quibus voluptatibus ſit cauendum. quinque etenim ſunt hominum ſenſus, quos Græci αἰσθήσεις *appellant, per quos voluptas animo aut corpori quæri videtur; tactus, guſtus, odoratus, viſus, auditus. ex his omnibus voluptas quæ immodice capitur ea turpis atque improba eſt. ſed enim quæ nimia ex guſtu atque tactu eſt; ea igitur gemina voluptas, ſicut ſapientes viri cenſuerunt, omnium rerum fœdiſſima eſt; eosque maxime, qui ſeſe duabus iſtis voluptatibus dediderunt, grauiſſimi vicii vocabulis Græci appellauerunt, vel* ἀκρατεῖς *vel* ἀκολάστους*: nos eos vel incontinentes dicimus vel intemperantes. Iſtas autem voluptates duas, guſtus atque tactus, id eſt, cibi & Veneris, ſolas hominibus communes videmus eſſe cum beluis. & idcirco in pecudum ferorumque animalium numero habetur, quisquis eſt his ferarum voluptatibus occupatus, ceteræ ex tribus aliis ſenſibus proficiſcentes hominum tantum propriæ ſunt. verba ſuper hac re Ariſtotelis philoſophi in medium proferam; vt quid de his infamibus voluptatibus tam clarus atque inclutus vir ſentiat, publicetur.*

Διατὶ οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν ἐγγιγνομένην ἂν ὑπερβάλλωσιν, ἀκρατεῖς λέγονται, οἵ τε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκόλαστοι οὗτοι, οἵ τε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφὴν, ἀπ' ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ἡδὺ, ἀπ' ἐνίων δὲ ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ Φιλόξενος γεράνου λάρυγγα εὔχετο ἔχειν. ἢ ὅτι αἱ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν οὐκέτι, ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένας ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις. ἅτε δὲ οὐσῶν κοινῶν αἰσχρὸν εἶναι τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν, καὶ ἀτιμόταται εἰσί. διὸ καὶ μάλιστα μόναι ἐπονείδιστοι, ὥστε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώμενον ψέγομεν, καὶ ἀκρατῆ, ἀκόλαστον λέγομεν. διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡττᾶσθαι. οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τῶν προειρημένων ἥδεται, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας, ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Quis igitur habens aliquid humani pudoris, voluptatibus iſtis duabus coëundi atque comedendi, quæ homini cum ſue atque aſino communes ſunt, gratuletur? Socrates quidem dicebat multos homines propterea velle viuere vt ederent & biberent; ſe bibere atque eſſe vt viueret. Hippocrates autem diuina vir ſcientia de coïtu Venerio ita exiſtimabat; partem eſſe quandam morbi tæterrimi, quem noſtri comitialem dixerunt. namque ipſius verba hæc traduntur: τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν, *id eſt, coïtum eſſe paruum morbum comitialem.*

Cap. IX.

De luxu ſeu luxuria Q. Hortenſii, Fabii Gurgitis, Metelli Pii, ac Metelli Pontificis maximi. Tum de porco Troiano, de leporum ac cochlearum ſaginatione.

ACCIPITE & *M. Varronis verba de agricultura libro tertio. qui cum de pauonibus in villa nutriendis loqueretur, ſic ait:* Primus hos Q. Hortenſius augurali cœna poſuiſſe dicitur. quod potius factum tam luxurioſe quam ſeuere boni viri laudabant. quem cito ſecuti multi, extulerunt eorum precia, vt oua eorum denariis veneant quinis, ipſi facile quinquagenis. *Ecce res non admiranda ſolum, ſed etiam pudenda, vt oua pauonum quinis denariis veneant; quæ hodie non dicam vilius ſed omnino non veneunt. Is Hortenſius platanos ſuas vino irrigare conſueuit: adeo vt in actione quadam, quam habuit cum Cicerone ſuſceptam, precario à Tullio poſtulaſſet, vt locum dicendi permutaret ſecum: abire enim in villam neceſſario ſe velle, vt vinum platano, quam in Tuſculano poſuerat, ipſe ſuffunderet. Sed forte ad notam ſæculi ſui non ſufficit Hortenſius, vir alioquin ex*

Octo hæc ſequẽtia capita ex libro tertio, vbi confuſe hactenus lecta ſunt, huc retraximus indicio MS. Vide Notas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

profeſſo mollis & in præcinctu ponens omnem decorem. fuit enim veſtitu ad mundiciem curioſo: &, vt bene amictus iret, faciem in ſpeculo ponebat: vbi ſe intuens togam corpori ſic applicabat, vt rugas non forte ſed induſtria locatas artifex nodus conſtringeret, & ſinus ex compoſito defluens nodum lateris ambiret. Is quondam, cum incederet elaboratus ad ſpeciem, collegæ de iniuriis diem dixit quod ſibi in anguſtiis obuius offenſo fortuito ſtructuram togæ deſtruxerat: & capital putauit quod in humero ſuo locum ruga mutaſſet. Ergo hoc prætermiſſo ad viros venio triumphales, quos victores gentium luxuria vicit. & vt taceam Gurgitem à deuorato patrimonio cognominatum, quia inſignibus virtutis ſecutæ vitia primoris compenſauit ætatis: Metellus Pius in quam foueam luxus & ſuperbiæ ſucceſſuum continuatione peruenit? &, ne multis morer, ipſa de eo Salluſtii verba ſubieci: At Metellus in vlteriorem Hiſpaniam poſt annum regreſſus, magna gloria, concurrentibus vndique virile & muliebre ſecus, per vias & tecta omnium viſebatur. eum quæſtor C. Vrbinus aliique cognita voluntate cum ad cœnam inuitaſſent, vltra Romanorum ac mortalium etiam morem curabant, exornatis ædibus per aulæa & inſignia ſcenisque ad oſtentationem hiſtrionum fabricatis. Simul croco ſparſa humus, & alia in modum templi celeberrimi, prætereа cùm ſedenti in tranſenna demiſſum victoriæ ſimulachrum cum machinato ſtrepitu tonitruum coronam ei imponebat: tum venienti ture quaſi deo ſupplicabatur. toga picta plerumque amiculo erat accumbenti. epulæ vero exquiſitiſſimæ; neque per omnem modo prouinciam, ſed trans maria ex Mauritania volucrum & ferarum incognita antea plura genera. Quîs rebus ali-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

quantam partem gloriæ dempſerat maxime apud veteres & ſanctos viros, ſuperba illa, grauia, indigna Romano imperio æſtimantes. *Hæc Salluſtius, grauiſſimus alienæ luxuriæ obiurgator & cenſor.*

Accipite, & inter grauiſſimas perſonas non defuiſſe luxuriam. refero enim vobis pontificis vetuſtiſſimam cœnam, quæ ſcripta eſt in indice quarto Metelli illius pontificis maximi in hæc verba: Ante diem nonum kalendas Septembris, quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, domus ornata fuit. triclinia lectis eburneis ſtrata fuerunt. duobus tricliniis pontifices cubuerunt Q. Catulus, M. Æmilius Lepidus, D. Silanus, C. Cæſar rex ſacrorum, P. Scæuola Sextus, Q. Cornelius, P. Volumnius, P. Albinouanns & L. Iulius Cæſar augur, qui eum inaugurauit. in tertio triclinio Popilia, Perpennina, Licinia, Arruntia virgines Veſtales, & ipſius vxor Publicia flaminica, & Sempronia ſocrus eius. cœna hæc fuit. Ante cœnam echinos, oſtreas crudas quantum vellent, peloridas, ſphondilos, turdum, aſparagos. ſubtus gallinam altilem patinam oſtrearum, peloridum, balanos nigros, balanos albos: iterum ſpondylos, glycomaridas, vrticas, ficedulas, lumbos, capragines, aprugnos, altilia ex farina inuoluta, ficedulas, murices & purpuras. In cœna ſumina, ſinciput aprugnum, patinam piſcium, patinam ſuminis, anates, querquedulas elixas, lepores, altilia aſſa, amylum, panes Picentes. *Vbi jam luxuria tunc accuſaretur, quando tot rebus farta fuit cœna pontificum? ipſa vero edulium genera quam dictu turpia? nam Cincius in ſuaſione legis Fanniæ obiecit ſeculo ſuo, quod porcum Troianum menſis inferant. quem illi ideo ſic vocabant, quaſi aliis incluſis animalibus grauidū; vt ille Troianus equus*

grauidus armatis fuit. Exigebat hoc quoque illa gulæ intemperantia vt & lepores ſaginarentur, teſte Varrone; qui de agricultura libro tertio cum de leporibus loqueretur ſic ait: Hoc quoque nuper inſtitutum vt ſaginarentur, cum exceptos è leporario condant in caueis, & loco clauſo faciant pingues. *Si cui hoc mirum videtur quod ait Varro lepores ætate illa ſolitos ſaginari, accipiat illud quod majore admiratione ſit dignum; cochleas ſaginatas, quod idem Varro in eodem libro refert. Verba ipſa qui volet legere vbi quærere debeat indicaui. Neque ego nunc antiquitati nos præferendos vel comparandos dico; ſed reſpondi objurganti Horo, aſſerens vti res habet, majorem illis ſæculis deliciarum curam fuiſſe quam noſtro.*

CAP. X.

Saltandi cantandique ſtudium, atque adeo ne hiſtrionicam quidem, apud vetuſtiores Romanos inter turpia nominatum fuiſſe.

SVBIECIT *Furius Albinus antiquitatis non minus quam Cæcina peritus, Miror te, inquit, non retuliſſe, quanta illis affluentia marinarum procurari ſolita fuerit copiarum; cuius relatu maximam conuiniorum noſtrorum ſobrietatem doceres. & Cæcina, Profer, inquit, in medium, quæ de hac quoque parte lectu comperiſti. vltra omnes enim polles memoria vetuſtatis. & Furius ſic ingreſſus eſt, Vetuſtas quidem nobis ſemper, ſi ſapimus, adoranda eſt. Illa quippe ſæcula ſunt, quæ hoc imperium vel ſanguine vel ſudore pepererunt, quod non niſi virtutum faceret vbertas. ſed, quod fatendum eſt, in illa virtutum abundantia vitiis quoque ætas illa non caruit: è quibus nonnulla noſtro ſæculo morum ſobrietate correcta ſunt. & de luxu quidem illius temporis circa ma-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

circa marinas copias dicere inſtitueram, ſed quia in aſſertionem noſtræ emendationis alia ex aliis proferenda ſe ſuggerunt, de piſcibus non omitto ſed differo; dum de alia laſciuia qua nunc caremus admoneo. dic enim, Hore, qui antiquitatem nobis obiicis, ante cuius triclinium modo ſaltatricem vel ſaltatorem te vidiſſe meminiſti? at inter illos ſaltatio certatim vel ab honeſtis appetebatur. ecce enim, vt ab illo ordiar tempore, quod fuit optimis moribus, inter duo bella Punica ingenui, quid dicam ingenui? filii ſenatorũ in ludum ſaltatorium commeabant, & illic crotala geſtantes ſaltare diſcebant. taceo quod matronæ etiam ſaltationem non inhoneſtam putabant: ſed inter probas quoque earum erat ſaltandi cura, dummodo non curioſa vſque ad artis perfectionem. quid enim ait Salluſtius: Pſallere, ſaltare elegantius quam neceſſe eſt probæ. *adeo & ipſe Semproniam reprehendit, non quod ſaltare, ſed quod optime ſcierit. nobilium vero filios, & quod dictu nefas eſt, filias quoque virgines inter ſtudioſa numeraſſe ſaltandi meditationem teſtis eſt Scipio Africanus Æmilianus. qui in oratione contra legem judiciariam Tib. Gracchi ſic ait:* Docentur præſtigias inhoneſtas, cum cinædulis & ſambuca pſalterioque eunt in ludum hiſtrionum. diſcunt cantare, quæ majores noſtri ingenuis probro ducier voluerunt. eunt, inquam, in ludum ſaltatorium inter cinædos virgines puerique ingenui. Hæc cum mihi quiſquam narrabat; non poteram animum inducere ea liberos ſuos homines nobiles docere: ſed, cum ductus ſum in ludum ſaltatorium, plus medius fidius in eo ludo vidi pueris virginibuſq; quingentis. in his vnum, quod me reipublicæ maxime miſertum eſt, puerum bullatum petitoris filium non minorem annis duodecim cum crotalis ſaltare: quam ſalta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tionem impudicus ſeruulus honeſte ſaltare non poſſet. *Vides quemadmodum ingemuerit Africanus quod vidiſſet cum crotalis ſaltantem filium petitoris, id eſt, candidati; quem ne tum quidem ſpes & ratio adipiſcendi magiſtratus, quo tempore ſe ſuosque ab omni probro debuit vindicare, potuerit coërcere, quo minus faceret quod ſcilicet turpe non habebatur. Ceterum ſuperius plerumque nobilitatem hæc propudia celebrare conqueſtus eſt. ſic nimirum M. Cato ſenatorem non ignobilem Cæcilium ſpatiatorem & Feſcenninum vocat, eumque ſtaticulos dare his verbis ait:* Deſcendit de cantherio, inde ſtaticulos dare, ridicularia fundere. *& alibi in eundem:* Præterea cantat vbi collibuit, interdum Græcos verſus agit, jocos dicit, voces demutat, ſtaticulos dat. *hæc Cato. cui, vt videtis, etiam cantare non ſerii hominis videtur: quod apud alios adeo non inter turpia numeratum eſt, vt L. Sulla vir tanti nominis optime cantaſſe dicatur. Ceterum hiſtriones non inter turpes habitos Cicero teſtimonio eſt, quem nullus ignorat Roſcio & Æſopo hiſtrionibus tam familiariter vſum, vt res rationesq; eorum ſua ſollertia tueretur. quod cum aliis multis tum ex epiſtolis quoque ejus declaratur. nam illam orationem quis eſt qui non legerit, in qua populum Romanum objurgat, quod Roſcio geſtum agente tumultuauerit? & certe ſatis conſtat contendere eum cum ipſo hiſtrione ſolitum, vtrum ille ſæpius eandem ſententiam variis geſtibus efficeret, an ipſe per eloquentiæ copiam ſermone diuerſo pronunciaret. quæ res ad hanc artis ſuæ fiduciam Roſcium abſtraxit, vt librum conſcriberet quo eloquentiam cum hiſtrionia compararet. Is eſt Roſcius, qui etiam L. Sullæ cariſſimus fuit, & annulo aureo ab eodem dictatore donatus eſt. tanta autem fuit gratia & gloria vt mercedem diurnã de publico mille denarios ſine gre-*

galibus

galibus ſolus acceperit. Æſopum vero ex pari arte ducenties ſeſtertium reliquiſſe filio conſtat. Sed quid loquor de hiſtrionibus? cum Appius Claudius vir triumphalis, qui ſalius vſque ad ſenectutem fuit, pro gloria obtinuerit quod inter collegas optime ſaltitabat. Ac priuſquam à ſaltatione diſcedo, illud adiiciam; vno eodem tempore tribus nobiliſſimis ciuibus non modo ſtudium ſaltandi ſed etiam, ſi dis placet, peritiam, qua gloriarentur fuiſſe, Gabinio conſulari Ciceronis inimico, quod etiam Cicero non diſſimulanter obiecit, & M. Cælio noto in turbas viro, quem idem Cicero defendit, & Licinio Craſſo, Craſſi eius qui apud Parthos exſtinctus eſt filio.

Cap. XI.

Quanto in pretio fuerint apud paulo vetuſtiores Romanos, piſces, & præſertim muræna.

SED de ſaltatione veterum ad prædæ marinæ tranſire luxum Liciniorum me nomen admonuit; quos Murænas cognominatos, quod hoc piſce effuſiſſime delectati ſunt, ſatis conſtat. huic opinioni M. Varro conſentit aſſerens eodem modo Licinios appellatos Murænas, quo Sergius Orata cognominatus eſt; quod ei piſces qui auratæ vocantur cariſſimi fuerint. Hic eſt Sergius Orata, qui primus balneas pẽſiles habuit, primus oſtrearia in Baiano locauit, primus optimum ſaporem oſtreis Lucrinis adiudicauit. fuit autem ætate L. Craſſi illius diſerti: qui quam grauis & ſerius habitus ſit etiam Cicero docet. is tamen Craſſus vir cenſorius (nam cum Cn. Domitio cenſor fuit) cum ſupra ceteros diſertus haberetur, eſſetque inter clariſſimos ciues princeps, tamen murænam in piſcina domus ſuæ mortuam atratus tamquam filium luxit. Neq; id obſcurũ fuit. quippe collega Domitius in ſenatu hoc ei quaſi deforme crimen obiecit.

neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

neque id confiteri Craſſus erubuit; ſed vltro etiam, ſi dis placet, gloriatus eſt cenſor, piam affectuoſamque rem feciſſe ſe jactitans. Piſcinas autem quam refertas habuerint precioſiſſimis piſcibus Romani illi nobiliſſimi principes Lucilius, Philippus & Hortenſius, quos Cicero piſcinarios appellat, etiam illud indicium eſt, quod M. Varro in libro de agricultura refert M. Catonem, qui poſt Vticæ periit, cum heres teſtamento Lucilii eſſet relictus, piſces de piſcina ejus quadraginta milibus vendidiſſe. accerſebantur autem murænæ ad piſcinas noſtras vrbis ab vſque freto Siculo, quod Rhegyum à Meſſana reſpicit. illic enim optimæ à prodigis eſſe creduntur: tam Hercules quàm anguillæ. & vtræque ex illo loco Græce πλῶται vocantur, Latine flutæ: quod in ſummo ſupernantes ſole torrefactæ curuare ſe poſſe, & in aquam mergere deſinunt, atque ita faciles captu fiunt. Et, ſi enumerare velim quàm multi magnique auctores murænas è freto Siculo nobilitarint, longum fiat. ſed dicam quid Varro in libro qui inſcribitur Gallus de admirandis dixerit his verbis: In Sicilia quoque, *inquit*, Papirius manu capi murænas flutas, quod hæ in ſumma aqua præ pinguedine flutentur. *Hæc Varro. Sed quis neget indomitam apud illos, &, vt ait Cæcilius, vallatam gulam fuiſſe, qui ex tam longinquo mari inſtrumenta luxuriæ compararent? Nec rarus hic Romæ piſcis, vt peregre accitus, erat. auctor eſt Plinius C. Cæſarem dictatorem, cum triumphales cœnas populo daret, ſex millia murænarum à C. Hirrio ad pondus accepiſſe. hujus Hirrii villam, quamuis non amplam aut latam, conſtat propter viuaria quæ habuit quadragies ſeſtertium venundatam.*

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Cap. XII.

De acipenſere, mullo, ſcaro, lupo.

NEc *acipenſer, quem maria prodigis nutriunt, illius ſeculi delicias euaſit. &, vt liqueat ſecundo Punico bello celebre nomen huius piſcis fuiſſe, accipite vt meminerit ejus Plautus in fabula, quæ inſcribitur Baccharia, ex perſona paraſiti:*

Quis eſt mortalis tanta fortuna affectus vmquã,
Quam ego nunc ſum, cuius hæc ventri portatur pompa?
Vel nunc qui mihi in mari acipenſer latuit antehac,
Cuius ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus.

&, ne vilior ſit teſtis poëta, accipite aſſertore Cicerone in quo honore fuerit hic piſcis apud P. Scipionem Africanum illum & Numantinum. hæc ſunt in dialogo de fato verba Ciceronis: Nam cum eſſet apud ſe ad Lauernium Scipio, vnaque Pontius; allatus eſt ſortè Scipioni acipenſer, qui admodum raro capitur, ſed eſt piſcis, vt ferunt, in primis nobilis. Cum autem Scipio vnum & alterum ex his, qui eum ſalutatum venerant, inuitaſſet, pluresque etiam inuitaturus videretur: in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas, acipenſer iſte paucorum hominum eſt. *Nec inficias eo temporibus Traiani hunc piſcem in magno pretio non fuiſſe, teſte Plinio Secundo: qui in naturali hiſtoria cum de hoc piſce loqueretur ſic ait:* Nullo nunc in honore eſt, quod quidem miror; cum ſit rarus inuentu. *Sed non diu ſtetit hæc parſimonia. nam temporibus Seueri principis, qui oſtentabat duritiam morum, Sammonicus Serenus vir*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

vir ſæculo ſuo doctus, cum ad principem ſuum ſcriberet faceretque de hoc piſce ſermonem, verba Plinii quæ ſuperius poſui præmiſit; & ita ſubiecit: Plinius, vt ſcitis, ad vſque Traiani imperatoris venit ætatem. nec dubium eſt quod ait nullo honore hunc piſcẽ temporibus ſuis fuiſſe, verum ab eo dici. apud antiquos autem in precio fuiſſe ego teſtimoniis palam faciam, vel eo magis, quod gratiam eius video ad epulas quaſi poſtliminio rediſſe. quippe qui dignatione veſtra cũ interſum conuiuio ſacro animaduertam hunc piſcem à coronatis miniſtris cum tibicine introferri. Sed quod ait Plinius de acipenſeris ſquamis, id verum eſſe maximus rerum naturalium indagator Nigidius Figulus oſtendit, in cuius libro de animalibus quarto ita poſitum eſt: Cur alii piſces ſquama ſecunda, acipenſer aduerſa ſit. *hæc Sammonicus: qui turpitudinem conuiuii principis ſui laudando notat, prodens venerationem qua piſcis habebatur, vt à coronatis inferretur cum tibicinis cantu, quaſi quædam non deliciarum ſed numinis pompa. Sed, vt minus miremur acipenſerem graui precio taxari ſolitum; Aſinius Celer vir conſularis, vt idem Sammonicus refert, mullum vnum ſeptem millibus nummum mercatus eſt. in qua re luxuriam illius ſæculi eo magis licet æſtimare, quod Plinius Secundus temporibus ſuis negat facile mullũ repertum qui duas pondo libras excederet. at nunc & maioris ponderis paſſim videmus, & precia hæc inſana neſcimus. Nec contenta illa ingluuies fuit maris ſui copiis, nam Octauius præfectus claſſis ſciens ſcarum adeo Italicis litoribus ignotum, vt nec nomen Latinum ejus piſcis habeamus, incredibilem ſcarorum multitudinem viuariis nauibus huc aduectam, inter Hoſtiam & Campaniæ litus in mare ſparſit; miroque ac nouo exemplo piſces in*

mari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

mari tamquam in terra fruges aliquas ſeminauit. idemque, tamquam ſumma in hoc vtilitatis publicæ verteretur, quinquennio dedit operam vt, ſi quis inter alios piſces ſcarum forte cepiſſet, incolumem confeſtim & inuiolatum mari redderet.

Quid ſtupemus captiuam illius ſæculi gulam ſeruiſſe mari, cum in magno vel dicam maximo apud prodigos honore fuerit etiam Tiberinus lupus; & omnino omnes ex hoc amni piſces? quod equidem cur ita illis viſum ſit ignoro. fuiſſe autem etiam M. Varro oſtendit; qui, enumerans quæ in quibus Italiæ partibus optima ad victum gignantur, piſci Tiberino palmam tribuit his verbis in libro rerum humanarum vndecimo: Ad victum optima fert ager Campanus frumentum, Falernus vinum, Caſſinas oleum, Tuſculanus ficum, mel Tarentinus, piſcem Tiberis. *Hæc Varro de omnibus ſcilicet huius fluminis piſcibus. ſed inter eos, vt ſupra dixi, præcipuum locum lupus tenuit, & quidem is qui inter duos pontes captus eſt. id oſtendunt cum multi alii, tum etiam C. Titius vir ætatis Lucilianæ in oratione qua legem Fanniam ſuaſit. cujus verba ideo pono, quia non ſolum de lupo inter duos pontes capto erunt teſtimonio, ſed etiam mores, quibus plerique tunc viuebant, facile publicabunt. deſcribens enim homines prodigos in forum ad judicandum ebrios commeantes, quæque ſoleant inter ſe ſermocinari, ſic ait:* Ludunt alea, ſtudioſe vnguentis delibuti, ſcortis ſtipati. vbi horæ decem ſunt; jubent puerum vocari vt comitium eat percunctatum quid in foro geſtum ſit, qui ſuaſerint, qui diſſuaſerint, quot tribus juſſerint, quot vetuerint. inde ad comitium vadunt, ne litem ſuam faciant. dum eunt, nulla eſt in angiporto amphora, quã non impleant. quippe qui veſicam plenam vini habeant. Veniunt in comi-

tium

Scal. ad Varr. de R.R. p. 199

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tium triſtes, iubent dicere. quorum negotium eſt, dicunt. judex teſtes poſcit. ipſus it minctum. vbi redit; ait ſe omnia audiuiſſe, tabulas poſcit. litteras inſpicit. vix præ vino ſuſtinet palpebras. eunti in conſilium ibi hæc oratio: Quid mihi negotii eſt cum iſtis nugacibus; quam potius potamus mulſum mixtum vino Græco, edimus turdum pinguem, bonumque piſcem lupum germanum, qui inter duos pontes captus fuit? *hæc Titius. Sed & Lucilius, acer & violentus poëta, oſtendit ſcire ſe hunc piſcem egregii ſaporis, qui inter duos pontes captus eſſet; eumque quaſi ligurritorem catillonem appellat. ſcilicet qui proxime ripas ſtercus inſectaretur. proprie autem* catillones *dicebantur, qui ad pollnctum Herculis vltimi cum venirent, catillos ligurribant. Lucilii verſus hi ſunt:*

Fingere præterea afferri quod quisq; volebat,
Illum ſumina ducebant atque altilium lanx,
Hunc pōtes Tiberinos duo inter captus catillo.

CAP. XIII.

cf Gell II.24 De legibus latis contra luxuriam veterum Romanorum.

L*ONGVM fiat, ſi enumerare velim quot inſtrumenta gulæ inter illos vel ingenio cogitata ſint, vel ſtudio confecta. & hæ nimirum cauſæ fuerunt propter quas tot numero leges de cœnis & ſumptibus ad populum ferebantur: & imperari cœpit vt patentis ianuis pranſitaretur & cœnitaretur. ſic oculis ciuium teſtibus factis luxuriæ modus fieret. Prima autem omnium de cœnis lex ad populum Orchia peruenit. quam tulit C. Orchius tribunus plebis de ſenatus ſententia, tertio anno quam Cato cenſor fuerat. cuius verba quia prolixa ſunt prætereo.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

prætereo. ſumma autem eius præſcribebat numerũ conuiuarum. & hæc eſt lex Orchia, de qua Cato in orationibus ſuis vociferabatur quod plures quam præſcripto eius cauebatur ad cœnam vocarentur. cumque auctoritatem nouæ legis aucta neceſſitas imploraret: poſt annum viceſimum ſecundum legis Orchiæ Fannia lex lata eſt, anno poſt Romam conditam, ſecundum Gellii opinionem, quingenteſimo octuageſimo octauo. De hac lege Sammonicus Serenus ita refert : Lex Fannia Auguſti ingenti omnium ordinum conſenſu peruenit ad populum. neque eam prætores aut tribuni, vt pleraſque alias, ſed ex omni bonorum conſilio & ſententia ipſi conſules pertulerunt, cum reſpublica ex luxuria conuiuiorũ maiora quam credi poteſt detrimenta pateretur. ſiquidem eo res redierat, vt gula illecti plerique ingenui pueri pudicitiam & libertatem ſuam venditarent: pleriq; ex plebe Romana vino madidi in comitium venirent, & ebrii de reipublicæ ſalute conſulerent. *hæc Sammonicus. Fanniæ autem legis ſeueritas in eo ſuperabat Orchiam legem, quod in ſuperiore numerus tantummodo cœnantium cohibebatur; licebatque ſecundum eam vnicuique bona ſua inter paucos conſumere. Fannia autem ſumptibus modum fecit aſſibus centum. Vnde à Lucilio poëta feſtiuitatis ſuæ more* centuſſis *vocatur. Fanniam legem poſt annos decem & octo lex Didia conſecuta eſt. eius ferendæ duplex cauſa fuit: prima & potiſſima, vt vniuerſa Italia non ſola vrbs lege ſumptuaria teneretur, Italicis æſtimantibus Fanniam legem non in ſe, ſed in ſolos vrbanos ciuis eſſe conſcriptam. deinde, vt non ſoli qui prandia cœnas ve majore ſumptu feciſſent, ſed etiam qui ad eas vocitati eſſent atque omnino interfuiſſent, pœnis legis tenerentur.*

Poſt Didiam Licinia lex lata eſt à P. Licinio Craſſo

 Diuite.

Diuite. cuius ferundæ probandæque tantum ſtudium ab optimatibus impenſum eſt, vt conſulto ſenatus juberetur vt ea tantummodo promulgata, priuſquam trinundino confirmaretur, ita ab omnibus obſeruaretur, quaſi jam populi ſententia comprobata. lex vero hæc paucis mutatis in pleriſque cum Fannia congruit. in ea enim ferenda quæſita nouæ legis auctoritas exoleſcente metu legis antiquioris, ita hercules vt de ipſis duodecim tabulis factum eſt: quarum vbi contemni antiquitas cœpit, eadem illa quæ illis legibus cauebantur in alia latorum nomina tranſierunt. Sed legis Liciniæ ſumma vt kalendis, nonis, nundinis Romanis, cuique in dies ſingulos triginta duntaxat aſſes edundi cauſa conſumere liceret: ceteris vero diebus, qui excepti non eſſent, ne amplius apponeretur quam carnis aridæ pondo tria & ſalſamentorum pondo libra, & quod ex terra, vite, arboreve ſit natum. Video quid remordeat. ergo indicium ſobrii ſæculi eſt, vbi tali præſcripto legum coërcetur expenſa cœnarum. non ita eſt. nam leges ſumptuariæ à ſingulis ferebantur, quæ totius ciuitatis vitia corrigerent: at niſi peſſimis effuſiſſimisque moribus viueretur, profecto opus ferundis legibus non fuiſſet. Vetus verbum eſt; leges, inquit, bonæ ex malis moribus procreantur.

Has ſequitur lex Cornelia & ipſa ſumptuaria, quam tulit Cornelius Sulla dictator, in qua non conuiuiorum magnificentia prohibita eſt, nec gulæ modus factus; verum minora precia rebus impoſita: & quibus rebus, dii boni! quamque exquiſitis & pæne incognitis generibus deliciarum! quos illic piſces quaſque offulas nominat! & tamen precia illis minora conſtituit. auſim dicere, vt vilitas edulium animos hominum ad parandas opſoniorum copias incitaret; & gulæ ſeruire, etiam qui paruis eſſent facultatibus, poſſent. dicam plane quod ſentio. Apprime luxurioſus mihi videtur & prodigus

cui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

cui hæc tanta in epulis vel gratuita ponantur. Itaque tanto hoc ſæculum ad omnem continentiam promptius, vt pleraque earum rerum, quæ Sullana lege vt vulgo nota comprehenduntur, nemo noſtrum vel fundo compererit. Sulla mortuo Lepidus conſul legem tulit & ipſe cibariam. Cato enim ſumptuarias leges cibarias appellat. Dein paucis interiectis annis alia lex peruenit ad populum, ferente Antio Reſtione, quam legem, quamuis eſſet optima, obſtinatio tamen luxuriæ & vitiorum firma concordia nullo abrogante irritam fecit. Illud tamen memorabile de Reſtione latore ipſius legis fertur; eum quoad vixit foris poſtea non cenaſſe, ne teſtis fieret contemptæ legis quam ipſe bono publico pertuliſſet. His legibus annumerarem edictum de ſumptibus ab Antonio propoſitum, qui poſtea triumuir fuit: ni indignum crederem inter cohibentes ſumptum Antonio locum facere: cujus expenſæ in cœnam ſolitæ conferri ſola vnionis à Cleopatra vxore conſumpti æſtimatione ſuperatæ ſunt. Nam cum Antonius, quicquid mari aut terra aut etiam cœlo gigneretur, ad ſatiandam ingluuiem ſuam natum exiſtimans, faucibus ac dentibus ſuis ſubderet; eaque re captus de Romano imperio facere vellet Ægyptium regnum: Cleopatra vxor, quæ vinci à Romanis nec luxuria dignaretur, ſponſione prouocauit inſumere ſe poſſe in vnam cœnam ſeſtertium centies. id mirum Antonio viſum. nec moratus, ſponſione contendit dignus ſculna Munacio Planco, qui tam honeſti certaminis arbiter electus eſt. altera die Cleopatra pertentans Antonium pollucibilem ſane cœnam parauit, ſed quam non miraretur Antonius: quippe qui omnia quæ apponebantur ex cotidianis opibus agnoſceret. tunc arridens regina phialam popoſcit, cui aceti nonnihil acris infudit, atque illuc vnionem demptum ex aure altera feſtinabunda demiſit; eumque mature diſſolutum vti natura eſt ejus

lapidis abſorbuit. &, quamuis eo facto, ſponſione vicisſet (quippe cum ipſa margarita centies ſeſtertium ſine contentione eualuiſſet) manum tamen & ad alterius vnionis aurem ſimiliter admouit, niſi Munacius Plancus judex ſeueriſſimus ſuperatum Antonium mature pronunciaſſet. ipſe autem vnio cuius fuerit magnitudinis inde colligi poterit; quod qui ſuperfuit, poſtea victa regina, & capta Ægypto, Romam delatus deſectusque eſt; & factæ ex vna margarita duæ, impoſitæque ſimulachro Veneris, vt monſtruoſæ magnitudinis, in templo quod Pantheum dicitur.

CAP. XIV.

De nucum generibus.

ADHVC *dicente Furio ſecundæ menſæ illata bellaria nouo ſermoni principium dederunt. Symmachus enim attrectans manu nuces, Vellem, inquit, ex te audire, Serui, tanta nucibus nomina quæ cauſa vel origo variauerit, aut vnde tot mala cum hac vna appellatione vocitentur; fiant tamen ſeorſum diuerſa tam vocabulo quam ſapore. ac prius de nucibus abſoluas volo, quæ tibi memoria crebræ lectionis occurrunt. & Seruius: Nux iſta juglans ſecundum nonnullorum opinionem à iuuando, & à glande dicta exiſtimatur. Grauius vero Baſſus in libro de ſignificatione verborum hoc refert:* Iuglans arbor proinde dicta eſt ac Iouis glãs. nam quia id arboris genus nuces habet, quæ ſunt ſuauiore ſapore quam glans eſt: hunc fructum antiqui illi, qui egregium glandique ſimilem, ipſamque arborem deo dignam exiſtimabant, Iouis glandem appellauerunt, quæ nunc litteris interliſis iuglans nominatur. *Cloatius autem Verus in libro à Græcis tractorum ita memorat:* Iuglans,

di præ-

di prætermiſſum eſt, quaſi diiuglans. id eſt, Διὸς βάλανος, ſicut Theophraſtus ait: ἴδια δὲ τῶν ὀρεινῶν ἃ ἐν τοῖς πεδίοις οὐ φύεται, τερέβινθος, πρῖνος, φιλύρη, ἀφάρκη, καρύα, ἣ καὶ Διὸς βάλανος. *hanc Græci etiam baſilicam vocant.*

Nux hæc Auellana ſeu Præneſtina, quæ eſt eadem, ex arbore eſt quæ dicitur corylos. *de qua Vergilius dicit:* corylum ſere. *eſt autem natio hominum iuxta agrum Præneſtinum, qui Carſitani vocantur* ἀπὸ τῶν καρύων. *cuius rei meminit Varro in Logiſtorico, qui inſcribitur,* Marius de fortuna. *inde ſcilicet Præneſtinæ nuces. Eſt & illud apud Næuium in fabula Ariolo:*

Quis heri apud te? Præneſtini & Lanuuini hoſpites.
Suopte vtroſque decuit acceptos cibo,
Alteris inanem bulbam madidam dari,
Alteris nuces in procliui profundere.

Hanc autem nucem Græci Ponticam vocant, dum vnaquæque natio indit huic nuci nomen ex loco in quo naſcitur copioſior. Nux caſtanea, de qua Vergilius, Caſtaneaſque nuces, *vocatur & heracleotica. nam vir doctus Oppius in libro quem fecit de ſilueſtribus arboribus ſic ait:* Heracleotica hæc nux, quam quidam caſtaneam vocant, itemque Pontica nux. atque etiam quæ dicuntur baſilicæ iuglandes, germina atque flores agunt ſimiliter iſdem temporibus quibus Græcæ nuces.

Nunc dicendum eſt quæ ſit Græca nux: ac ſimul hoc dicens amygdalam de lance tulit & oſtendit. Nux Græca hæc eſt, quæ & amygdale dicitur. ſed & Thaſia eadem nux vocatur. teſtis eſt Cloatius in ordinatorum Græcorum lib. 4. cum ſit ait: Nux Græca amygdale. *Atta vero in ſupplicatione,* Nucem Græcam, *ait,* famumque adde quantum libet. *Nucem molluſcam,*

licet hiemis nobis tempus inuideat, tamen quia de nucibus loquimur indictam non relinquamus. Plautus in Calceolo ſic eius meminit: Molluſcam nucem ſuper eius dixit impendere tegulas. *ecce Plautus nominat quidem, ſed quid ſit nux molluſca non exprimit. eſt autem perſicum quod vulgo vocatur: & molluſca nux dicitur, ſcilicet quod ceteris omnibus nucibus mollior ſit. huius rei idoneus aſſertor eſt Sueuius vir longe doctiſſimus, in idyllio quod inſcribitur moretum. nam, cum loquitur de hortulano faciente moretum, inter cetera quæ eo mittit, & hoc pomum mitti ait his verbis:*

Admiſce tu Acca baſilicis hæc nunc partim,
Partim Perſica: quod nomen ſic denique fertur,
Propterea quod, qui quondã cum rege potenti
Nomine Alexandro Magno fera prœlia bello
In Perſas retulere, ſuo poſt inde reuentu
Hoc genus arboris in prælatis finibus Graiis
Diſſeruere, nouos fructus mortalibus dantes.
Molluſca hęc nux eſt, ne quis forte inſcius erret.

Nux Terentina dicitur, quæ ita mollis eſt, vt vix attrectata frangatur. de qua in libro Fauorini ſic reperitur: Itemque quidam Tarentinas oues vel nuces dicunt quæ ſunt Terentinæ à terreno, quod eſt Sabinorum lingua molle, vnde Terentinos quoque dictos putat Varro ad Libonem primo. *quam in culpam etiam Horatius poteſt videri incidere qui ait:*

& molle Tarentum.

Nux pinea hos nobis, qui oppoſiti ſunt, nucleos dedit. Plautus in Ciſtellaria:

Qui è nuce nucleos eſſę vult, frangit nucem.

CAP.

CAP. XV.

De generibus malorum, & pirorum.

ET, *quia mala videmus admiſſa bellariis, poſt nuces de malorum generibus diſſerendum eſt. Sunt de agricultura ſcriptores qui nuces & mala ſic diuidunt, vt nuces dicant omne pomum quod foris duro tegatur, & intus habeat quod eſui eſt; Malum vero, quod foris habeat quod eſui & durum intus includat. ſecundum hanc definitionem Perſicum, quod Sueuius poëta ſuperius inter nuces numerat, magis erit inter mala numerandum.*

His præmiſſis, malorum enumeranda ſunt genera, quæ Cloatius in ordinatorum Græcorum libro quarto ita diligenter enumerat: Sunt autem genera malorum; Amerinum, cotonium, citreum, coccymelum, conditiuum, ἐπιμηλὶς, muſteum, Mattianum, orbiculatum, ogratianum, præcox, pannuceum, Punicum, Perſicum, quirianum, proſiuum, rubrum, ſcandianum, ſilueſtre, ſtruthium, Scantianum, Tibur, Verianum. *Vides Perſicum à Cloatio inter mala numeratũ, quod nomen originis ſuæ tenuit, licet jamdudum noſtri ſoli germen ſit. Quod autem ait idem Cloatius,* citreum, *& ipſum Perſicum malum eſt ſecundum Vergilium,*

Felicis mali quo non præſtantius vllum.

& reliqua. Et vt nemo dubitet hæc de citreo dixiſſe Vergilium; accipite quæ Oppius in libro de ſilueſtribus arboribus dicat: Citrea item malus & Perſica: altera generatur in Italia, & in Media altera. *& paulo poſt de citreo loquens ait:* Eſt autem odoratiſſimum, ex quo interjectum veſti tineas necat. fertur etiam venenis contrarium; quod tritum

cum vino purgatione virium ſuarum bibentes ſeruat. generantur autem in Perſide omni tempore mala citrea, alia enim præcarpuntur, alia interim matureſcunt. *Vides hic & citreum nominari, & omnia ſigna poni, quæ de eo Vergilius dixit, licet nomen citrei ille non dixerit. nam & Homerus, qui citreum* θύον *appellat, oſtendit eſſe odoratum pomum,*

θύον δ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει.

&, quod ait Oppius inter veſtem poni citreum, idem ſignificat Homerus cum dicit:

Εἵματα δ' ἀμφιέσασα θυώδεα σιγαλόεντα

hinc & Nævius poëta in bello Punico ait citroſam veſtem.

Pira hæc quæ videmus varietas nominum numeroſa diſcernit. nam idem Cloatius ſic eorum vocabula deſcribit: Anicianum, cucurbitiuum, cirritum, ceruiſca, calculoſum, cruſtuminum, decimanum, Græculum, Lollianum, Lanuuinum, laureum, lateresianum, murapium, Mileſium, murteum, Næuianum, orbiculatum, præcianum, rubile, Signinum, Fullianum, Titianum, Turrinianum, timoſum, præcox, volemum, meſpillum, ſerum, ſementiuum ſerum, Sextilianum ſerum, Tarentinum ſerum, Valerianum ſerum.

CAP. XVI.

De ficuum, olearum, uvarumque generibus.

ADMONENT *nos & fici aridæ, ut enumeremus genera ficorum, eodem Cloatio nos de his, ut de aliis, inſtruente. ſic enim diuerſas ficos diligentiæ ſuæ more dinumerat:* Africa, albula, harundinea, aſinaſtra, atra, paluſca, auguſta, bifera, carica, caldica alba nigra, Chia alba nigra, Calpurniana alba nigra,

nigra, cucurbitiua, duricoria, Herculanea, Liuiana, ludia, leptoludia, Marſica, Numidica, pulla Pompeiana, præcox, Tellana atra. *Sciendum quod ficus alba ex felicibus ſit arboribus; contra nigra ex infelicibus. docent nos vtrumque pontifices. ait enim Veranius de verbis pontificalibus:* Felices arbores putantur eſſe, quercus, æſculus, ilex, ſuber, fagus corylus, ſorbus, ficus alba, pirus, malus, vitis, prunus, cornus, lotus. *Tarquinius autem Priſcus in oſtentario arborario ſic ait:* Arbores quæ inferum deorum auertentiumque in tutela ſunt, eas infelices nominant. alternum ſanguinem, filicem, ficum atram, quæque baccam nigram nigroſque fructus ferunt, itemque acrifolium, pirum ſiluaticum, ruſcum, rubum, ſenteſque, quibus portenta prodigiaque mala comburi jubere oportet. *Quid? quod ficum tanquam non pomum ſecerni à pomis apud idoneos reperimus? Afranius in Sella:* Pomum, holus, ficum, vuam. *ſed & Cicero Oeconomicon libro tertio:* Neque ſerit vitem, neque quæ ſata eſt diligenter colit; oleum, ficos, poma, non habet. *Nec hoc ignorandum eſt ficum ſolam ex omnibus arboribus non florere, Lacte proprie ficorum. groſſi appellantur fici, qui non matureſcunt, hos Græci dicunt* ὀλώνθους. *Mattius:* In milibus tot ficorum non videbitis groſſum. *& paulo poſt ait:* Sumas ab alio lacte diffluos groſſos. *& Poſtumius Albinus annali primo de Bruto:* Ea cauſa ſeſe ſtultum brutumque faciebat; groſſulos ex melle edebat.

De felicibus arboribus et de infelicibus docte egit Mercerus Nonium v. felix. notarum p. 163.

Olearum genera hæc enumerantur: Africana, Albigerus, Aquilia, Alexandrina, Ægyptia, culminea, conditiua, Liciniana, Orchas, oleaſter, pauſia, Paulia, radius, Sallentina, Sergiana, Termutia. ſicut vuarū iſta ſunt genera; Aminea, ſcilicet à regione. nam Aminei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

fuerunt vbi nunc Falernum eſt : aſinuſca , atruſca, albiuerus , albena , apiana , apicia, bumamma, aut, vt Græci dicunt, βούμαστος, duracina , labruſca , melampſithia, maronia, mareotis, numentana, precia, prannia, pſithia, pilleolata, Rhodia , ſtephanitis, venucula, variola, lagea. Inter hæc Prætextatus : Vellem Seruium noſtrum diutius audire. ſed hora nos quietis admonet, vt exorto iubare eloquio Symmachi domi ſuæ fruamur. atque ita facta diſceſſio eſt.

AVRE-

AVRELII MACROBII AMBROSII THEODOSII V. C. & inluſtris

CONVIVIORVM SECVNDI DIEI Saturnaliorum

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

Quam accurate Vergilius expreſſerit diuerſos ritus ſacrificandi.

CONGREGATIS *in tempore conſtituto in domo Vettii, qui venire debuerant, ante cœnandum cœpit Euangelus Vettium taliter compellare: Dixiſti, inquit, mi Vetti, inter omnia quibus eminet laus Maronis hoc te lectorem aſſiduum admirari, quia doctiſſime jus Pontificium, tanquam hoc profeſſus, in multa & varia operis ſui parte ſeruauit. Et ſi tantæ diſſertationis ſermo non cederet, promiſiſti fore vt Vergilius noſter Pontifex maximus videretur. Nunc igitur complè promiſſum, vel ſermonem à memoria tua credam ceſſiſſe, vel potius præſulem noſtrum Vergilium Pontificem ignoraſſe. Tunc Prætextatus decenti rubore perfuſus; non, inquit, O Euangele, propter verba tua magis vana quam vera, ſed propter totius cœtus reuerentiam, quem ſcio auide iſtud audire, oſtendam nec me ſermonis oblitum, nec ſacrorum Vergilium imperitum. Hoc autem reputo princi-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

principaliter præmittendum, quo ad hoc quis diis ſuperis rem ſacram recte perficiat, prius enim rite purificari oportere. Et hoc Vergilius prius plane demonſtrat, quum Æneam Pontificem introducit patri ſuo ſic loquentem:

* Hactenus ex MS. Vide Notas.

* Tu genitor cape ſacra manu patrioſq; Penates:
Me bello è tanto digreſſum & cæde recenti,
Attrectare nefas; donec me flumine viuo
Abluero.

poſt Caietæ quoque nutricis ſepulturam, quo potiſſimum nauigans appellitur, quam ad eam partem,

per quam fluuio Tiberinus amœno
In mare prorumpit,

vt confeſtim in ipſo Italiæ limine fluuiali vnda ablutus poſſet quam puriſſime Iouem

Phrygiamque ex ordine matrem

inuocare. quid? quod Euandrum aditurus per Tiberim nauigat; quod eum eſſet reperturus Herculi ſacra celebrantē, vt purificatus ſacris poſſit hoſpitalibus intereſſe? Hic & Iuno ipſa conqueritur non magis quod Æneam contigiſſet contra ſuum velle in Italiam peruenire, quam quod optato *potiretur* Tibridis alueo: *quia ſciret eum hoc amne purificatū poſſe ſacra etiam ſibi rite perficere. nam nec ſupplicari quidem ſibi ab eo vellet. Nunc quoniam purificationem ad ſacra ſuperorum pertinentem deorum in Vergiliana obſeruatione monſtrauimus, videamus vtrum & circa inferorum deorum cultum propietatem moris idem poëta ſeruauerit. Conſtat dis ſuperis ſacra facturum corporis ablutione purgari. cum vero inferis litandum eſt; ſatis actum videtur ſi adſperſio ſola contingat. de ſacris igitur ſuperorum ait Æneas:*

donec me flumine viuo
Abluero.

at Dido cum ſacra dis inferis inſtituit ait;

Annam

Annam cara mihi nutrix huc ſiſte ſororem:
Dic corpus properet fluuiali ſpargere lympha.

& alibi:

Sparſerat & latices ſimulatos fontis Auerni.

necnon cum Miſenum ſepultura mandari refert:

Idem ter ſocios pura circumtulit vnda
Spargens rore leui.

ſic & cum facit Æneam apud inferos ramum Proſerpinæ conſecraturum ita infert:

Occupat Æneas aditum, corpusque recenti
Spargit aqua.

Cap. II.

Quam proprie Vergilius vſus ſit verbis ad ſacra pertinentibus.

VERBORVM *autem proprietas tam poëtæ huic familiaris eſt; vt talis obſeruatio in Vergilio laus eſſe jam deſinat. nullis tamen magis proprie vſus eſt, quam ſacris vel ſacrificalibus verbis. & primum illud non omiſerim, in quo plerique falluntur:*

extaque ſalſos
Porriciam in fluctus.

non, vt quidam, proiiciam; *æſtimantes dixiſſe Vergilium proiicienda exta, qui adiecit,* in fluctus: *ſed non ita eſt. nam & ex diſciplina haruſpicum & ex præcepto pontificum verbum hoc ſollemne ſacrificantibus eſt: ſicut Veranius ex primo libro Pictoris ita diſſertationem huius verbi exſecutus eſt,* Exta poriciunto, dis danto in altaria aramve focumve, eove quo exta dari debebunt. Porricere *ergo non* proiicere, *proprium ſacrificii verbum eſt, & quia dixit Veranius,* in aram focumve eove quo exta dari debebunt; *nunc pro ara & foco mare accipiendum eſt, cum*

eſt, cum ſacrificium diis maris dicatur. ait enim;

Di quibus imperium eſt pelagi, quorum æquora curro,
Vobis lætus ego hoc candentem in litore taurum
Conſtituam ante aras voti reus; extaque ſalſos
Porriciã in fluctus, & vina liquentia fundam.

ex his docetur in mare rite potuiſſe porrici exta, *non,* proiici.

Conſtituam ante aras voti reus.

Hæc vox propria ſacrorum eſt; ut reus vocetur qui ſuſcepto voto ſe numinibus obligat; damnatus autem, qui promiſſa vota non ſoluit. Sed de hoc non opus eſt à me plura proferri, cum vir doctiſſimus Euſtathius paulo ante hanc partem plenius exſecutus ſit.

Eſt profundam ſcientiam hujus poëtæ in vno ſæpe reperire verbo, quod fortuito dictum vulgus putaret. multifariam enim legimus quod litare ſola non poſſit oratio, niſi & is qui deos precatur etiam aram manibus apprehendat. inde Varro diuinarum libro quinto dicit aras primum aſas dictas; quod eſſet neceſſarium à ſacrificantibus eas teneri. anſis autem teneri ſolere vaſa quis dubitet? commutatione ergo litterarum aras dici cœptas, vt Valeſios & Fuſios dictos prius nunc Valerios & Furios dici. hæc omnia illo verſu poëta exſecutus eſt:

Talibus orantem dictis arasque tenentem
Audiit omnipotens,

nonne eo additum crediderıs non quia orabat tantum, ſed quia & aras tenebat auditum? nec non cum ait,

Talibus orabat dictis, araſque tenebat.

item: Tango aras, medios ignes ac numina teſtor.

eandem vim nominis ex apprehenſione ſignificat.

Idem poëta tam ſcientia profundus quam amœnus ingenio

ingenio nonnulla de veteribus verbis quæ ad proprietatem ſacrorum nouerat pertinere ita interpretatus eſt, vt mutato verbi ſono integer intellectus maneret. nam primo pontificii juris libro apud Pictorem verbum hoc poſitum eſt, vitulari. *de cujus verbi ſignificatu Titius ita retulit.* Vitulari *eſt* voce lætari. Varro etiam in libro quintodecimo rerum diuinarum ita refert; quod pontifex in ſacris quibuſdam vitulari ſoleat, quod Græci παιανίζειν vocant. *Has tot interpretationis ambages quam paucis verbis docta eloquentia Maronis expreſſit:*

Lætumque choro pæana canentes.

nam ſi vitulari *eſt* voce lætari, *quod eſt* παιανίζειν, *nonne in cantu læti παιᾶνος enarratio verbi perfecta ſeruata eſt? &, vt huic vocabulo diutius immoremur, Hyllus libro, quem de dis compoſuit, ait Vitulam vocari deam, quæ lætitiæ præeſt. Piſo ait vitulam victoriam nominari, cuius rei hoc argumentum profert; quod poſtridie Nonas Iulias re bene geſta, cum pridie populus à Tuſcis in fugam verſus ſit, vnde* Populifugia *vocantur, poſt victoriam certis ſacrificiis fiat vitulatio. quidam nomen eius animaduerſum putant quod potens ſit vitæ tolerandæ. ideo huic deæ pro frugibus fieri ſacra dicuntur, quia frugibus vita humana toleratur. vnde hoc eſſe animaduertimus quod ait Vergilius;*

Cum faciam vitula pro frugibus, ipſe venito:

vt vitula *dixerit pro* vitulatione. *quod nomen eſſe ſacrificii ob lætitiam facti ſuperius expreſſimus. Meminerimus tamen ſic legendum per ablatiuum;*

Cum faciam vitula pro frugibus.

id eſt, cum faciam rem diuinam, non oue, non capra, ſed vitula; tamquam dicat, cum vitulam pro frugibus ſacrificauero, quod eſt, cum vitula rem diuinam fecero. Pontificem Ænean vel ex nomine referendorum

laborum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

laborum eius oſtendit. pontificibus enim permiſſa eſt poteſtas memoriam rerum geſtarum in tabulas conferendi; & hos annales appellant equidem maximos, quaſi à pontificibus maximis factos. vnde ex perſona Æneæ ait;

Et vacat annales tantorum audire laborum.

Cap. III.

De ſacro, profano, ſancto, & religioſo: quid ea ſint, & quam diligenter horum verborum proprietates expreſſerit Maro.

Et *quia inter decreta pontificum hoc maxime quæritur quid* ſacrum, *quid* ſanctum, *quid* religioſum: *quærendum vtrum his ſecundum definitionem ſuam Vergilius vſus ſit, & ſingulis vocabuli ſui proprietatem ſuo more ſeruarit.*

Sacrum eſt, *vt Trebatius libro primo de religionibus refert*, quicquid eſt quod deorum habetur. *Huius definitionis poëta memor, vbi ſacrum nominauit, admonitionem deorum pæne ſemper adiecit:*

Sacra Dioneæ matri diuiſque ferebam.

item:

Sacra Ioui Stygio quæ rite incepta paraui.

item:

Tibi enim tibi maxima Iuno
Mactat ſacra ferens.

Profanum *omnes pæne conſentiunt id eſſe, quod extra fanaticam cauſam ſit, quaſi porro à fano & à religione ſecretum. cuius ſignificatus exemplum exſecutus eſt cùm de luco & adytu inferorum ſacro vtroque loqueretur:*

Procul ô procul eſte profani,
Conclamat vates, totoque abſiſtite luco.

Eo acce-

Eo accedit quod Trebatius profanum *id proprie dici ait*, quod ex religioſo vel ſacro in hominum vſum proprietatemque conuerſum eſt, *quod apertiſſime poëta ſeruauit cum ait:*

Faune precor miſerere, inquit, tuque optima ferrum
Terra tene; colui veſtros ſi ſemper honores,
Quos contra Æneadæ bello fecere profanos.

dixerat enim,

Sed ſtirpem Teucri nullo diſcrimine ſacrum
Suſtulerant.

vnde oſtendit proprie profanum, *quod ex ſacro promiſcuum humanis actibus commodatum eſt.*

Sanctum *eſt, vt idem Trebatius libro decimo religionum refert*, interdum idem quod ſacrum idemque quod religioſum; interdum aliud, hoc eſt, nec ſacrum nec religioſum eſt. *quod ad ſecundam ſpeciem pertinet:*

Sancta ad vos anima atque iſtius inſcia culpæ
Deſcendam.

non enim ſacro aut religioſo eius anima tenebatur, quam ſanctam, hoc eſt, incorruptam, voluit oſtendere. vt in illo quoque;

Tuque ô ſanctiſſima coniunx
Felix morte tua.

In quo caſtitatis honorem incorruptæ vxoris amplexus eſt. vnde & ſanctæ leges; *quæ non debeant pœnæ ſanctione corrumpi. Quod autem ad priorem ſpeciei definitionem de ſancto attinet; id eſt vt non aliud ſit quam ſacrum aut religioſum;*

Ecce leuis ſummo de vertice viſus Iuli
Fundere lumen apex,

Et paulo poſt:

Nos pauidi trepidare metu, crinemq; flagrãtem

Excutere, & ſanctos reſtinguere fontibus ignes.

hic enim ſanctos ac ſi ſacros accipiemus, quia diuinitus contigerunt. *item:*

Tuque ô ſanctiſſima vates
Præſcia venturi:

non aliud niſi ſacram vocat, quam videbat & deo plenam & ſacerdotem.

Supereſt vt quid ſit religioſum cum Vergilio communicemus. Seruius Sulpicius religionem eſſe dictam tradidit, quæ propter ſanctitatem aliquam remota ac ſepoſita à nobis ſit; quaſi à relinquendo dicta, vt à carendo ceremonia. hoc Vergilius ſeruans ait:

Eſt ingens gelidū lucus prope Cæretis amnem
Relligione patrum late ſacer.

& adiecit, quo proprietatem religionis exprimeret:

Vndique colles
Incluſere caui, & nigra nemus abiete cingit.

quæ res vtique faciebat lucum à populi communione ſecretum, & , vt relictum locum oſtenderet non ſola adeundi difficultate, adiecit & ſanctitatem,

Siluano fama eſt veteres ſacraſſe Pelaſgos
Agrorum pecoriſque deo.

Secundum Pompeium Feſtum religioſi ſunt, qui facienda & vitanda diſcernunt. *hinc Maro ait:*

Riuos deducere nulla
Relligio vetuit.

Quod autem ait, deducere : *nihil aliud eſt quam detergere. nam feſtis diebus riuos veteres ſordidatos detergere licet, nouos fodere non licet.*

In transcurſu & hoc notandum eſt, quod & ipſe velut præteriens ſub vnius verbi ſignificatione proiecit. cauetur enim in iure pontificio vt, quoniam oues duabus ex cauſis lauari ſolent aut vt curetur ſcabies aut vt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

lana purgetur, feſtis diebus purgandæ lanæ gratia oues lauare non liceat; liceat autem ſi curatione ſcabies abluenda ſit. ideo hoc quoque inter conceſſa numerauit;

Balantumque greges fluuio merſare.

quod ſi hucuſque dixiſſet; licita & vetita confuderat: ſed adiiciendo, ſalubri, *cauſam conceſſæ ablutionis expreſſit.*

CAP. IV.

Quid delubrum, quid dii Penates. Et quod ne in his quidem Vergilius à ſua receſſerit diligentia.

NOMINA *etiam ſacrorum locorum ſub congrua proprietate proferre pontificalis obſeruatio eſt. Ergo delubrum quid pontifices proprie vocent, & qualiter hoc nomine Vergilius vſus ſit, requiramus. Varro libro octauo rerum diuinarum,* Delubrum *ait* alios æſtimare, in quo præter ædẽ ſit area aſſumpta deum cauſa, vt eſt in circo Flaminio Iouis Statoris; alios in quo loco dei ſimulacrum dedicatum eſt. *& adiecit:* ſicut locum in quo figerent candelam candelabrum appellatur: ita in quo deum ponerent nominatum delubrum. *His à Varrone præſcriptis intelligere poſſumus id potiſſimum ab eo probatum, quod ex ſua conſuetudine in vltimo poſuit, vt à dei dedicato ſimulachro delubrum cœperit nuncupari. Vergilius tamen vtramque rationem diligenter eſt exſecutus. vt enim à poſtrema incipiamus; obſeruauit delubrum nominaturus aut proprie deorum nomina, aut ea quæ diis accommodarentur inſerere.*

At gemini lapſu delubra ad ſumma dracones
Effugiunt.

&, vt mox ſimulachrum nominaret, ſubtexuit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Sæuæque petunt Tritonidos arcem,
Sub pedibuſq; deæ clypeiq; ſub orbe teguntur.

item:

Nos delubra deum miſeri, quibus vltimus eſſet
Ille dies.

illam vero opinionem de area, quam Varro prædixerat, non omiſit:

Principio delubra adeunt, pacemque per aras
Exquirunt. *& mox:*
Aut ante ora deum pingues ſpatiatur ad aras.

quid enim eſt ſpatiatur, quam ſpatio lati itineris obambulat? quod adiiciendo, ante aras, *oſtendit aream aſſumptam deorum cauſa. ita ſuo more velut aliud agendo implet arcana.*

De diis quoque Romanorum propriis, id eſt, Penatibus, adſperſa eſt huic operi non incurioſa ſubtilitas. Nigidius enim de diis libro nonodecimo requirit num dii Penates ſint Troianorum Apollo & Neptunus, qui muros eis feciſſe dicuntur; & num eos in Italiam Æneas aduexerit. Cornelius quoque Labeo de diis Penatibus eadem exiſtimat. hanc opinionem ſequitur Maro cum dicit,

Sic fatus meritos aris mactabat honores:
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Varro humanarum ſecundo Dardanum refert deos Penates ex Samothrace in Phrygiam & Ænean ex Troia in Italiam detuliſſe. Qui ſint autem dii Penates in libro quidem memorato Varro non exprimit: ſed qui diligentius eruunt veritatem Penates eſſe dixerunt, per quos penitus ſpiramus, per quos habemus corpus, per quos rationem animi poſſidemus: eſſe autem medium æthera Iouem, Iunonem vero imum aëra cum terra, & Mineruam ſummum ætheris cacumen. & argumento vtuntur, quod Tarquinius Demarati Corinthii filius,

Samo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Samothracicis religionibus myſtice imbutus, vno templo ac ſub eodem tecto, numina memorata coniunxit. Caſſius Hemina dicit, Samothracas deos eoſdemque Romanorum Penates proprie dici θεοὺς μεγάλους, θεοὺς χρηστούς, θεοὺς δυνατούς. *Noſter hæc ſciens ait;*

Cum ſociis natoque, penatibus & magnis dis.

quod exprimit θεοὺς μεγάλους. *Sed & omnia hæc nomina cum in vno de ſupradictis numinibus ſeruat, doctrinam procul dubio ſuam de omni hac opinione confirmat. cum enim ait:*

Iunonis magnæ primum prece numen adora;

τὴν μεγάλην *nominauit:*

Aſſit lætitiæ Bacchus dator, & bona Iuno;

τὴν χρηστὴν; dominamque potentem, τὴν δυνατήν. *Eodem nomine appellauit & Veſtam. quam de numero Penatium aut certe comitem eorum eſſe manifeſtum eſt: adeo vt & conſules, prætores, ſeu dictatores, cum adeunt magiſtratum, Lauinii rem diuinam faciant Penatibus pariter & Veſtæ. Sed & Vergilius, vbi ex perſona Hectoris dixit,*

Sacra ſuosque tibi commendat Troia Penates:

mox ſubiecit;

Sic ait & manibus vittas Veſtamque potentem,
Æternumque adytis effert penetralibus ignem,

addidit Higinus in libro, quem de diis Penatibus ſcripſit, vocari eos θεοὺς πατρῴους. *ſed nec hoc Vergilius ignoratum reliquit:*

Dii patrii ſeruate domum, ſeruate nepotem.

& alibi,

patriique Penates.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. V.

Quanta fuerit Vergilii cura in exprimendis diuerſis hoſtiarum generibus: & cur Mezentium contemptorem dixerit deorum.

NEc *minus de ſacrificiorum vſu quam de deorum ſcientia diligentiam ſuam pandit. Cum enim Trebatius libro primo de religionibus doceat hoſtiarum genera eſſe duo; vnum in quo voluntas dei per exta diſquiritur, alterum in quo ſola anima deo ſacratur, vnde etiam haruſpices animales has hoſtias vocant; vtrumque hoſtiarum genus in carmine ſuo Vergilius oſtendit. & primo quidem illud quo voluntas numinum per exta monſtratur.*

Mactat lectas de more bidentes,

& mox:

Pecudumque recluſis
Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta.

alterum illud, in quo hoſtia animalis dicitur quod eius tantum anima ſacratur, oſtendit, cum facit Entellum victorem Eryci mactare taurum. nam, vt expleret animalis hoſtiæ cauſas, ipſo vſus eſt nomine:

Hanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Daretis,

& vt nuncupata vota ſignaret, ait, perſoluo: *quod de voto proprie dicitur. vtque oſtenderet perſolutum diis ſignauit dicens:*

Sternitur, exanimiſque tremens procumbit humi bos.

Videndum etiam ne & illam hoſtiam oſtendat animalem;

Sanguine placaſtis ventos & virgine cæſa,
Cum primum Iliacas Danai veniſtis ad oras:

Sanguine

Sanguine quærendi reditus, animaq; litandum
Argolica.

uam & animam, *id eſt hoſtiæ nomen poſuit, &* litare, *quod ſignificat ſacrificio facto placaſſe numen.*

In his ipſis hoſtiis vel animalibus vel conſultatoriis quædam ſunt, quæ hoſtiæ injuges vocantur, id eſt, quæ numquam domitæ aut jugo ſubditæ ſunt. harum quoque noſter poëta ſic meminit;

Nunc grege de niueo ſeptē mactare iuuencos
Præſtiterit, totidem lectas de more bidentes.

&, vt iniuges euidentius exprimeret, adiecit;

& intacta totidem ceruice iuuencos.

Eximii quoque in ſacrificiis vocabulum non poëticum ἐπίθετον, *ſed ſacerdotale nomen eſt. Veranius enim in pontificalibus quæſtionibus docet eximias dictas hoſtias quæ ad ſacrificium deſtinatæ eximuntur è grege; vel quod eximia ſpecie quaſi offerenda numinibus eligantur. hinc ait;*

Quatuor eximios præſtanti corpore tauros.

vbi quod eximuntur eximios, *quod eliguntur* præſtanti corpore *dicendo monſtrauit. Ambarualis hoſtia eſt, vt ait Pompeius Feſtus, quæ rei diuinæ cauſa circum arua ducitur ab his qui pro frugibus faciunt. hujus ſacrificii mentionem in Bucolicis habet, vbi de apotheoſi Daphnidis loquitur:*

Hæc tibi ſemper erunt & cum ſollemnia vota
Reddemus nymphis, & cū luſtrabimus agros.

vbi luſtrare *ſignificat circumire. hinc enim videlicet & nomen hoſtiæ acquiſitum eſt ab ambiendis aruis. ſed & in Georgicorum libro primo:*

Terque nouas circum felix eat hoſtia fruges.

Obſtinatum eſt à ſacrificantibus vt ſi hoſtia, quæ ad aras duceretur, fuiſſet vehementius reluctata, oſtendiſſetque ſe inuitam altaribus admoueri, amoueretur: quia

inuito deo offerri eam putabant. Quæ autē ſtetiſſet oblata, hanc volenti numini dari æſtimabant. hinc noſter:

Et ductus cornu, ſtabit ſacer hircus ad aras.

& alibi:

Et ſtatuam ante aras aurata fronte iuuencum.

Adeo autem omnem pietatem in ſacrificiis, quæ dis exhibenda ſunt, ponit; vt propter contrariam cauſam Mezentium vocauerit contemptorem deorum. neque enim, vt Aſpero videtur, ideo contemptor diuum dictus eſt, quod ſine reſpectu deorum in homines impius fuerit. alioquin multo magis hoc de Buſiride dixiſſet; quem longe crudeliorem Illaudatum *vocaſſe contentus eſt. Sed veram huius contumaciſſimi nominis cauſam in primo libro Originum Catonis diligens lector inueniet. ait enim Mezentium Rutulis imperaſſe vt ſibi offerrent quas diis primitias offerebant, & Latinos omnes ſimilis imperii metu ita vocaſſe:* IVPITER. SI. TIBI. MAGIS. CORDI. EST. NOS. EA. TIBI. DARE. POTIVS. QVAM. MEZENTIO, VTEI. NOS. VICTORES. FACIAS. *Ergo, quod diuinos honores ſibi exegerat, merito dictus eſt à Vergilio contemptor deorum. hinc pia illa inſultatio ſacerdotis;*

Hæc ſunt ſpolia & de rege ſuperbo
Primitiæ,

vt nomine contumaciæ, cuius pœnas luit, raptas de eo notaret exuuias.

CAP. VI.

Mirandam fuiſſe Vergilii cum circa Romana, tum circa externa etiam ſacra doctrinam: quod ex Apollinis Delii & Herculis victoris ſacris oſtenditur.

MIRANDVM *eſt huius poëtæ & circa noſtra & circa externa ſacra doctrinam. neque enim de nihilo*

de nihilo eſt quod cum Delon venit Æneas, nulla ab eo cæſa eſt hoſtia; cum proficiſceretur, Apollini & Neptuno res facta diuina eſt. conſtat enim, ſicut Cloatius Verus ordinatorum libro ſecundo docet, eſſe Deli aram; apud quam hoſtia non cæditur, ſed tantum ſollemni deum prece venerantur. verba Cloatii hæc ſunt: Deli ara eſt Apollinis Γενήτορος, in qua nullum animal ſacrificatur: quam Pythagoram velut inuiolatam adorauiſſe produnt. *Hanc ergo eſſe quæ adoratur ab Ænea Γενήτορος aram poëta demonſtrat. ſiquidem templum ingreſſus pontifex nullo acto ſacrificio ſtatim inchoat precem; &, vt Γενήτορα expreſſius nominaret:*

Da Pater augurium.

at vero cum taurum mox immolat Apollini & Neptuno, apud aliam vtique aram factum intelligimus. & bene ſupra tantummodo patrem, *quod ibi proprium eſt, & infra, quod commune eſt, Apollinem nominat. meminit huius aræ & Cato de liberis educandis in hæc verba:* Nutrix hæc omnia faciebat in verbenis ac tubis ſine hoſtia, vt Deli ad Apollinis Genitiui aram. *Eodem verſu non omittendum puto cur* ſaxo vetuſto *dixerit exſtructū templū. Velius Longus,* Immutatio eſt, *inquit,* epitheti. vult enim dicere vetuſta-tē templi. *hunc multi alii commentatores ſecuti ſunt. ſed frigidum eſt, ædificii ætatē notare. Epaphus autem, vir plurimæ lectionis, libro ſeptimodecimo ait Delphis quodam tempore eueniſſe vt templum religioſum antea & intactum ſpoliatum incenſumque ſit: & adiicit, multas circa Corinthum vrbes inſulaſque proximas terræmotu hauſtas; Delon neque antea neque poſtea hoc incommodo vexatam, ſed ſemper eodem manere ſaxo. Thucydides etiam hiſtoriarum libro tertio idem docet. non mirum ergo ſi præſidio religionis tutam*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

inſulam ſemper oſtendens ad reuerentiam ſibi locorum acceſſiſſe dicit continuam ſaxi eiuſdem, id eſt, inſulæ firmitatem. Vt ſeruauit Apollinis genitoris proprietatem vocando patrem: idem curauit Herculem vocando victorem.

Hæc, *inquit*, limina victor
Alcides ſubiit.

Varro diuinarum libro quarto victorem Herculem putat dictum, quod omne genus animalium vicerit. Romæ autem Victoris Herculis ædes duæ ſunt; vna ad portam trigeminam, altera in foro boario. Huius commenti cauſam Maſſurius Sabinus Memorialium libro ſecundo aliter exponit. Marcus, *inquit*, Octauius Herennius prima adoleſcentia tibicen, poſtquam artis diſtiſus ſuæ eſt, inſtituit mercaturam; & bene re geſta decimam Herculi profanauit. poſtea, cum nauigans hoc idem ageret, à prædonibus circumuentus fortiſſime repugnauit, & victor receſſit. hunc in ſomnis Hercules docuit ſua opera ſeruatum. cui Octauius impetrato à magiſtratibus loco ædem ſacrauit & ſignum; Victoremq; litteris inciſis appellauit. dedit ergo epitheton deo, quo & argumentum veterum victoriarum Herculis & commemoratio nouæ hiſtoriæ, quæ recenti Romano ſacro cauſam dedit, contineretur. *Nec fruſtra in eodem loco dixit;*

Et domus Herculei cuſtos Pinaria ſacri.

quidam enim aram maximam cum vicino conflagraret incendio liberatam à Pinariis ferunt; & ideo ſacri cuſtodem domum Pinariam dixiſſe Vergilium. Aſper κατ' διαςολὴν, inquit, Potitiorum, qui ab Appio Claudio præmio corrupti ſacra ſeruis publicis prodiderunt. *Sed Veratius pontificalis in eo libro quem fecit de ſupplicationibus ita ait:* Pinariis qui nouiſſimi

comeſo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

comeſo prandio veniſſent, cum iam manus pranſores lauarent præcepiſſe Herculem, ne quid poſtea ipſi aut progenies ipſorum ex decima guſtarent ſacranda ſibi, ſed miniſtrandi tantummodo cauſa non ad epulas conuenirent. *quaſi* miniſtrantes ergo ſacri cuſtodes vocari: vt ipſe Vergilius alibi;

At Triuiæ cuſtos jamdudum in montibus Opis,

id eſt miniſtra; Niſi forte cuſtodem dixit eam, quæ ſe prohibuerit & cuſtodierit à ſacris; vt ipſe alibi;

Et cuſtos furum atque auium cum falce ſaligna
Helleſpontiaci ſeruet tutela Priapi.

hic vtique cuſtodiam prohibitorem auium furumque ſignificat.

Hæc vbi dicta, dapes iubet & ſublata reponi
Pocula; gramineoque viros locat ipſe ſedili.

non vacat quod dixit ſedili. *nam propria obſeruatio eſt in Herculis ſacris epulari ſedentes. & Cornelius Balbus* Ἐξηγητικῶν *libro octauodecimo ait apud aram maximam obſeruatum ne lectiſternium fiat. Cuſtoditur in eodem loco vt omnes aperto capite ſacra faciant. hoc fit ne quis in æde dei habitum eius imitetur. nam ipſe ibi operto eſt capite. Varro ait Græcum hunc eſſe morem: quia ſiue ipſe, ſiue qui ab eo relicti aram maximam ſtatuerunt, Græco ritu ſacrificauerunt. hoc amplius addit Gauius Baſſus. idcirco enim hoc fieri dicit; quia ara maxima ante aduentum Æneæ in Italia conſtituta eſt, qua hunc ritum velandi capitis inuenit.*

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. VII.

Ea etiam quæ negligenter in Vergilio tranſmittuntur à legentium vulgo, non carere ſenſuum profunditate. Et homines ſacros cur occidere licuerit.

EA quoque, quæ incurioſè tranſmittuntur à legentium plebe, non carent profunditate. nam cum loqueretur de filio Pollionis, idque ad principem ſuum ſpectaret: adiecit;

Ipſe ſed in pratis aries iam ſuauerubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera luto.

Traditur autem in libro Etruſcorum, ſi hoc animal inſolito colore fuerit indutum, portendi imperatori omnium rerum felicitatem. eſt ſuper hoc liber Tarquitii tranſcriptus ex oſtentario Thuſco. ibi reperitur : Purpureo aureove colore ouis ariesve ſi adſpergatur; principi ordinis & generis ſumma cum felicitate largitatem auget, genus progeniem propagat in claritate, lætioremque efficit. *Huiuſmodi igitur ſtatum imperatori in tranſitu vaticinatur.*

Verbis etiam ſingulis de ſacro ritu quam ex alto petita ſignificet, vel hinc licebit aduertere:

Iniecere manum Parcæ teliſque ſacrarunt
Euandri.

nam quicquid deſtinatum eſt dis, ſacrum vocatur. peruenire autem ad deos non poteſt anima niſi libera ab onere corporis fuerit: quod niſi morte fieri non poteſt. ita ergo opportune ſacratum Haleſum facit, quia erat oppetiturus. & hic proprietatem & humani & diuini iuris ſecutus eſt. nam ex manus injectione pæne mancipium deſignauit, & ſacrationis vocabulo obſeruantiam diuini iuris impleuit. Hoc loco non alienum videtur de

condicione

condicione eorum hominum referre, quos leges ſacros eſſe certis diis iubent: quia non ignoro quibuſdam mirum videri quod cum cetera ſacra violari nefas ſit hominem ſacrum ius fuerit occidi. cuius rei cauſa hæc eſt. Veteres nullum animal ſacrum in finibus ſuis eſſe patiebantur, ſed abigebant ad fines deorum quibus ſacrum eſſet: animas vero ſacratorum hominum, quos Græci ζα-νας *vocant, dis debitas æſtimabant. Quemadmodum igitur quod ſacrum ad deos ipſos mitti non poterat à ſe tamen dimittere non dubitabant; ſic animas quas ſacras in cælum mitti poſſe arbitrati ſunt viduatas corpore quam primum illo ire voluerunt. Diſputat de hoc more etiam Trebatius religionum libro nono. cuius exemplum ne ſim prolixus omiſi. cui cordi eſt legere, ſatis habeat & auctorem & voluminis ordinem eſſe monſtratum.*

CAP. VIII.

Quæ male enuntiando apud Vergilium corrumpantur. Et quod ea nec ratione apud hunc poëtam careant quæ fortuita eſſe videntur: cum aliis quibuſdam.

NONNVLLORVM, *quæ ſcientiſſime prolata ſunt, male enuntiando corrumpimus dignitatem. vt quidam legunt;*

Diſcedo, ac ducente dea flammã inter & hoſtes
Expedior:

cum ille doctiſſime dixerit; ducente deo, *non*, dea. *nam & apud Caluum Acterianus affirmat legendum,*

Pollentemque deum Venerem,

non, deam. *Signum etiam eius eſt Cypri barbatum corpore, ſed veſte muliebri cum ſceptro ac ſtatura virili. & putant eandem marem ac feminam eſſe. Ariſtophanes eam* Ἀφρόδιτον *appellat. Læuinus etiam ſic ait:*

Venerem

cf Scal. Conj. in Varr. p.m. 32.

Venerem igitur almum adorans, ſiue femina ſiue mas eſt, ita vti alma noctiluca eſt. *Philochorus quoque in Atthide eandem affirmat eſſe lunam; & ei ſacrificium facere viros cum veſte muliebri. mulieres cum virili: quod eadem & mas æſtimatur & femina.*
Hoc quoque de prudentia religionis à Vergilio dictum eſt:

Decidit exanimis vitamque reliquit in aſtris
Aëriis.

Higinus enim de proprietatibus deorum, cum de aſtris ac ſtellis loqueretur, ait oportere his volucres immolari. docte ergo Vergilius dixit apud ea numina animam volucris remanſiſſe, quibus ad litandum data eſt. Nec nomen apud ſe, quod fortuitum eſſe poterat, vacare permittit:

Matriſque vocauit
Nomine Caſmillæ mutata parte Camillam.

nam Statius Tullianus de vocabulis rerum libro primo ait, dixiſſe Callimachum Tuſcos Camillum appellare Mercurium; quo vocabulo ſignificant præminiſtrum deorum. vnde Vergilius ait Metabum Camillam *appellaſſe filiam Dianæ ſcilicet præminiſtram. nam & Pacuuius, cum de Medea loqueretur;* Cælitum Camilla exſpectata adueni. Salue hoſpita. *Romani quoque pueros & puellas nobiles & inueſtes Camillos & Camillas appellant, flaminicarum & flaminum præminiſtros. Hanc quoque obſeruationem eius non conuenit præterire.*

Mos erat, *inquit*, Heſperio in Latio, quem protinus vrbes
Albanæ coluere ſacrum, nunc maxima rerum
Roma colit.

Varro de moribus morem *eſſe dicit in iudicio animi, quem ſequi debeat conſuetudo. Iulius Feſtus de verbo-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

[..]um ſignificationibus libro tertiodecimo: Mos eſt, *in[..]uit,* inſtitutum patrium, pertinens ad religiones [.]eremoniaſque maiorum. *ergo Vergilius vtrumque [.]uctorem ſecutus. & primo quidem Varronem; quo[.]iam ille dixerat morem præcedere, ſequi conſuetudi[.]em poſtquam dixit;* Mos erat: *ſubiunxit,*

quem protinus vrbes
Albanæ coluere, *&,*
Nunc maxima rerum
Roma colit:

[.]uod perſeuerantiam conſuetudinis monſtrat. & quo[.]iam Feſtus pertinere ad ceremonias ait; hoc idem do[.]uit Maro adiiciendo, ſacrum,

Quem protinus vrbes
Albanæ coluere ſacrum.

[.]os ergo præceſſit & cultus moris ſecutus eſt, quod eſt [.]onſuetudo. & hic definitionem Varronis impleuit. ad[.]iciendo deinde, ſacrum, *oſtendit morem ceremoniis [.]ſſe dicatum, quod Feſtus aſſeruit. idem obſeruauit & [.]n duodecimo libro cum ait:*

Morem rituſque ſacrorum
Adiiciam.

[.]n quo oſtendit aperte morem eſſe ritus ſacrorum. Sed [.]iſtoriæ quoque fidem in his verſibus ſecutus eſt,

Mos erat Heſperio in Latio,

[.]r reliqua. ſeruauit enim regnorum ſucceſſionem. quip[.]e primi regnauerunt Latini, deinde Albani, & inde [.]omani. Ideo Mos erat, *primum dixit,* Heſperio in [.]atio: *& poſtea,*

quem protinus vrbes
Albanæ coluere ſacrum:

[.]einde ſubiecit:

Nunc maxima rerum
Roma colit.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. IX.

De carmine quo euocari ſolebant dii tutelares, & aut vrbes aut exercitus deuoueri.

EXCESSERE omnes adytis ariſque relictis
Di, quibus imperium hoc ſteterat.

Et de vetuſtiſſimo Romanorum more & de occultiſſimis ſacris vox iſta prolata eſt. conſtat enim omnes vrbes in alicuius dei eſſe tutela, moremque Romanorum arcanum & multis ignotum fuiſſe, vt, cum obſiderent vrbem hoſtium eamque iam capi poſſe confiderent, certo carmine euocarent tutelares deos: quod aut aliter vrbem capi poſſe non crederent, aut ſi poſſet nefas æſtimarent deos habere captiuos. nam propterea ipſi Romani & deum in cuius tutela vrbs Roma eſt vt ipſius vrbis Latinum nomen ignotum eſſe voluerunt. ſed dei quidem nomen nonnullis antiquorum licet inter ſe diſſidentium libris inſitũ: & ideo vetuſta perſequentibus quicquid de hoc putatur innotuit. alii enim Iouem crediderunt, alii Lunam: ſunt qui Angeronam quæ digito ad os admoto ſilentium denuntiat. alii autem, quorum fides mihi videtur firmior, Opem Conſiuiam eſſe dixerunt. Ipſius vero vrbis nomen etiam doctiſſimis ignotum eſt, cauentibus Romanis ne quod ſæpe aduerſus vrbes hoſtiam feciſſe ſe nouerant idem ipſi quoque hoſtili euocatione paterentur, ſi tutelæ ſuæ nomen diuulgaretur. Sed videndum ne quod nonnulli male æſtimauerunt nos quoque confundat, opinantes vno carmine & euocari ex vrbe aliqua deos & ipſam deuotam fieri ciuitatem. nam reperi in libro quinto rerum reconditarum Sammonici Sereni vtrumque carmen, quod ille ſe in cuiuſdam Furii vetuſtiſſimo libro reperiſſe profeſſus eſt. eſt autem carmen huiuſmodi, quo di euocantur cum oppugna-

oppugnatione ciuitas cingitur: SI. DEVS. SI. DEA. EST. CVI. POPOLVS. CIVITAS. QVE. KARTHAGINIENSIS. EST. IN. TVTELA. TE. QVE. MAXIME. ILLE. QVI. VRBIS. HVIVS. POPOLI. QVE. TVTELAM. RECEPISTI. PRECOR. VENEROR. QVE. VENIAM. QVE. A. VOBIS. PETO. VT. VOS. POPOLVM. CIVITATEM. QVE. KARTHAGINIENSEM. DESERATIS. LOCA. TEMPLA. SACRA. VRBEM. QVE. EORVM. RELINQVATIS. ABSQVE. HIS. ABEATIS. EI. QVE. POPOLO. CIVITATI. QVE. METVM. FORMIDINEM. OBLIVIONEM. INIICIATIS. PRODITI. QVE. ROMAM. AD. ME. MEOS. QVE. VENIATIS. NOSTRA. QVE. VOBIS. LOCA. TEMPLA. SACRA. VRBS. ACCEPTIOR. PROBATIOR. QVE. SIT. MIHI. QVE. POPOLO. QVE. ROMANO. MILITIBVS. QVE. MEIS. PRÆPOSITI. SITIS. VT. SCIAMVS. INTELLIGAMVS. QVE. SI. ITA. FECERITIS. VOVEO. VOBIS. TEMPLA. LVDOS. QVE. FACTVRVM. *In eadem verba hoſtias fieri oportet, auctoritatemque videri extorum vt ea promittant futura. vrbes vero exercituſque ſic deuouentur jam numinibus euocatis. ſed dictatores imperatoreſque ſoli poſſunt deuouere his verbis:* DIS. PATER. VEIOVIS. MANES. SIVE. VOS. QVO. ALIO. NOMINE. FAS. EST. NOMINARE. VT. OMNES. ILLAM. VRBEM. KARTHAGINEM. EXERCITVM. QVE. QVEM. EGO. ME. SENTIO. DICERE. FVGA. FORMIDINE. TERRORE. QVE. COMPLEATIS. QVI. QVE. ADVERSVM. LEGIONES. EXERCITVM. QVE. NOSTRVM. ARMA. TELA. QVE. FERENT. VTI. VOS. EVM. EXERCITVM. EOS. HOSTES. EOS. QVE. HOMINES. VRBES. AGROS. QVE. EORVM. ET. QVI. IN. HIS. LOCIS. REGIONIBVS. QVE. AGRIS. VRBIBVS. VE. HABITANT. ABDVCATIS, LVMINE. SVPERO. PRIVETIS. EXERCITVM. QVE. HOSTIVM.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

VRBES. AGROS. QVE. EORVM. QVOS. ME. SENTIO. DICERE. VTI. VOS. EAS. VRBES. AGROS. QVE. CAPITA. ÆTATES. QVE. EORVM. DEVOTAS. CONSECRATAS. QVE. HABEATIS. ILLIS. LEGIBVS. QVIBVS. QVANDO. QVE. SVNT. MAXIME. HOSTES. DEVOTI. EOS. QVE. EGO. VICARIOS. PRO. ME. FIDE. MAGISTRATV. QVE. MEO. PRO. POPOLO. ROMANO. EXERCITIBVS. LEGIONIBVS. QVE. NOSTRIS. DO. DEVOVEO. VT. ME. MEAM. QVE. FIDEM. IMPERIVM. QVE. LEGIONES. EXERCITVM. QVE. NOSTRVM. QVI. IN. HIS. REBVS. GERVNDIS. SVNT. BENE. SALVOS. SIRITIS. ESSE. SI. HÆC. ITA. FAXITIS. VT. EGO. SCIAM. SENTIAM. INTELLIGAM. QVE. TVNC. QVISQVIS. HOC. VOTVM. FAXIT. VBI. VBI. FAXIT. RECTE. FACTVM. ESTO. OVIBVS. ATRIS. TRIBVS. TELLVS. MATER. TE. QVE. IVPITER. OBTESTOR. *Cum Tellurem dicit: manibus terram tangit. cum Iouem dicit: manus ad cælum tollit. cum votum recipere dicit: manibus pectus tangit. In antiquitatibus autem hæc oppida inueni deuota, Tonios, Fregellas, Gabios, Veios, Fidenas. hæc intra Italiam. præterea Karthaginem & Corinthum. ſed & multos exercitus oppidaque hoſtium Gallorum, Hiſpanorum, Afrorum, Maurorum, aliarumque gentium, quas priſci loquuntur annales. Hinc ergo eſt quod propter eiuſmodi euocationem numinum diſceſſionemque ait Vergilius:*

Exceſſere omnes adytis, ariſque relictis
Dii.

& vt tutelares deſignaret adiecit;

Quibus imperium hoc ſteterat.

vtque præter euocationem etiam vim deuotionis oſtenderet, in qua præcipue Iupiter, vt diximus, inuocatur, ait

Ferus

Ferus omnia Iupiter Argos
Tranſtulit.

Videturne vobis probatum ſine diuini & humani iuris ſcientia non poſſe profunditatem Maronis intelligi?

Cap. X.

Cur Vergilius tertio Æneïdos fecerit Ioui immolari taurum: & quibus diis tauri immolari ſoleant.

HIc, *cum omnes concordi teſtimonio doctrinam & poëtæ & enarrantis æquarent; exclamat Euangelus diu ſe ſuccubuiſſe patientiæ, nec vltra diſſimulandum: quin in medium detegat inſcientiæ Vergilianæ vulnus. Et nos, inquit, manum ferulæ aliquando ſubduximus, & nos cepimus pontificii iuris auditum: & ex his quæ nobis nota ſunt Maronem huius diſciplinam iuris neſciſſe conſtabit. quando enim diceret,*

Cælicolum regi mactabam in litore taurum,

ſi ſciret tauro immolari huic deo vetitum: aut ſi comprehendiſſet quod Atteius Capito comprehendit? cuius verba ex libro primo de iure ſacrificiorum hæc ſunt:

Itaque Ioui tauro, verre, ariete immolari non licet.

Labeo vero ſexageſimo & octauo libro intulit niſi Neptuno, Apollini & Marti taurum non immolari. ecce pontifex tuus quid apud quas aras mactetur ignorat: cum vel æditu is hæc nota ſint, & veterum non tacuerit induſtria. Ad hæc Prætextatus renidens: Quibus deorum tauro immoletur, ſi vis cum Vergilio communicare, ipſe te docebit;

Taurum Neptuno, taurum ibi pulcher Apollo.

vides in opere poetæ verba Labeonis? igitur vt hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

docte, ita illud argute. nam oſtendit ideo non litatum; ideo ſecutum

Horrendum dictu & viſu mirabile monſtrum.

ergo reſpiciens ad futura hoſtiam contrariam fecit. ſed & nouerat hunc errorem non eſſe inexpiabilem. Atteius enim Capito, quem in acie contra Maronem locaſti, adiecit hæc verba: Si quis forte tauro Ioui fecerit, piaculum dato. *committitur ergo res non quidem impianda, inſolita tamen. & committitur non ignorantia, ſed vt locum monſtro faceret ſecuturo.*

Cap. XI.

Quod Vergilius illo verſu primi Georgicon, *Cui tu lacte fauos & miti dilue Baccho*, ſignificauit, Cereri mulſo litandum eſſe. Tum quomodo & in primo & in octauo libro Æneïdos in menſam libari faciat, quum in aram tantum eſſet libandum.

SVBIECIT *Euangelus: Si euentu excuſantur illicita: dic quæſo, quod erat monſtrum ſecuturum, & cum Cereri libari vino juberet, quod omnibus ſacris vetatur?*

Cui tu lacte fauos & miti dilue Baccho.

vinum autem Cereri non libari debuit illum vel Plautus docere: qui in Aulularia ait:

Cererin' mi Strobile hi ſunt facturi nuptias?
Qui? quia temeti nihil allatum intelligo.

at hic veſter flamen & pontifex & omnia tam quid immoletur quam quid libetur ignorat. &, ne non vbique in libando pari errore ſit deuius, in octauo ait:

In menſam læti libant, diuoſque precantur:

cum non in menſam ſed in aram ſecundum morem libare debuerint.

Vt prius

Vt prius tibi, Prætextatus inquit, de poſteriore quæſtione reſpondeam, fateor te non immerito de vſurpata in menſam libatione quæſiſſe; ampliuſque ſpeciem difficultatis auxeras, ſi magis Didonem in menſa ſimiliter libantem notaſſes:

Dixit, & in menſam laticum libauit honorem.

nam & Tertius, cum de ritu ſacrorum multa diſſereret, ait ſibi hunc locum in quæſtione veniſſe: nec tamen hæſitationem ſuam requiſita ratione diſſoluit. ego autem quod mihi magiſtra lectione compertum eſt publicabo. In Papiriano enim iure euidenter relatum eſt, aræ vicem præſtare poſſe menſam dicatam: vt in templo, *inquit*, Iunonis Populoniæ auguſta menſa eſt. namque in fanis alia vaſorum ſunt & ſacræ ſupellectilis, alia ornamentorum. quæ vaſorum ſunt inſtrumenti inſtar habent, quibus ſacrificia conficiuntur. quarum rerum principem locum obtinet menſa, in qua epulę libationesque & ſtipes reponuntur. ornamenta vero ſunt, clypei, coronæ & cuiuscemodi donaria. neque enim donaria dedicantur eo tempore, quo delubra ſacrantur. at vero menſa arulæque eodem die quo ædes ipſæ dedicari ſolent. vnde menſa hoc ritu dedicata in templo aræ vſum & religionem obtinet puluinaris. *Ergo apud Euandrum quidem fit iuſta libatio; quippe apud eam menſam, quæ cum ara maxima more vtique religionis fuerat dedicata, & in luco ſacrato, & inter ipſa ſacra in quibus epulabantur. in conuiuio vero Didonis, quod tantum regium conſtat non etiam ſacrum fuiſſe, apud humanam menſam, in triclinio non in templo, quia non erat religioſa ſed vſurpata libatio, ſolam fecit libaſſe reginam; in cuius perſona nulla obſeruationis neceſſitas, & multa ad vſurpandum in poteſtate permiſſio. At vero hic ------* Omnes

In menſam læti libant, diuosque precantur,

quia quod recte fieri nouerat ab omnibus ſimul in templo epulantibus & vni ſacratæ aſſidentibus menſæ factum eſſe memorauit. de illo autem verſu;

Cui tu lacte fauos & miti dilue Baccho,

paucis quod male accuſatur abſoluam. poëta enim æque in rebus doctrinæ & in verbis ſectator elegantiæ ſciens Cereri mulſo libari adiecit, miti Baccho fauos dilue: *ſcilicet miteſcere vinum dicens, cùm mulſum cœperit fieri. nam ita hic mite vinum dixit, vt alibi ait domitum:*

& durum Bacchi domitura ſaporem.

notum autem eſſe non diffitebere, quod ad diem duodecimum Kalendas Januarias Herculi & Cereri faciunt ſue prægnate, Panibus mulſo.

Cap. XII.

Herculi cur Salios aſſignarit Vergilius: curque hos populeis ramis coronatos induxerit.

OPPORTVNE *mehercule, Prætextate, feciſti Herculis mentionem, in cuius ſacra hic veſter gemino errore commiſit:*

Tum Salii ad cantus incenſa altaria circum
Populeis aſſunt euincti tempora ramis.

Nam & Salios Herculi dedit, quos tantum Marti dicauit antiquitas; & populeas coronas nominat, cum ad aram maximam ſola lauro capita & alia fronde non vinciant. videmus & in capite prætoris vrbani lauream coronam, cum rem diuinam Herculi facit. teſtatur etiam Terentius Varro in ea ſatira, quæ inſcribitur περὶ κεραυνοῦ, *maiores ſolitos decimam Herculi vouere, nec decem dies intermittere, quin pollucerent ac populum* ἀσύμβολον *cum corona laurea dimitterent cubitum.*

Hiccine

Hiccine eſt, Vettius ait, error geminus? at ego in neutro dico erraſſe Vergilium. nam vt primum de frondis genere dicamus; conſtat quidem nunc lauro ſacrificantes apud aram maximam coronari. ſed multo poſt Romam conditam hæc conſuetudo ſumpſit exordium. poſtquam in Auentino lauretum cœpit virere. quam rem docet Varro humanarum libro ſecundo. E monte ergo proximo decerpta laurus ſumebatur operantibus, quam vicina offerebat occaſio. vnde recte Maro noſter ad ea tempora reſpexit quibus Euander ante vrbem conditam apud aram maximam ſacra celebrabat, & vtebatur populo vtique Alcidæ gratiſſima. Salios autem Herculi vbertate doctrinæ altioris aſſignat: quia is deus & apud pontifices idem qui & Mars habetur. & ſane ita Menippea Varronis affirmat, quæ inſcribitur, Ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς. *in qua cum de Hercule multa loqueretur, eundem eſſe ac Martem probauit. Chaldæi quoque ſtellam Herculis vocant, quam reliqui omnes Martis appellant. eſt præterea Octauii Herſennii liber, qui inſcribitur de ſacris ſaliaribus Tyburtium; in quo ſalios Herculi inſtitutos operari diebus certis & auſpicato docet. item Antonius Gnipho vir doctus, cuius ſcholam Cicero poſt laborem fori frequentabat, ſalios Herculi datos probat in eo volumine quo diſputat quid ſit* feſtra: *quod eſt oſtium minuſculum in ſacrario. quo verbo etiam Ennius vſus eſt. Idoneis, vt credo auctoribus certiſque rationibus, error qui putabatur, vterque defenſus eſt. Si qua ſunt alia quæ nos commouent, in medium proferamus: vt ipſa collatio noſtrum non Maronis abſoluat errorem.*

Tunc Euangelus: Numquam ne tibi Prætextate venit in mentem toto, vt aiunt cælo erraſſe Vergilium, cum Dido ſua rem diuinam pro nuptiis faceret?

Mactat *enim, inquit,* lectas de more bidentes

 Legi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Legiferæ Cereri, Phœboque, patrique Lyæo.
& quaſi expergefactus adiecit;

* Hinc vſq. ad Tertii huius libri finē, ex eodē ſcripto. Adi Notas.

* Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.

Tunc Seruius reſpondere rogatus, ait: Leges Ceres dicitur inueniſſe; nam & Sacra ipſius Themisferia vocantur. Sed hoc ideo fingitur, quia ante inuentum frumentum à Cerere, paſſim homines ſine lege vagabantur. quæ feritas interrupta eſt inuento vſu frumentorum. itaque ex agrorum diuiſione inuenta ſunt jura. Phœbus vero præeſt auſpiciis. Lyæus vero id eſt, Liber, vrbibus liberatis eſt deus, vnde Marſias eius miniſter in ciuitatibus libertatis eſt indicium. Communis hoc habet ſenſus; quod Dido ſacrificabat numinibus quæ vrbi præſunt, quaſi nuptura pro reipublicæ vtilitate. Demum Iunoni, cui curæ ſunt nuptiæ. Eſt etiam ſenſus altior: Nam facturi aliquid ante aduerſos placamus deos, & ſic propitiis ſupplicamus, vt; Nigram hiemi pecudem Zephyris felicibus albam. *Igitur ante placat Cererem nuptura, quæ propter raptum filiæ nuptias execratur; & Apollinem, qui expers vxoris eſt; & Liberum, qui niſi raptam vxorem habere non potuit. Et ſic Iunonem conciliauit noſter Seruius. Cum autem his dictis omnes applauſiſſent, placuit eis audire Euſebium, quo noſter Vergilius tanquam rhetor effulſit.*

FINIS LIBRI TERTII.

AVRE-

AVRELII MACROBII AMBROSII THEODOSII V. C. & *inluſtris*

CONVIVIORVM QVARTI DIEI Saturnaliorum

LIBER QVARTVS.

CAP. I.

De affectu mouendo ex habitu perſonæ.

T*VNC *Euſebius taliter exorſus eſt: Rhetores omnes orationibus patheticis ſtudere palam eſt, quales multas non erit difficile in Vergilio reperire. Nam Æneam apud inferos Didoni fugienti loquentem inducit:*

*Hæc item aduſq. *Inuitus Regina* ex eodẽ MS.

Inuitus Regina tuo de littore ceſſi,
Sed me juſſa Deum imperiis egere ſuis.
Siſte gradum teq; aſpectu ne ſubtrahe noſtro.

ſubiungit:

Nec magis incepto vultum ſermone mouetur,
Quam ſi dura ſilex aut ſtet Marpeſia cautes.
Tandem corripuit ſe ſe, atque inimica refugit.

em pathos eſt & in hoc verſu;

Obſtipuit ſteteruntque comæ & vox faucibus hæſit.

d & tota Daretis fatigatio habitu depingitur:

Aſt illum fidi æquales genua ægra trahentem
Quaſſantemq; vtroq; caput, craſſumq; cruorem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Ore eiectantem.

ſociorum quoque eius trepidationem breuiter oſtendit:

Galeamque enſemque vocati
Accipiunt.

quaſi non ſponte accepturi munus, quod erat damnum verecundiæ. ex eodem genere eſt illud:

Totoque loquentis ab ore
Scintillæ abſiſtunt, oculis micat acribus ignis.

Eſt & in deſcriptione languoris habitus, vt eſt tota deſcriptio peſtilentiæ apud Thucydidem. &:

Labitur infelix ſtudiorũ atq; immemor herbæ
Victor equus. &:

Demiſſæ aures, incertus ibidem
Sudor, & ille quidem morituris frigidus.

Eſt inter pathe & pudor, ut,

Circa Deiphobum pauitantẽ & dira tegentem
Supplicia.

& luctus habitu proditur: vt in Euryali matre;

Expulſi manibus radii, reuolutaque penſa;
Euolat infelix.

& Latinus, quia miratur,

Defixa obtutu tenet ora.

& Venus, quia rogatura erat,

Triſtior & lacrymis oculos ſuffuſa nitentes.

& Sibylla quia inſanit;

Subito non vultus, non color vnus,
Non comptæ manſere comæ.

CAP. II.

Pathos tenore ipſo orationis quomodo exprimatur.

NVNC *videamus pathos quod tenore orationis exprimitur. Ac primum quæramus quid de tali oratione rhetorica arte præcipiatur. oportet enim vt oratio*

*t oratio pathetica aut ad indignationem aut ad miſe-
icordiam dirigatur; quæ à Græcis* οἶκτος ϗ δείνωσις *ap-
ellantur. horum alterum accuſatori neceſſarium eſt,
lterum reo. & neceſſe eſt initium abruptum habeat:
uoniam ſatis indignanti leniter incipere non conuenit.
deo apud Vergilium ſic incipit Iuno:*

Quid me alta ſilentia cogis
Rumpere? *& alibi:*
Mene incœpto deſiſtere victam?

& alibi:

Heu ſtirpem inuiſam & fatis contraria noſtris
Fata Phrygum, *& Dido:*
Moriemur inultæ?
Sed moriamur, ait. *& eadem:*
Pro Iupiter ibit
Hic ait. *& Priamus:*
At tibi pro ſcelere exclamat pro talibus auſis.

*Nec initium ſolum tale eſſe debet, ſed omnis ſi fieri po-
eſt oratio videri pathetica; & breuibus ſententiis ſed
rebris figurarum mutationibus debet velut inter æſtus
racundiæ, fluctuare. vna ergo nobis Vergiliana oratio
ro exemplo ſit:*

Heu ſtirpem inuiſam.

*nitium ab ecphoneſi. deinde ſequuntur breues quæſtiun-
ulæ:*

Num Sigæis occumbere campis;
Num capti potuere capi? nũ incenſa cremauit
Troia viros?

deinde ſequitur hyperbole:

Medias acies, mediosque per ignes
Inuenere viam. *deinde ironia:*
At credo mea numina tandem
Feſſa jacent, odiis aut exſaturata quieui.

deinde auſus ſuos inefficaces queritur:

Per

Per vndas
Auſa ſequi, & profugis toto me opponere pōto,

ſecunda poſt hæc hyperbole;

Abſumptæ in Teucros vires cælique mariſque:

inde diſperſæ querelæ:

Quid Syrtes aut Scylla mihi, quid vaſta Charybdis
Profuit?

jungitur deinde argumentum à minore, vt pathos augeatur:

Mars perdere gentem
Immanem Lapithum valuit.

Minor ſcilicet perſona. ideo illud ſequitur;

Aſt ego magna Iouis coniunx.

deinde, cum cauſas quoque contuliſſet, quanto impetu dea dixit?

Infelix quæ memet in omnia verti.

nec dixit, non poſſum perdere AEneam, ſed, vincor ab Ænea. *deinde confirmat ſe ad nocendum; &, quod proprium eſt iraſcentis, etſi deſperat perfici poſſe, tamen impedire contenta eſt:*

Flectere ſi nequeo ſuperos, Acherōta mouebo.
Non dabitur regnis, eſto, prohibere Latinis,
At trahere atq; moras tātis licet addere rebus.
At licet amborum populos exſcindere regum.

poſt hæc in nouiſſimo, quod irati libenter faciunt, maledicit;

Sanguine Troiano & Rutulo dotabere virgo.

& protinus argumentum à ſimili conueniens ex præcedentibus:

Nec face tantum
Cyſſæis prægnas ignes enixa iugales.

Vides quam ſæpe orationem mutauerit ac frequentibus figuris variauerit: quia ira quæ breuis furor eſt, non poteſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

...teſt vnum continuare ſenſum in loquendo. Nec de-...nt apud eundem orationes miſericordiam commouen-... Turnus ad Iuturnam:

An miſere fratris letum vt crudele videres?

...idem cum auget inuidiam occiſorū pro ſe amicorum,

Vidi oculos ante ipſe meos me voce vocantem
Murranum.

...idem, cum miſerabilem fortunam ſuam faceret vt ...cto ſibi parceretur:

Viciſti, & victum tendere palmas
Auſonii videre:

...eſt, quos minime vellem. & aliorum preces oran-...um vitam:

Per te, per qui te talem genuere parentes.

...ſimilia.

Cap. III.

...athos ab ætate, à fortuna, debilitate, loco, tempore.

NVNC dicamus de habitu pathus, quod eſt vel in ætate, vel in debilitate, & ceteris quæ ſequuntur. ...eganter hoc ſeruauit, vt ex omni ætate pathos miſeri-...rdiæ moueretur. ab infantia:

Infantumque animæ flentes in limine primo.

...pueritia:

Infelix puer atque impar congreſſus Achilli.

...: ------ Paruumque patri tendebat Iulum.

...t non minus miſerabile ſit periculum in paruo quam ...filio. &:

Supereſt coniunxne Creuſa?
Aſcaniusque puer?

... alibi: ------- & parui caſus Iuli.

...iuuenta vero:

Impoſi-

Impoſitique rogis iuuenes ante ora parentum.
à ſenecta:
Dauni miſerere ſenectæ.
&: Ducitur infelix æuo confectus Aletes.
&: Caniciem multo deformat puluere.
Mouit & à fortuna modo miſericordiam modo indignationem. miſericordiam;
Tot quondam populis terriſque ſuperbum
Regnatorem Aſiæ. *& Sinon:*
Et nos aliquod nomenque decusque
Geſſimus. *&:*
Auſoniiſque olim ditiſſimus aruis.
indignationem vero ex verbis Didonis:
& noſtris illuſerit aduena regnis?
eleganter enim ex contemptu Æneæ auget iniuriam ſuam. & Amata;
Exſulibus ne datur ducenda Lauinia Teucris?
& Numanus,
Bis capti Phryges.
Mouit pathos miſericordiæ & ex debilitate:
Ex quo me diuum pater atque hominũ rex
Fulminis afflauit ventis, & contigit igne.
& alibi:
Et truncas inhoneſto vulnere nares.
& de Mezentio:
Attollit in ægrum
Se femur. *&:*
Huc caput atque illuc humero ex vtroque pependit.
&: aterque cruento
Puluere, perque pedes traiectus lora tumentes.
Mouit pathos miſericordiæ frequenter & à loco:
Cum vitam in ſiluis inter deſerta ferarum
Luſtra domoſque traho. *&:*
Libyæ

Libyæ deſerta peragro. *&:*

At nos hinc alii ſitientes ibimus Afros,
Pars Scythiã & rapidũ Cretæ veniemus Oaxẽ.

Et illud egregie & breuiter:

Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros.

Iliacos, id eſt, patriæ muros, quos ipſe defenderat, pro quibus efficaciter per decem annorum ſpatia pugnauerat. & illud,

Nos patriam fugimus. *&:*

Litora cũ patrię lacrymans portusq; relinquo.

&:

Dulces moriens reminiſcitur Argos. *&:*
Ignarum Laurens habet ora Mimanta,
Lyrneſi domus alta, ſolo Laurente ſepulchrum.

&, vt Agamemnonem indigne oſtenderet occiſum, aſſumpſit locum:

Prima inter limina dextra
Oppetiit. *& illud:*
Mœnibus in patriis atque inter tuta domorum.

Sacer vero locus præcipue pathos mouet. Occiſũ inducit Orphea, & miſerabiliorem interitum eius à loco facit:

Inter ſacra deum nocturnique orgia Bacchi.

& in euerſione Troiæ;

Perque domos & relligioſa deorum
Limina.

Caſſandræ quoque raptum vel deminutionem quam miſerabilem fecit ſacer locus?

Ecce trahebatur à templo adytisque Mineruæ.

& alibi:

Diuæ armipotentis ad aram
Procubuit.

& Andromache, cum de Pyrrhi nece diceret, vt inſidiam occidentis exprimeret:

Excipit incautum patriasque obtruncat ad aras.

& Venus

& Venus, quod AEneas in mari vexatur ira Iunonis, quam inuidioſe queritur Neptuno de loco?

In regnis hoc auſa tuis?

Fecit ſibi pathos & ex tempore:

priuſquam
Pabula guſtaſſent Troiæ Xanthumq; bibiſſent.

& Orpheus miſerabilis ex longo dolore,

Septem illũ totos perhibent ex ordine menſes.

& Palinurus:

Vix lumine quarto
Proſpexi Italiam.

& Achemenides:

Tertia iam lunæ ſe cornua lumine cõplent. *&:*
Septima poſt Troię excidium iã vertitur ęſtas.

CAP. IV.

Pathos à cauſa, modo, & materia.

FREQVENS *apud illum pathos à cauſa. reuera enim plerumque conficit cauſa, vt res aut atrox aut miſerabilis videatur. vt Cicero in Verrem:* Quo ob ſepulturam in carcere necatorum à parentibus rogabatur. *hic enim non tam rogari aut pecuniam exigere quam ob hanc cauſam indignum erat. & Demosthenes cum queritur quendam à Midia circumuentum ex cauſa auget inuidiam.* Circumuenit, *inquit*, arbitrum, qui inter me atque ſe integre judicauerat. *ergo & Vergilius egregie ſæpe ex hoc loco traxit affectum.* Occiditur, *inquit*, in acie Galeſus. *hoc per ſe non eſt dignum miſericordia belli tempore: ſed admouit cauſam;*

Dum paci medium ſe offert.

Idem alio loco,

Sternitur infelix.

deinde

deinde ſubiicit cauſam miſerabilem;

alieno vulnere:

id eſt, cum in alium telum eſſet emiſſum. & cum Pa-lamedem indigne occiſum vellet;

Quem falſa ſub proditione Pelaſgi
Inſontem infando indicio, quia bella vetabat,
Demiſere neci.

& AEneas, vt oſtenderet magnitudinem timoris ſui, bene cauſam poſuit:

& pariter comitique onerique timentem

Quid Iapix, vt contemptis artificiis inglorius, quemadmodum poëta ait, viueret, qualis cauſa proponitur?

Ille vt depoſiti proferret fata parentis.

Ex eodem genere eſt:

Fallit te incautum pietas tua.

Hæc enim cauſa illum hoſtibus etiam ſic miſerabilem fecit. ſed & AEneas cum hortatur vt ſepeliantur occiſi quam cauſam proponit?

Qui ſanguine nobis
Hanc patriam peperere ſuo.

Nec non & indignatio demonſtratur à cauſa: vt illic;

Multa gemens, ignominiam plagasque ſuperbi
Victoris, tum quos amiſit inultus amores.

& illud à cauſa eſt ex affectu indignantis,

An ſolos tangit Atridas
Iſte dolor? ſolisq; licet capere arma Mycænis?

& illud: At tu dictis Albane maneres.

& illa omnia:

Vendidit hic auro patriam.
Quique ob adulterium cæſi.
Nec partem poſuere ſuis.

Ad pathos mouendum nec duos illos prætermiſit locos, quos rhetores appellant à modo & à materia. modus eſt cum dico, occidit manifeſte vel occulte.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Materia eſt cum dico, ferro an veneno. *Demoſthenes de modo inuidiam Midiæ facit, ſe pulſatum cothurno; Cicero Verri, cum nudum quendam dicit ab eo ſtatuæ impoſitum. Vergilius non minus euidenter;*

Altaria ad ipſa trementem
Traxit, & in multo lapſantem ſanguine nati.

&: capulo tenus abdidit enſem.

& illa omnia à modo ſunt:

Roſtroque immanis vultur adunco
Immortale jecur tondens. *& reliqua.* *&:*
Quos ſuper atra ſilex iamiã lapſura cadentiq;,
Imminet aſſimilis.

Sed & miſericordiam à modo ſæpe commouet: vt de Orpheo;

Latos iuuenem ſparſere per agros.

& illud:

Obruit auſter aqua inuoluens nauẽq; virosque.

&: Saxum ingens voluunt alii.

&: Mortua quin etiam iungebat corpora viuis.

& in Georgicis:

Nec via mortis erat ſimplex.

& cetera in deſcriptione morbi. Sed & materia apud rhetores pathos mouet; vt dum queritur Cicero flammam ex lignis viridibus factam, atque ibi incluſum fumo necatum. hoc enim à materia eſt, quoniam hic vſus eſt fumo materia ad occidendum, vt alius gladio, alius veneno. & ideo acerrimum pathos ex hoc motum eſt. idem facit & cum flagellis cæſum queritur ciuem Romanum. inuenies idem apud Verg.

At pater omnipotens denſa inter nubila telum
Contorſit. non ille faces nec fumea tædis.

& reliqua. eleganter autem illius quidem materiam eluſit; ex huius autem vera & vehementi materia expreſſit iracundiam. & ſingula quidem enumerauimus, ex qui-

ex quibus apud rhetoras pathos naſcitur, quibus oſtendimus vſum Maronem. ſed nonnunquam Vergilius in vna re ad augendum pathos duobus aut pluribus locis coniunctis vtitur: vt in Turno ab ætate;

Miſerere parentis
Longæui. *A loco:*
Quem nunc mœſtum patria Ardea longe
Diuidit.

& circa Caſſandram ex modo:

Ecce trahebatur.

ex habitu corporis:

Paſſis Priameïa virgo
Crinibus.

ex loco:

A templo adytisque Mineruæ.

& circa Agamemnonem à patria,

Ipſe Mycenæus.

à fortuna:

Magnorum ductor Achiuum,

à neceſſitudine:

Coniugis infandum.

à loco: Prima inter limina dextra.

à cauſſa: poſſedit adulter.

Tacite quoque & quaſi per definitionem pathos mouere ſolet, cum res quæ miſerationem mouet non dilucide dicitur, ſed datur intelligi: vt cum Mezentius dicit,

Nunc alte vulnus adactum.

quid enim aliud ex hoc intelligendum eſt, quam hoc altum vulnus eſſe amittere filium? & rurſus idem;

Hæc via ſola fuit qua perdere poſſes.

ſed & hic ſcilicet accipiendum eſt perire eſſe amittere filium. & Iuturna cum queritur quod adiuuare fratrem prohibeatur;

Immortalis ego,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

quid enim ſequitur? non eſt immortalitas in luctu viuere. Hæc, vt dixi, vim definitionis habent, & à poëta eleganter introducta ſunt.

CAP. V.

Pathos à ſimili.

SVNT *in arte rhetorica ad pathos mouendum etiam hi loci, qui dicuntur circa rem, & mouendis affectibus peropportuni ſunt. ex quibus primus eſt à ſimili. huius ſpecies ſunt tres, exemplũ, parabola, imago, Græce* παράδειγμα, παραβολὴ, εἰκών. *ab exẽplo, Virgilius:*

Si potuit manes accerſere coniugis Orpheus
Threïcia fretus cithara fidibusque canoris:
Si fratrem Pollux alterna morte redemit.
Quid Theſea? magnum
Quid memorem Alciden?
Antenor potuit mediis elapſus Achiuis.

hæc enim omnia miſericordiam mouent; quoniam indignum videtur negari ſibi, quod aliis indultum ſit. deinde vide vnde auget inuidiam:

Si potuit manes accerſere coniugis Orpheus.

habes cauſam diſparem manes *illic* coniugis, *hic* patris; *illic* accerſere, *hic* videre.

Threïcia fretus cithara,

hic materiam eius irriſit:

Si fratrem Pollux alterna morte redemit;
Itque reditque viam totiens.

hoc iam à modo. plus eſt enim ſæpe ire quam ſemel.

Quid Theſea? magnum
Quid memorem Alciden?

hic propter egregias perſonas non habuit quod minueret, atque augeret; verum quod in illis elucebat, hoc ſibi iactat cum his eſſe commune:

Et mi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Et mi genus ab Ioue ſummo.

ſimile eſt & illud ab indignatione; Quid enim? ait Iuno:

Pallas ne exurere claſſem Argiuum?

Nam hoc plus eſt, claſſem victricem quam reliquias fugientium. Deinde cauſam minuit;

Vnius ob noxam & furias Aiacis Oïlei.

quam minuit, vt noxam *diceret, quod leuis culpæ nomen eſt; &* vnius, *quod facile poſſit ignoſci; &* furentis: *vt nec culpa ſit. & alibi:*

Mars perdere gentem
Immanem Lapithum valuit.

vides eaſdem obſeruationes, gentem *&* immanem. *deinde aliud exemplum:* Conceſſit in aras
Ipſe deum antiquam genitor Calydona Dianæ.

antiquam; *vt plus honoris accederet ex vetuſtate. deinde in vtroque cauſam minuit:*

Quod ſcelus aut Lapithis tantum aut Calydone merente?

In parabola vero, quoniam magis hoc poëtæ conuenit, ſæpiſſime pathos mouet; cum aut miſerabilem aut iracundum vellet inducere. miſerabilem ſic;

Qualis populea mœrens philomela ſub vmbra.
Qualis commotis excita ſacris
Thyas.
Qualem virgineo demeſſum pollice florem.

& aliæ plurimæ patheticæ parabolæ, in quibus miſeratus eſt. quid de ira?

Ac veluti pleno lupus inſidiatus ouili
Dum fremit ad caulas. *&:*
Mugitus veluti fugit cum ſaucius aram
Taurus.

& alia plura ſimilia qui quærit inueniet. Et imago, quæ eſt à ſimili pars tertia, idonea eſt mouendis affectibus. ea fit, cum aut forma corporis abſentis deſcribitur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

aut omnino quæ nulla eſt fingitur. vtrumque Vergilius eleganter fecit. illud prius circa Aſcanium:

O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago,
Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

fingit vero cum dicit:

quam fama ſecuta eſt,
Cãdida ſuccinctã latrãtibus inguina monſtris.

ſed prior forma oectum præſtat, hæc dinoſin; id eſt, prior miſericordiam commouet, horrorem ſecunda. ſicut alibi:

Et ſciſſa gaudens vadit Diſcordia palla,
Quã cũ ſanguineo ſequitur Bellona flagello.

& omnia illa quæ de forma dixit. Sed & illud nimium pathetice:

Furor impius intus
Sæua ſedens ſuper arma, & centũ vinctus aënis
Poſt tergũ nodis fremit horridus ore cruento.

Cap. VI.

Pathos à maiori & minori.

DIXIMVS *à ſimili: nunc dicamus à minore pathos à poëta poſitum. Nempe cum aliquid proponitur quod per ſe magnum ſit, deinde minus eſſe oſtenditur quam illud quod volumus augeri, ſine dubio infinita miſeratio mouetur. Vt eſt illud:*

O felix vna ante alias Priameïa virgo
Hoſtilem ad tumulũ Troiæ ſub mœnibus altis
Iuſſa mori.

primum quod ait felix; *comparationem ſui fecit: deinde poſuit à loco;* Hoſtilem ad tumulum. *& à modo, quod non minus acerbum eſt,* Iuſſa mori. *Sic ergo hæc accipienda ſunt; quamuis hoſtilem ad tumulum, quamuis iuſſa mori; felicior tamen quam ego, quia* ſortitus non pertulit vllos. *ſimile eſt & illud:*

O terque quaterque beati.

& quod

& quod de Paſiphaë dicit:

Prœtides implerunt falſis mugitibus agros.

einde, vt minus hoc eſſe monſtraret;

At non tã turpes pecudũ tamen vlla ſecuta eſt
Concubitus.

Quid illud? nonne vehementer patheticum eſt à minore?

Nec vates Helenus, cũ multa horrẽda moneret,
Hos mihi prædixit luctus, non dira Celæno.

uid hic intelligimus, niſi omnia quæ paſſus erat mino-a illi viſa quam patris mortem? A maiore negauerunt uidam rem augeri poſſe. ſed eleganter hoc circa Di-onem Vergilius induxit:

Non aliter quã ſi immiſſis ruat hoſtibus omnis
Karthago, aut antiqua Tyros.

ixit enim non minorem luctum fuiſſe ex vnius morte, uam ſi tota vrbs, quod ſine dubio eſſet maius, ruiſſet. & Homerus idem fecit:

ὡς εἰ ἅπασα
Ἴλιος ὀφρυόεσσα πυρὶ σμύχοιτο κατ' ἄκρης.

Eſt apud oratores & ille locus idoneus ad pathos mo-uendum, qui dicitur, præter ſpem. *hunc Vergilius frequenter exercuit:*

Nos tua progenies cæli quibus annuis arcem.

& cetera. & Dido:

Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem;
Et perferre ſoror potero.

Æneas de Euandro:

Et nunc ille quidem ſpe multum captus inani
Fors & vota facit. *& illud:*
Aduena noſtri,
Quod nunquã veriti ſumus, vt poſſeſſor agelli
Diceret, hæc mea ſunt: veteres migrate coloni.

Inuenio tamen poſſe aliquem ex eo, quod iam ſperaue-rit, mouere pathos, vt Euander;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Haud ignarus erã quantũ noua gloria in armis,
Et prædulce decus.

Oratores ὁμοιοπάθειαν vocant, quotiens de ſimilitudine paſſionis pathos naſcitur, vt apud Vergilium;

Fuit & tibi talis
Anchiſes genitor.

&: Patriæ ſtrinxit pietatis imago.

&: Subiit cari genitoris imago.

& Dido:

Me quoque per multos ſimilis fortuna labores.

Eſt & ille locus ad permouendum pathos, in quo ſermo dirigitur vel ad inanimalia vel ad muta. quo loco oratores frequenter vtuntur. vtrumque Vergilius bene pathetice tractauit: vel cum ait Dido;

Dulces exuuiæ dum fata deusque ſinebant.

vel cum Turnus:

Tuque optima ferrum
Terra tene. *& idem alibi:*
Nunc ô nunquam fruſtrata vocatus
Haſta meos.
Rhebe diu, res ſi qua diu mortalibus vlla eſt,
Viximus.

Facit apud oratores pathos etiam addubitatio, quam Græci ἀπόρησιν vocant. eſt enim vel dolentis vel iraſcentis dubitare quid agas.

En quid ago? rurſusne procos irriſa priores
Experiar?

& illud de Orpheo

Quid faceret? quo ſe rapta bis coniuge ferret?

& de Niſo:

Quid faciat? qua vi iuuenẽ, quibus audeat armis
Eripere?

& Anna permouetur:

Quid primũ deſerta querar? comitẽne ſororem?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Et atteſtatio rei viſæ apud rhetores pathos mouet. hoc Vergilius ſic exſequitur,

Ipſe caput niuei fultum Pallantis & ora
Vt vidit, leuique patens in pectore vulnus.

& illud: Impleuitque ſinus ſanguis.

&: moriensque ſuo ſe in ſanguine verſat.

&: Crudelis nati monſtrantem vulnera cernit.

&: Ora virum triſti pendebant pallida tabo.

&: Voluitur Euryalus leto, pulcrosq; per artus
It cruor. *&:*

Vidi egomet duo de numero cũ corpora noſtro.

Facit hyperbole, id eſt, nimietas, pathos; per quam exprimitur ira vel miſericordia. ira; vt cum forte dicimus: millies ille perire debuerat. *quod eſt apud Vergiliũ:*

Omnes per mortes animã ſontẽ ipſe dediſſem.

miſeratio, cum dicit:

Daphni tuum Pœnos etiam ingemuiſſe leones
Interitum.

Naſcitur præter hæc de nimietate vel amatorium vel alterius generis pathos.

Si mihi non hæc lux toto iam longior anno eſt.

& illud ſeorſum:

Maria ante exurere Turno
Quam ſacras dabitur pinus.

&: Non ſi tellurem effundat in vndas.

Exclamatio, quæ apud Græcos ἐκφώνησις *dicitur, mouet pathos. hæc fit interdum ex perſona poëtæ, nonnunquam ex ipſius quem inducit loquentem. ex perſona quidem poëtæ eſt:*

Mantua væ miſeræ nimium vicina Cremonæ.
Infelix, vtcunque ferent ea fata nepotes.
Crimen amor veſtrum.

& alia ſimilia. ex perſona vero alterius:

Di capiti ipſius generique reſeruent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

&: Di talia Graiis
Inſtaurate, pio ſi pœnas ore repoſco.
&: Di talem terris auertite peſtem.

Contraria huic figuræ ἀποσιώπησις, *quod eſt taciturnitas. nam vt illic aliqua exclamando dicimus; ita hic aliqua tacendo ſubducimus, quæ tamen intelligere poſſit auditor. hoc autem præcipue iraſcentibus conuenit. vt Neptunus:*

Quos ego. ſed motos præſtat cõponere fluctus.

Et Mneſtheus: Nec vincere certo.
Quanquam ô. Sed ſuperent, quibus hoc Neptune dediſti. *& Turnus*:
Quanquam ô ſi ſolitæ quicquã virtutis adeſſet.

& in Bucolicis:

Nouimus & qui te transuerſa tuentibus hircis,
Et quo, ſed faciles nymphæ riſere, ſacello.

Sed & miſeratio ex hac figura mota eſt à Sinone;

Donec Calchante miniſtro.
Sed quid ego hæc autem nequiquam ingrata reuoluo?

Naſcitur pathos & de repetitione, quam Græci ἐπαναφορὰν *vocant, cum ſententiæ ab iſdem nominibus incipiunt. hinc Vergilius:*

Eurydicen vox ipſa & frigida lingua
Ah miſerã Eurydicen anima fugiente vocabat.
Eurydicen toto referebant flumine ripæ.

& illud:

Te dulcis coniunx, te ſolo in litore ſecum,
Te veniente die, te decedẽte canebat. *& illud:*
Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus.

Ἐπιτίμησις, *quæ eſt obiurgatio, habet & ipſa pathos: id eſt, cum obiecta iſdem verbis refutamus:*

Æneas ignarus abeſt, ignarus & abſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

AVRELII MACROBII

AMBROSII THEODOSII

V. C. & *inluſtris*

Saturnaliorum

LIBER QVINTVS.

CAP. I.

i non aliis, hoc certe præferendum eſſe Cicero-
ni Vergilium, quod ille in vno tantum, hic om-
nibus dicendi generibus excelluerit. De qua-
tuor generibus dicendi, deque duplici ſty-
lo.

P*OST hæc cum pauliſper Euſebius*
quieuiſſet; omnes inter ſe conſono mur-
mure, Vergilium non minus oratorem
quam poëtam habendum pronuntia-
bant; in quo & tanta orandi diſcipli-
na, & tam diligens obſeruatio rhetori-
e artis oſtenderetur. Et Auienus, Dicas mihi, inquit,
olo, doctorum optime, ſi concedimus, ſicuti neceſſe eſt
ratorem fuiſſe Vergilium, ſi quis nunc velit orandi ar-
em conſequi, vtrum magis ex Vergilio an ex Cicerone
roficiat? Video quid agas, inquit Euſebius, quid in-
endas, quo me trahere coneris, eo ſcilicet quo minime
olo, ad comparationem Maronis & Tullii. verecun-
e enim interrogaſti vter eorum præſtantior, quandoqui-
em neceſſario is plurimum collaturus ſit, qui ipſe pluri-
num præſtat. ſed iſtam mihi neceſſitatem altam &
rofundam remittas volo: quia non noſtrum inter illos

tantas

tantas componere lites. nec auſim in vtramuis partem talis ſententiæ auctor videri. hoc ſolum audebo dixiſſe, quia facundia Mantuani multiplex & multiformis eſt, & dicendi genus omne complectitur. ecce enim in Cicerone veſtro vnus eloquentiæ tenor eſt ille abundans & torrens & copioſus. oratorum autem non ſimplex nec vna natura eſt; ſed hic fluit & redundat; contra ille breuiter & circumciſe dicere affectat; tenuis quidam & ſiccus & ſobrius amat quandam dicendi frugalitatem; alius pingui & luculenta & florida oratione laſciuit. In qua tanta omnium diſſimilitudine vnus omnino Vergilius inuenitur, qui eloquentiam ex omni genere conflauerit. Reſpondit Auienus: Apertius vellem me has diuerſitates ſub perſonarum exemplis doceres. Quatuor ſunt, inquit Euſebius, genera dicendi: copioſum; in quo Cicero dominatur: breue, in quo Salluſtius regnat: ſiccum; quod Frontoni adſcribitur: pingue & floridum; in quo Plinius Secundus quondam, & nunc nullo veterum minor noſter Symmachus luxuriatur. Sed apud vnum Maronem hæc quatuor genera reperies. Vis audire illum tanta breuitate dicentem, vt artari magis & contrahi breuitas ipſa non poſſit?

Et campos vbi Troia fuit.

ecce pauciſſimis verbis maximam ciuitatem hauſit & abſorpſit: non reliquit illi nec ruinam. vis hoc ipſum copioſiſſime dicat?

Venit ſumma dies & ineluctabile fatum
Dardanidæ: fuimus Troës, fuit Iliũ, & ingens
Gloria Teucrorum. ferus omnia Iupiter Argos
Tranſtulit. incenſa Danai dominantur in vrbe.
O patria! ô diuum domus Iliũ, & incluta bello
Mœnia Dardanidum!
Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet? aut poſſit lacrymis æquare dolorem?

Vrbs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos.

Quis fons, quis torrens, quod mare tot fluctibus, quot ic verbis inundauit? Cedo nunc ſiccum illud genus ocutionis:

Turnus vt anteuolās tardū præceſſerat agmen
Viginti lectis equitum comitatus, & vrbi
Improuiſus adeſt;maculis quem Thracius albis
Portat equus,criſtaq; tegit galea aurea rubra.

oc idem quo cultu, quam florida oratione, cum libue-t, profertur?

Forte ſacer Cybelæ Choreus olimq; ſacerdos
Inſignis,longe Phrygiis fulgebat in armis,
Spumantemque agitabat equum; quam pellis aënis
In plumam ſquamis auro conſerta tegebat.
Ipſe peregrina ferrugine clarus & oſtro
Spicula torquebat Lycio Cortynia cornu,
Pictus acu tunicas & barbara tegmina crurum.

d hæc quidem inter ſe ſeparata ſunt. Vis autem vide- quemadmodum hæc quatuor genera dicendi Vergi-us ipſe permiſceat, & faciat vnum quoddam ex omni iuerſitate pulcherrimum temperamentum?

Sæpe etiam ſteriles incendere profuit agros,
Atque leuem ſtipulam crepitantibus vrere flammis.
Siue inde occultas vires & pabula terræ
Pinguia concipiunt; ſiue illis omne per ignem
Excoquitur vitiū;atq; exſudat inutilis humor:
Seu plures calor ille vias & cæca relaxat
Spiramenta,nouas veniat qua ſuccus in herbas:
Seu durat magis & venas adſtringit hiantes,
Ne tenues pluuiæ rapidiue potentia Solis
Acrior,aut Boreæ penetrabile frigus adurat.

Ecce dicendi genus quod nuſquam alibi deprehendes, in quo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

quo nec præceps breuitas, nec infrunita copia, nec ieiuna ſiccitas, nec lætitia pinguis.

Sunt præterea ſtyli dicendi duo diſpari moralitate diuerſi. vnus eſt maturus & grauis; qualis Craſſo aſſignatur. hoc Vergilius vtitur, cum Latinus præcipit Turno:

O præſtans animi iuuenis, quantum ipſe feroci
Virtute exſuperas, tãto me impenſius ęquũ eſt
Conſulere,

& reliqua.

alter huic contrarius, ardens, & erectus, & infenſus; quali eſt vſus Antonius. Nec hunc apud Vergilium fruſtra deſideraueris.

Haud talia dudum
Dicta dabas. morere; & fratrẽ ne deſere frater.

Videsne eloquentiam omni varietate diſtinctam? quam quidem mihi videtur Vergilius non ſine quodam præſagio, quo ſe omnium profectibus præparabat, de induſtria ſua permiſcuiſſe; idque non mortali ſed diuino ingenio præuidiſſe; atque adeo non alium ducem ſecutus, quam ipſam rerum omnium matrem naturam, hanc prætexuit velut in muſica concordiam ſonorum. Quippe ſi mundum ipſum diligenter inſpicias, magnam ſimilitudinem diuini illius, & huius poëtici operis inuenies. Nam qualiter eloquentia Maronis ad omnium mores integra eſt, nunc breuis, nunc copioſa, nunc ſicca, nunc florida, nunc ſimul omnia, interdum lenis aut torrens: ſic terra ipſa, hic læta ſegetibus & pratis, ibi ſiluis & rupibus hiſpida, hic ſicca arenis, hic irrigua fontibus, pars vaſto aperitur mari. Ignoſcite, nec nimium me vocetis, qui naturæ rerum Vergilium comparaui. Intra ipſum enim mihi viſum eſt, ſi dicerem decem rhetorum, qui apud Athenas Atticas floruerunt, ſtylos inter ſe diuerſos hunc vnum permiſcuiſſe.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. II.

Quæ Vergilius traxerit à Græcis : quodque tota Æneis effigiata ſit ad exemplar Iliadis atque Odyſſeæ Homericæ.

TVNC Euangelus irridenti ſimilis, Bene, inquit, opifici deo à rure Mantuano poëtam comparas; quem Græcos rhetoras, quorum feciſti mentionem, nec omnino legiſſe aſſeuerauerim. vnde enim Veneto, ruſticis parentibus nato, inter ſiluas & frutices educto, vel leuis Græcarum notitia litterarum?

Et Euſtathius, Caue, inquit, Euangele, Græcorum quemquam vel de ſummis auctoribus tantam Græcæ doctrinæ hauſiſſe copiam credas, quantam ſollertia Maronis vel aſſecuta eſt, vel in ſuo opere digeſſit. nam præter philoſophiæ & aſtronomiæ amplam illam copiam, de qua ſupra diſſeruimus, non parua ſunt alia quæ traxit à Græcis, & carmini ſuo tanquam illic nata inſeruit.

Et Prætextatus: Oratus ſis, inquit, Euſtathi, vt hæc quoque communicata nobiſcum velis, quantum memoria repente incitata ſuffecerit. Omnes Prætextatum ſecuti ad diſſerendum Euſtathium prouocauerunt. ille ſic incipit: Dicturumne me putatis ea quæ vulgo nota ſunt? quod Theocritum ſibi fecerit paſtoralis operis authorem, ruralis Heſiodum? & quod in ipſis Georgicis tempeſtatis ſerenitatiſque ſigna de Arati phænomenis traxerit? vel quod euerſionem Troiæ, cum Sinone ſuo & equo ligneo cæteriſque omnibus quæ librum ſecundum faciunt, à Piſandro pæne ad verbum transſcripſerit? qui inter Græcos poetas eminet opere, quod à nuptiis Iouis & Iunonis incipiens, vniuerſas hiſtorias quæ mediis omnibus ſeculis vſque ad ætatem ipſius Piſandri contigerunt, in vnam ſeriem coactas redegerit, & vnum ex

diuerſis

diuerſis hiatibus temporum corpus effecerit? in quo opere inter hiſtorias cæteras interitus quoque Troiæ in hunc modum relatus eſt. Quæ fideliter Maro interpretando fabricatus eſt ſibi Iliacæ vrbis ruinam. Sed & hæc & talia vt pueris decantata prætereo. Iam vero Æneis ipſa, nonne ab Homero ſibi mutuata eſt errorem primum ex Odyſſea, deinde ex Iliade pugnas? quia operis ordinem neceſſario rerum ordo mutauit, cum apud Homerum prius Iliacum bellum geſtum ſit, deinde reuertenti de Troia error contigerit Vlyſſi: apud Maronem vero AEneæ nauigatio, bella quæ poſtea in Italia ſunt geſta, præceſſerit. Rurſus, Homerus in primo cum vellet iniquum Græcis Apollinem facere, cauſam ſtruxit de ſacerdotis iniuria. Hic vt Troianis Iunonem faceret infeſtam, cauſarum ſibi congeriem comparauit. Nec illud cum cura magna relaturus ſum, licet (vt exiſtimo) non omnibus obſeruatum, quod cum primo verſu promiſiſſet producturum ſeſe de Troiæ littoribus AEneam:

Troiæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus Lauinaque venit
Littora.

Vbi ad ianuam narrandi venit, AEneæ claſſem non de Troia, ſed de Sicilia producit:

Vix è conſpectu Siculæ telluris in altum
Vela dabant læti.

Quod totum Homericis filis texit. Ille enim vitans in poëmate hiſtoricorum ſimilitudinem, quibus lex eſt incipere ab initio rerum, & continuam narrationem ad finem vſque perducere: ipſe poetica diſciplina à rerum medio cœpit, & ad initium poſt reuerſus eſt. Ergo Vlyſſis errorem non incipit à Troiano littore deſcribere, ſed facit eum primo nauigantem de inſula Calypſonis, & ex perſona ſua perducit ad Phæacas, Illic in conuiuio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Alcinoi regis narrat ipſe quemadmodum de Troia ad Calypſonem vſque peruenerit. Poſt Phæacas rurſus Vlyſſis nauigationem vſque ad Ithacam ex perſona propria poëta deſcribit. Quem ſecutus Maro, Æneam de Sicilia producit; cuius nauigationem deſcribendo perducit ad Libyam. Illic in conuiuio Didonis narrat ipſe AEneas vſque ad Siciliam de Troia nauigationem ſuam: & addidit vno verſu, quod copioſe poëta deſcripſerat:

Hinc me digreſſum veſtris Deus appulit oris.

Poſt Africam quoque rurſus poëta ex perſona ſua iter claſſis vſque ad ipſam deſcribit Italiam:

Interea medium Æneas iam claſſe tenebat
Certus iter.

Quid quod & omne opus Vergilianum velut de quodam Homerici operis ſpeculo formatum eſt? Nam & tempeſtas mira imitatione deſcripta eſt. Verſus vtriuſque qui volet conferat. vt Venus in Nauſicaæ locum Alcinoi filiæ ſucceſſit. ipſa autem Dido refert ſpeciem regis Alcinoi conuiuium celebrantis. Scylla quoque & Charybdis, & Circe decenter attingitur; & pro Solis armentis Strophades inſulæ finguntur. at pro conſultatione inferorum deſcenſus ad eos cum comitatu ſacerdotis inducitur. ibi Palinurus Epenori, ſed & infeſto Aiaci infeſta Dido, & Tireſiæ conſiliis Anchiſæ monita reſpondent. Iam prælia Iliadis & vulnerum non ſine diſciplinæ perfectione deſcriptio, & enumeratio auxiliorum duplex & fabricatio armorũ & ludicri certaminis varietas ictúque inter reges & ruptum fœdus & ſpeculatio nocturna & legatio reportans à Diomede repulſam Achillis exemplo, & ſuper Pallante vt Patroclo lamentatio; & altercatio vt Achillis & Agamemnonis, ita Drancis & Turni (vtrobique enim alter ſuum alter publicum commodum cogitabat,) pugna ſingularis AEneæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

atque Turni vt Achillis & Hectoris, & captiui inferi[s] deſtinati vt illic Patrocli, hic Pallantis,

Sulmone creatos
Quatuor hic iuuenes; totidem quos educat Vfens
Viuentes rapit inferias quos immolet vmbris.

Quid? quod pro Lycaone Homerico (qui inter fugientes deprehenſus non mirum ſi ad preces confugerat, nec tamen Achilles propter occiſi Patrocli dolorem pepercit) ſimili conditione Magus in medio tumultu ſubornatus eſt?

Inde Mago procul infeſtã contenderat haſtam:

& cum ille genua amplectens ſupplex vitam petiſſet, reſpondit:

Belli commercia Turnus
Suſtulit iſta prior jam tum Pallante perempto.

ſed & inſultatio Achillis in ipſum Lycaonem jam peremptum in Tarquitium à Marone transfertur. ille ait:

Ενταυθοῖ νῦν κεῖσο μετ' ἰχθύσιν, οἵ σ' ὠτειλῆς
Αἷμ' ἀπολιχμήσονται ἀκηδέες. οὐδέ σε μήτηρ
Ενθεμένη λεχέεσσι γοήσεται, ἀλλὰ Σκάμανδρος
Οἴσει δινήεις εἴσω ἁλὸς εὐρέα κόλπον, &c.

at hic veſter:

Iſtic nunc metuende iace. *& reliqua.*

CAP. III.

De diuerſis Vergilii locis ex Homero traductis.

ET ſi vultis me & ipſos proferre verſus ad verbum pæne tranſlatos, licet omnes præſens memoria non ſuggerat: tamen qui ſe dederint obuios annotabo.

Νευρὴν μὲν μαζῷ πέλασεν, τόξῳ δὲ σίδηρον.

totam rem quanto compendio lingua ditior explicauit? veſter, licet periodo vſus, idem tamen dixit:

Adduxit

Adduxit longe, donec curuata coïrent
Inter ſe capita, & manibus jam tangeret æquis
Læua aciem ferri, dextro neruoque papillam.

e ait;

οὐδέ τις ἄλλη
Φαίνετο γαιάων, ἀλλ' οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα.
Δὴ τότε κυανέην νεφέλην ἔστησε Κρονίων
Νηὸς ὑπὲρ γλαφυρῆς· ἤχλυσε δὲ πόντος ὑπ' αὐτῆς.

Nec iam amplius vlla
Apparet tellus, cælũ vndiq; & vndiq; pontus.

Πορφύρεον δ' ἄρα κῦμα περιστάθη οὔρεϊ ἶσον
Κυρτωθέν.

Curuata in montis faciem circumſtetit vnda.

de tartaro ille ait:

Τόσσον ἔνερθ' ἀΐδεω, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.

Bis patet in præceps tantum, tenditque ſub vmbras,
Quantus ad æthereum cæli ſuſpectus olympũ.

Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο.

Poſtquam exempta fames, & amor conpreſſus edendi.

Ὣς ἔφατ' εὐχόμενος, τοῦ δ' ἔκλυε μητίετα Ζεύς.
Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.
Νηῶν μὲν οἱ ἀπώσασθαι πόλεμόν τε μάχην τε
Δῶκε, σόον δ' ἀνένευσε μάχης ἐξαπονέεσθαι.

Audiit, & Phœbus voti ſuccedere partem
Mente dedit, partẽ volucres diſperſit in auras.

Νῦν δὲ δὴ Αἰνείαο βίη Τρώεσσιν ἀνάξει,
Καὶ παίδων παῖδες, τοί κεν μετόπισθε γένωνται,

Hic domus Æneæ cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum, & qui naſcentur ab illis.

alibi ille ait:

Καὶ τότ' Ὀδυσσῆος λύτο γούνατα, καὶ φίλον ἦτορ.
Ὀχθήσας δ' ἄρα εἶπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμόν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

& alibi.

hic de duobus vnum fabricatus eſt:

Extemplo Æneæ ſoluuntur frigore membra.

Πότνι' ἀθηναίη, ἐρυσίπτολι, δῖα θεάων,
Αξον δὴ ἔγχος Διομήδεος, ἠδὲ καὶ αὐτὸν
Πρηνέα δὸς πεσέειν Σκαιῶν προπάροιθε πυλάων.

Armipotens præſes belli Tritonia virgo,
Frange manu telũ Phrygii prædonis, & ipſum
Pronũ ſterne ſolo, portiſque effunde ſub ipſis.

Ητ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Ingrediturque ſolo, & caput inter nubila condit.

ille de ſomno ait:

Καί τῷ νήδυμος ὕπνος βλεφάροισιν ἔπιπτε
Νήγρετος ἥδιστος θανάτῳ ἄγχιστα ἐοικώς.

hic poſuit:

Dulcis & alta quies placidęq; ſimillima morti.

Αλλ' ἔκ τοι ἐρέω, καὶ ἐπὶ μέγαν ὅρκον ὀμοῦμαι,
Ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον, τὸ μὲν οὔποτε φύλλα καὶ ὄζους
Φύσει, ἐπειδὴ πρῶτα τομὴν ἐν ὄρεσσι λέλοιπεν,
Οὐδ' ἀναθηλήσει, περὶ γάρ ῥά ἑ χαλκὸς ἔλεψεν,
Φύλλα τε καὶ φλοιόν. νῦν αὖτέ μιν υἷες ἀχαιῶν
Εν παλάμης φορέουσι δικασπόλοι, οἵ τε θέμιστας
Πρὸς Διὸς εἰρύαται.

Vt ſceptrum hoc (dextra ſceptrum nam forte gerebat)
Numquam fronde leui fundet virgulta neque vmbram,
Cum ſemel in ſiluis imo de ſtirpe reciſum
Matre caret, poſuitq; comas & brachia ferro,
Olim arbos, nunc artificis manus ære decoro
Incluſit, patribusque dedit geſtare Latinis.

Sed jam ſi videtur à collatione verſuum tranſlatorum faceſſo;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

reſſo; vt nec vniformis narratio pariat ex ſatietate ſtidium, & ſermo ad alia non minus præſenti cauſæ ta vertatur. Perge quæſo, inquit Auienus, omnia æ Homero ſubtraxit inueſtigare. quid enim ſuauius uam duos præcipuos vates audire idem loquentes? quia m tria hæc ex æquo impoſſibilia iudicentur vel Ioui men vel Herculi clauam vel verſum Homero ſub-here (quod, etſi fieri poſſent, alium tamen nullum de-et vel fulmen præter Iouem iacere, vel certare præter rculem robore, vel canere quod cecinit Homerus) hic ortune in opus ſuum quæ prior vates dixerat trans-ndo fecit vt ſua eſſe credantur. ergo pro voto om-m feceris ſi cum hoc cœtu communicata velis quæ-que à veſtro noſter poëta mutuatus eſt. Cedo igitur, ſtathius ait, Vergilianum volumen: quia locos eius ulos inſpiciens Homericorum verſuum promptius monebor. cumque Symmachi iuſſu famulus de bi-theca petitum librum detuliſſet, temere voluit Eu-thius vt verſus, quos fors obtuliſſet, inſpiceret. &, dete, inquit, portum ad ciuitatem Didonis ex Itha-migrantem:

Eſt in ſeceſſu longo locus: inſula portum
Efficit obiectu laterum; quibus omnis ab alto
Frãgitur inq; ſinus ſcindit ſeſe vnda reductos.
Hinc atque hinc vaſtæ rupes geminique mi-
nantur
In cælum ſcopuli; quorum ſub vertice late
Æquora tuta ſilent. tum ſiluis ſcena coruſcis
Deſuper horrentique atrum nemus imminet
vmbra,
Frõte ſub aduerſa ſcopulis pẽdẽtibus antrum,
Intus aquæ dulces viuoque ſedilia ſaxo,
Nympharũ domus. his feſſas nõ vincula naues
Vlla tenent: vnco non alligat anchora morſu.

Φόρκυνος δέ τις ἐστὶ λιμὴν ἁλίοιο γέροντος,
Εν δήμῳ Ιθάκης, δύο δὲ προβλῆτες ἐν αὐτῷ
Ακταὶ ἀπορρῶγες λιμένος ποτιπεπληυῖαι.
Αἵ τ' ἀνέμων σκεπόωσι δυσαήων μέγα κῦμα
Εκτοθεν· ἔντοσθεν δὲ ἄνευ δεσμοῖο μένουσι
Νῆες ἐΰσσελμοι, ὅταν ὅρμου μέτρον ἵκωνται.
Αὐτὰρ ἐπὶ κρατὸς λιμένος τανύφυλλος ἐλαίη.
Αγχόθι δ' αὐτῆς ἄντρον ἐπήρατον ἠεροειδὲς
Ἱρὸν νυμφάων, αἳ νηϊάδες καλέονται.
Εν δὲ κρητῆρές τε καὶ ἀμφιφορῆες ἔασιν
Λάϊνοι, ἔνθα δ' ἔπειτα τιθαιβώσσουσι μέλισσαι.

Cap. IV.

De iis quæ in primo Æneïdos ſunt ex Homero traducta.

ET cum rogâſſet Auienus vt non ſparſim, ſed ab initio per ordinem annotaret: ille manu retractis in calcem foliis, ſic exorſus eſt:

Æole, namque tibi diuûm pater atque hominum rex
Et mulcere dedit fluctus & tollere vento.
Κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε Κρονίων,
Ημὲν παυέμεναι ἠδ' ὀρνύμεν ὅν κ' ἐθελήσῃ.
Sunt mihi bis ſeptē præſtāti corpore nymphæ,
Quarum, quæ forma pulcherrima, Deïopeiam
Connubio iungam ſtabili, propriamq; dicabo,
Αλλ' ἴθ', ἐγὼ δέ κέ τοι Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων
Δώσω ὀπυιέμεναι, καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν,
Πασιθέην, ἧς αἰὲν ἱμείρεαι ἤματα πάντα.

Tempeſtas Æneæ Æolo concitante cum allocutione ducis res ſuas conclamantis de Vlyſſis tempeſtate & allocutione deſcripta eſt; in qua Æoli locum Neptunus obtinuit. verſus quoniam vtrobique multi ſunt, non inſerui,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

wni, qui volet legere, ex hoc verſu habebit exor-
m:

Hæc vbi dicta: cauũ cõuerſa cuſpide montem.

apud Homerum de primo Odyſſeæ:

Ὣς εἰπὼν σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον,
Χερσὶ τρίαιναν ἑλών. πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
Παντοίων ἀνέμων.

Vt primum lux alma data eſt: exire, locoſque
Explorare nouos, quas vento acceſſerit oras,
Qui teneant (nam inculta videt) homines ne feræ ne
Quærere conſtituit, ſociisque exacta referre.

Ἀλλ' ὅτε δὴ τρίτον ἦμαρ ἐϋπλόκαμος τέλεσ' ἠώς,
Δὴ τότ' ἐγὼν ἐμὸν ἔγχος ἑλὼν καὶ φάσγανον ὀξὺ,
Καρπαλίμως παρὰ νηὸς ἀνήϊον ἐς περιωπήν,
Εἴ πως ἔργα ἴδοιμι βροτῶν, ἐνοπήν τε πυθοίμην.

Nulla tuarum audita mihi neq; viſa ſororum,
O quam te memorem virgo, namque haud tibi vultus
Mortalis, nec vox hominem ſonat, ô dea certe
An Phœbi ſoror, an nympharum ſanguinis vna.

Γουνοῦμαί σε ἄνασσα. θεός νύ τις, ἦ βροτός ἐσσι·
Εἰ μέν τις θεός ἐσσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,
Ἀρτέμιδί σε ἔγωγε Διὸς κούρῃ μεγάλοιο
Εἶδός τε, μέγεθός τε, φυήν τ' ἄγχιστα ἐΐσκω.

O dea ſi prima repetens ab origine pergam,
Et vacet annales noſtrorum audire laborum:
Ante diem clauſo componet veſper olympo.

τίς κεν ἐκεῖνα
Πάντα γε μυθήσαιτο καταθνητῶν ἀνθρώπων.
Οὐδ' εἰ πεντάετές γε καὶ ἑξάετες παραμίμνων
Ἐξερέοις ὅσα κεῖθι πάθον κακὰ δῖοι Ἀχαιοί.

At Venus obſcuro gradientes aëre ſepſit,
Et multo nebulæ circum dea fudit amictu;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Cernere ne quis eos neu quis cõtingere poſſit,
Molirive moram aut veniendi poſcere cauſas.
Καὶ τότ' Ὀδυσσεὺς ὦρτο πόλιν δ' ἴμεν, ἀμφὶ δ' Ἀθήνη
Πολλὴν ἠέρα χεῦε φίλα φρονέουσ' Ὀδυσῆϊ,
Μή τις Φαιήκων μεγαθύμων ἀντιβολήσας
Κερτομέοι τ' ἐπέεσσι, καὶ ἐξερέοιθ' ὅτις εἴη.
Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros: quam mille ſecutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades. illa pharetram
Fert humero, gradienſque deas ſupereminet omnis.
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat Dido, talem ſe læta ferebat.
Οἵη δ' Ἄρτεμις εἶσι κατ' ὄρεος ἰοχέαιρα
Ἢ κατὰ Τηΰγετον περιμήκετον, ἢ Ἐρύμανθον
Τερπομένη κάπροισι, καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι,
Τῇ δέ θ' ἅμα νύμφαι κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο
Ἀγρονόμοι παίζουσι· γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ,
Πασάων δ' ὑπὲρ ἥγε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα,
Ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι,
Ὣς ἥγ' ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἀδμής.
Reſtitit Æneas claraque in luce refulſit,
Os humeroſq; deo ſimilis. nãque ipſa decoram
Cæſariem nato genitrix lumenque iuuentæ
Purpureum & lætos oculis afflarat honores:
Quale manus addũt ebori decus, aut vbi flauo
Argentum Pariusve lapis circundatur auro.
Αὐτὰρ κακκεφαλῆς χεῦεν πολὺ κάλλος Ἀθήνη,
Μείζονά τ' εἰσιδέειν καὶ πάσσονα· κὰδ δὲ κάρητος
Οὔλας ἧκε κόμας ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοίας.
Ὡς δ' ὅτε τις χρυσὸν περιχεύεται ἀργύρῳ ἀνὴρ
Ἴδρις. ὃν Ἥφαιστος δέδαεν καὶ Παλλὰς Ἀθήνη
Τέχνην παντοίην, χαρίεντα δ' ἔργα τελείει,

Ὣς μ

Ὡς μὲν τῷ περίχευε χάριν κεφαλῇ τε καὶ ὤμοις.

Coram quem quæritis adſum
Troïus Æneas Libycis ereptus ab vndis.

Ἔνδον μὲν δὴ ὅδ᾽ αὐτὸς ἐγὼ κακὰ πολλὰ μογήσας,
Ἤλυθον εἰκοστῷ ἔτεϊ ἐς πατρίδα γαῖαν.

CAP. V.

Quæ in ſecundo Æneïdos traducta ſint ab Homero.

CONTICVERE omnes intentique ora tenebant.
Ὣς ἔφαθ᾽, οἱ δ᾽ ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ.
Infandum regina iubes renouare dolorem,
Troianas vt opes & lamentabile regnum
Eruerint Danai.

Ἀργαλέον βασίλεια διηνεκέως ἀγορεῦσαι
Κήδε᾽ ἐπεί μοι πολλὰ δόσαν θεοὶ οὐρανίωνες.

Pars ſtupet innuptæ donum exitiale Mineruæ;
Et molem mirantur equi: primuſque Timœtes
Duci intra muros hortatur & arce locari,
Siue dolo, ſeu iam Troiæ ſic fata ferebant.
At Capys & quorum melior ſententia menti
Aut pelago Danaum inſidias ſuſpectaque dona
Præcipitare jubent, ſubiectiſque vrere flãmis,
Aut terebrare cauas vteri & tentare latebras.
Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

Ὣς ὁ μὲν εἱστήκει, τοὶ δ᾽ ἄκριτα πόλλ᾽ ἀγόρευον
Ἥμενοι ἀμφ᾽ αὐτόν. τρίχα δέ σφισιν ἥνδανε βουλή,
Ἠὲ διατμῆξαι κοῖλον δόρυ νηλέϊ χαλκῷ·
Ἢ κατὰ πετράων βαλέειν ἐρύσαντας ἐπ᾽ ἄκρας·
Ἢ ἐάαν μέγ᾽ ἄγαλμα θεῶν θελκτήριον εἶναι,
Τῇ περ δὴ καὶ ἔπειτα τελευτήσεσθαι ἔμελλεν.
Αἶσα γὰρ ἦν ἀπολέσθαι, ἐπὴν πόλις ἀμφικαλύψῃ
Δουράτεον μέγαν ἵππον, ὅθ᾽ εἵατο πάντες ἄριστοι

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Ἀργείων, πρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες.

Vertitur interea cælum, & ruit oceano nox
Inuoluens vmbra magna terramq; polumque.

Ἐν δ' ἔπεσ' ὠκεανῷ λαμπρὸν φάος ἠελίοιο,
Ἕλκον νύκτα μέλαιναν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν.

Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuuias indutus Achillis,
Vel Danaũ Phrygios iaculatus puppibus ignes.

Ὢ πόποι, ἦ μάλα δὴ μαλακώτερος ἀμφαφάασθαι
Ἕκτωρ, ἢ ὅτε νῆας ἐνέπρησεν πυρὶ κηλέῳ.

iuueniſque Chorebus
Mygdonides, illis qui ad Troiam forte diebus
Venerat inſano Caſſandræ incenſus amore,
Et gener auxiliũ Priamo Phrygibuſq; ferebat.

Πέφνε γὰρ Ὀθρυονῆα Καβησόθεν ἔνδον ἐόντα,
Ὅς ῥα νέον πολέμοιο μετὰ κλέος εἰληλούθει.
Ἤτεε δὲ Πριάμοιο θυγατρῶν εἶδος ἀρίστην,
Κασσάνδρην ἀνάεδνον· ὑπέσχετο δὲ μέγα ἔργον,
Ἐκ Τροίης ἀέκοντας ἀπωσέμεν υἷας Ἀχαιῶν,
Τῷ δ' ὁ γέρων Πρίαμος ὑπέσχετο καὶ κατένευσε
Δωσέμεναι. ὁ δὲ μάρναθ' ὑποσχεσίῃσι πιθήσας.

Sic animis iuuenũ furor additus. inde lupi ceu
Raptores, atra in nebula, quos improba ventris
Exegit cæcos rabies, catulique relicti
Faucibus exſpectant ſiccis, per tela per hoſtes
Vadimus haud dubiam in mortem, mediæque tenemus
Vrbis iter. nox atra caua circumuolat vmbra.

Βῆ ῥ' ἴμεν ὥστε λέων ὀρεσίτροφος ὅστ' ἐπιδευὴς
Δηρὸν ἔῃ κρειῶν, κέλεται δέ ἑ θυμὸς ἀγήνωρ,
Μήλων πειρήσοντα, καὶ ἐς πυκινὸν δόμον ἐλθεῖν.
Εἴπερ γάρ χ' εὕρῃσι παρ' αὐτόφι βώτορας ἄνδρας
Σὺν κυσὶ καὶ δούρεσσι φυλάσσοντας περὶ μῆλα,
Οὔ ῥά τ' ἀπείρητος μέμονε σταθμοῖο δίεσθαι·

Αλλ' ὅγ' ἄρ' ἥρπαξε μεθάλμενος ἠδὲ καὶ αὐτὸς
Εβλητ' ἐν πρώτοισι θοῆς ἀπὸ χειρὸς ἄκοντι.
Improuiſum aſpris veluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens, trepiduſq; repente refugit
Attollentem iras & cærula colla tumentem.
Haud ſecus Androgeos viſu tremefactus abibat.
Ως δ' ὅτε τις τε δράκοντα ἰδὼν παλίνορσος ἀπέστη
Οὔρεος ἐν βήσσῃς, ὑπό τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα.
Αψ τ' ἀνεχώρησεν, ὦχρός τε μιν εἷλε παρειάς.
Ως αὖθις καθ' ὅμιλον ἔδυ τρώων ἀγερώχων.
Δείσας ἀτρέος υἱὸν ἀλέξανδρος θεοειδής.
Qualis vbi in lucem coluber mala gramina paſtus,
Frigida ſub terra tumidũ quē bruma tegebat,
Nunc poſitis nouus exuuiis nitiduſq; iuuenta,
Lubrica conuoluit ſublato pectore terga
Arduus ad ſolē, & linguis micat ore triſulcis.
Ως δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι,
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακ' ἔδυ δέ τε μιν χόλος αἰνός.
Σμερδαλέον δὲ δέδορκεν, ἑλισσόμενος περὶ χειῇ.
Ως Εκτωρ, ἄσβεστον ἔχων μένος, οὐχ αὖ ἐχώρει.
Non ſic aggeribus ruptis cum ſpumeus amnis
Exiit, oppoſitasque erupit gurgite moles,
Fertur in arua furens cumulo, camposque per omnes
Cum ſtabulis armenta trahit.
Ως δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίονδε κάτεισι
Χειμάρρους κατ' ὄρεσφιν, ὀπαζόμενος διὸς ὄμβρῳ
Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας
Εἰσφέρεται, πολλὸν δέ τ' ἀφύσγετον εἰς ἅλα βάλλει.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum:
Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago
Par leuibus ventis volucrique ſimillima fumo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Τρὶς μὲν ἐφωρμήθην, ἑλέειν τέ με θυμὸς ἀνώγει,
Τρὶς δέ μοι ἐκ χειρῶν, σκιῇ εἴκελον ἢ καὶ ὀνείρῳ,
Ἔπτατ᾽ ἐμοὶ δ᾽ ἄχος ὀξὺ γενέσκετο κηρόθι μᾶλλον.

Cap. VI.

Tertius & quartus Æneïdos quæ habeant ab Homero ſumpta.

Alia *tempeſtas Æneæ hic & illic Vlyſſis numeroſis ambæ verſibus. ſed incipiunt hæc ita:*

Poſtquam altum tenuere rates, nec iam amplius vllæ. *ille ait:*

Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ τὴν νῆσον ἐλείπομεν, οὐδέ τις ἄλλη
Φαίνετο γαιάων, ἀλλ᾽ οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα,
Δὴ τότε κυανέην νεφέλην ἔστησε Κρονίων
Νηὸς ὕπερ γλαφυρῆς, ἤχλυσε δὲ πόντος ὑπ᾽ αὐτῆς.

Accipe & hæc, manuum tibi quæ monumenta mearum Sint puer.

Δῶρόν τοι καὶ ἐγὼ τέκνον φίλε τοῦτο δίδωμι
Μνῆμ᾽ Ἑλένης χειρῶν.

Tendũt vela noti. fugimus ſpumãtibus vndis,
Qua curſum ventuſq; gubernatorq; vocabant.

Ἡμεῖς δ᾽ ὅπλα ἕκαστα πονησάμενοι κατὰ νῆα
Ἥμεθα, τὴν δ᾽ ἄνεμός τε κυβερνήτης τ᾽ ἴθυνεν.

Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis
Obſidet, atque imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptũ fluctus, rurſuſque ſub auras
Erigit alternos, & ſidera verberat vnda.
At Scyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris
Ora exſertantem & naues in ſaxa trahentem.
Prima hominis facies & pulchro pectore virgo
Pube tenus; poſtrema immani corpore piſtrix,
Delphinum caudas vtero commiſſa luporum.

Præſtat

Præſtat Trinacrii metas luſtrare Pachyni
Ceſſantem longos & circumflectere curſus,
Quam ſemel informem vaſto vidiſſe ſub antro
Scyllam, & cæruleis canibus reſonantia ſaxa.

Homerus de Charybdi:

Ἔνθεν μὲν γὰρ Σκύλλ', ἑτέρωθι δὲ δῖα Χάρυβδις
Δεινὸν ἀνερροίβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ.
Ἤτοι ὅτ' ἐξεμέσειε, λέβης ὡς ἐν πυρὶ πολλῷ,
Πᾶσ' ἀναμορμύρεσκε κυκωμένη, ὑψόσε δ' ἄχνη
Ἄκροισι σκοπέλοισιν ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἔπιπλεν.
Ἀλλ' ὅτ' ἀναβρόξειε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ,
Πᾶσ' ἔντοσθε φάνεσκε κυκωμένη, ἀμφὶ δὲ πέτρη
Δεινὸν ἐβεβρύχει, ὑπένερθε δὲ γαῖα φάνεσκε
Ψάμμῳ κυανέῃ· τοὺς δὲ χλωρὸν δέος ᾕρει.

Homerus de Scylla:

Ἔνθα δ' ἐνὶ Σκύλλη ναίει δεινὸν λελακυῖα·
Τῆς ἤτοι φωνὴ μὲν ὅση σκύλακος νεογιλλῆς
Γίνεται· αὐτὴ δ' αὖτε πέλωρ κακόν· οὐδέ κε τίς μιν
Γηθήσειεν ἰδὼν, οὐδ' εἰ θεὸς ἀντιάσειεν.
Τῆς ἤτοι πόδες εἰσὶ δυώδεκα πάντες ἄωροι.
Ἓξ δέ τε οἱ δειραὶ περιμήκεες, ἐν δὲ ἑκάστῃ
Σμερδαλέη κεφαλή. ἐν δὲ τρίστοιχοι ὀδόντες,
Πυκνοὶ καὶ θαμέες, πλεῖοι μέλανος θανάτοιο.
Μέσση μέν τε κατὰ σπείους κοίλοιο δέδυκεν
Ἔξω δ' ἐξίσχει κεφαλὰς δεινοῖο βερέθρου.
Αὐτοῦ δ' ἰχθυάᾳ σκόπελον περιμαιμώωσα
Δελφῖνάς τε κύνας τε, καὶ εἴ ποθι μεῖζον ἕλῃσι
Κῆτος, ἃ μυρία βόσκει ἀγάστονος Ἀμφιτρίτη.

O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago!
Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

Κείνου γὰρ τοιοίδε πόδες, τοιαίδε τε χεῖρες,
Ὀφθαλμῶν τε βολαὶ, κεφαλή τ', ἐφύπερθέ τε χαῖται.

Ter ſcopuli clamorem inter caua ſaxa dedere;
Ter ſpumam eliſam & rorantia vidimus aſtra.

Τῷ δ'

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Τῷ δ' ὑπὸ δῖα χάρυβδις ἀναῤῥοιβδεῖ μέλαν ὕδωρ.
Τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναῤῥοιβδεῖ
Qualis coniecta cerua ſagitta,
Quã procul incautã nemora inter Creſſia fixit
Paſtor agens telis, liquitque volatile ferrum
Neſcius. illa fuga ſiluas ſaltusque peragrat
Dictæos, hæret lateri letalis harundo.
Ἀμφ' ἔλαφον κεραὸν βεβλημένον ὅν τ' ἔβαλ' ἀνὴρ,
Ἰῷ ἀπὸ νευρῆς, τὸν μέν τ' ἤλυξε πόδεσσιν,
Φεύγων ὄφρ' αἷμα λιαρὸν καὶ γούνατ' ὀρώρῃ.
Dixerat. ille patris magni parere parabat
Imperio: & primum pedibus talaria nectit
Aurea; quæ ſublimem alis ſiue æquora iuxta
Seu terram rapido pariter cũ flamine portant,
Tum virgã capit. hac animas ille euocat orco
Pallentes, alias ſub tartara triſtia mittit:
Dat ſomnos adimitque; & lumina morte re-
ſignat.
Illa fretus agit ventos & turbida tranat
Nubila.
Ὣς ἔφατ'. οὐδ' ἀπίθησε διάκτορος ἀργειφόντης.
Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα,
Ἀμβρόσια, χρύσεια, τά μιν φέρον, ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν,
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν, ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.
Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.
Τὴν μετὰ χερσὶν ἔχων πέτετο κρατὺς ἀργειφόντης.
Ac velut annoſo validam cum robore quercum
Alpini Boreæ nunc hinc nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant; it ſtridor: & alte
Conſternunt terram concuſſo ſtipite frondes.
Ipſa hæret ſcopulis; & quantũ vertice ad auras
Ætherias tantum radice in tartara tendit.
Οἷον δὲ τρέφει ἔρνος ἀνὴρ ἐριθηλὲς ἐλαίης

Χώρῳ

Χώρῳ ἐν οἰοπόλῳ. ὅθ' ἅλις ἀναβέβρυχεν ὕδωρ
Καλόν, τηλεθάον. τὸ δέ τε πνοιαὶ δονέουσιν
Παντοίων ἀνέμων, καί τε βρύει ἄνθεϊ λευκῷ·
Ελθὼν δ' ἐξαπίνης ἄνεμος σὺν λαίλαπι πολλῇ
Βόθρου τ' ἐξέστρεψε καὶ ἐξετάνυσ' ἐπὶ γαίῃ.
Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.
Ηὼς δ' ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ Τιθωνοῖο
Ωρνυθ', ἵν' ἀθανάτοισι φόως φέροι ἠδὲ βροτοῖσιν·
Ηὼς μὲν κροκόπεπλος ἐκίδνατο πᾶσαν ἐπ' αἶαν.

Cap. VII.

Quæ in quinto & ſexto libris Vergilius ab Homero ſit mutuatus.

VT Pelagus tenuere rates; nec iam amplius vlla
Occurrit tellus; maria vndique & vndique cœlum:
Olli cæruleus ſupra caput adſtitit imber
Noctem hiememque ferens, & inhorruit vnda tenebris.
Αλλ' ὅτε δὴ τὴν νῆσον ἐλείπομεν, οὐδέ τις ἄλλη
Φαίνετο γαιάων, ἀλλ' οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα·
Δὴ τότε κυανέην νεφέλην ἔστησε Κρονίων.
Vinaque fundebat pateris, animamq; vocabat
Anchiſæ magni, maneſq; Acheronte remiſſos.
Οἶνον ἀφυσσόμενος χαμάδις χέε, δεῦε δὲ γαῖαν,
Ψυχὴν κικλήσκων Πατροκλῆος δειλοῖο.
Leuibus huic hamis conſertā auroque trilicem
Loricam, quam Demoleo detraxerat ipſe
Victor apud rapidum Simoënta ſub Ilio alto.
Δώσω οἱ θώρηκα τὸν ἀστεροπαῖον ἀπηύρον
Χάλκεον, ᾧ πέρι χεῦμα φαεινοῦ κασσιτέροιο

ἀμφι-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Ἀμφιδεδίνηται.

& curſorum certamen vtrobique ſimile. & quia verſibus eſt apud vtrunque numeroſis, locum loco ſimilem lector inueniet. initia hæc ſunt:

Hæc vbi dicta; locū capiunt, ſignoque repente.

Στὰν δὲ μεταστοιχεί, σήμηνε δὲ τέρματ' Ἀχιλλεύς.

Pugilum certamen incipit apud hunc:

Conſtitit in digitos extēplo arrectus vterque.

apud illum:

Ἄντα δ' ἀνασχομένω χερσὶ στιβαρῇσιν ἄμ' ἄμφω
Σύν ῥ' ἔπεσον, σὺν δέ σφι βαρεῖαι χεῖρες ἔμιχθεν.

Si velis comparare certantes ſagittis: inuenies hæc vtrinſque principia:

Protinus Æneas celeri certare ſagitta.

Αὐτὰρ ὁ τοξευτῇσι τίθει ἰόεντα σίδηρον,
Κὰδ δ' ἐτίθει δέκα μὲν πελέκεις, δέκα δ' ἡμιπέλεκκα.

capita locorum, vbi longa narratio eſt, dixiſſe ſufficiet; vt quid vnde natum ſit lector inueniat.

Dixerat; & tenues fugit ceu fumus in auras.

Ψυχὴ δὲ κατὰ χθονὸς ἠΰτε καπνὸς
ᾤχετο τετριγυῖα.

Æneas, quo deinde ruis, quo proripis? inquit.
Quem fugis? aut quis te noſtris complexibus arcet?
Ter conatus erat collo dare brachia circum,
Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago.

Ὣς ἔφατ'. αὐτὰρ ἔγωγ', ἔθελον φρεσὶ μερμηρίξας
Μητρὸς ἐμῆς ψυχὴν ἑλέειν κατατεθνειυίης.
Τρὶς μὲν ἐφωρμήθην, ἑλέειν τέ με θυμὸς ἄνωγε·
Τρὶς δέ μοι ἐκ χειρῶν, σκιῇ εἴκελον ἢ καὶ ὀνείρῳ,
Ἔπτατο.

Sepultura Palinuri fromata eſt de Patrocli ſepultura. hæc incipit:

Principio pinguem tædis & robore ſecto.

illa ſic:

lla ſic:

Οἳ δ' ἴσαν ὑλοτόμους πελέκυς μετὰ χερσὶν ἔχοντες.

& alibi:

Κηδεμόνες δὲ παρ' αὖθι μένον, καὶ νήεον ὕλην.
Ποίησαν δὲ πυρὴν ἑκατόμπεδον ἔνθα καὶ ἔνθα,

pſa vero vtriuſque tumuli inſignia quam paria?

At pius Æneas ingenti mole ſepulchrum
Imponit ſuaque arma viro remumq; tubamque
Monte ſub aërio; qui nunc Miſenus ab illo
Dicitur, æternumque tenet per ſecula nomen.
Αὐτὰρ ἐπεὶ νεκρός τ' ἐκάη καὶ τεύχεα νεκροῦ,
Τύμβον χεύαντες, καὶ ἐπὶ στήλην ἐρύσαντες,
Πήξαμεν ἀκροτάτῳ τύμβῳ εὐῆρες ἐρετμόν.
Tunc conſanguineus Leti ſopor.
Ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο, κασιγνήτῳ θανάτοιο.
Quod te per cæli jucundum lumen & auras,
Per genitorem oro, per ſpes ſurgentis Iuli,
Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
Iniice, namque potes, portuſque require Veli-
nos.
Νῦν δέ σε τῶν ὄπιθεν γουνάζομαι, οὐ παρεόντων,
Πρός τ' ἀλόχου καὶ πατρός, ὅς ἔτρεφε τυτθὸν ἐόντα,
Τηλεμάχου θ', ὃν μοῦνον ἐνὶ μεγάροισιν ἔλειπες.
Οἶδα γὰρ ὡς ἐνθένδε κιὼν δόμου ἐξ ἀΐδαο,
Νῆσον ἐς Αἰαίην σχήσεις εὐεργέα νῆα.
Ἔνθα σ' ἔπειτα ἄναξ κέλομαι μνήσασθαι ἐμεῖο,
Μή μ' ἄκλαυτον, ἄθαπτον, ἰὼν ὄπιθεν καταλείπειν,
Νοσφισθείς, μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι.
Ἀλλά με κακκῆαι σὺν τεύχεσιν ἅσσα μοι ἐστίν,
Σῆμά τ' ἐμοὶ χεῦαι πολιῆς ἐπὶ θινὶ θαλάσσης,
Ἀνδρὸς δυστήνοιο, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.
Ταῦτά τέ μοι τελέσαι, πῆξαί τ' ἐπὶ τύμβῳ ἐρετμόν,
Τῷ καὶ ζωὸς ἔρεσσον, ἐὼν μετ' ἐμοῖς ἑτάροισιν,
Necnō & Tityon terræ omniparentis alumnū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Cernere erat: per tota nouē cui iugera corpus
Porrigitur, roſtroque immanis vultur obunco
Immortale iecur tundens, fecundaque pœnis
Viſcera, rimaturque epulis, habitatque ſub alto
Pectore, nec fibris requies datur vlla renatis.
Καὶ Τιτυὸν εἶδον, γαίης ἐρικυδέος υἱὸν,
Κείμενον ἐν δαπέδῳ. ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα.
Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον
Δέρτρον ἔσω δύνοντες. ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί.
Λητὼ γὰρ εἵλκυσε, Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν,
Πυθώδ' ἐρχομένην διὰ καλλιχόρου Πανοπῆος.
Non, mihi ſi linguæ centū ſint oraque centum,
Ferrea vox, omnis ſcelerum comprendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.
Πληθὺν δ' οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι, οὐδ' ὀνομήνω,
Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
Φωνὴ δ' ἄῤῥηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη.

Cap. VIII.

In ſeptimo & octauo qui verſus ſint ab Homero ſumti.

HINC exaudiri gemitus iræque leonum
Vincla recuſantum & ſera ſub nocte rudentum,
Setigerique ſues atque in præſepibus vrſi
Sæuire ac formæ magnorum vlulare luporum:
Quos hominum ex facie dea ſæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.
Εὗρον δ' ἐν βήσσῃσι τετυγμένα δώματα Κίρκης
Ξεστοῖσι λάεσσι περισκέπτῳ ἐνὶ χώρῳ.
Ἀμφὶ δέ μιν λύκοι ἦσαν ὀρέστεροι, ἠδὲ λέοντες,

Τοὺς αὐτὴ κατέθηξεν, ἐπεὶ κακὰ φάρμακ᾽ ἔδωκεν.
Quid petitis ? quæ cauſa rates, aut cuius egen-
tes
Litus ad Auſonium tot per vada cærula vexit?
Siue errore viæ ſeu tempeſtatibus acti;
Qualia multa mari nautæ patiuntur in alto.
Ὦ ξεῖνοι, τίνες ἐστέ; πόθεν πλεῖθ᾽ ὑγρὰ κέλευθα;
Ἦ τι κατὰ πρῆξιν, ἢ μαψιδίως ἀλάλησθε,
Οἷά τε ληϊστῆρες, ὑπεὶρ ἅλα τοί γ᾽ ἀλόωνται,
Ψυχὰς παρθέμενοι, κακὸν ἀλλοδαποῖσι φέροντες;
ceu quondam niuei inter nubila cycni
Cum ſeſe è paſtu referunt, & longa canoros
Dant per colla modos: ſonat amnis & Aſia
longe
Pulſa palus.
Τῶν δ᾽ ὥς τ᾽ ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλὰ,
Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων,
Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι, Καϋστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα,
Ἔνθα καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμενα πτερύγεσσι,
Κλαγγηδὸν προκαθιζόντων, σμαραγεῖ δέ τε λειμών.
Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret
Gramina, nec teneras curſu læſiſſet ariſtas;
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plan-
tas.
Αἳ δ᾽ ὅτε μὲν σκιρτῷεν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν,
Ἄκρον ἐπ᾽ ἀνθερίκων καρπῶν θέον οὐδὲ κατέκλων.
Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ σκιρτῷεν ἐπ᾽ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
Ἄκρον ἐπὶ, ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον.
Veſcitur Æneas ſimul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis & luſtralibus extis.
Τοῖσι δὲ βοῦν ἱέρευσεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων
Ἄρσενα πενταέτηρον ὑπερμενέϊ Κρονίωνι.
Νώτοισι δ᾽ Αἴαντα διηνεκέεσσι γέραιρεν.

Poſtquam exempta fames, & amor compreſ-
ſus edendi,
Rex Euandrus ait.

Ἥρως Ἀτρείδης εὐρυκρείων Ἀγαμέμνων.

Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο,
Τοῖς ὁ γέρων πάμπρωτος ὑφαίνειν ἤρχετο μῆτιν.

Euandrum ex humili tecto lux ſuſcitat alma,
Et matutinus volucrum ſub culmine cantus.
Conſurgit ſenior, tunicaque inducitur artus,
Et Tyrrhena pedum circundat vincula plantis.
Tum lateri atque humeris Tegeæum ſubligat
enſem,
Demiſſa ab læua pantheræ terga retorquens.
Nec non & gemini cuſtodes limine in ipſo
Procedunt, greſſumque canes comitantur he-
rilem.

Ἕζετο δ' ὀρθωθεὶς, μαλακὸν δ' ἔνδυνε χιτῶνα,
Καλὸν, νηγάτεον· περὶ δ' αὖ μέγα βάλλετο φᾶρος·
Ποσσὶ δ' ὑπαὶ λιπαροῖσιν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα.
Ἀμφὶ δ' ἄρ ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.
Βῆ ῥ' ἴμεν εἰς ἀγορὴν, παλάμῃ δ' ἔχε χάλκεον ἔγχος.
Οὐκ οἶος, ἅμα τῷγε δύω κύνες ἀργοὶ ἕποντο.

O mihi præteritos referat ſi Iuppiter annos!
Qualis erã, cum primã aciem Præneſte ſub ipſa
Straui, ſcutorumque incendi victor aceruos,
Et regem hac Herilum dextra ſub tartara miſi;
Naſcenti cui tris animas Feronia mater,
Horrendũ dictu, dederat, terna arma mouẽda.
Ter leto ſternendus erat; cui tunc tamẽ omnis
Abſtulit hæc animas dextra & totidem exuit
armis.

Εἴθ' ὣς ἡβώοιμι, βίη δέ μοι ἔμπεδος εἴη,
Ὡς ὁπότ' Ἠλείοισι καὶ ἡμῖν νεῖκος ἐτύχθη
Ἀμφὶ βοηλασίην, ὅτ' ἐγὼ κτάνον Ἰτυμονῆα

Ἐσθλὸν

Ἐσθλὸν ὑπειροχίδην· ὃ ἐν ἤλιδι ναιετάασκεν,
Ῥύσι' ἐλαυνόμενος. ὁ δ' ἀμύνων ᾗσι βόεσσι,
Ἔβλητ' ἐν πρώτοισιν ἐμῆς ἀπὸ χειρὸς ἄκοντι.
Κὰδ δ' ἔπεσεν.
Qualis vbi oceani perfuſus Lucifer vnda,
Quem Venus ante alios aſtrorũ diligit ignes,
Extulit os ſacrum cælo tenebraſque reſoluit.
Οἷος δ' ἀστὴρ εἶσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ,
Ἕσπερος, ὃς κάλλιστος ἐν οὐρανῷ ἵσταται ἀστήρ.
En perfecta mei promiſſa coniugis arte
Munera;ne mox aut Laurentis,nate,ſuperbos
Aut acrem dubites in prœlia poſcere Turnum.
Dixit & amplexus nati Cytherea petiuit,
Arma ſub aduerſa poſuit radiantia quercu.
Αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τεῦξε σάκος μέγα τε στιβαρόν τε,
Τεῦξ' ἄρα οἱ θώρηκα φαεινότερον πυρὸς αὐγῆς.
Τεῦξε δέ οἱ κυνέην βριαρὴν, κροτάφοις ἀραρυῖαν,
Καλὴν, δαιδαλέην· ἐπὶ δὲ χρύσεον λόφον ἧκε,
Τεῦξε δέ οἱ κνημῖδας ἑανοῦ κασσιτέροιο.
Αὐτὰρ ἐπεὶ πάνθ' ὅπλα κάμε κλυτὸς ἀμφιγυήεις,
Μητρὸς Ἀχιλλῆος θῆκε προπάροιθεν ἀείρας.
Ille deæ donis & tanto lætus honore
Impleri nequit , atque oculos per ſingula voluit,
Miraturque , interque manus & brachia verſat.
Τέρπετο δ' ἐν χείρεσσιν ἔχων θεοῦ ἀγλαὰ δῶρα,
Αὐτὰρ ἐπεὶ φρεσὶν ᾗσιν ἐτάρπετο δαίδαλα λεύσσων.

Cap. IX.

Nono libro quæ inſint,ſumpta ab Homero.

IRI decus cæli,quis te mihi nubibus actam
Detulit in terras?

Ἶρι θεὰ, τίς τ' ἄρ σε θεῶν ἐμοὶ ἄγγελον ἧκε;

Nec ſolos tangit Atridas
Iſte dolor.

Τί δὲ λαὸν ἀνήγαγεν ἐνθάδ' ἀγείρας
Ἀτρείδης, ἦ οὐχ Ἑλένης ἕνεκ' ἠϋκόμοιο;
Ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
Ἀτρεῖδαι;

Sed vos, ô lecti, ferro quis ſcindere vallum
Apparat, & mecum inuadit trepidantia caſtra?

Ὄρνυσθ' ἱππόδαμοι Τρῶες, ῥήγνυσθε δὲ τεῖχος
Ἀργείων, καὶ νηυσὶν ἐνίετε θεσπιδαὲς πῦρ.

Quod ſupereſt, læti bene geſtis corpora rebus
Procurate viri, & pugnam ſperate parati.

Νῦν δ' ἔρχεσθ' ἐπὶ δεῖπνον, ἵνα ξυνάγωμεν ἄρηα.

Sic ait illacrymans; humero ſimul exuit enſem
Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon
Gnoſius, atque habilem vagina aptarat eburna.
Dat Niſo Mneſteus pellem, horrentiſque leonis
Exuuias, galeam fidus permutat Alethes.

Τυδείδῃ μὲν δῶκε μενεπτόλεμος Θρασυμήδης
Φάσγανον ἄμφηκες. (τὸ δ' ἑὸν παρὰ νηυσὶ λέλειπτο,)
Καὶ σάκος. ἀμφὶ δέ οἱ κυνέην κεφαλῆφιν ἔθηκε.
Ταυρείην ἄφαλόν τε καὶ ἄλοφον, ἥτε καταῖτυξ
Κέκληται, ῥύεται δὲ κάρη θαλερῶν αἰζηῶν.
Μηριόνης δ' Ὀδυσῆϊ δίδου βιὸν, ἠδὲ φαρέτρην,
Καὶ ξίφος.

Protinus armati incedunt, quos omnis euntes
Primorum manus ad portas iuuenumque ſenumque
Proſequitur votis, necnon & pulcher Iulus.

Τὼ δ' ἐπεὶ οὖν ὅπλοισιν ἔνι δεινοῖσιν ἐδύτην,
Βὰν ῥ' ἰέναι, λιπέτην δὲ κατ' αὐτόθι πάντας ἀρίστους.

Egreſſi

Egreſſi ſuperant foſſas, noctiſque per vmbram
Caſtra inimica petunt, multis tamen ante futuri
Exitio: paſſim ſomno vinoque per herbam
Corpora fuſa vident, arrectos litore currus,
Inter lora rotaſque viros, ſimul arma iacere,
Vina ſimul: prior Hyrtacides ſic ore locutus.
Euryale audendũ dextra. nunc ipſa vocat res.
Hac iter eſt. tu, nequa manus ſe attollere nobis
A tergo poſſit, cuſtodi & conſule longe.
Hæc ego vaſta dabo, & recto te limite ducam.

Τὼ δὲ βάτην προτέρω διά τ' ἔντεα καὶ μέλαν αἷμα.
Αἶψα δ' ἐπὶ Θρηκῶν ἀνδρῶν τέλος ἷξον ἰόντες
Οἳ δ' εὗδον καμάτῳ ἀδδηκότες· ἔντεα δέ σφιν
Καλὰ παρ' αὐτοῖσιν χθονὶ κέκλιτο εὖ κατὰ κόσμον,
Τριστοιχεί, παρὰ δέ σφιν ἑκάστῳ δίζυγες ἵπποι.

& paulo post:

Ἐξ ἐπὶ διφρειάδος πυμάτης ἱμᾶσι δέδεντο.
Τὸν δ' Ὀδυσσεὺς προπάροιθεν ἰδὼν Διομήδεϊ δεῖξεν.
Οὗτός τοι Διόμηδες ἀνήρ, οὗτοι δέ τοι ἵπποι,
Οὓς νῶϊν πίφαυσκε Δόλων ὃν ἐπέφνομεν ἡμεῖς,
Ἀλλ' ἄγε δὴ πρόφερε κρατερὸν μένος, οὐδέ τι σὲ χρὴ
Ἑστάμεναι μέλεον σὺν τεύχεσιν. ἀλλὰ λύ' ἵππους.
Ἠ' ἐ σύ γ' ἄνδρας ἔναιρε, μελήσουσι δέ μοι ἵπποι.

Sed non auguriis potuit depellere peſtem.

Ἀλλ' οὐκ οἰωνοῖσιν ἐρύσατο κῆρα μέλαιναν.

Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Ἠὼς δ' ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ Τιθωνοῖο
Ὤρνυθ', ἵν' ἀθανάτοισι φόως φέροι ἠδὲ βροτοῖσι.

Mater Euryali ad dirum nuntium, vt excuſſos de manibus radios & penſa demitteret, vt per muros & virorum agmina vlulans & coma ſciſſa decurreret, vt

effunderet dolorem in lamentationum querelas, totum de Andromacha ſumpſit lamentante mortem mariti.

Ὡς φαμένη μεγάροιο διέσσυτο, μαινάδι ἴση,
Παλλομένη κραδίην. ἅμα ἀμφίπολοι κίον αὐτῇ.
Αὐτὰρ ἐπεὶ πύργον τε καὶ ἀνδρῶν ἷξεν ὅμιλον,
Ἔστη παπτήνασ' ἐπὶ τείχει· τὸν δ' ἐνόησεν
Ἑλκόμενον πρόσθεν πόλιος.

O vere Phrygiæ, neque enim Phryges.

Ὦ πέπονες, κάκ' ἐλέγχε'· Ἀχαιΐδες, οὐκέτ' Ἀχαιοί.

Quos alios muros, quæ iam vltra mœnia habetis?
Vnus homo & veſtris, ô ciues, vndique ſeptus
Aggeribus, tantas ſtrages impune per vrbem
Ediderit? iuuenum primos tot miſerit orco?
Non infelicis patriæ veterumque deorum
Et magni Æneæ ſegnes miſeretque pudetque?

Ἦ έ τινας φαμὲν εἶναι ἀοσσητῆρας ὀπίσσω,
Ἠέ τι τεῖχος ἄρειον, ὅ κ' ἀνδράσι λοιγὸν ἀμύναι;
Οὐ μέν τις σχεδόν ἐστι πόλις πύργοις ἀραρυῖα,
Ἧι ἀπαμυναίμεσθ' ἑτεραλκέα δῆμον ἔχοντες
Ἀλλ' ἐν γὰρ Τρώων πεδίῳ.

CAP. X.

Quæ in reliquis libris mutuatus ſit ab Homero Vergilius.

TELA manu iaciunt; quales ſub nubibus atris
Strymoniæ dant ſigna grues, atque æthera tranant
Cum ſonitu, fugiuntque notos clamore ſecundo.

Τρῶες μὲν κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν, ὄρνιθες ὥς,
Ἠΰτε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει οὐρανόθι πρό,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Αἵτ' ἐπεὶ οὖν χειμῶνα φύγον καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον,
Κλαγγῇ ταί γε πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων.
Ardet apex capitis, criſtisque ac vertice flãma
Funditur, & vaſtos vmbo vomit aureus ignes.
Non ſecus ac liquida ſi quando nocte cometæ
Sanguinei lugubre rubent, aut Sirius ardor,
Ille ſitim morbosque ferens mortalibus ægris
Naſcitur, & læuo contriſtat lumine cælum.
Δαῖέ οἱ ἐκ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ,
Ἀστέρ' ὀπωρινῷ ἐναλίγκιον, ὅς τε μάλιστα
Λαμπρὸν παμφαίνησι λελουμένος ὠκεανοῖο.
Τοῖόν οἱ πῦρ δαῖεν ἀπὸ κρατός τε καὶ ὤμων.
Παμφαίνονθ' ὥς τ' ἀστέρ' ἐπεσσύμενον πεδίοιο,
Ὅς ῥά τ' ὀπώρης εἶσιν, ἀείζηλοι δέ οἱ αὐγαὶ
Φαίνονται, πολλοῖσι μετ' ἄστρασι νυκτὸς ἀμολγῷ,
Ὅντε κύν' ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσιν.
Λαμπρότατος μὲν ὅγ' ἐστὶ, κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται,
Καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσιν.
Stat ſua cuique dies, breue & irreparabile tempus
Omnibus eſt vitæ.
Μοῖραν δ' οὔτινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
Αἰνότατε Κρονίδη ποῖον τὸν μῦθον ἔειπες;
Ἄνδρα θνητὸν ἐόντα, πάλαι πεπρωμένον αἴσῃ,
Ἂψ ἐθέλεις θανάτοιο δυσηχέος ἐξαναλῦσαι;
Fata vocant, metasque dati peruenit ad æui.
Ἤιε τὸν δ' ἄγε μοῖρα κακὴ θανάτοιο τέλος δέ.
Per patrios manes, per ſpes ſurgentis Iuli
Te precor, hanc animam ſerues natoque patrique.
Eſt domus alta: iacent penitus defoſſa talenta
Cælati argenti: ſunt auri pondera facti
Infectique mihi. non hic victoria Teucrum

Vertitur, aut anima vna dabit diſcrimina tanta.
Dixerat. Æneas contra cui talia reddit:
Argenti atq; auri memoras quæ multa talenta
Natis parce tuis. belli commercia Turnus
Suſtulit iſta prior jam tum Pallante perempto.
Hoc patris Anchiſæ manes, hoc ſentit Iulus.
Sic fatus galeam læua tenet, atque reflexa
Ceruice orantis capulo tenus abdidit enſem.
Ζώγρει ἀτρέος υἱὲ, σὺ δ᾽ ἄξια δέξαι ἄποινα.
Πολλὰ δ᾽ ἐν ἀφνειοῦ πατρὸς κειμήλια κεῖται.
Χαλκός τε, χρυσός τε, πολύκμητός τε σίδηρος.
Τῶν κέν τοι χαρίσαιτο πατὴρ ἀπερείσι᾽ ἄποινα,
Εἴκεν ἐμὲ ζωὸν πεπύθοιτ᾽ ἐπὶ νηυσὶν ἀχαιῶν.
Impaſtus ſtabula alta leo ceu ſæpe peragrans,
(Suadet enim veſana fames) ſi forte fugacem
Conſpexit capream, aut ſurgentem in cornua ceruum,
Gaudet hians immane, comaſque arrexit, & hæret
Viſceribus ſuper incumbens, lauit improba tæter
Ora cruor.
Sic ruit in denſos alacer Mezentius hoſtes.
Ὥστε λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας,
Εὑρὼν ἢ ἔλαφον κεραὸν, ἢ ἄγριον αἶγα,
Πεινάων. (μάλα γάρ τε κατεσθίει, εἴπερ ἂν αὐτὸν
Σεύωνται ταχέες τε κύνες θαλεροί τ᾽ αἰζηοί.)
Ὡς ἐχάρη Μενέλαος Ἀλέξανδρον θεοειδέα
Ὀφθαλμοῖσιν ἰδών. φάτο γὰρ τίσασθαι ἀλείτην.
Βῆ ῥ᾽ ἴμεν ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, ὅστ᾽ ἐπιδευὴς
Δηρὸν ἔῃ κρειῶν, κέλεται δέ ἑ θυμὸς ἀγήνωρ,
Μήλων πειρήσοντα, καὶ ἐς πυκινὸν δόμον ἐλθεῖν.
Εἴπερ γάρ χ᾽ εὕρῃσι παρ᾽ αὐτόφι βώτορας ἄνδρας

Σὺν κυσὶ καὶ δούρεσσι φυλάσσοντας περὶ μῆλα,
Οὔ ῥά τ᾽ ἀπείρητος μέμονε σταθμοῖο δίεσθαι·
Αλλ᾽ ὅγ᾽ ἄρ᾽ ἥρπαξε μετάλμενος, ἠὲ καὶ αὐτὸς
Εβλητ᾽ ἐν πρώτοισι θοῆς ἀπὸ χειρὸς ἄκοντι.
Ως ῥα τότ᾽ ἀντίθεον Σαρπηδόνα θυμὸς ἀνῆκε
Τεῖχος ἐπαΐξαι, διά τε ῥήξασθαι ἐπάλξεις.

Spargitur & tellus lacrumis, ſparguntur & arma.

Δεύοντο ψάμαθοι, δεύοντο δὲ τεύχεα φωτῶν Δάκρυσι.

Cingitur ipſe furēs certatim in prælia Turnus;
Iamque adeo rutilum thoraca indutus aënis
Horrebat ſquamis, ſuraſque incluſerat auro,
Tempora nudus adhuc, laterique accinxerat enſem:
Fulgebatque alta decurrens aureus arce.

Ως φάτο. Πάτροκλος δὲ κορύσσετο νώροπι χαλκῷ.
Κνημῖδας μὲν πρῶτα περὶ κνήμῃσιν ἔθηκε
Καλὰς, ἀργυρέοισιν ἐπισφυρίοις ἀραρυίας.
Δεύτερον αὖ θώρηκα περὶ στήθεσσιν ἔδυνε,
Ποικίλον, ἀστερόεντα, ποδώκεος Αἰακίδαο.
Αμφὶ δ᾽ ἄρ᾽ ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον,
Χάλκεον, αὐτὰρ ἔπειτα σάκος μέγα τε στιβαρόν τε.
Κρατὶ δ᾽ ἐπ᾽ ἰφθίμῳ κυνέην εὔτυκτον ἔθηκεν,
Ιππουριν, δεινὸν δὲ λόφος καθύπερθεν ἔνευεν.
Εἵλετο δ᾽ ἄλκιμα δοῦρε, τά οἱ παλάμηφιν ἀρήρει.

Purpureus veluti cum flos ſucciſus aratro
Langueſcit moriens, laſſove papauera collo
Demiſere caput, pluuia cum forte grauantur.

Μήκων δ᾽ ὡς, ἑτέρωσε κάρη βάλεν, ἥτ᾽ ἐνὶ κήπῳ
Καρπῷ βριθομένη, νοτίῃσί τε εἰαρινῇσιν.
Ως ἑτέρωσ᾽ ἤμυσε κάρη πήληκι βαρυνθέν.

Cap. XI.

Quos locos ita tranſtulerit Vergilius vt Homero ſuperior videatur.

Et hæc quidem iudicio legentium relinquenda ſunt, vt ipſi æſtiment quid debeant de vtriuſque collatione ſentire. ſi tamen me conſulas, non negabo nonnumquam Vergilium in transferendo denſius excoluiſſe. vt in hoc loco:

Qualis apes æſtate noua per florea rura
Exercet ſub ſole labor, cum gentis adultos
Educunt fetus, aut cum liquentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas,
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.
Feruet opus, redolētq; thymo fragrãtia mella.
Ἠΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων,
Πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων.
Βοτρυδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν,
Αἱ μέν τ' ἔνθα ἅλις πεποτήαται, αἱ δέ τε ἔνθα.
Ὣς τῶν ἔθνεα πολλὰ νεῶν ἄπο καὶ κλισιάων
Ἠϊόνος προπάροιθε βαθείης ἐστιχόωντο
Ἰλαδὸν εἰς ἀγορήν.

Vides deſcriptas apes à Vergilio opifices, ab Homero vagas? alter diſcurſum & ſolam volatus varietatem, alter exprimit natiuæ artis officium. In his quoque verſibus Maro exſtitit locupletior interpres:

O ſocii (neq; enim ignari ſumus ante malorũ)
O paſſi grauiora, dabit deus his quoque finem.
Vos & Scyllæam rabiem penituſque ſonantes
Acceſtis ſcopulos, vos & Cyclopea ſaxa
Experti: reuocate animos, mœſtũque timorem
Mittite.

Mittite. forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.

Ω φίλοι, οὐ γάρ πώ τι κακῶν ἀδαήμονες εἰμέν.
Οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπει κακὸν ἢ ὅτε Κύκλωψ
Εἴλει ἐνὶ σπῆϊ γλαφυρῷ κρατερῆφι βίηφι,
Αλλὰ καὶ ἔνθεν ἐμῇ ἀρετῇ βουλῇ τε νόῳ τε
Εκφύγομεν. καί που τῶνδε μνήσεσθαι ὀίω.

Vlyſſes ad ſocios vnam commemorauit ærumnam: hic ad ſperandam præſentis mali abſolutionem gemini caſus hortatur euentu. deinde ille obſcurius dixit,

Καί που τῶνδε μνήσεσθαι ὀίω·

hic apertius,

Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.

Sed & hoc quod veſter adiecit ſolatii fortioris eſt. ſuos enim non tantum exemplo euadendi, ſed & ſpe futuræ felicitatis animauit, per hos labores non ſolum ſedes quietas ſed & regna promittens. Hos quoque verſus inſpicere libet:

Ac veluti ſummis antiquã in montibus ornum
Cũ ferro acciſam crebriſq; bipennibus inſtant
Eruere agricolæ certatim; illa vſque minatur,
Et tremefacta comam concuſſo vertice nutat,
Vulneribus donec paulatim euicta ſupremum
Congemuit, traxitque iugis auulſa ruinam.

Ἤριπε δ' ὡς ὅτε τὶς δρῦς ἤριπεν, ἢ ἀχερωΐς,
Ηὲ πίτυς βλωθρὴ, τὴν τ' οὔρεσι τέκτονες ἄνδρες
Εξέταμον πελέκεσσι νεήκεσι, νήϊον εἶναι.

Magno cultu veſter difficultatem abſcidendæ arboreæ molis expreſſit; verum nullo negotio Homerica arbor abſciditur.

Haud ſegnis ſtrato ſurgit Palinurus, & omnes
Explorat ventos, atque auribus aëra captat:
Sidera cuncta notat tacito labentia cælo;
Arcturum, Pleïadaſque, Hyadas, geminoſque triones,

Armatum-

Armatumque auro circumſpicit Oriona.

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
Ἥμενος. οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε,
Πληϊάδας τ᾽ ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην,
Ἄρκτον θ᾽, ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν.
Ἥ τ᾽ αὐτοῦ στρέφεται, καί τ᾽ ὠρίωνα δοκεύει,
Οἴη δ᾽ ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο.

Gubernator qui explorat cælum crebro reflectere ceruicem debet, captando de diuerſis cæli regionibus ſecuritatem ſereni. hoc mire & velut coloribus Maro pinxit. nam quia arcturus iuxta ſeptentrionem eſt, taurus vero in quo hyades ſunt, ſed & orion in regione auſtri ſunt, crebram ceruicis reflexionem in Palinuro ſidera conſulente deſcripſit, Arcturum, *inquit. ecce intuetur partem ſeptentrionis: deinde,* Pleïadaſq; Hyadas. *ecce ad auſtrum flectitur.* geminoſque Triones*: rurſus ad ſeptentriones vertit aſpectum.*

Armatumque auro circumſpicit Oriona.

iterum ſe ad auſtrum reflectit. ſed & verbo circumſpicit, *varietatem ſæpe ſe viciſſim conuertentis oſtendit. Homerus gubernatorem ſuum ſemel inducit intuentem Pleiadas quæ in auſtrali regione ſunt, ſemel Bootem & Arcton quæ ſunt in ſeptentrionali polo.*

Nec tibi diua parens generis nec Dardanus auctor
Perfide; ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus; Hyrcanęq; admorunt vbera tigres.

Νηλεὲς, οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεὺς,
Οὐδὲ Θέτις μήτηρ. γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα.

Plene Vergilius non partionem ſolam, ſicut ille quem ſequebatur, ſed educationem quoque nutricationis tanquam belualem & aſperam criminatur. addit enim de ſuo;

Hircanæque admorunt vbera tigres:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

oniam videlicet in moribus inoleſcendis magnam ſere rtem nutricis ingenium & natura lactis tenet, quæ fuſa tenero & mixta parentum ſemini adhuc recenti hac gemina concretione vnam indolem configurat. nc eſt quod prouidentia naturæ ſimilitudinem nato- m atque gignentium ex ipſo quoque nutricatu præpa- ns fecit cum ipſo partu alimoniæ copiam naſci. nam ſtquam ſanguinis ille opifex in penetralibus ſuis om- corpus effinxit atque aluit, aduentante iam partus mpore idem ad corporis materni ſuperna conſcendens naturam lactis albeſcit, vt recens natis idem ſit altor ui fuerat fabricator. quamobrem non fruſtra creditum t, ſicut valeat ad fingendas corporis atque animi ſimi- tudines vis & natura ſeminis, non ſecus ad eandem m lactis quoque ingenia & proprietates valere. Neq; hominibus id ſolum ſed in pecudibus quoq; animad- erſum. nam ſi ouium lacte hedi aut caprarum agni rſitan alantur, conſtat ferme in his lanam duriorem, illis capillum gigni teneriorem. in arboribus etiam & rugibus ad earum indolem vel detrectandam vel au- endam maior plerunque vis & poteſtas eſt aquarum terrarum quæ alunt, quam ipſius quod iacitur ſemi- is, ac ſæpe videas lætam nitentemq; arborẽ, ſi in locum lterum transferatur, ſucco terræ deterioris elanguiſſe. d criminandos igitur mores defuit Homero, quod Ver- ilius adiecit:

Non tã præcipites biiugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effuſi carcere currus;
Nec ſic immiſſis aurigæ vndantia lora
Concuſſere iugis, proniq; in verbera pendent.
Οἱ δ' ὥς ἐν πεδίῳ τετράοροι ἄρσενες ἵπποι,
Πάντοσ' ἀφορμηθέντες ὑπὸ πληγῇσιν ἱμάσθλης,
Ὑψόσ' ἀειρόμενοι, ῥίμφα πρήσσουσι κέλευθα.

Graius poëta equorum tantũ meminit flagro animante curren-

currentium ; licet dici non poſſit elegantius, quam quod adiecit ὑψόσ' ἀειρόμενοι: *quo expreſſit , quantum natura dare poterat, impetum curſus. verum Maro & currus de carcere ruentes & campos corripiendo præcipites mira celeritate deſcripſit; &, accepto breui ſemine de Homerico flagro, pinxit aurigas concutientes lora vndantia, & pronos in verbera pendentes : nec vllam quadrigarum partem intactam reliquit , vt eſſet illa certaminis plena deſcriptio.*

Magno veluti cum flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis vndantis aëni,
Exſultantque æſtu latices;furit intus aquę vis,
Fumidus atque alte ſpumis exuberat amnis;
Nec jam ſe capit vnda : volat vapor ater ad auras.

Ὡς δὲ λέβης ζεῖ ἔνδον ἐπειγόμενος πυρὶ πολλῷ,
Κνίσην μελδόμενος ἁπαλοτρεφέος σιάλοιο
Πάντοθεν ἀμβολάδην, ὑπὸ δὲ ξύλα κάγκανα κεῖται,
Ὡς τοῦ καλὰ ῥέεθρα πυρὶ φλέγετο. ζέε δ' ὕδωρ.

Græci verſus aëni continent mentionem multo igne ebullientis : & totum ipſum locum hæc verba ornant, πάντοθεν ἀμβολάδην. *nam ſcaturigines ex omni parte emergentes ſic eleganter expreſſit. in Latinis verſibus tota rei pompa deſcripta eſt, ſonus flammæ. & pro hoc quod ille dixerat,* πάντοθεν ἀμβολάδην, exſultant æſtu latices , *& amnem fumidum exuberantem ſpumis atque intus furentem (vnius enim verbi non reperiens ſimilem dignitatem, compenſauit quod deerat copiæ varietate deſcriptionis) adiecit poſt omnia;*

Nec iam ſe capit vnda.

quo expreſſit quod ſemper vſu euenit ſuppoſiti nimietate caloris. Bene ergo ſe habet poëticæ tubæ cultus omnia quæ in hac re eueniunt comprehendens.

Portã,quæ ducis imperio eſt cõmiſſa,recludunt

Freti armis; vltroque inuitant mœnibus hoſtē.
Ipſi intus dextra ac læua pro turribus aſtant
Armati ferro & criſtis capita alta coruſcis.
Quales aëriæ liquentia flumina circum,
Siue Padi ripis, Atheſim ſeu propter amœnum,
Conſurgunt geminæ quercus, intonſaque cælo
Attollunt capita & ſublimi vertice nutant.

Νήπιοι, ἐν δὲ πύλῃσι δύ' ἀνέρας εὗρον ἀρίστους,
Υἷας ὑπερθύμους λαπιθάων αἰχμητάων.
Τὸν μὲν, Πειριθόου υἷα, κρατερὸν Πολυποίτην,
Τὸν δὲ Λεοντῆα, βροτολοιγῷ ἶσον Ἄρηϊ.
Τὼ μὲν ἄρα προπάροιθε πυλάων ὑψηλάων
Ἕστασαν, ὡς ὅτε τε δρύες οὔρεσιν ὑψικάρηνοι,
Αἵτ' ἄνεμον μίμνουσι καὶ ὑετὸν ἤματα πάντα,
Ῥίζῃσιν μεγάλῃσι διηνεκέεσσ' ἀραρυῖαι.
Ὣς ἄρα τὼ χείρεσσι πεποιθότες ἠδὲ βίηφι,
Μίμνον ἐπερχόμενον μέγαν Ἄσιον, οὐδ' ἐφέβοντο.

Græci milites Polipoëtes & Leonteus ſtant pro portis & immobiles Aſium aduenientem hoſtem velut fixæ arbores opperiuntur. Hactenus eſt Græca deſcriptio: verum Vergiliana Bitian & Pandarum portam vltro recludere facit oblaturos hoſti quod per vota quærebat, vt compos caſtrorum fieret; per hoc futurus in hoſtium poteſtate. & geminos heroas modo turres vocat, modo deſcribit luce criſtarum coruſcos. nec arborum, vt ille, ſimilitudinem prætermiſit; ſed vberius eam pulchriuſq; deſcripſit. Nec hoc negauerim cultius à Marone prolatum:

Olli dura quies oculos & ferreus vrguet
Somnus. in æternam clauduntur lumina noctem.

Ὣς ὁ μὲν αὖθι πεσὼν κοιμήσατο χάλκεον ὕπνον.

Cap. XII.

In quibus par vtriuſque poëtæ ſit ſplendor.

IN *aliquibus par pene ſplendor amborum eſt, ut in his;*

----- ſparſit rara vngula rores
Sanguineos, mixtaque cruor calcatur arena.

αἵματι δ' ἄξων
Νέρθεν ἅπας πεπάλακτο, καὶ ἄντυγες αἱ περὶ δίφρον,
Ἃς ἄρ' ἀφ' ἱππείων ὁπλέων ῥαθάμιγγες ἔβαλλον.

----- & luce coruſcus ahena.

Αὐγὴ χαλκείη κορύθων ἀπὸ λαμπομενάων.

quærit pars ſemina flammæ.

Σπέρμα πυρὸς σώζων.

Indum ſanguineo veluti violauerit oſtro
Si quis ebur.

Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ.

Si tangere portus
Infandum caput ac terris adnare neceſſe eſt;
Et ſic fata Iouis poſcunt; hic terminus hæret:
At bello audacis populi vexatus & armis,
Finibus extorris, complexu auulſus Iuli
Auxilium imploret, videatq; indigna ſuorum
Funera; nec, cum ſe ſub leges pacis iniquæ
Tradiderit, regno aut optata luce fruatur;
Sed cadat ante diem mediaque inhumatus harena.

Κλῦθι Ποσείδαον γαιήοχε κυανοχαῖτα.
Εἰ ἐτεόν γε σός εἰμι, πατὴρ δ' ἐμὸς εὔχεαι εἶναι,
Δὸς μὴ Ὀδυσσῆα πτολίπορθον οἴκαδ' ἱκέσθαι,
Υἱὸν Λαέρτεω, Ἰθάκῃ ἔνι οἰκί' ἔχοντα.
Ἀλλ' εἴ οἱ μοῖρ' ἐστὶ φίλους τ' ἰδέειν, καὶ ἱκέσθαι
Οἶκον ἐϋκτίμενον, καὶ ἑὴν ἐς πατρίδα γαῖαν,

Οψὲ κακῶς ἔλθοι, ὀλέσας ἄπο πάντας ἑταίρους,
Νηὸς ἐπ' ἀλλοτρίης; εὕροι δ' ἐν πήματα οἴκῳ.
Proxima Circeę raduntur littora terræ :
Diues inacceſſos vbi Solis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu, tectisque ſuperbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,
Arguto tenues percurrens pectine telas.
Ηϊεν ὄφρα μέγα σπέος ἵκετο, ᾧ ἔνι νύμφη
Ναῖεν ἐϋπλόκαμος· τὴν δ' ἔνδοθι τέτμεν ἐοῦσαν,
Πῦρ μὲν ἐπ' ἐσχαρόφιν μέγα καίετο, τηλόσε δ' ὀδμὴ
Κέδρου τ' εὐκεάτοιο θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει
Δαιομένων. ἡ δ' ἔνδον ἀοιδιάουσ' ὀπὶ καλῇ,
Ιστὸν ἐποιχομένη χρυσείῃ κερκίδ' ὕφαινεν.
Męonio regi , quem ſerua Licinia furtim
Suſtulerat, vetitiſq; ad Troiam miſerat armis.
Βουκολίων δ' ἦν υἱὸς ἀγαυοῦ Λαομέδοντος,
Πρεσβύτατος γενεῇ. σκόπον δέ ἑ γείνατο μήτηρ.
Ille autem exſpirans , Non me , quicunque es,
inulto
Victor nec longum lętabere. te quoque fata
Proſpectant paria, atq; eadẽ mox arua tenebis.
Ad quem ſubridens mixta Mezentius ira:
Nunc morere. aſt de me diuûm pater atque
hominum rex
Viderit.
Αλλο δέ τοι ἐρέω, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσιν,
Οὐθὴν οὐδ' αὐτὸς δηρὸν βέῃ, ἀλλά τοι ἤδη
Αγχι παρέστηκεν θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή,
Χερσὶ δαμέντ' Αχιλῆος ἀμύμονος Αἰακίδαο.
& alibi:
Τὸν καὶ τεθνειῶτα προσηύδα δῖος Αχιλλεύς,
Τέθναθι. κῆρα δ' ἐγὼ τότε δέξομαι, ὁππότε κεν δὴ
Ζεὺς ἐθέλῃ τελέσαι, ἠδ' ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι.
Qualis vbi leporẽ aut cãdẽti corpore Cygnum

Suſtulit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Suſtulit alta petens pedibus Iouis armiger vn-
cis;
Quæſitum aut matri multis balatibus agnum
Martius à ſtabulis rapuit lupus: vndiq; clamor
Tollitur. inuadunt, & foſſas aggere complent.
Οἴμησεν δὲ ἀλεὶς, ὥστ᾽ αἰετὸς ὑψιπετήεις,
Ὅστ᾽ εἶσιν πεδίονδε διὰ νεφέων ἐρεβεννῶν,
Ἀρπάζων ἢ ἄρν᾽ ἀμαλὴν, ἢ πτῶκα λαγωόν.
Ὡς Ἕκτωρ οἴμησε τινάσσων φάσγανον ὀξύ.

Cap. XIII.

In quibus Vergilius Homerici carminis maieſtatem non æquet.

ET *quia non eſt erubeſcendum Vergilio, ſi minorem ſe Homero vel ipſe fateatur, dicam in quibus mihi viſus ſit gracilior auctore.*

Tunc caput orantis nequicquam & multa pa-
rantis
Dicere deturbat terræ, truncumque reliquit.

hi duo verſus de illo translati ſunt:

Φθεγγομένου δ᾽ ἄρα τοῦ γε κάρη κονίῃσιν ἐμίχθη.

vide nimiam celeritatem ſaluo pondere: ad quam non potuit conatus Maronis accedere. In curuli certamine Homerus alterum currum paululum antecedentem & alterum pæne coniunctum ſequendo qua luce ſignauit?

Πνοιῇ δ᾽ Εὐμήλοιο μετάφρενον εὐρέε τ᾽ ὤμω
Θέρμετ᾽, ἐπ᾽ αὐτῷ γὰρ κεφαλὰς καταθέντε πετέσθην.

Humeſcunt ſpumis, flatuque ſequentum.

mirabilior eſt celeritas conſequentis priorem in curſu pedum apud eundem vatem:

Ἴχνια τύπτε πόδεσσι πάρος κόνιν ἀμφιχυθῆναι.

eſt autem huius verſus hic ſenſus: Si per ſolum puluereum forte curratur; vbi pes fuerit de terra à currente

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ſlatus, veſtigium ſine dubio ſignatum videtur, & ...men celerius cogitatione puluis, qui ictu pedis fuerat ...cuſſus, veſtigio ſuperfunditur. ait ergo diuinus poëta ... proximum fuiſſe qui ſequebatur, vt occuparet ante...dentis veſtigium antequam puluis ei ſuperfundere...r. at hic veſter idem ſignificare cupiens quid ait?

Calcemque terit iam calce Diores.

...ide & in hoc Homeri cultum.

Κεῖτ᾽ ἀποδοχμώσας πλατὺν αὐχένα.

...te ait:

Ceruicem inflexam poſuit.

...os quoque verſus, ſi videtur, comparemus.

Ἅρματα δ᾽ ἄλλοτε μὲν χθονὶ πίλνατο πουλυβοτείρῃ
Ἄλλοτε δ᾽ ἀΐξασκε μετήορα.

Iamque humiles iamque elati ſublime viden-
tur
Aëra per tenerum ferri.

Πασάων δ᾽ ὑπὲρ ἥγε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα.

ingrediensque deas ſupereminet omnes.

Ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε. πάρεστέ τε, ἴστε τε πάντα.

Et meminiſtis enim diuæ, & memorare pote-
ſtis.

Clamores ſimul horrendos ad ſidera tollit:
Qualis mugitus fugit cum ſaucius aram
Taurus, & incertam excuſſit ceruice ſecurim.

Αὐτὰρ ὁ θυμὸν ἄϊσθε καὶ ἤρυγεν, ὡς ὅτε ταῦρος
Ἤρυγεν ἑλκόμενος ἑλικώνιον ἀμφὶ ἄνακτα,
Κούρων ἑλκόντων, γάνυται δέ τε τοῖς ἐνοσίχθων.

...nſpecto hic vtriuſque filo quantam diſtantiam depre...endes? Sed nec hoc minus eleganter quod de tauro ad ...acrificium tracto loquens meminit & Apollinis,

ἑλικώνιον ἀμφὶ ἄνακτα.

...ed & Neptuni meminit.

γάνυται δέ τε τοῖς ἐνοσίχθων.

 His

His autem duobus præcipue rem diuinam fieri tauro teſtis eſt ipſe Vergilius.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.
In ſegetē veluti cū flamma furentibus Auſtris
Incidit, aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, ſternit ſata læta boūque labores,
Præcipitesque trahit ſiluas. ſtupet inſcius alto
Accipiens ſonitum ſaxi de vertice paſtor.
Ὡς δ' ὅτε πῦρ ἀΐδηλον ἐν ἀξύλῳ ἐμπέσῃ ὕλῃ.
Πάντῃ τ' εἰλυφόων ἄνεμος φέρει, οἱ δέ τε θάμνοι
Πρόρριζοι πίπτουσιν ἐπειγόμενοι πυρὸς ὁρμῇ. *& alibi:*
Θῦνε γὰρ ἀμπεδίον, ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς
Χειμάρρῳ, ὅς τ' ὦκα ῥέων ἐκέδασε γεφύρας.
Τὸν δ' οὔτ' ἄρ τε γέφυραι ἐεργμέναι ἰσχανόωσιν,
Οὔτ' ἄρα ἕρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων,
Ελθόντ' ἐξαπίνης, ὅτ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος·
Πολλὰ δ' ὑπ' αὐτοῦ ἔργα κατήριπε κάλ' αἰζηῶν·
Ὡς ὑπὸ Τυδεΐδῃ πυκιναὶ κλονέοντο φάλαγγες
Τρώων.

& duas parabolas temerauit vt vnam faceret, trahens hinc ignem inde torrentem, & dignitatem neutrius impleuit.

Aduerſi rupto ceu quondam turbine venti
Confligunt Zephyrusque Notusque & lætus Eois
Eurus equis: ſtridunt ſiluæ; ſæuitque tridenti
Spumeus, atq; imo Nereus ciet æquora fundo.
Ὡς δ' ἄνεμοι δύο πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα,
Βορέης καὶ ζέφυρος, τώ τε Θρήκηθεν ἄητον,
Ελθόντ' ἐξαπίνης, ἄμυδις δέ τε κῦμα κελαινὸν
Κορθύεται, πολλὸν δὲ παρὲξ ἅλα φῦκος ἔχευεν. *& alibi:*
Ὡς δ' Εὖρός τε Νότος τ' ἐριδαίνετον ἀλλήλοιιν
Οὔρεος ἐν βήσσῃς, βαθέην πελεμιζέμεν ὕλην,
Φηγόν τε, μελίην τε, τανύφλοιόν τε κράνειαν,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Αἵτε πρὸς ἀλλήλας ἔβαλον τανυήκεας ὄζους·
Ηχῇ θεσπεσίῃ, πάταγος δέ τε ἀγνυμενάων.
Ως Τρῶες καὶ Αχαιοὶ ἐπ' ἀλλήλοισι θορόντες
Δῄουν, οὐδ' ἕτεροι μνώοντ' ὀλοοῖο φόβοιο.

emet huic vitium, quod ſuperius incurrit, de duabus Græcis parabolis vnum dilucidius conſtruendo.

Proſequitur ſurgens à puppi ventus euntes.
Ημῖν δ' αὖ κατόπισθε νεὸς κυανοπρῴροιο
Ικμενον οὖρον ἵει, πλησίστιον, ἐσθλὸν ἑταῖρον.

quod noſter dixit κατόπισθε νεὼς, veſter ait, ſurgens à puppi, ſatis decore. ſed excellunt epitheta, quæ tot & ſic apta vento noſter impoſuit.

Viſceribus miſerorũ & ſanguine veſcitur atro.
Vidi egomet duo de numero cũ corpora noſtro
Prenſa manu magna medio reſupinus in antro
Frangeret ad ſaxum.
Αλλ' ὅτ' ἀναΐξας ἑτάροις ἐπὶ χεῖρας ἴαλλε.
Σὺν δὲ δύω μάρψας, ὥστε σκύλακας ποτὶ γαίῃ
Κόπτ'. ἐκ δ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέε, δεῦε δὲ γαῖαν.
Τοὺς δὲ διαμελεϊστὶ ταμὼν ὡπλίσσατο δόρπον.
Ησθιε δ' ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, οὐδ' ἀπέλειπεν
Εγκατά τε σάρκας τε καὶ ὀστέα μυελόεντα,
Ημεῖς δὲ κλαίοντες ἀνεσχέθομεν Διὶ χεῖρας,
Σχέτλια ἔργ' ὁρόωντες.

narrationem facti nudam & breuem Maro poſuit; contra Homerus πάθος miſcuit, & dolore narrandi inuidiam crudelitatis æquauit.

Hic & Aloïdas geminos immania vidi
Corpora; qui manibus magnum reſcindere cælum
Aggreſſi, ſuperisque Iouem detrudere regnis.
Ωτόν τ' ἀντίθεον, τηλέκλειτόν τ' Εφιάλτην.
Οὓς δὴ μηκίστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα,
Καὶ πολὺ καλλίστους, μετά γε κλυτὸν Ωρίωνα.

Ἐννέωροι γάρ τοί γε καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν
Εὖρος, ἀτὰρ μῆκός γε γενέσθην ἐννεόργυιοι.
Οἵ ῥα καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν Ὀλύμπῳ
Φυλόπιδα στήσειν πολυάϊκος πολέμοιο.
Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.

Homerus magnitudinem corporum alto latoque dimenſus eſt, & verborum ambitu membra depinxit. veſter ait, immania corpora, *nihilque vlterius adiecit, menſurarum nomina non auſus attingere. ille de conſtruendis montibus conatum inſanæ molitionis expreſſit. hic* aggreſſos reſcindere cælum *dixiſſe contentus eſt. poſtremò locum loco ſi compares, pudendam inuenies differentiam.*

Fluctus vti primo cœpit cum albeſcere ponto:
Paulatim ſeſe tollit mare & altius vndas
Erigit; inde imo conſurgit ad æthera fundo.

Ὡς δ' ὅτ' ἐν αἰγιαλῷ πολυηχέϊ κῦμα θαλάσσης
Ὄρνυτ' ἐπασσύτερον, ζεφύρου ὑποκινήσαντος·
Πόντῳ μέν τὰ πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
Χέρσῳ ῥηγνύμενον, μεγάλα βρέμει, ἀμφὶ δέ τ' ἄκρας
Κυρτὸν ἐὸν κορυφοῦται, ἀποπτύει δ' ἁλὸς ἄχνην.

Ille cum marino motu & litoreos fluctus ab initio deſcribit; hoc iſte præteruolat. deinde quod ait ille,

Πόντῳ μὲν τὰ πρῶτα κορύσσεται.

Maro ad hoc vertit;

Paulatim ſeſe tollit mare.

ille fluctus incremento ſuo ait in ſublime curuatos litoribus illidi, & aſperginem collectæ ſordis exſpuere: quod nulla expreſſius pictura ſignaret. Veſter mare à fundo ad ætherea vſque perducit,

Dixerat; idque ratũ Stygii per flumina fratris,
Per pice torrentes atraque voragine ripas
Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.

Ἦ καὶ

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων.
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον.
Καὶ τὸ κατειβόμενον ςυγὸς ὕδωρ, ὅςτε μέγιςος.
Alibi:

Ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσιν.
Phidias, cum Iouem Olympium ſingeret, interrogatus de quo exemplo diuinam mutuaretur effigiem, reſpondit archetypum Iouis in his ſe tribus Homeri verſibus inueniſſe:

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων.
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον.
Illa de ſuperciliis & crinibus totum ſe Iouis vultum collegiſſe. quod vtrumque videtis à Vergilio prætermiſſum. Sane concuſſum olympum nutus maieſtate non tacuit: iuſiurandum vero ex alio Homeri loco ſumpſit, vt tranſlationis ſterilitas hac adiectione compenſaretur:

Ora puer prima ſignans intonſa iuuenta.
Πρῶτον ὑπηνήτῃ, τοῦ περ χαριεςάτη ἥβη:
Prætermiſſa gratia incipientis pubertatis, τοῦ περ χαριεςάτη ἥβη, minus gratam fecit Latinam deſcriptionem,

Vt fera, quæ denſa venantum ſepta corona,
Contra tela furit, ſeſeque haud neſcia morti
Iniicit, & ſaltu ſupra venabula fertur.
Πηλείδης δ' ἑτέρωθεν ἐναντίον ὦρτο, λέων ὣς
Σίντης, ὅν τε καὶ ἄνδρες ἀποκτάμεναι μεμάασιν,
Ἀγρόμενοι πᾶς δῆμος. ὁ δὲ, πρῶτον μὲν ἀτίζων,
Ἔρχεται, ἀλλ' ὅτε κέν τις ἀρηϊθόων αἰζηῶν
Δουρὶ βάλῃ, ἐάλη τε χανὼν, περὶ τ' ἀφρὸς ὀδόντας
Γίγνεται, ἐν δέ τε οἱ κραδίῃ ςένει ἄλκιμον ἦτορ,
Οὐρῇ δὲ πλευράς τε καὶ ἰσχία ἀμφοτέρωθεν
Μαςίεται, ἑὲ δ' αὐτὸν ἐποτρύνει μαχέσασθαι.
Γλαυκιόων δ' ἰθὺς φέρεται μένει, ἤν τινα πέφνῃ

Ἀνδρῶν ἢ αὐτὸς φθίεται πρώτῳ ἐν ὁμίλῳ·
Ὡς ἀχιλῆϊ ὤτρυνε μένος καὶ θυμὸς ἀγήνωρ
Ἀντίον ἐλθέμεναι μεγαλήτορος αἰνείαο·

Videtis in anguſtum Latinam parabolam ſic eſſe contractam, vt nihil poſſit eſſe ieiunius: Græcam contra & verborum & rerum copia pompam veræ venationis impleſſe? In tanta ergo differentia pæne erubeſcendum eſt comparare.

Haud aliter Troianæ acies aciesque Latinæ
Concurrunt: hæret pede pes, denſusq; viro vir.
Ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.

quanta ſit differentia vtriuſque loci lectori æſtimandum relinquo.

Vtq; volans alte raptum cum fulua draconem
Fert aquila, implicuitque pedes, atque vnguibus hæſit:
Saucius at ſerpens ſinuoſa volumina verſat,
Arrectisque horret ſquamis & ſibilat ore
Arduus inſurgens, illa haud minus vrget obunco
Luctantem roſtro, ſimul æthera verberat alis.
Ὄρνις γάρ σφιν ἐπῆλθε περησέμεναι μεμαῶσιν,
Αἰετὸς ὑψιπέτης, ἐπ' ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων.
Φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον,
Ζωὸν ἔτ' ἀσπαίροντα, καὶ οὔπω λήθετο χάρμης.
Κόψε γὰρ αὐτὸν ἔχοντα κατὰ στῆθος παρὰ δειρὴν
Ἰδνωθεὶς ὀπίσω. ὁ δ' ἀπὸ ἕθεν ἧκε χαμᾶζε,
Ἀλγήσας ὀδύνῃσι, μέσῳ δ' ἐνὶ κάββαλ' ὁμίλῳ·
Αὐτὸς δὲ κλάγξας πέτετο πνοιῇσ' ἀνέμοιο.

Vergilius ſolam aquilæ prædam refert nec Homericæ aquilæ omen aduertit; quæ & ſiniſtra veniens vincẽtium prohibebat acceſſum, & accepto à captiuo ſerpente morſu prædam dolore deiecit; factoque tripudio ſoliſtimo cum clamore dolorem teſtante præteruolat. quibus omnibus

mnibus victoriæ prævaricatio ſignificabatur. His præ-
rmiſſis, quæ animam parabolæ dabant, velut exani-
um in Latinis verſibus corpus remanſit.

Parua metu primo mox ſeſe attollit in auras,
Ingrediturque ſolum, & caput inter nubila
condit.

Ητ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Iomerus ἔριν, hoc eſt, contentionem à paruo dixit in-
pere, & poſtea in incrementum ad cælum vſque ſub-
eſcere. hoc idem Maro de fama dixit ſed incongrue.
eque enim æqua ſunt augmenta contentionis & famæ.
uia contentio, etſi vſque ad mutuas vaſtationes ac
ella proceſſerit, adhuc contentio eſt & manet ipſa quæ
euit: fama vero cum in immenſum prodit fama eſſe
im deſinit; & fit notio rei iam cognitæ. quis enim iam
amam vocet cum res aliqua à terra in cælum nota ſit?
einde nec ipſam hyperbolen potuit æquare. ille cœlum
ixit, hic auras & nubila. Hæc autem ratio fuit non
quandi omnia quæ ab auctore tranſcripſit, quod in om-
i operis ſui parte alicuius Homerici loci imitationem
olebat inſerere; nec tamen humanis viribus illam diui-
itatem vbique poterat æquare: vt in illo loco, quem
olo omnium noſtrum iudicio in commune penſari. Mi-
erua Diomedi ſuo pugnanti duntaxat flammarum
ddit ardorem: & inter hoſtium cædes fulgor capitis vel
rmorum pro milite minatur.

Δαῖε οἱ ἐκ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ.

Hoc miratus ſupra modum Vergilius immodice eſt
vſus. modo enim ita de Turno dicit;

Tremunt ſub vertice criſtæ
Sanguineę, clypeoq; micantia fulmina mittunt.

modo idem ponit de Ænea:

Ardet apex capiti, criſtiſque ac vertice flamma
Funditur,

Funditur, & vaſtos vmbo vomit æreus ignis.

Quod quam importune poſitum ſit hinc apparet, quod necdum pugnabat Æneas, ſed tantum in naui veniens apparebat. alio loco:

Cui triplici crinita iuba galea alta Chimæram
Suſtinet Ætneos efflantem faucibus ignis.

quid? quod Æneas recens allatis armis à Vulcano & in terra poſitis miratur

Terribilẽ criſtis galeam flãmaſq; vomentem?

Vultis aliam fruendi auiditatem videre. loci huius, cuius ſupra meminimus, fulgore correptus,

Η καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων.
Αμβροσίαι δ' ἄρα χαῖται ἐπεῤῥώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον.

ſero voluit loquenti Ioui aſſignare parem reuerentiam. nam cum & in primo volumine, & in quarto, & in nono loquatur quædem Iupiter ſine tumultu, denique poſt Iunonis & Veneris iurgium infit. eo dicente,

Deum domus alta ſileſcit;
Et tremefacta ſolo tellus, ſilet arduus æther.
Tum Zephyri poſuere. premit placida æquora pontus.

tanquam non idem ſit, qui locutus ſit paulo ante ſine vllo mundi totius obſequio. Similis importunitas eſt in eiuſdem Iouis lance, quam ex illo loco ſumpſit:

Καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.

nam cum iam de Turno prædixiſſet Iuno,

Nunc iuuenẽ imparibus video cõcurrere fatis,
Parcarumque dies & lux inimica propinquat;

manifeſtumque eſſet Turnum vtique periturum; ſero tamen

Iuppiter ipſe duas æquato examine lances
Suſtinet, & fata imponit diuerſa duorum.

Sed hæc & alia ignoſcenda Vergilio, qui ſtudii circa

Homerum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Homerum nimietate excedit modum. & re vera non terat non in aliquibus minor videri, qui per omnem eſim ſuam hoc vno eſt præcipue vſus archetypo. acri- r enim in Homerum oculos intendit, vt æmularetur n modo magnitudinem ſed & ſimplicitatem & præ- ntiam orationis & tacitam maieſtatem. hinc diuerſa- m inter heroas ſuos perſonarum varia magnificatio; nc deorum interpoſitio; hinc auctoritas fabuloſorum; nc affectuum naturalis expreſſio; hinc monumento- m perſecutio; hinc parabolarum exaggeratio: hinc rrentis orationis ſonitus; hinc rerum ſingularum cum lendore faſtigium.

Cap. XIV.

n tantum Vergilio dulcem fuiſſe imitationem Homeri, vt vitia quoque nonnulla æmulari voluerit. Tum quantopere illius ſit imitatus epitheta, cæteraque quæ gratiorem reddunt orationem.

ADEO *autem Vergilio Homeri dulcis imitatio eſt, vt & in verſibus vitia, quæ à nonnullis impe- te reprehenduntur, imitatus ſit, eos dico quos Græci ocant* ἀκεφάλους, λαγαρούς, ὑπερκαταληκτικούς. *quos hic quo- ue Homericum ſtylum approbans non refugit: vt ſunt pud ipſum,* ἀκέφαλοι: Arietat in portis.

Parietibus textum cæcis iter.

& ſimilia. Λαγαροὶ *autem, qui in medio verſu breues yllabas pro longis habent;*

& duros obice poſtes.

Conſiliũ ipſe pater & magna incepta Latinus.

ὑπερκαταληκτικοὶ *ſyllaba longiores ſunt;*

Quin protinus omnia:

Vulcano decoquit humorem. *&,*

Spumas

Spumas miſcent argenti viuaque ſulphura. *&:*
Arbutus horrida.

Sunt apud Homerum verſus vulſis ac raſis ſimiles & nihil differentes ab vſu loquendi. hos quoque tamquam heroïce incomptos adamauit:

Ἵππους δ’ ξανθὰς ἑκατὸν, καὶ πεντήκοντα
Θηλείας πάσας.

Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.
Nudus in ignota Palinure iacebis harena.

Sunt amœnæ repetitiones, quas non fugit: vt;

Pan etiam Arcadia mecum ſi iudice certet,
Pan etiam Arcadia dicet ſe judice victum.

Homerica quoque epitheta quantum ſit admiratus, imitando confeſſus eſt, Μοιρηγενὲς ὀλβιοδαίμων. Χαλκεοθωρήκων. Ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι. Θωρήκων νεοσμήκτων. Κυανοχαίταν. Ἐνοσίχθων. Ἐννοσίγαιος. Νεφεληγερέταο. Οὔρεά τε σκιόεντα, θάλασσά τε ἠχήεσσα. Κυανόχροες; *& mille talium vocabulorum; quibus velut ſideribus micat diuini carminis variata maieſtas. Ad hæc à veſtro reſpondetur,* maleſuada fames, auricomi rami, centumgeminus Briareus. *adde &* fumiferam noctem, *& quicquid in ſingulis pæne verſibus diligens lector agnoſcit. Sæpe Homerus inter narrandum velut ad aliquem dirigit orationem:*

Φαίης κεν ζάκοτόν τινα ἔμμεναι ἄφρονά θ’ αὔτως.
Ἔνθ’ οὐκ ἂν βρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον.

nec hoc Vergilius prætermiſit:

Migrantes cernas totaque ex vrbe ruentes.
totumque inſtructo Marte videres
Feruere Leucaten. *&:*
Pelago credas innare reuulſas
Cycladas: *&:*
ſtudio incaſſum videas geſtire lauandi.

item diuinus ille vates res vel paulo vel multo ante tranſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

nſactas oportune ad narrationis ſuæ ſeriem reuocat; & hiſtoricum ſtylum vitet non per ordinem diri-do quæ geſta ſunt, nec tamen præteritorum nobis no-nem ſubtrahat. Theben Aſiæ ciuitatem aliaſque rimas Achilles antequam iraſceretur euerterat. ſed meri opus ab Achillis ira ſumpſit exordium. ne igi-ignoraremus quæ prius geſta ſunt, fit eorum tempe-ua narratio:

Ὠιχόμεθ' ἐς Θήβην ἱερὴν πόλιν Ἠετίωνος,
Τὴν δὲ διεπράθομέν τε, καὶ ἤγομεν ἐνθάδε πάντα.

alibi:

Δώδεκα δὴ σὺν νηυσὶ πόληας ἀλάπαξ' ἀνθρώπων.
Πεζὸς δ' ἕνδεκά φημι κατὰ Τροίην ἐρίβωλον.

m ne ignoraremus quo duce claſſis Græcorum igno-n ſibi Troiæ litus inuenerit, cum de Calchante que-etur, ait:

Καὶ νήεσσ' ἡγήσατ' Ἀχαιῶν Ἴλιον εἴσω
Ἣν διὰ μαντοσύνην, τήν οἱ πόρε Φοῖβος Ἀπόλλων.

ipſe Calchas narrat omen, quod Græcis nauigantibus ſerpente paſſerum populatore contigerit. ex quo de-ntiatium eſt exercitum annos decem in hoſtico futu-m. alio loco ſenex, id eſt, referendis fabulis amica & uax ætas, res refert vetuſtas.

Ἤδη γάρ ποτ' ἐγὼ καὶ ἀρείοσιν ἠέπερ ὑμῖν
Ἀνδράσιν ὡμίλησα.

reliqua. & alibi.

Εἴθ' ὣς ἡβώοιμι, βίη δέ μοι ἔμπεδος εἴη.

ſequentia. Vergilius omne hoc genus pulcherrime nulatus eſt.

Nam memini Heſionæ viſentem regna ſororis
Laomedontiadem Priamum. *&:*
Atque equidẽ Teucrũ memini Sidona venire.

:

Qualis erã cum primã aciem Præneſte ſub ipſa
Straui.

Straui.

& de furto vel pœna Caci tota narratio. nec vetuſtiſſima tacuit, quin & ipſa notitiæ noſtræ auctoris ſui imitator ingereret:

Namque ferunt luctu Cygnum Phaëthontis amati.

& ſimilia.

CAP. XV.

Quæ diuerſitas catalogorum ſit apud Vergilium & Homerum.

VBI *vero enumerantur auxilia, quem Græci catalogum vocant, eundem auctorem ſuum conatus imitari, in nonnullis paululum à grauitate Homerica deuiauit. primum quod Homerus prætermiſſis Athenis ac Lacedæmone vel ipſis Mycenis, vnde erat rector exercitus, Bœotiam in catalogi ſui capite locauit, non ob loci aliquam dignitatem, ſed notiſſimum promontorium ad exordium ſibi enumerationis elegit. vnde progrediens modo mediterranea modo maritima iuncta deſcribit. inde rurſus ad vtrumque ſitum cohærentium locorum diſciplina deſcribentis velut iter agentis accedit, nec ullo ſaltu cohærentiam regionum in libro ſuo hiare permittit; ſed obuiandi more procedens redit vnde digreſſus eſt & ita finitur quicquid enumeratio eius amplectitur. contra Vergilius nullum in commemorandis regionibus ordinem ſeruat, ſed locorum ſeriem ſaltibus lacerat. adducit primum Cluſio & Coſis Maſſicum. Abas hunc ſequitur manu Populoniæ Iluæque comitatus. poſt hos Aſilan miſerunt Piſæ. quæ in quam longinqua ſint Etruriæ parte, notius eſt quam vt annotandum ſit. inde mox redit Cære & Pyrgos, & Grauiſcas, loca vrbi proxima, quibus ducem Aſturem dedit. hinc*

rapit

capit illum Cinirus ad Liguriam, Ocnus Mantuam. Sed nec in catalogo auxiliorum Turni ſi velis ſitum locorum mente percurrere inuenies illum continentiam regionum ſecutum. deinde Homerus omnes, quos in catalogo numerat, etiam pugnantes vel proſpera vel ſiniſtra ſorte commemorat: &, cum vult dicere occiſos quos catalogo non inſeruit, non hominis ſed multitudinis nomen inducit: & quotiens multam necem ſignificare vult, meſſem hominum factam eſſe dicit; nulli certum nomen facile extra catalogum vel addens in acie vel detrahens. Sed Maro noſter anxietatem huius obſeruationis omiſit. nam & in catalogo nominatos præterit in bello, & alios nominat ante non dictos. ſub Maſſico duce mille manus iuuenum veniſſe dixit,

qui mœnia Cluſi,
Quique Coſas liquere.

deinde Turnus naui fugit,

Qua rex Cluſinis aduectus Oſinius oris;

quem Oſinium nunquam antea nominauit. & nunc ineptum eſt regem ſub Maſſico militare. Præterea nec Maſſicus nec Oſinius in bello penitus apparent. ſed & illi quos dicit,

fortemque Gyam, fortemque Sereſtum,
pulcher *quoque* Equicolus, *&*,
Mauortius Hæmon, *&*,
fortiſſimus Vmbro, *&*,
Virbius Hippolyti proles pulcherrima bello,

nullum locum inter pugnantium agmina vel glorioſa vel turpi commemoratione meruerunt. Aſtur itemque Cupauo & Cygnus. inſignes Cygni Phaëthontisque fabulis nullam pugnæ operam præſtant; cum Aleſus & Sarato ignotiſſimi pugnent, & Atinas ante non dictus. deinde in his quos nominat fit ſæpe apud ipſum incauta confuſio. in nono Corinæum ſternit Aſilas.

deinde in duodecimo Ebuſum Corinæus interficit.

Obuius ambuſtum torrem Corinæus ab ara
Corripit, & venienti Ebuſo plagamque ferenti
Occupat os.

ſic & Numam, quem Niſus occidit, poſtea Æneas perſequitur, Fortemque Numam.
Camertem in decimo Æneas ſternit. at in vndecimo,

Iuturna formam aſſimulata Camertæ.

Clorea in vndecimo occidit Camilla, in duodecimo Turnus. Palinurus Iaſides & Iapix Iaſides quæro an fratres ſint. Hyrtacides eſt Hippocoon, & rurſus

Hyrtacides Corinæum ſternit Aſilas.

ſed potuerunt duo vnum nomen habuiſſe. Vbi eſt illa in his caſibus Homeri cautio? apud quem cum duo Aiaces ſint, modo dicit, τελαμώνιος Αἴας; *modo*

οἰλῆος ταχὺς Αἴας.

item alio: ἶσον θυμὸν ἔχοντε ὁμώνυμοι.

Nec deſinit quos iungit nomine, inſignibus ſeparare; ne cogatur lector ſuſpiciones de varietate appellationis agitare. deinde in catalogo ſuo curauit Vergilius vitare faſtidium; quod Homerus alia ratione non cauit, eadem figura ſæpe repetita.

οἳ δ' ἀσπληδόν' ἔναιον.
οἳ δ' εὔβοιαν ἔχον.
οἵ τ' ἄργος τ' εἶχον
οἳ τ' εἶχον κοίλην λακεδαίμονα κητώεσσαν.

Hic autem variat velut dedecus aut crimen vitans repetitionem.

Primus init bellum Tyrrhenis Aſper ab oris.
Filius huic iuxta Lauſus.
Poſt hos inſignem fama per gramina currum.
Tum gemini fratres.
Nec Prænestinæ fundator.
At Meſapus equûm domitor.

Ecce

Ecce Sabinorum priſco de ſanguine.
Hic Agamemnonius.
Et te montoſæ.
Quin & Marrubia venit de gente ſacerdos.
Ibat & Hippolyti proles.

Has copias fortaſſe putat aliquis diuinæ illi ſimplicitati præferendas. ſed neſcio quo modo Homerum repetitio illa vnice decet; & eſt genio antiqui poëtæ digna, enumerationique conueniens: quod in loco mera nomina relaturus non incuruauit ſe, neque minute torſit deducendo ſtylum per ſingulorum varietates; ſed ſtat in conſuetudine percenſentium tamquam per aciem diſpoſitos enumerans. quod non aliis quam numerorum ſit vocabulis. & tamen egregie vbi oportet de nominibus ducum variat.

Αὐτὰρ φωκήων χέδιος καὶ ἐπίστροφος ἦρχον.
Λοκρῶν δ' ἡγεμόνευεν Οϊλῆος ταχὺς Αἴας.
Νιρεὺς δ' αἰσύμνηθεν ἄγεν τρεῖς νῆας εἴσας.

Illam vero enumerationis congeſtionem apud Homerum Maro admiratus ita expreſſit, vt pæne eum dixerim elegantius tranſtuliſſe.

Οἳ κνωσσόν τ' εἶχον, γόρτυνά τε τειχιόεσσαν
Λύκτον μίλητόν τε καὶ ἀργινόεντα λύκαστον
Φαιστόν τε.

Et ſimilia. ad quod exemplum illa Vergiliana ſunt:

Agmina denſentur campis, Argiuaque pubes,
Auruncæq; manus, Rutuli, veteresque Sicani,
Stant Gauranæ acies & picti ſcuta Labici:
Qui ſaltus Tiberine tuos ſacrumque Numici
Litus arant, Rutulosque exercent vomere colles,
Circæumque iugum: quis Iupiter Anxuris aruis
Præſidet, &c.

CAP. XVI.

Quæ in vtriuſque catalogis ſimilitudo, quam crebræ apud vtrumque ſententiæ. Tum in quibus ſiue caſu ſiue ſponte ab Homero Vergilius deſciſcat, & in quibus imitationem ipſam diſſimulet.

VTERQVE *in catalogo ſuo poſt difficilium rerum vel nominum narrationem infert fabulam cum verſibus amœnioribus, vt lectoris animus recreetur. Homerus inter enumeranda regionum & urbium nomina facit locum fabulis quæ horrorem ſatietatis excludant.*

Οἳ δὲ Πύλον τ' ἐνέμοντο, καὶ Ἀρήνην ἐρατεινὴν,
Καὶ Θρύον Ἀλφειοῖο πόρον, καὶ ἐΰκτιτον Αἰπυ,
Καὶ Κυπαρισσήεντα, καὶ Ἀμφιγένειαν ἔναιον,
Καὶ Πτελεὸν, καὶ Ἕλος, καὶ Δώριον, ἔνθά τε Μοῦσαι
Ἀντόμεναι, Θάμυριν τὸν Θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς,
Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ' Εὐρύτου Οἰχαλιῆος.
Στεῦτο γὰρ εὐχόμενος νικησέμεν, εἴπερ ἂν αὐταὶ
Μοῦσαι ἀείδοιεν κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο·
Αἱ δὲ, χολωσάμεναι, πηρὸν θέσαν, αὐτὰρ ἀοιδὴν
Θεσπεσίην ἀφέλοντο, καὶ ἐκλέλαθον κιθαριστύν. *& alibi:*
Τῶν μὲν Τληπόλεμος δουρικλυτὸς ἡγεμόνευεν
Ὃν τέκεν Ἀστυόχεια βίῃ Ἡρακληείῃ,
Τὴν ἄγετ' ἐξ Ἐφύρης ποταμοῦ ἄπο Σελλήεντος,
Πέρσας ἄστεα πολλὰ διοτρεφέων αἰζηῶν.
Τληπόλεμος δ' ἐπεὶ οὖν τράφ' ἐνὶ μεγάρῳ ἐϋπήκτῳ
Αὐτίκα πατρὸς ἑοῖο φίλον μήτρωα κατέκτα
Ἤδη γηράσκοντα Λικύμνιον, ὄζον Ἄρηος.

& reliqua, quibus protraxit jucunditatem. Vergilius in hoc ſecutus auctorem modo in priore catalogo modo, de Auentino, modo de Hippolyto fabulatur; in ſecundo

ygnus ei fabula eſt. & ſic amœnitas intertexta faſti-
io narrationum medetur. In omnibus vero Georgico-
um libris hoc idem ſumma cum elegantia fecit. nam
oſt præcepta, quæ natura res dura eſt, vt legentis ani-
um vel auditum nouaret, ſingulos libros acciti extrin-
cus argumenti interpoſitione concluſit, primum de ſi-
nis tempeſtatũ, de laudatione ruſticæ vitæ ſecundum;
& tertius deſinit in peſtilentiam pecorum. quarti finis
ſt de Orpheo & Ariſteo non otioſa narratio. ita in
mni opere Maronis Homerica lucet imitatio. Home-
us omnem poëſim ſuam ita ſententiis farſit, vt ſingulæ
ius ἀποφθέγματα vicem prouerbiorum in omnium ore
ungantur.

Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντα θεοὶ δόσαν ἀνθρώποισι.
Χρὴ ξεῖνον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν.
Μέζον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄεισεν.
Οἱ πλέονες κακίους.
Δειλαί τοι δειλῶν τε καὶ ἐγγύαι ἐγγυάασθαι.
Ἄφρων δ' ὅσκ' ἐθέλοι πρὸς κρείσσονας ἀντιφερίζειν.

& alia plurima quæ ſententialiter proferuntur. nec hæc
apud Vergilium fruſtra deſideraueris:

Non omnia poſſumus omnes.
Omnia vincit amor.
Labor omnia vincit Improbus.
Vſque adeóne mori miſerum eſt?
Stat ſua cuique dies.
Dolus an virtus quis in hoſte requirit?
Et quid quæque ferat regio & quid quæque recuſet.
Auri ſacra fames.

&, ne obtundam nota referendo, mille ſententiarum ta-
lium aut in ore ſunt ſingulorum aut obuiæ intentioni le-
gentis occurrunt. In nonnullis ab Homerica ſecta haud
ſcio caſune an ſponte deſciſcit. Fortunã Homerus neſcire

maluit, & ſoli deo quem μοῖραν *vocat omnia regenda committit; adeo vt hoc vocabulum* τύχη *in nulla parte Homerici voluminis nominetur. contra Vergilius non ſolum nouit & meminit, ſed omnipotentiam quoque eidem tribuit; quam & philoſophi qui eam nominant nihil ſua vi poſſe, ſed decreti ſiue prouidentiæ miniſtram eſſe voluerunt. & in fabulis ſeu in hiſtoriis nonnumquam idem facit. Ægeon apud Homerum auxilio eſt Ioui. hunc contra Iouem armant verſus Maronis. Eumedes Dolonis proles bello præclara animo manibuſque parentem refert; cum apud Homerum Dolon imbellis ſit. nullam commemorationem de Iudicio Paridis Homerus admittit. idem vates Ganymedem non vt Iunonis pelicem à Ioue raptum, ſed Iouialium poculorum miniſtrum in cælum à diis aſcitum refert, velut* θεοπρεπῶς. *Vergilius tantam deam, quod cuiuis de honeſtis feminæ deforme eſt, velut ſpecie victam Paride iudicante doluiſſe, & propter catamiti pelicatum totam gentem eius vexaſſe commemorat. Interdum ſic auctorem ſuum diſſimulanter imitatur, vt loci inde deſcripti ſolam diſpoſitionem mutet, & faciat velut aliud videri. Homerus ingenti ſpiritu ex perturbatione terræ ipſum Ditem patrem territum proſilire, & exclamare quodammodo facit.*

Δεινὸν δ' ἐβρόντησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
Ὑψόθεν. αὐτὰρ ἔνερθε Ποσειδάων ἐτίναξε
Γαῖαν ἀπειρεσίην, ὀρέων τ' αἰπεινὰ κάρηνα.
Πάντες δ' ἐσείοντο πόδες πολυπιδάκου Ἴδης,
Καὶ κορυφαί· Τρώων τε πόλις καὶ νῆες Ἀχαιῶν
Ἔδδεισεν δ' ὑπένερθεν ἄναξ ἐνέρων Ἀϊδωνεύς,
Δείσας δ', ἐκ θρόνου ἆλτο, καὶ ἴαχε μή οἱ ὕπερθε
Γαῖαν ἀναρρήξειε Ποσειδάων ἐνοσίχθων.
Οἰκία δὲ θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισι φανείη
Σμερδαλέ' ἀρώεντα, τά τε στυγέουσι θεοί περ.

Hoc

Hoc Maro non narrationis ſed parabolæ loco poſuit vt aliud eſſe videretur;

Non ſecus ac ſi qua penitus vi terra dehiſcens
Infernas reſeret ſedes, & regna recludat
Pallida, diis inuiſa, ſuperq; immane barathrum
Cernatur, trepidentq; immiſſo lumine Manes.

Hoc quoque diſſimulando ſurripuit. nam cum ille dixiſſet deos ſine labore viuere, θεοὶ ῥεῖα ζώοντες*: hoc idem dixit occultiſſime;*

Di Iouis in tectis caſum miſerantur inanem
Amborum, & tantos mortalibus eſſe labores.

quibus ipſi ſcilicet carent.

CAP. XVII.

Non ſatis apte Vergilium feciſſe initium belli inter Troianos & Latinos. Inde, quæ ex Apollonio & Pindaro traduxerit: quamque Græcorum cum vocabulis tum inflexione etiam ſit delectatus.

QVID *Vergilio contulerit Homerus hinc maxime liquet, quod vbi rerum neceſſitas exegit à Marone diſpoſitionem inchoandi belli quam non habuit Homerus (quippe qui Achillis iram exordium ſibi fecerit, quæ decimo demum belli anno contigit) laborauit ad rei nouæ partum; ceruum fortuito ſaucium fecit cauſam tumultus. ſed vbi vidit hoc leue nimiſque puerile, dolorem auxit agreſtium, vt impetus eorum ſufficeret ad bellum. Sed nec ſeruos Latini & maxime ſtabulo regio curantes, atque ideo quid fœderis cũ Troianis Latinus icerit ex muneribus equorum & currus iugalis non ignorantes, bellum generi deum oportebat inferre. quid igitur? deorum maxima deducitur è cælo, & maxima Furiarum de tartaris adſciſcitur: ſpargun-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tur angues velut in ſcena parturientes furorem: regina non ſolum de penetralibus reuerentiæ matronalis educitur, ſed & per vrbem mediam cogitur facere diſcurſus: nec hoc contenta ſiluas petit, accitis reliquis matribus in ſocietatem furoris. Bacchatur chorus quondam pudicus, & orgia inſana celebrantur. quid plura? Maluiſſem Maronem & in hac parte apud auctorem ſuum, vel apud quemlibet Græcorum alium, quod ſequeretur habuiſſe. Alium *non fruſtra dixi: quia non de vnius racemis vindemiam ſibi fecit: ſed bene in rem ſuam vertit quicquid vbicumque inuenit imitandum: adeo, vt de Argonauticorum quarto, quorum ſcriptor eſt Apollonius, librum AEneidos ſuæ quartum totum pæne formauerit ad Didonem vel AEnean amatoriam continentiam Medeæ circa Iaſonem transferendo. quod ita elegantius auctore digeſſit; vt fabula laſciuientis Didonis, quam falſam nouit vniuerſitas, per tot tamen ſæcula ſpeciem veritatis obtineat, & ita pro vero per ora omnium volitet, vt pictores fictoreſque, & qui figmentis liciorum contextas imitantur effigies, hac materia vel maxime in efficiendis ſimulacris tamquam vnico argumento decoris vtantur: nec minus hiſtrionum perpetuis & geſtibus & cantibus celebretur. tantum valuit pulchritudo narrandi, vt omnes Phœniſſæ caſtitatis conſcii nec ignari manum ſibi inieciſſe reginam, ne pateretur damnum pudoris, conniueant tamen fabulæ; & intra conſcientiam veri fidem prementes malint pro vero celebrari, quod pectoribus humanis dulcedo fingentis infudit. Videamus vtrum attigerit & Pindarum, quem Flaccus imitationi inacceſſum fatetur. & minuta quidem atque rorantia, quæ inde ſubtraxit, relinquo. vnum vero locum, quem tentauit ex integro pene tranſcribere, volo communicare vobiſcum: quia dignus eſt vt eum velimus altius intueri. Cum Pindari carmen, quod*

uod de natura atque flagrantia montis Ætnæ compo-tum eſt, æmulari vellet: eiuſmodi ſententias & verba olitus eſt, vt Pindaro quoque ipſo, qui nimis opima & ingui facundia exiſtimatus eſt, inſolentior hoc qui-em in loco tumidiorque ſit. atque vti voſmetipſos eius, uod dico, arbitros faciam, carmen Pindari quod eſt iper monte Ætna, quantulum mihi eſt memoriæ, di-am.

Τᾶς ἐρεύγονται μὲν ἀπλά-
του πυρὸς ἁγνόταται
Ἐκ μυχῶν παγαί. ποταμοὶ
Δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
Αἴθων', ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτρας
Φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ.
Κεῖνο δ' ἁφαίστοιο κρουνοὺς, ἑρπετὸν
Δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει, τέρας μὲν θαυμάσιον προσιδέ-
σθαι, θαῦμα δὲ καὶ παριόν-
των ἀκοῦσαι.

Audite nunc Vergilii verſus, vt inchoaſſe eum verius uam perfeciſſe dicatis:

Portus ab acceſſu ventorũ immotus & ingens
Ipſe: ſed horrificis iuxta tonat Ætna ruinis,
Interdumq; atrã prorumpit ad æthera nubem
Turbine fumantem piceo & candente fauilla;
Attollitque globos flammarũ & ſidera lambit.
Interdum ſcopulos auulſaque viſcera montis
Erigit eructans, liquefactaque ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat, fundoque exæſtuat imo.

In principio Pindarus veritati obſecutus dixit quod res rat quodque illic oculis deprehenditur, interdiu fumare Ætnam, noctu flammigare. Vergilius autem dum

in ſtrepitu ſonituque verborum conquirendo laborauit vtrumque tempus nulla diſcretione facta confudit. atque ille Græcus quidem fontes imitus ignis eructare & fluere amnes fumi & flammarum fulua & tortuoſa volumina in plagas maris ferre quaſi quoſdam igneos angues luculente dixit. at hic veſter atram nubem turbine piceo & fauilla fumante, ῥόον καπνοῦ αἴθωνα, *interpretari volens craſſe & immodice congeſſit; globos quoque flammarum, quod ille* κρουνοὺς *dixerat, duriter poſuit &* ἀκύρως. *hoc vero vel inenarrabile eſt, quod nubem atram fumare dixit turbine piceo & fauilla candente. non enim fumare ſolent neque atra eſſe quæ ſunt candentia; niſi forte* candente *dixit peruulgate & improprie pro feruenti, non pro relucenti. nam candens ſcilicet à candore dictum non à calore. Quod autem ſcopulos eructari & erigi, eoſdemque ipſos ſtatim liquefieri & gemere atque glomerari ſub auras dixit, hoc nec à Pindaro ſcriptum nec vnquam fando auditum, & omnium quæ monſtra dicuntur monſtruoſiſſimum eſt.*

Poſtremo Graiæ linguæ quam ſe libenter addixerit de crebris quæ vſurpat vocabulis æſtimate.

dius Vlyſſes.
ſpelæa ferarum.
dædala tecta.
Rhodopeïæ arces.
altaque Panchæa.
Atque Getæ, atque Hebrus, & Actias Orithyia.

&:

Thyas vbi audito ſtimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnusque vocat clamore Cytheron.

&:

Non tibi Tyndaridis facies inuiſa Lacænæ. *&:*
Ferte ſimul Faunique pedem Dryadeſque puellæ. *&:*

Hinc

Hinc atque hinc glomerantur Oreades. *&c:*
Pars pedibus plaudunt choreas. *&c:*
Mileſia vellera nymphæ
Carpebant hyali ſaturo fucata colore. *&c:*
Drymoq; Xanthoq; Lygeaq; Phyllodoceque
Niſeque Spioque Thaliaq; Cymodoceque. *&c:*
Alcandrumque Haliumq; Noëmonaque Prytaninque. *&c:*
Amphion Dircæus in Actæo Aracintho
Et ſenior Glauci chorus, Inouſque Palęmon.

Verſus eſt Parthenii, quo grammatico in Græcis Vergilius vſus eſt:

Γλαύκῳ ϗ νηρεῖ ϗ ἰνώῳ μελικέρτῃ. *hic ait:*
Glauco, & Panopeæ & Inoo Melicertæ. *&c:*
Tritonesque citi. *&c:*
immania cete.

Adeo autem & declinationibus Græcis delectatur vt Mneſthea *dixerit pro* Mneſtheum. *ſicut ipſe alibi:* Nec fratre Mneſtheo. *& pro* Orpheo *dicere maluerit* Orphi *Græce declinando: vt;*

Orphi Calliopea, Lino formoſus Apollo. *&c:*
Vidimus ô ciues Diomeden.

& talium nominum accuſatiuus Græcus eſt in en *deſinens. nam ſi quis eum putat Latine dixiſſe Diomedem; ſanitas metri in verſu deſiderabitur. denique omnia carmina ſua Græce maluit inſcribere;* Bucolica, Georgica, Æneis. *cuius nominis figuratio à regula Latinitatis aliena eſt.*

CAP. XVIII.

Quæ Vergilius tam occulte à Gręcis traduxerit, vt vix vnde ducta ſint poſſit agnoſci.

SED *de his hactenus: quorum plura omnibus, aliqua nonnullis Romanorum nota ſunt. ad illa venio, quæ de Græ-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

de Græcarum litterarum penetralibus eruta nullis cognita ſunt, niſi qui Græcam doctrinam diligenter hauſerunt. fuit enim hic poëta vt ſcrupuloſe & anxie ita diſſimulanter & clanculo doctus, vt multa tranſtulerit, quæ vnde tranſlata ſint difficile ſit cognitu. In exordio Georgicorum poſuit hos verſus:

> Liber & alma Ceres, veſtro ſi munere tellus
> Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta,
> Poculaque inuentis Acheloia miſcuit vuis.

Nihil in his verſibus grammaticorum cohors diſcipulis ſuis amplius tradidit, niſi illud opera Cereris effectum vt homines ab antiquo victu deſiſterent & frumento pro glandibus vterentur: Liberum vero vitis repertorem præſtitiſſe humano potui vinum, cui aqua admiſceretur. Cur autem Acheloum amnem potiſſimum Vergilius, cum aquam vellet intelligi, nominarit, nemo vel quærit vel omnino ſubeſſe aliquid eruditius ſuſpicatur. nos id altius ſcrutati animaduertimus doctum poëtam, antiquiſſimorum Græcorum more, ſicut docebit auctoritas, elocutum; apud quos proprie in aquæ ſignificationem ponebatur Achelous. neque id fruſtra. nam cauſa quoque eius rei cum cura relata eſt. Sed priuſquam cauſam proponam, illud antiquo poëta teſte monſtrabo, hunc morem loquendi peruagatum fuiſſe vt Acheloum pro quauis aqua dicerent. Ariſtophanes vetus comicus in comœdia Cocalo ſic ait:

> Ημεν ἄχειον βάρος.
> Ηπειρεν γάρ τοι μ' οἶνος οὐ μιγεὶς πόμα
> Αχελώῳ.

grauabar, inquit vino, cui aqua non fuiſſet admixta, id eſt, mero. Cur autem ſic loqui ſoliti ſint Ephorus notiſſimus ſcriptor hiſtoriarum libro ſecundo oſtendit his verbis:

Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ποταμοῖς οἱ πλησιόχωροι μόνον θύουσι τῷ

Αχελῶον

Ἀχελῷον μόνον πάντας ἀνθρώπους συμβέβηκε τιμᾶν, οὐ τοῖς κοινοῖς ὀνόμασιν ἀντὶ τῶν ἰδίων, τοῦ† Ἀχελῴου τὴν ἰδίαν ἐπωνυμίαν ἐπὶ τὸ κοινὸν μεταφέροντας. τὸ μὲν γὰρ ὕδωρ ὅλως, ὅπερ ἐστὶν κοινὸν ὄνομα, ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐκείνου προσηγορίας Ἀχελῷον καλοῦμεν, τῶν δὲ ἄλλων ὀνομάτων τὰ κοινὰ πολλάκις ἀντὶ τῶν ἰδίων ὀνομάζομεν, τοὺς μὲν Ἀθηναίους, Ἕλληνας, τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους, Πελοποννησίους ἀποκαλοῦντες. τούτου δὲ τοῦ ἀπορήματος οὐδὲν ἔχομεν αἰτιώτατον εἰπεῖν, ἢ τοὺς ἐκ Δωδώνης χρησμούς. σχεδὸν γὰρ ἐφ' ἅπασιν αὐτοῖς προστάσσειν ὁ θεὸς εἴωθεν, Ἀχελῴῳ θύειν. ὥστε πολλοὶ νομίζοντες οὐ τὸν ποταμὸν τὸν διὰ τῆς Ἀκαρνανίας ῥέοντα, ἀλλὰ τὸ σύνολον ὕδωρ Ἀχελῷον ὑπὸ τοῦ χρησμοῦ καλεῖσθαι, ἰδιοῦνται τὰς τοῦ θεοῦ προσηγορίας. σημεῖον δὲ ὅτι πρὸς τὸ θεῖον ἀναφέροντες, οὕτω λέγειν εἰώθαμεν. μάλιστα γὰρ τὸ ὕδωρ Ἀχελῷον προσαγορεύομεν ἐν τοῖς ὅρκοις, καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις ἅπερ πάντα περὶ τοὺς θεούς.

† Deest fortasse ē

Poteſt ne lucidius oſtendi Acheloum Græcis vetuſtiſſimis pro quacumque aqua dici ſolitum? vnde doctiſſime Vergilius ait vinum Acheloo Liberum patrem miſcuiſſe. ad quam rem, etſi ſatis teſtium eſt, cum Ariſtophanis comici & Ephori hiſtorici verba prodiderimus, tamen vltra progrediemur. Didymus enim grammaticorum facile eruditiſſimus poſita cauſa quam ſuperius Ephorus dixit alteram quoque adiecit his verbis:

Ἄμεινον δὲ ἐκεῖνο λέγειν, ὅτι διὰ τὸ πάντων τῶν ποταμῶν πρεσβύτατον εἶναι Ἀχελῷον, τιμὴν ἀπονέμοντας αὐτῷ τοὺς ἀνθρώπους πάντα ἁπλῶς τὰ νάματα τῷ ἐκείνου ὀνόματι προσαγορεύειν. ὁ γοῦν Ἀγησίλαος διὰ τῆς πρώτης ἱστορίας δεδήλωκεν ὅτι Ἀχελῷος πάντων τῶν ποταμῶν πρεσβύτατος. ἔφη γὰρ, Ὠκεανὸς δὲ γαμεῖ Τηθὺν, ἑαυτοῦ ἀδελφήν. τῶν δὲ γίνονται τρισχίλιοι ποταμοί· Ἀχελῷος δὲ αὐτῶν πρεσβύτατος, καὶ τετίμηται μάλιστα.

Licet abunde iſta ſufficiant ad probationem moris antiqui quo ita loquendi vſus fuit vt Achelous commune omnis aquæ nomen haberetur; tamen his quoque & id Euripidis nobiliſſimi tragœdiarum ſcriptoris addetur auctoritas:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

auctoritas: quam idem Didymus grammaticus in hi[s] libris quos τραγῳδουμένης λέξεως *ſcripſit, poſuit his verbis:* Ἀχελῷον πᾶν ὕδωρ Εὐριπίδης φησὶν ἐν Ὑψιπύλῃ. λέγων γὰρ περὶ ὕδατος ὄντος σφόδρα πόρρω τῆς Ἀκαρνανίας, (ἐν ᾗ ἐς ποταμὸς Ἀχελῷος) φησί

Δείξω μὲν ἀργυροῖσιν Ἀχελώου ῥόον.

Sunt in libro ſeptimo illi verſus, quibus Hernici populi & eorum nobiliſſima, vt tunc erat ciuitas, Anagni enumerantur,

Quos diues Anagnia paſcit,
Quos Amaſene pater: non illis omnibus arma,
Nec clypei currusve ſonant. pars maxima glandis
Liuentis plumbi ſpargit; pars ſpicula geſtat
Bina manu; fuluoſque lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti; veſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituere pedis; crudus tegit altera pero.

Hunc morem in Italia fuiſſe vt vno pede calceato altero nudo iretur ad bellum, nuſquam adhuc quod ſciam reperi. ſed eam Græcorum nonnullis conſuetudinem fuiſſe locupleti auctore iam palam faciam. in qua quidem re mirari eſt poëtæ huius occultiſſimam diligentiam. qui cum legiſſet Hernicos, quorum eſt Anagnia, à Pelaſgis oriundos appellatosque ita à Pelaſgo quodam duce ſuo qui Hernicus nominabatur, morem quem de Ætolia legerat Hernicis aſſignauit, qui ſunt vetus colonia Pelaſgorum. Et Hernicum quidem hominem Pelaſgum ducem Hernicis fuiſſe Iulius Higinus in libro ſecundo vrbium non paucis verbis probat. morem vero Ætolis fuiſſe vno tantummodo pede calceato in bellum ire oſtendit clariſſimus ſcriptor Euripides tragicus: in cuius tragœdia, quæ Meleager inſcribitur, nuncius inducitur deſcribens quo quiſque habitu fuerit ex ducibus qui ad aprum capiendum conuenerant. in eo hi verſus ſunt;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Τελαμὼν δὲ χρυσοῦν αἰετὸν πέλτης ἔπι
Πρόβλημα θηρὸς, βότρυσι δ' ἔστεψεν κάρα,
Σαλαμῖνα κοσμῶν πατρίδα τὴν εὐδαίμονα.
Κύπριδος δὲ μίσημ' ἀρκὰς ἀταλάντη κυύας,
Καὶ τόξ' ἔχουσα, πελέκεως δὲ δίσομον
Γένυ, ϖέπλ' ἀλλακάτιος. οἱ δὲ θεστίου
Παῖδες τὸ λαιὸν ἴχνος ἀνάρβυλοι ποδὸς,
Τὸν δ' ἐν πεδίλοις, ὡς ἐλαφρίζον γόνυ
Ἔχοιεν, ὃς δὴ πᾶσιν αἰτωλοῖς νόμος.

animaduertis diligentiſſime verba Euripidis à Marone ſeruata? ait enim ille:

τὸ λαιὸν ἴχνος ἀνάρβυλοι ποδὸς:

& eundem pedem nudum Vergilius quoque dixit;

veſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituere pedis.

in qua quidem re, quo vobis ſtudium noſtrum magis comprobetur, non reticebimus rem pauciſſimis notam: reprehenſum Euripidem ab Ariſtotele, qui ignorantiam iſtud Euripidis fuiſſe contendit: Ætolos enim non læuum pedem habere nudum ſed dextrum. quod ne affirmem potius quam probem ipſa Ariſtotelis verba ponam ex libro quem de poëtis ſecundo ſubſcripſit. in quo de Euripide loquens ſic ait: Τοὺς δὲ θεστίου κούρους τὸν μὲν ἀριστερὸν πόδα φησὶν Εὐριπίδης ἐλθεῖν ἔχοντας ἀνυπόδετον. λέγει γοῦν ὅτι

Τὸ λαιὸν ἴχνος ἦσαν ἀνάρβυλοι ποδὸς,
Τὸν δ' ἐν πεδίλοις ὡς ἐλαφρίζον γόνυ
Ἔχοιεν. ὡς δὴ πᾶν τοὐναντίον ἔθος
Τοῖς αἰτωλοῖς.

τὸν μὲν γὰρ ἀριστερὸν ὑποδέδενται, τὸν δὲ δεξιὸν ἀνυποδετοῦσιν. δεῖ γὰρ οἶμαι τὸν ἡγούμενον ἔχειν ἐλαφρὸν, ἀλλ' οὐ τὸν ἐμμένοντα. *Cum hæc ita ſint: videtis tamen Vergilium Euripide auctore quam Ariſtotele vti maluiſſe. nam vt hæc ignorauerit vir tam anxiè doctus minimè crediderim. iure autem prætulit Euripiden. eſt enim ingens ei cum Græcarum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

carum tragœdiarum ſcriptoribus familiaritas: quod vel ex præcedentibus licet vel ex his quæ mox dicentur opinari.

Cap. XIX.

De aliis locis quos Vergilius à Græcis ſumpſit, quarto & nono Æneïdos.

IN *libro quarto in deſcribenda Eliſæ morte ait quod ei crinis abſciſus eſſet, his verſibus:*

Nondũ illi flauum Proſerpina vertice crinem
Abſtulerat, Stygioq; caput damnauerat orco.

deinde Iris à Iunone miſſa abſcidit ei crinem & ad orcum fert. Hanc Vergilius non de nihilo fabulam fingit, ſicut vir alias doctiſſimus, Cornutus exiſtimat. qui adnotationem eiuſmodi appoſuit his verſibus: Vnde hæc hiſtoria, vt crinis auferendus ſit morientibus, ignoratur. ſed aſſueuit poëtico more aliqua fingere, vt de aureo ramo. *hæc Cornutus. Sed me pudet quod tantus vir Græcarum etiam doctiſſimus litterarum ignorauit Euripidis nobiliſſimam fabulam Al-*
v. 75 *ceſtim. in hac enim fabula in ſcenam Orcus inducitur gladium geſtans, quo crinem abſcidat Alceſtidis, & ſic loquitur;*

Ἡ δ' οὖν γυνὴ κάτεισιν εἰς ᾅδου δόμους.
Στείχω δ' ἐπ' αὐτήν, ὡς κατέρξομαι ξίφει.
Ἱερὸς γὰρ οὗτος τῶν κατὰ χθονὸς θεῶν,
Ὅτου τόδ' ἔγχος κρατὸς ἁγνίσῃ τρίχα.

Proditum eſt, vt opinor, quem ſecutus Vergilius fabulam abſcidendi crinis induxerit, ἁγνίσαι autem Græce dicunt dis conſecrare; vnde poëta veſter ait ex Iridis perſona:

hunc ego Diti
Sacrum iuſſa fero, teque iſto corpore ſoluo.

Nunc

Nunc quia pleraque omnia, quæ ſupra dixi, inſtructa auctoritate tragicorum probaui; id quoque, quod à Sophocle tractum eſt, annotabo. in libro enim quarto Vergilius Eliſſam facit, poſtquam ab Ænea relinquitur, velut ad ſacricolarum ſagarumque carmina & deuotiones fugientem; & inter cetera ait ſedandi amoris gratia herbas quæſitas, quæ æneis falcibus ſecarentur. Hæc res nonne quæſtione digna eſt vnde Vergilio æneæ falces in mentem venerint? ponam itaque Vergilianos verſus, mox & inde Sophoclis quos Maro æmulatus eſt.

Falcibus & meſſæ ad lunam quæruntur aënis
Pubentes herbæ nigri cum lacte veneni.

Sophoclis autem tragœdia id, de quo quærimus, etiam titulo præfert. inſcribitur enim ῥιζοτόμοι: *in qua Medeam deſcribit maleficas herbas ſecantem, ſed auerſam, ne vi noxii odoris ipſa interficeretur; & ſuccum quidem herbarum in cados æneos refundentem, ipſas autem herbas æneis falcibus exſecantem. Sophoclis verſus hi ſunt:*

Η δ' ἐξοπίσω χερὸς ὄμμα τρέπουσα
Ὀπὸν ἀργινεφῆ στάζοντα τομῆς
Χαλκέοισι κάδοις δέχεται·

& paulo poſt:

Αἱ δὲ καλυπτραὶ κίσται ῥιζῶν κρύπτουσι τομὰς,
Ἃς ἥδε βοῶσα ἀλαλαζομένη γυμνὴ
Χαλκέοισιν ἤμα δρεπάνοις τομάς.

hæc Sophocles. quo auctore ſine dubio Vergilius protulit æneas falces. Omnino autem ad rem diuinam pleraque ænea adhiberi ſolita multa indicio ſunt; & in his maximè ſacris, quibus delinire aliquos aut deuouere aut denique exigere morbos volebant. taceo illud Plautinum cum ait:

Mecum habet patagus, æs, morbus,

& quod alibi Vergilius:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Curetum ſonitus crepitantiaque æra.

Sed Carminii curioſiſſimi & docti verba ponam. qui in libro de Italia ſecundo ſic ait : Prius itaque & Tuſcos æneo vomere vti, cum conderentur vrbes, ſolitos in Tageticis eorum ſacris inuenio; & in Sabinis ex ære cultros, quibus ſacerdotes tonderentur. *Poſt hæc Carminii verba, longum fiat, ſi velim percenſere, quam multis in locis Græcorum vetuſtiſſimi æris ſonos tamquam rem validiſſimam adhibere ſoliti ſunt. ſed præſenti operi docuiſſe nos ſufficiat falces æneas Maronis, exemplo Græci auctoris inductas. In libro nono Vergilius poſuit hos verſus:*

Stabat in egregiis Arcentis filius armis,
Pictus acu chlamydē & ferrugine clarus Ibera,
Inſignis facie; genitor quem miſerat Arcens
Eductum matris luco Symetia circum
Flumina, pinguis vbi & placabilis ara Palici.

quis hic Palicus deus vel potius qui dii Palici (nam duo ſunt) apud nullum penitus auctorem Latinum quod ſciam reperi. ſed de Græcorum penitiſſimis litteris hanc hiſtoriam eruit Maro. nam primum vt Symetus fluuius, cuius in his verſibus meminit, in Sicilia eſt; ita & dii Palici in Sicilia coluntur; quos primum omnium Æſchylus tragicus vir vtique Siculus in litteras dedit. interpretationem quoque nominis eorum, quam Græci ἐτυμολογίαν *vocant, expreſſit verſibus ſuis. ſed, priuſquam verſus AEſchyli ponam, paucis explananda eſt hiſtoria Palicorum. In Sicilia Symetus fluuius eſt. iuxta hunc Nympha Thalia compreſſu Iouis grauida, metu Iunonis optauit vt ſibi terra dehiſceret. factum eſt. ſed vbi venit tempus maturitatis infantum, quos aluo illa geſtauerat, recluſa terra eſt, & duo infantes de aluo Thaliæ progreſſi emerſerunt; appellatique ſunt Palici* ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι; *quoniam prius in terram merſi,*

merſi, denuo inde reuerſi ſunt. nec longè inde lacus breues ſunt, ſed in immenſum profundi, aquarum ſcaturigine ſemper ebullientes, quos incolæ crateras vocant, & nomine dellos appellant; fratresque eos Palicorum æſtimant: & habentur in cultu maximo: præcipueque circa exigendum iuxta eos iuſiurandum præſens & efficax numen oſtenditur. nam, cum furti negati vel eiuſcemodi rei fides quæritur, & iuſiurandum à ſuſpecto petitur, vterque ab omni contagione mundi ad crateras accedunt, accepto prius fideiuſſore à perſona quæ iuratura eſt, de ſoluendo eo quod peteretur, ſi addixiſſet euentus. illic inuocato loci numine teſtatum faciebat eſſe iurator, de quo iuraret. quod ſi fideliter faceret; diſcedebat illæſus: ſi vero ſubeſſet iurijurando mala conſcientia; mox in lacu amittebat vitam falſus iurator. Hæc res ita religionem fratrum commendabat, vt crateræ quidem implacabiles, Palici autem placabiles vocarentur. Nec ſine diuinatione eſt Palicorum templum. nam, cum Siciliam ſterilis annus areſeciſſet, diuino Palicorum reſponſo admoniti Siculi heroi cuidam certum ſacrificium celebrauerunt: & reuertit vbertas. qua gratia Siculi omne genus frugum congeſſerunt in aram Palicorum. ex qua vbertate ara ipſa pinguis vocata eſt. Hæc eſt omnis hiſtoria, quæ de Palicis eorumque fratribus in Græcis tantummodo litteris inuenitur, quas Maro non minus quam Latinas hauſit. Sed hæc quæ diximus auctoritatibus approbanda ſunt. Æſchyli tragœdia eſt, quæ inſcribitur AEtna. in hac cum de Palicis loqueretur ſic ait:

Τὶ δῆθεν αὐτοῖς ὄνομα τίθενται βροτοί;
Σεμνοὺς παλίκους Ζεὺς ἐφίεται καλεῖν,
Ἠ καὶ παλικῶν εὐλόγως μένει φάτις;
Πάλιν γὰρ ἵκουσ᾽ ἐκ σκότους τόδ᾽ ἐς φάος.

hæc AEſchylus. Callias autem in ſeptima hiſtoria de rebus Siculis ita ſcribit: Ἡ δὲ ἐρύκη τῆς μὲν Γελώας ὅσον

ἐνενήκοντα στάδια διέστηκεν. ὀπτικῶς δὲ χεῤῥός ἐστιν τό τε ὄρος καὶ τὸ παλαιὸν σικελῶν γεγενημένη πόλις, ὑφ' ἣν καὶ τοὺς δέλλους καλουμένους εἶναι συμβέβηκεν. οὗτοι δὲ κρατῆρες δύο εἰσὶν, οὓς ἀδελφοὺς τῶν παλίκων οἱ σικελιῶται νομίζουσιν. τὰς δὲ ἀναφορὰς τῶν πομφολύγων παραπλησίας βραζούσαις ἔχουσιν. *hactenus Callias. Polemon vero, in libro qui inſcribitur* περὶ τῶν ἐν σικελίᾳ θαυμαζομένων ποταμῶν, *ſic ait*: οἱ δὲ παλίκοι προσαγορευόμενοι παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις, αὐτόχθονες θεοὶ νομίζονται. ὑπάρχουσιν δὲ τούτων ἀδελφοὶ κρατῆρες χαμαίζηλοι. προσιέναι δὲ ἁγνεύοντας χρὴ πρὸς αὐτοὺς ἀπό τε παντὸς ἄγους καὶ συνουσίας, ἔτι δὲ καὶ πάσης κνισσώδους (?) ἐνδυμάτων. φέρεται δὲ ἀπ' αὐτῶν ὀσμὴ βαρεῖα θείου καὶ τοῖς πλησίον ἱσταμένοις καρηβάρησιν ἐμποιοῦσα δεινήν. τὸ δὲ ὕδωρ ἐστὶ θολερὸν αὐτῶν, καὶ τὴν χρόαν ὁμοιότατον χαμαιρύπῳ λευκῷ. φέρεται δὲ κολπούμενόν τε καὶ παφλάζον, οἷαί εἰσιν αἱ δῖναι τῶν ζεόντων ἀναβολάδην ὑδάτων. φασὶν δ' εἶναι καὶ τὸ βάθος ἀπέραντον τῶν κρατήρων τούτων, ὥστε καὶ βοῦς εἰσπεσόντας ἠφανίσθαι καὶ ζεῦγος ὀρικὸν ἐλαυνόμενον, ἔτι δὲ φορβάδας ἐναλλομένας. ὅρκος δέ ἐστιν τοῖς σικελιώταις μέγιστος καθηραμένων τῶν προσκληθέντων. οἱ δὲ ὁρκωταὶ γραμματεῖον ἔχοντες ἀγορεύουσιν τοῖς ὁρκουμένοις περὶ ὧν ἀπαιτήσουσι τὸν ὅρκον. ὁ δὲ ὁρκούμενος θαλλὸν κραδαίνων, ἐστεμμένος, ἄζωστος καὶ μονοχίτων, ἐφαπτόμενος τοῦ κρατῆρος ἐξ ὑποβολῆς διέισι τὸν ὅρκον. καὶ ἂν μὲν ἐμπεδώσῃ τοὺς ῥηθέντας ὅρκους, ἀσινὴς ἄπεισιν οἴκαδε· παραβάτης δὲ γινόμενος τῶν θεῶν ἐμποδὼν τελευτᾷ. τούτου δὲ γινομένου ἐγγυητὰς ὑπισχνοῦνται καταστήσειν τοῖς ἱερεῦσιν, ἐάν τι νεωτερον γένηται κάθαρσιν ὀφλισκάνουσιν τοὺς περιγινομένους. περὶ δὲ τὸν τόπον τοῦτον ᾤκησαν παλικηνοὶ πόλιν ἐπώνυμον τούτων τῶν δαιμόνων παλικηνήν. *hæc Polemon. Sed & Xenagoras in tertia hiſtoria ſua de loci diuinatione ita ſcribit*: Καὶ οἱ σικελοὶ τῆς γῆς ἀφορούσης ἔθυσαν τινὶ ἥρωϊ προστάξαντος αὐτοῖς τοῦ ἐκ παλικῶν χρηστηρίου, καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς εὐφορίας πολλοῖς δώροις τὸν βωμὸν τῶν παλικῶν ἐνέπλησαν. *Abſoluta eſt æſtimo & auctoribus idoneis aſſerta explanatio Vergiliani loci; quem litteratores noſtri nec obſcurum putant,*

tant,

tant, contenti vel ipſi ſcire vel inſinuare diſcipulis Palicum dei eſſe cuiuſdam nomen. quid ſit autem deus iſte vel vnde ſit dictus tam neſciunt quam ſcire nolunt; quia nec vbi quærant ſuſpicantur quaſi Græcæ lectionis expertes.

CAP. XX.

De Gargaris & Myſia, ex primo Georgicon.

NEC *illos verſus relinquemus intactos, qui ſunt in primo Georgicon:*

Humida ſolſtitia atque hiemes orate ſerenas,
Agricolæ: hiberno lætiſſima puluere farra,
Lætus ager; nullo tantum ſe Myſia cultu
Iactat, & ipſa ſuas mirantur Gargara meſſes.

ſenſus hic cum videatur obſcurior pauloque perplexius quam poëtæ huius mos eſt pronuntiatus, tamen habet in ſe animaduertendam quæſtionem ex Græca antiquitate venientem; quæ ſint iſta Gargara quæ Vergilius eſſe voluit fertilitatis exemplar. Gargara hæc igitur ſunt in Myſia, quæ eſt Helleſponti prouincia. ſed ſignificatio nominis & loci duplex eſt. nam & cacumen montis Idæ & oppidum ſub eodem monte hoc nomine vocantur. Homerus ſignificationem cacuminis ita ponit:

Ἴδην δ' ἵκανεν πολυπίδακα, μητέρα θηρῶν
Γάργαρον.

hic Gargarũ pro excelſiſſimo montis loco accipi conuenire & ipſe ſenſus indicium facit. nam de Ioue loquitur. ſed & alibi eodẽ Homero teſte manifeſtius exprimitur:

Ὣς ὁ μὲν ἀβρέμας εὗδε πατὴρ ἀνὰ γαργάρῳ ἄκρῳ.

& Epicharmus vetuſtiſſimus poëta in fabula, quæ inſcribitur, Troës, *ita poſuit:*

Ζεὺς ἄναξ ναίων γάργαρ' ἀγάννιφα.

ex his liquido claret Gargara cacumen Idæ montis

appellitari. pro oppido autem Gargara qui dixerint enumerabo. Ephorus notiſſimus hiſtoriarum ſcriptor in libro quinto ſic ait:

Μετὰ δὲ τὸν Ἄσσον ἐστὶν γάργαρα, πλησίον πόλις. *nec Ephorus ſolus, ſed etiam Phileas vetus ſcriptor in eo libro qui inſcribitur Aſia, ita meminit;* Μετὰ Ἄσσον πόλις ἐστὶν ὄνομα γάργαρα. ταύτης ἔχεται Ἀντανδρος.

Arati etiam liber fertur elegion: in quo de Diotimo quodam poëta ſic ait;

Αἰάζω Διότιμον, ὃς ἐν πέτρῃσι κάθηται,
Γαργαρέων παισὶν βῆτα καὶ ἄλφα λέγων.

ex his verſibus etiam ciuium nomen innotuit, quia Gargares vocantur. Cum igitur conſtet Gargara nunc pro montis cacumine nunc pro oppido ſub eodem monte poſito accipienda: Vergilius non de ſummo monte ſed de oppido loquitur. cur tamen Gargara poſuerit vt locum frugum feracem requiramus. & omnem quidem illam Myſiam opimis ſegetibus habitam ſatis conſtat, ſcilicet ob humorem ſoli. vnde & Vergilius in ſupradictis verſibus cum dixiſſet,

Humida ſolſtitia,

intulit:

Nullo tantum ſe Myſia cultu ----- Iactat.

atque diceret: Omnis regio quæ opportunos habuerit humores æquiparabit fecunditates aruorum Myſiæ. ſed Homerus cum ait;

Ἴδην δ' ἵκανε πολυπίδακα,

humidum deſignat ſubiacentem monti agrum. nam πολυπίδακα *ſignificat fontibus abundantem. vnde hæc Gargara tanta frugum copia erant, vt, qui magnum cuiuſque rei numerum vellet exprimere, pro multitudine immenſa Gargara nominaret. teſtis Alcæus: qui in Cælo tragœdia ſic ait;*

Ἐτύγχανον μὲν ἀρχόθεν πλείστους φέρων

Εἰς

Εἰς τὴν ἑορτὴν, ὅσον οἷον εἴκοσι.

Ορῶ δ' αὔωθεν γάργαρ' ἀνθρώπων κύκλῳ.

Gargara, vt videtis, maniféſte poſuit pro multitudine. nec aliter Ariſtomenes ἐν μύθοις,

Ενδον γὰρ ἡμῖν ἐστὶν ἀνδρῶν γάργαρα.

Ariſtophanes autem comicus compoſito nomine ex arena & Gargaris innumerabilem, vt eius lepos eſt, numerũ conatur exprimere. in fabula enim Acharnenſium ait,

Α δ' ὠδυνήθην, ψαμμακοσιογάργαρα.

ψαμμακόσια *autem ſeorſum pro multis Varro ſæpe in Menippeis ſuis poſuit. ſed Ariſtophanes adiecit* Gargara; *ad ſignificationem numeroſitatis innumeræ. eſt ergo ſecundum hæc ſenſus horum verſuum talis. Cum ea ſit anni temperies vt hiems ſerena ſit, ſolſtitium vero imbricum: fructus optime proueniunt. hæc autem adeo agris neceſſaria ſunt, vt ſine his nec illi natura fecundiſſimi Myſiæ agri reſponſuri ſint opinioni fertilitatis, quæ de his habetur. addit Myſiæ nominatim Gargara: quod ea vrbs poſita in imis radicibus Idæ montis defluentibus inde humoribus irrigetur; poſſitque videri ſolſtitiales imbres non magnopere deſiderare. Hoc in loco ad fidem ſenſui faciendam quod vliginoſa ſint non ſola Gargara pro vicinia montis ſed & vniuerſæ Myſiæ arua, adhiberi poteſt teſtis AEſchylus:*

Ιὼ καΐκου μύσιαί τ' ἐπιῤῥοαί.

Quid de Græcis in hoc loco traxerit diximus. addemus præterea hoc iucunditatis gratia, & vt liqueat Vergilium veſtrum vndique veterum ſibi ornamenta traxiſſe, vnde hoc dixerit;

Hiberno lætiſſima puluere farra.

in libro enim vetuſtiſſimorum carminum, qui ante omnia quæ à Latinis ſcripta ſunt compoſitus ferebatur, inuenitur hoc ruſticum vetus canticum: Hiberno puluere, verno luto, grandia farra Camille metes.

Eadem vid. ap. Festum v. Flaminius camillus:

CAP. XXI.

De peculorum generibus.

NOMINA *poculorum Vergilius plerumque Græca ponit, vt carcheſia, vt cymbia, vt cantharos, vt ſcyphos. de carcheſiis ita:*

Cape Mæonii carcheſia Bacchi:
Oceano libemus ait:

& alibi:

Hic duo rite mero libans carcheſia Baccho.

de cymbiis:

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte.

de cantharo:

Et grauis attrita pendebat cantharus anſa.

de ſcyphis:

Et ſacer impleuit dextram ſcyphus.

Ea autem cuius figuræ ſint quiſve eorũ fecerit mentionem nemo quærit, contenti ſcire cuiuſcemodi eſſe pocula. & ſcyphos quidem cantharoſq; conſueta vulgi nomina ferendum ſi tranſeant; ſed de carcheſiis cymbiisque quæ apud Latinos haud ſcio an vnquam reperias, apud Græcos autem ſunt rariſſima, non video cur non cogantur inquirere quid ſibi noua & peregrina nomina velint. eſt autem carcheſium poculum Græcis tantummodo notum. meminit eius Pherecydes in libris hiſtoriarum; aitque Iouem Alcmenæ precium concubitus carcheſium aureum dono dediſſe. ſed Plautus inſuetum nomen reliquit; aitque in fabula Amphitryone pateram datam: cum longe vtriuſque poculi figura diuerſa ſit. patera enim, vt & ipſum nomen indicio eſt, planum ac patens eſt. carcheſium vero procerum & circa mediam partem compreſſum, anſatum mediocriter, anſis à ſummo ad infimum pertinentibus. Aſclepiades autem vir inter

Græcos

Græcos apprime doctus ac diligens, carcheſia à nauali re exiſtimat dicta. ait enim naualis veli partem inferiorem πτέρναν vocari; at circa mediam ferme partem τράχηλον dici; ſummam vero partem carcheſium nominari, & inde diffundi in vtrumque veli latus ea quæ cornua vocantur. Nec ſolus Aſclepiades meminit huius poculi; ſed & alii illuſtres poëtæ: ut Sappho quæ ait;

Κοινῇ δ' ἄρα πάντες καρχήσι' εἶχον, καὶ ἔλειβον.
Ἀράσαντο δὲ πάμπαν ἐσθλὰ τῷ γαμβρῷ.

Κρατῖνος ἐν Διονυσαλεξάνδρῳ,

* * * * * * *

Θύρσον κροκωτὸν, ποικίλον καρχήσιον.

Sophocles in fabula, quæ inſcribitur, Tyro:

Προσῆψαι μέσην τράπεζαν ἀμφὶ σιτία τε καὶ καρχήσια.

Hæc de carcheſiis ignoratis Latinitati & a ſola Græcia celebratis. ſed nec cymbia in noſtro ſermone reperies. eſt enim à Græcorum paucis relatum. Philemon notiſſimus comicus in Faſmate ait:

Ἐπεὶ δὲ ἡ ῥόδη κυμβίον ἀκράτου
Καταστέστεικεν ὑμῖν ἄνω.

Anaxandrides etiam comicus in fabula Ἀγροίκοις:

Μεγάλ' ἴσως κυμβία προπινόμενα
Καὶ μετ' ἀκράτου ἐκάκωσεν ὑμᾶς.

Meminit eius & Demoſthenes in oratione quæ eſt in Midiam: Ἐπ' ἀστράβης δ' ὀχούμενος ἐξ Ἀργούρας καὶ τῆς Εὐβοίας, χλανίδας δὲ καὶ κυμβία ἔχων, ὧν ἐπελαμβάνοντο οἱ πεντηκοστολόγοι. Cymbia autem hæc, vt ipſius nominis figura indicat, diminutiue à cymba dicta: quod & apud Græcos & apud nos ab illis trahentes nauigii genus eſt. ac ſane animaduerti ego apud Græcos multa poculorum genera à re nauali cognominata; vt carcheſia ſupra docui, vt hæc cymbia pocula procera ac nauibus ſimilia. Meminit huius poculi Eratoſthenes vir longe doctiſſimus in epiſtola ad Hagetorē Lacedæmonium his verbis:

Κρατῆρα γὰρ ἔστι τοῖς θεοῖς, οὐκ ἀργύρεον, οὐδὲ λιθοκόλλητον ἀλλὰ τῆς Κωλιάδος. τοῦτον δ' ὁσάκις ἐπιπληρώσαιεν, ἀποσπείσαντες τοῖς θεοῖς ἐκ τῆς φιάλης, οἰνοχόουν ἐφεξῆς βάπτοντες τῷ κυμβίῳ. *fuerunt qui* cymbium *à* ciſſybio *per ſyncopam dictum exiſtimarent. Ciſſybii autem, vt de Homero taceam qui hoc poculum Cyclopi ab Vlyſſe datum memorat, multi faciunt mentionem: voluntque nonnulli propriè* ciſſybium *ligneum eſſe poculum ex edera, id eſt,* ciſſu. *& Nicander quidem Colophonius in primo AEtolicon ſic ait:* Ἐν τῇ ἱεροποιΐῃ τοῦ Διδυμαίου Διὸς κισσοῦ σπονδοποιέοντα πετάλοισιν. ὅθεν τὰ ἀρχαῖα ἐκπώματα κισσύβια φωνεῖται. *ſed & Callimachus meminit huius poculi.*

Καὶ γὰρ ὁ Θρηϊκίην μὲν ἀπηνήνατο χανδὸν ἄμυστιν
　　Σωροποτεῖν, ὀλίγῳ δ' ἥδετο κισσυβίῳ.

Qui autem ciſſybium ex edera factum poculum οἱονεὶ κισσινὸν *dici arbitrantur, Euripidis auctoritate niti videntur: qui in Andromeda ſic ait;*

Πᾶς δὲ ποιμένων ἔρρει λεώς.
Ὁ μὲν γάλακτος κίσσινον φέρων σκύφον,
Πόνων ἀναψυκτῆρ', ὁ δ' ἀμπέλων γάνος.

hæc de cymbio. Sequitur vt, quando cantharum & poculi & nauigii genus eſſe ſupra diximus, probetur exemplis. & pro poculo quidem nota res eſt vel ipſo Vergilio, qui aptiſſime proprium Liberi patris poculum aſſignat Sileno. ſed id, vt ſupra polliciti ſumus, etiam pro nauigio poni ſolitum debemus oſtendere. Menander in Nauclero:

Ἥκει λιπὼν Αἰγαῖον ἁλμυρὸν βάθος
Θεόφιλος ἡμῖν ὦ Στράτων, ὡς ἐς καλὸν
Τὸν υἱὸν εὐτυχοῦντα καὶ σεσωσμένον.
Πρῶτος δ' ἐγώ σοι τόνδ' ἐχρύσουν κάνθαρον.
Ποῖον; τὸ πλοῖον, οὐδέ μ' οἶσθα σ' ἄθλιε.

& ſacer impleuit dextram ſcyphus.

ſcyphus

yphus Herculis poculum eſt, ita vt Liberi patris can-
harus : Herculem vero fictores veteres non ſine cauſa
um poculo fecerunt, & nonnumquam caſabundum &
brium : non ſolum quod is heros bibax fuiſſe perhibe-
ur ; ſed etiam quod antiqua hiſtoria eſt Herculem po-
ulo tanquam nauigio ventis immenſa maria tranſiſſe.
ed de vtraque re pauca ex Græcis antiquitatibus di-
am. & multibibum heroa iſtum fuiſſe, vt taceam quæ
ulgo nota ſunt, illud non obſcurum argumentum eſt,
uod Ephippus in Buſiride inducit Herculem ſic lo-
uentem:

> Οὐκ οἶσθα μ' ὄντα, πρὸς θεῶν, Τιρύνθιον
> Ἀργεῖον; οἱ μεθύοντες ἀεὶ τὰς μάχας
> Πάσας μάχονται. τοιγαροῦν φεύγουσ' ἀεί.

Eſt etiam hiſtoria non adeo notiſſima nationem quan-
lam hominum fuiſſe prope Heracleam ab Hercule con-
ſtitutã Cylicranorum compoſito nomine ἀπὸ τοῦ κύλικος.
uod poculi genus nos vna littera immutata calicem
licimus. poculo autem Herculem vectum ad Ἐρύθειαν
Hiſpaniæ inſulam nauigaſſe, & Panyaſis egregius ſcri-
tor Græcorum dicit, & Pherecydes auctor eſt: quorum
verba ſubdere ſuperſedi, quia propiora ſunt fabulæ quã
iſtoriæ. Ego tamen arbitror non poculo Herculem ma-
ia tranſuectum ſed nauigio cui ſcypho nomen fuit ; ita
vt ſupra cantharum & carcheſium & à cymbis diriua-
a cymbia, omnia hæc aſſeruimus eſſe nauigiorum voca-
bula.

CAP. XXII.

De aliis quibuſdam locis Vergilii.

NOMINA quoque Vergilius nonnumquam ex antiquiſſimis Græcorum hiſtoriis mutuatur. ſcitis apud illum vnam ex comitibus Dianæ Opin vocari.

quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

quod nomen vulgo fortaſſe temere impoſitum vel etiam fictum putatur ab ignorantibus, ingenioſum poëtam cognomen, quod à veteribus Græcis ſcriptoribus ipſi Dianæ fuerat impoſitum, comiti eius aſſignare voluiſſe. ſed Vergilius ſic ait:

Velocem interea ſuperis in ſedibus Opin
Vnam ex virginibus ſociis ſacraque caterua
Compellabat, & has triſtis Latonia voces
Ore dabat.

& infra:

At Triuiæ cuſtos iamdudũ in montibus Opis.

Opin, inquit, comitem & ſociam Dianæ. Sed audite vnde Vergilius hoc nomen acceperit; qui, vt dixi, quod epitheton ipſiusce legerat, ſociæ eius impoſuit. Alexander Ætolus poëta egregius in libro, qui inſcribitur Muſæ, refert quanto ſtudio populus Epheſius dedicato templo Dianæ curauerit præmiis propoſitis vt qui tunc erant poëtæ ingenioſiſſimi in deam carmina diuerſa componerent. in his verſibus Opis non comes Dianæ ſed Diana ipſa vocata eſt. loquitur autem, vti dixi, de populo Epheſio:

Ἀλλ' ὅγε πειθόμενος πάγχυ χαικοῖσι μελέταις
  Τιμόθεον κιθάρης ἴδμονα καὶ μελέων,
Υἱὸν Θερσάνδρου τὸν ἤνεσεν ἀνέρα σίγλων
  Χρυσείων ἱρὴν δὴ τότε χιλιάδα.
Ὑμνῆσαι ταχέων ὦπιν βλητῆραν ὀϊστῶν.
* * *

& mox:

** *** ***

Apparuit, ni fallor, Opin Dianam dictam, & Vergilium de nimia doctrina hoc nomen in eius comitem transtuliſſe.

Exceſſere omnis adytis arisque relictis
Di.

Hoc

oc unde Vergilius dixerit nullus inquirit. ſed conſtat
i de Euripide traxiſſe; qui in fabula Troadibus in-
cit Apollinē, cum Troia capienda eſſet, iſta dicentem:

Ἐγὼ δὲ νικῶμαι γὰρ ἀργείας θεοῦ
Ἥρας, ἀθάνας θ', αἳ συνεξεῖλον φρύγας,
Λείπω τὸ κλεινὸν ἴλιον, βωμούς τ' ἐμούς·
Ἐρημία γὰρ πόλιν ὅταν λάβῃ κακή,
Νοσεῖ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει.

i verſus docent unde Vergilius vſurpauerit diſceſſiſſe
os à ciuitate iam capta. nec hoc ſine auctoritate Græ-
vetuſtatis eſt quod ait;

Ipſa Iouis rapidum jaculata è nubibus ignem.

ripides enim inducit Mineruam ventos contrarios
æcorum claſſi à Neptuno petentem, dicentemque de-
re illum facere quod Iupiter fecerit, à quo in Græcos
men acceperit. Apud Vergilium Pan niueo lanæ
unere lunam illexiſſe perhibetur,

In nemora alta vocans,
Munere ſic niueo lanæ, ſi credere dignum eſt.

reliqua. in hoc loco Valerius Probus vir perfectiſſi-
us notat neſcire ſe hanc hiſtoriam ſiue fabulam quo
ferat auctore. quod tantum virum fugiſſe miror. nam
icander huius eſt auctor hiſtoriæ, poëta, quem Didy-
us grammaticorum omnium quique ſint quique fue-
nt inſtructiſſimus fabuloſum vocat. quod ſciens Ver-
lius adiecit,

ſi credere dignum eſt.

deo ſe fabuloſo vſum fatetur auctore. in tertio libro
rſim legitur; neque vnde translatum ſit quæritur:

Quæ Phœbo pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo
Prædixit, *&c.*

talibus locis grāmatici excuſantes imperitiam ſuam
uentiones has ingenio magis quam doctrinæ Maronis
aſſignant;

aſſignant; nec dicunt eum ab aliis mutuatum ne nom- nare cogantur auctores. ſed affirmo doctiſſimum vate etiam in hoc AEſchylum eminentiſſimum tragœdi- rum ſcriptorem ſecutum: qui in fabula, quæ Latina li gua Sacerdotes inſcribitur, ſic ait;

Στέλλειν ὅπως τάχιστα. ταῦτα γὰρ πατὴρ
Ζεὺς ἐγκαθίει λοξία θεσπίσματα.

& alibi,

Πατρὸς προφήτης ἐστὶ λοξίας Διός.

Et quid clarum factum eſt inde ſumpſiſſe Vergiliun quod Apollo ea vaticinetur, quæ ſibi Jupiter fatur probatum ne vobis eſt Vergilium vt ab eo intelligi no poteſt qui ſonum Latinæ vocis ignorat, ita nec ab e poſſe, qui Græcam non hauſerit extrema ſatietate do ctrinam? nam ſi faſtidium facere non timerem, ingenti poteram volumina de his, quæ à penitiſſima Græcorun doctrina tranſtuliſſet, implere. ſed ad fidem rei propoſit relata ſufficient.

FINIS LIBRI QVINTI.

AVRE-

AVRELII MACROBII
AMBROSII THEODOSII
V. C. *& inluſtris*
Saturnaliorum
Liber Sextvs.
Cap. I.

Quos vel ex dimidio ſui, vel ſolidos etiam verſus ab antiquis Latinis poëtis ſit mutuatus Vergilius.

HIc *Prætextatus, Mirum, inquit, in modum digeſſit Euſtathius quæ de Græca antiquitate carmini ſuo Vergilius inſeruit. ſed meminimus viros inter omnes noſtra ætate longe doctiſſimos Furium Cæcinamq; Albinos promiſiſſe ſe prodituros quid idem Maro de antiquis Romanis ſcriptoribus traxerit. quod nunc vt fiat tempus admonet. cumque omnibus idem placeret : tum Furius Albinus ; Etſi vereor ne , dum oſtendere cupio quantum Vergilius noſter ex antiquiorum lectione profecerit , & quos ex omnibus flores vel quæ in carminis ſui decorem ex diuerſis ornamenta libauerit, occaſionem reprehendendi vel imperitis vel malignis miniſtrem exprobantibus tanto viro alieni vſurpationem ; nec conſiderantibus hunc eſſe fructum legendi, æmulari ea quæ in aliis probes, & quæ maxime inter aliorum dicta mireris in aliquem vſum tuum opportuna diriuatione conuertere; quod & noſtri tam inter ſe quam à Græcis & Græcorum*

corum excellentes inter ſe ſæpe fecerunt. &, vt de alienigenis taceam, poſſem pluribus edocere quantum ſe mutuo compilarint bibliothecæ veteris auctores. quod tamen opportune alias, ſi volentibus vobis erit, probabo. Vnum nunc exemplum proferam, quod ad probanda quæ aſſero pæne ſufficiet. Afranius enim togatarum ſcriptor, in ea togata quæ Compitalia inſcribitur, non inuerecunde reſpondens arguentibus quod plura ſumpſiſſet à Menandro, Fateor, inquit, ſumpſi, non ab illo ſolo modo ſed vt quiſq; habuit quod conueniret mihi, quodque me non poſſe melius facere credidi, etiam à Latino. Quod ſi hæc ſocietas & rerum communio poëtis ſcriptoribuſque omnibus inter ſe exercenda conceſſa eſt; quis fraudi Vergilio vortat, ſi ad excolendum ſe quædam ab antiquioribus mutuatus ſit? cui etiam gratia habenda eſt quod nonnulla ab illis in opus ſuum, quod æterno manſurum eſt, transferendo fecit ne omnino memoria veterum deleretur: quos, ſicut præſens ſenſus oſtendit, non ſolum neglectui verum etiam riſui habere iam cœpimus. denique & iudicio transferendi & modo imitandi conſecutus eſt, vt quod apud illum legerimus alienum, aut aliud eſſe malimus, aut melius hic quam vbi natum eſt ſonare miremur. Dicam itaque primum quos ab aliis traxit vel ex dimidio ſui verſus vel pæne ſolidos. poſt hoc locos integros cum parua quadam mutatione translatos, ſenſusve ita tranſcriptos vt vnde eſſent eluceret, immutatos alios vt tamen origo eorum non ignoraretur. poſt hæc quædam de his, quæ ab Homero ſumpta ſunt, oſtendam non ipſum ab Homero tuliſſe, ſed prius alios inde ſumpſiſſe, & hunc ab illis quos ſine dubio legerat tranſtuliſſe.

Vertitur interea cælum, & ruit oceano nox.

Ennius in libro ſexto:

Vertitur interea cęlum cum ingentibus ſignis.

Axem

Axẽ humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

Ennius in primo:

Qui cælum verſat ſtellis fulgentibus aptum.

& in tertio:

Cælum proſpexit ſtellis fulgentibus aptum.

& in decimo:

Hinc nox proceſſit ſtellis ardentibus apta.
Conciliumque vocat diuûm pater atque hominum rex.

Ennius in ſexto:

Tum cum corde ſuo diuûm pater atque hominum rex
Effatur.
Eſt locus, Heſperiam Grai cognomine dicunt.

Ennius in primo:

Eſt locus, Heſperiam quã mortales perhibebãt.
Tuque ô Tybri tuo genitor cũ flumine ſancto.

Ennius in primo;

Teque pater Tiberine tuo cũ flumine ſancto.
Accipe daque fidem. ſunt nobis fortia bello
Pectora.

Ennius in primo;

Accipe daque fidẽ fœdusq; feri bene firmum.
Et lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.

Ennius in primo:

Cum ſuperum lumen nox intempeſta teneret.
Tu tamen interea calido mihi ſanguine pœnas
Perſolues.

Ennius in primo:

Nõ pol homo quisquã faciet impune animatus
Hoc niſi tu; nã mi calido das ſanguine pœnas.
----- *Vergilius*, Concurrunt vndique telis
Indomiti agricolæ.

Ennius in tertio:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Poſtquam defeſſi ſunt; ſtant & ſpargere ſeſe
Haſtis; anſatis concurrunt vndique telis.
Summa nituntur opum vi.

Ennius in quarto:

Romani ſcalis ſumma nituntur opum vi.

& in ſextodecimo:

Reges per regnum ſtatuasque ſepulchraque quærunt;
Ædificant nomen; ſumma nituntur opum vi.
Et mecum ingentes oras euoluite belli.

Ennius in ſexto:

Quis potis ingentes oras euoluere belli?
Nequa meis dictis eſto mora. Iuppiter hac ſtat.

Ennius in ſeptimo:

Non ſemper veſtra euertit. nunc Iuppiter hac ſtat.
Inuadunt vrbem ſomno vinoque ſepultam.

Ennius in octauo:

Nunc hoſtes vino domiti ſomnoque ſepulti.
Tollitur in cælum clamor; cunctique Latini.

Ennius in ſeptimodecimo;

Tollitur in cælum clamor exortus vtriſque.
Quadripedante putrem ſonitu quatit vngula campum.

Ennius in ſexto;

Explorãt Numidæ. totã quatit vngula terram.

idem in octauo:

Cõſequitur, ſummo ſonitu quatit vngula terrã.

idem in ſeptimodecimo:

It eques, & plauſu caua cõcutit vngula terram.
Vnus qui nobis cunctando reſtituit rem.

Ennius in duodecimo:

Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem.
Corruit in vulnus. ſonitum ſuper arma dedere.

Ennius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Ennius in ſextodecimo:

Concidit, & ſonitum ſimul inſuper arma dederunt.
Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras.

Lucretius in ſecundo:

Cum primum aurora reſpergit lumine terras.
Flammarum longos à tergo inuoluere tractus.

Lucretius in ſecundo:

Nonne vides lõgos flãmarum ducere tractus?
Ingeminant abruptis nubibus ignes.

Lucretius in ſecundo:

Nunc hinc, nunc illinc abruptis nubibus ignes.
Belli ſimulacra ciebant.

Lucretius in ſecundo:

Componunt, cõplent; belli ſimulacra cientur.
ſimulacraque luce carentum.

Lucretius in quarto;

Cum ſæpe figuras
Contuitur mirans, ſimulacraq; luce carentum,
Aſper acerba tuens retro redit.

Lucretius in quinto:

Aſper, acerba tuens, immani corpore ſerpens.
Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Furius in primo annali:

Interea oceani linquens aurora cubile.
Quod genus hoc hominum, quæve hunc tam barbara morem?

Furius in ſexto:

Quod genus hoc hominũ Saturno ſãcte create?
Rumoresque ſerit varios, ac talia fatur.

Furius in decimo:

Rumoresq; ſerunt varios, & multa requirunt.
Nomine quemque vocans, reficitque ad prœlia pulſos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Furius in vndecimo:
od ſcal. Conj. ſd Varr. p. 85.
Nomine quemque ciet; dictorũ tempus adeſſe
Commemorat.
deinde infra:
Confirmat dictis, ſimul atque exſuſcitat acres
Ad bellandũ animos, reficitq; ad prętia mẽtes.
Dicite Pierides, non omnia poſſumus omnes.
Lucilius in quinto;
Maior erat natu. non omnia poſſumus omnes.
Diuerſi circumſpiciunt. hoc acrior idem.
Pacuuius in Medea:
Diuerſi circumſpicimus, horror percipit.
Ergo iter inceptum peragunt rumore ſecundo.
Sueuius in libro quinto:
Redeunt referunt petita rumore ſecundo.
Numquam hodie effugies, veniam quocunque vocaris.
Næuius in equo Troiano;
Numquam hodie effugies, quin mea manu moriare.
Vendidit hic auro patriã, dominũq; potentem
Impoſuit; fixit leges precio atque refixit.
Varius de morte:
Vendidit hic Latium populis, agrosque viritim
Eripuit; fixit leges precio atque refixit.
Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat oſtro.
Varius de morte:
Incubet & Tyriis, atque ex ſolido bibat auro.
Talia ſæcla ſuis dixerunt currite fuſis.
Catullus:
Currite ducenti ſubtemine currite fuſi.
Felix heu nimium felix, ſi litora tantum
Numquam Dardanię tetigiſſent noſtra carinæ.
Catullus:

Iuppiter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Iuppiter omnipotens vtinã nõ tempore primo
Gnoſia Cecropiæ tetigiſſent litora puppes.
magna oſſa lacertosque
Extulit.

Lucilius in ſeptimodecimo:
magna oſſa lacertique
Apparent homini.
Placidam per membra quietem
Irrigat.

Furius in primo;
Mitemque rigat per pectora ſomnum.

& Lucretius in quarto;
Nunc quibus ille modis ſomnus per membra quietem
Irrigat.
camposque liquentes.

Lucretius in ſexto ſimile de mari.
Et liquidam molem, camposque natantes.
Et geminos duo fulmina belli
Scipiadas.

Lucretius in tertio:
Scipiades belli fulmen Karthaginis horror.
& ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror.

Lucretius in ſecundo,
Fœdo pertorquent ora ſapore.
Morte obita quales fama eſt volitare figuras.

Lucretius in primo:
Cernere vti videamur eos, audireque coram,
Morte obita quorum tellus amplectitur oſſa.

hinc eſt & illud Vergilii:
Et patris Anchiſæ gremio complectitur oſſa.
Ora modis attollens pallida miris.

Lucretius in primo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Sed quædam ſimulacra modis pollentia miris.
Tum gelidus toto manabat corpore ſudor.

Ennius in ſextodecimo:

Tunc tumido manat ex omni corpore ſudor.
Labitur vncta vadis abies.

Ennius in quartodecimo:

Labitur vncta carina; volat ſuper impetus vndas.
Ac ferreus ingruit imber.

Ennius in octauo:

Haſtati ſpargunt haſtas, fit ferreus imber.
Apicem tamen incita ſummum
Haſta tulit.

Ennius in ſextodecimo:

Tamen induuolans ſecum abſtulit haſta
Inſigne.
Puluerulentus eques furit: omnes arma requirunt.

Ennius in ſexto:

Balantũ pecudes quatit. omnes arma requirũt.
Nec viſu facilis, nec dictu affabilis vlli.

Accius in Philoctete;

Quem neque tueri contra nec affari queas.
Aut ſpoliis ego iam raptis laudabor opimis,
Aut leto inſigni.

Accius in armorum iudicio:

Nam trophæum ferre me à forti viro pulchrum eſt.
Si autẽ vincar; vinci à tali nullum eſt probrum.
nec ſi miſerum fortuna Sinonem
Finxit; vanũ etiã mendacẽq; improba finget.

Accius in Telepho:

Nam ſi à me regnum fortuna atque opes
Eripere quiuit, at virtutem non quiit.

Diſce

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Diſce puer virtutẽ ex me, verumque laborem;
Fortunam ex aliis.

Accius in armorum iudicio;

Virtuti is par, diſpar fortunis patris.
Iamiam nec maxima Iuno
NecSaturnius hæc oculis pater adſpicit æquis.

Accius in Antigona:

Iamiam neque dii regunt,
Neque profecto deûm ſummus rex omnibus
curat.
Num capti potuere capi? nũ incenſa cremauit
Troia viros?

Ennius in vndecimo cum de Pergamis loqueretur:

Quæ neque Dardaniis campis potuere perire,
Nec cum capta capi, nec cũ combuſta cremari.
Multi præterea, quos fama obſcura recondit.

Ennius in Alexandro:

Multi alii aduentant, paupertas quorum ob-
ſcurat nomina.
Audentes fortuna iuuat.

Ennius in ſeptimo.

Fortibus eſt fortuna viris data.
recoquunt patrios fornacibus enſes;
Et curuæ rigidum falces conflantur in enſem.

Lucretius in quinto:

Inde minutatim proceſſit ferreus enſis;
Verſaque in obſcœnum ſpecies eſt falcis aënæ.
Pocula ſunt fontes liquidi, atq; exercita curſu
Flumina.

Lucretius in quinto:

Ad ſedare ſitim fluuii fonteſque vocabant.
Quos rami fructus, quos ipſa volentia rura
Sponte tulere ſua carpit.

Lucretius in quinto:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Quod ſol atque imbres dederant, quod terra crearat
Sponte ſua, ſatis id placabat pectora donum.

Cap. II.

Quos locos, aut integros, aut paucis admodum immutatis, ex antiquis Latinis ſcriptoribus Vergilius tranſtulerit: quosque ita mutauerit vt origo tamen eorum facile deprehendatur.

POST *verſus ab aliis vel ex integro vel ex parte translatos, vel quædam immutando verba tanquam fuco alio tinctos, nunc locos locis componere ſedet animo, vt, vnde formati ſint, quaſi de ſpeculo cognoſcas.*

Nec ſum animi dubius, verbis ea vincere magnum
Quam ſit, & anguſtis hunc addere rebus honorem.
Sed me Parnaſi deſerta per ardua dulcis
Raptat amor, iuuat ire iugis, qua nulla priorum
Caſtaliam molli deuertitur orbita cliuo.

Lucretius in primo:

Nec me animi fallit quã ſint obſcura; ſed acri
Percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor,
Et ſimul incuſſit ſuauem mi in pectus amorem
Muſarum; quo nunc inſtinctus mente vigenti,
Auia Pieridum peragro loca nullius ante
Trita ſolo.

Accipite & alterum locum Maronis illi, vnde traxerat, comparandum, vt eundem colorem ac pæne ſimilem ſonum loci vtriuſque reperias.

Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis
Mane ſalutantum totis vomit ædibus vndam;
Nec varios inhiant pulchra teſtudine poſtes.

& mox:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

& mox:

At ſecura quies & neſcia fallere vita
Diues opum variarum, at lætis otia fundis,
Speluncæ, viuique lacus; at frigida tempe,
Mugituſque boum, mollesq; ſub arbore ſomni,
Non abſunt illic, ſaltus ac luſtra ferarum,
Et patiens operum exiguoq; aſſueta iuuentus.

Lucretius in libro ſecundo:

Si nō aurea ſunt iuuenum ſimulachra per ædes
Lāpadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis vt ſuppeditentur,
Nec domus argento fulgens auroq; renidens,
Nec citharā reboāt laqueata aurataq; Tempe;
Cum tamē inter ſe proſtrati in gramine molli,
Propter aquæ riuum ſub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus iucunde corpora curant,
Præſertim cum tempeſtas arridet, & anni
Tēpora conſpergunt viridātes floribus herbas.
Non vmbræ altorum nemorum, non mollia poſſunt
Prata mouere animū, non qui per ſaxa volutus
Purior electro campum petit amnis.

Lucretius in ſecundo.

Nec tenerę ſalices atque herbæ rore virentes
Fluminaque vlla queunt ſummis labentia ripis
Oblectare animū, ſubitamque auertere curam.

Ipſius vero peſtilentiæ, quæ eſt in tertio Georgicorum, color totus & liniamenta pæne omnia tracta ſunt de deſcriptione peſtilentiæ, quæ eſt in ſexto Lucret. nam Vergiliana incipit:

Hic quondā morbo cæli miſeranda coorta eſt
Tempeſtas, totoque autumni incanduit æſtu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum.

Hæc ratio quondã morborũ & mortifer æſtus
Finibus in Cecropis funeſtos reddidit agros,
Vaſtauitque vias; exhauſit ciuibus vrbem.

Sed quatenus totum locum vtriuſque ponere ſatis longum eſt; excerpam aliqua; ex quibus ſimilitudo geminæ deſcriptionis appareat. Vergilius ait:

Tũ vero ardentes oculi atque attractus ab alto
Spiritus interdũ gemitu grauis; imaque longo
Ilia ſingultu tendunt. it naribus ater
Sanguis; & oppreſſas fauces premit aſpera lingua.

Principio caput incenſum feruore gerebant
Et duplices oculos ſuffuſa luce rubentes:
Sudabant etiam fauces intrinſecus atro
Sanguine; & vlceribus vocis via ſæpta coïbat;
Atque animi interpres manabat lingua cruore
Debilitata malis, motu grauis, aſpera tactu.
Hæc ante exitium primis dant ſigna diebus.

& quæ darent ſupra retulit idem.

demiſſæ aures, incertus ibidem
Sudor, & ille quidem morituris frigidus: aret
Pellis, & attactu tractanti dura reſiſtit.

Multaq; præterea mortis tunc ſigna dabantur:
Perturbata animi mens in mærore metuque,
Triſte ſupercilium, furioſus vultus & acer,
Sollicitæ porro plenæque ſonoribus aures,
Creber ſpiritus aut ingens, raroque coortus,
Sudoriſque madens per collum ſplendidus humor,
Tenuia ſputa, minuta, croci contacta cruore,
Salſaque per fauces raucas vix edita tuſſis.

Vergilius ait;

Profuit inſerto latices infundere cornu
Lenæos. ea viſa ſalus morientibus vna;

Mox

Mox erat hoc ipſum exitio.

Lucretius ait;

Nec ratio remedî communis certa dabatur.
Nam quod aliis dederat vitalis aëris auras
Voluere in ore licere & cæli templa tueri;
Hoc aliis erat exitio, letumque parabat.

Vergilius ait;

Præterea nec mutari iam pabula refert;
Quæſitæque nocent artes; ceſſere magiſtri.

Lucretius ait;

Nec requies erat vlla mali, defeſſa iacebant
Corpora, muſſabat tacito medicina timore.

Vergilius ait;

Ipſis eſt aër auibus non æquus, & illæ
Præcipites alta vitam ſub nube relinquunt.

Lucretius ait;

Nec tamen omnino temerè illis ſedibus vlla
Comparebat auis; nec triſtia ſæcla ferarum
Exibant ſiluis; languebant pleraque morbo
Et moriebantur.

Nonne vobis videntur membra huius deſcriptionis ex vno fonte manaſſe? Sed rurſus locos alios comparemus.

Gaudent perfuſi ſanguine fratrum,
Exilioque domos & dulcia limina mutant.

Lucretius in tertio:

Sanguine ciuili rem conflant, diuitiasque
Conduplicant auidi, cædē cæde accumulantes;
Crudeles gaudent in triſti funere fratris.
Multa dies variusque labor mutabilis æui
Rettulit in melius, multos alterna reuiſens
Luſit & in ſolido rurſus fortuna locauit.

Ennius in octauo:

Multa dies in bello conficit vnus:
Et rurſus multæ fortunæ forte recumbunt.

Haud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Haud quaquam quemquam ſemper fortuna
ſecuta eſt.
O præſtans animi iuuenis, quantum ipſe feroci
Virtute exſuperas, tãto me impenſius æquũ eſt
Conſulere, atque omnes metuentem expendere
cauſas.

Accius in Antigona.

Quanto magis te iſtiusmodi eſſe intelligo,
Tanto, Antigona, magis me par eſt tibi
Conſulere & parcere.
O lux Dardaniæ, ſpes ô fidiſſima Teucrum.
& reliqua.

Ennius in Alexandro:

O lux Troiæ germane Hector,
Quid ita cum tuo lacerato corpore miſer?
Aut qui te ſic reſpectantibus tractauere nobis?
Frena Pelethronii Lapythæ gyroſque dedere
Impoſiti dorſo, atq; equitẽ docuere ſub armis
Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

Varius de morte:

Quem non ille ſinit lentæ moderator habenæ,
Qua velit ire; ſed anguſto prius ore coërcens
Inſultare docet campis, fingitque morando.
Talis amor Daphnin; qualis cũ feſſa iuuencum
Per nemora atq; altos quærendo bucula lucos,
Propter aquæ riuum, viridi procumbit in vlua
Perdita, nec ſeræ meminit decedere nocti.

Varius de morte:

Ceu canis vmbroſam luſtrãs Gortynia vallem,
Si veteris potuit ceruæ comprendere luſtra,
Sæuit in abſentem; & circum veſtigia luſtrans
Æthera per nitidum tenues ſectatur odores.
Non amnes illam medii non ardua tardant;
Perdita nec ſeræ meminit decedere nocti.

Nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Nec te tua funera mater
Produxi, preſſive oculos, aut vulnera laui.

Ennius in Cteſiphonte:

Neque terram iniicere, neque cruenta
Conueſtire mihi corpora licuit,
Neq; miſeræ lauêre lachrymæ ſalſum ſangui-
nem.

cf. Turn. Adv. XIV. 24.; Cic. Tusc. I.

Namq; canebat vti magnum per inane coacta
Semina terrarumq; animæq; marisq; fuiſſent,
Et liquidi ſimul ignis; vt his exordia primis
Omnia & ipſe tener mundi concreuerit orbis.
Tum durare ſolum & diſcludere NereaPonto
Cœperit, & rerum paulatim ſumere formas.
Iamq; nouum terræ ſtupeant luceſcere ſolem.

Lucretius in quinto; vbi de confuſione orbis ante hunc ſtatum loquitur:

His neque tum ſolis rota cerni lumine claro
Altiuolans poterat; neq; magni ſidera mundi,
Nec mare, nec cælũ, nec deniq; terra, nec aër,
Nec ſimilis noſtris rebus res vlla videri.
Sed noua tempeſtas quædã molesque coorta.
Diffugere inde loci partes cœpere, paresque
Cum paribus iungi res, & diſcludere mundũ,
Membraque diuidere, & magnas diſponere
partes.

& infra:

Hoc eſt à terris magnum ſecernere cælum,
Et ſeorſum mare vti ſecreto humore pateret,
Seorſus item puri ſecretique ætheris ignes.

& infra:

Omnia enim magis hæc ex leuibus atque ro-
tundis.
Cum fatalis equus ſaltu ſuper ardua venit
Pergama, & armatũ peditẽ grauis attulit aluo.

Ennius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Ennius in Alexandro:

Nam maximo ſaltu ſuperauit
Grauidus armatis equus,
----- Qui ſuo partu ardua perdat
Pergama.
Tũ pater omnipotẽs, rerũ cui ſumma poteſtas,
Infit. eo dicente deûm domus alta ſileſcit;
Et tremefacta ſolo tellus; ſilet arduus æther.
Tum venti poſuere. premit placida æquora
pontus.

Ennius in Scipione:

Mundus cæli vaſtus conſtitit ſilentio,
Et Neptunus ſæuus vndis aſperis pauſã dedit.
Sol equis iter repreſſit vngulis volantibus:
Cõſiſtere amnes perennes, arbores vẽto vacãt.
Itur in antiquam ſiluam, ſtabula alta ferarum.
Procumbunt piceæ, ſonat icta ſecuribus ilex,
Fraxineæque trabes: cuneis & fiſſile robur
Scinditur. aduoluunt ingentes mõtibus ornos.

Ennius in ſexto:

Incedunt arbuſta per alta ſecuribus cædunt,
Percellunt magnas quercus: exciditur ilex:
Fraxinus ſtangitur, atq; abies cõſternitur alta:
Pinus proceras peruertunt. omne ſonabat
Arbuſtum fremitu ſiluai frondoſai.
Diuerſi magno ceu quondam turbine venti
Cõfligũt, zephyruſque, notuſque, & lætus Eois
Eurus equis.

Ennius in ſeptimodecimo:

Concurrunt, veluti venti cum ſpiritus auſtri
Imbricitor aquiloque ſuo cum flamine contra
Indu mari magnos fluctus extollere certant.
Nec tamen, hæc cum ſint hominumque boum-
que labores

Verſando

Verſando terrã experti, nihil improbus anſer.

Lucretius in quinto:

Sed tamen interdum magno quæſita labore,
Cũ iã per terras frondent atq; omnia florent.
Aut nimiis torrens feruoribus æthereus ſol,
Aut ſubiti perimunt imbres gelidæq; pruinæ,
Flabraque ventorum violento turbine vexant.

Sunt alii loci plurimorum verſuum, quos Maro in opus ſuum cum paucorum immutatione verborum à veteribus tranſtulit. & quia longum eſt vniuerſos verſus ex vtroque tranſcribere, libros veteres notabo; vt qui volet illic legendo æqualitatem locorum conferendo miretur. In principio Æneïdos tempeſtas deſcribitur, & Venus apud Iouem queritur de periculis filii, & Iupiter eam de futurorum proſperitate ſolatur. hic locus totus ſumptus à Næuio eſt ex primo libro belli Punici. illic enim æque Venus Troianis tempeſtate laborantibus cum Ioue queritur: & ſequuntur verba Iouis filiam conſolantis ſpe futurorum. item de Pandaro & Bitia aperientibus portas, locus acceptus eſt ex libro quintodecimo Ennii; qui induxit Hiſtros duos in obſidione erupiſſe portam, & ſtragem de obſidente hoſte feciſſe. Nec Tullio compilando, dummodo vndique ornamenta ſibi conferret, abſtinuit.

O fama ingens, ingentior armis
Vir Troiane.

nempe hoc ait: Æneam famam ſuam factis fortibus ſupergreſſum, cum plerumque fama ſit maior rebus. ſenſus hic in Catone Ciceronis eſt his verbis: Contingebat in eo, quod pleriſque contra ſolet, vt maiora omnia re quam fama viderentur: id quod non ſæpe euenit, vt exſpectatio cognitione, aures ab oculis vincerentur. *item,*

Proximus huic longo ſed proximus interuallo.

Cicero in Bruto: Duobus igitur ſummis Craſſo & Antonio L. Philippus proximus accedebat, ſed longo interuallo, tamen proximus.

Cap. III.

Quos locos primum alii ex Homero tranſtulerint, inde Vergilius operi ſuo aſciuerit.

SVNT *quædam apud Vergilium, quæ ab Homero creditur tranſtuliſſe: ſed ea docebo à noſtris auctoribus ſumpta; qui priores hæc ab Homero in carmina ſua tranſtulerant. quod quidem ſummus Homericæ laudis cumulus eſt, quod, cum ita à plurimis aduerſus eum vigilatum ſit, coactæque omnium vires manum contra fecerint,*

Ille velut pelagi rupes immota reſiſtit.

Homerus de Aiacis forti pugna ait:

Αἴας δ' οὐκέτ' ἔμιμνε· βιάζετο γὰρ βελέεσσιν.
Δάμνα μὶν ζίωός τε νόος καὶ Τρῶες ἀγαυοὶ,
Βάλλοντες. δεινὴν δὲ περὶ κροτάφοισι φαεινὴ
Πήληξ βαλλομένη καναχὴν ἔχε. βάλλετο δ' αἰεὶ
Κὰπ φάλαρ' εὐποίηθ'. ὃδ' ἀριστερὸν ὦμον ἔκαμνεν,
Ἔμπεδον αἰὲν ἔχων σάκος αἰόλον, οὐδὲ δύναντο
Ἀμφ' αὐτῷ πελεμίξαι, ἐρείδοντες βελέεσσιν·
Αἰεὶ δ' ἀργαλέῳ ἔχετ' ἄσθματι. κὰδ δέ οἱ ἱδρὼς
Πάντοθεν ἐκ μελέων πόλις ἔρρεεν, οὐδὲ πῇ εἶχεν
Ἀμπνεῦσαι, πάντῃ δὲ κακὸν κακῷ ἐστήρικτο.

Hunc locum Ennius in duodecimo ad pugnam Cælii tribuni his verſibus transfert;

Vndique conueniunt velut imber tela tribuno;
Configunt parmam; tinnit haſtilibus vmbo
Ærato ſonitu galeæ: ſed nec pote quiſquam
Vndique nitendo corpus diſcerpere ferro.
Semper abundãtes haſtas frangitq; quatitque.

Acrata sonitant. corrigunt Turn. Adv. XVIII.3.

Totum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Totũ ſudor habet corpus; multumq; laborat:
Nec reſpirandi fit copia. præpete ferro
Hiſtri tela manu iacientes ſollicitabant.

præpes ferrum: i.e. volatile quale tela sunt hasta, jacula. Turn. ibid.

hinc Vergilius eundem locum de incluſo Turno gratia elegantiore compoſuit:

Ergo nec clypeo iuuenis ſubſiſtere tantum,
Nec dextra valet; obiectis ſic vndique telis
Obruitur. ſtrepit aſſiduo caua tempora circum
Tinnitu galea; & ſaxis ſolida æra fatiſcunt:
Diſcuſſæque iubæ capiti; nec ſufficit vmbo
Ictibus. ingeminant haſtis & Troës & ipſe
FulmineusMneſtheus. tum toto corpore ſudor
Liquitur, & piceum (nec reſpirare poteſtas)
Fulmen agit, feſſos quatit ęger anhelitus artus.

Homerus ait:

Ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.

Furius in quarto annali:

Preſſatur pede pes, mucro mucrone, viro vir.

hinc Vergilius ait:

Hæret pede pes, denſusque viro vir.

Homeri eſt:

Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν.

Hunc ſecutus Hoſtius poëta in libro ſecundo belli Hiſtrici ait:

non ſi mihi linguæ
Centũ atque ora ſient totidẽ, vocesq; liquatæ.

hinc Vergilius ait:

Non mihi ſi linguæ centũ ſint, oraque centum.

Homerica deſcriptio eſt equi fugientis, in hæc verba:

Ὡς δ' ὅτε τις στατὸς ἵππος ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ,
Δεσμὸν ἀπορρήξας θείῃ πεδίοιο κροαίνων,
Εἰωθὼς λούεσθαι ἐϋρρεῖος ποταμοῖο,
Κυδιόων, ὑψοῦ δὲ κάρη ἔχει, ἀμφὶ δὲ χαῖται
Ὤμοις ἀΐσσονται. ὁ δ' ἀγλαΐηφι πεποιθώς,

Vox liquata videtur esse qua liquido guttere diserta claraque fores editur, quam scilicet guttur ipsum liquat et quodam transmittit: atque ab his quæ colo liquantur per translationem id dictum accipio et agnosco. Turn. Adv. l.c.

— Hor. Od. I. 24. liquidam vocem appellat canoram, claram, suavem non raucam. Translatio a liquore defæcato et colato; nam vox limpida per fauces percolata videtur. Unde et liquata etiam dicitur per guttur transmissa. Hostius ap. Macrob. Sat. VI. 3, "totidem vocesq; liquatæ". Turn. Adv. XXVI. 36.

Ῥίμφα ἑ γοῦνα φέρει μετά τ' ἤθεα καὶ νομὸν ἵππων.

Ennius hinc traxit:

Et tum ſicut equus qui de præſepibus fartus
Vincla ſuis magnis animis abrupit, & inde
Fert ſeſe campi per cærula lætaque prata
Celſo pectore, ſæpe iubā quaſſat ſimul altam,
Spiritus ex anima calida ſpumas agit albas.

Vergilius;

Qualis vbi abruptis fugit præſepia vinclis. *&c.*

Nemo ex hoc viles putet veteres poëtas, quod verſus eorum ſcabri nobis videntur. ille enim ſtylus Enniani ſæculi auribus ſolus placebat: & diu laborauit ætas ſecuta, vt magis huic molliori filo acquieſceretur. Sed vlterius non moror Cæcinam quin & ipſe prodat, quæ meminit Maronem ex antiquitate tranſtuliſſe.

Cap. IV.

De vocabulis Latinis, Græcis, barbariſque, quibus Vergilius primus vſus eſſe videri poſſit, quum tamen ante & veteres iiſdem vſi ſint.

TVM *Cæcina: In verſibus vel in locis quantum ſibi Maro ex antiquitate quæſierit Furius vt memor & veteris & nouæ auctorū copiæ diſſeruit. ego conabor oſtendere hunc ſtudioſiſſimum vatem & de ſingulis verbis veterum aptiſſime iudicaſſe, & inſeruiſſe electa operi ſuo verba, quæ nobis noua videri facit incuria vetuſtatis, vt ecce,* addita, *pro,* inimica & infeſta, *qui non æſtimet poëtam arbitrio ſuo nouum verbum ſibi voluiſſe fabricari? ſed non ita eſt. nam, quod ait,*

nec Teucris addita Iuno
Vſquam aberit;

Id eſt, adfixa & per hoc infeſta: hoc iam dixerat Lucilius in libro quartodecimo his verſibus:

Si

Si mihi nõ prætor ſiet additus, atq; agitet me:
Nõ male ſic ille, vt dico, me extenderat vnus.
Mane ſalutantum totis vomit ædibus vndam.

pulchre, vomit vndam *& antique. nam Ennius ait:*

& Tiberis flumen vomit in mare ſalſum.

vnde & nunc vomitoria *in ſpectaculis dicimus, vnde homines glomeratim ingredientes in ſedilia ſe fundunt.* Agmen *pro* actu & ductu *quodam ponere non inelegans eſt, vt:*

Leni fluit agmine Tibris.

imo & antiquum eſt. Ennius enim quinto ait:

Quod per amœnam vrbem leni fluit agmine flumen.

Quod ait;

Crepitantibus vrere flammis,

non nouum vſurpauit verbum, ſed prior Lucretius in ſexto poſuit:

Nec res vlla magis quã Phœbi Delphica laurus
Terribili ſonitu flamma crepitante crematur.

Tum ferreus haſtis
Horret ager.

horret, *mire ſe habet. Sed & Ennius in quartodecimo,*

Horreſcit telis exercitus aſper vtrimque.

& in Erechtheo:

Arma arrigunt: horreſcunt tela.
Sparſis haſtis longis cãpus ſplendet & horret.

Sed & ante omnes Homerus:

Ἔφριξεν δὲ μάχη φθισίμβροτος ἐγχείῃσιν
Μακρῇς, ἃς εἶχον ταμεσίχροας.

Splendet tremulo ſub lumine pontus.

tremulum lumen *de imagine rei ipſius expreſſum eſt. ſed prior Ennius in Menalippe:*

Lumine ſic tremulo terra, & caua cærula candent,

 & Lucre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

& Lucretius in ſexto:

Præterea ſolis radiis jactatur aquai
Humor, & in lucem tremulo rareſcit ab æſtu.
Hic candida populus antro
Imminet, & lentæ texunt vmbracula vites.

Sunt qui æſtiment hoc verbum, vmbracula, *Vergilio auctore compoſitum, cum Varro rerum diuinarum libro decimo dixerit:* Nonnullis magiſtratibus in oppido id genus vmbraculi conceſſum. *Et Cicero in quinto de legibus:* Vis ne igitur (quoniam ſol paululum à meridie iam deuexus videtur, nequedum ſatis ab his nouellis arboribus omnis hic locus opacatur) deſcendatur ad Lirim; eaque, quæ reſtant, in illis alnorum vmbraculis proſequamur? *ſimiliter in Bruto*; Sed vt & Theophraſti doctiſſimi hominis vmbraculis.

Tranſmittunt curſu cãpos, atque agmina cerui
Puluerulenta fuga glomerant.

Quod ait ſpecioſe, tranſmittunt, *pro,* tranſeunt: *ſic & Lucretius in ſecundo:*

Et circumuolitant equites, mediosque repente
Trãſmittunt valido quatientes impete cãpos.

*** *ſed & Peſtanus Vibonenſis ſic ait:* Pedibus equos transmiſimus, *quod eſt,* tranſiuimus.

Quam tota cohors imitata, relictis
Ad terram defluxit equis.
Ille graui ſubito deuinctus vulnere habenas
Miſit equi, lapſusq; in humũ defluxit, & armis
Reddidit æratis ſonitum.
Tum durare ſolum, & diſcludere Nerea ponto
Cœperit.

ferit aures noſtras hoc verbum, diſcludere, *vt nouum: ſed prior Lucretius in quinto;*

Diffugere inde loci partes cœpere, paresque

Cum

Cũ paribus iungi res, & diſcludere mundum.
Paſtorem Tityre pingues
Paſcere oportet oues, deductũ dicere carmen.

deductum *pro* tenui *&* ſubtili *eleganter poſitum eſt. ſic autem & Afranius in Virgine:* Verbis pauculis reſpondit, triſtis voce deducta, malleque ſe non quieuiſſe dixit. *item apud Cornificium:*

Deducta mihi voce garrienti.

Sed hæc ab illo fluxerunt, quod Pomponius in Attellana, quæ Kalendæ Martiæ inſcribitur, ait: Vocem deducas oportet, vt mulieris videantur verba. Iube modo afferatur munus; ego. vocem reddam tenuem & tinnulam. *& infra:* Etiam nunc vocem deducam.

Proiectaque ſaxa Pachyni Radimus.

proiecta, *ſi ſecundum conſuetudinem dicatur, intelligitur* abiecta; *ſi ſecundum veteres,* proiecta, *porro iacta: vt alibi ait;*

Proiecto dum pede læuo Aptat ſe pugnæ.

Sed & Siſenna in ſecundo dixit:

Et Marſi propius ſuccedunt. atque ita ſcutis proiectis, tectis ſaxa certatim lenta manibus coniiciunt in hoſtes. *& in eodem:* Vetus atque ingens erat arbor ilex: quæ circum proiectis ramis maiorem partem loci ſummi tegebat.

& Lucretius in tertio:

Quamlibet immani proiectu corporis exſtet.
Et tempeſtiuam ſiluis euertere pinum.

Hoc verbũ de pino tempeſtiua à Catone ſumpſit, qui ait: Pineam nucem cum effodies, luna decreſcente eximito, poſt meridiem ſine vento auſtro. tum vero erit tempeſtiua, cum ſemen ſuum maturum erit. *Inſeruit operi ſuo & Græca verba; ſed non primus hoc auſus. auctorũ enim veterum audaciam ſecutus eſt.*

Dependent lychni laquearibus aureis.

ſicut Ennius in nono:

Lychnorum lumina bis ſex.

Et Lucretius in quinto:

Quin etiam nocturna tibi terreſtia quę ſunt
Lumina, pendentes lychni.

Turn. adv. XVIII. 3 citat Porro clinopodasque l. que Dicimus καινῶς, a.p.l.a.i.l.

Lucilius in primo:

Porro chænopadas; clinopadas, lychnoſque
vt diximus ſemnos ante pedes lecti atque lucernas.

& quod dixit;

nec lucidus æthra
Siderea polus:

Ennius prior dixerat in ſextodecimo;

interea fax
Occidit, oceanũq; rubra tractim obruit æthra.

& Ilius in Theutrante:

Flammeam per æthrã alte feruidã ferri facem.
Dædala Circe;

quia Lucretius dixerat;

Dædala tellus.
Reboant ſiluæque & longus Olympus;

quia eſt apud Lucretium:

Nec cithara reboant laqueata aurataque tecta.

Sed hac licentia largius vſi ſunt veteres, parcius Maro. quippe illi dixerunt & pauſam *&* machęram *&* aſotian, *&* malacen, *& alia ſimilia. necnon & Punicis Oſcisque verbis vſi ſunt veteres: quorum imitatione Vergilius peregrina verba non reſpuit, vt in illo;*

Siluestres vri aſſidue.

vri *enim Gallica vox eſt, qua feri boues ſignificantur. &,*

camuris hirtæ ſub cornibus aures.

camuris *peregrinũ verbum eſt, id eſt, in ſe redeuntibus. & forte nos quoque cameram hac ratione figurauimus.*

CAP.

Cap. V.

Epitheta, quæ apud Vergilium noua videntur, vetuſtioribus quoque in vſu fuiſſe.

MVLTA *quoque epitheta apud Vergilium ſunt, quæ ab ipſo ficta creduntur. ſed & hæc à veteribus tracta monſtrabo. Sunt autem ex his alia ſimplicia: vt,* Gradiuus, Mulciber: *alia compoſita; vt,* arquitenens, vitiſator. *Sed prius de ſimplicibus dicam:*

Et diſcinctos Mulciber Afros.

Mulciber eſt Vulcanus; quod ignis ſit, & omnia mulceat ac domet. Actius in Philoctete;

Heu Mulciber
Arma ignauo inuicta es fabricatus manu.

& Egnatius de rerum natura libro primo:

Denique Mulciber ipſe ferens altiſſima cæli
Contingunt.

hædique petulci
Floribus inſultent.

Lucretius in ſecundo:

Præterea teneri tremulis in vocibus hædi
Corniferas norunt matres agnique petulci.

Illud audaciæ maximæ videri poſſit quod ait in Bucolicis

Et liquidi ſimul ignis;

pro puro vel lucido, ſeu pro effuſo & abundanti, niſi prior hoc epitheto Lucretius vſus fuiſſet in ſexto:

Hac etiam fit vti de cauſa mobilis ille
Deuolet in terram liquidi calor aureus ignis.

triſtis *pro* amaro *tranſlatio decens eſt. vt;*

triſteſque lupini.

& ita Ennius in libro Sabinarum quarto: Neque triſte quæritat ſinapi, neque cæpe mæſtum. Auritos lepores *non Maro primus vſurpat ſed Afra-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

nium ſequitur; qui in prologo ex perſona Priapi ait:

Nam quod vulgo prædicant
Aurito me parente natum; non ita eſt.

&, vt compoſita ſubiungam, quod ait Vergilius:

Vidi turicremis cum dona imponeret aris:

iam Lucretius in ſecundo dixerat,

Nam ſæpe ante deum vitulus delubra decora
Turicremas propter mactatus concidit aras.
Quem pius arquitenens.

Hoc epitheto vſus eſt Nævius belli Punici libro ſecundo: Deinde pollens ſagittis inclytus arquitenens, ſanctusque Delphis prognatus Pythius Apollo. *idem alibi:* Cum tu arquitenens ſagittis pollens dea. *Sed & Hoſtius libro ſecundo belli Hiſtrici:*

Dia Minerua, ſimul autem inuictus Apollo,
Arquitenens, Latonius.
Siluicolæ Fauni.

Nævius libro primo belli Punici:

Siluicolæ homines bellique inertes.

Accius in Bacchis;

d. Scal. conj. ad Varr. p. 87 in f. Et nunc Siluicolæ ignota inuiſentes loca.
Deſpiciens mare veliuolum.

Liuius in Helena;

Tu qui permenſus ponti maria alta veliuola.

Ennius in quartodecimo;

Cum procul aſpiciunt hoſtes accedere ventis
Nauibus veliuolis.

Idem in Andromacha;

Rapit ex alto naues veliuolas.
Vitiſator curuam ſeruans ſub imagine falcem.

Accius in Bacchis;

id. id. p. 88. in f. O Dionyſe pater optime vitiſator Semela genitus Euthya.
Almaque curru noctiuago Phœbe.

Egnatius

Egnatius de rerum natura libro primo:

Roſcida noctiuagis aſtris labentibus Phœbe
Pulſa loco ceſſit concedens lucibus altis.
Tu nubigenas inuicte bimembres.

Cornificius in Glauco:

Centauros fœdare bimembres.
Caprigenũque pecus nullo cuſtode per herbas.

Pacuuius in Paulo:

Quamuis caprigeno pecori grãdior greſſio-ſt.

Accius in Philoctete:

Caprigenum trita vngulis.

Idem in Minotauro:

Taurigeno ſemine ortum an humano?

Decenter & his epithetis Vergilius vſus eſt; pro ſagitta, volatile ferrum, *& pro* Romanis, gentemque togatam; *quorum altero Sueuius, altero Laberius vſus eſt. nam Sueuius in libro quinto ait:*

Volucrumque volatile telum.

Ac Laberius in Epheſo: Licentiam ac libidinem vt tollam Togatæ ſtirpis. *idem infra,*

Idcirco ope noſtra dilatatum eſt dominium togatæ gentis.

CAP. VI.

De figuris illis quæ ita ſunt peculiares Vergilio vt apud alios aut raro aut nunquam reperiantur.

FIGVRAS *vero, quas traxit de vetuſtate, ſi volentibus vobis erit, cum repentina memoria ſuggeſſerit, enumerabo. Sed nunc dicat volo Servius quæ in Vergilio notauerit ab ipſo figurata, non à veteribus accepta, vel auſu poëtico noue quidem ſed decenter vſurpata. quotidie enim Romanæ indoli enarrando eumdem*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

vatem neceſſe eſt habeat huius annotationis ſcientiam promptiorem. Placuit vniuerſis electio in reliqua ſuffecti: & adhortati ſunt Seruium vt quæ in ſe refuſa ſunt annotaret. ille ſic incipit. Vates iſte venerabilis varie modo verba, modo ſenſus figurando multum Latinitati leporis adiecit. qualia ſunt hæc;

Suppoſita de matre nothos furata creauit:

vt ipſa creauerit, quos creari fecit.

Tepidaque recentem
Cæde locum;

Cum locus recens cæde *noue dictus ſit.* &;

Hæc ait, & ſocii ceſſerunt æquore iuſſo:

pro eo quod, iuſſi ceſſerunt.

& cæſo ſparſerunt ſanguine flammas,

qui ex cæſis videlicet profunditur.

Vota deûm primo victor ſoluebat Eoo:

pro, quæ dis vota ſunt.

Et me conſortem nati concede ſepulchro:

alius dixiſſet;

Et me conſortem nato concede ſepulchri. &,

Illa viam celerans per mille coloribus arcum;

id eſt, per arcum mille colorum. &;

Hic alii ſpolia occiſis derepta Latinis
Coniiciunt igni,

pro, in ignem. &:

Corpore tela modo atque oculis vigilantibus exit,

tela exit, *pro*, vitat. &:

Senior leto canentia lumina ſoluit.

pro, vetuſtate ſenilia.

Exeſæque arboris antro:

pro, cauerna. &:

Frontem obſcœnam rugis arat.

arat, *non nimie ſed pulchre dictum*.

Ter

Ter ſecum ærato circumfert tegmine ſiluam.
pro, iaculis. *&*:
Vir gregis: *pro* capro. *Et illa quam pulchra ſunt*;
Aquæ mons, telorum ſeges, ferreus imber:
vt apud Homerum;

Δαῖνον ἕσσο χιτῶνα κακῶν ἕνεχ' ὅσσα ἔοργας. *&*:

Dona laboratæ Cereris; *&*:

Oculiſque aut pectore noctem
Accipit. *&*:

Vociſque offenſa reſultat imago. *&*:

Pacemque per aras
Exquirunt. *&*:

Paulatim abolere Sychæum
Incipit.

Sæpe etiam verba pro verbis pulchre ponit.

Oraque corticibus ſumunt horrenda cauatis.
ora, *pro* perſonis. *&*:

Diſcolor vnde auri per ramos aura refulſit.
quid eſt enim aura auri, aut quemadmodum aura refulget? ſed tamen pulchre vſurpauit. *&*:

Simili frondeſcit virga metallo,
quam bene vſus eſt, frondeſcit metallo? *&*;

Nigri cum lacte veneni.
nigro *imponere nomen lactis.* *&*:

Haud aliter iuſtæ quibus eſt Mezentius iræ.
odio eſſe aliquem, *vſitatum*: iræ eſſe, *inuentum Maronis eſt. item de duobus incipit dicere, & in vnum deſinit*:

Interea reges, ingenti mole Latinus
Quadriiugo vehitur curru.

vt eſt apud Homerum:

Οἱ δὲ δύω σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει
Ὀξείῃ κορυφῇ· νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκεν. *&*:

Protinus Orſilochũ & Butẽ, duo maxima Teucrũ
Corpora,

Corpora, ſed Buten auerſum cuſpide fixit. *&c.*
Iuturnam fateor miſero ſuccurrere fratri
Suaſi;

cum ſolitum ſit dici, Iuturnæ ſuadeo.

Vrbem quam ſtatuo veſtra eſt. *&*,
Tu modo quos in ſpē ſtatues ſubmittere gētis.
Præcipuum iā inde à teneris impende laborē.

pro, in eos impēde. *Facit pulcherrimas repetitiones;*

Nam neque Parnaſſi vobis iuga, nā neq; Pindi
Vlla moram fecere.
Quæ vobis quæ digna viri pro talibus auſis?
Vidiſtis quo Turnus equo, quibus ibat in armis?

Nec interpoſitiones eius otioſæ ſunt.

Si te nulla mouet tantarum gloria rerum.
At ramum hunc (aperit ramū qui forte latebat)
Agnoſcas.
Vt ſceptrum hoc (dextra ſceptrum nam forte gerebat)
Numquam fronde leui.

Et illa mutatio elegantiſſima eſt; vt, de quo loquebatur, ſubito ad ipſum verba conuerteret:

Vt bello egregias idem diſiecerit vrbes,
Troiamque, OEchaliamque & duros mille labores
Rege ſub Euryſtheo fatis Iunonis iniquæ
Pertulerit: tu nubigenas inuicte bimembreis.

& reliqua. illa vero intermiſſio,

Quos ego. ſed motos præſtat cōponere fluctus;

tracta eſt à Demoſthene: ἀλλ᾽ ἐμοὶ μὲν. οὐ βούλομαι δὲ δυσχερὲς εἰπεῖν οὐδὲν ἀρχόμενος τοῦ λόγου. *Hæc vero quam poëtica indignatio!*

Pro Iuppiter ibit
Hic, ait.

hæc

hæc miſeratio:

O patria, ô rapti nequiquam ex hoſte penates!

& illa trepidatio:

Ferte citi ferrum, date tela & ſcandite muros;
Hoſtis adeſt.

& conqueſtio:

Mene igitur ſocium tantis adiungere rebus
Niſe fugis?

Quid illa excogitatio nouorum intellectuum? vt,

Mentitaque tela. *&:*
Ferrum armare veneno.
Cultusque feros mollire colendo.
Exuerint ſilueſtrem animum. *&:*
Virgineumque alte bibit acta cruorem.

vt apud Homerum de haſta:

Λιλαιομένη χροὸς ἆσαι. *&:*
Pomaq; degenerant ſuccos oblita priores. *&:*
Glacie curſus frenaret aquarum. *&:*
Mixtaque ridenti colocaſia fundat acãtho. *&:*
Eſt mollis flamma medullas
Interea, & tacitũ viuit ſub pectore vulnus. *&:*
Duro ſub robore viuit
Stuppa vomens tardum fumum. *&:*
Sæuitque canum latratus in auras. *&:*
Cælataque amnẽ fundens pater Inachus vrna.

&:

Affixæ venis, animasque in vulnera ponunt.

& quicquid de apibus dixit in virorum fortium ſimilitudinem, vt adderet quoque mores & ſtudia & populos & prœlia. quid plura? vt & Quirites vocaret. dies me deficiet, ſi omnia perſequi à Vergilio figurata velim. ſed ex his quæ dicta ſunt omnia ſimilia diligens lector annotabit.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Cap. VIII.

Vexare, Illaudatus, & Squalere, apud Vergilium quid ſignificent.

Cum Seruius iſta diſſereret: Prætextatus Auienum Euſtathio inſuſurrantem videns, Quin age, inquit, Euſtathi verecundiam Auieni probi adoleſcentis iuua: & ipſe publicato nobis quod immurmurat. Euſtathius jamdudum, inquit, multa de Vergilio geſtit interrogare Seruium, quorum enarratio reſpicit officium litteratoris; & tempus indulgeri optat, quo de obſcuris ac dubiis ſibi à doctiore fiat certior. & Prætextatus, Probo, inquit, mi Auiene, quod ea de quibus ambigis clam te eſſe non pateris: vnde exoratus ſit à nobis doctiſſimus doctor, vt te ſecum negotium habere patiatur. quia in commune proficient, quæ deſideras audire: ne tu modo vltra ceſſes aperire Seruio viam de Vergilio diſſerendi. tunc Auienus totus conuerſus in Seruium, Dicas volo, inquit, doctorum maxime, quid ſit quod cum Vergilius anxie ſemper diligens fuerit in verbis pro cauſæ merito vel atrocitate ponendis, incurioſe & abiecte in his verſibus verbum poſuit;

Cãdida ſuccinctã latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexaſſe rates.

vexaſſe *enim verbum eſt leuis ac parui incommodi nec tam atroci caſui congruens, cum repente homines à belua immaniſſima rapti laniatique ſint. Sed & aliud huiuſcemodi deprehendi:*

Quis aut Euryſthea durum
Aut illaudati neſcit Buſiridis aras?

hoc enim verbum, illaudati, *non eſt idoneum ad exprimendam ſceleratiſſimi hominis deteſtationem; qui, quod homines omnium gentium immolare ſolitus fuit, non*

non laude indignus ſed deteſtatione exſecrationeque totius humani generis dignus eſt. Sed nec hoc verbum ex diligentia Vergiliana venire mihi videtur:

Per tunicam ſqualentem auro.

non enim conuenit dicere, auro ſqualentem: *quoniam nitori ſplendorique auri contraria ſit ſqualoris illuuies. & Seruius: De verbo,* vexaſſe, *ita reſponderi poſſe arbitror.* vexaſſe *graue verbum eſt, tractumque ab eo videtur quod eſt* vehere; *in quo ineſt iam vis quædam alieni arbitrii. nõ enim ſui potens eſt qui vehitur.* vexare *autem, quod ex eo inclinatum eſt, vi atque motu proculdubio vaſtiore eſt. nam qui fertur & raptatur atq; huc & illuc diſtrahitur, is vexari proprie dicitur, ſicuti* taxare *preſſius crebriuſque eſt quam* tangere; *vnde id proculdubio inclinatum eſt. &* iactare *multo fuſius largiuſque eſt quam* iacere; *vnde id verbum traductum eſt.* quaſſare *etiam quam* quatere *grauius violentiuſque eſt. Non igitur, quia vulgo dici ſolet vexatum eſſe quem fumo aut vento aut puluere, propterea debet vis vera atque natura verbi deperire, quæ à veteribus qui proprie atque ſignate locuti ſunt, ita vt decuit conſeruata eſt. M. Catonis verba ſunt ex oratione quam de Achæis ſcripſit:* Cumque Hannibal terram Italiam laceraret atque vexaret. *vexare Italiam Hannibalem, quando nullum calamitatis aut ſæuitiæ aut immanitatis genus reperiri queat, quod in eo tempore Italia non perpeſſa ſit. M. Tullius in quarto in Verrem:* Quæ ab iſto ſic ſpoliata atque direpta eſt, non vt ab hoſte aliquo, qui tamen in bello religionem & conſuetudinis iura retineret, ſed vt à barbaris prædonibus vexata eſſe videatur. *De* illaudato *autẽ duo videntur reſponderi poſſe. Vnum eſt eiuſmodi. Nemo quisquã tam efflictis eſt moribus, quin faciat aut dicat nonnumquam aliquid quod laudari queat. vnde*

hic

hic antiquiſſimus verſus vicē prouerbii celebratus eſt:

Πολλάκι γὰρ καὶ μωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Sed enim qui omni in re atque omni tempore laude omni vacat, is illaudatus eſt; isque omnium peſſimus deterrimuſque eſt. ac ſicuti omnis culpæ priuatio inculpatum facit: inculpatus autem inſtar eſt abſolutæ virtutis, illaudatus quoque igitur finis eſt extremæ malitiæ. itaque Homerus non virtutibus appellandis ſed vitiis detrahendis laudare ampliter ſolet. Hoc enim eſt:

Τὼδ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην.

& item illud,

Ἔνθ' οὐκ ἂν βρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον,
Οὐδὲ καταπτώσσοντ' οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι.

Epicurus quoque ſimili modo maximam voluptatem priuationem detractionemque omnis doloris definiuit, his verbis: ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. *Eadem ratione idem Vergilius* inamabilem *dixit* Stygiam paludem. *nam ſicut* illaudatum κατὰ στέρησιν *laudis, ita* inamabilem *per amoris* στέρησιν *deteſtatus eſt. Altero modo* illaudatus *ita defenditur.* laudare *ſignificat priſca lingua nominare appellareq́. ſic in actionibus ciuilibus auctor laudari dicitur, quod eſt nominari.* illaudatus *ergo eſt, quaſi* illaudabilis, *id eſt,* numquam nominandus; *ſicuti quondam à communi concilio Aſiæ decretum eſt, vti nomen eius qui templum Dianæ Epheſiæ incenderat ne quis vllo in tempore nominaret. Tertium reſtat ex his quæ reprehenſa ſunt, quod* tunicam ſqualentem auro *dixit. id autem ſignificat copiam denſitatemque auri in ſquamarum ſpeciem intexti.* ſqualere *enim dictum eſt ab ſquamarum crebritate aſperitateque, quæ in ſerpentum piſciumve coriis viſuntur. quam rem & alii & hic idem poëta locis aliquot demonſtrat:*

Quem pellis, *inquit,* aënis

In

In plumam ſquamis auro conſerta tegebat.

& alio loco:

Iamque adeo rutilum thoraca indutus aënis
Horrebat ſquamis.

Accius in Pelopidibus ita ſcribit: Eius ſerpentis ſquamæ ſqualido auro & purpura prætextæ. *Quicquid igitur nimis inculcatum obſitumque aliqua re erat, vt incuteret viſentibus facie noua horrorem, id* ſqualere *dicebatur. ſic in corporibus incultis ſquamoſisque alta congeries ſordium,* ſqualor, *appellatur. cuius ſignificationis multo aſſiduoque vſu totum id verbum ita contaminatum eſt, vt iam* ſqualor *de re alia nulla quam de ſolis inquinamentis dici cœperit.*

CAP. VIII.

Alii tres loci apud Vergilium explicati.

GRATVM *mihi eſt, Auienus ait, correptum quod de optimis dictis male opinabar. ſed in hoc verſu videtur mihi deeſſe aliquid:*

Ipſe Quirinali lituo paruaque ſedebat
Succinctus trabea.

ſi enim nihil deeſſe concedimus; reſtat vt fiat lituo & trabea ſuccinctus, quod eſt abſurdiſſimum. quippe cum lituus ſit virga breuis in parte qua robuſtior eſt incurua, qua augures vtuntur; nec video qualiter lituo poſſit ſuccinctus videri. Reſpondit Seruius ſic hoc dictum eſſe, vt pleraque dici per defectionem ſolent. veluti cum dicitur; M. Cicero homo magna eloquentia, & Roſcius hiſtrio ſumma venuſtate, non plenum hoc vtrumque neque perfectum eſt, ſed enim pro pleno ac perfecto auditur. vt Vergilius alio in loco:

Victorem Buten immani corpore,

id eſt, corpus immane habentem. & item alibi;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

In medium geminos immani pondere cæſtus
Proiecit.

ac ſimiliter:

Domus ſanie dapibuſque cruentis.

Sic igitur id quoque dictum videri debet:

Ipſe Quirinali lituo,

id eſt, lituum Quirinalem tenens. Quod minime mirandum foret, ſi ita dictum fuiſſet, Picus Quirinali lituo erat: ſicuti dicimus; ſtatua grandi capite erat. Et, eſt, *autem &* erat, *&* fuit, *plerumque abſunt cum elegantia ſine detrimento ſententiæ. Sed quoniam facta litui mentio eſt, prætermittendum non eſt, quod poſſe quæri animaduertimus, vtrum à tuba lituus auguralis appelletur, an tuba à lituo augurum lituus dicta ſit. vtrumq; enim pari forma & pariter in capite incuruum eſt. Sed ſi, vt quidam putant, tuba à ſonitu lituus appellata eſt ex illo Homeri verſu* λίγξε βιός *: neceſſe eſt vt virga auguralis à tubæ ſimilitudine* lituus *vocetur. Vtitur autẽ vocabulo iſto Vergilius & pro tuba, vt ibi;*

Et lituo pugnas inſignis obibat & haſta.

Subiecit Auienus : Maturate fugam, *quid ſit parum mihi liquet. contraria enim videtur mihi fuga maturitati, vnde quid de hoc verbo ſentiendum ſit quæſo me doceas. Et Seruius : Nigidius homo omnium bonarum artium diſciplinis egregius,* Mature, *inquit,* eſt quod neque citius neque ſerius, ſed medium quiddam & temperatum eſt. *Bene atque proprie Nigidius. nam & in frugibus & in pomis* matura *dicuntur, quæ neque cruda & immitia ſunt neque caduca, & nimium cocta; ſed tempore ſuo temperate adulta. Hanc interpretationem Nigidianam diuus Auguſtus duobus verbis Græcis eleganter exprimebat. nam & dicere in ſermonibus, & ſcribere in epiſtolis ſolitum ferunt,* σπεῦδε βραδέως, *per quod monebat vt ad rem agendum ſimul*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

adhiberetur & induſtriæ celeritas, & tarditas diligentiæ. ex quibus duobus contrariis fit maturitas. Sic ergo & Vergilius inducit Neptunũ diſceſſum ventis imperantem, vt & tam cito diſcedant tanquam fugiant, & tamen flandi mediocritatem in regreſſu teneant, tanquam mature, id eſt, temperate, abeuntes. veretur enim ne in ipſo diſceſſu claſſi noceant, dum raptu nimio tanquam per fugam redeant. Idem Vergilius duo iſta verba maturare & properare *tanquam plane contraria ſcitiſſime ſeparauit in his verſibus:*

Frigidus agricolas ſi quando continet imber;
Multa, forent quę mox cęlo properanda ſereno,
Maturare datur. ------

Bene & eleganter duo iſta verba diuiſit. namque in præparatu rei ruſticæ, per tempeſtates pluuias, quoniam ex neceſſitate otium eſt, maturari poteſt: per ſerenas verò, quoniam tempus inſtat, properari neceſſe eſt. Sane cum ſignificandum eſt coactius quid & feſtinantius factum, rectius hoc dicitur præmature *factum, quam* mature. *ſicuti Afranius dixit in Togata, cui titulus* νόμος *eſt:*

Appetis dominatum dęmens præmature præcocem.

in quo verſu animaduertendum eſt quod præcocem *inquit non* præcoquem. *eſt enim caſus eius rectus non* præcoquis, *ſed* præcox. *Hic Auienus rurſus interrogat. Cum Vergilius, inquit, Æneam ſuum tamquam omnia pium à contagione atrocis viſus apud inferos vindicauerit, & magis eum fecerit audire reorum gemitus, quam ea ipſe videre tormenta, in ipſos vero campos piorum licenter induxerit: cur hoc tantum verſu oſtendit illi partem locorum, quibus impij cohibebantur?*

Veſtibulũ ante ipſum primiſq. in faucibus Orci.

qui enim veſtibulum & fauces videt, intra ipſam ædem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

iam ſine dubitatione ſucceſſit: aut ſi quid aliud de veſtibuli *vocabulo intelligendum eſt, ſcire deſidero. ad hæc Seruius: Pleraque ſunt vocabula quibus vulgo vtimur: neque tamen liquido animaduertimus quid ea ex vera proprietate ſignificent. ſicuti eſt* veſtibulum *in ſermonibus celebre atque obuium verbum; non omnibus tamen, qui illo facile vtuntur, liquido ſpectatum. putant enim* veſtibulum *eſſe partem domus priorem, quam* atrium *vocant. ſed Cæcilius Gallus vir doctiſſimus in libro, de ſignificatione verborum quæ ad ius ciuile pertinent, ſecundo, veſtibulum dicit eſſe non in ipſis ædibus neque ædium partem, ſed locum ante ianuam domus vacuum, per quem de via aditus acceſſuſq́; ad fores ædium ſit. Ipſa enim ianua procul à via fiebat, area interſita, quæ vacaret. Quæ porro huic vocabulo ratio ſit, quæri multum ſolet. ſed quæ ſcripta apud idoneos auctores legi proferre in medium non pigebit.* Væ *particula, ſicuti quædam alia, tum intentionem ſignificat, tum minutionem. nam* vetus *&* vehemens *alterum ab ætatis magnitudine compoſitum eliſumq́; eſt, alterum à nimio impetu & vi mentis inſtructum.* vecors *autem &* veſanus *priuationem ſignificant ſanitatis & cordis. diximus autem ſuperius eos qui amplas domus antiquitus faciebant, locũ ante ianuam vacuum relinquere ſolitos, qui inter fores domus & viam medius eſſet. in eo loco, qui dominum eius domus ſalutatum venerant, priuſquã admitterentur, conſiſtebant: & neque in via ſtabant, neque intra ædes erant. ab illa ergo grandis loci conſiſtione & quaſi quadam ſtabulatione* veſtibula *appellata ſunt ſpatia, in quibus multum ſtaretur ab aduenientibus priuſquam intromitterentur in domum. Alii conſentientes veſtibula eadem eſſe, quæ diximus, in ſenſu tamen vocabuli diſſentiunt; referunt enim non ad eos qui adueniunt, ſed ad illos qui in domo cõmanent: quoniam*

illic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

illic numquam conſiſtunt; ſed ſolius tranſitus cauſa ad hunc locum veniunt exeundo ſiue redeundo. Siue igitur ſecundum priores per augmentum, ſiue per ſecundos per diminutionem intelligendum eſt; tamen veſtibulum *conſtat aream dici, quæ à via domum diuidit.* fauces *autem iter anguſtum eſt, per quod ad veſtibulum de via flectitur. Ergo Æneas, cum videt fauces atque veſtibulum domus impiorum, non eſt intra domum, nec contactu ædium ſæuo exſecrabilique polluitur; ſed de via videt loca inter viam & ædes locata.*

CAP. IX.

Bidentes quid ſignificent, & vnde dictæ. Deinde, equitem idipſum ſignificare nonnumquam quod ſignificaretur nomine equi.

BIDENTES hoſtiæ *quid eſſent, inquit Auienus, interrogaui quendam de grammaticorum cohorte; & ille* bidentes *oues eſſe reſpondit, idcircoque* lanigeras *adiectum vt oues planius demonſtrarentur. Eſto, inquam, oues* bidentes *dicantur. Sed quæ ratio huius in ouibus epitheti, ſcire, inquam, volo. Atque ille nihil cunctatus, Oues, inquit,* bidentes *dictæ ſunt, quod duos tantum dentes habeant. tunc ego: Vbi terrarum, quæſo te, inquam, duos ſolos per naturã dentes habere oues aliquando vidiſti? oſtentum enim hoc eſt & factis piaculis procurandum. tum ille permotus mihi & irritatus, Quære, inquit, ea, quæ a grammatico quærenda ſunt. nam de ouium dentibus opiliones percunctator. Facetias nebulonis hominis riſi, & reliqui. ſed te percunctor quaſi ipſius verborum naturæ conſcium. tum Seruius: De numero dentium quem ille opinatus eſt reprehendendus à me non eſt, cum ipſe iam riſeris. verum procurandum mihi eſt, ne illud obrepat, quod* bidentes *epitheton ſit ouium; cum Pomponius egregius*

Atellanarum poëta in Gallis tranſalpinis hoc ſcripſerit:

Mars tibi voueo facturum, ſi vmquam rediero, bidente verre.

P. autem Nigidius, in libro quem de extis compoſuit, bidentes *appellari ait, non oues ſolas, ſed omnes beſtias bimas. neque tamen dixit cur ita appellentur. ſed in commentariis ad ius pontificium pertinentibus legi:* bidennes *primo dictas,* d, *littera ex ſuperfluo, vt ſæpe aſſolet, interiecta: ſic pro,* reire, redire, *dicitur; & pro,* reamare, redamare, *&,* redarguere, *non,* reargue-re. *ad hiatum enim duarum vocalium procurandum interponi ſolet,* d, *littera. ergo* bidennes *primum dictæ ſunt quaſi* biennes; *& longo vſu loquendi corrupta eſt vox ex* bidennibus *in* bidentes. *Higinus tamen qui ius pontificium non ignorauit, in quinto librorum quos de Vergilio fecit,* bidentes *appellari ſcripſit hoſtias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent: per quos ex minore in maiorem tranſcendiſſe conſtaret ætatem.*

E gelio. XVIII. 5. *Iterum quærit Auienus in his verſibus,*

Frena Pelethronij Lapithæ gyroſque dedere
Impoſiti dorſo, atq; equitē docuere ſub armis
Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos;

cur Vergilius equi officium equiti dederit. nam inſultare ſolo, *&* glomerare greſſus, *equi conſtat eſſe non equitis. Bene, inquit Seruius, hæc tibi quæſtio nata eſt ex incuria veteris lectionis. nam, quia ſæculum noſtrum ab Ennio & omni bibliotheca vetere deſciuit, multa ignoramus, quæ non laterent ſi veterum lectio nobis eſſet familiaris. omnes enim antiqui ſcriptores vt hominem equo inſidentem, ita & equum cum portaret hominem equitem vocauerunt, &* equitare *non hominem tantum ſed equum quoque dixerunt. Ennius libro annalium ſeptimo ait;*

Deniq. vi magna quadrupes eques atq; elephāti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Proiiciunt ſeſe,

Nunquid dubiũ eſt quin equitẽ in hoc loco ipſum equũ dixerit, cum addidiſſet epitheton quadrupes? *ſic & equitare, quod verbum è vocabulo equitis inclinatum eſt, & homo vtens equo & equus ſub homine gradiens dicebatur. Lucilius namque vir apprime linguæ Latinæ ſcius equum equitare dicit hoc verſu:*

Nempe hunc currere equum nos atque equitare videmus.

Ergo & apud Maronem, qui antiquæ Latinitatis diligens fuit, ita intelligendum eſt,

Atque equitem docuere ſub armis,

id eſt, docuerunt equum portantem hominem

Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

Subiecit Auienus:

Cum iam trabibus contextus acernis
Staret equus;

Scire vellem in equi fabrica caſune an ex induſtria hoc genus ligni nominauerit. nam licet vnum pro quolibet ligno ponere poëticæ licentiæ ſit: ſolet tamen Vergilius temeritatem licentiæ non amare, ſed rationis certæ vim in rerum vel nominum poſitionibus ſeruare. Tum Seruius; Non ſine ratione Vergilius hoc loco abietem commemorat, item acerem & pinum paulo poſt; nam fulminata abies interitum Dominæ ſignificabat: Et Troia per fœminam periit. Acer autem in tutela ſtuporis, & viſo equo ſtupuere Troiani, vt;* pars ſtupet innuptæ donum exitiale Mineruæ. *Pinus quidem in tutela eſt Matris Deum, ſed & fraudium & inſidiarum; quia eius poma cadentia per fraudem interimunt, & hic ſcilicet equus plenus inſidiarum eſt. His à Seruio peroratis ſtatuerunt in craſtino Flauianum audire, quoniam Maro in Augurali iure refulſit.*

* Clauſula hæc tota reſtituta de ſcripto.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

AVRELII MACROBII
AMBROSII THEODOSII
V. C. *& inluſtris*
CONVIVIORVM POSTREMI DIEI, Saturnaliorum

LIBER SEPTIMVS.

CAP. I.

Quando & quibus de rebus philoſophandum in conuiuio.

PRIMIS *menſis poſt epulas iam remotis & diſcurſum variantibus poculis minutioribus; Prætextatus, Solet, inquit, cibus cum ſumitur tacitos efficere, potus loquaces: at nos & inter pocula ſilemus, tamquam debeat ſeriis vel etiam philoſophicis carere tractatibus tale conuiuium. & Symmachus; Verumne? ita ſentis Vetti, vt philoſophia conuiuiis interſit; & non tamquam cenſoria quædam & plus nimio reuerenda mater familias penetralibus ſuis contineatur; nec miſceat ſe Libero, cui etiam tumultus familiares ſunt; cum ipſa huius ſit verecundiæ vt ſtrepitum non modo verborum ſed ne cogitationum quidem in ſacrarium ſuæ quietis admittat? doceat nos vel peregrina inſtitutio vel diſciplina à Parthis petita; qui ſolent cum concubinis non cum coniugibus inire conuiuia: tamquam has & in vulgus produci & laſciuire quoque, illas non niſi domi abditas tueri de-*

ceat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ceat tectum pudorem. An ego cenſeam producendā phi-
loſophiā, quo rethorica venire ars & profeſſio popularis
erubuit? Iſocrates enim Græcus orator, qui verba prius
libera ſub numeros ire primus coëgit, cum in conuiuio
à ſodalibus oraretur vt aliquid in medium de eloquētiæ
ſuæ fonte proferret, hac venia deprecatus eſt: Quæ præ-
ſens, inquit, locus & tempus exigit ego non calleo; quæ
ego calleo nec loco præſenti ſunt apta nec tēpori. Ad hæc
Euſtathius: Probo, Symmache, propoſitum tuum, quod
philoſophiam ea, quam maximam putas, obſeruatione
veneraris, vt tantum intra ſuum penetral æſtimes ado-
randam. ſed ſi propter hoc à conuiuiis exulabit; procul
hinc faceſſant & alumnæ eius. honeſtatem dico & mo-
deſtiam; nec minus cum ſobrietate pietatem. quam enim
harū dixerim minus eſſe venerabilem? ita fit vt ab eiuſ-
modi cœtibus relegatus matronarum talium chorus li-
bertatem conuiuiorum ſolis concubinis, id eſt, vitiis &
criminibus addicat. Sed abſit vt philoſophia, quæ in
ſcholis ſuis ſolicite tractat de officiis conuiualibus, ipſa
conuiuia reformidet; tamquam non poſſit rebus aſſerere
quæ ſolet verbis docere; aut neſciat ſeruare modū cuius
in omnibus humanæ vitæ actibus terminos ipſa conſti-
tuit. Neque enim ita ad menſas inuito philoſophiam,
vt non ſe ipſa moderetur; cuius diſciplina eſt rerum
omnium moderationem docere. Vt ergo inter te & Vet-
tium velut arbitrali iudicatione componam: aperio qui-
dem philoſophiæ tricliniorum fores: ſed ſpondeo ſic in-
terfuturam, ne menſuram, notæ ſibi ac ſectatoribus ſuis
diſpenſationis excedat. tunc Furius, Quia te vnicum,
Euſtathi, inquit, ſectatorem philoſophiæ noſtra ætas tu-
lit, oratus ſis vt modum diſpenſationis, quam das ei cō-
uiuanti, nobis ipſe patefacias. & Euſtathius: Primum
hanc eam ſcio ſeruaturam, vt ſecum æſtimet præſentium
ingenia conuiuarum: &, ſi plures peritos vel ſaltem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

amatores ſui in conuiuij ſocietate repererit, ſermonem de ſe patietur agitari. quia, velut paucæ litteræ mutæ diſperſæ inter multas vocales in ſocietatem vocis facile manſueſcunt, ita rariores imperiti gaudentes conſortio peritorum aut conſonant ſi qua poſſunt, aut rerum talium capiuntur auditu. ſi verò plures ab inſtitutione diſciplinæ huius alieni ſint; prudentibus, qui pauciores intererunt, ſanciet diſſimulationem ſui; & patietur loquacitatē maiori parti amiciorē ſociare: ne rara nobilitas à plebe tumultuoſiore turbetur. & hæc vna eſt de philoſophiæ virtutibus: quia, cũ orator non aliter niſi orando probetur, philoſophus non minus tacendo pro tēpore quã loquendo philoſophatur. ſic ergo pauci qui aderunt doctiores in conſenſum rudis conſortij, ſalua & intra ſe quieſcente veri notione, migrabunt, vt omnis diſcordiæ ſuſpicio faceſſat. Nec mirum ſi doctus faciet, quod fecit quondam Piſiſtratus Athenarum tyrannus. qui, cum filiis ſuis rectum dando conſilium non obtinuiſſet aſſenſum, atque ideo eſſet in ſimultate cum liberis, vbi hoc æmulis cauſam fuiſſe gaudij comperit, ex illa diſcordia ſperantibus in domo regnantis naſci poſſe nouitatem: vniuerſitate ciuium conuocata, ait ſuccenſuiſſe quidem ſe filiis non acquieſcentibus patriæ voluntati; ſed hoc ſibi poſtea viſum paternæ aptius eſſe pietati, vt in ſententiam liberorum ipſe concederet: ſciret igitur ciuitas ſobolem regis cum patre concordem. hoc commento ſpem detraxit inſidiantibus regnantis quieti. Ita in omni vitæ genere præcipueque in lætitia conuiuali omne quod videtur abſonum in vnam concordiam ſoni ſalua innocentia redigendum eſt. Sic Agathonis conuiuium, quia Socrates, Phædros, Pauſanias & Eriſymmachos habuit, ſic & cœna, quam Callias doctiſſimus dedit, Charmadam dico Antiſthenen & Hermogenen ceteroſque his ſimules, verbum nullum niſi philoſophum ſenſit. at vero

vero Alcinoi & Didonis menſa, quaſi ſolis apta deliciis, habuit hæc Iopam, illa Demodocum cithara canentes. nec deerant apud Alcinoum ſaltatores viri, & apud Didonem Bitias ſic hauriens merum, vt ſe totum ſuperflua eius effuſione prolueret. Nonne, ſi quis aut inter Phæacas aut apud Pœnos ſermones de ſapientia erutos conuiuialibus fabulis miſcuiſſet, & gratiā illis cœtibus aptam perderet & in riſum plane iuſtum moueret? Ergo prima eius obſeruatio erit æſtimare conuiuas. Deinde, vbi ſibi locum patere viderit, non de ipſis profunditatis ſuæ ſecretis inter pocula loquetur, nec nodoſas & anxias ſed vtiles quidem faciles tamen quæſtiones mouebit. nam ſicut inter illos, qui exercitii genus habent in mediis ſaltare conuiuiis, ſi quis vt ſe amplius exerceat vel ad curſum vel ad pugilatum ſodales laceſſiuerit, quaſi ineptus relegabitur ab alacritate conſortij; ſic apud menſam, quando licet, aptis philoſophandum eſt: vt crateri liquoris ad lætitiam nati adhibeatur non modo nympharum ſed Muſarum quoque admixtione temperies. nam ſicut fateri neceſſe eſt, in omni conuentu aut tacendum eſt aut loquendum; quæramus ſilentiumne conuiuiis an & opportunus ſermo conueniat. Nam ſi, apud Athenas Atticas Areopagitæ tacentes iudicant, ita inter epulas oportet ſemper ſileri: non eſt vltra quærendum inter menſas philoſophandum nec ne ſit. Si vero non erunt muta conuiuia: cur, vbi ſermo permittitur, honeſtus ſermo prohibetur? maxime cum non minus quam dulcedo vini hilarent verba conuiuium. nam, ſi Homeri latentem prudentiam ſcruteris altius, delenimentum illud quod Helena vino miſcuit:

Νηπενθές τ', ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων,

non herba fuit, non ex India ſuccus, ſed narrandi opportunitas quæ hoſpitem mæroris oblitum flexit ad gaudiū. Vlyſſis enim præclara facinora filio præſente narrabat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Οἷον καὶ τὸ δ᾽ ἔρεξε καὶ ἔτλη καρτερὸς ἀνήρ.

Ergo paternam gloriam & ſingula eius fortia facta digerendo animum filii fecit alacriorem; & ita credita eſt contra mœrorem vino remedium miſcuiſſe. Quid hoc, inquit, ad philoſophiam? immo nihil tam cognatum ſapientiæ quam locis & temporibus aptare ſermones, perſonarum quæ aderunt æſtimatione in medium vocata. alios enim relata incitabant exempla virtutum, alios beneficiorum, nonnullos modeſtiæ; vt qui aliter agebant ſæpe auditis talibus ad emendationem venirent. Sic autem vitiis irretitos, ſi & hoc in conuiuiis exegerit loquendi ordo, feriet philoſophia non ſentientes, vt Liber pater thyrſo ferit per obliquationem circumfuſæ hederæ latentem mucronem: quia non ita profitebitur in conuiuio cenſorem vt palam vitia caſtiget. Ceterum his obnoxij repugnabunt: & talis erit conuiuij tumultus, vt ſub huiuſmodi inuitati videantur edicto;

Quod ſupereſt, læti bene geſtis corpora rebus.
Procurate viri, & pugnam ſperate parati.

aut vt Homerus breuius & expreſſius dixit;

Νῦν δ᾽ ἔρχεσθ᾽ ἐπὶ δεῖπνον, ἵνα ξυνάγωμεν ἄρηα.

Ergo ſi opportunitas neceſſariæ reprehenſionis emerſerit, ſic à philoſopho proficiſcetur, vt & tecta & efficax ſit. quid mirum, ſi feriet ſapiens, vt dixi, non ſentientes, cum interdum ſic reprehendat, vt reprehenſus hilaretur? nec tantum fabulis ſuis ſed interrogationibus quoque vim philoſophiæ nihil ineptum loquentis oſtendet. Hanc ergo nullus honeſtus actus locusve, cœtus nullus excludat; quæ ita ſe aptat, vt vbique ſic appareat neceſſaria, tanquam abeſſe illam nefas fuerit.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. II.

De quibus libenter quiſque interrogetur.

ET *Auienus* : *Nouas mihi duas diſciplinas videris inducere interrogandi & reprehendẽdi, vt alacritas vtrimque his, ad quos ſermo eſt, excitetur : cum dolor ſemper reprehenſionem vel iuſtam ſequatur. vnde hæc, quæ leuiter attigiſti, fac quæſo enarrando planiora. Primum, inquit Euſtathius, hoc teneas volo, non de ea me reprehenſione dixiſſe quæ ſpeciem accuſationis habet, ſed quæ vituperationis inſtar eſt. hoc Græci ſcomma vocant non minus quidem amarum quam accuſatio, ſi importune proferatur : ſed à ſapiente proferetur vt dulcedine quoque non careat. Et, vt prius tibi de interrogatione reſpondeam, qui vult amœnus eſſe conſultor ea interrogat quæ ſunt interrogato facilia reſponſu, & quæ ſcit illum ſedula exercitatione didiciſſe. gaudet enim quiſquis prouocatur ad doctrinam ſuam in medium proferẽdam: quia nemo vult latere quod didicit ; maxime ſi ſcientia quam labore quæſiuit cum paucis illi familiaris & plurimis ſit incognita, vt de aſtronomia vel dialectica ceteriſque ſimilibus. tunc enim videntur conſequi fructum laboris, cum adipiſcuntur occaſionem publicandi quæ didicerant ſine oſtentationis nota ; qua caret qui non ingerit ſed inuitatur vt proferat. contra magnæ amaritudinis eſt ſi coram multis aliquem interroges, quod non optima ſcientia quæſiuit. cogitur enim aut negare ſe ſcire (quod extremum verecundiæ damnum putant) aut reſpondere temere, & fortuito ſe euentui veri falſive committere. vnde ſæpe naſcitur inſcitiæ proditio : & omne hoc infortunium pudoris ſui imputat conſulenti. necnon & qui obierunt maria & terras gaudent cum de ignoto multis vel terrarum*

ſitu vel ſinu maris interrogantur; libenterq́; reſpondent, & deſcribunt modo verbis modo radio loca; glorioſum putantes quæ ipſi viderint aliorum oculis obiicere. quid duces vel milites? quam fortiter à ſe facta ſemper dicturiunt & tamen tacent arrogantiæ metu? nonne hi ſi vt hæc referant inuitentur mercedem ſibi laboris æſtimant perſolutam, remunerationem putantes inter volentes narrare quæ fecerint? Adeo autem id genus narrationum habet quendam gloriæ ſaporem, vt ſi inuidi vel æmuli forte præſentes ſint, tales interrogationes obſtrependo diſcutiant, & alias inſerendo fabulas prohibeant illa narrari quæ ſolent narranti laudem creare. Pericula quoque præterita vel ærumnas penitus abſolutas qui euaſit, vt referat gratiſſime prouocatur. nam qui adhuc in ipſis vel paululum detinetur, horret admonitionem & formidat relatum. Id adeo Euripides expreſſit,

Ὡς ἡδύ τι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

adiecit enim σωθέντα *vt oſtenderet poſt finem malorum gratiam relationis incipere. & poëta veſter adiiciendo,* olim, *quid niſi poſt emenſa infortunia futuro tempore juuare dicit memoriam ſedati laboris?*

Forſan & hæc olim meminiſſe juuabit.

Nec negauerim eſſe malorum genera, quæ non vult qui pertulit vel tranſacta meminiſſe: nec minus interrogatus offenditur, quam cum in ipſis malis fuit, vt qui carnifices expertus eſt & tormenta membrorum; aut qui infauſtas pertulit orbitates: vel cui nota quondam afflicta cenſoria eſt. caue interroges, ne videaris obiicere. illum ſæpe ſi potes ad narrandum prouoca, qui recitando fauorabiliter exceptus eſt, vel qui libere & feliciter legationem peregit, vel qui ab imperatore comiter affabiliterque ſuſceptus eſt, vel ſi quis tota pæne claſſe à piratis occupata ſeu ingenio ſeu viribus ſolus euaſit. quin vix implet deſiderium loquentis rerum talium vel longa narratio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

narratio. Iuuat, ſi quem dicere juſſeris amici ſui repentinam felicitatem, quam ſponte non audebat vel dicere vel tacere modo jactantiæ modo malitiæ metu. Qui venatibus gaudet, interrogetur de ſiluæ ambitu, de ambage luſtrorum, de venationis euentu. Religioſus ſi adeſt: da illi referendi copiam quibus obſeruationibus meruerit auxilia deorum, quantus illi ceremoniarum fructus. quia & hoc genus religionis exiſtimant numinum beneficia non tacere. adde quia volunt & amicos ſe numinibus æſtimari. ſi vero & ſenex præſens eſt: habes occaſionem qua plurimum illi contuliſſe videaris, ſi eum interroges vel quæ ad illum omnino non pertinent. eſt enim huic ætati loquacitas familiaris. hæc ſciens Homerus quandam congeriem ſimul interrogationum Neſtori fecit offerri:

Ω Νέςορ Νηληϊάδη, σὺ δ' ἀληθὲς ἔνισπε.
Πῶς ἔθαν' Ἀτρείδης εὐρυκρείων Ἀγαμέμνων;
Ποῦ Μενέλαος ἔην;
Ἢ οὐκ Ἄργεος ἦεν Ἀχαϊκοῦ.

Tot loquendi ſemina interrogando congeſſit, vt pruritum ſenectutis expleret. & Vergilianus Æneas gratum ſe ad omnia præbens Euandro varias illi narrandi occaſiones miniſtrat. neque enim de vna re aut altera requirit,

ſed ſingula lætus
Exquiritque, auditq; virũ monumenta priorũ.

& Euander conſultationibus captus ſcitis quam multa narrauerit.

Cap. III.

De vario ſcommatum genere: & quam caute his vtendum inter conuiuas.

HÆc *dicentem fauor omnium excepit. ſed mox ſubiecit Auienus. Vos omnes qui doctorum doctiſſimi adeſtis*

adeſtis orauerim, vt hortatu veſtro Euſtathius quæ de ſcommate paulo ante dixerit animetur aperire: omnibuſque ad hoc prouocantibus ille contexuit. Præter categoriam quæ ψόγος *eſt & præter* διαβολὴν *quæ delatio eſt, ſunt alia duo apud Græcos nomina, lœdoria & ſcomma; quibus nec vocabula Latina reperio, niſi forte dicas lœdoriam exprobrationem eſſe ac directam contumeliam. ſcomma enim pæne dixerim morſum figuratum, quia ſæpe fraude vel vrbanitate tegitur, vt aliud ſonet aliud intelligas. nec tamen ſemper ad amaritudinem pergit, ſed nonnumquam his in quos iacitur & dulce eſt. quod genus maxime vel ſapiens vel alias vrbanus exercet, præcipue inter menſas & pocula, vbi facilis eſt ad iracundiam prouocatio. nam ſicut in præcipiti ſtantem vel leuis tactus impellit; ita vino vel infuſum, vel aſperſum paruus quoq; dolor incitat in furorem. Ergo cautius in conuiuio abſtinendum ſcommate, quod tectam intra ſe habet iniuriam. tanto enim preſſius hærent dicta talia quam directæ lœdoriæ, vt hami anguloſi quam directi mucrones tenacius infiguntur: maxime quia dicta huiuſmodi riſum præſentibus mouent, quo velut aſſenſus genere confirmatur iniuria. Eſt autem lœdoria huiuſmodi:* Oblitusne es quia ſalſamenta vendebas? *Scomma autem, quod diximus ſæpè contumeliam eſſe celatam, tale eſt:* Meminimus quando brachio te emungebas. *nam, cum res eadem vtrobique dicta ſit; illud tamen lœdoria eſt quod aperte obiectum exprobratumque eſt, hoc ſcomma quod figurate. Octauius, qui natu nobilis videbatur, Ciceroni recitanti ait; Non audio quæ dicis. ille reſpondit;* Certe ſolebas bene foratas habere aures. *hoc eo dictum eſt, quia Octauius Libys oriundus dicebatur, quibus mos eſt aurem forare. In eumdem Ciceronem Laberius cum ab eo ad conſeſſum non reciperetur dicentem,* Reciperem

te niſi anguſte ſederem : *ait mimus ille mordaciter;* Atquin ſolebas duabus ſellis ſedere; *obiiciens tanto viro lubricum fidei. Sed & quod Cicero dixit*; niſi anguſte ſederem, *ſcomma fuit in C. Cæſarem; qui in ſenatum paſſim tam multos admittebat vt eos quatuordecim gradus capere non poſſent. Tali ergo genere, quod fœtum contumeliæ eſt, abſtinendum ſapiente ſemper, ceteris in conuiuiis eſt. Sunt alia ſcommata minus aſpera quaſi edentatæ beluæ morſus. vt Tullius in conſulem qui vno tantum die conſulatum peregit*, Solent, *inquit*, eſſe flamines diales; modo conſules diales habemus. *& in eundem:* Vigilantiſſimus eſt conſul noſter, qui in conſulatu ſuo ſomnum non vidit. *eidemque exprobranti ſibi quod ad eum conſulem non veniſſet*, Veniebam, *inquit*, ſed nox me comprehendit. *Hæc & talia ſunt, quæ plus vrbanitatis minus amaritudinis habent : vt ſunt & illa de nonnullis corporeis vitiis aut parum aut nihil gignentia doloris : vt ſi in caluitium cuiuſquam dicas vel in naſum ſeu curuam erectionem ſeu Socraticam depreſſionem. hæc enim, quanto minoris infortunii ſunt, tanto leuioris doloris. contra oculorum orbitas non ſine excitatione commotionis obiicitur. quippe Antigonus rex Theocritum Chium, de quo iurauerat quod ei parſurus eſſet, occidit propter ſcomma ab eodem de ſe dictum. cum enim quaſi puniendus ad Antigonum raperetur, ſolantibus eum amicis ac ſpem pollicentibus, quod omnimodè clementiam regis experturus eſſet cum ad oculos eius veniſſet: reſpondit*; Ergo impoſſibilem mihi dicitis ſpem ſalutis. *erat autem Antigonus vno orbatus oculo. & importuna vrbanitas maledicacem luce priuauit. Nec negauerim philoſophos quoque incurriſſe nonnumquam per indignationem hoc genus ſcommatis. nam cum regis libertus ad nouas diuitias nuper erectus philoſophos ad conuiuium*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

congregaſſet, & irridendo eorum minutulas quæſtiones ſcire ſe velle dixiſſet, cur ex nigra & ex alba faba pulmentum vnius coloris edatur: Aridices philoſophus indigne ferens, Tu nobis, inquit, abſoluas cur & de albis & nigris loris ſimiles maculæ gignantur. Sunt ſcommata quæ in ſuperficie habent ſpeciem contumeliæ, ſed interdum non tangunt audientes, cum eadem ſi obnoxio dicantur exagitent: vt contra ſunt quæ ſpeciem laudis habent, & perſonam audientis efficiunt contumeliæ plenam. De priore genere prius dicam. L. Quintius prætor de prouincia nuper reuerterat obſeruata, quod mireris Domitiani temporibus, præturæ maxima caſtitate. is cum æger aſſidenti amico diceret frigidas ſe habere manus; renidens ille ait; Atquin eas de prouincia calidas paulo ante reuocaſti. riſit Quintius delectatusque eſt, quippe alieniſſimus à ſuſpicione furtorum. contra ſi hoc diceretur male ſibi conſcio & ſua furta recolenti, exacerbaſſet auditum. Critobulum famoſæ pulchritudinis adoleſcentem Socrates cum ad comparationem formæ prouocaret; iocabatur, non irridebat. certe ſi dicas conſummatarum diuitiarum viro, tibi excito creditores tuos, aut ſi nimis caſto, gratæ ſunt tibi meretrices, quia continua eas largitate ditaſti: vterque delectabuntur, ſcientes his dictis ſuam conſcientiam non grauari. ſicut contra ſunt quæ ſub ſpecie laudis exagitant, ſicut paulo ante diuiſi. nam ſi timidiſſimo dixero, Achilli vel Herculi comparandus es; aut famoſæ iniquitatis viro, ego te Ariſtidi in æquitate præpono: ſine dubio verba laudem ſonantia ad notam vituperationis ſuæ vterque tracturus eſt. Eadem ſcommata eoſdem modo iuuare modo mordere poſſunt, pro diuerſitate præſentium perſonarum. ſunt enim quæ ſi coram amicis obiiciantur nobis libenter audire poſſimus. vxore vero ſeu parentibus vel magiſtris præſentibus dici

in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

t nos aliquod ſcomma nolumus ; niſi forte tale ſit quod
llorum cenſura libenter accipiat. vt ſi quis adoleſcentem
oram parentibus vel magiſtris irrideat , quod inſanire
oſſit continuis vigiliis lectionibusq; nocturnis; aut vxo-
e præſente , quod ſtulte faciat vxorium ſe præbendo nec
llam elegantiam eligendo formarum. hæc enim & in
uos dicuntur & præſentes hilaritate perfundunt. Com-
mendat ſcomma & conditio dicentis ſi in eadem cauſa
it: vt ſi alium de paupertate pauper irrideat, ſi obſcure
atum natus obſcure. nam Tharſius Amphias, cum ex
ortulano potens eſſet & in amicum quaſi degenerem
onnulla dixiſſet; mox ſubiecit; Sed & nos de iſdem
eminibus ſumus; *& omnes pariter lætos fecit. Illa ve-*
ro ſcommata directa lætitia eum in quem dicuntur in-
fundunt ; ſi virum fortẽ vituperes quaſi ſalutis ſuæ pro-
digum & pro aliis mori volentem , aut ſi obieceris libe-
rali quod res ſuas profundat minus ſibi quam aliis con-
ſulendo. Sic & Diogenes Antiſthenem Cynicum magi-
ſtrum ſuum ſolebat veluti vituperando laudare. Ipſe
me, *aiebat*, mendicum fecit ex diuite, & pro am-
pla domo in dolio fecit habitare. *Melius autem*
iſta dicebat quam ſi diceret: gratus illi ſum,quia ipſe
me philoſophum & conſummatæ virtutis virum
fecit. *Ergo,cum vnum nomen ſcommatis ſit,diuerſi in*
eo continentur effectus. ideo apud Lacedæmonios inter
cetera exactæ vitæ inſtituta , hoc quoque exercitii ge-
nus à Lycurgo eſt inſtitutum, vt adoleſcentes & ſcom-
mata ſine morſu dicere , & ab aliis in ſe dicta perpeti
diſcerent. ac ſi quis eorum in indignationem ob tale
dictum prolapſus fuiſſet , vlterius ei in alterum dice-
re non licebat. Cum ergo videas , mi Auiene (inſti-
tuenda eſt enim adoleſcentia tua quæ ita docilis eſt vt
diſcenda præcipiat) cum videas,inquam,anceps eſſe om-
ne ſcommatum genus ; ſuadeo in conuiuiis , in quibus

lætitiæ inſidiatur ira, ab eiuſmodi dictis faceſſas. & magis quæſtiones conuiuales vel proponas vel ipſe diſſolnas. quod genus veteres ita ludicrum non putarunt; vt & Ariſtoteles de ipſis aliqua conſcripſerit, & Plutarchus, & veſter Apuleius: nec contemnendum ſit, quod tot philoſophantium curam meruit.

CAP. IV.

Cibum ſimplicem præferendum eſſe multiplici, vt qui ſit digeſtu facilior.

ET *Prætextatus: Hoc quæſtionum genus, cum & ſenilem deceat ætatem, cur ſoli iuueni ſuadetur? Quin agite omnes, qui adeſtis hic, apta conuiuio fabulemur; nec de cibatu tantum, ſed & ſiqua de natura corporum, vel alia; præſente maxime Diſario noſtro, cuius plurimum ad hoc genus quæſtionum poterit ars & doctrina conferre: ſortiamurque, ſi videtur, vt per ordinem vnuſquiſque proponat quam ſoluendam æſtimat quæſtionem. Hic aſſenſi omnes Prætextato anteloquium detulerunt, orantes vt, cum ipſe cœpiſſet, ceteris ex filo conſultationis eius interrogandi conſtitueretur exemplum. tum ille, Quæro, inquit, vtrum ſimplex an multiplex cibus digeſtu ſit facilior: quia multos hunc, nonnullos illum ſectantes videmus. & eſt quidem ſuperba & contumax & veluti ſui oſtentatrix continentia: contra amœnam ſe & comem appetentia vult videri. cum ergo vna cenſoria ſit, delicata altera; ſcire equidem velim quæ ſeruandæ aptior ſit ſanitati. Nec longe petendus aſſertor eſt, cum Diſarius adſit; qui quid conueniat corporibus humanis non minus callet, quam ipſa natura fabricæ huius auctor & nutrix. dicas ergo velim quid de hoc quod quæritur medicinæ ratio perſuadeat. Si me, Diſarius inquit, aliquis ex plebe imperitorum de hac*

quæſtione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

*uæſtione conſuluiſſet: quia plebeia ingenia magis ex-
mplis quam ratione capiuntur, admonuiſſe illum con-
ntus forem inſtitutionis pecudum: quibus cum ſimplex
r vniformis cibus ſit, multo ſaniores ſunt corporibus
umanis; & inter ipſas illæ morbis implicantur, quibus
t altiles fiant offæ compoſitæ & quibuſdam condimen-
is variæ farciuntur. nec dubitaret poſt hac; cum ad-
ertiſſet animalibus ſimplici cibo vtentibus familiarem
initatem, ægreſcere autem inter illa quæ ſaginam com-
oſita varietate patiuntur. quia conſtat id genus ali-
noniæ non magis copia quam varietate crudeſcere.
rtaſſe illum attentiorem exemplo altero feciſſem, vt
onſideraret nullum vmquam fuiſſe medicorum circa
uras ægreſcentium tam audacis negligentiæ vt febrienti
arium & non ſimplicem cibum daret. adeo conſtat
uam facilis digeſtu ſit vniformis alimonia, vt ei vel
um infirma eſt natura ſufficiat. nec tertium defuiſſet
xemplum, ita eſſe vitandam ciborum varietatem, vt
aria ſolent vina vitari. quis enim ambigat eum qui
diuerſo vino vtitur in repentinam ruere ebrietatem, nec
dum hoc potus copia poſtulante? tecum autem, Vetti,
cui ſoli perfectionem diſciplinarum omnium contigit
btinere, non tam exemplis quam ratione tractandum
ſt, quæ & me tacente clam te eſſe non poterat. Crudi-
tates eueniunt aut qualitate ſucci in quem cibus verti-
tur ſi non ſit aptus humori qui corpus obtinuit, aut
ipſius cibi multitudine non ſufficiente natura ad omnia
quæ congeſta ſunt concoquenda. ac primum de ſucci
qualitate videamus. Qui ſimplicem cibum ſumit, facile
quo ſucco corpus eius vel iuuetur vel grauetur vſu do-
cente cognoſcit. nec enim ambigit cuius cibi qualitate
poſſeſſus ſit, cum vnum ſumpſerit. & ita fit vt noxa,
cuius cauſa deprehenſa ſit, facile vitetur. qui autem
multiplici cibo alitur, diuerſas patitur qualitates ex di-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

uerſitate ſuccorum: nec concordant humores ex materi varietate naſcentes, nec efficiunt liquidum purumve ſan guinem in quem jecoris miniſterio vertuntur, & in ve nas cum tumultu ſuo tranſeunt, hinc morborum ſcatu rigo, qui ex repugnantium ſibi humorum diſcordia naſ cuntur. Deinde quia non omnium quæ eſui ſunt vn natura eſt, non omnia ſimul coquuntur; ſed alia cele rius, tardius alia: & ita ſit vt digeſtionum ſequentium ordo turbetur. neque enim cibi quem ſumimus vna di geſtio eſt: ſed vt corpus nutriat quatuor patitur dige ſtiones. quarum vnam omnes vel ipſi quoque hebete ſentiunt; alias occultior ratio deprehendit. quod vt omnibus liqueat, paulo altius mihi cauſa repetenda eſt. Quatuor ſunt in nobis virtutes, quæ adminiſtrandam alimoniam receperunt. quarum vna dicitur καθεκτικὴ, *quæ deorſum trahit cibaria confecta mandibulis. quid enim tam craſſam materiam per faucium anguſta fulciret, niſi eam vis naturæ occultior hauriret? hauſta vero vt non continuo lapſu per omne corpus ſuccedentibus ſibi foraminibus peruium ad imum vſque deſcendant, & talia qualia accepta ſunt egerantur, ſed ſalutare officium digeſtionis exſpectent, ſecundæ hoc cura virtutis eſt; quam Græci, quia retentatrix eſt, vocant* καταδεκτικήν. *Tertia, quia cibum in aliud ex alio mutat, vocatur* ἀλλοιωτική. *Huic obſequuntur omnes; quia ipſa digeſtionibus curat. ventris enim duo ſunt orificia. quorum ſuperius erectum recipit deuorata & in follẽ ventris recondit. hic eſt ſtomachus, qui paterfamilias dici meruit, quaſi omne animal ſolus gubernans. nã, ſi ægreſcat, vita in ancipiti eſt, titubante alimoniæ meatu; cui natura tanquam rationis capaci velle ac nolle contribuit. inferius vero demiſſum inteſtinis adiacentibus inſeritur, & inde via eſt egerendis. Ergo in ventre fit prima digeſtio, virtute* ἀλλοιωτικῇ *in ſuccũ vertente quicquid acceptum*

ſt. cujus fæx retrimenta ſunt, quæ per inteſtina inferiore orificio tradente labuntur: & officio quartæ virtutis, cui ἀποκριτική nomen eſt, procuratur egeſtio. Ergo, poſtquam in ſuccum cibus reformatur, hic iam jecoris cura ſuccedit. eſt autem jecur concretus ſanguis. & ideo habet natiuum calorem quod confectum ſuccum vertit in ſanguinem. & ſicut cibum in ſuccum verti prima eſt, ita ſuccum tranſire in ſanguinem ſecunda digeſtio eſt. hunc calor jecoris adminiſtratum per venarum fiſtulas in ſua quæque membra diſpergit, parte quæ ex digeſtis frigidiſſima eſt in lienem refuſa. qui, vt jecur caloris, ita ipſe frigoris domicilium eſt. nam ideo omnes dexteræ partes validiores ſunt, & debiliores ſiniſtræ; quia has regit calor viſceris ſui, illæ contagione frigoris ſiniſtra obtinentis hebetantur. in venis autem & arteriis quæ ſunt receptacula ſanguinis & ſpiritus, tertia fit digeſtio. nam acceptum ſanguinem quodammodo defæcant; & quod in eo aquoſum eſt, venæ in veſicam refundunt: liquidum vero purumque & altilem ſanguinem ſingulis totius corporis membris miniſtrant. & ita fit vt, cum cibum ſolus venter accipiat, alimonia eius diſperſa per vniuerſos membrorum meatus, oſſa quoque & medullas & vngues nutriat & capillos. & hæc eſt quarta digeſtio quæ in ſingulis membris fit, dum quod vnicuique membro datum eſt ipſi membro fit nutrimentum. nec tamen huic totiens defæcato retrimenta ſua deſunt; quæ, cum membra omnia in ſua ſunt ſanitate, per occultos euaneſcunt meatus. ſi qua vero pars corporis ægreſcat; in ipſam quaſi infirmiorem vltima illa quæ diximus retrimenta labuntur. & hinc naſcuntur morborum cauſæ quæ ῥεύματα medicis vocare mos eſt. ſi enim fuerit vltimi ſucci iuſto vberior multitudo: hanc à ſe repellit pars corporis illa quæ ſanior eſt, & ſine dubio labitur in infirmam, quæ vires non habet repellendi. vnde alieni

receptio diſtendit locum in quem ceciderit; & hinc creantur dolores. Hæc eſt ergo triplex cauſa vel podagræ vel cuiuſlibet morbi; multitudo humoris, fortitudo membri à ſe repellentis, & recipientis infirmitas. Cum igitur aſſeruerimus quatuor in corpore fieri digeſtiones quarum altera pendet ex altera, & ſi præcedens fuerit impedita nullus fit ſequentis effectus: recurramus animo ad illam primam digeſtionem quæ in ventre conficitur, & inuenietur quid impedimenti ex multiformi naſcatur alimonia. diuerſorum enim ciborum diuerſa natura eſt: & ſunt qui celerius, ſunt qui tardius digeruntur. Cum ergo prima digeſtio vertit in ſuccum, quia non ſimul accepta omnia vertuntur, quod prius verſum eſt dum alia tardius vertuntur aceſcit: & hoc ſæpe etiam eructando ſentimus. Alia quoque quibus tarda digeſtio eſt, velut ligna humida quæ vrgente igne fumum de ſe creant: ſic & illa imminente igne naturæ fumant dum tardius concoquuntur. ſiquidem nec hoc ſenſum eructantis euadit. cibus autem ſimplex non habet controuerſam moram, dum ſimul in ſimplicem ſuccum vertitur: nec digeſtio vlla turbatur, dum omnes ſibi ſtata momentorum dimenſione ſuccedunt. Siquis autem (quia nihil impatientius imperitia) rationes has dedignetur audire, æſtimans non impediri digeſtionem, niſi ſola ciborum multitudine, nec velit de qualitate tractare: hic quoque multiformis alimonia deprehenditur cauſa morborum. nam pulmentorum varietas recipit varia condimenta, quibus gula vltra quam naturæ neceſſe eſt laceſſitur: & fit inde congeries, dum pruritu deſiderii amplius vel certe de ſingulis parua libantur: hinc Socrates ſuadere ſolitus erat illos cibos potusve vitandos, qui vltra ſitim famemve ſedandam producunt appetentiam. denique vel propter hoc edendi varietas repudietur quia plena eſt voluptatis; à qua ſeriis & ſtudioſis

cauendum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

cauendum eſt. quid enim tam contrarium quam virtus & voluptas? Sed modum diſputationi facio, ne videar hoc ipſum in quo ſumus, licet ſobrium ſit, tamen quia varium eſt, accuſare conuiuium.

Cap. V.

Contra, cibum multiplicem aptiorem eſſe quam ſit ſimplex.

HÆc cùm Prætextato & ceteris prona aſſenſione placuiſſent: Euangelus exclamauit, Nihil tam indignum toleratu, quam quod aures noſtras gratia linguæ captiuas tenet, & verborum rotunditati aſſentire cogimur circumuenti volubilitate ſermonis, qui ad extorquendam fidem agit in audientes tyrannum. & quia his loquendi labyrinthis impares nos fatemur; age, Vetti, hortemur Euſtathium vt, recepta contraria diſputatione, quicquid pro vario cibo dici poteſt velit communicare nobiſcum. vt ſuis telis lingua violenta ſuccumbat, & Græcus Græco eripiat hunc plauſum, tanquam cornix cornici oculos effodiat. & Symmachus: Rem iucundam, Euangele, amarius poſtulaſti. audire enim contra tam copioſe & eleganter inuenta, res eſt quæ habeat vtilem voluptatem, ſed non tanquam ingeniis inſidiantes & glorioſis tractatibus inuidentes hoc debemus expetere. nec abnego potuiſſe me quoque tanquam palinodiam canere. eſt enim rhetorica proluſio communes locos in vtramuis partem inuentorum alternatione tractare. Sed quia facilius Græcorum inuentionibus à Græcis fortè aliis relatæ reſpondent; te, Euſtathi, oramus omnes vt ſenſa & inuenta Diſarii contrariis repellendo in integrum reſtituas exauctoratum conuiuiorum lepôrem. Ille diu hoc à ſe officium deprecatus, vbi tot impellentium procerum quibus obuiandum non erat, hor-

tatui ſuccubuit, Bellum, inquit, duobus mihi amiciſſimis cogor indicere, Diſario & continentiæ: ſed ab auctoritate veſtra tanquam ab edicto prætoris impetrata venia gulæ patronum, quia neceſſe eſt, profitebor. In primo ſpecioſis magis quam veris, vt docebitur, exemplis pæne nos Diſarii noſtri cepit ingenium. ait enim pecudes vti ſimplici cibo & ideo expugnari difficilius earum quam hominum ſanitatem, ſed vtrumque falſum probabo. nam neque ſimplex eſt animalibus mutis alimonia; nec ab illis quam a nobis morbi remotiores. teſtatur vnum varietas pratorum quæ depaſcuntur, quibus herbæ ſunt amaræ pariter & dulces, aliæ ſuccum calidum aliæ frigidum nutrientes: vt nulla culina poſſit tam diuerſa condire quam in herbis natura variauit. Notus eſt omnibus Eupolis inter elegantes habendus veteris comœdiæ poëtas. is in fabula, quæ inſcribitur Æges, inducit capras de cibi ſui copia in hæc ſe verba jactantes:

cf. Scal. ad Varr. de L.L. p. 41.

Βοσκόμεθ' ὕλης ἀπὸ παντοδαπῆς, ἐλάτης,
Πρίνου κομάρου τε, πτόρθους ἁπαλοὺς ἀποβρώγουσαι.
Καὶ πρὸς τούτοισιν ἔτ' ἄλλ' οἷον κυτίσου τ' ἠδὲ
Φάσκον εὐώδη, καὶ σμίλακα τὴν πολύφυλλον.
Κότινον, σχῖνον, μελίαν, πεύκην, ἁλίαν, δρῦν, κιττὸν, ἐρίκην,
Πρόμαλον, ῥάμνον, φλόμον, ἀνθερικὸν, κισσὸν,
Φηγὸν, θύμα, θύμβραν.

Videtur ne vobis ciborum iſta ſimplicitas, vbi tot enumerantur vel arbuſta vel frutices, non minus ſucco diuerſa quam nomine? Quod autem non facilius morbis homines quam pecudes occupentur Homero teſte contentus ſum, qui peſtilentiam refert à pecudibus inchoatam: quando morbus, antequam in homines poſſet irripere, facilius captis pecoribus incubuit. Sed & quanta ſit multis animalibus infirmitas, vitæ breuitas indicio eſt. quod enim eorum quibus notitia nobis in vſu eſt poteſt annos hominis æquare? niſi recurras forte ad ea quæ de

coruis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

coruis atque cornicibus fabuloſa dicuntur. quos tamen videmus omnibus inhiare cadaueribus, vniuerſisque ſeminibus inſidiari, fructus arborum perſequi. nam non minus edacitatis habent, quam de longæuitate eorũ opinio fabulatur. Secundum ſi bene recordor exemplum eſt ſolere medicos ægris ſimplicẽ cibum offerre non varium: cum hunc offeratis, vt opinor, non quaſi digeſtu faciliorem ſed quaſi minus appetendum; vt horrore vniformis alimoniæ edendi deſiderium langueſceret, quaſi multis concoquendis per infirmitatem non ſufficiente natura. ideo, ſiquis ægreſcentium vel de ipſo ſimplici amplius appetat, ſubducitis adhuc deſideranti. ideo vobis commento tali non qualitas ſed modus quæritur. Quod autem in edendo ſicut in potando ſuades varia vitari; habet latentis captionis inſidias: quia nomine ſimilitudinis coloratur. ceterum longe alia potus alia ciborum ratio eſt. quis enim vmquam edendo plurimum mente ſauciatus eſt; quod in bibendo contingit? fartus cibo ſtomachum vel ventrem grauatur: infuſus vino fit ſimilis inſano. opinor, quia craſſitudo cibi vno in loco permanens exſpectat adminiſtrationem digeſtionis, & tunc demum membris ſenſim confectus illabitur; potus vt natura leuior mox altum petit, & cerebrum, quod in vertice locatum eſt ferit fumi calentis aſpergine. & ideo varia vina vitantur, ne res quæ ad poſſidendum caput repentina eſt, calore tam diuerſo quam ſubito conſilii ſedem ſauciet. quod æque in cibi varietate metuendum nulla ſimilitudo, ratio nulla perſuadet. In illa vero diſputatione, qua digeſtionum ordinem ſermone luculento & vario digeſſiſti, illa omnia quæ de natura humani corporis dicta ſunt, & nihil nocent propoſitæ quæſtioni & eloquenter dicta nõ abnego. illi ſoli nõ aſſentior, quod ſuccos varios de ciborum varietate confectos dicis contrarios eſſe corporibus; cũ corpora ipſa de cõtrariis qualitatibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tatibus fabricata ſint. ex calido enim & frigido, de ſicco & humido conſtamus. cibus vero ſimplex ſuccum de ſe vnius qualitatis emittit. ſcimus autem ſimilibus ſimilia nutriri. dic quæſo vnde tres aliæ qualitates corporis nutriantur? ſingula autem ad ſe ſimilitudinem ſui rapere, teſtis eſt Empedocles, qui ait:

Ὡς γλυκὺ μὲν γλυκὺ μάρπτε, πικρὸν δ' ἐπὶ πικρὸν ὄρουσεν,
Ὀξὺ δ' ἐπ' ὀξὺ ἔβη, θερμὸν δ' ἐποχεύετο θερμῷ.

te autem ſæpe audio Hippocratis tui verba cum admiratione referentem: εἰ ἓν ἦν ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἤλγεεν· ἀλγεῖ δέ· οὐκ ἄρα ἕν ἐστι. Ergo ſi homo non vnum, nutriendus eſt non ex vno. nam & deus omnium fabricator aërem quo circumfundimur & cuius ſpiramus hauſtu non ſimplicem habere voluit qualitatem vt aut frigidus ſit ſemper aut caleat, ſed nec continuæ ſiccitati nec perpetuo eum addixit humori; quia vna nos non poterat qualitate nutrire de permixtu quatuor fabricatos. ver ergo calidum fecit & humectum; ſicca eſt æſtas & calida; autumnus ſiccus & frigidus; hyems humida pariter & frigida eſt. Sic & elementa quæ ſunt noſtra principia ex diuerſitatibus & ipſa conſtant & nos nutriunt. eſt enim ignis calidus & ſiccus; aër humectus & calidus; aqua ſimiliter humecta ſed frigida; at terra frigida pariter & ſicca. cur ergo nos ad vniformem cibum redigis, cum nihil nec in nobis nec circa nos nec in his de quibus ſumus vniforme ſit? Quod autem aceſcere vel nonnumquam fumare in ſtomacho cibum, vis aſſignare varietati: vt credamus, pronuncies oportet, aut ſemper eum qui vario cibo vtitur hæc pati, aut numquam illum pati qui ſimplicem ſumit. ſi vero & qui menſa fruitur copioſa hoc vitium ſæpe non ſentit, & qui ſe vno cibo afficit ſæpe ſuſtinet quod accuſas: cur hoc varietati & non modo edacitatis aſſignas? nam & de ſimplici auidus noxam patitur cruditatis; & in vario moderatus

digeſtionis

ligeſtionis commodo fruitur. At, inquies, ipſa immoderatio ex ciborum varietate naſcitur, titillante gula & ad ſumenda plura quam neceſſe eſt prouocante. Rurſus ad ea, quæ iam dixi, reuoluor; cruditates de modo non de qualitate prouenire. modum vero ſeruat, qui ſui potens eſt & in menſa Sicula vel Aſiana: excedit impatiens, etſi ſolis oliuis aut holere veſcatur. & tam ille copioſus, ſi moderationem tenuit, ſanitatis compos eſt; quã inſanus ſit ille, cui merus ſal cibus eſt, ſi hoc ipſum voraciter inuaſerit. Poſtremo, ſi in his quæ ſumimus varietatem noxiam putas, cur potionum remedia quæ per os humanis viſceribus infunditis ex tam contrariis ac ſibi repugnantibus mixta componitis? ſucco papaueris admiſcetis euforbium; mandragoram aliasque herbas conclamati frigoris pipere temperatis: ſed nec monſtroſis carnibus abſtinetis, inſerentes poculis teſticulos Caſtorum & venenata corpora viperarum; quibus admiſcetis quicquid nutrit India, quicquid deuehitur herbarum quibus Creta generoſa eſt. Cum ergo ad cuſtodiam vitæ hoc faciant remedia quod cibus (ſi quidem illa eam reuocent, iſte contineat) cur illis prouidere varietatem laboras, iſtum ſqualori vniformitatis addicis? Poſt omnia in voluptatem cenſura cothurnati ſermonis inuectus es: tanquam voluptas virtuti ſemper inimica ſit, & non cum in luxum ſpreta mediocritate prolapſa eſt. quid enim agit ipſe ſeruus non edendo niſi cogente fame nec potando præter ſitim, niſi vt de vtroque capiat voluptatem? ergo voluptas non mox nomine ipſo infamis eſt; ſed fit modo vtendi vel honeſta vel arguenda. Parum eſt ſi excuſata ſit & non etiam laudetur voluptas. nam cibus qui cum voluptate ſumitur deſiderio tractus in ventrem reconditur patula exſpectatione rapientem; &, dum animoſe fruitur, mox eum concoquit. quod non ex æquo cibis euenit, quos nulla ſui dulcedo commendat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

mendat. quid ergo accuſas varietatem quaſi gulæ irritamentum, cum ſalus ſit hominis vigere appetentia? qua deficiente langueſcit & periculo fit propior. nam ſicut in mari gubernatores vento ſuo, etiam ſi nimius ſit, contrahendo in minorem modum vela præteruolant, & flatum cum maior eſt coërcent, ſopitum vero excitare non poſſunt: ita & appetentia cum titillatur & creſcit rationis gubernaculo temperatur; ſi ſemel ceciderit, animal exſtinguitur. Si ergo cibo viuimus, & cibum appetentia ſola commendat: elaborandum nobis eſt commento varietatis vt hæc ſemper prouocetur; cum præſto ſit ratio qua intra moderationis ſuæ terminos temperetur. Memineritis tamen lepido me conuiuio adeſſe non anxio. nec ſic admitto varietatem, vt luxum probem; vbi quæruntur æſtiuæ niues & hibernæ roſæ; & dum magis oſtentui quam vſui ſeruitur, ſiluarum ſecretum omne luſtratur, & peregrina maria ſolicitantur. ita enim fit vt, etiam ſi ſanitatem ſumentium mediocritas obſeruata non ſauciet, ipſe tamen luxus morum ſit ægritudo. His fauorabiliter exceptis Diſarius, Obſecutus es, inquit, Euſtathi dialecticæ, ego medicinæ. qui volet eligere ſequenda, vſum conſulat: & quid ſit vtilius ſanitati experientia docebit.

* * *

CAP. VI.

Vinum natura frigidum potius videri quam calidũ: & cur raro fœminæ, ſenes cito inebrientur.

POST *hæc* F*lauianus: Et alios quidem medicos idem dicentes ſemper audiui vinum inter calida cenſendum. ſed & nunc Euſtathius cum cauſas ebrietatis attingeret prædicabat vini calorem. Mihi autem hoc ſæpe mecum reputanti viſa eſt vini natura frigori propior*

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

uam calori: & in medium profero, quibus ad hoc æſti-
andum trahor, vt veſtrum ſit de mea æſtimatione iu-
icium. Vinum, quantum mea fert opinio, ſicut natura
rigidum eſt, ita capax vel etiam appetens eſt caloris
um calidis fuerit admotum. nam & ferrum cum ta-
tu ſit frigidum, ψυχρὸν δ᾽ ἕλε χαλκὸν ὀδοῦσιν, ſi tamen
lem pertulerit concaleſcit; & calor aduena natiuum
igus expellit. hoc vtrum ita eſſe ratio perſuadeat re-
uiramus. Vinum aut potu interioribus conciliatur, aut
tu vt ſuperficiem curet adhibetur. cum infunditur cuti
uin frigidum ſit nec medici inficias eunt: calidum ta-
nen in interioribus prædicant, cum non tale deſcendat
ed admixtum calidis concaleſcat. certe reſpondeant vo-
o cur ſtomacho in laſſitudinem degeneranti ad inſtau-
andas conſtrictione vires offerant ægreſcenti vinum,
iſi frigore ſuo laſſata cogeret & colligeret diſſoluta? &
um laſſo, vt dixi, ſtomacho nihil adhibeant calidum,
e creſcat vlterius laſſitudo, à vini potu non prohibent,
defectum in robur hac curatione mutantes. Dabo aliud
ndicium accidentis vino quam ingeniti caloris. nam, ſi
quis aconitum neſciens hauſerit, non nego hauſtu eum
meri plurimi ſolere curari. infuſũ enim viſceribus trahit
ad ſe calorem, & veneno frigido quaſi calidum iam re-
pugnat. ſi vero aconitum ipſum cum vino tritum potui
datum ſit: haurientem nulla curatio à morte defendit.
Tunc enim vinũ natura frigidum admixtione ſui fri-
gus auxit veneni, nec in interioribus iam caleſcit; quia
non liberum ſed admixtum alii, imo in aliud verſum,
deſcendit in viſcera. ſed & ſudore nimio vel laxato ven-
tre defeſſis vinum ingerunt, vt in vtroque morbo con-
ſtringat meatus. Inſomnem medici frigidis oblinunt,
modo papaueris ſucco modo mandragora vel ſimilibus;
in quibus eſt & vinum. nam vino ſomnus reduci ſo-
let. quod non niſi ingeniti frigoris teſtimonium eſt.

deinde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

deinde omnia calida Venerem prouocant & ſemen excitant & generationi fauent. hauſto autem mero plurimo fiunt viri ad coïtum pigriores. ſed nec idoneum conceptioni ferunt; quia vini nimietas vt frigidi facit ſemen exile vel debile. Hoc vero vel manifeſtiſſimam æſtimationis meæ habet aſſertionem; quod quæcunque nimium algentibus, eadem contingunt ebriis. fiunt enim tremuli, graues, pallidi, & ſaltu tumultuantes ſpiritus artus ſuos & membra quatiuntur. idem corporis torpor ambobus; eadem linguæ titubatio. multis autem & morbus ille quem παράλυσιν Græci vocant ſic nimio vino vt multo algore contingit. Reſpicite etiam quæ genera curationis adhibeantur ebriis. nonne cubare ſub multis operimentis iubentur, vt exſtinctus calor refoueatur? non & ad calida lauacra ducuntur? non illis vnctionum tepore calor corporis excitatur? Poſtremo qui fiunt crebro ebrii cito ſeneſcunt. alii ante tempus competentis ætatis vel caluitio vel canicie inſigniuntur. quæ non niſi inopia caloris eueniunt. quid aceto frigidius, quod culpatum vinum eſt? ſolum enim hoc ex omnibus humoribus creſcentem flammam violenter exſtinguit; dum per frigus ſuum calorem vincit elementi. nec hoc prætereo quod ex fructibus arborum illi ſunt frigidiores, quorum ſuccus imitatur vini ſaporem: vt mala ſeu ſimplicia ſeu granata vel cytonia, quæ cotonia vocat Cato. Hæc ideo dixerim, quod me ſæpe mouit & exercuit mecum diſputantem: quia in medium proferre volui quid de vino æſtimauerim ſentiendum. Ceterum conſultationem mihi debitam non omitto. te enim Diſari conuenio vt quod quærendum mihi occurrit abſoluas. Legiſſe apud philoſophum Græcum memini (ni fallor, ille Ariſtoteles fuit in libro quem de ebrietate compoſuit,) mulieres raro in ebrietatem cadere, crebro ſenes. nec cauſam vel huius frequentiæ vel illius raritatis adiecit. Et quia ad

naturam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

naturam corporum tota hæc quæſtio pertinet, quam noſſe & induſtriæ tuæ & profeſſionis officium eſt, volo te cauſas rei, quam ille ſententiæ loco dixit, ſi tamen philoſopho aſſentiris, aperire. tum ille: Recte & hoc Ariſtoteles; vt cetera. nec poſſum non aſſentiri viro, cuius inuentis nec ipſa natura diſſentit. Mulieres, inquit, raro ebriantur, crebro ſenes. rationis plena gemina iſta ſententia: & altera pendet ex altera. nam, cum didicerimus quid mulieres ab ebrietate defendat, jam tenemus quid ſenes ad hoc frequenter impellat. contrariam enim ſortita naturam ſunt muliebre corpus & corpus ſenile. mulier humectiſſimo eſt corpore. docet hoc & leuitas cutis & ſplendor: docent præcipue aſſiduæ purgationes ſuperfluo exonerantes corpus humore. cum ergo epotum vinum in tam largum ceciderit humorem, vim ſuam perdit & fit dilutius, nec facile cerebri ſedem ferit fortitudine eius exſtincta. ſed & hæc ratio iuuat ſententiæ veritatem, quod muliebre corpus crebris purgationibus deputatum pluribus conſertum eſt foraminibus, vt pateat in meatus & vias præbeat humori in egeſtionis exitum confluenti. per hæc foramina vapor vini celeriter euaneſcit. contra ſenibus ſiccum corpus eſt. quod probat aſperitas & ſqualor cutis. vnde & hæc ætas ad fletum fit difficilior; quod eſt indicium ſiccitatis. intra hos vinum nec patitur contrarietatem repugnantis humoris, & integra vi ſua adhæret corpori arido; & mox loca tenet, quæ ſapere homini miniſtrant. dura quoque eſſe ſenum corpora nulla dubitatio eſt. & ideo etiam ipſi naturales meatus in membris durioribus obſerantur: & hauſto vino exhalatio nulla contingit; ſed totum ad ipſam ſedem mentis aſcendit. hinc fit vt & ſani ſenes malis ebriorum laborent, tremore membrorum, linguæ titubantia, abundantia loquendi, iracundiæ concitatione: quibus tam ſubiacent iuuenes ebrii quam

 ſenes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ſenes ſobrij. Si ergo leuem pertulerint impulſum vini, non accipiunt hæc mala ſed incitant; quibus ætatis ratione iam capti ſunt.

Cap. VII.

Fœminis frigidiorne ſit natura quam viris, an calidior. Et cur muſtum non inebriet.

PROBATA *omnibus Diſarii diſputatione, ſubiecit Symmachus: Vt ſpectata eſt tota ratio, quam de muliebris ebrietatis raritate Diſarius inuenit; ita vnum ab eo prætermiſſum eſt; nimio frigore, quod in earum corpore eſt, frigeſcere hauſtum vinum, & ita debilitari, vt vis eius quæ elanguit nullum calorem poſſit de quo naſcitur ebrietas excitare. ad hæc Horus: Tu vero Symmache fruſtra opinaris frigidam eſſe mulierum naturam; quam ego calidiorem virili, ſi tibi volenti erit, facile probabo. Humor naturalis in corpore, quando ætas tranſit pueritiam; fit durior, & acuitur in pilos. ideo tunc & pubes & genæ & aliæ partes corporis veſtiuntur. ſed in muliebri corpore hunc humorem calore ſiccante fit inopia pilorum. & ideo in corpore ſexus huius manet continuus ſplendor & leuitas. Eſt & hoc in illis indicium caloris; abundantia ſanguinis, cuius natura feruor eſt, qui, ne vrat corpus ſi inſidat, crebra purgatione ſubtrahitur. quis ergo dicat frigidas, quas nemo poteſt negare plenas caloris; quia ſanguinis plenæ ſunt? deinde, licet vrendi corpora defunctorum vſus noſtro ſæculo nullus ſit, lectio tamen docet eo tempore quo igni dari honor mortuis habebatur, ſiquando vſu veniſſet vt plura corpora ſimul incenderentur, ſolitos fuiſſe funerum miniſtros denis virorum corporibus adiicere ſingula muliebria. & vnius adiutu, quaſi natura flãmei & ideo celeriter ardentis, cetera flagrabant. Ita nec veteribus*

calor

calor mulierum habebatur incognitus. Nec hoc tacebo; quod, cum calor ſemper generationis cauſa ſit, feminæ ideo celerius quam pueri fiunt idoneæ ad generandum, quia calent amplius. nam & ſecundum iura publica duodecimus annus in femina & quartuſdecimus in puero definit pubertatis ætatem. quid plura? nonne videmus mulieres, quando nimium frigus eſt, mediocri veſte contentas nec ita operimentis plurimis inuolutas vt viri ſolent, ſcilicet naturali calore contra frigus quod aër ingerit repugnante? Ad hæc renidens Symmachus Bene, inquit, Horus noſter tentat videri orator ex cynico qui in contrarium vertit ſenſus quibus poteſt muliebris corporis frigus probari. nam quod pilis, vt viri, non obſidentur, inopia caloris eſt. calor eſt enim qui pilos creat. vnde & eunuchis deſunt; quorum naturam nullus negauerit frigidiorē viris. ſed & in corpore humano illæ partes maxime veſtiuntur, quibus amplius ineſt caloris. leue autē eſt mulierum corpus, quaſi naturali frigore denſetum. comitatur enim algorem denſitas, leuitas denſitatē. quod vero ſæpe purgantur non multi ſed vitioſi humoris indicium eſt. indigeſtum eſt enim & crudum quod egeritur, & quaſi infirmum effluit; nec habet ſedem; ſed natura quaſi noxium & magis frigidum pellitur. quod maxime probatur quia mulieribus, cum purgantur, etiam algere contingit. vnde intelligitur frigidum eſſe quod effluit, & ideo in viuo corpore non manere quaſi inopia caloris exſtinctum. quod muliebre corpus iuuabat ardentes viros, non caloris erat ſed pinguis carnis & oleo ſimilis. quod non in illis contingeret ex calore, quod cito admonentur generationis; non nimii caloris ſed naturæ infirmioris eſt: vt exilia poma celerius matureſcunt, robuſta ſerius. ſed ſi vis intelligere in generatione veram rationem caloris, conſidera viros longe diutius perſeuerare in generando quam mulieres

in pariendo: & hæc tibi ſit indubitata probatio in vtroque ſexu vel frigoris vel caloris. nam vis eadem in frigidiore corpore celerius exſtinguitur, in calidiore diutius perſeuerat. quod frigus aëris tolerabilius viris ferunt; facit hoc ſuum frigus. ſimilibus enim ſimilia gaudent. ideo ne corpus earum frigus horreat facit conſuetudo naturæ quam ſortitæ ſunt frigidiorem. Sed de his ſinguli, vt volunt, iudicent. Ego vero ad ſortem venio conſulendi; & quod ſcitu dignum æſtimo ab eodem Diſario quæro, & mihi vſque ad affectum nimio amico & cum in ceteris tum in his optime docto. Nuper in Tuſculano meo fui cum vindemiales fructus pro annua ſollennitate legerentur. erat videre permixtos ruſticis ſeruos haurire vel de expreſſo vel de ſponte fluente muſtum, nec tamen ebrietate capi. quod in illis præcipue admirabar, quos impelli ad inſaniam paruo vino noueram. quæro quæ ratio de muſto ebrietatem aut tardam fieri faciat aut nullam. Ad hæc Diſarius: Omne quod dulce eſt cito ſatiat nec diuturnam deſiderij ſui fidem tenet. ſed in locum ſatietatis ſuccedit horror. in muſto autem ſola dulcedo eſt; ſuauitas nulla. nam vinum cum in infantia eſt, dulce; cum pubeſcit, magis ſuaue quam dulce eſt. eſſe autem harum duarum rerum diſtantiam certe Homerus teſtis eſt, qui ait;

μέλιτι γλυκερῷ, καὶ ἡδέϊ οἴνῳ.

vocauit enim mel dulce, & vinum ſuaue. muſtum igitur, cum necdum ſuaue eſt ſed tantummodo dulce, horrore quodam tantum ſumi de ſe non patitur quantum ſufficiat ebrietati. Addo aliud: naturali ratione ebrietati dulcedinem repugnare; adeo vt medici eos qui vſque ad periculum diſtenduntur vino plurimo, cogant vomere: & poſt vomitum contra fumum vini qui remanſit in venis panem offerunt melle illitum. & ita hominem ab ebrietatis malo dulcedo defendit. ideo ergo non inebriat muſtum,

muſtum, in quo eſt ſola dulcedo: Sed & hoc de idonea ratione deſcendit; quod muſtum graue eſt & flatus & aquæ permixtione, & pondere ſuo in inteſtina delabitur ac profluit, nec manet in locis obnoxiis ebrietati: delapſum vero relinquit ſine dubio in homine ambas qualitates naturæ ſuæ: quarum altera in flatu altera in aquæ ſubſtantia eſt. ſed flatus quidem quaſi æque ponderoſus in ima delabitur: aquæ vero qualitas non ſolum ipſa non impellit in inſaniam; ſed &, ſiqua vinalis fortitudo in homine reſedit, hanc diluit & exſtinguit. ineſſe autem aquam muſto vel hinc docetur; quod cum in vetuſtatem procedit fit menſura minus ſed acrius fortitudine: quia, exhalata aqua qua molliebatur, remanet vini ſola natura cum fortitudine ſua libera, nulla diluti humoris permixtione mollita.

CAP. VIII.

De facilitate vel difficultate digeſtionis quorundam ciborum: deque aliis quibuſdam quæſtiunculis oppido quam argutis.

POST *hæc Furius Albinus: Ego quoque pro virili portione Diſarium noſtrum inexercitum non relinquo. dicas, quæſo, quæ cauſa difficile digeſtu facit inſicium: quod ab inſectione inſicium dictum (amiſſione enim litteræ poſtea quod nunc habet nomen obtinuit) cum multum in eo digeſtionem futuram iuuerit tritura tam diligens & quicquid graue erat carnis aſſumpſerit conſummationemq; eius multa ex parte confecerit. & Diſarius: Inde hoc genus cibi difficile digeritur, vnde putas ei digeſtionem ante prouiſam. leuitas enim, quam tritura præſtitit, facit vt innatet vdo cibo, quem in medio ventris inuenerit; nec adhæreat cuti ventris, de cuius calore digeſtio promouetur: ſic & mox tritum*

atque formatum cum in aquam coniicitur natat. ex quo intelligitur quod idem faciens in ventris humore ſubducit ſe digeſtionis neceſſitati; & tam ſero illic coquitur quam tardius conficiuntur, quæ vapore aquæ quam quæ igne ſoluuntur. deinde, dum inſtantius teritur, multus ei flatus inuoluitur, qui prius in ventre conſumendus eſt: vt tum demum conficiatur quod remanſit de carne iam liberum. Hoc quoque ſcire haueo, Furius inquit, quæ faciat cauſa nonnullos carnes validiores facilius digerere quam tenues. nam, cum cito coquant offas bubulas, in aſperis piſcibus concoquendis laborant. In his, Diſarius ait, huius rei auctor eſt nimia in homine vis caloris: quæ, ſi idoneam materiem ſuſcipit, libere ſuſcipitur, libere congreditur, & cito eam in concertatione conſumit. leuem, modo præterit vt latentem, modo in cinerem potius quam in ſuccum vertit: vt ingentia robora in carbonum fruſta lucentia igne vertuntur: paleæ ſi in ignem ciciderint; mox ſolum de eis cinerem reſtat videri. Habes & hoc exemplum non diſſonum quod potentior mola ampliora grana confringit, integra illa quæ ſunt minutiora tranſmittit. vento nimio abies aut quercus auellitur; cannam nulla facile frangit procella. cumque Furius delectatus enarrantis ingenio plura vellet interrogare: Cæcina ſe Albinus obiecit; Mihi quoque deſiderium eſt habendi pauliſper negotij cum tam facunda Diſarij doctrina. Dic, oro te, quæ facit cauſa vt ſinapi & piper, ſi appoſita cuti fuerint, vulnus excitent & loca perforent; deuorata vero nullam ventris corpori inferant læſionem. & Diſarius, Species inquit, & acres & calidæ ſuperficiem cui opponuntur exulcerant: quia integra virtute ſua ſine alterius rei admixtione vtuntur ad noxam. ſed ſi in ventrem recepta ſint, ſoluitur vis earum ventralis humoris alluuione, qua fiunt dilutiores. deinde prius vertuntur in ſuccum ventris calore,

quam

quam vt integra poſſint nocere. Cæcina ſubiecit: Dum de calore loquimur, admoneor rei quam ſemper quæſitu dignam putaui: Cur in Ægypto, quæ regionum aliarum calidiſſima eſt, vinum non calida, ſed pæne dixerim, frigida virtute naſcatur. Ad hoc Diſarius: Vſu tibi, Albine, compertum eſt aquas, quæ vel de altis puteis vel de fontibus hauriuntur, fumare hieme, æſtate frigeſcere. quod fit non alia de cauſa niſi quod aëre, qui nobis circumfuſus eſt, propter temporis rationem calente, frigus in terrarum ima demergitur & aquas inficit, quarum in imo eſt ſcaturigo. & contra, cum aër hiemē præfert, calor in interiora demergens aquis in imo naſcentibus dat vaporem. quod ergo vbique alternatur varietate temporis, hoc in Ægypto ſemper eſt, cuius aër ſemper eſt in calore. frigus enim ima petens vitiū radicibus inuoluitur; & talem dat qualitatē ſucco inde naſcenti. ideo regionis calidæ vina calore caruerunt. Tractatus noſter, Albinus inquit, ſemel ingreſſus calorē non facile alio digreditur. Dicas ergo volo cur qui in aquam deſcendit calidam ſi ſe non mouerit minus vritur; ſed, ſi agitatu ſuo aquam mouerit, maiorem ſentit calorem; & totiens aqua vrit amplius, quotiens nouus ei motus acceſſerit. & Diſarius, Calida, inquit, quæ adhæſerit noſtro corpori mox præbet tactum ſui manſuetiorem; vel quia cuti aſſueuit, vel quia frigus accepit à nobis. motus vero aquam nouam ſemper ac nouam corpori applicat: & ceſſante aſſuetudine, de qua paulo ante diximus, ſemper nouitas auget ſenſum caloris. Cur ergo, Albinus ait, æſtate cum aër calidus flabro mouetur, non calorem ſed frigus acquirit? eadem enim ratione & in hoc feruorem deberet motus augere. non eadem ratio eſt, Diſarius inquit, in aquæ & aëris calore. illa enim corporis ſolidioris eſt; & craſſa materies cum mouetur, integra vi ſua ſuperficiē cui admouetur inuadit: aër motu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

in ventum ſoluitur, & liquidior ſe factus agitatu flatus efficitur. porro vt flatus illud remouet quod circumfuſum nobis (erat autem circa nos calor) remoto igitur per flatum calore, reſtat vt aduenam ſenſum frigoris præſtet agitatus.

Cap. IX.

Cur ſe in orbem rotantes patiantur vertiginem capitis. Et quomodo cerebrum ipſum ſenſus expers, ſenſus tamen in cæteris membris gubernet. Ibique obiter, quæ partes humani corporis ſenſu careant.

INTERPELLAT *Euangelus pergentem conſultationem: &, Exercebo, inquit, Diſarium noſtrum, ſi tamen minutis illis ſuis & rorantibus reſponſionibus ſatis faciet conſulenti. Dic, Diſari, cur qui ita ſe vertunt, vt ſæpe in orbem rotentur, & vertiginem capitis & obſcuritatem patiuntur oculorum: poſtremo, ſi perſeuerauerint, ruunt, cum nullus alius motus corporis hanc ingerat neceſſitatem? Ad hæc Diſarius: Septem, inquit, corporei motus ſunt. aut enim accedit priorſum, aut retrorſum recedit, aut in dexteram læuamve diuertitur, aut ſurſum promouetur, aut deorſum, aut orbiculatim rotatur. ex his ſeptem motibus vnus tantum in diuinis corporibus inuenitur: ſphæralem dico quo mouetur cælum, quo ſidera, quo cetera mouentur elementa. terrenis animalibus illi ſex præcipue familiares ſunt, ſed nonnumquam adhibetur & ſeptimus. ſed ſex illi vt directi, ita & innoxij. ſeptimus, id eſt, qui gyros efficit, crebro conuerſu turbat, & humoribus capitis inuoluit ſpiramentum, quod animam cerebro quaſi omnes ſenſus corporis gubernanti miniſtrat. hoc eſt autem ſpiramentum quod ambiens cerebrum ſingulis ſenſibus vim ſuam præſtat;*

præſtat; hoc eſt, quod neruis & muſculis corporis fortitudinem præbet. Ergo vertigine turbatum & ſimul agitatis humoribus oppreſſum langueſcit & miniſterium ſuum deſerit. inde fit his qui raptantur in gyros hebetior auditus, viſus obſcurior. poſtremo neruis & muſculis nullam ab eo virtutem, quaſi deficiente, ſumentibus totum corpus, quod is ſuſtinetur & in robur erigitur, deſertum iam fulcimentis ſuis, labitur in ruinam. ſed contra hæc omnia conſuetudo, quam ſecundam naturam pronuntiauit vſus, illos iuuat qui in tali motu ſæpe verſantur. ſpiramentum enim cerebri, quod paulo ante diximus, aſſuetum rei iam non ſibi nouæ, nō paueſcit hunc motum, nec miniſteria ſua deſerit. ideo conſuetis etiam iſte agitatus innoxius eſt. & Euangelus: Irretitum te iam, Diſari, teneo: &, ſi vere opinor, nuſquam hodie effugies. & alios enim in arte tibi ſocios & ipſum te audiui ſæpe dicentem cerebro non ineſſe ſenſum; ſed vt oſſa, vt dentes, vt capillos, ita & cerebrum eſſe ſine ſenſu. Verumme eſt hæc vos dicere ſolitos? an vt falſum refelles? Verum, ait ille. Ecce iam clauſus es. vt enim concedam tibi præter capillos in homine aliquid eſſe ſine ſenſu, quod non facile perſuaſu eſt; tamen cur ſenſus omnes paulo ante dixiſti à cerebro miniſtrari, cum cerebro non ineſſe ſenſum ipſe fatearis? poteſtne excuſare huius contrarietatis auſum vel veſtri oris nota volubilitas? & Diſarius renidens: Retia quibus me inuolutum tenes, nimis rara ſunt, nimis patula. ecce me, Euangele, ſine niſu inde exemptum videbis. Opus naturæ eſt vt ſenſum vel nimium ſicca vel nimium humecta nō capiant. oſſa, dentes cum vnguibus & capillis, nimia ſiccitate ita denſeta ſunt, vt penetrabilia non ſint affectui animæ qui ſenſum miniſtrat. adeps medulla & cerebrum ita in humore atq; mollicie ſunt, vt eundem affectum animæ, quem ſiccitas illa non recipit, mollicies iſta non teneat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ideo tam dentibus, vnguibus, oſſibus & capillis, quam adipi, medullis & cerebro ſenſus ineſſe non potuit. & ſicut ſectio capillorum nihil doloris ingerit: ita ſi ſecetur vel dens, vel os ſeu adeps ſeu cerebrum, ſeu medulla; aberit omnis ſenſus doloris. Sed videmus, inquies, tormentis affici, quibus ſecantur oſſa, torqueri homines & dolore dentium. hoc verum eſſe quis abneget? ſed, vt os ſecetur, omentum quod impoſitum eſt oſſi cruciatũ, dum ſectionem patitur, importat. quod cum medici manus tranſit, os iam cum medulla quam continet habent indolentiam ſectionis ſimilem capillorum: & cum dentium dolor eſt, non os dentis in ſenſu eſt, ſed caro quæ continet dentem. nam & vnguis, quantus extra carnem creſcendo pergit, ſine ſenſu ſecatur: qui carni adhæret, iam facit ſi ſecetur dolorem non ſuo ſed ſedis ſuæ corpore. ſicut capillus dum ſuperior ſecatur neſcit dolorem; ſi auellatur ſenſum accipit à carne quam deſerit. & cerebrum, quod tactu ſui hominem vel torquet vel frequenter interimit, non ſuo ſenſu ſed veſtitus ſui, id eſt, omenti hunc importat dolorem. ergo diximus quæ in homine ſine ſenſu ſint & quæ hoc cauſa faciat indicatum eſt. reliqua pars debiti mei de eo eſt, cur cerebrum, cum ſenſum non habeat, ſenſus gubernet. ſed de hoc quoque tentabo ſi potero eſſe ſoluendo. Senſus, de quibus loquimur, quinque ſunt; viſus, auditus, odoratus, guſtus & tactus. hi aut corporei ſunt aut circa corpus, ſoliſque ſunt caducis corporibus familiares. nulli enim diuino corpori ſenſus ineſt; anima vero omni corpore, vel ſi diuinum eſt, ipſa diuinior eſt. ergo ſi dignitas diuinorum corporum ſenſum dedignatur, quaſi aptum caducis: multo magis anima maioris eſt maieſtatis quam vt ſenſu egeat. vt autem homo conſtet & viuum animal ſit, anima præſtat, quæ corpus illuminat. porro illuminat inhabitando; & habitatio eius in cerebro eſt. ſphæralis enim natura &

ad nos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ad nos veniens de alto partem in homine & altam & ſphæralem tenuit, & quæ ſenſu careat qui non eſt animæ neceſſarius. ſed quia neceſſarius animali eſt, locat in cauernis cerebri ſpiramentum de effectibus ſuis. cuius ſpiramenti natura hæc eſt, vt ſenſus ingerat & gubernet. de his ergo cauernis, quas ventres cerebri noſtra vocauit antiquitas, naſcuntur neruorum ſeptem συζυγίαι: cui rei nomen quod ipſe voles Latinum facito. nos enim συζυγίαν neruorum vocamus, cum bini nerui pariter emergunt & in locum certum deſinunt. ſeptem igitur neruorum συζυγίαι de cerebri ventre naſcentes vicẽ implent fiſtularum ſpiramentum ſenſificum ad ſua quæque loca naturali lege ducentes; vt ſenſum vicinis & longe poſitis membris animalis infundant. Prima igitur συζυγία neruorum talium petit oculos, & dat illis agnitionem ſpecierum & diſcretionem colorum. ſecunda in aures diffunditur; per quam eis innaſcitur notitia ſonorũ. tertia naribus inſeritur, vim miniſtrans odorandi. quarta palatum tenet; quo de guſtatibus iudicatur. quinta vi ſua omne corpus implet: omnis enim pars corporis mollia & aſpera, frigida & calida diſcernit. ſexta de cerebro means ſtomachum petit; cui maxime ſenſus eſt neceſſarius, vt quæ deſunt appetat, ſuperflua reſpuat, & in homine ſobrio ſe ipſe moderetur. ſeptima συζυγία neruorum, infundit ſenſum ſpinali medullæ; quæ hoc eſt animali quod eſt naui carina. & adeo vſu aut dignitate præcipua eſt, vt longum cerebrum à medicis ſit vocata. ex hac denique vt ex cerebro diuerſi naſcuntur meatus virtutem tribus animæ propoſitis miniſtrantes. tria ſunt enim quæ ex animæ prouidentia accipit corpus animalis; vt viuat, vt decore viuat, & vt immortalitas illi ſucceſſione quæratur. his tribus propoſitis, vt dixi, animæ per ſpinalem medullam præbetur effectus. nam cordi & iecori & ſpirandi miniſteriis, quæ omnia

ad vi-

ad viuendum pertinent, vires de ſpinalibus, quos dixi, meatibus miniſtrantur, neruis etiam manuum, pedum aliarumve partium per quas decore viuitur, virtus inde præſtatur. & vt ex his ſucceſſio procuretur, nerui ex eadem ſpinali medulla pudendis & matrici, vt ſuum opus impleant, miniſtrantur. ita nulla eſt in homine pars corporis ſine ſpiramento, quod in ventre cerebri locatum eſt, & ſine ſpinalis medullæ beneficio conſtat. Sic ergo fit vt, cum ipſum cerebrum ſenſu careat, ſenſus tamen à cerebro in omne corpus proficiſcatur. Euge Græculus noſter, Euangelus ait, tam plane nobis oſtendit res opertu naturæ tectas, vt quicquid ſermo deſcripſit oculis videre videamur. ſed Euſtathio iam cedo, cui præripui conſulendi locum. Euſtathius: Modo vel vir omnium diſertiſſimus Euſebius, vel quicumque volent, alii ad exercitium conſultationis accedant. nos poſtea liberiore otio congrediemur.

Cap. X.

Qui fiat vt caluitium pariter atque canities anteriores capitis partes primum inuadant. Deinde, cur fœminis atq; eunuchis vox ſit quam viris exilior.

ERGO, ait Euſebius, habendus mihi ſermo, Diſari, tecum de ætate, cuius ianuam iam pæne ambo pulſamus. Homerus, cum ſenes πολιοκροτάφους vocat, quæro vtrum ex parte poëtico more totum caput ſignificare velit, an ex aliqua ratione canos huic præcipue parti capitis aſſignet? & Diſarius: Et hoc diuinus ille vates prudenter vt cetera. nam pars anterior capitis humidior occipitio eſt; & inde crebro ſolet incipere canicies. Et ſi pars anterior, ait ille, humidior eſt, cur caluicium patitur? quod non niſi ex ſiccitate contingit. Opportuna,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ana, inquit Diſarius, obiectio. ſed ratio non obſcura
ſt. Partes enim priores capitis fecit natura rariores, vt
uicquid ſuperflui aut fumei flatus circa cerebrum fue-
it euaneſcat per plures meatus. vnde videmus in ſiccis
lefunctorum capitibus velut quaſdam ſuturas, quibus
emiſphæria, vt ita dixerim, capitis alligantur. quibus
gitur illi meatus fuerint ampliores, humorem ſiccitate
nutant; & ideo tardius caneſcunt, ſed non caluicio
arent. Si ergo ſiccitas caluos efficit, & poſteriora capi-
is ſicciora eſſe dixiſti; cur caluum occipitium num-
quam videmus? ille reſpondit: Siccitas occipitii non ex
vitio ſed ex natura eſt. ideo omnibus ſicca ſunt occipi-
ia. ex illa autem ſiccitate caluicium naſcitur, quæ per
malam temperiem, quam Græci δυσκρασίαν ſolent voca-
re, contingit. vnde quibus capilli ſunt criſpi, quia ita
temperati ſunt vt capite ſicciores ſint, tarde caneſcunt,
cito in caluicium tranſeunt. contra qui capillo ſunt ra-
riore, non eo facile nudantur, nutriente humore quod
φλέγμα vocitatur; ſed fit illis cita canicies. nam ideo
albi ſunt cani; quia calorem humoris quo nutriuntur
imitantur. Si ergo ſenibus abundantia humoris capil-
los in caniciem tingit: cur ſenecta opinionem exactæ ſic-
citatis accepit? Quia ſenecta, inquit ille, exſtincto per
vetuſtatem naturali calore, fit frigida: & ex illo frigo-
re gelidi & ſuperflui naſcuntur humores. ceterum li-
quor vitalis longæuitate ſiccatus eſt. inde ſenecta ſicca
eſt inopia naturalis humoris; humecta eſt abundantia
vitioſi ex frigore procreati. hinc eſt quod ex vigiliis
ætas grauior afficitur: quia ſomnus qui maxime ex hu-
more contingit de non naturali humore naſcitur. ſicut
eſt multus in infantia, quæ humida eſt, abundantia non
ſuperflui ſed naturalis humoris. Eadem ratio eſt, quæ
pueritiam caneſcere non patitur, cum ſit humectiſſima.
quia non ex frigore nato phlegmate humida eſt; ſed illo
naturali

naturali & vitali humore nutritur. ille enim humor, qui aut de ætatis frigore naſcitur aut cuiuſlibet vitioſitatis occaſione contrahitur, vt ſuperfluus ita & noxius eſt. hunc videmus in feminis niſi crebro egeratur extrema minitantem; hunc in eunuchis debilitatem tibiis ingerentem: quarum oſſa quaſi ſemper in ſuperfluo humore natantia naturali vigore caruerunt; & ideo facile intorquentur, dum pondus ſuperpoſiti corporis ferre non poſſunt: ſicut canna pondere ſibi impoſito curuatur. Et Euſebius: Quoniam nos à ſenectute vſque ad eunuchos traxit ſuperflui humoris diſputatio, dicas volo cur ita acutæ vocis ſint vt ſæpe mulier an eunuchus loquatur niſi videas ignores? Id quoque facere ſuperflui humoris abundantiam ille reſpondit. Ipſe enim ἀρτηρίαν, *per quam ſonus vocis aſcendit, efficiens craſſiorem anguſtat vocis meatum: & ideo vel feminis vel eunuchis vox acuta eſt; viris grauis; quibus vocis tranſitus habet liberum & ex integro patentem meatum. naſci autem in eunuchis & in feminis ex pari frigore parem pæne importuni humoris abundantiam etiam hinc liquet; quod vtrumque corpus ſæpe pingueſcit. certe vbera prope ſimiliter vtrique grandeſcunt.*

CAP. XI.

Cur ii quos pudet, aut qui gaudent, rubeſcant: at metuentes pallor inuadat.

HIS *dictis, cum ad interrogandum ordo Seruium iam vocaret: naturali preſſus ille verecundia vſque ad proditionem coloris erubuit. Et Diſarius: Age, Serui, non ſolum adoleſcentium qui tibi æquæui ſunt ſed ſenum omnium doctiſſime, commaſcula frontem; & ſequeſtrata verecundia, quam in te facies rubore indicat, confer nobiſcum libere quod occurrerit; interrogationi-*

bus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

us tuis non minus doctrinæ collaturus quam ſi aliis onſulentibus ipſe reſpondeas. cumque diutule tacentem rebris ille exhortationibus excitaret; Hoc, inquit Seruius, ex te quæro, quod mihi contigiſſe dixiſti; quæ faiat cauſa vt rubor corpori ex animi pudore naſcatur? ille, Natura, inquit, cum quid ei occurrit honeſto pulore dignum, imum petendo penetrat ſanguinem: quo ommoto atque diffuſo cutis tinguitur; & inde naſciur rubor. dicunt etiam phyſici quod natura pudore ta-ta ita ſanguinem ante ſe pro velamento tendat, vt vilemus quemque erubeſcentem manum ſibi ante faciem requenter opponere. nec dubitare de his poteris, cum ihil aliud ſit rubor niſi color ſanguinis. addit Seruius: Et qui gaudent cur rubeſcunt? & Diſarius, Gaudium, nquit, extrinſecus contingit. ad hoc animoſo occurſu atura feſtinat; quam ſanguis comitando quaſi alacriate integritatis ſuæ compotem tinguit cutem. & inde imilis color naſcitur. idem refert: Contra qui metuunt qua ratione palleſcunt? Nec hoc, Diſarius ait, in occulo eſt. natura enim cum quid de extrinſecus contingenibus metuit in altum tota demergitur: ſicut nos quoque cum timemus latebras & loca nos occulentia quærimus. ergo tota deſcendens vt lateat trahit ſecum ſanguinem, quo velut curru ſemper vehitur. hoc demerſo humor dilutior cuti remanet; & inde palleſcit. ideo timentes & tremunt: quia virtus animæ introrſum fugiens neruos relinquit, quibus tenebatur fortitudo membrorum; & inde ſaltu timoris agitantur. hinc & laxamentum ventris comitatur timorem: quia muſculi, quibus claudebantur retrimentorum meatus, fugientis introrſum animæ virtute deſerti laxant vincula, quibus retrimenta vſque ad digeſtionis opportunitatem continebantur. Seruius his dictis venerabiliter aſſenſus obticuit.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. XII.

De quæſtionibus quindecim Diſario ab Auieno propoſitis.

TVNC *Auienus: Quia me ordo, ait, ad ſimilitudinem conſultationis applicat, reducendus mihi eſt ad conuiuium ſermo, qui longius à menſa iam fuerat euagatus & ad alias tranſierat quæſtiones. Sæpe appoſita ſalita carne, quam* laridum *vocamus, vt opinor,* quaſi large aridum, *quærere mecum ipſe conſtitui qua ratione carnem ad diuturnitatem vſus admixtio ſalis ſeruet. hoc licet æſtimare mecum poſſim; malo tamen ab eo qui corporibus curat certior fieri. & Diſarius: Omne corpus ſuapte natura diſſolubile & marcidum eſt, &, niſi quodam vinculo contineatur, facile defluit. continetur autem quamdiu ineſt anima reciprocatione aëris qua vegetantur conceptacula ſpiritus, dum ſemper nouo ſpirandi nutriuntur alimento. hoc ceſſante per animæ diſceſſum membra marceſcunt; & omne pondere ſuo conflictum corpus obteritur. tum ſanguis etiam, qui quamdiu fuit compos caloris dabat membris vigorem, calore diſcedente verſus in ſaniem non manet intra venas, ſed foras exprimitur: atque ita laxatis ſpiramentis effluit tabes fæculenta. id fieri ſal admixtus corpori prohibet. eſt enim natura ſiccus & calidus: & fluxum quidem corporis calore contrahit; humorem vero ſiccitate vel coërcet vel exſorbet. certe humorem ſale differri ſiue conſumi fit hinc cognitu facile: quod ſi duos panes pari magnitudine feceris, vnum ſale aſperſum, ſine ſale alterum; inuenies indigentem ſalis pondere propenſiorem; ſcilicet humore in eo per ſalis penuriam permanente. Et hoc à Diſario meo quæſitum volo, cur defæcatum vinum validius ſit viribus ſed infirmius ad permanendum;*

manendum; & tam bibentem cito permouet, quam ipſum ſi manſerit facile mutatur; Quod cito, inquit Diſarius, permouet hæc ratio eſt: quia tanto penetrabilius in venas efficitur bibentis, quanto fit liquidius fæce purgata. ideo autem facile mutatur; quod nullo firmamento nixum vndique ſui ad noxam patet. fæx enim vino ſuſtinendo & alendo & viribus ſufficiendis quaſi radix eius eſt. Et hoc quæro, Auienus ait, cur fæx in imo ſubſidit omnium niſi mellis: mel ſolum eſt quod in ſummum fæcem exſpuat? ad hæc Diſarius; Fæcis materia vt ſpiſſa atque terrena ceteris laticibus pondere præſtat, melle vincitur. ideo in illis grauitate deuergens ad fundum decidit; in melle vero, vt leuior, de loco victa ſurſum pellitur. Quoniam ex his quæ dicta ſunt ingerunt ſe ſimiles quæſtiones; cur, Diſari, ita mel & vinum diuerſis ætatibus habentur optima; mel quod recentiſſimum, vinum quod vetuſtiſſimum; vnde eſt & illud prouerbium, quo vtuntur gulones: Mulſum quod probe temperes miſcendum eſſe nouo Hymetio & vetulo Falerno. *Propterea, inquit ille, quia inter ſe ingenio diuerſa ſunt. vini enim natura humida eſt, mellis arida. ſi dicto meo addubitaueris: medicinæ contemplator effectum. nam, quæ vdanda ſunt corporis, vino fouentur; quæ ſiccanda ſunt, melle detergentur. igitur longinquitate temporis de vtroque aliquid exſorbente vinum fit meracius, mel aridius: & ita mel ſucco priuatur, vt vinum aqua liberatur. Nec hoc, quod ſequitur, diſſimile quæſitis eſt: cur, ſi vaſa vini atque olei diutule ſemiplena cuſtodias, vinum ferme in acorem corrumpitur, oleo contra ſapor ſuauior conciliatur. Vtrumque, Diſarius ait, verum eſt. in illud enim vacuum, quod ſuperne liquido caret, aër aduena incidit; qui tenuiſſimum quemque humorem elicit & exſorbet. eo ſiccato vinum quaſi ſpoliatum viribus prout ingenio*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

imbecillum aut validum fuit vel acore exaſperatur vel auſteritate reſtringitur. oleum autem, ſuperfluo humore ſiccato velut mucore qui in eo latuit abſterſo, acquirit nouam ſuauitatem ſaporis. Rurſus, ait Auienus, Heſiodus cum ad medium dolii peruentum eſt, compercendum, & ceteris eius partibus ad ſatietatem dicit abutendum; optimum vinum ſine dubio ſignificans quod in dolii medietate conſiſteret. ſed & hoc vſu probatum eſt in oleo optimum eſſe quod ſupernatat, in melle quod in imo eſt. quæro igitur cur oleum quod in ſummo eſt, vinum quod in medio, mel quod in fundo, optima eſſe credantur? nec cunctatus Diſarius ait: Mel quod optimum eſt reliquo ponderoſius eſt. in vaſa igitur mellis pars, quæ in imo eſt, vtique præſtat pondere; & ideo ſupernante precioſior eſt. contra in vaſe vini pars inferior admixtione fæcis non modo turbulenta ſed & ſapore deterior eſt: pars vero ſumma aëris vicina corrumpitur, cuius admixtione fit dilutior. vnde agricolæ dolia non contenti ſub tecto repoſuiſſe defodiunt, & operimentis extrinſecus illitis muniunt, remouentes in quantum fieri poteſt à vino aëris contagionem; à quo tam manifeſte læditur, vt vix ſe tueatur in vaſe pleno & ideo aëri minus peruio. ceterum ſi inde hauſeris, & locum aëris admixtioni pateſeceris, reliquum quod remanſit omne corrumpitur. media igitur pars quantum à confinio ſummi vtriuſque tantum à noxa remota eſt quaſi nec turbulenta nec diluta. adiecit Auienus: Cur eadem potio meracior videtur ieiuno, quam ei qui cibum ſumpſit? & ille: Venas inedia vacuefacit, ſaturitas obſtruit. igitur cum potio per inanitatem penitus influit, quia non obtuſas cibo venas inuenit, neque fit admixtione dilutior & per vacuum means guſtatu fortiore ſentitur. Hoc quoque ſciendum mihi eſt, Auienus ait; cur qui eſuriens biberit aliquantulum famem ſubleuat; qui

vero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

vero ſitiens cibum ſumpſerit, non ſolum non domat ſitim ſed magis magiſque cupidinem potus accendit? Nota eſt, inquit Diſarius, cauſa. nam liquori quidem nihil officit, quin ſumptus ad omnes corporis partes quoquo verſus permanet, & venas compleat. & ideo inedia quæ inanitatem fecerat accepto potus remedio quaſi iam non in totum vacua recreatur. cibatus vero vtpote concretior & grandior in venas non niſi paulatim confectus admittitur. ideo ſitim quam reperit nullo ſubſidio ſubleuat; immo quicquid foris humoris nactus eſt exſorbet: & inde penuria eius quæ ſitis vocatur augetur. Nec hoc mihi, Auienus ait, ignoratum relinquo: cur maior voluptas eſt cum ſitis potu extinguitur, quam cum fames ſedatur cibo? & Diſarius: Ex prædictis hoc quoque liquet. nam potionis totius hauſtus in omne corpus ſimul penetrat & omnium partium ſenſus facit vnam maximam & ſenſibilem voluptatem: cibus autem exiguo ſubminiſtratu paulatim penuriam conſolatur. ideo voluptas eius multifariam comminuitur. Hoc quoque, ſi videtur, addo quæſitis: cur qui auidius vorant facilius ſatias capit quam qui eadem quietius ederint. Breuis eſt, inquit illa reſponſio. nam, vbi auide deuoratur, tunc multus aër cum edulibus infertur propter hiantium rictus & crebritatem reſpirandi. igitur vbi aër venas compleuit ad obiiciendum faſtidium pro cibo penſatur: Ni moleſtus tibi ſum, Diſari, patere plus nimio ex diſcendi cupidine garrientem; & dicas, quæſo, cur edulia ſatis calida facilius comprimimus ore quam manu ſuſtinemus; & ſi quid eorũ plus feruet quam vt diutius poſſit mandi, ilico deuoramus, & tamen aluus non pernicioſe vritur? & ille: Inteſtinus calor qui in aluo eſt quaſi multo maior vehementiorque quicquid calidum accipit magnitudine ſua circumuenit ac debilitat. ideo

præſtat ſi quid ori feruidum admoueris, non, vt quidam faciunt, hiare (ne nouo ſpiritu feruori vires miniſtres) ſed pauliſper labra comprimere; vt maior calor qui de ventre etiam ori opitulatur comprimat minorem calorem. manus autem vt rem feruidam ferre poſſit nullo proprio iuuatur calore. Iamdudum, inquit Auienus, noſſe haueo cur aqua quæ obſita globis nubium perducitur ad niualē rigorem minus in potu noxia eſt, quam ex ipſa niue aqua reſoluta. ſcimus enim quot quantæq; noxæ epoto niuis humore naſcantur. & Diſarius: Addo aliquid à te quæſitis. aqua enim ex niue reſoluta etiam ſi igne caleſiat & calida bibatur, æque noxia eſt, ac ſi epota ſit frigida. ergo non ſolo rigore niualis aqua perincioſa eſt, ſed ob aliam cauſam; quam non pigebit aperire auctore Ariſtotele; qui in phyſicis quæſtionibus ſuis hanc poſuit, & in hunc ſenſum, ni fallor, abſoluit: Omnis aqua, inquit, habet in ſe aëris tenuiſſimi portionem, quo ſalutaris eſt; habet & terream fæcem, qua eſt corpulenta poſt terram. cum ergo aëris frigore & gelu coacta coaleſcit; neceſſe eſt per euaporationem velut exprimi ex ea auram illam tenuiſſimam: qua diſcedente conueniat in coagulum ſola terrea in ſe remanente natura. quod hinc apparet. quia, cum fuerit eadem aqua ſolis calore reſoluta, minor modus eius reperitur quam fuit antequam congelaſceret. deeſt autem quod euaporatio ſolum in aqua ſalubre conſumpſit. nix ergo, quæ nihil aliud eſt quam aqua in aëre denſeta, tenuitatem ſui cum denſeretur amiſit: & ideo ex eius reſolutæ potu diuerſa morborum genera viſceribus inſeminantur. Nominatum gelu veteris, quæ me ſolebat agitare, admonuit quæſtionis, cur vina aut numquam aut rarenter congelaſcant, ceteris ex magna parte humoribus nimietate frigoris cogi ſolitis? num quia vinum ſemina quædam in ſe caloris habet, & ob eam rem Homerus dixit

αἴθοπα

θοπα οἶνον, non, vt quidam putant, propter colorem? an ia quæpiam cauſa eſt? quam quia ignoro ſcire cupio. l hæc Diſarius : Eſto, vina naturali muniantur calo- , num oleum minus ignitum eſt, aut minorem vim in rporibus calefactandis habet? & tamen gelu ſtringi- ır. certe, ſi putas ea quæ calidiora ſunt difficilius con- laſcere, congruens erat nec oleum concreſcere, & ea ıæ frigidiora ſunt facile gelu cogi. acetum autem om- ıum maxime frigorificum eſt; atq; id tamen num- ıam gelu ſtringitur. num igitur magis oleo cauſa eſt ıaguli celerioris quod & leuigatius, & ſpiſſius eſt; fa- liora enim ad coëundum videntur, quæ leuatiora den- oraque ſunt. vino autem non contingit tanta mollicies; r eſt quam oleum multo liquidius. acetum vero & quidiſſimum eſt inter ceteros humores; & tanto eſt cerbius, vt ſit acore triſtificum; & exemplo marinæ quæ quæ ipſa quoque amaritudine ſui aſpera eſt, num- ıam gelu contrahitur. nam quod Herodotus hiſtoria- um ſcriptor, contra omnium ferme qui hæc quæſiuerunt pinionem, ſcripſit mare Boſphoricum, quod & Cim- ıerium appellat, earumque partium mare omne quod cythicum dicitur id gelu conſtringi & conſiſtere; aliter ſt quam putatur. nam non marina aqua contrahitur: ed quia plurimum in illis regionibus fluuiorum eſt & aludum in ipſa maria influentium, ſuperficies maris ui dulces aquæ innatant congelaſcit: & incolumi aqua narina videtur in mari gelu ſed de aduenis vndis co- ıctum. hoc & in Ponto fieri videmus. in quo fruſta ıuædam, & vt ita dixerim, profiiciæ gelidæ feruntur contractæ de fluuialium vel paluſtrium vndarum mul- itudine: in quas licet frigori quaſi leuatiores marinæ. lurimum autem aquarum talium influere Ponto & otam ſuperficiem eius infectam eſſe dulci liquore, præ- er quod ait Salluſtius, mare Ponticum dulcius

 quam

quam cetera. *eſt hoc quoque teſtimonio: quod ſi in Pontum vel paleas vel ligna ſeu quæcumque alia natantia proieceris, foras extra Pontum feruntur in Propontidem, atque ita in mare quod alluit Aſiæ oram; cum conſtet in Pontum influere maris aquam, non effluere de Ponto. meatus enim qui ſolus de oceano receptas aquas in maria noſtra tranſmittit id freto eſt Gaditano, quod Hiſpaniam Africamque interiacet, & ſine dubio inundatio ipſa per Hiſpanienſe & Gallicanum litora in Tyrrhenum prodit: inde Hadriaticum mare facit. ex quo dextra in Parthenium, læua in Ionium, & directim in Ægeum pergit; atque ita ingreditur in Pontum. Quæ igitur ratio facit vt riuatim aquæ de Ponto fluant, cum foris influentes aquas Pontus accipiat? ſed conſtat vtraque ratio. nam ſuperficies Ponti propter nimias aquas quæ de terra dulces influunt foras effluit: deorſum vero intro pergit influxio. vnde probatum eſt natantia, quæ, vt ſupra dixi, iaciuntur in Pontum, foras pelli; ſi vero columna deciderit, introrſum minari. & hoc ſæpe vſu probatum eſt, vt grauiora quæq; in fundo Propontidis ad Ponti interiora pellantur. Adiecta hac vna conſultatione reticebo. Cur omne dulcium magis dulce videtur cum frigidum eſt quam ſi caleat? reſpondit Diſarius: Calor ſenſum occupat, & guſtatum linguæ feruor interpedit. ideo ex aſperatione oris præuenta ſuauitas excluditur. quod ſi caloris abſit iniuria: tum demum poteſt lingua incolumi blandimento dulcedinem pro merito eius excipere. præterea ſuccus dulcis per calorem non impune penetrat venarum receptacula; & ideo noxa minuit voluptatem.*

CAP. XIII.

De quæſtionibus tribus quas Horus Diſario propoſuit.

SVCCESSIT *Horus, & , Cum multa, inquit, de potu & cibatu quæſiſſet Auienus , vnum maxime neceſſarium , ſponte an oblitus ignoro, prætermiſit ; cur ieiuni magis ſitiant quam eſuriant. hoc in commune nobis, Diſari, ſi videtur, abſolue. & ille Rem tractatu dignam, inquit, Hore quæſiſti; ſed cuius ratio in aperto ſit. cum enim animal ex diuerſis conſtet elementis : vnum eſt de his quæ corpus efficiunt, quod & ſolū aut maxime ultra cetera aptum ſibi quærat alimentum: calorem dico, qui liquorem ſibi exigit miniſtrari. certe de ipſis quatuor elementis extrinſecus videmus nec aquam, nec aërem , neque terram aliquod quo alatur aut quod conſumat exigere, nullamque noxam vicinis vel appoſitis ſibi rebus inferre. ſolus ignis alimenti perpetui deſiderio quicquid offendit abſumit. inſpice & primæ ætatis infantiam, quantum cibum nimio calore conficiat: & contra ſenes cogita facile tolerare ieiunium; quaſi exſtincto in ipſis calore, qui nutrimentis recreari ſolet. ſed & media ætas, ſi multo exercitio excitauerit ſibi naturalē calorem, animoſius cibum appetit. conſideremus & animalia ſanguine carentia, quæ nullum cibum quærant penuria caloris. Ergo ſi calor ſemper eſt in appetentia; liquor autem proprium caloris alimentum eſt ; bene in nobis, cum ex ieiunio corpori nutrimenta quæruntur, præcipue calor ſuum poſtulat: quo accepto corpus omne recreatur, & patientius expectat cibum ſolidiorem. His dictis anulum Auienus de menſa retulit , qui illi de breuiſſimo dexteræ manus digito repente deciderat. cumque à præſentibus quæreretur cur eum alienæ manui & digito*

& non huic geſtamini deputatis potius inſereret: oſtendit manum læuam ex vulnere tumidiorem. hinc Horo nata quæſtionis occaſio. & dic,inquit, Diſari, (omnis enim ſitus corporis pertinet ad medici notionem.tu vero doctrinam & vltra quam medicina poſtulat conſecutus es)dic, inquam, cur ſibi communis aſſenſus anulum in digito, qui minimo vicinus eſt, quem etiam medicinalem vocant, & manu præcipue ſiniſtra geſtandum eſſe perſuaſit? & Diſarius: De hac ipſa quæſtione ſermo quidam ad nos ab Ægypto venerat,de quo dubitabam fabulamne an veram rationem vocarem.ſed libris anatomicorum poſtea conſultis verum reperi,neruum quendam de corde natum priorſum pergere vſque ad digitum manus ſiniſtræ minimo proximum, & illic deſinere implicatum ceteris eiuſdem digiti neruis: & ideo viſum veteribus, vt ille digitus annulo tamquam corona circundaretur. & Horus: Adeo,inquit,Diſari, verum eſt ita vt dicis Ægyptios opinari, vt ego ſacerdotes eorum, quos prophetas vocant, cum in templo vidiſſem circa deorum ſimulachra hunc in ſingulis digitum confictis odoribus illinire,& eius rei cauſas requiſiſſem: & de neruo quod jam dictum eſt principe eorum narrante didicerim, & inſuper de numero qui per ipſum ſignificatur. complicatus enim ſenarium numerum digitus iſte demonſtrat, qui omnifariam plenus, perfectus, atque diuinus eſt. cauſasque cur plenus ſit hic numerus ille multis aſſeruit. ego nunc vt præſentibus fabulis minus aptas relinquo. Hæc ſunt quæ in Ægypto diuinarum omnium diſciplinarum compote cur anulus huic digito magis inſeratur agnoui. Inter hæc Cæcina Albinus. Si volentibus vobis erit,inquit,in medium profero quæ de hac eadem cauſa apud Ateium Capitonem pontificii iuris inter primos peritum legiſſe memini: qui, cum nefas eſſe ſanciret deorum formas inſculpi anulis eo

vſque

vſque proceſſit, vt & cur in hoc digito vel in hac manu geſtaretur anulus non taceret. veteres, *inquit*, non ornatus, ſed ſignandi cauſa anulum ſecum circumferebant. vnde nec plus habere quam vnum licebat, nec cuiquam niſi libero: quos ſolos fides deceret, quæ ſignaculo continetur. ideo ius anulorum famuli non habebant. imprimebatur autem ſculptura materiæ anuli ſiue ex ferro ſiue ex auro foret: & geſtabatur vt quiſque vellet, quacunque manu, quolibet digito. poſtea, *inquit*, vſus luxuriantis ætatis ſignaturas precioſis gemmis cœpit inſculpere: & certatim hæc omnis imitatio laceſſiuit, vt de augmento precii quo ſculpendos lapides paraſſent gloriarentur. hinc factum eſt vt vſus anulorum exemptus dexteræ, quæ multum negotiorum gerit, in læuam relegaretur, quę otioſior eſt: ne crebro motu & officio manus dextræ precioſi lapides frangerentur. Electus autem, *inquit*, in ipſa læua manu digito minimo proximus, quaſi aptior ceteris, cui commendaretur anuli pretioſitas. nam pollex, qui nomen ab eo quod pollet accepit, nec in ſiniſtra ceſſat, nec minus quam tota manus ſemper in officio eſt. vnde apud Græcos ἀντίχειρ, *inquit*, vocatur, quaſi manus altera. pollici vero vicinus nudus & ſine tuitione alterius appoſiti videbatur. nam pollex ita inferior eſt vt vix radicem eius excedat. medium & minimum vitauerunt, *inquit*, vt ineptos, alterum magnitudine, breuitate alterum: & electus eſt qui ab vtroque clauditur, & minus officii gerit, & ideo ſeruando anulo magis accommodatus eſt. *Hæc ſunt quæ lectio pontificalis habet. vnuſquiſque vt volet vel Etruſcam vel Ægyptiacam opinionem ſequatur. Inter hæc Horus ad conſulendum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

reuerſus, Scis, inquit, Diſari, præter hunc veſtitum qui me tegit, nihil me in omni cenſu aliud habere. vnde nec ſeruus mihi eſt, nec vt ſit opto: ſed omnem vſum, qui viuo miniſtrandus eſt, ego mihimet ſubminiſtro. Nuper ergo, cum in Hoſtienſi oppido morarer, ſordidatum pallium meum in mari diutule laui; & ſuper litus ſole ſiccaui: nihiloque minus eædem in ipſo poſt ablutionē maculæ ſordium viſebantur. cumque me res iſta ſtupefaceret: aſſiſtens forte nauta, Quin potius, ait, in fluuio ablue pallium tuum, ſi vis emaculatum? parui vt verum probarem; & aqua dulci ablutum atque ſiccatum vidi ſplendori ſuo redditum: & ex illo cauſam requiro, cur magis dulcis quam ſalſa aqua idonea ſit ſordibus abluendis. Iamdudum, Diſarius inquit, hæc quæſtio ab Ariſtotele & propoſita eſt & ſoluta. ait enim aquam marinam multo ſpiſſiorem eſſe quam eſt dulcis: immo illam eſſe fæculentam, dulcem vero puram atque ſubtilem. hinc facilius, ait, vel imperitos nandi mare ſuſtinet: cum fluuialis aqua quaſi infirma & nullo adiumento fulta mox cedat, & in imum pondera accepta tranſmittat. ergo aquam dulcem dixit quaſi natura leuem celerius immergere in ea quæ abluenda ſunt; & dum ſiccatur, ſecum ſordium maculas abſtrahere: marinam vero quaſi craſſiorem nec facile penetrare purgando propter denſitatem ſui, & dum vix ſiccatur non multum ſordium ſecum trahere. cumque Horus his aſſentiri videretur: Euſtathius ait; Ne decipias, quæſo, credulū, qui ſe quæſtionemque ſuam commiſit fidei tuæ. Ariſtoteles enim, vt nonnulla alia, magis acute quam vere iſta diſſeruit. adeo autem aquæ denſitas non nocet abluendis; vt ſæpe qui aliquas ſpecies purgatas volunt, ne ſola aqua vel dulci tardius hoc efficiant, admiſceant illi cinerem, vel ſi defuerit, terrenum puluerem; vt craſſior facta celerius poſſit abluere. nihil ergo impedit marinæ aquæ denſitas. ſed nec

nec ideo quia ſalſa eſt minus abluit. ſalſitas enim ſindere & velut aperire ſolet meatus : ideo magis elicere debuit abluenda. ſed hæc vna cauſa eſt cur aqua marina non ſit ablutioni apta, quia pinguis eſt; ſicut & ipſe Ariſtoteles ſæpe teſtatus eſt ; & ſales docent, quibus ineſſe quiddam pingue nullus ignorat. eſt & hoc indicium pinguis aquæ marinæ, quod, cum inſpergitur flammæ, non tam exſtinguit quam pariter accenditur aquæ pinguedine alimoniam igni ſubminiſtrante. poſtremo, Homerum ſequamur, qui ſolus fuit naturæ conſcius. facit enim Nauſicaam Alcinoi filiam abluentem veſtes, cum ſuper mare eſſet, non in mari ſed fluuio. idem locus Homeri docet nos marinæ aquæ quiddam ineſſe pingue permiſtum. Vlyſſes enim cum iamdudum mare euaſiſſet, & ſtaret ſiccato corpore, ait ad Nauſicaæ famulas:

Ἀμφίπολοι ςῆθ' οὕτω ἀπόπροθεν, ὄφρ' ἐγὼ αὐτὸς
Ἅλμην ὤμοιιν ἀπολούσομαι.

poſt hoc cum deſcendiſſet in fluuium,

Ἐκ κεφαλῆς ἔσμηχεν ἁλὸς χνόον.

diuinus enim vates, qui in omni re naturam ſecutus eſt, expreſſit quod fieri ſolet; vt, qui aſcendunt de mari ſi in ſole ſteterint, aqua quidem celeriter ſole ſiccetur, maneat autem in corporis ſuperficie veluti flos quidam, qui & in detergendo ſentitur. & hæc eſt aquæ marinæ pinguedo, quæ ſola impedit ablutionem.

Cap. XIV.

Simulacra cur ſub aquis maiora eſſe videantur quam reuera ſint. Tum in vniuerſum quomodo viſio fiat; an ſuſceptione ſimulacrorum quæ à rebus in oculos promanant, an potius emiſſione radiorum ex ipſis oculis.

ET, quia à ceteris expeditus mihi te pauliſper indulges, modo autem nobis de aqua ſermo fuit : quæro

cur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

cur in aqua ſimulachra maiora veris videntur? quod genus apud popinatores pleraque ſcitamentorum cernimus propoſita, ampliora ſpecie quam corpore. quippe videmus in doliolis vitreis aquæ plenis & oua globis maioribus & iecuſcula fibris tumidioribus & bulbas ſpiris ingentibus: & omnino ipſum videre, qua nobis ratione conſtat? quia ſolent de hoc nonnulli nec vera nec veriſimilia ſentire. Et Diſarius Aqua, inquit, denſior eſt aëris tenuitate; & ideo eam cunctatior viſus penetrat. cuius offenſa repercuſſa videndi acies ſcinditur, & in ſe recurrit. ſciſſa dum redit; iam non directo ictu ſed vndique verſum incurrit liniamenta ſimulachri: & ſic fit vt videatur imago archetypo ſuo grandior. nam & ſolis orbis matutinus ſolito nobis maior apparet: quia interiacet inter nos & ipſum, aër adhuc de nocte roſcidus: & grandeſcit imago eius tamquam in aquæ ſpeculo viſatur. ipſam vero videndi naturam non inſubide introſpexit Epicurus: cuius in hoc non eſt vt æſtimo improbanda ſententia, adſtipulante præcipue Democrito. quia ſicut in ceteris ita & in hoc paria ſenſerunt. Ergo cenſet Epicurus ab omnibus corporibus iugi fluore quæpiam ſimulachra manare; nec vnquam tantulam moram interuenire, quin vltro ferantur inani figura cohærentes corporum exuuiæ, quarum receptacula in noſtris oculis ſunt: & ideo ad deputatam ſibi à natura ſedem proprii ſenſus recurrunt. hæc ſunt quæ vir ille commemorat. quibus ſi occurris obuius, exſpecto quid referas. ad hæc renidens Euſtathius, In propatulo eſt, inquit, quod decepit Epicurum. à vero enim lapſus eſt aliorum quatuor ſenſuum ſecutus exemplum: quia in audiendo guſtando & odorando atque tangendo nihil è nobis emittimus, ſed extrinſecus accipimus quod ſenſum ſui moueat. quippe & vox ad aures vltro venit, & auræ in nares influunt; & palato ingeritur quod gignat ſaporem;

rem; & corpori noſtro applicantur tactu ſentienda. hinc putauit & ex oculis noſtris nihil foras proficiſci; ſed imagines rerum in oculos vltro meare. cuius opinioni repugnat, quod in ſpeculis imago aduerſa contēplatorem ſuum reſpicit: cum debeat, ſiquidem à nobis orta recto meatu proficiſcitur, poſteram ſui partem cum diſcedit oſtendere, vt læua læuam, dextera dexteram reſpiciat. nam & hiſtrio perſonam ſibi detractam ex ea parte videt, qua induit; ſcilicet non faciem ſed poſteriorem cauernam. deinde interrogare hunc virum vellem, an tunc imagines è rebus auolant, cum eſt qui velit videre: an & cum nullus aſpicit emicant vndiq; ſimulachra. nam ſi quod primum dixi teneat, quæro cuius imperio ſimulachra præſto ſint intuenti, & quotiens quis voluerit ora conuertere, totiens ſe & illa conuertant? ſin ſecundo inhæreat, vt dicat perpetuo fluore rerum omnium manare ſimulachra: quæro quamdiu cohærentia permaneant nullo coagulo iuncta ad permanendum? aut ſi manere dederimus, quemadmodum aliquem retinebunt colorē: cuius natura cum ſit incorporea, tamen numquam poteſt eſſe ſine corpore? dein quis poteſt in animum inducere ſimulatque oculos verteris incurrere imagines cæli, maris, litoris, prati, nauium, pecudum, & innumerabilium præterea rerum quas vno oculorum iactu videmus; cum ſit pupula quæ viſu pollet oppido parua? & quo nam modo totus exercitus viſitur? an de ſingulis militibus profecta ſimulachra ſe congerunt, atque ita collecta tot milia penetrant oculos intuentis? Sed quid laboramus opinionem ſic inanem verbis verberare, cum ipſa rei vanitas ſe refellat? conſtat autem viſum nobis hac prouenire ratione. Geminum lumen è pupula, quacunque eam verteris, directa linea emicat. id oculorum domeſticum profluuium, ſi repererit in circunfuſo nobis aëre lucem, per eam directim pergit, quandiu corpus offendat:

offendat: & ſi faciem verteris vt circumſpicias, vtrobique acies videndi directa procedit. ipſe autem iactus, quem diximus de noſtris oculis emicare, incipiens à tenui radice in ſumma fit latior: ſicut radii à pictore finguntur. ideo per minutiſſimum foramen contemplans oculus videt cœli profunditatem. Ergo tria iſta nobis neceſſaria ſunt ad effectum videndi; lumen quod de nobis emittimus, & vt aër qui interiacet lucidus ſit, & corpus quo offenſo deſinat intentio. quæ, ſi diutius pergat, rectã intentionem laſſata non obtinet; ſed ſciſſa in dexteram læuamque diffunditur. hinc eſt quod vbicunque terrarum ſteteris videris tibi quandam cœli concluſionem videre; & hoc eſt quod horizontem *veteres vocauerunt. quorum indago fideliter deprehendit directam ab oculis aciem per planum contra aſpicientibus non pergere vltra centumoctoginta ſtadia, & inde iam recuruari.* per planum, *ideo adieci, quia altitudines longiſſime aſpicimus. quippe qui & cœlum videmus. ergo in omni horizontis orbe ipſe qui intuetur centrum eſt. & quia diximus quantum à centro acies vſque ad partem orbis extenditur: ſine dubio in horizonte* διάμετρος *orbis trecentorum ſexaginta ſtadiorum eſt: &, ſi vlterius qui intuetur acceſſerit ſeu retrorſum receſſerit, ſimilem circa ſe orbem videbit. Sicut igitur diximus cum lumen quod pergit è nobis per aëris lucem in corpus inciderit, impletur officium videndi: ſed vt poſſit res viſa cognoſci, renuntiat viſam ſpeciem rationi ſenſus oculorum; & illam aduocata memoria recognoſcit. Ergo videre oculorum eſt, iudicare rationis, memoriæ meminiſſe. quia trinum eſt officium, quod viſum complet ad dignoſcendam figuram, ſenſus, ratio, memoria. ſenſus rem viſam rationi refundit. illa quid viſum ſit recordatur. adeo autem in tuendo neceſſarium eſt rationis officium, vt ſæpe in vno videndi ſenſu etiam alium ſenſum memoria ſuggerente*

nte ratio deprehendat. nam, ſi ignis appareat, ſcit um & ante tactum ratio calere. ſi nix ſit illa quæ viſa t; intelligit in ipſa ratio etiam tactus rigorem. hac ſſante viſus inefficax eſt: adeo vt quod remus in aqua actus videtur, vel quod turris eminus viſa cum ſit an-uloſa rotunda exiſtimatur, faciat rationis negligen-a: quæ, ſi ſe intenderit, agnoſcit in turre angulos & in mo integritatem; & omnia illa diſcernit, quæ Aca-emicis damnandorum ſenſuum occaſionem dederunt: um ſenſus vnus inter certiſſimas res habendus ſit, co-itante ratione; cui nonnumquam ad diſcernendam ſpeciem non ſufficit ſenſus vnus. nam ſi eminus pomi, uod malum dicitur, figura viſatur; non omnimodo id alum eſt. potuit enim ex aliqua materia fingi mali militudo. aduocandus eſt igitur ſenſus alter, vt odor dicet. ſed potuit inter congeriem malorum poſitum uram odoris ipſius concepiſſe. hic tactus conſulendus t, qui poteſt de pondere iudicare. ſed metus eſt ne & ſe fallatur, ſi fallax opifex materiam quæ pomi pon-us imitaretur elegit. confugiendum eſt igitur ad ſapo-em. qui ſi formæ conſentiat; malum eſſe nulla dubita-io eſt. Sic probatur efficaciam ſenſuum de ratione pen-ere. ideo deus opifex omnes ſenſus in capite, id eſt, cir-a ſedem rationis, locauit.

CAP. XV.

atin' recte ſcriptum ſit à Platone, cibum per ſto-machum trahi: potum vero per arteriam quæ τραχεῖα dicitur, fibris pulmonis illabi.

HIs dictis, fauor ab omnibus exortus eſt admiran-tibus dictorum ſoliditatem, adeo vt atteſtari vel pſum Euangelum non pigeret. Diſarius deinde ſubie-it: Iſti plauſus ſunt, qui prouocant philoſophiam ad

vindican-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

vindicandos ſibi de aliena arte tractatus, vnde ſæpe manifeſtos occurrit errores. vt Plato veſter, dum nec anatomica quæ medicinæ propria eſt abſtinet, riſum de ſe poſteris tradidit. dixit enim diuiſas eſſe vias deuorandis cibatui & potui; & cibum quidem per ſtomachum trahi, potum vero per arteriam quæ trachia dicitur fibris pulmonis allabi. quod tantum virum vel æſtimaſſe vel in libros retuliſſe mirandum eſt, vel potius dolendum. vnde Eraſiſtratus medicorum veterum nobiliſſimus in eum iure inuectus eſt, dicens retuliſſe illum longe diuerſa quam ratio deprehendit. duas enim eſſe fiſtulas inſtar canalium, eaſque ab oris faucibus proficiſci deorſum; & per earum alteram induci delabique in ſtomachum eſculenta omnia & poculenta, ex eoque ferri in ventriculum, quod Græce appellatur ἡ κάτω κοιλία, *atque illic ſubigi digerique; ac deinde aridiora ex his retrimenta in aluum conuenire, quod Græce* κῶλον *dicitur; humidiora autem per renes in veſicam trahi, & per alteram de duabus ſuperioribus fiſtulam, quæ Græce appellatur* τραχεῖα ἀρτηρία, *ſpiritum à ſummo ore in pulmonem, atque inde rurſum in os & in nares, commeare; perque eandem vocis fieri meatum: ac ne potus cibuſve aridior, quem oporteret in ſtomachum ire, procideret ex ore labereturque in eam fiſtulam per quam ſpiritus reciprocatur, ex eaque offenſione intercluderetur animæ via, impoſitam eſſe arte quadam & ope naturæ* ἐπιγλωττίδα, *quaſi clauſtrum mutuum vtriuſque fiſtulæ, quæ ſibi ſunt cohærentes: eamque* ἐπιγλωττίδα *inter edendum bibendumque operire ac protegere* τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, *ne quid ex eſca potuve incideret in illud quaſi æſtuantis animæ iter; ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipſo arteriæ communito. hæc Eraſiſtratus. cui, vt æſtimo, vera ratio conſentit. cum enim cibus non ſqualidus ſiccitate ſed humoris temperie mollis ventri*

inferendus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

inferendus ſit: neceſſe eſt eandem viam ambobus patere; vt cibus potu temperatus per ſtomachum in ventrem condatur: nec aliter natura componeret niſi quod ſalutare eſſet animali. Deinde, cum pulmo & ſolidus & leuigatus ſit, ſi quid ſpiſſum in ipſum deciderit, quemadmodum penetrari aut tranſmitti poteſt ad locum digeſtionis; cum conſtet ſi quando caſu aliquid paulo denſius in pulmonem violentia ſpiritus trahente deciderit, mox naſci tuſſim nimis aſperam, & alias quaſſationes vſque ad vexationem ſalutis? ſi autem naturalis via potum in pulmonem traheret: cum polenta bibuntur, vel cum hauritur potus admixtis granis ſeu ex re aliqua denſiore, quid his ſumptis pulmo pateretur? vnde ἐπιγλωττὶς *à natura prouiſa eſt; quæ, cum cibus ſumitur, operimento ſit arteriæ, ne quid per ipſam in pulmonem ſpiritu paſſim trahente labatur. ſicut, & cum ſermo emittendus eſt, inclinatur ad operiendam ſtomachi viam, vt* ἀρτηρίαν *voci patere permittat. Eſt & hoc de experientia notum quod qui ſenſim trahunt potum ventres habent humectiores, humore qui paulatim ſumptus eſt diutius permanente. ſi quis vero auidius hauſerit, humor eodem impetu quo trahitur præterit in veſicam; & ſicciori cibo prouenit tarda digeſtio. hæc autem differentia non naſceretur, ſi à principio cibi & potus diuiſi eſſent meatus. Quod autem Alcæus poëta dixit & vulgo canitur;*

Οἴνῳ πνεύμονα τέγγε,
Τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται,

ideo dictum eſt, quia pulmo reuera gaudet humore, ſed trahit quantum ſibi æſtimat neceſſarium. Vides ſatius fuiſſe philoſophorum omnium principi alienis abſtinere, quam minus nota proferre. ad hæc Euſtathius paulo commotior, Non minus te, inquit, Diſari, philoſophis quam medicis inſerebam. ſed modo videris mihi rem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

conſenſu generis humani decantatam & creditam obliuioni dare; philoſophiam artem eſſe artium & diſciplinam diſciplinarum. & nunc in ipſam inuehitur paricidali auſu medicina: cum philoſophia illic ſe habeatur auguſtior, vbi de rationali parte, id eſt de incorporeis diſputat; & illic inclinetur, vbi de phyſica, quod eſt de diuinis corporibus vel cæli vel ſiderum, tractat. medicina autem phyſicæ partis extrema fæx eſt, cui ratio eſt cum teſteis terreniſque corporibus. ſed quid rationem nominaui, cum magis apud ipſam regnet coniectura quam ratio? quæ ergo coniicit de carne lutulenta, audet inequitare philoſophiæ de incorporeis & vere diuinis certa ratione tractanti. Sed ne videatur communis iſta defenſio tractatum vitare pulmonis: accipe cauſas quas Platonica maieſtas ſecuta eſt. ἐπιγλωττὶς quam memoras inuentum naturæ eſt ad tegendas detegendaſq; certa alternatione vias cibatus & potus; vt illum ſtomacho tranſmittat, hunc pulmo ſuſcipiat. propterea tot meatibus diſtinctus eſt & interpatet rimis, non vt ſpiritus egreſſiones habeat, cui exhalatio occulta ſufficeret; ſed vt per eos, ſi quid cibatus in pulmonem deciderit, ſuccus eius mox migret in ſedem digeſtionis. deinde ἀρτηρία ſi quo caſu ſciſſa fuerit, potus non deuoratur, ſed quaſi fiſſo meatu ſuo reiectatur foras incolumi ſtomacho. quod non contingeret niſi ἀρτηρία via eſſet humoris. Sed & hoc in propatulo eſt; quia quibus æger eſt pulmo accenduntur in maximam ſitim. quod non eueniret niſi eſſet pulmo receptaculum potus. Hoc quoque intuere; quod animalia quibus pulmo non eſt, potum neſciunt. natura enim nihil ſuperfluum, ſed membra ſingula ad aliquod viuendi miniſterium fecit: quod cum deeſt; vſus eius non deſideratur. Vel hoc cogita: quia ſi ſtomachus cibum potumque ſuſciperet, ſuperfluus foret veſicæ vſus. poterat enim vtriuſque rei ſtomachus retri-

menta inteſtino tradere, cui nunc ſolius cibi tradit: nec opus eſſet diuerſis meatibus quibus ſingula traderentur, ſed vnus vtrique ſufficeret ab eadem ſtatione transmiſſo. modo autem ſeorſum veſica, & inteſtinum ſeorſum ſaluti ſeruit: quia illi ſtomachus tradit, pulmo veſicæ. Nec hoc prætereundum eſt, quod in vrina, quæ eſt retrimentum potus, nullum cibi veſtigium reperitur; ſed nec aliqua qualitate illorum retrimentorum vel coloris vel odoris inficitur. quod ſi in ventre ſimul fuiſſent; aliqua illarum ſordium qualitas inficeretur. nam poſtremo lapides, qui de potu in veſica naſcuntur, cur numquam in ventre coaleſcunt, cum non niſi ex potu fiant & naſci in ventre quoque debuerint, ſi venter eſſet receptaculum potus? In pulmonem defluere potum nec poëtæ nobiles ignorant. ait enim Eupolis in fabula, quæ inſcribitur Colaces: Πίνειν γὰρ ὁ Πρωταγόρας ἐκέλευεν, ἵνα πρὸ τοῦ κυνὸς τὸν πνεύμον᾽ ἔκλυρον φορῇ. *& Eratoſthenes teſtatur idem.*

Καὶ βαθὺν ἀκρήτῳ πνεύμονα τεγγόμενος.

Euripides vero huius rei manifeſtiſſimus aſtipulator eſt:

Οἶνος περάσας πνευμόνων διαῤῥοάς.

Cum igitur & ratio corporeæ fabricæ, & teſtium nobilis auctoritas aſtipuletur Platoni: nonne quisquis contra ſentit inſanit?

CAP. XVI.

Ovumne prius fuerit an gallina.

INTER *hæc Euangelus gloriæ Græcorum inuidens & illudens: Faceſſant, ait, hæc quæ inter vos in oſtentationem loquacitatis agitantur. quin potius, ſi quid callet veſtra ſapientia, ſcire ex vobis volo ouumne prius exſtiterit an gallina? Irridere te putas, Diſarius ait; & tamen quæſtio quam mouiſti, & inquiſitu*

& ſcitu digna eſt. cur enim tibi de rei vtilitate comparans conſuluiſti, vtrum prius gallina ex ouo. an ouum ex gallina cœperit. * * * ſed hoc ita ſeriis inſerendum eſt, vt de eo debeat vel anxie diſputari. & proferam quæ in vtramque partem mihi dicenda ſubuenient, relicturus tibi vtrum eorum verius malis videri. Si concedimus omnia quæ ſunt aliquando cœpiſſe: ouum prius à natura factum iure æſtimabitur. ſemper enim quod incipit imperfectum adhuc & informe eſt, & ad perfectionem ſui per procedentis artis & temporis additamenta formatur. ergo natura fabricans auem ab informi rudimento cœpit, & ouum, in quo necdum eſt ſpecies animalis, effecit. ex hoc perfectæ auis ſpecies exſtitit procedente paulatim maturitatis effectu. deinde, quicquid à natura variis ornatibus comptum eſt, ſine dubio cœpit à ſimplici; & ita contextionis acceſſione variatum eſt. ergo ouum viſu ſimplex & vndique verſum pari ſpecie creatum eſt: & ex illo varietas ornatuum quibus conſtat auis ſpecies abſoluta eſt. nam ſicut elementa prius exſtiterunt; ita & reliqua corpora de commixtione eorum creata ſunt: ita rationes ſeminales quæ in ouo ſunt, ſi venialis erit iſta tranſlatio, velut quædam gallinæ elementa credenda ſunt. nec importune elementis de quibus ſunt omnia ouum comparauerim. in omni enim genere animantium, quæ ex coitione naſcuntur, inuenies ouum aliquorum eſſe principium inſtar elementi. aut enim gradiuntur animantia, aut ſerpunt, aut nando volandove viuunt. in gradientibus lacertæ & ſimilia ex ouis creantur. quæ ſerpunt oui naſcuntur exordio. volantia vniuerſa de ouis prodeunt; excepto vno quod incertæ naturæ eſt. nam veſpertilio volat quidem pellitis alis, ſed inter volantia non habendus eſt; quia quatuor pedibus graditur formatoſq; pullos parit & nutrit lacte quos generat. nantia pæne omnia de ouis oriuntur generis ſui;

crocodilis

crocodilus vero etiam de teſteis, qualia ſunt volantium. &, ne videar plus nimio extuliſſe ouum elementi vocabulo, conſule initiatos ſacris Liberi patris; in quibus hac veneratione ouum colitur, vt ex forma tereti ac pene ſphærali atque vndique verſum clauſa & includente intra ſe vitam, mundi ſimulachrum vocetur. mundum autem conſenſu omnium conſtat vniuerſitatis eſſe principium. Prodeat qui priorem vult eſſe gallinam; & in hæc verba tentet quod defendit aſſerere. Ouum rei cuius eſt nec initium nec finis eſt. nam initium eſt ſemen, finis auis ipſa formata. ouum vero digeſtio eſt ſeminis. Cum ergo ſemen animalis ſit, & ouum ſeminis: ouum ante animal eſſe non potuit; ſicut non poteſt digeſtio cibi fieri antequam ſit qui edit. & tale eſt dicere ouum ante gallinam factum; ac ſi quis dicat matricem ante mulierem factam. &, qui interrogat quemadmodum gallina ſine ouo eſſe potuit, ſimilis eſt interroganti quonam pacto homines facti ſint ante pudenda; de quibus homines procreantur. vnde ſicut nemo recte dicet hominem ſeminis eſſe ſed ſemen hominis; ita nec oui gallinam ſed ouum eſſe gallinæ. deinde ſi concedamus, vt ab aduerſa parte dictum eſt, hæc quæ ſunt ex tempore aliquod ſumpſiſſe principium: natura primum ſingula animalia perfecta formauit; deinde perpetuam legem dedit vt continuaretur procreatione ſucceſſio. perfecta autem in exordio fieri potuiſſe teſtimonio ſunt nunc quoque non pauca animantia, quæ de terra & imbre perfecta naſcuntur: vt in Ægypto mures, & aliis in locis ranæ, ſerpenteſque, & ſimilia. oua autem nunquam de terra ſunt procreata; quia in illis nulla perfectio eſt. natura vero perfecta format, & de perfectis iſta procedunt, vt de integritate partes. nam, vt concedam oua auium eſſe ſeminaria; videamus quod de ſemine ipſa philoſophorum definitio teſtatur. quæ ita ſancit; Semen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

generatio eſt ad eius ex quo eſt ſimilitudinem pergens. non poteſt autem ad ſimilitudinem pergi rei quæ necdum eſt: ſicut nec ſemen ex eo quod adhuc non ſubſiſtit emanat. ergo in primo rerum ortu intelligamus cum ceteris animantibus quæ ſolo ſemine naſcuntur, de quibus non ambigitur quin prius fuerint quam ſemen ſuum, aues quoque opifice natura exſtitiſſe perfectas. &, quia vis generandi inſerta ſit ſingulis, ab his iam procedere naſcendi modis, quos pro diuerſitate animantium natura variauit. Habes Euangele vtrubique quod teneas: & diſſimulata pauliſper irriſione tecum delibera quid ſequaris. & Euangelus: Quia & ex iocis ſeria facit violentia loquendi: hoc mihi abſoluatis volo, cuius diu me exercuit vera deliberatio. Nuper enim mihi de Tiburti agro meo exhibiti ſunt apri, quos obtulit ſilua venantibus. &, quia diutule continuata venatio eſt, perlati ſunt alii interdiu noctu alii. quos perduxit dies, integra carnis incolumitate durarunt: qui vero per noctem lunari plenitudine lucente portati ſunt, putruerunt. quod vbi ſcitum eſt: qui ſequenti nocte deferebant infixo cuicumque parti corporis acuto æneo apros carne integra pertulerunt. quæro igitur, cur noxam quam pecudibus occiſis ſolis radii non dederunt lunare lumen effecit? Facilis eſt, Diſarius inquit, & ſimplex iſta reſponſio. nullius enim rei fit aliquando putredo niſi calor humorque conuenerint. pecudum autem putredo nihil aliud eſt niſi cum defluxio quædam latens ſoliditatem carnis in humorem reſoluit. calor autem, ſi temperatus ſit & modicus, nutrit humores: ſi nimius; exſiccat & habitudinem carnis extenuat. Ergo de corporibus enectis ſol vt maioris caloris haurit humorem: lunare lumen, in quo eſt non manifeſtus calor ſed occultus tepor, magis diffundit humecta, & inde prouenit iniecto tepore & aucto humore putredo. His dictis Euangelus

Euſta-

Euſtathium intuens, Si rationi dictæ aſſentiris, ait, annuas oportet; aut ſi eſt quod moueat, proferre non pigeat: quia vis veſtri ſermonis obtinuit ne inuita aure vos audiam. Omnia, inquit Euſtathius, à Diſario & luculente & ex vero dicta ſunt. ſed illud preſſius intuendum eſt vtrum menſura caloris ſit cauſa putredinis, vt ex maiore calore non fieri & ex minore ac temperato prouenire dicatur. Solis enim calor, qui nimium feruet quando annus in æſtate eſt, & hieme tepeſcit, putrefacit carnes æſtate non hieme. ergo nec luna propter ſummiſſiorem calorem diffundit humores. ſed neſcio quæ proprietas, quam Græci ἰδίωμα vocant, & quædam natura ineſt lumini, quod de ea defluit; quæ humectet corpora & velut occulto rore madefaciat: cui admiſtus calor ipſe lunaris putrefacit carnem, cui diutule fuerit infuſus. neque enim omnis calor vnius eſt qualitatis, vt hoc ſolo à ſe differat ſi maior minorve ſit. ſed eſſe in igne diuerſiſſimas qualitates nullam ſecum habentes ſocietatem rebus manifeſtis probatur. Aurifices ad formandum aurum nullo niſi de paleis vtuntur igne: quia ceteri ad producendam hanc materiam inhabiles habentur. medici in remediis concoquendis magis de ſarmentis quam ex alio ligno ignem requirunt. qui vitro ſoluendo firmandoque curant, de arbore cui myricæ nomen eſt igni ſuo eſcam miniſtrant. calor de lignis oleæ, cum ſit corporibus ſalutaris, pernicioſus eſt balneis, & ad diſſoluendas iuncturas marmorũ efficaciter noxius. non eſt ergo mirum ſi ratione proprietatis quæ ſingulis ineſt, calor ſolis arefacit, lunaris humectat. hinc & nutrices pueros alentes operimentis obtegunt cũ ſub luna prætereunt; ne plenos per ætatem naturalis humoris amplius lunare lumen humectet; & ſicut ligna adhuc virore humida accepto calore curuantur, ita & illorum membra contorqueat humoris adiectio. Hoc quoque notum eſt;

quia ſi quis diu ſub luna ſomno ſe dederit ægre excitatur & proximus ſit inſano, pondere preſſus humoris, qui in omne eius corpus diffuſus atque diſperſus eſt proprietate lunari: quæ vt corpus inſundat omnes eius aperit & laxat meatus. hinc eſt quod Diana, quæ luna eſt, ἄρτεμις *dicitur, quaſi* ἀερότεμις *hoc eſt aërem ſecans. Lucina à parturientibus inuocatur; quia proprium eius munus eſt diſtendere rimas corporis, & meatibus viam dare; quod eſt ad celerandos partus ſalutare. & hoc eſt, quod eleganter poëta Timotheus expreſſit;*

Διὰ λαμπρὸν πόλον ἄστρων
Διά τ' ὠκυτόκοιο σελάνας.

Nec minus circa inanima lunæ proprietas oſtenditur. nam ligna quæ luna vel iam plena vel adhuc creſcente deiecta ſunt, inepta fabricis ſunt, quaſi emollita per humoris conceptionem. & agricolis cura eſt frumenta de areis non niſi luna deficiente colligere, vt ſicca permaneant. contra quæ humecta deſideras luna creſcente conficies. tunc & arbores aptius ſeres, maxime cum illa eſt ſuper terram: quia ad incrementa ſtirpium neceſſarium eſt humoris alimentum. aër ipſe proprietatem lunaris humoris & patitur & prodit. nam cum luna plena eſt vel cum naſcitur, (& tunc enim à parte qua ſurſum ſuſpicit plena eſt,) aër aut in pluuiam ſoluitur, aut ſi ſudus ſit multum de ſe roris emittit. vnde & Alcman Lyricus dixit, rorem Aëris & Lunæ filium. ita vndique verſum probatur ad humectandas diſſoluendaſque carnes ineſſe lunari lumini proprietatem; quam magis vſus quam ratio deprehendit. Quod autem dixiſti Euangele de acuto æneo, ni fallor, coniectura mea à vero non deuiat. eſt enim in ære vis acrior, quam medici ſtipticam vocant. vnde ſquamas eius adiiciunt remediis quæ contra perniciem putredinis aduocantur. deinde qui in metallo æris morantur ſemper oculorum

ſanitate

ſanitate pollent; & quibus ante palpebræ nudatæ fuerant, illic conueſtiuntur. aura enim quæ ex ære procedit in oculos incidens haurit & exſiccat quod male influit. vnde & Homerus modò ἠλώοπα, modo νώροπα χαλκὸν has cauſas ſecutus appellat. Ariſtoteles vero auctor eſt vulnera quæ ex æreo mucrone fiunt minus eſſe noxia, quam ferro, faciliuſque curari. quia ineſt, inquit, æri vis quædam remedialis & ſiccifica, quam demittit in vulnere. Pari ergo ratione infixum corpori pecudis, lunari repugnat humori.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

AMBROSII
MACROBII
THEODOSII
DE
DIFFERENTIIS
ET SOCIETATIBVS
GRÆCI LATINIQ. VERBI,

LIBELLVS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Ex Libro

AMBROSII MACROBII THEODOSII

De differentiis & ſocietatibus Græci Latinique verbi

GRÆCÆ *Latinæque linguæ coniunctiſſimam cognationem natura dedit. Nam & iiſdem orationis partibus abſque articulo, quem Græcia ſola ſortita eſt, iiſdem pene obſeruationibus, figuris, conſtructionibuſq; vterque ſermo diſtinguitur; vt propemodum qui vtrarnuis artem didicerit, ambas nouerit: in multis tamen differunt, & quaſdam proprietates habent; quæ Græce idiomata vocantur.*

De verborum vtriuſque differentiis vel ſocietatibus.

ACCIDVNT *verbis vtriuſque linguæ perſona, numeri, figura, coniugatio, tempus, modus quem Græci encliſin vocant. Latini cum formis qualitatem poſuerunt. genus, quod apud Græcos diatheſis nuncupatur. eandem pene cum caſibus conſtructionem ſeruant, vt* miſereor illius, pareo illi, veneror illum: φροντίζω τοῦδε, πείθομαι τῷδε, φιλῶ τόνδε. *Ablatiuum Græcia non recipit. Eadem illis perſonarum ſimilitudo: prima* voco, *ſecunda* vocas, *tertia* vocat: καλῶ, καλεῖς, καλεῖ. *In numeris vna diſſenſio eſt, quod* δυϊκὸν, *id eſt dualem, nulla Latinitas admiſit, Græci vero in verbis nominibuſque* δυϊκὰ *videntur habere.*

De figuris.

FIGVRÆ *ambobus non ſine diſcretione pares. Nos dicimus* curro, percurro: *illi* τρέχω, διατρέχω. *Quatuor quoque modis & hæc & illa componuntur: ex duobus integris*, produco; *ex integro & corrupto*, perficio; *ex corrupto & integro*, accedo; *ex duobus corruptis*, occipio: *Similiter* ἐκ δύο τελείων, συντρέχω· ἐκ τελείου καὶ ἀπολείποντος, προσκυνῶ. ἐξ ἀπολείποντος καὶ τελείου, συμβάλλω· ἐκ δύο ἀπολειπόντων, κωμῳδῶ. *Sunt quædam compoſita quæ non poſſunt reſolui, vt* ſuſpicio, complector; *ita apud illos* τὸ μὴ συντρέχω. *Sunt apud Græcos admiſſa poſt compoſitionem, cum eſſent ſimplicia non recepta:* νομῶ *nihil ſignificat, tamen* οἰκονομῶ *dicitur; ſimiliter* δομῶ *&* δομεύω, οἰκοδομῶ *&* βυσσοδομεύω *componuntur. Ita* facior *&* grego *non dicunt*; conficior *vero, &* afficior, *&* congrego, *probe dicunt. Vtrique verbo binæ præpoſitiones iunguntur. Homerus,* περιπροκυλινδόμενος. *Vergilius,* pede proſubigit terram. *Latinitas compoſiti verbi ſæpe primam ſyllabam mutat,* teneo, contineo; *ſæpe non mutat,* lego, neglego. *In Græco verbo nunquam prima ſyllaba adiecta præpoſitione violatur*, βάλλω, ἀμφιβάλλω, διαβάλλω, καταβάλλω· ἄγω, συνάγω, προάγω, διάγω· φέρω, προφέρω, διαφέρω, ἀναφέρω· δέρω, ἐκδέρω· φιλῶ, καταφιλῶ. *Vltro equidem intemerato verbo præpoſitio ſæpe corrumpitur,* λέγω, συλλέγω, βάλλω, συμβάλλω, τρέχω, ἐκτρέχω. *Hoc item in Latinis*; fero, ecfero: aufugio & aufero *à præpoſitione* ab *componuntur, & in his ſolis* ab *mouetur in auctore Cicerone, ſenſumque habent retrorſum trahendi. Nigidius tamen putat verbum* autumo *eadem præpoſitione componi, quaſi* ab *&* æſtimo, *ſicut* abnumero *idem eſt &* numero. autumo *vero &* dico & cenſeo *ſignificat. Græca verba quando compo-*

nuntur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

nuntur cum propoſitione, eundem accentum ſine dubio ſeruant, καταγράφω, περιφέρω, ἀναγλύφω, ὑπομένω, διατρέχω, καταλαλῶ, περιορῶ. *Cum vero eis alia pars orationis adiungitur, modo mutant priorem, modo tuentur accentum. Seruant in his*, τίω, ἀτίω· ὄπτω, κακόπτω, *vnde* κακοπτόμενος· νίπτω, χερνίπτω, *vnde eſt*, χερνίψαντο δ' ἔπειτα· κιθαρίζω, χοροκιθαρίζω. *In aliis mutant*, γλύφω, καλαμογλυφῶ· γράφω, χειρογραφῶ· σθένω, ἀσθενῶ· σέβω, ἀσεβῶ. *Latini ſimiliter ſeruant*, præpono, præcurro: *mutant*, colligo, affero. *Apud Latinos nulla præpoſitio adiuncta mutat coniugationem*, clamo clamas, declamo declamas: *Græci nonnunquam in compoſitione mutant coniugationem*, συλῶ συλᾷς, ἱεροσυλῶ ἱεροσυλεῖς· τιμῶ τιμᾷς, ἀτιμῶ ἀτιμοῖς· πειρῶ πειρᾷς, ἐμπειρῶ ἐμπειρεῖς· *licet ſint qui dicant hæc non* σύνθετα, *ſed* παρασύνθετα, *id eſt non ipſa compoſita, ſed ex compoſitis facta nominibus; vt* ἱεροσυλῶ *non ſit* ἀπὸ τοῦ συλῶ, *ſed* ἀπὸ τοῦ ἱερόσυλος: *&* ἀτιμῶ, *non* ἀπὸ τοῦ τιμῶ, *ſed* ἀπὸ τοῦ ἄτιμος: *&* ἐμπειρῶ, *non* ἀπὸ τοῦ πειρῶ, *ſed* ἀπὸ τοῦ ἔμπειρος. *& hæc vocant* παρασύνθετα. *quæ ex* συνθέτοις, *id eſt ex compoſitis veniunt. nam* ἀβλεπτῶ *non* ἀπὸ τοῦ βλέπω *deriuatum eſt (cæterum* τ *non haberet) ſed* ἀπὸ τοῦ ἀβλεπτος. *Contra* χειροκοπῶ *non* ἀπὸ τοῦ κόπτω *(cæterum* τ *haberet) ſed* ἀπὸ τοῦ χειροκόπος. *Vnde hæc nomina* σύνθετα *vocant, & verba ex ipſis facta* παρασύνθετα. *Sunt alia compoſita quæ foris declinantur;* κιθαρῳδῶ ἐκιθαρῴδουν, δημηγορῶ ἐδημηγόρουν, παιδαγωγῶ ἐπαιδαγώγουν, δυσφορῶ ἐδυσφόρουν. *Intus vero declinantur*, καταγράφω κατέγραφον, περιτρέχω περιέτρεχον, διαβάλλω διέβαλλον: *quæ imperatiuo faciunt* κατάγραφε, περίτρεχε, διάβαλλε. *Accentus autem de verbo non tolleretur, niſi ei præcedentem partem orationis compoſitio agglutinaſſet: quod euenit & in aliis verbis, in quibus modo longi temporis pondus priorem retinet accentum, modo correpti leuitas ſurſum repellit:* ἐπῆς, ἔνες,

πολλοὶ

πολλοὶ δ᾽ ἔνερϑε στονόεντες ὀϊστοί· ἀνῆσαν, ἄνεσαν, ἄλλοτε δῆϑεν ἀνῆσαν· κατεῖχε, κάτεχε, νὺξ δ᾽ μάλα ἀνωφερῆ κάτεχ᾽ οὐρανόν: *item* συνήψας συνάψον, συνήξας συνάξον, συνεῖλον συνῆγε, συνῆλϑον συνῆϑε· οὕτως καὶ προεῖπον, προέειπε. *Memineris nullam fere inueniri apud Latinos præpoſitionem, quæ nihil addat ſenſui, ſicut apud Græcos ſæpe præpoſitio nullam ſenſus facit permutationem: hoc eſt enim* εὕδω *quod* καϑεύδω, *hoc* ἕζομαι *quod* καϑέζομαι, *hoc* μύω *quod* καμμύω: *ſicut* ſurgo & conſurgo.

De coniugationibus.

APVD *Græcos eorum verborum in quorum prima poſitione circumflexus accentus vltimam ſyllabam tenet, tres ſunt coniugationes, quibus diſcretionem facit ſecunda perſona, quia prima coniugatio habet in* εῖς *diphthongum deſinentem, vt* λαλεῖς: *ſecunda in* ᾶς, *cui aſcribitur quidem* ι, *ſed nihil ſono confert, vt* τιμᾶς: *tertia in* οῖς *diphthongum, vt* στεφανοῖς. *Eorum vero verborum in quorum prima poſitione grauis accentus pænultimam ſyllabam ſignat, ſex ſunt coniugationes, ſed in his non ſecunda perſona diſcretionẽ facit; quippe cum in omnibus ſecunda perſona in* εις *diphthongum finiatur: ſed harum coniugationum in prima perſona differentiæ deprehenduntur. quæritur enim in prima poſitione verbi cuiusq́; quæ litteræ præcedant* ω *finalem litteram verbi, & ſi inueneris ante* ω, β, φ, π, πτ, λείβω, γράφω, τέρπω, κόπτω, *primæ coniugationis pronuntiabis. ſi autem repereris* γ, κ, χ, λέγω, πλέκω, τρέχω, *ſecundam vocabis. quod ſi* δ, θ, τ, ᾄδω, πλήϑω, ἀνύτω, *tertiam dices. quarta, erit, ſi habuerit* ζ, *aut duo* σσ, φράζω, ὀρύσσω. *ſi vero fuerint liquidæ* λ, μ, ν, ρ, ψάλλω, νέμω, κρίνω, σπείρω, *quintam notabunt. Sexta profertur* διὰ καϑαροῦ τοῦ ω, ῥέω, ϑεραπεύω. *Nonnulli & ſeptimam eſſe voluerunt præcedentibus* ξ, ψ, ἀλέξω, ἕψω. *Apud Latinos quorum nullum verbum in fina-*

in finalem ſyllabam admittit accentum, ceſſant differentiæ quas apud Græcos circumflexus grauiſve fecerunt, quorum alterum in verbis vltimæ, alterum penultimæ Græciam diximus deputaſſe. Reſtat igitur in his Latinitati vnus accentus, grauem dico, qui ſolus Romana verba ſortitus eſt; ſed hoc proprium in verbis Latinis habet, quod non ſemper, vt apud Græcos, vbi fuerit in penultimam ſyllabam cadit, ſed ſæpe & à fine tertiam tenet, vt aggero, refero. *quod apud Græcos non poteſt euenire; apud quos in communi lingua fieri non poteſt, vt cum finalis ſyllaba longa eſt, tertius à fine habeatur accentus.* ω *autem naturaliter longa eſt. ergo nunquam accentus in huiuſmodi verbis apud illos in tertium gradum ſyllabarum recedit. Singula tempora Græcorum verborum non ſimpliciter ſicut Latinitas compendio vtitur, proferuntur; & vt exempli cauſa vnius verbi declinatio notetur,* τύπτω *perfectum facit* τέτυφα, *& ſequitur altera eiuſdem temporis declinatio, quod medium perfectum vocant,* τέτυπα: *item pluſquam perfectum* ἐτετύφειν, *medium pluſquam perfectum* ἐτετύπειν: ἀορίστου ἔτυψα, μέσου ἀορίστου ἔτυπον: *futurum primum facit* τύψω, *futurum ſecundum* τυπῶ. *ſimiliter in paſſiuo variantur tempora.*

De tempore præſenti.

GRÆCORVM *verba omnia quæ in* ω *exeunt, ſeu periſpomena ſeu barytona ſint, in quacumque coniugatione eundem tam in prima quam in ſecunda perſona ſeruant numerum ſyllabarum: omnia vero in* μαι *terminata, varia ſyllabarum viciſſitudine penſantur. Porro præſens omne tempus quod in* μαι *terminatur, omnimodo in ſecunda perſona vnam ſyllabam minuit,* φιλοῦμαι φιλῇ, τιμοῦμαι τιμᾷ, στεφανοῦμαι στεφανοῖ, λέγομαι λέγῃ, γράφομαι γράφῃ: *cum in actiuo pares ſyllabas*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

vtraque perſona ſeruauerit. Item præſens tempus apud Græcos primæ poſitionis quod in ω exit, alios modos de ſe generat. Nam tertia perſona eius adhibito ſibi ν, facit ex ſe infinitum modum, ποιεῖ ποιεῖν, τιμᾷ τιμᾷν, χρυσοῖ χρυσοῦν. Tertia enim coniugatio περισπωμένων *ει diphthongum in prima poſitione tantum tenet, in reliquis autem verbi declinationibus mutat eam in* ου. *Sed & in barytonis eadem infiniti modi creandi obſeruatio reperitur:* τύπτει τύπτειν, λέγει λέγειν, *&c. Necnon & imperatiuum modum eadem tertia perſona de ſe creat: in periſpomenis quidem accentu ad ſuperiorem ſyllabam tranſlato,* ποιεῖ ποίει, τιμᾷ τίμα, χρυσοῖ χρύσοι: *in barytonis autem ſubtracto* ι, λέγει λέγε, γράφει γράφε, ἄρχει ἄρχε. *In coniunctiuo modo nihil omnino mutatur, ſed prima perſona præſentis temporis modi indicatiui, eadem in coniunctiuo modo prima perſona præſentis,* ποιῶ, ἐὰν ποιῶ· βοῶ, ἐὰν βοῶ· θέλω, ἐὰν θέλω· γράφω, ἐὰν γράφω. *Verum differentiam facit ſecunda perſona,* ποιῶ, ποιεῖς, ἐὰν ποιῶ, ἐὰν ποιῇς. *Item apud Græcos prima perſona præſentis adiecto ſibi* ν, *facit participium,* λαλῶ λαλῶν, γράφω γράφων. *Præſens tempus Græcorum verborum quod in* μαι *ſyllabam terminatur, in* περισπωμένοις *quidem ſi abiiciat* μαι *ſyllabam, facit imperatiuum,* φιλοῦμαι φιλοῦ, τιμῶμαι τιμῶ, χρυσοῦμαι χρυσοῦ: *in barytonis vero, ſi abiecta* μαι *ſyllaba, accipiat* υ *litteram,* λέγομαι λέγου, γράφομαι γράφου.

De præterito imperfecto.

GRÆCA *verba omnia, ſeu barytona, ſiue periſpomena, in tempore imperfecto eandem habent primam perſonam numeri ſingularis, quæ tertia pluralis,* ἐποίουν ἐγὼ, ἐποίουν ἐκεῖνοι. *Item in Græcis verbis omnibus, quorum poſitio prima in* ω *deſinit, imperfectum tempus vltimam ſyllabam ſuam ab his incipere litteris*

facit, à quibus vltima ſyllaba præſentis cœpit, τιμῶ ἐτίμων, γράφω ἔγραφον, τρέχω ἔτρεχον: *aut ſi vocalis ſola illic fuit, & hic in capite vltimæ ſyllabæ vocalis erit,* ποιῶ ἐποίουν, θεραπεύω ἐθεράπευον. *Omne Græcorum imperfectum actiuum vel actiuo ſimile in* ν *litteram deſinit: ſed barytona in breuem ſyllabam finiuntur, id eſt in* ον *ſemper,* ἔτρεχον, ἔγραφον: *periſpomena vero vel à verbis in* μι *exeuntibus, longa terminantur,* ἐκάλουν, ἐτίμων, ἐδίδουν, ἐτίθην. *Denique* ῥιπτῶ, *quia modo acuto, modo circumflexo accentu pronuntiatur, &* ἔρριπτον *&* ἐρρίπτουν *facit.* Κίω *propter eandem cauſam &* ἔκιον *&* ἐκίουν. *Et hoc etiam obſeruandum, vt aut imperfectum retineat numerum ſyllabarum quē præſens habet, aut creſcat vna. Manet æqualitas in illis quorum præſens à vocali cœpit: incrementum patiuntur quorum præſens à conſonante inchoat:* ἄγω ἦγον, λέγω ἔλεγον. *Nec ſine ratione. Nā quæ ſyllaba non creſcunt, adiectione temporis creſcunt, dum incipientem vocalem de breui longā faciunt, vt* ἄγω, α *breuis mutata eſt in* η *longum,* ἦγον. *Sæpe tamen licentia poëtica incremento carent. Nonnunquam prima ipſa vocalis, ſi breuis eſt, immobilis manet, ſed vocalem alteram recipit, vt iunctæ longam faciant ſyllabā:* ἔχω εἶχον, ἕλκω, εἷλκον, ἕρπω εἷρπον. *Aliquotiens nec mutata, nec altera recepta, quæ fuit ipſa producitur,* ἱδρύω ἵδρυον, ὑδρεύω ὕδρευον. *hic enim* ι *&* υ *in præſenti correpta, in imperfecto vero longa pronuntiantur.* ἠθετῶ *autem manet vt fuit,* ἠθέτουν, *quia non potuit habere quo creſceret. in præſenti enim longa fuit diphthongi priuilegio. Licet in diphthongis maxime communibus permutatio ſit recepta in diphthongos longiores. Vt* αι *&* οι *quia communes ſunt, & nonnunquam pro breuibus habeantur, in* η *aut in* ω *mutantur,* αἰνῶ ᾔνουν, οἰκῶ ᾤκουν. *Nec me præterit etiam* αυ *diphthongum, quæ nunquam pro communi habita eſt, ſolere mutari,* αὐδῶ ηὔδουν, αὐχῶ ηὔχουν:

licet

licet ου & ει immutabiles maneant, οὐρῶ οὔρουν, οὐτάζω οὔταζον, εἰκονίζω εἰκόνιζον, εἰκάζω εἴκαζον. τὸ γὰρ ἤκαζον ἀττικόν ἐστι. Multo conſtantius manent, quod incrementum perfectio tanta non recipit, ὠνοῦμαι ὠνούμην, ἠχῶ ἤχουν. excipiuntur ἑορτάζω & ὀψείω. Cum enim apud Græcos omnia imperfecta nunquam medias, ſed tantum vltimam vel primam moueant, illorum alterum ſolam mediam mouit, ἑώρταζον, cum ἠόρταζον facere debuiſſet: alterum & primam & mediam, ὀψείω ὤψεον· ὁρῶ enim & ἑώρων non ſunt contra regulam; quia ὁρῶ cum ὤρων facere debuit, ex abundanti principio ε addita eſt, & fecit pro ὤρων ἑώρων: vt οἰνοχόω ᾠνοχόουν, & tamen dicitur ἐωνοχόουν: & pro ἦν ἔην dicunt. Non ſolum in verbis hæc ſuperuacua adiectio, ſed etiã in nomimibus vſurpata eſt, ἕδρα ἔεδρα, & ſimilia. ἀναβαίνω & ἐπέχω non primã ſed ſecundam ſyllabam mutauerunt, quia prima non verbi ſed præpoſitionis eſt. Verba enim ſunt βαίνω, ἔχω, & faciunt ἔβαινον, εἶχον: inde ἀνέβαινον, ἐπεῖχον· ἀναισχυντῶ mutat primam, ἠναισχύντουν, quia ex nomine compoſitum eſt, id eſt ῥῆμα ὀνοματικόν ἀναίσχυντος, ἀναισχυντῶ. Verba autem ex compoſitis nominibus paraſyntheta vocantur, & à prima ſyllaba declinantur, vt φίλιππος, φιλιππίζω, ἐφιλίππιζον. Licet non ignorem, quod σύμμαχος & συνήγορος compoſita ſint nomina, & ex ſe faciant verba paraſyntheta, συμμαχῶ, συνηγορῶ: quæ tamen non foris, ſed intus declinantur, συμμαχῶ συνεμάχουν, συνηγορῶ συνηγόρουν. Sed hoc ideo, quia præpoſitio hic habet ſignificationem ſuam. Cæterum vbi nullus ex præpoſitione ſenſus accedit, foris declinatur imperfectum, id eſt, adiicitur illi vocalis, tanquã præſens tempus incipiat à conſonanti, καθίζω ἐκάθιζον, καθεύδω ἐκάθευδον. hoc eſt ἵζω quod καθίζω, hoc εὕδω quod καθεύδω, quia præpoſitio nihil ſignificat. vbi vero additur ex præpoſitione ſenſus, tunc in declinatione imperfecti quærimus, vnde incipiat verbum

ipſum ſine præpoſitione : & ſi verbum à vocali incipit, quamuis præpoſitio habeat conſonantem verbi, tamen vocalem ex breui mutamus in longam: vt συνάγω, συνῆγον, *quia aliud eſt* ἄγω, *aliud* συνάγω. *Item ſi præpoſitio quæ ſenſum confert, incipiat à vocali, incipiente verbo à conſonante, imperfectum manente eadem nec mutata præpoſitionis vocali aliam addit conſonanti verbi vocalem, vt eſt* ἐνιχαίρω, ἐνέχαιρον, *quia aliud eſt* ἐνιχαίρω, *aliud* χαίρω. *Sane hoc obſeruatur, vt vocalis quæ additur conſonanti, breuis ſit, quia non poteſt vltra vnum tempus excreſcere :* λέγω ἔλεγον, λέγομαι ἐλεγόμην. *vnde* βέλομαι *&* δύναμαι *ſecundum communem regulam ex ſe faciunt* ἐβελόμην, ἐδυνάμην. *ſed quod ſæpe legimus* ἠβελόμην, ἠδυνάμην, *Attica licentia eſt. Vltima quoque ſyllaba imperfecti nonnihil diuerſitatis habet, vt in perispomenis prima & tertia in* ευ *mittunt,* ἐποίυν, ἐχρύσυν: *ſecunda in* ων, ἐβόων : *quæ fiunt in paſſiuo vel paſſiuis ſimilibus,* ἐποιύμην, ἐχρυσύμην, ἐβοώμην. *Apud Græcos ſolus diffinitiuus modus præſens ab imperfecto diſiungit, cæteri omnes modi iungunt, vt* φιλῶ, ἐφίλυν. *At in imperatiuo* φίλε, *præſens & imperfectum confunditur: ſimiliter in coniunctiuo* ἐὰν φιλῶ, *& in optatiuo* εἰ φιλοῖμι, *& in infinitiuo* φιλεῖν, *vtrumque ſimul tempus appellant.*

De tempore perfecto.

PERFECTVM *tempus apud Græcos non à præſenti, ſed à futuro figuratur: nec ſine ratione. omne enim quod factum eſt, prius faciendum fuit. In Græcis omne perfectum aut ſyllaba aut vno tempore maius prima poſitione ſui profertur, vt* λέλυκα, ὤπηκα. *Nec moueat quod* πεποίηκα *vel* πεφίληκα, *& ſimilia, non vna, ſed duabus ſyllabis primam verbi vincunt poſitionem. Diximus enim primam perfecti poſitionem non*

eſſe

eſſe præſens, ſed futurum, quod vna, non duabus ſyllabis, ſuperant: vt ποιήσω πεποίηκα, φιλήσω πεφίληκα. Hoc etiam argumento probatur. nam cum nunquam perfectum tempus à prima poſitione ſui & ſyllaba creſcat & tempore, ſed tantum altero: reſtat vt ὤπληκα, ἠγάπηκα, ſi à præſentibus facta ſunt ὁπλῶ, ἀγαπῶ, & ſyllaba maiora inueniantur & tempore: quod fieri per regulam non poteſt. à futuro igitur veniunt, ὁπλήσω, ὤπληκα, & ἀγαπήσω, ἠγάπηκα, primæ vocalis correptæ productione facta. Item cum nunquam perfectum à conſonanti incipiens par origini ſuæ ſit numero ſyllabarum, aduerſabitur regulæ omne perfectum τῶν εἰς μι, quia parem præſentis ſyllabarum numerum tenet, δίδωμι δέδωκα, τίθημι τέθεικα. Sed non ita eſt. δώσω enim δέδωκα fecit, & θήσω τέθεικα, & creuit ſyllaba. Nunquam apud Græcos perfectum minus præſenti vel futuro inuenitur. Item cum præſens à vocali incipit, omnimodo in præterito mouetur in longam. Nunquam apud Græcos præteritum perfectum in duabus ſyllabis inuenitur, ſed eſt interdum ſex ſyllabarum, vt πεπολεμάρχηκα, eſt quinque πεπολέμηκα, eſt quatuor πεποίηκα, eſt trium λέλυκα. Nec vnquam inuenies triſyllaba minus. Neceſſe eſt enim vt prima ſyllaba declinationis ſit, vt λε: ſecunda originis, vt λυ: tertia finalis, vt κα. Quidquid igitur plus fuerit, ad mediam ſyllabam, quæ quidem originis eſt, refertur: declinatio vero & finis ſingulas poſſident, vt eſt πεφίληκα, πε declinationis, φιλη originis, κα finis. Ergo παρακείμενος, id eſt perfectum minus triſyllabo non inuenitur, excepto οἶδα, quod biſſyllabum eſt & παρακείμενος. Nec mirum, cum hoc verbum in multis regulæ reſiſtat. Nullum namque perfectum, hoc excepto, ab οι diphthongo inchoare reperies. Item cum prima verbi poſitio ει diphthongo inchoat, in nullo tempore mutatur. Huius verbi origo, id eſt εἴδω, mutauitq; in οι. Quotiens per-

fectum à longa oritur, neceſſe eſt pluſquam perfectum ab eadem ſemper incipere: quod hoc verbum neglegit. nam pluſquam perfectum εἴδειν *eſt, cum perfectum* οἶδα *ſit. Deinde omne participium in* ως *deſinens ſolam vltimam ſyllabam in* α *mutando idem tempus efficit,* γεγραφηκὼς γεγράφηκα, λελυκὼς λέλυκα· εἰδὼς *autem non facit* εἶδα, *ſed* οἶδα. *Solus igitur iſte* παραχειμάσμενος, *vitiis obſeſſus non nocebit. Omne verbum Græcum ſi in præſenti à ſimplici (excepto* γ*) incipit conſonante, primam in tempore perfecto ſyllabam geminat,* γράφω γέγραφα, λέγω λέλεχα. *Nec talis geminatio præpoſitionis adiectu impeditur,* προκομίζω προκεκόμικα, συγγράφω συγγέγραφα. *Omne perfectum tempus in periſpomenis, vel ſolum primum in barytonis, deſinit aut in* κα, *aut in* φα, *aut in* χα, τετήρηκα, γέγραφα, πέπληχα. *adeo vt omne pene verbum ſimilium declinationem ſequatur:* τηρῶ τηρεῖς, χωρῶ χωρεῖς, τετήρηκα, κεχώρηκα· γράφω γράφεις, τρέφω τρέφεις, γέγραφα, τέτραφα· πλήττω πλήττεις, τάττω τάττεις, πέπληχα, τέταχα. *Nec te moueat, quod ſi Græcum verbum incipiat ab vna de his litteris quas* δασέα σύμφωνα *vocant, cum ad geminationem venitur, non* δασὺ *iteratur, ſed* ἀντίστοιχον *eius,* θαῤῥῶ τεθάῤῥηκα, φωνδύω πεφόνδυκα, χέω κέχεικα. *In Latinis vero eadem littera geminatur,* fallo, fefelli. *f enim apud Latinos* δασὺ *non eſt, quia nec habent conſonantes* δασείας, *& f digammon eſt* Αἰολέων: *quod illi ſolent magis contra vim aſpirationis adhibere, tantum abeſt vt pro* φ *habendum ſit. Ipſum autem* φ *adeo Latinitas non recipit, vt pro ea etiam in Græcis nominibus* p *&* h *vtatur, vt* Philippus, Phædon. Frigeo, frixit *facit à ſecunda coniugatione:* frigo *vero,* frixi. *à tertia: vnde* frixum, frixorium, *id eſt calefactorium. Similiter* aceo, aces, acui, *vnde inchoatiuum* aceſco; *&* acuo, acuis, acuit. fero, tuli, *&* tollo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tuli; ſuſtulo ſuſtuli; adtulo, adtuli. *Accius vero in Andromeda etiam ex eo quod eſt* tulo, *quaſi à themate*, tuli *declinat*: niſi quod tua facultas nobis tulat operam. Vertor & verror, verſus ſum. Patior & pandor, paſſus ſum, *non* panſus. *Vergilius*, paſſis crinibus. Explico, explicui, *quia* plico, plicui: *ſed Cicero pro Tullio* explicauit *ait*.

De pluſquam perfecto.

IN *Græcis verbis quæ in* ω *exeunt, omne perfectum tempus mutat in fine* α *in* ειν, *& facit pluſquam perfectum, quod illi* ὑπερσυντελικὸν *vocant. In capite vero ſi perfectum à vocali incipit, ab eadem vocali & pluſquam perfectum incipiat neceſſe eſt*: ἔφθαρκα ἐφθάρκειν, εἴρηκα εἰρήκειν: *ſi vero initium perfecti conſonans fuerit, tunc* ὑπερσυντελικὸς *ab adiecta ſibi vocali incipit*, πεποίηκα ἐπεποιήκειν, γέγραφα ἐγεγράφειν. *nec immerito. Bina enim tempora, vt & ſupra diximus, naturalis quædam cognatio copulauit: cum præſenti imperfectum, cum perfecto pluſquam perfectum, cum aoriſto Græcorum futurum: Ideo apud illos ſicut incipiente præſente à vocali, imperfectum ſimiliter à vocali incipit; ſi vero præſens à conſonante cœpit, additur imperfecto vocalis*, φθείρω, ἔφθαρκα, *ita & pluſquam perfectum ſimili obſeruatione de initio perfecti cognati ſibi leges aſſumit, excepto eo quod breuem quam in principio perfecti reperit, non mutat in longam, ſicut mutat imperfectum de capite præſentis acceptam*, ἄγω ἦγον. *Poſt pluſquam perfectum conſequens erat vt de infinito tempore, id eſt* περὶ ἀορίστου, *tractaremus, ſed ideo prætermittimus, quia eo Latinitas caret.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

De futuro.

TRES *ſunt omnino ſyllabæ quæ in Græcis verbis futuro tempori terminum faciunt. Aut enim in* σω *exit, aut in* ξω*, aut in* ψω, λαλήσω, πράξω, γράψω, *niſi quod quinta barytonων ante* ω *liquidam ſuam retinet. Item Græca verba, ſi periſpomena ſint, cuiuſcumq; coniugationis, vltra numerum ſyllabarum præſentis augent vna ſyllaba futurum,* ποιῶ ποιήσω, τιμῶ τιμήσω, δηλῶ δηλώσω. *Barytona in quacunque coniugatione eundem numerum ſeruant.* λέγω λέξω, ἄγω ἄξω, ἐγείρω ἐγερῶ, ἡνιοχεύω ἡνιοχεύσω. *In Græcis Latiniſque verbis penultima præſentis manet in futuro,* ἀγαπῶ, ἀγαπήσω, γα *manſit;* θεραπεύω, θεραπεύσω, πε *manſit;* cogito, cogitabo, gi *manſit. Si verbum barytonon ſit habens in præſenti* μετάβολον *ante* ω, *id eſt liquidam conſonantem, tunc penultima quæ in præſenti longa fuit, fit breuis in futuro,* πλύνω πλυνῶ, χραίνω χρανῶ, ἐγείρω ἐγερῶ. *Diximus periſpomena augere vna ſyllaba futurum, quia creſcit vltima,* φιλῶ φιλήσω, νικῶ νικήσω, στεφανῶ στεφανώσω, *ſed non ſemper ſub eadem præcedentis litteræ obſeruatione ſuccedit adiectio. Nam in prima coniugatione aut* η, *aut* ε, *ante* ω *reperitur,* πωλῶ πωλήσω, φορῶ φορέσω. *Et apud illos quotiens in futuro* ε *ante* ω *ponitur, breuem eſſe præſentis penultimam obſeruatum eſt. Nec tamen reciproca eſt neceſſitas, vt quotiens breuis eſt penultima præſentis,* ε *ante* ω *ſit in futuro: ecce enim* νοῶ νοήσω, φιλῶ φιλήσω. *Secunda coniugatio aut* η *ante* ω *in futuro habet, vt* ὁπλῶ ὁπλήσω*: aut* α *productum, vt* περάσω*: aut* α *correptum, vt* γελάσω. *Deprehenſumque eſt eorum futurorum* α *in penultima produci, quorum præſens aut nullam conſonantem ante* ω, *aut* ρ *habet,* ἐῶ ἐάσω, περῶ περάσω, *contrarium non redeunte neceſſitate: ſiquidem* χρῶ χρήσω *facit,* ἐγγυῶ ἐγγυήσω. *Illic vero corripi, vbi in præ-*

in præſenti ante ω, λ inuenitur, γελῶ γελάσω: ſed nec in hoc hæc in ſe neceſſitas redit, κολλῶ κολλήσω. πινάσω autem & διψάσω Dorica ſunt per ſolam litteram, non etiam per accentum. Illi enim in omni futuro in ω deſinente vltimam circumflectunt. Tertia aut ω in pænultima futuri habet, aut ο: ſed hic certa diſtinctio eſt. Nam verba quæ deriuatiua ſunt, ω habent; quæ vero principalia, nec ex alio tracta, ο: τέκνον, τεκνῶ, τεκνώσω· στεφανῶ, στεφανώσω· ὀμῶ autem, ὀμοῖς, quia non deriuatum eſt, ὀμόσω facit, & ἀρῶ ἀροῖς, ἀρόσω. Apud Græcos non facile prima ſyllaba præſentis mutatur in futuro, quod præmiſſis patebit regulis. Futurum apud illos altero è duobus locis mouetur, aut vltimo, aut pænultimo. Vltimus duobus modis mouetur, aut litteris, aut accentu: litteris, vt γράφω γράψω, νύσσω νύξω: accentu, vt νέμω νεμῶ, δέρω δερῶ. Et cum mouetur vltimus, non omnimodo mouet pænultimum: motus autem pænultimæ omnimodo vltimam mouet, ἀγείρω ἀγερῶ, μιαίνω μιανῶ. hic enim & de penultima ſubtracta eſt littera, & in vltimam cecidit accentus. necnon & πνίγω πνίξω, ἐρύκω ἐρύξω, mutata eſt & finalis in littera, & quæ antecedit in tempore. ſiquidem ι & υ verborum ſupra dictorum in præſenti quidem producuntur, corripiuntur autem in futuro. Si ergo neceſſe eſt vt in barytonis verbis quæ habent in præſenti ante ω liquidam conſonantem, in futuro pænultima ex longa breuis fiat, vt ἀγείρω ἀγερῶ, μιαίνω μιανῶ: ſequitur vt cum huiuſmodi verba biſſyllaba reperiuntur, in quibus ſyllaba quæ incipit ipſa eſt vtique in pænultima, tunc mutetur non quaſi prima, ſed quaſi pænultima, κείρω κερῶ, σπείρω σπερῶ. Ita fit vt apud Græcos mutari nonnumquam futuri ſyllaba prima dicatur. Item τρέφω primam litteram permutantes θρέψω faciunt, & ἔχω ψιλὸν, ἕξω δασὺ pronuntiant: ſed θρέψω quidem vt diceretur, Ἴωνες obtinuerunt, quibus libido

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

eſt aſpirationem modo addere, modo demere: addere, vt τρέφω, θρέψω, *&* τρέχω, θρέξω: *demere, cum* θρὶξ τριχὸς *faciunt.* Ἔχω *autem &* ἕξω *circa aſpirationem certa ratione diſſentiunt, quia cum fas eſſet vtrique aſpirationem dari, vt* ἕλκω ἕλξω, *hanc* τῷ ἔχω *aſſignari neceſſitas illa non paſſa eſt, quia fieri non poteſt vt vlla vocalis præpoſita* χ *litteræ aſpirationem habeat. Deniq;* υ *quia nunquam ſine aſpiratione incipit, nunquam* χ *litteræ præponitur, ne alterius natura violetur, aut* τοῦ υ, *ſi incipiat ſine aſpiratione; aut* τοῦ χ, *ſi qua vocalem cum aſpiratione ſuſtineat. Futurum ergo* ἕξω, *ſubducta aſpiratione neceſſitate* χ *litteræ, ſpiritum vehementiorem aut recipit aut tenuit. In nonnullis vero verbis in* μι *exeuntibus fit primæ ſyllabæ non permutatio, ſed amiſſio, vt* τίθημι θήσω, δίδωμι δώσω, κίχρημι χρήσω.

De præſenti tempore paſſiuo.

OMNE *præſens tempus apud Græcos in* ω *deſinens modi indicatiui, generis actiui, verbi periſpomeni, ſi ſecundæ coniugationis ſit, adhibet fini ſuo* μαι *ſyllabam, & facit de ſe paſſiuum;* βοῶ βοῶμαι, τιμῶ τιμῶμαι. *Si vero ſit primæ vel tertiæ,* ω *in* ου *mutato & accepta ſimiliter* μαι *paſſiuum creat;* φιλῶ φιλοῦμαι, χρυσῶ χρυσοῦμαι. *Permutationem autem* ω *in* ου *de circumflexo accentu naſci, indicium eſt futurum linguæ Doricæ, quod hanc permutationem cum in alterum genus tranſit, ſibi vindicat;* ποιήσω ποιησοῦμαι, λήξω ληξοῦμαι. *At in barytonis omnibus* ω *in* ο *mutato & adiecta* μαι *paſſiuum figuratur,* λέγω λέγομαι, τύπτω τύπτομαι, ὑδροχεύω ὑδροχεύομαι. *Ita ergo breuiter diffiniteque dicendum eſt: Omne præſens paſſiuum habet in pænultima aut* ω, *aut* ου, *aut* ο: τιμῶμαι, φιλοῦμαι, γράφομαι. *Quæ aliter habuerint, ex illis verbis ſunt, quorũ prima poſitio in* μι *exit, quæ ſemper paſſiui pænultimam breuem faciunt, vt*

τίθεμαι,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

τίθεμαι, ἵσαμαι, δίδομαι. *Item ex ſecunda vel tertia coniugatione eadem eſt ſecunda perſona paſſiui quæ actiui tertia,* νικᾷ ἐκεῖνος, νικᾷ σύ· ςεφανοῖ ἐκεῖνος, ςεφανοῖ σύ. *Item præſens quod in* μαι *deſinit, ſeu periſpomenon, ſeu barytonon, & cuiuſcunque coniugationis ſit, præter illa quorum prima poſitio in* μι *exit, ſecundam perſonam vna ſyllaba minorem profert,* λαλοῦμαι λαλῇ, τιμῶμαι τιμᾷ, ςεφανοῦμαι ςεφανοῖ, λέγομαι λέγῃ, θεραπεύομαι θεραπεύῃ.

De tempore minus quam perfecto paſſiuo.

MINVS *quam perfectum paſſiuum apud Græcos duobus naſcitur modis. Aut enim omne præſens tempus paſſiuum mutata in fine* αι *diphthongo in* ην, *cum adiectione temporis creſcentis in capite, facit ex ſe minus quam perfectum,* ἄγομαι ἠγόμην, τρέφομαι ἐτρεφόμην: *aut minus quam perfectum actiuum ante vltimam litteram ſuam inſerit* μη, *& facit ex ſe paſſiuum,* ἐποίουν ἐποιούμην, ἔγραφον ἐγραφόμην. *Apud Græcos minus perfecto paſſiuum minorem ſyllabam in verbis omnibus profert ſecundam perſonam, præter illa quæ in* μι *exeunt:* ἐποιούμην ἐποιοῦ, ἐτιμώμην ἐτιμῶ, ἐδηλούμην ἐδηλοῦ, ἐλεγόμην ἐλέγου.

De perfecto & pluſquam perfecto paſſiuis.

PERFECTVM *actiuum quod in* κα *deſinit, ſi habuerit pænultimam natura longam, transfert finalem ſyllabā in* μαι, *& facit de ſe paſſiuum:* νενόηκα νενόημαι, τετίμηκα τετίμημαι, κεχρύσωκα κεχρύσωμαι. *Si vero pænultima breuis ſit,* σῖγμα *ſuperaddit vltimæ. Oportet enim pænultimam in hoc tempore aut natura au poſitione longam fieri,* τετέλεκα τετέλεσμαι, γεγέλακ:

γεγέ

γεγέλασμαι, ἤροκα ἤροσμαι. Denique & in ſexta verbi barytoni, quia interdum in illa παρακείμενος *habet penultimam longam, interdum breuem: vbi longa eſt, tantum mutat* κα *in* μαι*: vbi vero breuis eſt, addit &* σῖγμα*:* θεραπεύω, τεθεράπευκα, τεθεράπευμαι· σβεννύω, ἔσβεκα, ἔσβεσμαι· ξύω, ἔξυκα, ἔξυσμαι. λέλυκα *autem* λέλυμαι, *&* τέθυκα τέθυμαι, *non carent vitio: quia cum breuis* υ, σ *non recipit. Sane in barytonis tertia coniugatio & cum penultimam longam habeat, tamen adhibet* σῖγμα, πέπεικα πέπεισμαι. *Quæ in* φα *deſinunt, vel quæ ante* α *habent* γ, κ, *hæc* διὰ δύο μῦ *in paſſiuo pronuntiantur;* τέτυφα, τέτυμμαι. *Quæ vero in* χα, *tranſeunt in* γμαι; νένυχα νένυγμαι, πέπληκα πέπληγμαι. *Cum ante vltimam ſyllabam aut* ρ, *aut* λ *reperitur,* κα *tranſit in* μαι, ἔψαλκα, ἔψαλμαι, κέκαρκα κέκαρμαι. *Idem ſeruant & verba quæ in prima poſitione* ν *habent in vltima ſyllaba,* κρίνω, κέκρικα, κέκριμαι· πλύνω, πέπλυκα, πέπλυμαι. Ὑπερσυντελικὸς *paſſiui generis de paraceimeno ſuo naſcitur. ille enim incipiens à vocali in* ην *terminum mutat, & hunc efficit,* ἔφθαρμαι, ἐφθάρμην, ἤπλημαι ἠπλήμην*: aut ſi ille cœpit à conſonanti, hic præter finis mutationem quam diximus, etiam vocalem principio ſuo adhibet,* πεποίημαι ἐπεποιήμην, λέλεγμαι ἐλελέγμην.

De futuro paſſiuo.

PÆNVLTIMA *ſyllaba apud Græcos futuri actiui, quarta fit à fine paſſiui,* νοήσω νοηθήσομαι, θεραπεύσω θεραπευθήσομαι, ἐλάσω ἐλαθήσομαι. *Secunda perſona minor ſyllaba fit quam prima,* λαληθήσομαι λαληθήσῃ, τιμηθήσομαι τιμηθήσῃ. *Illa vero ſpecies propria Græcorum eſt, quod habet in genere paſſiuo futurum quod rem ſignificat non multo poſt ſed mox futuram, vt* πεποιήσομαι, γεγράψομαι. *Hoc autem tempus ex perfecto eiuſdem generis naſcitur. Inſertis enim ſecundæ*

perſonæ

erſonæ perfecti duabus litteris ο καὶ μ, futurum paulo
oſt, quod Atticum vocatur, efficitur; πεποίησαι πεποι-
σομαι, γέγραψαι γεγράψομαι. Nec ab re erat paulo poſt
uturum ex paulo ante tranſacto tempore procreari. In-
eniuntur huiuſmodi tempore figurata & ex verbis in
exeuntibus, vt eſt δεδοικήσω, quod proprium Syracu-
inorum eſt, & δεδώσω, vt apud Draconem, ἀτὰρ καὶ
ὧρα δεδώσομεν, quaſi paulo poſt dabimus.

De indicatiuo, qui & diffinitiuus.

INDICATIVVS habet ſolutam de re quæ agitur
pronuntiationem. Nam qui dicit ποιῶ, oſtendit fie-
i; qui autem dicit ποίει, vt fiat imperat; qui dicit εἰ
οιοῖμι, optat vt fiat; qui dicit ἐὰν ποιῶ, necdum fieri
emonſtrat; cum dicit ποιεῖν, nulla diffinitio eſt. Solus
gitur diffinitus perfecta rei diffinitione continetur. Vn-
e Græci ὁριστικὴν ἔγκλισιν, Latini modum diffinitiuum
ocitauerunt. Denique omnia tempora in hoc ſolo
odo diſiuncta & libera proferuntur. Dicunt enim
νεστῶτος ποιῶ, παρατατικοῦ ἐποίουν. At in imperatiuo
inguntur hæc tempora, ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ, ποίει.
em in coniunctiuo ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ, ἐὰν ποιῶ.
 in optatiuo ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ, εἰ ποιοῖμι. in infi-
ito ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ, ποιεῖν. Similiter indicati-
us παρακειμένου facit πεποίηκα, & ὑπερσυντελικοῦ ἐπε-
ποιήκειν. Imperatiuus vero παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ
cit πεποίηκε, πεποιηκέτω. Et coniunctiuus παρακειμέ-
 καὶ ὑπερσυντελικοῦ: ἐὰν πεποιήκω. Optatiuus παρακειμέ-
 καὶ ὑπερσυντελικοῦ, εἰ πεποιήκοιμι. Infinitus πεποιηκέναι.
urſus indicatiuus vtitur temporibus ſeparatis, cum
icit ἀορίστου ἐποίησα, μέλλοντος ποιήσω: ſed imperatiuus
cit ἀορίστου καὶ μέλλοντος ποίησον. Coniunctiuus ἀορίστου
 μέλλοντος, ἐὰν ποιήσω. Optatiuus vero & infinitus
ec ſola tẽpora proferunt ſeparata, ποιήσαιμι καὶ ποιήσοιμι,

& ille

& ille ποιῆσαι καὶ ποιήσειν. *Optatiuus Græcorum nec minus quam perfectum nec perfectum tempus admiſit. Vtrique ergo modum integritate temporum liberum contractis & coartatis iure præponunt. Deriuatiua verba, id eſt quæ ex verbis aliis deriuantur, non niſi ex diffinitiuo originem ſortiuntur, vt eſt* θρῶ *principale, & ex eo deriuatiuum* θραύω. *Sic apud Latinos meditatiua, & inchoatiua, & frequentatiua verba ſunt ex diffinitiuo modo verborum principalium deriuata. Speciatim vero verba apud Græcos quæ in* μι *exeunt, ex diffinitiuo tracta ſunt verbi in* ω *exeuntis, vt* τιθῶ τίθημι, διδῶ δίδωμι, ἱστῶ ἵστημι. *Item nomina ex verbis naſcentia, quæ illi* ὀνόματα ῥηματικὰ *vocant, de hoc ſolo modo ſub varia vel perſonarum vel temporum declinatione procedunt. Nam nomen* γράμμα *ex prima perſona, id eſt* γέγραμμαι, *natum, & nomen* ψάλτης *ex tertia perſona, quæ eſt* ἔψαλται, *profectum, litterarum quæ in vtroq; ſunt ſimilitudo docet. Item* τύμμα ἀπὸ παρακειμένου τοῦ τέτυμμαι: ποίησις *autẽ* ἀπὸ μέλλοντος τοῦ ποιήσω *compoſita ſunt. Omnia tamen hæc nomina ab indicatiuo veniunt. Denique Stoici hunc ſolum modum rectum veluti nominatiuum, & reliquos obliquos ſicut caſus nominum vocauerunt. Rationabiliter autem declinatio ab actiuo inchoat, quod actus paſſionem præcedit. Bene etiam à prima, non alia perſona; quod prima de tertia ad ſecundam loquitur. Apte quoque à ſingulari numero.* εἰ γὰρ πᾶς ἀριθμὸς ἐκ μονάδων σύγκειται, ἐκ μονάδος κατάγεται. *Et ſi omnis multitudo conſtat ex ſingulis, recte eſt præmiſſa vnitas & ſecuta populoſitas. Iuſte etiam à præſenti. ex inſtanti enim tempore poſſunt reliqua cognoſci, non inſtans apparebit ex reliquis. Siquidem* ἀπὸ τοῦ λείβω, λείβεις, ποιεῖ ἀόριστον ἔλειψα, μέλλοντα λείψω· *item* ἀπὸ τοῦ λείπω *fit* ἀόριστος ἔλειψα, καὶ μέλλων λείψω. *Cum ergo dico vel* ἔλειψα *vel* λείψω, *quod eſſe velim huius præſens verbi*

tempus

empus incertum eſt : cum autem dico λείπω *aut* λείϐω, *le reliquis eius temporibus nemo dubitat.* ἠρχόμην *imperfectum tempus eſt à præſenti* ἔρχομαι, *ſimiliter à præſenti* ἄρχομαι. *Cum ergo dico* ἠρχόμην, *incertum relinuo vtrum* veniebam *an* incipiebam *intelligi velim, & ideo* ἐνεστὼς *eius in dubio eſt* ἔρχομαι *ſit an* ἄρχομαι: *um vero dico* ἄρχομαι *aut* ἔρχομαι, *nihil de imperfecto lubitabitur. Coniugationum quoque diuerſitates in Græco Latinoque verbo præſens facit.* ποιεῖς, τιμᾷς, στεφανοῖς, *non niſi inſtantis ſecunda perſona diſcernit. Cæterum in* πεποίηκα *&* τετίμηκα, *in* ποιήσω *&* τιμήσω, *item n* ἐποίουν *&* ἐχρύσουν, *nulla diſcretio. Sed & in barytonis* τύπτω *primæ eſſe coniugationis faciunt* π *&* τ, *quæ in præſentis primæ perſona* ω *litteram antecedunt : quæ ſigna deſunt & in* τέτυφα, *& in* ἔτυψα, *& in* τύψω. λέγω *propter* γ *ſecundæ eſt ; quod ſignum habere deſinit in* λέλεχα, ἔλεξα, λέξω. *ſic in reliquis coniugationibus. Præſens tempus oſtendit & genera verborum. Nam ctiuum aut neutrum Græcus intelligit, ſi in* ω *præſens leſinat: paſſiuum vel commune & his ſimilia, ſi in* μαι. *Declinandi autem verbi ſeries non niſi cum de modis ractatur, apparet. hinc modus apud Græcos* ἔγκλισις *uncupatur, id eſt,* ἐν ᾧ ἡ κλίσις.

De declinatione indicatiui.

OMNE *apud Græcos verbum indicatiuum in* ω *deſinens, ſeu barytonum, ſeu periſpomenum ſit ſeu præſentis, ſeu futuri, omnimodo in ſecundæ perſonæ fine liphthongum habeat neceſſe eſt, id eſt,* ἰῶτα *vel cum , vt* ποιεῖς, *vel cum* α, *vt* τιμαῖς, *vel cum* ο, *vt* δηλοῖς. *In omni autem futuro cum* ε, *vt* νοήσεις, βοήσεις, χρυσώσεις, λέξεις, τύψεις. *Item in omni Græco verbo cuius prima poſitio in* ω *deſinit, ſecunda perſona amiſſo* σῖγμα *tertiam facit : Omne verbum in* ω *deſinens, cuius-*

cunque

cunque coniugationis & temporis, ἰσοσυλλαβεῖ *in prima, ſecunda, & tertia perſona,* ποιῶ, ποιεῖς, ποιεῖ· ἐρῶ, ἐρᾷς, ἐρᾷ· ἀργυρῶ, ἀργυροῖς, ἀργυροῖ· λέγω, λέγεις, λέγει· λέξω, λέξεις, λέξει· νοήσω, νοήσεις, νοήσει. *In verbis in* ω *deſinentibus prima pluralis à prima ſingulari fit, operoſe tamen ac varie. In præſenti enim tempore* μεν *ſyllaba ſemper adiicitur, ſed modo nihil additur vel permutatur, vt in ſecunda* περισπωμένων, βοῶ, βοῶμεν, τιμῶ τιμῶμεν: *modo* ω *in* ου *diphthongum mutantes, vt in prima & tertia* περισπωμένων, νοῶ νοοῦμεν, φανερῶ φανεροῦμεν: *in reliquis autem, id eſt barytonis omnibus, vel etiam periſpomenωn futuris,* ω *in* ο *transferentes,* λέγω λέγομεν, τρέχω τρέχομεν, θεραπεύω θεραπεύομεν, λαλήσω λαλήσομεν, ἐάσω ἐάσομεν, ἀργυρώσω ἀργυρώσομεν. *Secunda pluralis à tertia ſingulari naſcitur; primæ quidem & ſecundæ ſyzygiæ periſpomenωn inſtanti* τε *addentes,* ποιεῖ ποιεῖτε, βοᾷ βοᾶτε: *in tertio vero vltimum* ἰῶτα *in* υ *mutantes, & idem* τε *addentes,* χρυσοῖ χρυσοῦτε: *at in omnibus barytonis & in* περισπωμένων *futuris ipſum* ἰῶτα *vltimum detrahentes, & eandem addentes ſyllabam* τε, πέμπει πέμπετε, τρέχει τρέχετε, ἀθλεύει ἀθλεύετε, ποιήσει ποιήσετε, ἀροτριάσει ἀροτριάσετε, ἱδρώσει ἱδρώσετε. *Tertiam quoque perſonam pluralem eorundem verborum de prima eiuſdem numeri faciunt,* μεν *mutantes in* σι, *& quia pluralis tertia ſemper exigit pænultimam longam, ideo in præſentibus periſpomenis in quibus hoc euenit, ſolam facit mutationem ſyllabæ, vt diximus,* μεν *in* σι, φιλοῦμεν φιλοῦσι, τιμῶμεν τιμῶσι, στεφανοῦμεν στεφανοῦσι. *At in barytonis & in* περισπωμένων *futuris addit pænultimæ* υ, *vt longam ex breui faciat,* ἔχομεν ἔχουσι, πέμπομεν πέμπουσι, ἀλλήσομεν ἀλλήσουσι. ο *enim littera cum apud illos naturaliter corripitur, adiecta* υ *producitur, vt in nominibus* κόρη, κόρος, κούρη, κοῦρος· ὄλυμπος, οὔλυμπος: *eademque retracta corripitur,* βούλεται βόλεται, τετράπους τετράπος. *Omne ergo*

verbum Græcum quod in σι repereris terminari, tertiæ perſonæ pluralis eſſe pronuntia, excepto ἐστὶ, quod ſolum cum ſic deſinit, ſecundæ eſt, cuius prima ἐσμὶ, & pluralis prima ἐσμέν. Omnia autem verba in μι mutant μι in σῖγμα, & faciunt ſecundam perſonam, φημὶ φῂς, τίθημι τίθης, ſic debuerat ἐσμὶ ἔσς, ſed quia nulla ſyllaba in geminum σῖγμα deſinit, additum eſt ἰῶτα, ἐστὶ, & propter differentiam à ſecunda ſingulari, tertia pluralis quæ ſimiliter ἐστὶ debuerat fieri, aſſumpſit τ, ἐστὶτ. Verba enim in μι terminata, tertiam pluralis in σι mittunt, διδῶσι, ἱστᾶσι. Omne παρατατικὸν naturaliter in ον terminatur, & ſecundam perſonam ν in σῖγμα mutando & ο in ε transferendo figurat, ἔλεγον ἔλεγες, ἔφερον ἔφερες. Tertia de ſecunda vltimæ litteræ detractione procedit. Sed quod periſpomena in ουν vel in ων deſinunt, ἐκάλουν, ἐχρύσουν, ἐτίμων, duarum ſyllabarum in vnam contractio fecit. Nam integrum erat ἐκάλεον, ἐχρύσεον, ἐτίμαον, ex quo cum breues duæ contrahuntur, in vnam longam coaleſcunt. Ideo ε & ο in ου familiarem ſibi diphthongum conuenerunt, ἐκάλεον ἐκάλουν, ἐχρύσεον ἐχρύσουν: α vero & ο in ω, ἐτίμαον ἐτίμων. Ideo & ſecunda perſona ω in α, vnde fuerat natum, reducit, ἐτίμων ἐτίμας. ου autem diphthongum illic ſeruat, vbi reperit primam eius litteram familiarem primæ poſitioni fuiſſe, χρυσοῖς, ἐχρύσουν ἐχρύσους: ibi tranſit in ει, vbi εις primæ poſitioni meminit contigiſſe, καλεῖς, ἐκάλουν ἐκάλεις. In omnibus vero his diuerſitatibus detractio finalis litteræ perſonam (vt diximus) tertiam facit, ἐποίεις ἐποίει, ἐβόας ἐβόα, ἐκεχρυσώκεις ἐκεχρυσώκει, ἔλεγες ἔλεγε, ἔφερες ἔφερε. Ex hoc apparet quod in ἔλεγεν & ἔφερεν ν ſuperuacuum eſt, & integrum eſt ἔλεγε, ἔφερε. quod aſſerit & apoſtrophus, quæ facit ἔλεγ', ἔφερ'. quando enim hæc vſurparetur; ſi ν naturaliter adhæreret, cum duas litteras nunquam apoſtropho liceat excludi? Indicio eſt imperatiuus, cuius

ſecunda perſona præſentis ſemper de tertia imperfecti in-dicatiui naſcitur, amiſſa in capite vel ſyllaba, vel tem-pore: ἐκάλει κάλει, ἐτίμα τίμα, ἐδήλου δήλου, ἦγου ἄγου. *Ergo ſi imperatiuus* λέγε, *ibi ſine dubio* ἔλεγε, *non* ἔλεγον. *Sed* ε *littera ſæpe ſibi* τὸ ν *familiariter adhibet. Teſtes huius rei* Αἰολεῖς, *apud quos* λεγόμεθα, φερόμεθα, *& ſimilia, finale* ἄλφα *in* ε *mutatur, & mox* ε *aduocat ſibi* τὸ ν, *& fit prima perſona* λεγόμεθεν, φερόμεθεν. *Contra ſi quando* ε *in* ἄλφα *mutatur,* ν *inde diſcedit, ſicut* Δωριεῖς τὸ πρόσθεν, πρόσθα *dicunt,* καὶ τὸ ἔνθεν, ἔνθα. *Sed &* Ἴωνες *cum* ᾔδειν ᾔδεα *faciunt, &* ἑστήκειν ἑστήκεα, ν *repudiant, ne cum* ἄλφα *iungatur. Ex his omnibus facile colligitur ſufficere tertiæ perſonæ de ſecunda faciendæ, ſi* σῖγμα *retrahatur. quod in capite Græci pronominis ſæpe contingit,* σέθεν ἕθεν, σοὶ οἷ. *Græci primam pluralem* παρατατικοῦ *faciunt interponentes* με *ante* ν *finalem primæ ſingularis,* ἐνόουν ἐνοοῦμεν, ἑώρων ἑωρῶμεν, ἐφανέρουν ἐφανεροῦμεν, ἔλεγον ἐλέγομεν. *Et ſecunda illis pluralis efficitur addita* τε *tertiæ ſingulari,* ἐποίει ἐποιεῖτε, ἐτίμα ἐτιμᾶτε, ἵδρου ἱδροῦτε, ἔλεγε ἐλέγετε. *Ex quo iterum* ν *littera ſuperuacua probatur. Tertia vero pluralis in hoc tempore ſemper eadem eſt primæ ſingulari,* ἐγάμουν ἐγώ, ἐγάμουν ἐκεῖνοι. *ſic* ἐτίμων, *ſic* ἐστεφάνουν, *ſic* ἔτρεχον. *Vnde* Δωριεῖς *in illis verbis quæ in* ον *mittunt paratations, & propter* βραχυκαταληξίαν *tertiam à fine patiuntur accentum, tertiam numeri pluralis diſcretionis gratia* βαρυτονοῦσιν: ἔτρεχον ἐγώ, προπαροξυτόνως, ἔβρεχον ἐκεῖνοι, βαρυτόνως. *Prima perſona paraceimeni ſemper in* α *terminatur, & de hac cæteræ ſine operoſa circuitione naſcuntur. Accepto enim* σῖγμα *facit ſecundam; & hoc rurſus abiecto, atque* ἄλφα *in* ε *mutato, tertiam creat,* πεποίηκα, πεποίηκας, πεποίηκε. *Primam quoque pluralem addita ſibi* μεν *ſyllaba,* πεποίηκα πεποιήκαμεν. *Si pro* μεν, τε *acceperit, ſecunda pluralis eſt,* πεποιήκατε: *ſi* σι, *tertia,* πεποιήκασι.

Ὑπερ-

Ὑπερσυντελικὸς *de prima perſona facit tres ſingulares, tres vero plurales de tertia ſingulari,* ἐπεποιήκειν, ν *in* σῖγμα *mutato fit* ἐπεποιήκεις, ν *abiecto fit* ἐποιήκει: *ipſum vero* ἐπεποιήκει *aſſumpta* μεν *facit* ἐπεποιήκειμεν, *aſſumpta* τε ἐπεποιήκειτε: *ſi* σαν *acceperit pluralem tertiam* ἐπεποιήκεισαν. *Nam* ἐπεποιήκεσαν *correpta pænultima* Ἴωνες *protulerunt. Ideo autem prætermiſimus diſputare de duali numero, & de tempore aoriſto, & de multiplici ratione temporum quia his omnibus carent Latini, id eſt,* περὶ δευτέρων καὶ μέσων, ἢ παρακειμένων, ἢ ὑπερσυντελικῶν, ἢ μελλόντων. *quibus latius gratia ſola diffunditur. De paſſiua igitur declinatione dicamus.*

De paſſiua declinatione.

GRÆCI *actiuo inſtanti verborum in* ω *exeuntium addunt ſyllabam* μαι, *& fit paſſiuum quæ ſyllaba omni verbo ſola ſociatur, ita vt* ω *prius vltimum, nunc pænultimum, aut maneat, vt in ſecunda periſpomenων* ἀποτιῶμαι: *aut in* ου *diphthongum tranſeat, vt in prima & tertia* ποιοῦμαι, στεφανοῦμαι: *aut in* ο *corripiatur, vt in omnibus barytonis,* πλέκομαι, ἄγομαι. *Ergo nunquam paſſiuum Græcum inuenitur non ſuo actiuo maius. Verbum Græcum in* μαι *deſinens ſi in ſecunda perſona* μ *in* σῖγμα *demutet, hoc aut eſt præſens* τῶν εἰς μι, *vt* τίθημι, τίθεμαι, τίθεσαι· δίδωμι, δίδομαι, δίδοσαι· ἵστημι ἵσταμαι, ἵστασαι: *aut eſt* τῶν εἰς ω *temporis præteriti perfecti,* πεφίλημαι πεφίλησαι, τετίμημαι τετίμησαι. *Et in his ſemper* ἰσοσυλλαβεῖ *prima ſecunda perſona. alioquin reliqua omnia quæ in* μαι *deſinūt: ſiue præſentis ſeu futuri ſint, tam paſſiui generis quam communis, vnam ſecundæ perſonæ ſyllabā detrahunt;* κηδοῦμαι καλῇ, ὁρῶμαι ὁρᾷ, δηλοῦμαι δηλοῦ, βλέπομαι βλέπῃ, τιμηθήσομαι τιμηθήσῃ, λεχθήσομαι λεχθήσῃ, τιμήσομαι τιμήτῃ, λέξομαι λέξῃ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Et vt aduertas faciliori compendio quæ Græca verba paſſiua ſecundam perſonam minorem ſyllaba proferunt, accipe generalis regulæ repertam neceſſitatem. Omnis apud illos prima perſona paſſiua quæ actiuo ſuo ſyllaba maior eſt, hæc ſyllabam detrahit de ſecunda; quæ æqualis actiuo eſt, parem & in ſecunda tenet: φιλῶ, φιλοῦμαι, quia paſſiuum maius actiuo eſt, φιλῇ facit: ἕλκω, ἕλκομαι, ἕλκῃ· ἕλκον, ἑλκόμην, ἕλκου· ἐβόων, ἐβοώμην, ἐβοῶ· λαληθήσω, λαληθήσομαι, λαληθήσῃ. Contra εἴρηκα, εἴρημαι, quia par actiuo ſuo eſt, facit ſecundam ἰσοσύλλαβον primæ, εἴρησαι· εἰρήκειν, εἰρήμην, εἴρησο· λελάληκα, λελάλημαι, λελάλησαι· ἐλελαλήκειν, ἐλελαλήμην, ἐλελάλησο. In omni verbo cuiuſcunque temporis prima perſona in μαι terminata, tranſlato μ in τ litteram, migrat in tertiam ſeruato numero ſyllabarum. Sed pænultimam retinet in παρακειμένῳ quidem omne verbum, πεφίλημαι, πεφίληται: in præſenti vero ſola tertia συζυγία περισπωμένων, χρυσοῦμαι, χρυσοῦται. Cæterum prima transfert in ει diphthongum, quæ in prima verbi poſitione fuerat eius indicium, καλοῦμαι, καλεῖται, ὅτι καλῶ, καλεῖς: ſecunda in α propter eandem cauſam, τιμῶμαι, τιμᾶται, ὅτι τιμᾷς. nam & χρυσοῦται ideo retinuit ου, quia propinqua priori eſt. Vtraque enim diphthongus οι & ου, per ο litteram componuntur. Futurum autem periſpomenωn, & in barytonis tam præſens quam futurum, ο litteram quæ fuit pænultima primæ, per tertiam in ε transfert, vt naturalis breuis tn natura breuem, φιληθήσομαι φιληθήσεται, λέγομαι λέγεται, λεχθήσομαι λεχθήσεται. Cuiuſcunque verbi paſſiui vel paſſiuo ſimilis prima perſona pluralis in quocunque tempore in θα ſyllabam deſinit, νοούμεθα, ἐνοούμεθα, νενοήμεθα, ἐνενοήμεθα, νοηθησόμεθα. ἀόριστον enim qui ſolus in μεν exit, ἐνοήθημεν, tranſeo, quia Latini ignorant. Per omnia tempora primam perſonam pluralem maiorem præferunt ſingulari, ποιῶ ποιοῦμεν, ἐποίουν ἐποιοῦμεν,

πεποίηκα

πεποίηκα πεποιήκαμεν, ἐπεποιήκειν ἐπεποιήκειμεν, ποιήσω ποιήσωμεν· *ſic &* ποιοῦμαι ποιούμεθα, ἐποιούμην ἐποιούμεθα, πεποίημαι πεποιήμεθα, ἐπεποιήμην ἐπεποιήμεθα, ποιηθήσομαι ποιηθησόμεθα. *Sic & apud Latinos*, amo amamus, amabam amabamus, amaui amauimus, amaueram amaueramus, amabo amabimus: *ſic &* amor amamur, amabar amabamur, amabor amabimur. *In Græcis verbis ſecunda perſona pluralis actiua vnam vltimæ ſyllabæ ſuæ litteram* τ *mutat in* σ καὶ θ, *& fit paſſiua,* ποιεῖτε ποιεῖσθε, γράφετε γράφεσθε. *quod non mireris in præteritis perfectis non euenire, cum* πεποιήκατε πεποιήκασθε *non faciat, ſed* πεποίησθε, *nec* λελύκατε λελύκασθε, *ſed* λέλυσθε, *nec* πεφράκατε πεφράκασθε, *ſed* πέφρασθε, *& ſimilia. Alia enim regula his temporibus obuiauit, cuius imperium eſt vt omnia verba quorum prima perſona in* θα *exit, ſecundam minorem ſyllaba proferant. Si ergo feciſſet* πεποιήκασθε, *par foret numerus ſyllabarum cum prima* πεποιήμεθα, *ſi* λελύκασθε, *cum* λελύμεθα, *ſi* πεφράκασθε, *cum* πεφράμεθα. *ideo neceſſaria ſyllaba media ſubtracta reſedit,* πεποίησθε, λέλυσθε, πέφρασθε. *Cæterum* ποιεῖτε ποιεῖσθε, λέγετε λέγεσθε, *priori regulæ obſequitur, quia non repugnat ſequenti.* ποιούμεθα *enim* ποιεῖσθε, λεγόμεθα λέγεσθε. *In verbis paſſiuis vel paſſiuo ſimilibus perſona ſecunda pluralis addito* ν *ante* τ *cum primæ perſonæ pænultima tertiam pluralẽ facit,* λέγεται λέγονται, ποιεῖται ποιοῦνται, πεποίηται, πεποίηνται, εἴρητο εἴρηντο, ἐλέγετο ἐλέγοντο· ἐὰν λέγηται, ἐὰν λέγωνται, εἰ λέγοιτο, εἰ λέγοιντο. *Vnde illa præterita perfecta quæ his litteris in medio contexta ſunt, vt in tertia perſona plurali* ν *non poſſit adiungi, aduocant ſibi participia.* τέτιλται, *quia inter* λ *&* τ, ν *eſſe non potuit, cum nec finali eſſe poſt* λάμβδα, *nec incipere ante* ταῦ *fas erat, factum eſt* τετιλμένοι εἰσί. γέγραπται *ſimiliter, quia inter* π καὶ τ *non admittebat* ν, γεγραμμένοι εἰσί, *ſic* τέ-

τύπτ), τετυμμένοι εἰσὶν· ἐσφράγισαι, ἐσφραγισμένοι εἰσὶν, & ſimilia. Omne Græcum verbum indicatiuum cuiuſcunque generis in prima ſui poſitione aut in ω exit, vt λαλῶ, πλουτῶ: aut in μαι, vt λαλοῦμαι, βούλομαι: aut in μι, vt φημὶ, τίθημι. licet & in α eſſe credatur, quia ἐγρήγορα nonnulli auſi ſunt primum thema verbi pronuntiare. Apud Græcos ω non ſolum in verbis, ſed in omni parte orationis littera eſt naturaliter longa. Latinorum verborum finale o *ſunt qui longum æſtiment, ſunt qui breue diffiniant. Nam* ſcribo ne, cædo ne, o *non minus conſenſu omnium productum habet, quam* amo ne, doceo ne, nutrio ne. *Ego tamen de re quæ auctores magni nominis dubitare fecit, certam quidem non auſim ferre ſententiam: aſſeuerauerim tamen Vergilium, cuius auctoritati omnis retro ætas & quæ ſequuta eſt vel ſequetur, libens ceſſerit,* o *finale in vno omnino verbo, aduerbio, nomine, vno pronomine corripuiſſe;* ſcio, modo, duo, ego:

---- Scio me Danais è claſſibus vnum.
---- Modo Iuppiter aſſit.
Si duo præterea. ---
Non ego cum Danais. ----

De imperatiuo modo.

SEMPER *apud Græcos modi indicatiui temporis præſentis ſecunda perſona pluralis eadem eſt quæ & imperatiui.* ποιεῖτε *& indicatiuo ſecunda eſt & in imperatiuo.* τιμᾶτε, χρυσοῦτε, γράφετε, ποιεῖσθε, τιμᾶσθε, χρυσοῦσθε, λέγεσθε, γράφεσθε, *& ſimilia. Hac regula memoriæ mandata alteram ſubiicimus, vt vna ex vtraque obſeruandæ rationis neceſſitas colligatur. Omne verbum quod in* μεν *deſinit, qualem pænultimam habuerit in prima perſona, talem tranſmittit ſecundæ, id*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

eſt tempus retinet vel producta vel breuis ſyllabæ : λαλοῦμεν λαλεῖτε, quia in prima ου erat, & in ſecunda ει diphthongus æque longa ſucceſſit. τιμῶμεν τιμᾶτε, μα longa ſyllaba locum quem in μω habuerat, occupauit. στεφανοῦμεν στεφανοῦτε, eadem diphthongus perſeuerauit. λέγομεν quia ο littera breuis eſt, λέγετε, ε æque natura breuem recipit. At in coniunctiuo quia producit pænultimam, ἐὰν λέγωμεν, ideo & in ſecunda perſona, ἐὰν λέγητε produxit, ε in η mutando. Si igitur φεύγωμεν primam perſonam imperatiui eſſe dicemus, ſequitur vt quia in μεν exit ω præcedente, etiam ſecundæ perſonæ pænultimam ex neceſſitate producat. quod ſi eſt, φεύγητε faciet, quemadmodum ἐὰν λέγωμεν, ἐὰν λέγητε. ſed conſtitit eandem ſemper eſſe ſecundam perſonam imperatiui, quæ & indicatiui fuit : φεύγετε autem in indicatiuo fuit, non φεύγητε. Ex his colligitur neque aliam imperatiui ſecundam perſonam eſſe niſi φεύγετε, nec in declinatione φεύγετε ſecundam eſſe poſſe poſt φεύγωμεν, & ideo φεύγωμεν non poteſt imperatiui prima eſſe perſona. Manifeſtum eſt ergo imperatiuum nec ſingularem nec pluralem habere primam perſonam. Cum autem dicimus, fugiamus, diſcamus, nutriamus, aremus, doceamus *& ſimilia, ad exhortatiuum ſenſum, non ad imperatiuum modum pertinere dicenda ſunt. Apud Græcos imperatiuus ſingularis actiuus temporis præſentis & præteriti imperfecti, in ſecunda ſcilicet perſona, aut in ει, aut in α, aut in ου, aut in ε, aut in θι terminatur. prima tria ad periſpomena pertinent, νόει, τίμα, δήλου: quartum ad barytona, λέγε, γράφε: quintum ad verba τὰ εἰς μι, vt ἵσταθι, ὄμνυθι, φάθι. Sed & illa ſimilem habent terminum, quorum infinitiuus in ναι exit; etſi non ſint τῶν εἰς μι, βῆναι βῆθι, γνῶναι γνῶθι, δαμῆναι δάμηθι, excepta ſunt ἴθι, δοῦναι, θεῖναι. Cæterū νενοηκέναι vel huic ſimilia, vt magis νενόηκε νενοηκέτω quam νενόηθι faciat,*

multiplex ratio cogit: de qua vnum pro exemplo argumentum ponere non pigebit. Quæ in θι *exeunt ab infinitis in* ναι *deſinentibus, neceſſe eſt vt ſint infinitis ſuis* ἰσοσύλλαβα, νύγηθι νυγῆναι, δάμηθι δαμῆναι, βῆθι βῆναι. πεποίηθι *autem* πεποιηκέναι *æqualitate iam caruit; inde non receptum eſt* πεποίηθι *ſed* πεποίηκε. *Similiter apud Latinos imperatiuus naſcitur ab infinito abiecta vltima*, cantare canta, monere mone, legere lege, ambire ambi, ferre fer, eſſe es, *&* ades, *&* prodes. *Lucilius*, Prodes amicis. *Vergilius*, Huc ades ô Lenæe. *Terentius*, Bono animo es. Facere face, dicere dice, *& per ſyncopam* fac, dic. *Græci ſecundæ perſonæ addita* τω *ſyllaba tertiam eiuſdem præſentis efficiunt*, ποίει ποιείτω, τίμα τιμάτω, χρύσου χρυσούτω, λέγε λεγέτω. *Quod ſi ſecunda in* θι *deſiit, ipſam mutat in* τω, βῆθι βήτω. τε *vero ſyllabam adiicientes præſenti ſingulari imperatiuo pluralem faciunt*, ποίει ποιεῖτε, βόα βοᾶτε, δήλου δηλοῦτε, τύπτε τύπτετε. *Tertiam pluralem faciunt addendo* σαν *tertiæ ſingulari*, ποιείτω ποιείτωσαν. *Hanc declinationem quæ decurſa eſt, Græci duobus ſimul temporibus aſſignant, inſtanti & præterito imperfecto. Et re vera ſi preſſius quæras, magis de imperfecto quam de inſtanti tantum apud illos imperatiuum videbis. Tertia enim imperfecti indicatiui perſona capite deminuta, vel in ſyllaba, vel in ſyllabæ tempore, facit imperatiui ſecundam*, ἐλάλει λάλει, ἐβόα βόα, ἐστεφάνου στεφάνου, ἔλεγε λέγε, ἦγε ἄγε, εἷλκε ἕλκε. *ita & in paſſiuis*, ἐνοοῦ νοοῦ, ἐτιμῶ τιμῶ, ἐχρυσοῦ χρυσοῦ, ἐτύπτου τύπτου, ἤγου ἄγου, εἵλκου ἕλκου. *Latini non æſtimauerunt vllum præteritum imperatiuo dandum, quia imperatur quid, vt aut nunc, aut in poſterum fiat. ideo præſenti & futuro in modi huius declinatione contenti ſunt. Sed Græci introſpecta ſollertius iubendi natura, animaduerterunt poſſe comprehendi præcepto tempus elapſum, vt eſt* ἡ θύρα

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

κεκλείσθω, quod aliud eſt quam ἡ θύρα κλειέσθω. Nam κλειέσθω cum dico, oſtendo hactenus patuiſſe, cum vero dico κεκλείσθω, hoc impero vt claudendi officium iam peractum ſit: quod & Latinitas iubendum nouit, cum περιφραστικῶς dicit, oſtium clauſum ſit. Hinc iam per omnia præteriti tempora declinatio vagatur, ſed vtroq; perfecto ſimul iuncto. Dicunt enim παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ, νενίκηκε νενικηκέτω; & νενίκησο νενικήσθω. quod quam neceſſarium ſit, hinc ſumpto argumento requiratur. Præponamus ſenatum pugnaturo conſuli vel militibus imperare conficiendi belli celeritatem, περὶ ὥρας ἕκτης ἡ συμβολὴ πεπληρώσθω, ἢ ἡ μάχη πεπλήσθω, ἢ ὁ πόλεμος νενικήσθω. Futurum quoque ſuum Græci cum aoriſto iungunt, quia iiſdem ſignis indicatiuo vtrumque dinoſcitur. Nam ſi aoriſtus deſinat in σα, futurum in σω terminatur, ἐλάλησα, λαλήσω: ſi hoc in ξα, illud in ξω, ἔπραξα, πράξω: ſi in ψα, in ψω, ἔπεμψα, πέμψω. Ergo λάλησον, πράξον, πέμψον, aſſignatur ſimul vtrique tempori, quod vtriuſque ſigna demonſtrant. Tertia vero perſona magis aoriſtum reſpicit quam futurum. facit enim λαλησάτω, πραξάτω, πεμψάτω, cum σα, ξα, ψα, χαρακτῆρες ſint ἀορίστου. Idem ſonat & plurale ποιήσατε: cuius tertia perſona rurſus cum additamento tertiæ ſingularis efficitur ποιησάτωσαν. Et vt hoc idem tempus, id eſt futurum imperatiui, paſſiuum fiat, ſumitur aoriſtus infiniti, & nulla omnino littera mutata, tantumque accentu ſurſum ad præcedentem ſyllabam tracto, futurum imperatiuum paſſiuum fit, ποιῆσαι ποίησαι, λαλῆσαι λάλησαι. Cuius tertia perſona fit de tertia actiui mutato τ in θ, ποιησάτω ποιησάσθω: ſicut & ποιεῖτε ποιεῖσθε, & ποιήσατε ποιήσασθε.

De coniunctiuo modo.

CONIVNCTIVA *Latinorum, quæ ὑποτακτικὰ Græcorum, cauſam vocabuli ex vna eademque origine ſortiuntur. Nam ex ſola coniunctione quæ ei accidit, coniunctiuus modus appellatus eſt. vnde & Græci* ὑποτακτικὸν διὰ τοῦ ὑποτετάχθαι *vocitauerunt. Apud quos hoc habet præcipuum hic modus, quod omne tempus eius actiuum primam perſonam ſingularem in* ω *mittit,* ἐὰν ποιῶ, ἐὰν πεποιήκω, ἐὰν ποιήσω: *adeo vt & illa verba quæ in* μι *exeunt, cum ad hunc modum venerint, redeant ad illa in* ω *deſinentia, de quibus deriuata ſunt,* τιθῶ, τίθημι, *& in coniunctiuo* ἐὰν τιθῶ, *item* διδῶ, δίδωμι, ἐὰν διδῶ. Ὑποτακτικὰ *Græcorum ſyllabas quæ in aliis modis breues fuerunt, in ſua declinatione producunt,* λέγομεν, ἐὰν λέγωμεν: *ſed &* ει *diphthongum in* ἦτα *mutant,* λέγω, λέγεις: ἐὰν λέγω, ἐὰν λέγῃς, *& quia natura verborum omnium apud Græcos hæc eſt, vt ex prima perſona in* ω *exeuntium, ſecunda in duas vocales deſinat, ideo* ἐὰν λέγηις *cum* ι *aſcripto poſt* η *profertur, vt duarum vocalium ſalua ſit ratio. Tertia vero perſona de ſecunda fit retracta vltima littera,* ἐὰν ποιῇς, ἐὰν ποιῇ. *& quia, vt diximus, amore productionis* ο *pluralis indicatiui in* ω *mutant,* λέγομεν, ἐὰν λέγωμεν, *in ſecunda quoque perſona* ε *in* η *transferunt,* λέγετε, ἐὰν λέγητε. *Tertia,* ἐὰν λέγωσιν: *quia omne verbum apud Græcos quod exit in* μεν, *mutat* μεν *in* σιν, *& perſonam tertiam facit. Horum paſſiua de actiuis ita formantur, vt primæ perſonæ actiuæ ſi addas* μαι *ſyllabam, paſſiuum eiuſdem temporis facias,* ἐὰν ποιῶ, ἐὰν ποιῶμαι, ἐὰν πεποιήκω, ἐὰν πεποιήκωμαι, ἐὰν ποιήσω, ἐὰν ποιήσωμαι. *Item actiui tertia, ſecunda paſſiui eſt,* ἐὰν ποιῶ, ἐὰν ποιῇς, ἐὰν ποιῇ, ἐὰν ποιῶμαι, ἐὰν ποιῇ. *hæc eadem actiui tertia,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

addita ſibi ται *ſyllaba, paſſiuam tertiam facit,* ἐὰν ποιῆ, ἐὰν ποιῆται. *Græci in coniunctiuo modo tempora bina coniungunt. Proprium Latinorum eſt, vt modo indicatiua pro coniunctiuis, modo coniunctiua pro indicatiuis ponant. Cicero de Legibus tertio,* Qui poterit ſocios tueri. *Idem Cicero in primo de Republ.* Libenter tibi Læli, vti eum deſideras, equidem conceſſero.

De optatiuo modo.

DE *hoc modo quæſtio Græca præceſſit, ſi præteritum tempus poſſit admittere, cum vota pro rebus aut præſentibus aut futuris ſoleant accitari, nec in ſpecie poſſint tranſacta reuocari; pronuntiatumque eſt præteritum quoque tempus optanti neceſſarium, quia ſæpe in longinquis quid euenerit neſcientes, optamus eueniſſe quod nobis commodet. Qui enim Olympiacæ palmæ deſiderium habuit, domi reſidens ipſe, certatum equos ſuos cum aurigante filio miſit, tranſacto iam die qui certamini ſtatus eſt, exitum adhuc neſciens, & deſiderium vocis adiuuans, quid aliud dicere exiſtimandus eſt, quam* εἴθε ὁ υἱός μου νενικήκοι. *Hæc & quæſtio & abſolutio cum Latinitate communis eſt, quia in cauſa pari hæc vox eſſe deberet optantis,* vtinam filius meus vicerit. *Sed rari Latinarum artium auctores admiſerunt in optatiuo declinationem perfecti,* vtinam vicerim. *In hoc enim modo Latini tempora Græcorum more coniungunt, imperfectum cum præſenti, pluſquam perfectum cum perfecto: & hoc aſſignant duobus antecedentibus; quod in coniunctiuo præteriti imperfecti fuit,* vtinam legerem: *hoc duobus ſequentibus, quod in coniunctiuo pluſquamperfecti fuit,* vtinam legiſſem: *& hoc dant futuro, quod habuit coniunctiuus præſens,* vtinam legam. *Sunt tamen qui & præterito*

præterito perfecto adquieſcant, vtinam legerim. *quorum ſententiæ Græca ratio, quam ſupra diximus, opitulatur. In Græco optatiuo quæ in* μι *exeunt, actiua tantum ſunt; quæ in* μην, *paſſiua tantum vel paſſiuis ſimilia,* λέγοιμι, λεγοίμην. *Sed quæ in* ην *exeunt præcedente vocali, modo actiua, modo paſſiua ſunt, & non niſi ex illis verbis veniunt quæ in* μι *exeunt,* φαίην, δοίην. *Paſſiua autem & de hiſdem verbis fiunt, vt* δοθείην, τεθείην: *& de exeuntibus in* ω *vt* τυπείην, δαρείην. *Actiua ergo quæ in* μι *exeunt, mutant* μι *in* μην, *& paſſiua faciunt* λέγοιμι, λεγοίμην: *quæ vero in* ην *exeunt,* μ *interſerunt, & in paſſiuum tranſeunt,* τιθείην τιθείμην, διδοίην διδοίμην. *Græci omne tempus optatiui modi maius ſyllaba proferunt quam fuit in indicatiuo,* ποιῶ ποιοῖμι, πεποίηκα πεποιήκοιμι, ποιήσω ποιήσοιμι. *Aoriſton enim præterea quem Latinitas neſcit. Ideo* ἡβῷμι *&* ἡβώοιμι *apud Græcos legimus, quia propter neceſſarium augmentum ſyllabæ* ἀπὸ τοῦ ἡβῶ *fit* ἡβῷμι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἡβώω *fit* ἡβώοιμι. *Omne apud Græcos optatiuum ſingulare habet ſine dubio in penultima diphthongum quæ per* ι *componitur,* λέγοιμι, γράφοιμι, σταίην, δοίην: *vnde eſt* ἡβῴμι. *poſt* ω *aſcribitur* ι, *ne ſine hac vocali optatiui penultima proferatur. Græca quæ in* μι *exeunt,* ι *vltimum in* εν *mutant, & fiunt pluralia,* ποιοῖμι ποιοῖμεν, γράφοιμι γράφοιμεν. *Semper apud Græcos pluralis prima perſona aut vnam vocalem habet in penultima præcedentem, vt* σταίημεν, τυπείημεν: *aut duas, vt* λέγοιμεν, γράφοιμεν. *ſed priora, ſine mutato in* σαν, *tertiam perſonã de ſe efficiunt; ſequentia vero,* μ *ſubtracto, idem faciunt,* σταίημεν σταίησαν, λέγοιμεν λέγοιεν. *Paſſiua Græcorum quæ in* μην *exeunt, hanc ipſam ſyllabam in* ο *mutant, & ſecundam perſonam faciunt,* ποιοίμην ποιοῖο, γραφοίμην γράφοιο. *quæ vero exeunt in* ην, ν *in* ς *mutant, & faciunt ſecundam,* σταίην σταίης, δοίην δοίης. *Ipſa vero ſecunda perſona ſi in* ο *exit,*

xit, *addit* τ, *& facit tertiam*, ποιοῖο ποιοῖτο, γράφοιο γράφοιτο: *quæ in* σ *deſinit, hoc amittit, & facit tertiam*, ταίης ϛαίη, δοίης δοίη.

De infinito modo.

INFINITVM *modum, quem* ἀπαρέμφατον *dicunt, quidam Græcorum inter verba numerare noluerunt, quia nullius* ἐγκλίσεως *verbum verbo alterius iunctum efficit ſenſum. Quis enim dicat*, βουλοίμην λέγω, λέγοιμι ἐλόμαι, γράφοιμι τρέχω? *Paremphatum vero cum quolibet modo iunctum, facit ſenſum*, θέλω γράφειν, θέλε γράφειν, ἐὰν θέλω γράφειν, εἰ θέλοιμι γράφειν. *Similiter & apud Latinos dici non poteſt* velim ſcribo, debeam curre, *& ſimilia. Dicuntque aduerbium eſſe magis, quia infinitum, ſicut aduerbium, præponitur & poſtponitur verbo, vt* γράφω καλῶς, καλῶς γράφω, ſcribo bene, bene ſcribo: ἑλληνιστὶ διαλέγομαι, διαλέγομαι ἑλληνιστὶ, * latine loquor, loquor latine. *ita & hoc*, θέλω γράφειν, γράφειν θέλω: volo ſcribere, ſcribere volo: ἐπίσταμαι τρέχειν, τρέχειν ἐπίσταμαι, * ſcio loqui, loqui ſcio. *Nec mirum aiunt, cum multa aduerbia naſcantur à verbis, hoc quoque ex verbo eſſe profectum. ſi enim* ἑλληνίζω, ἑλληνιστὶ *facit, &* κάμνω, ἀκμητὶ, *cur non & ἀπὸ τοῦ* γράφω *naſcatur aduerbium* γράφειν. *hoc etiam addunt: ſi ab eo quod eſt* γράφω, *cum ſit* γράφων, *iam verbum non dicitur, ſed participium, quia vltimam mutat & perſonam amittit; cur non &* γράφειν *in alterum nomen migret ex verbo, cum non ſolum finem moueat, ſed etiam ſignificationem perſonæ numerique perdat; maxime cum ſicut participium in diſtinctionem perſonarum additamento pronominis mutatur*, ἐμὲ φιλῶν, σὲ φιλῶν, ἐκεῖνον φιλῶν: *ita & ἀπαρεμφάτῳ contingit*, ἐμὲ φιλεῖν, σὲ φιλεῖν, ἐκεῖνον φιλεῖν. *Sed illi qui talia de infi-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

de infinito putant, hac maxime ratione vincuntur, quod in aduerbio temporum ſignificationes non de eiuſdem ſoni inflexione naſcuntur, ſed vt tempora, mutantur & voces, νῦν, πάλαι, ὕστερον, nunc, antea, poſtea: *in infinito autem vox eadem paululum flexa tempus immutat;* γράφειν, γεγραφέναι, γράψειν, ſcribere, ſcripſiſſe, ſcriptum ire. *Nec omne* ἀπαρέμφατον *cuicunque verbo iunctum ſenſum exprimit, ſed illis tantum quæ nullam rem per ſe dicta ſignificant, quæ ab illis* προαιρετικὰ, *ab his* arbitraria *non abſurde vocari poſſunt; quia per ipſa ſignificatur diſpoſitionem ſeu amorem vel arbitrium ſubeſſe nobis rei adhuc incertæ, ſed per adiunctionem verbi alterius exprimendæ. Nam* ἐσθίω μετὰ τοῦ τύπτειν, *aut* περιπατῶ μετὰ τοῦ πλουτεῖν *iungi non poſſunt. Item* lego *cum* ſedere *iunctum, aut* ſcribo *cum* cædere, *nullam efficit ſenſus perfectionem; quia &* lego *rem ſignificat &* ſedere, *&* ſcribo *ſimiliter &* cædere. *Si vero dixero* volo, *aut* opto, *aut* ſoleo, *aut* incipio, *& ſimilia, nullam rem ex huiuſmodi verbi pronuntiatione ſignifico. Et hæc ſunt, vel talia, quæ bene à parem-phatis implicantur, vt ex vno arbitrium, ex altero res notetur:* volo currere, opto inuenire, diſpono proficiſci, ſoleo ſcribere. *Ex hoc intelligitur maximam vim verbi in infinito eſſe modo: ſiquidem verba rerum nomina ſunt. Et videmus ab aparemphatis rei ſignificationem alteris quoque verbis non habentibus accommodari. Adeo autem hic modus abſolutum nomen rerum eſt, vt in ſignificationibus rerum quas Ariſtoteles numero decem* κατηγορίας *vocat, quatuor per* ἀπαρέμφατον *proferantur,* κεῖσθαι, ἔχειν, ποιεῖν, πάσχειν. *Græco vocabulo propterea dicitur* ἀπαρέμφατον, *quod nullum mentis indicat affectum. Nam* γράφω, τύπτω, τιμῶ, *& rem & ipſum animi habitum expreſſit agentis:* γράφειν *vero, vel* τύπτειν, *vel* τιμᾶν, *nullam continet affectus ſignificationem;*

tionem; quia incertum eſt quid ſequatur, θέλω, μέλλω, διατυπῶ, an contra οὐ θέλω, οὐ μέλλω, οὐ διατυπῶ. Hinc de ipſius declinatione tractemus.

Græci infiniti vnum tempus duo tempora complecti-tur indicatiui modi: ποιῶ, ἐποίουν *in indicatiuo; in infinitiuo autem ita pronuntiatur,* ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ, ποιεῖν, *item* πεποίηκα, ἐπεποιήκειν, *& in infinitiuo* παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ, πεποιηκέναι. *Apud Græcos omne* ἀπαρέμφατον *aut in* ν *deſinit, aut in* αι *diphthongum: ſed & cum in* ν *deſinit, diphthongus præcedat neceſſe eſt, vt* ποιεῖν, χρυσοῦν. *ideo* τῷ βοᾶιν, ἰῶτα *aſcribitur, ne ſit* ἀπαρέμφατον *ſine diphthongo. Vnde quæ in* ην *deſinunt, vt* ζῆν, πεινῆν, διψῆν, *non ſunt communia, ſed Dorica, vt* ῥιγῶν. *Eiuſdem ſunt dialecti & quæ in* ειν *exeunt, vt ἀπὸ* τοῦ νοεῖν νόειν, *&* ἀπὸ τοῦ δυσμηφορεῖν δυσμηφόρειν. *Licet ſint & communia in* ειν, *ſed integritatis extremitate præciſa, vt eſt* ἀπὸ τοῦ ἔμεναι ἔμεν, ἀπὸ τοῦ δόμεναι δόμεν. *Perfecti temporis indicatiui Græcorum tertia perſona, fini ſuo adiecta* ναι *ſyllaba, tranſit in* ἀπαρέμφατον, πεποίηκε πεποιηκέναι, λέλεχε λελεχέναι. *Latini primæ perſonæ perfecti addunt geminatum* ſſ *&* e, dixi dixiſſe. *Græci* ἀπαρέμφατα *ſua actiua in* αι *deſinentia per omnes ſemiuocales litteras proferunt, excepto* ζ, στεῖλαι, νεῖμαι, χεῖναι, σπεῖραι, νοῆσαι, λέξαι, γράψαι. *excepta ſunt* εἶπαι καὶ ἐνέγκαι, *quæ ſola non ſemiuocales ſortita, ſed mutas. Paſſiua vero per vnam tantum litteram* θ *proferuntur, præmiſſa aut liquida,* κεκάρθαι, τετίλθαι, ἐῤῥάνθαι. *aut* σ, λέγεσθαι, φιλεῖσθαι: *aut altera ex mutis quæ vocantur* δασεῖαι, *id eſt ſiue* χ, *vt* νενύχθαι, *ſiue* φ, *vt* γεγράφθαι. *Cum Latini nullum infinitum monoſyllabum habeant, Græci pauciſſima habent quæ referantur ad ſolam ſecundam* συζυγίαν περισπωμένων, *vt* σπᾶν, θλᾶν. *etenim* πνεῖν, χεῖν, ῥεῖν, *non ſunt integra, ſed ex colliſione contracta. fuit enim integritas,* πνέειν, χέειν, ῥέειν, *& medio* ε

ſubtracto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ſubtracto in vnam ſyllabam ſunt redacta, & ex themate verborum veniunt πνέω, χέω, ῥέω. *Nullum enim Græcum verbum* ἀπαρέμφατον *ex verbo in* ω *deſinente factum non eundem numerum ſyllabarum tenet qui in prima poſitione verbi fuit,* νοῶ νοεῖν, τιμῶ τιμᾶν, χρυσῶ χρυσοῦν, τρέχω τρέχειν, τύπτω τύπτειν. *ſic* πνέω πνέειν, χέω χέειν, ῥέω ῥέειν. *ex quibus* πνεῖν, χεῖν, ῥεῖν *ſunt facta.* Απαρέμφατα *quæ in* ν *deſinunt, ſi de verbo ſunt periſpomeno, amiſſo* ν, *& accepta ſyllaba* σθαι, *faciunt ex ſe paſſiua,* ποιεῖν ποιεῖσθαι, τιμᾶν τιμᾶσθαι, δηλοῦν δηλοῦσθαι. *quod ſi ſint de barytono, etiam* ι *amittunt,* λέγειν λέγεσθαι, γράφειν γράφεσθαι. *Fiunt & de indicatiuo paſſiuo. Mutat enim* τ *in* σ *καὶ* θ, *& facit* ἀπαρέμφατον. *Nec ſolum hoc in præſenti tempore, ſed & in præterito & futuro,* φιλεῖται φιλεῖσθαι, πεφίληται πεφιλῆσθαι, πεφιληθήσεται πεφιληθήσεσθαι. *Eſt & alia diligentior obſeruatio circa* παρακείμενον. *Nam quotiens in pænultima habet* κ, *tunc amiſſa vtraque ſyllaba & accepta* σθαι *in paſſiuum tranſit,* πεπατηκέναι πεπατῆσθαι, γεγελακέναι γεγελάσθαι, πεπλυκέναι πεπλύσθαι. *aut interdum* θαι *ſolam accipit ſine* σ, *ſed tunc quotiens ante* κ, *liquida reperitur, vt* τετιλκέναι τετίλθαι, κεκαρκέναι κεκάρθαι, ἐρράγκέναι ἐρράνθαι. *Vnde intelligitur in hoc verbo* γ *quod fuit ante* κ, *δυνάμει* ν *fuiſſe. Quod ſi* παρακείμενος *actiuus habuit in pænultima aut* φ, *aut* χ, *tunc quoque* θ *accipit,* γεγραφέναι γεγράφθαι, τετυχέναι τετύχθαι. *Latini futuri infinitum faciunt adiuncto participio vel magis gerundi modo,* ire *ſeu* iri; *& vel in paſſiuo* doctum iri, *vel in actiuo* doctum ire *pronunciant.* Απαρέμφατα *quæ in* θαι *exeunt, aut tertium à fine acutum ſortiuntur accentum, vt* λέγεσθαι, γράφεσθαι: *aut ſecundum, vt* τετίλθαι, κεκάρθαι: *aut circumflectunt pænultimam, vt* ποιεῖσθαι, νοεῖσθαι. Απαρέμφατον *quod in* θαι *exit, ſi habeat in pænultima* υ, *modo præſentis temporis eſt, modo præteriti perfecti: &*

hanc

hanc diuerſitatem diſcernit accentus. Nam ſi tertius à fine ſit, præſens tempus oſtendit, vt ὄλλυσθαι, ῥήγνυσθαι, ζεύγνυσθαι*: ſi ſecundus, præteritum perfectum, vt* λελύσθαι, ἐζῶσθαι. *vnde* εἴρυσθαι *ſi in capite habeat accentum,* σημαίνει ἕλκεσθαι, *quod eſt præſentis; ſi in pænultima ſit,* σημαίνει εἱλκύσθαι, *quod eſt præteriit:* νῆα κατειρύσθαι. *In* ἀπαρεμφάτοις *compoſitio non mutat accentum, ſed hunc compoſita cuſtodiunt qui ſimplicibus adhærebat,* φιλεῖσθαι καταφιλεῖσθαι, κεῖσθαι κατακεῖσθαι. *Denique* καταγράψαι, *quia & actiui aparemphati eſt & paſſiui imperatiui, cum eſt aparemphatum in verbo habet accentum,* καταγράψαι*: & cum eſt imperatiuum, ad præpoſitionem recurrit,* κατάγραψαι. *In infinito Græco præteritum perfectum ſi diſſyllabum fuerit, omnimodo à vocali incipit,* ὦφθαι, εἶχθαι. *Si ergo inueniantur diſſyllaba huiuſmodi à conſonantibus incipientia, manifeſtum eſt non eſſe integra, vt* πέρθαι, βλῆσθαι, δέχθαι. *quorum integra ſunt* πεπέρθαι, βεβλῆσθαι, δεδέχθαι. *Græci aparemphato nonnunquam pro imperatiuo vtuntur: Latini pro indicatiuo.* θαρσέων νῦν Διόμηδες ἐπὶ Τρώεσσι μάχεσθαι. *id eſt* μάχου. *hic pro imperatiuo. At pro indicatiuo Saluſtius;* Hic vbi primum adoleuit, non ſe luxuriæ neque inertiæ corrumpendum dedit, ſed vt mos gentis illius eſt, iaculari, equitare, & cum omnes gloria anteiret, omnibus tamen charus eſſe. Idem pleraque tempora in venando agere, leonem atque alias feras primus, aut in primis ferire; plurimum facere, minimum de ſe loqui. *Infinitum nonnunquam pro coniunctiuo ponunt. Cicero pro Seſtio,* Reipublicæ dignitas me ad ſe rapit, & hæc minora relinquere hortatur; *pro* hortatur vt relinquam. Hortor amare focos, *pro* hortor vt ament. *Ponuntur & pro gerundi modo. Cicero pro Quintio,* Conſilium cepiſſe

Pp hominis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

hominis fortunas funditus euertere, *pro* euertendi. *Vergilius*, Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros, *pro* cognoſcendi. *Et aliter Terentius in Hecyra*, It ad eam viſere, *pro* viſitatum. *&*, Cantare pares & reſpondere parati, *pro* ad reſpondendum. *Ponuntur & pro participio præſentis. Varro in Scæuolam*, Et vt matrem audiui dicere. *Cicero in Verrem*, Charidemum cum teſtimonium dicere audiſtis, *pro* dicentem. *Eant nunc qui infinito calumniantur, & verbum non eſſe contendant, cum pro omnibus fere verbi modis probetur adhiberi.*

De imperſonalibus.

SVNT *imperſonalia Græcis Latiniſque communia, ſunt tantum conceſſa Latinitati.* Decet me, te, illum, nos, vos, illos, *imperſonale eſt. Sed & Græci hoc verbo ſimiliter vtuntur*, πρέπει ἐμοὶ, σοὶ, ἐκείνῳ, ἡμῖν, ὑμῖν, ἐκείνοις. *Hoc autem imperſonale naſcitur à verbo* deceo, deces, decet, πρέπω, πρέπεις, πρέπει, πρέπομεν, πρέπετε, πρέπουσιν. Decent domum columnæ, πρέπουσιν τῇ οἰκίᾳ οἱ κίονες. Placet mihi lectio, *verbum eſt*; placet mihi legere, *imperſonale eſt. Ita & apud Græcos*, ἀρέσκει μοι ἡ ἀνάγνωσις, *ad perſonam relatum eſt*; ἀρέσκει μοι ἀναγιγνώσκειν, *imperſonale eſt.* * Contingit me veniſſe. *ſimiliter apud Græcos*, συνέβη μοι ἡ ἐλπὶς, *declinationis eſt*; συνέβη με ἐληλυθέναι, *imperſonale eſt.* Pœnitet me, *hoc eſt quod apud illos* μεταμέλει μοι. *Imperſonalia apud Græcos per tempora non flectuntur. Nam imperſonaliter* τρέχειν, περιπατεῖν, *nemo dicit. Nullum imperſonale in pluralis numeri forma inuenitur. Nam* bene legitur liber, *imperſonale eſt*: libri *autem* bene leguntur,

tur, *elocutio eſt Græcæ ſimilis, αἱ βίβλοι ἀναγνώσκονϑ*.

De formis vel ſpeciebus verborum.

HIS *ſubiunguntur quæ verborum formæ vel ſpecies nominantur, meditatiua, inchoatiua, frequentatiua & vſurpatiua: quæ ſunt fere propriæ Latinitatis, licet meditatiua etiam Græci habere putantur.*

De meditatiua.

EST *autem meditatiua, quæ ſignificat meditationem rei cuius imminet & ſperatur effectus; vt* parturio, *quod eſt* parere meditor; eſurio, eſſe meditor: *& ſunt ſemper tertiæ coniugationis productæ. Huic ſimilis in Græcis quoque verbis inuenitur* ſpecies, θανατιῶ, δαιμονιῶ, κινητιῶ, οὐρητιῶ, ἐρωτιῶ. *his enim verbis tentamentum quoddam rei & meditatio, non ipſe effectus exprimitur. his ſimilia videntur,* ἐργείω, ὀκνείω, γαμησείω, πολεμησείω, βρωσείω.

De inchoatiua.

INCHOATIVA *forma eſt, quæ iam aliquid inchoaſſe teſtatur, vt* palleſcit, *cui necdum diffuſus eſt totus pallor. Et hæc forma ſemper in* ſco *quieſcit: nec tamen omnia in* ſco *inchoatiua ſunt, & ſemper dum ſit deriuatiua, tertiæ coniugationis fieri cogitur. Hæc forma præteritum neſcit habere tempus perfectum. Quid enim ſimul & adhuc incipere, & iam præteriſſe dicatur? Hanc quoque formam ſunt qui Græcis familiarem dicant, aſſerentes hoc eſſe* μελαίνομαι καὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

θερμαίνομαι, *quod est* nigreſco *&* caleſco: *ſed apud illos aliqua huius ſignificationis in* σκω *exire contendunt*, πιλίσκω, γαμίσκω, τιτρώσκω, γηράσκω. διδάσκω *autem licet eiuſdem finis ſit, nemo tamen perfectum, & non inchoatiuum eſſe dubitabit.*

De frequentatiua.

FREQVENTATIVA *forma compendio Latinitatis obſequitur, cum vno verbo frequentationem administrationis ostendit. Hæc forma nonnunquam vno gradu, nonnunquam duobus deriuatur, vt* cano, canto, cantito: *nec tamen est in posterioribus maior quam in prioribus frequentationis expreſſio. Sicut nec in diminutiuis ſecundus gradus minus priore ſignificat,* anus, anilla, anicula. Sternuto *frequentatiuum est à principali* ſternuo. *Propertius,* Candidus Auguſtæ ſternuit omen amor. Pulto *ſunt qui accipiant pro eo quod est* pulſo, *&* ἀττικισμὸν *quendam Latinitatis existiment, vt apud illos* θάλασσα θάλαττα, πλάσσω πλάττω: *ſed* pultare *est* ſæpe pulſare, *ſicut* tractare *eſt* ſæpe trahere. Eructat *frequentatiuum eſt à principali* erugit aquæ vis. *&* graſſatur *iteratio eſt à* graditur. *Saluſtius*, Cum inferior omni via graſſaretur. *Sunt quædam huius formæ ſine ſubſtantia principalis,* cyathiſſare, tympaniſſare, crotaliſſare. *Sunt quæ magis moram quam iterationem explicant,* ---- Haſtamque receptat Oſſibus hærentem. *Hic enim recipiendi difficultas ſub ſpecie frequentationis exprimitur. Hanc formam in Græcis verbis inuenire non potui.*

De

De vſurpatiua.

HANC *quidam gerundi modi vel participalem vocant, quia verba eius pæne omnia ſimilia participiis ſunt, & ſola ſignificatione diſtantia. Nam* vado ſalutatum, *hoc eſt dicere* vado ſalutare, *aut* vt ſalutem. *item* ad ſalutandum eo, *participium eſſe iam deſinit, niſi adieceris vel* hominem, *vel* amicum. *hac enim adiectione participii vim tenebit, ſed tunc cum ex verbo eſt habente paſſiuam declinationem, vt,* ad videndum, ad ſalutandum. Ad declamandum *vero cum dico, non poſſum adiicere* illum, *quia* declamor *Latinum non eſt. Hæc forma Latinitati non ſolum præſtat ornatum, ſed illud quoque vt aliquid habere videatur quæ Græci iure deſiderent.*

De generibus verborum.

QVOD *Græci* διάθεσιν ῥημάτων *vocant, hoc Latini appellant genera verborum. Affectus enim Græco nomine* διάθεσις *nuncupatur. Græci igitur* διαθέσεις *hac diſtinctione definiunt. Quæ in* ω *exeunt actiuam vim ſignificantia, & iunguntur caſibus vel genitiuo, vel datiuo vel accuſatiuo, & accepta* μαι *ſyllaba tranſeunt in paſſiua; hæc actiua dixerunt: vt* ἄρχω σου, κελεύω σοι, τιμῶ σε. *hæc aſſumpta* μαι *paſſiua fiunt. Contra* παθητικὰ *dixerunt quæ in* μαι *deſinentia ſignificant paſſionem, & neceſſe habent iungi genitiuo cum præpoſitione* ὑπὸ, *ac poſſunt amiſſa* μαι *ſyllaba in actiuum redire,* ἄρχομαι ὑπό σου, κελεύομαι ὑπό σου, τιμῶμαι ὑπό σου. *Cur ex ſupra ſcriptis diffinitionibus vna defuerit, nec* ἐνεργητικὸν, *nec* παθητικὸν *dicitur. Sed ſi in* ω *exit,* οὐδέτερον *vel* ἀπολελυμένον *vocatur;*

tur; vt eſt ζῶ, πλουτῶ, ὑπάρχω, ἑορτάζω. *In his inuenies aliqua aperte & abſolute actum, aliqua deſignare paſſionem. Nam* τρέχω, ἀριστῶ, περιπατῶ, *de agente dicuntur:* νοσῶ *autem &* ὀφθαλμιῶ *ſine dubio paſſionem ſonant. Sed neque actiua illa dicuntur, quia & nulli de ſupradictis caſibus iungi poſſunt, nec* μαι *recipiunt. Nam nec* τρέχω σε, *nec* ἀριστῶ σε, *nec* περιπατῶ σε *dicitur: nec poteſt tranſire in* τρέχομαι ὑπό σου, ἀριστῶμαι ὑπό σου, περιπατοῦμαι ὑπό σου. *Sed nec* νοσῶ *&* ὀφθαλμιῶ *quamuis verba ſint paſſionis, dici* παθητικὰ *poſſunt, quia nec in* μαι *deſinunt, nec quiſquam ſignificatur paſſionis auctor, nec ſubiungitur illis* ὑπό σου, *quod proprium paſſiuorum eſt. nam & in actiuo & in paſſiuo debent omnimodo duæ, & adminiſtrantis & ſuſtinentis, ſubeſſe perſonæ. Hæc igitur quia vtroque nomine carent, apud illos* οὐδέτερα *vel* ἀπολελυμένα *dicuntur; ſicut apud Latinos* volo, viuo, valeo. *Sed ſicut aliqua apud Græcos in* ω *exeuntia ſignificant paſſionem, ita multa reperies in* μαι *deſinentia, & actiuam tantum habent ſignificationem: vt* κήδομαί σου, φείδομαί σου, ἐπιμέλομαί σου, ἱππάζομαί σου, μάχομαί σοι, διαλέγομαί σοι, δωροῦμαί σοι, χαρίζομαί σοι, εὔχομαί σοι, ἄγαμαί σε, περιβλέπομαί σε. *Sunt apud Græcos communia quæ ab illis* μέσα *vocantur, quæ dum in* μαι *deſinant, & actum & paſſionem vna eademque forma deſignant; vt* βιάζομαί σε, καὶ βιάζομαι ὑπό σου, ἀνδραποδίζομαί σε, καὶ ἀνδραποδίζομαι ὑπό σου. *Sola quoque paſſiua hoc nomine, id eſt* μέσα *vocantur, vt* ἠλειψάμην, ἡσάμην, ἐλουσάμην. *hæc enim licet* τῆς μέσης διαθέσεως *dicant, nihil tamen aliud ſignificant niſi* πάθος. *Nam hoc eſt* ἠλειψάμην *quod* ἠλείφθην, *hoc eſt* ἡσάμην *quod* ἥσθην. *Item* ἐγραψάμην, ἐφάμην, ἐδόμην, μέσα *appellant, cum nihil ſignificent præter actum. hoc eſt enim* ἐγραψάμην *quod* ἔγραψα, *nec vnquam dicitur ** περιεγραψάμην. *& hoc* ἐφάμην *quod* ἔφην.

ἔφην. *hoc eſt* ἐδόμην *quod* ἔδων. *Ergo & illa quæ ſuperius diximus*, φιλομαί σε, κήδομαί σε, ἱππάζομαι, μάχομαι, διαλέγομαι, περιβλέπομαι, δωροῦμαι, χαρίζομαι, ἔρχομαι, ἄγαμαι, *cum actum ſolum ſignificent*, μέσα *tamen appellantur : licet his ſimilia Latini non communia, ſed deponentia nominent. Eſt & hæc Græcorum à Latinitate diſſenſio, quod cum Latini nunquam verbum commune dicant, niſi quod ſit ſimile paſſiuo: Græci tamen quædam & actiuis ſimilia* μέσα *dixerunt, vt* πέπηγα *quod* μέσον *dicitur, & ſub actiuo ſono ſolam ſignificat paſſionem. hoc eſt enim* πέπηγα *quod* πέπηγμαι. πέπληγα *vero*, ἀφ' οὗ τὸ πεπληγὼς ἀργεντὴν· καὶ κέκοπα, ἀφ' οὗ τὸ ἀμφοτέρω κεκοπὼς, *tam de actu quam de paſſione dicuntur. Lectum eſt enim & πεπληγώς εἰ, & πεπληγὼς ὑπό σου, πεπληγὼς ἀργεντὴν, καὶ ῥάβδοι πεπληγυῖαι. *Similiter apud Latinos quædam modo neutra, modo fiunt deponentia, vt* labo labor, fabricor fabrico, ructo & ructor. *quod etiam Græci non ignorant*, βουλεύομαι βουλεύω, πολιτεύομαι πολιτεύω.

De defectiuis verbis.

TAM *apud Græcos quam apud Latinos deficiunt verba in declinatione. Tribus enim modis dicunt verborum euenire defectum, aut intellectu exigente, aut litteris non conuenientibus, aut vſu deſiſtente. In primis duobus neceſſitati, in tertio vero reuerentiæ obſequimur vetuſtatis. Intellectu deficiunt illa quæ dicuntur* πεποιημένα *, id eſt quæ ad ſimilitudinem ſoni alicuius expreſſa ſunt, vt* λίγξε βιὸς, σίζε ὀφθαλμὸς, *& ſimilia. In his enim verbis nec vlla perſona, nec modus declinationis quæritur. Litterarum inconuenientia deficiunt, quotiens verbum habet ante* ω, μ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

vel μι. *hæc enim ſecundum regulam ſuam proferri vel in* παρακειμένῳ, *ſeu* ὑπερσυντελικῷ, *vel in* ἀορίστῳ, *ſeu* μέλλοντι *non poſſunt, vt* νέμω *cum regulariter fieri debuiſſet* νενέμκα, ἐνενέμκειν, *quia non potuerunt hæ litteræ conuenire, interceſſit* η, νενέμηκα, ἐνενεμήκειν. *item* ἐνέμφθην *vel* νεμφθήσομαι *eandem ſumpſere litteram propter euphoniam,* ἐνεμήθην, νεμηθήσομαι. *Item in tertia perſona ſingulari quæ* τ *habet in vltima ſyllaba, accepta* ν *facit pluralem,* λέγεται λέγονται, μάχεται μάχονται. *Verum* κέκαρται *in plurali declinatione* ν *non potuit admittere, ideoque defecit. ſic* ἔσταλται, *ſic* κέκοπται, *& alia mille, & remedium de participio mutuata ſunt. Alia ſunt apud illos quæ conſuetudo deſtituit, vt omnia verba quæ deſinunt in* νω, λανθάνω, ἁνδάνω, μανθάνω, *quæ non niſi vſque ad præteritum imperfectum declinantur. Similiter & quæ in* σκω, γηράσκω, τελίσκω, γαμίσκω, τιτρώσκω. *Nam quod legimus* διδάξω, *à themate eſt non* διδάσκω, *ſed* διδάχω, *cuius indicium eſt* διδαχή. *Item patiuntur quæ in* νω *exeunt diſſyllabis maiora,* ὀμνύω ὄμνυμι, πηγνύω πήγνυμι, ῥηγνύω ῥήγνυμι. *Similiter imperfectum præteritum non excedunt & quæ in* ειω *exeunt, vt* ὀκνείω, γαμησείω, βρωσείω. *necnon & quæ ex monoſyllabo per* ἰῶτα *geminantur, vt* τρῶ τιτρῶ, βῶ βιβῶ, χρῶ κιχρῶ. *Hæc omnia vſque ad imperfectum tempus poſſunt extendi, non plus. Apud Latinos deficiunt* inquam & ſum. *nam ſequentes perſonæ analogiam primæ perſonæ non ſeruant. alterum enim facit* inquam, inquis, inquit, *alterum* ſum, es, eſt. *& illud quidem in reliquis omnibus defecit temporibus*, ſum *vero in aliud tranſit, vt tempora compleat,* eram, fui, ero. *Sunt quæ in prima ſolum perſona deficiunt,* ouas, ouat; ouo *enim lectum non eſt. Similiter* daris datur. Soleo *neſcit futurum.* Verro *perfectum ignorat.* Genui *ex quo themate venit, nullus ſcit, licet Varro dixerit* genunt.

…unt. *Nec mirum. Nam & apud Græcos tam præte-rita inuenies quam futura quæ præſenti careant,* ἐνήνεγκα, ἔδραμον, οἴσω.

Explicit defloratio de libro AMBROSII MACROBII THEODOSII, quam IOHANNES carpſerat ad diſcendas Græcorum verborum regulas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Τὸ ῥῆμα ἐνεργητικὸν τῆς ὁριστικῆς ἐγκλίσεως κατὰ τὴν πρώτην συζυγίαν τῶν περισπωμένων.

ἐνεστῶτος.

ποιῶ, ποιεῖς, ποιεῖ·
ποιοῦμεν, ποιεῖτε, ποιοῦσι.

παρατατικοῦ.

ἐποίουν, ἐποίεις, ἐποίει·
ἐποιοῦμεν, ἐποιεῖτε, ἐποίουν.

παρακειμένου.

πεποίηκα, πεποίηκας, πεποίηκε·
πεποιήκαμεν, πεποιήκατε, πεποιήκασι.

ὑπερσυντελικοῦ.

ἐπεποιήκειν, ἐπεποιήκεις, ἐπεποιήκει·
ἐπεποιήκειμεν, ἐπεποιήκειτε, ἐπεποιήκεισαν.

μέλλοντος.

ποιήσω, ποιήσεις, ποιήσει·
ποιήσομεν, ποιήσετε, ποιήσουσι.

Imperatiuus ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ.

ποίει, ποιείτω,
ποιεῖτε, ποιείτωσαν.

παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ.

πεποίηκε, πεποιηκέτω·
πεποιήκετε, πεποιηκέτωσαν.

ἀορίστου καὶ μέλλοντος.

ποίησον, ποιησάτω·
ποιήσατε, ποιησάτωσαν.

Con-

Coniunctiuus, ὑποτακτικὸς, ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ.

ὰν ποιῶ, ἐὰν ποιῇς, ἐὰν ποιῇ·
ὰν ποιῶμεν, ἐὰν ποιῆτε, ἐὰν ποιῶσιν.

Παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ.

ὰν πεποιήκω, ἐὰν πεποιήκῃς, ἐὰν πεποιήκῃ·
ὰν πεποιήκωμεν, ἐὰν πεποιήκητε, ἐὰν πεποιήκωσιν.

μέλλοντος.

ὰν ποιήσω, ἐὰν ποιήσῃς, ἐὰν ποιήσῃ·
ὰν ποιήσωμεν, ἐὰν ποιήσητε, ἐὰν ποιήσωσιν.

Optatiuus ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ.

ποιοῖμι, ποιοῖς, ποιοῖ·
οιοῖμεν, ποιοῖτε, ποιοῖεν.

παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ.

πεποιήκοιμι, πεποιήκοις. πεποιήκοι·
εποιήκοιμεν, πεποιήκοιτε, πεποιήκοιεν.

ἀορίστου.

ποιήσαιμι, ποιήσαις, ποιήσαι·
οιήσαιμεν, ποιήσαιτε, ποιήσαιεν.

μέλλοντος.

ποιήσοιμι, ποιήσοις, ποιήσοι·
οιήσοιμεν, ποιήσοιτε, ποιήσοιεν.

Infinit. ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ.

ποιεῖν.

παρακειμένου & ὑπερσυντελικοῦ.

πεποιηκέναι.

ἀορίστου.

ποιῆσαι.

μέλλοντος.

ποιήσειν.

Quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Exceptoris Monitio.

QVONIAM *Macrobius Theodoſius librum de differentiis deque ſocietatibus verborum vtriuſq; linguæ, Græcæ ſcilicet atque Latinæ, compoſuit, in quo varie confuſeque verborum regulas miſcuerit; viſum mihi eſt primo eundem eiuſdem eodem quo ipſe vſus eſt ordine breuiter deflorare, aliquando permutatis, ſæpius eiſdem quibus & ille vtendo ſermonibus: deinde ſingularum coniugationum regulas inquantum ex rationibus prædicti auctoris colligi potuerunt, exponere. In quibus ſi quis multa nos prætermiſiſſe perſpexerit, ſciat illud non noſtra deſidia eſſe factum, ſed quia de his quæ intacta videntur, aut ambiguam, aut nullam potuimus inuenire rationis auctoritatem. Quædam tamen inſeruimus, quæ nobis ex proportione aliorum veriſimilia fieri viſa ſunt. Cum igitur Græci coniugationum ſuarum numerum denario contineant, verborum tamen omnium bina diuiſio eſt: aut enim in* περισπώμενα*, id eſt in ea quæ vltimam circumflectunt, aut in* βαρύτονα*, hoc eſt pænultimam grauem habentia, diuiduntur. Addunt quidam tertiam ſpeciem, quam ** ὀξύτονον *vocant, id eſt acualem. habet enim, vt dicunt, acutum in vltima. Macrobius vero duas tantum ſpecies oſtendit. Vnam in his quibus, vt diximus, vltimam ſemper circumflexus tenet accentus, atque ideo* περισπωμένη *meruit appellari, quæ dum immutabiliter in pænultima grauem teneat, nullũ tamen in fine certum poteſt habere ſonum. Denique barytona dicitur, id eſt tono extranea in vltima, non quia non habeat, ſed quod certum ſtabilemque habere non poſſit. Aliquando namque grauatur, aliquando vero acuitur, nunquam tamen circumflectitur. Hoc etiam videtur non eſſe tranſeundum, quod cum quorundam auctoritas ſola periſpomena ipſiusq; tertiæ ſpeciei quam illi addunt verba* ω *naturaliter producto terminari contendat: barytona vero ſemper* ο *naturaliter correpto: omnia*

mnia Græcorum verba vna eademque littera producta
ſlicet ω Theodoſius finiri pronuntiet. Inde fit vt illo-
um finem accentus diſcernat, non tempus. Videtur
roque idem ſimili ratione velle, non tamen affirmare,
mnia Latinorum verba rationabilius ſecundum Græ-
um formam o producto concludi quam correpto, cum
xta pene omnes dichronum ſit. Prima igitur ſpecies
tribus coniugationibus concludetur, in quibus cir-
umflexus vltimam tanquam perpetuam poſſidet ſe-
em. Secunda vero ſex vel ſeptem videtur comprehen-
ere ſyzygias, quarum pænultimas graui accentu non
ubitant naturaliter eſſe poſſeſſas. Quorum omnium
gulas modo generales modo ſpeciales, non tamen plene
cendas eſſe promiſimus. in qua tamen promiſſione le-
orem præmonemus ne plus quærat, quia nec plus inue-
et quam quæ pertinent ad declinationem conforma-
onemque verborum, in quibus pene tota huius libelli
ilitas, ſi aliquantula quidem eſt, verſatur. Hinc iam
actare incipientes, primo de periſpomenis dicemus.
uorum prima ω productum primæ perſonæ in εις diph-
ongum conuertens, ſecundam efficit perſonam, vt φιλῶ
λεῖς, ipſa autem ſecunda σίγμα ſublato tertiam gi-
uit, φιλεῖ. Notandumque quod omnes perſonæ ſingu-
res in hac coniugatione, ſicut & in aliis duabus eiuſ-
m ſpeciei, & æqualem ſyllabarum numerum teneant,
circumflexum ſemper in vltima cuſtodiant. Prima
iam pluralis à ſingulari prima egreditur, conuerſa ſci-
cet ω in ȣ diphthongum & adiecta ſyllaba μεν, φιλῶ φι-
ȣμεν: ſecunda pluralis à tertia ſingulari addita τε, φιλεῖ
λεῖτε: tertia vero pluralis à prima eiuſdem numeri
aſcitur, mutata με in σι, φιλȣμεν φιλȣσιν. Sic igitur ver-
um actiuum præſentis temporis indicatiui modi primæ
oniugationis circumflexibilium flectitur, φιλῶ, φιλεῖς,
ιλεῖ: pluraliter φιλȣμεν, φιλεῖτε, φιλȣσιν. Paſſiui quoq;
generis

generis prima perſona ſingularis ab actiua prima ſingulari fit conuerſo ω in ου & adſumpta μαι, φιλῶ φιλοῦμαι. ſecunda ſemper minor vna ſyllaba quam prima inuenitur, & in ητα deſinit, φιλοῦμαι φιλῆ. tertia vero à prima eiuſdem generis mutato μ in τ, & diphthongo ου in ει diphthongum conuerſa, φιλοῦμαι φιλεῖται, ſemperque prima & tertia æquaſyllabæ fiunt. Prima perſona pluralis à prima plurali actiua abiecta ν, & addita θα, vbique fit, φιλοῦμεν φιλούμεθα. ſecunda pluralis actiua mouet ταῦ vltimæ ſuæ in σίγμα & θῆτα, fitque paſſiua, φιλεῖτε φιλεῖσθε. tertia pluralis à tertia ſingulari paſſiua oritur addito ν ad τ, & pænultima primæ perſonæ ſingularis ſeruata, φιλεῖται, φιλοῦνται. Igitur paſſiui verbi declinatio ſic eſt, φιλοῦμαι, φιλῆ, φιλεῖται· pluraliter φιλούμεθα, φιλεῖσθε, φιλοῦνται.

IOHAN.

IOHAN. ISACI PONTANI
COLLECTANEA
AD
AVRELII
MACROBII
COMMENTARIVM
IN
SOMNIVM SCIPIONIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

IOHAN. ISAACI PONTANVS
LECTORI.

HAbes *Macrobium, Lector, & habes, vt dixi, non vt antea truncatum & lacerum, ſed ſua & veteri forma. Meruerat certe hanc operam Macrobius, quo neſcio an hodie cumulatior in Latio alius omnigenæ ſcientiæ ſpico. Quis illo ad Pythagoræ Platoniſque diuina myſteria vel ductor melior aut doctor? Quis in orbium cæleſtium ratione & poſitu, quis in eorum ex Samii placito concentione prodenda ſublimior? Antiquitatis vero in eo ille cultus, ea Sacrorum Rituumque enodatio; illa in Veterum obtectioribus aperiendis locis accuratio, ea denique in ipſis Naturæ laſciuientis miraculis, aliiſque humani ingenii delitioſis inuentis eminentia, vt laudis iam diu delatæ vitium ſit talia velle laudare. Meritiſſimo idcirco hæc iſta præſtitimus, & debuimus fortaſſis (de Notis his loquor) vberius. Sed primi hanc viam inſistimus, nec omnia, quæ rariora præſertim ac recondita intuitu amant vno pernoſci, nec ab vno.* Alius alio inuenire poteſt plura, nemo omnia. *Nos pro tempore quod potuimus, id fecimus; nec obuia illa aut prompta quæſitoribus anxie indagauimus, ſed valetudini Aurelii magis quam ſplendori ſtuduimus. Tu, Lector, ſingula arbitraberis, & peto ſicubi lapſus ſum (quis non in hoc ſcribendi genere?) humaniter feras aut corrigas. Nam, vt ait Romanus Philoſophus,* Nullum ſine venia placuit ingenium.

IOH. ISACI PONTANI

COLLECTANEA

AD

AVR. MACROBII

COMMENTARII

IN

SOMNIVM SCIPIONIS

Librum Primum.

CAP. I.

PAG. I. AVRELII MACROBII] Plura huius libri in Somnium Scipionis habentur apud plures MSS. exemplaria. Præter cæteros vſus eſt membranis aliquot ſelectis Franciſcus Modius. Quarum tamen lectiones præcipuas repræſentauit editio noſtra prior: Et nunc quoque iſti adiecimus, quæ ſupererant, præter perpaucas hiſce Notis inſperſas, vtpote dubias, & tales fere, de quibus ſuum cuique iudicium erit. Contuliſſe etiam ſe MSS. duo tria V. Cl. Caſp. Barthus in Aduerſariis ſuis lib. 37. cap. 17. & lib. 39. 12. commemorat; quorum vnius hic erat titulus: *Macrobii Theodoſii, viri conſularis & illuſtris, Commentariorum tertiæ diei Saturnaliorum Liber primus incipit*: quaſi Saturnaliorum pars 11 Libri duo in Somnium fuerint. De quibus ipſum Barthum differentem vide locis iam dictis. Alterius codicis ab eodem inſpecti hæc verba primâ fronte reperiebantur: *Macrobii Ambroſii Oriniocenſis in Somnium Scipionis Commentarium incipit*: Quarum tertia voce aut patriam aut potiùs Onirocriticam reſpicere exſcriptorem idem Barthus exiſtimat. Tertio exemplari inſcriptio ſeu titulus talis erat: *Macrobii Ambroſii Theodoſii, viri clari & illuſtris, ex Cicerone in Somnium Scipionis incipiunt.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

à quodam vitæ reddito] MS. *a quodam Eri vitæ reddito.* Eſt hic *Er Platonicus:* quem eodem hoc capite *Platonicum Erem* vocat. Et ibidem ſtatim: *qui ſit exutarum corporibus ſtatus animarum*; idem MS. *à corporibus.*

PAG. 2. *hunc porrò iuſtitiæ affectum pectoribus inoculandum*] Minus accurate in aliis libris, *inculcandum. Inoculare*, ἐνοφθαλμίζειν, eſt metaphora, vt admonet Camerarius, ab inſitionibus tracta. Siue etiam alluſum, quod non abſone exiſtimes, ad dictum Poëtæ apud Athenæum veteris, qui iuſtitiæ dixit χρύσεον ὄμμα.

CAP. II.

PAG. 5. *quibus vel multum ſe Arbiter exercuit*] Ita Camerarii & alia illa vetuſtior editio. Tamen quod ſuggerit Stephanus, *Quibus vel multum eſſe Arbitrum*, ſi ex libris eſt; non diſplicebit quod aliis iam diu obſeruatum, *In quibus vel multum* &c.

è ſacrario ſuo in nutricum cunas ſapientiæ tractatus eliminat] Seruat ad oram, liber Lugdunenſis, *directo.* Quæ fortaſſis ſuggeſtio non temeraria; & vel ſi ficaretur modo Ms. aura, credam fuiſſe: *Sapientia dierecto eliminat.* Videndus de voce ea Feſtus & Plautus.

PAG. 6. *ei ſimilimum de viſibilibus ſolem repperit*] Nec vane apud Plutarchum Zoroaſtes *Lucem* appellauit. Et ipſe inter homines homo olim Deus, quid niſi ſe *Lucem* eſſe profeſſus eſt? Vnde nec alienum fortaſſis vulgatum illud Pythagoræ; *De Deo non eſſe ſine lumine loquendum.* Nam vt ait Romanus Philoſophus, *furioſa res eſt in tenebris impetus.*

PAG. 7. *Parmenides quoque & Heraclitus de Diis fabulati ſunt*] Barthi membranæ: *Parmenides quoque & Heraclitus defabulati ſunt.* Et ſtatim: *nec ſecus Timæus; qui progenies Deorum, ſicuti traditum fuerat, exſecutus eſt.* Vulgo & perperam ibi, *eorum*, pro *Deorum.*

CAP. III.

PAG. 8. *oraculum nuncupatur*] Oraculum ſomnium intellexit antiquitas, quod in fanis ſiue templis ſingulari cura captabant. Cic. 1. de Diuinatione: *Qui præerant Lacedæmoniis Ephori non contenti vigilantibus curis, in Paſiphaës fano, (quod eſt in agro propter vrbem) ſomniandi cauſa incubabant, quia vera quietis oracula ducebant.* Apulei ſimile ſomnium in templo Iſidis, exſtat Mileſii ſermonis vndecimo. Suetonii quoque locus Veſpaſiano c. 7. notabilis, *E plebe*, inquit, *quidam*

quidam luminibus orbatus, item alius debili crure, ſedentem pro tribunali Veſpaſianum pariter adeunt, orantes opem Valetudinis demonſtratam à Serapide per quietem. Certam eam fuiſſe demonſtrationem addit idem Suetonius: *Cum vix fides eſſet rem vllo modo ſucceſſuram, ideoque ne experiri quidem auderet,* (Veſpaſianus) *Extremo hortantibus amicis, palam pro concione vtrumque tentauit; nec euentus defuit.*

talem ſe ingerit dormienti. animi; vt ſi amator &c.] Sequitur Barthus ductum ſui codicis, legitque *dormientis animo.* Mihi, quod editur, præualet.

animi; ſi amator delitiis ſuis] Ἐνύπνιον par deſcripſit eleganter Petronius: vbi & id ab oraculo ſiue χρηματισμοῦ diſcriminat:

Somnia quæ mentes ludunt, volitantibus vmbris,
Non delubra Deum, nec ab æthere numina mittunt,
Sed ſibi quiſque facit. Nam quum proſtrata ſopore
Vrget membra quies, & mens ſine pondere ludit;
Quicquid luce fuit, tenebris agit, oppida bello
Qui quatit, & flamis miſerandas ſæuit in vrbes:
Tela videt, verſaſque acies, & funera regum,
Atque exundantes perfuſo ſanguine campos &c.

vel inſidiis vel poteſtate] Mauult idem Barthus *vel inſidiis próve poteſtate;* cum in membranis ſit *pro poteſtate.*

corporis; ſi temeto ingurgitatus] Apuleius lib. I. *Næ merito, inquam, medici fidi cibo & crapula diſtentos ſæua & grauia ſomniare autumant. Mihi denique, quod poculis veſperi minus temperaui, nox acerba diras, & truces imagines obtulit.* Plutarchus quoque Sympoſiacῶn lib. 8. quæſtione decima, *cibos*, ait, *certos eſſe qui difficiles ſomnos faciant & animam perturbent; teſtatumque id fieri fabarum exemplo & polypodis capite, quibus abſtinere iubentur qui diuinare per ſomnum cuperent.* Hinc Cicero (quod à re alienum non erit addidiſſe) cenſuit Pythagoreis interdictum, ne faba veſcerentur, quod is cibus tranquillitatem mentis quærentibus conſtaret eſſe contrarius. Sed Ariſtoxenus muſicus, (vti annotat ſtudioſe Noctium Scriptor) vir literarum veterum diligentiſſimus, Ariſtotelis auditor, in libro quem de Pythagora reliquit, nullo ſæpius legumento Pythagoram dicit vſum quam fabis: quoniam is cibus & ſubduceret ſenſim aluum & leuigaret. Verba ipſa Ariſtoxeni adſcripſit, quem dixi, Auctor, & obiter de κυάμῳ non eſitato cauſam erroris adnectit ex male intellecto Empedoclis verſu. Locus eſt lib. 4. c. 11. Et Clemens Alexandrinus 3 ſtrom. ait prohi-

bitam à Pythagoricis fabam quia ſterilitatem mulieribus inducit & viris. Theophraſtus quoque de cauſis Plantarum refert, fabarum ſemina ſata prope radices arborum ipſas arbores ſteriles efficere. Et denique Plutarchus: *Fabis abſtine*, id eſt, *reipublicæ adminiſtrationem vita. Nam olim Magiſtratus per ſuffragia fabis lata creabantur.* Porro in Apulei, quæ poſui, verbis, *medici fidi*, non fidam ſatis ſcripturam animaduerterunt viri eruditi. Cenſuit Cl. Lipſius reſcribendum, *medicifici*, vel *medicifices* pro ipſis *medicis*, quique artem eam faciant, vt *ſignifices* & talia. Alii *medici viri* vrgent. Ego hic nihil definiam: videndum tamen moneo, ne Auſoniana voce fuerit; *medicini cibo & crapula diſtentos ſæua & grauia ſomniare autumant.* Nam ita pro *medicis* dixiſſe alicubi Burdigalenſem illum in Epiſtolis obſeruaui. Hoc, inquam, videndum; quamuis ipſe, vt rem dicam, malim: *Medici filii.* Macrob. lib. 1. c. 17. *Eadem opinio ſoſpitalis & Medici Dei in noſtris quoque ſacris fouetur. namque virgines Veſtales ita indigetant:* APOLLO. MEDICE. APOLLO. PAEAN.

Apulei ſcriptura ſollicitata.

grauantibus exonerari.] In Ms. Barthus innuit eſſe *grauantia*; quod eo modo accipiendum ſit, quemadmodum *abundantia*, quod vno verſu præcedit.

vnà cum ſomno aduolant & pariter euaneſcunt.] Probat magis Modius, quod in membranis ſuis reperiri ait: *auolant & pariter euaneſcunt.*

PAG. 9. *in quadam (vt aiunt) prima ſomni nebula adhuc vigilare ſe exiſtimans, qui dormire vix cœpit)* Non abſimilem dixit ſomnum ſuum Seneca ad Lucilium Epiſtol. 83.

Conſuetudinem meam noſti, breuiſſimo ſomno vtor & quaſi interiungo; ſatis mihi eſt vigilare deſiiſſe.

Senecæ vetus lectio retracta atq. expoſita.

Sed clarior res erit, ſi cum ſcriptis pleriſque reformes: *& quaſi interuigilo*, id enim eſt, quod explicat ipſe, & quaſi dicat, ſufficit mihi nec indormiſſe omnino, nec plane vigilaſſe. Senſit hoc liquido Seneca, illud ſcripſit; ſed ita vt vocem *interuigilo* interpretemur non veluti verbum, verum vt *ſomni* adiectionem. *Somno* itaque *breuiſſimo & quaſi interuigilo* erit leui & veluti inſomni. Tale de canum natura expreſſit poëta vetus; *Hæc leui ſomna canum fido cum murmure corda.* Dictio denique quam eruimus poſſit aliquid, qua flexione, adferre dubitationis, ſed non debet. Plautus, *Tuam fidem Venus noctiuigila.* Et Apuleius lib. 9. Met. *Lucubrabant peruigilam farinam.* Amo autem virum doctum qui licet mentem hanc Philoſophi non tetigerit, maluit

tamen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tamen de ſcriptura ſatagere quam temere reiicere.

In hoc genere eſt ἐφιάλτης] Maro in Culice:

Deuictum mœſtus procul aſpiciens Ephialten.

apertè euenturum quid, aut non euenturum] Vtrobique membranæ quas inſpexit Barthus, *venturum.* & ſtatim *nunciat*, non *denunciat.*

& matutinus ei precator occurrit] Locus eſt Senecæ Philoſophi cap. 16. lib. 6. de Beneficiis:

Itaque medico qui nihil amplius quam manum tangit, & me inter eos, quos perambulat, ponit, ſine vllo affectu facienda vitandave præcipiens, nihil amplius debeo; quia me non tanquam amicum vidit, ſed tanquam imperatorem.

Qui quam miſerum in modum huius ſuperioriſq; ætatis doctiſſimos exercuerit, abunde ſciet quiſquis conſuluerit Alciat. lib. 7. cap. 13. parerg. Duarenum lib. 1. cap. 54. Diſput. Anniuerſ. Connanum, Hotomannum, Pincianum: &, omnes ne enumerem, vnus Gruterus ad Senecam eſto inſtar omnium. Eo autem ſententiæ fere ſingulorum redeunt vt ægrotos imperantes ſiue imperatores antiquitus cenſeant appellatos. Quod quam abſonum hoc certe Senecæ loco ſit, vberius aliquando, ſi volentibus Muſis erit, demonſtrabimus; nunc ſufficiat monuiſſe omnino Macrobiana illa voce faciendum: *quia me non tamquam amicum vidit, ſed tanquam precatorem.* Vitii cauſa fuit quod finalis litera in voce *tanquam* geminauerit in ſequenti. Deinde *amicum* & *precatorem* quam eleganter comparauerit Philoſophus, quis, niſi cui animus pro ſale ſit, non videat? Iterum in Senecam coniectura.

& fidæ cuſtodiæ celanda committens.] Libri nonnulli *celandam*, vt ad *pecuniam* ſiue *tutelam referatur*, quod præcedit.

Somnium proprie vocatur, quod tegit figuris] Idque ὄνειρος eſt. Artemidorus ſignanter: *Siquidem* ὄνειρος *Græcis ab* ὂν *id eſt verum, &* εἴρω *quod eſt loquor conſtruitur.*

Huius quinque ſunt ſpecies] Sumptum ab eodem, quem dixi, Artemidoro. Qui & aptiſſime adnectit eiuſmodi tunc ſomnia dici proprie ἀλληγορικοὺς ὀνείρους. Vide cap. 1. lib. 1. Doctos itaque viros qui hanc ſugillant Macrobii partitionem, ſugillare prius oportuit in hac palæſtra principis Artemidori.

ſeu alia ſidera vel cælum omneſque terras aliquid ſentiat innouatum] Ita accipio iſtud Aſtrampſychi in Onirocritico, πόλον βλέπειν θέοντα, μοστικὸν τόδε. Nam quod alias Aſtrampſychi locus conſtitutus.

 legitur,

legitur, πῶλον, quomodo nouum aut notabile? Hippocrates quoque aſpexit in rebus ægri, Libro de Inſomniis: Γῆ κινουμένη θεωμένη, ἢ οἰκίη, ὑγιαίνοντι μὲν ἀνδρὶ, ἀσθένειαν σημαίνει· νοσέοντι δὲ, ὑγείην καὶ μετακίνησιν τοῦ ὑπάρχοντος: *Terra aut domus moueri viſa, ſano quidem viro debilitatem ſignificat; ægrotanti vero ſanitatem, & ex præſenti ſtatu tranſmotionem.*

PAG. 10. *Ad ipſius quoque ſomnii ſpecies omnes refertur*] Legunt membranæ Modianæ: *Ad ipſum quoque ſomnii ſpecies omnes referuntur.* Et ſtatim, pro, *ad ſupera ipſe*, membranæ Barthi: *ad ſuperna per ſe ipſe.*

PAG. 11. *De ſtatu, inquit, publico credendum regio ſomnio*] Neſtoris verba ſunt Iliad. B.

Ὦ φίλοι, Ἀργείων ἡγήτορες ἠδὲ μέδοντες,
Εἰ μέν τις τὸν ὄνειρον Ἀχαιῶν ἄλλος ἔνισπε,
Ψεῦδός κεν φαῖμεν, καὶ νοσφιζοίμεθα μᾶλλον.
Νῦν δ' ἴδεν ὃς μέγ' ἄριστος ἐνὶ στρατῷ εὔχεται εἶναι.

Nos ita obiter reddebamus:

O chari, Argiuumque duces late induperantes,
Si quis ab hoc alius Danaum ſua ſomnia narret,
Vana aiam & veris confutabo argumentis.
Nunc vidit, populo qui præſidet, ille Agamemnon.

Homeri verſus expoſiti. Vbi ὄνειρον ἔνισπε formulariter intellexi quomodo Amphitruone Plautus, *Recte dicit, vt conniuet; ſomnium narrat tibi.* Et Martialis, *Semper mane mihi de me mera ſomnia narras.*

naturâ denſatum eſt] Codex Barthi, *natura denſetum eſt*, [vt & editio Pariſienſis, anni 1585.] Gloſſa eiusdem codicis marginalis: *Inter denſetum & denſatum eſt differentia. Eſt enim denſetum, quod in ſua naturâ habet ſpiſsitudinem; denſatum vero quod ab alio agente.*

CAP. IV.

PAG. 12. *ipſumque propoſitum*] Abeſt hoc totum à codice Barthi.

non ſtatuas plumbo inhærentes, nec triumphos areſcentibus laureis] Hinc adumbrata Tiberii Cæſaris verba apud Tacitum Annal. 4. *Satis ſuperque memoriæ meæ tribuent (poſteri) vt maioribus meis dignum, rerum veſtrarum prouidum, conſtantem in periculis, offenſionum pro vtilitate publica non pauidum, credant. Hæc mihi in animis veſtris templa, hæ pulcherrimæ effigies & manſuræ. Nam quæ ſaxo ſtruuntur, ſi iudicium poſterorum in odium vertit, pro ſepulchris ſpernuntur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. V.

PAG. 15. *prima incorporea natura, poſt corporea*] Ita & Camerarius. Præfero tamen quod in vetuſtis eſt, *poſt corpora*. Infra, *primam poſt corpora diximus incorpoream naturam.*

quas ſuo nomine grammas Græcia nominauit] Gloſſæ, *Liſta* γαμμή. Niſi *Linea* ibi potius quam *Liſta* legendum.

CAP. VI.

PAG. 20. *quod ſolus ex omnibus numeris, qui infra decem ſunt*] Modius *ſolus* extrudit: item *intra* legit, pro *infra*.

PAG. 21. *Illa vero quinario numero proprietas excepta potentiæ*] Quinarii ſeu imparis numeri magna ratio & reuerentia fuit apud Veteres. Notum verbum Græcum; ἢ πέντε πῖν', ἢ τρεῖς πῖν', ἢ μὴ τέτταρα. Qui locus in Plauti Sticho eſt, & male interpretes, quot vidi, ad vini temperationem referunt. Liquet ex præmiſſis,

Quot cyathos hos bibimus? ST. tot quot digiti ſunt in manu. Plautus explicatus.

De cyathorum itaque numero capiendus. Plinius hanc ad rem proprie: *Numerum quoque quaternarium prodidit Demetrius condito volumine; & quare quaterni cyathi ſextariive non eſſent bibendi.* Exſtat lib.28.cap.6.& mirum quomodo Plautinos id enarratores fugerit, cum & Eraſmo iam olim annotatum in Chiliadibus.

PAG. 24. *vnde Homericus cenſor cum Græcis imprecaretur, Vos, inquit, in aquam & terram*] Menelaum intelligit Iliad. η dicentem: ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

coniunctionem vtriſque præſtante.] Modii membranæ *vtriuſque*.

PAG. 26. *deinde nouem*] Numerorum itaque digramma refingendum. Loco VIII. ponendum IX.

PAG. 29. *vt die ſeptimo folliculum genuinum circumdet humori ex membranâ*] Ita ad oram Camerarius; quod ſequutus Stephanus. In textu tamen & vetuſtioribus quoque libris *genitiuum* remanet. Cato de Liberis educandis, *Nutrix hæc omnia faciat in verbenis ac tubis ſine hoſtia, vt Deli ad Apollinis Genitiui aram.* Porro de *folliculo* Arnobius: *Nihil enim eſt nobis promiſſum ad hanc vitam, nec in carunculæ huius folliculo conſtitutis, opis aliquid ſponſum eſt.* Modii Ms. *folliculo genuino circumdetur ex membranâ.*

ſeptimo die ſaltum ſeptimum eiiciendo cum tali folliculo] Hæc antiqua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

antiqua & ſcripta lectio. Alias diſerte legitur, *ſeptimo die ſaltu eiectum cum.* Illud cogitandum ſi fuerit: *ſeptimo die conceptum eiiciendo.* Vide Hippocratem libro περὶ φύσιος παιδίου.

PAG. 30. *Ipſa ætatis neceſſitate pubeſcit*] Legendum hic cenſuit Ioſeph. Scaliger: *ipſa ætatis neceſſitas pubeſcit. Ætatis neceſſitas*, ipſum ſignum pubertatis ſit, vt pluribus explicuit illuſtris idem herôs in Elencho Orationis chronologicæ pag. 69.

PAG. 31. *quorum vnum diſſiptum vocatur*] Faciendum cum Fruterio, *imum diſſiptum. Diſſiptum, diſſeptum* eſt, vt *conſiptum* Feſto. Celſo, *ſeptum* memini dictum. Græcis, διάφραγμα eſt.

CAP. VIII.

PAG. 37. *humaniſque actibus, tanquam diuinis arbitris prouidere*] Editiones pleræque, *diuis arbitris.* Quod placet, & malim porro, *præſidere.* Arnobius lib. 3. *Niſi forte hoc dicitis Deos artifices non eſſe, ſed eos his artibus præſidere.* & iterum, *Cornificius halare conuincitur, qui nouitati præſidentibus diuis alienæ potentiæ vim donat.*

quas purgatorias vocant] Præclare & appoſite Pythagoræ interpres Hierocles, Φιλοσοφία ἐστὶ ζωῆς ἀνθρωπίνης κάθαρσις, καὶ τελειότης. κάθαρσις μὲν ἀπὸ τῆς ὑλικῆς ἀλογίας καὶ τοῦ θνητώδους σώματος. τελειότης δὲ, τῆς οἰκείας εὐζωΐας ἀνάληψις, πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν ἐπανάγουσα. *Philoſophia eſt vitæ humanæ purgatio & perfectio. Purgatio quidem cum fece rationi contraria mortalique corpore liberat. Perfectio, cum vitæ ſuæ præſtantia ad diuinam ſimilitudinem deducit.*

& quadam humanorum fuga ſolis ſe inſerere diuinis] Platonis hæc omnia Pythagoræque moneta percuſſa. Arnobius, *Quid Plato veſter in Theæteto, nonne animo fugere ſuadet è terris, & circa illum ſemper (quantum fieri poteſt) cogitatione ac mente verſari?*

CAP. X.

PAG. 43. *vulturem iecur immortale tundentem*] Plane eiuſdem notæ Petronii Epigrammatium:

Qui vultur iecur vltimum pererrat,
Et pectus trahit intimaſque fibras,
Non eſt quem timidi vocant poëtæ,
Sed cordis mala liuor atque luxus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Ibi non diſplicet filii Douzæ diuinatio, *Tityi vocant poëtæ*; licet vulgatum ſua quoque ratione probum. At vltimo verſu, quod nondum, quod ſciam, aduerſum, & tamen rei quodammodo cardo eſt, admoneo ego ſcriboque, *liuor atque luctus*. Eodem hoc capite Macrobius; *Cocytum quicquid homines in luctum lachrimaſque compellit*. Sed hoc quoque poſtmodum ex Euſtathio aſſertum comperi in nuperis ad Arbitrum Spicilegiis filio eidem Douzæ. Quod rei & fidei meæ cauſa dictum volui; & illud inſuper Epitaphium breue melos additum, iudicii & amoris erga eum noſtri ſi non æternum certe pium monumen. In Petronio correctio.

IANI DOVSÆ FILII
EPITAPHIVM.

Hanc quiſquis teris orbitam, viator,
Noli nobile præterire marmor,
Phœbi delicium, Mineruæ amores,
Phœbi lux Latio, Minerua Athenis,
*Ars & gratia, * Cælitumque norma,*
Patris gloria, floſculusque vatum,
Plautini decus & dolor choragI,
Atque illæ Veneres Triumuirorum,
Hoc, quo Douza iacet, manent ſepulchro.

*Referendum ad *Rerum Caleſtium* librũ.

admiſſi ſceleris admonitione laniantis] Efficacius foret, *lancinantis*.

PAG. 44. *infauſtam ambiunt tyrannidem nunquam ſine timore victuri*] Talem inquietudinem expreſſit in Caligula Suetonius, cap. 50. *Magna parte noctis vigiliæ, cubandique tædio, nunc toro reſidens, nunc per longiſſimas porticus vagus, inuocare identidem atque exſpectare lucem conſueuerat*. Cui plane par Taciti ſuper Nerone locus; obſcuriuſculus tamen & non omnibus fors intellectus Ego adſcribam vt illuſtrem & alium eius occaſione emaculem. Lib. 14. Annal.

Reliquo noctis modo per ſilentium defixus, ſæpius pauore exſurgens, & mentis inops lucem operiebatur, tanquam exitium allaturam.

Vulgariter enim ſi penultimam vocem interpretemur, ſimilius fortaſſe vero ſit, *ablaturam*. Præter laudatum iam Tranquilli ſuffragium, ipſe Tacitus ea mente lib. 3. Hiſtoriarum de Vitellio: *Quæ*, inquit, *natura pauoris eſt; cum omnia intuenti, præſentia maxime diſplicerent*, Taciti locus expẽſus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

in palatium regreditur. Pariter hic Nero, quaſi metum omnem & diſcrimen dies eximeret, luce noctem mutare deſiderat. Hæc ſententia videtur eſſe Taciti, quam tamen ſeruata ſcriptura veteri, rite elicio; modo *exitium* cum Feſto & ἀρχαϊκῶς capiatur pro fine & exitu cuiuſque rei. Apuleius, *Lanceam venatoriam, qua parte minatur exitium, in ima viſcera condidiſſe. Initium* deinde ſimiliter vſitatum idem Feſtus & Veteres annotarunt. Ego Tacito, vt dixi, redonandum cenſeo, vbi editur lib. Hiſtoriarum 3.

Alius correctus.

Iam reſerata militia, impulſas Vitellii res audietis; iuuabit ſequi & veſtigiis vincentis inſiſtere.

Putauit autem æternus ille Cornelii cenſor reſcribendum: *reſerata Italia.* At, *reſerata initia* elementa literarum & mentem auctoris propius erit. Et ea emendatio vt mihi videtur certa, ita de priori dubito, & locum, vt vulgo acceptus eſt, accipi poſſe puto, ex illo Senecæ Epiſt. 122: *Grauis malæ conſcientiæ lux eſt.*

ſibi videntur exitium quod merentur excipere] Aſpexit indubie Petronii verba; *Dii deæque quam male eſt extra legem viuentibus! quicquid meruerunt ſemper exſpectant.*

Dionyſius aulæ Siculæ inclementiſſimus incubator] Seruius in Tertium Æneidos: *Apud nos incubator imperii tyrannus dicitur.* Et idem ad illud Æneid. 1. *Nox incubat. incubare proprie dicitur, per vim rem alienam velle retinere.* Martialis alluſit,

Largiris nihil, incubaſque gazæ
Vt magnus Draco.

Videndus vberius Turnebus Aduerſ. primo.

familiari quondam ſuo ſolam beatam exiſtimanti vitam tyranni] Quod de Saturnino Vopiſcus ſcripſit plane geminum eſt: *Et cum eum animarent vel ad vitam vel ad imperium, qui induerant purpuram, in hæc verba diſſeruit; Neſcitis amici quid mali ſit imperare. Gladii & tela noſtris ceruicibus impendent, imminent haſtæ vndique, vndique ſpicula, ipſi cuſtodes timentur, ipſi comites formidantur. Non cibus pro voluptate, non iter pro auctoritate, non bella pro iudicio, non arma pro ſtudio. Adde quod omnis ætas in imperio reprehenditur.*

CAP. XI.

PAG. 45. *ipſamque Lunam vitæ eſſe mortisque confinium*] Vel hinc lucem aliquam accipient verba Apulei; quæ, vt ipſe aſſerit, non poſſunt ſine piaculo ad prophanorum enunciari intelligentias. Exſtant libro vndecimo: *Acceſſi confinium mortis, & calcato Proſerpinæ limine per omnia vectus elementa*

Apuleio lux.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

[...]menta remeaui. Nocte media vidi Solem candido coruſcantem lu-[...]ne Deos inferos & Deos ſuperos; acceſſi coram & adoraui de [...]ximo.

[P]AG. 46. *denique illam ætheream terram phyſici vocauerunt*] [...]em infra, *Lunam quoque terram ſed æthercam vocauerunt.* [...]atii interpres vetus & doctus Lutatius hinc emaculan-[...]us eſt. Ait ad iſtud Thebaid. 1. *Mediæque ſilentia Lunæ: Phi-[lo]ſophi lunam eſſe in terra dicunt, quæ circa noſtrum hoc ſolum circulo [...]iore ſuſpenſa.* Certiſſima emendatio: *Lunam æthercam ter-[ra]m dicunt.* Lutatius corrigitur.

habitatores eius lunares populos nuncuparunt] Recepta opi-[ni]o, Lunam non minus ac terram habitari ac coli. Arati [in]terpres: εἶναι δὲ ἐπ' αὐτῆς οἰκήσεις ἄλλων πόλεις τε καὶ ὄρη [...]ὶ γῆς. Videndus Politianus ad illud Tragici,

Sublimis alias Luna concipiat feras.

in qua Elyſios campos eſſe] Maro de Elyſio magnifice lib. 5. [...]d *amæna piorum Concilia Elyſiumque colo.* Aliter in Sexto [M]artialis:

O quam pæne tibi Stygias ego raptus ad vndas,
Elyſiæ vidi nubila fuſca plagæ!

[Q]uo tamen loco tenent me illa verba, *nubila fuſca.* Nonne [en]im vtraque vox eiuſdem notæ? An augere loci tenebras [v]oluit geminatis copulatiſque epithetis? Mihi vix pro-[b]abile, & credam magis non ſincera ea verba, imo in-[te]rtum par. Emaculem componamque: *Elyſiæ vidi nubila [lu]ſtra plagæ.* Fefellerat fortaſſis librarios priſca dictio. [T]ertull. *Mare de fluſtris temperatum & extemplo de decumanis [in]quietat.* Feſtus: *Fluſtra dicuntur, cum in mari fluctus non mo-[ue]ntur, quam Græci μαλακίαν vocant.* Quo quid aptius liuen-[ti] huic ſilentique paludi? At, *nubila fuſca* cum ſit Mss. [o]mnium lectio, erit *fuſca* veluti epithetum vocis *nubila.* In Martialē coniectura.

PAG. 47. *pondere ipſo terrenæ cogitationis paulatim in inferiora [...]labitur*] Senſit idem ſublimis ille inter Chriſtianos Phi-[l]oſophus, inter Philoſophos Chriſtianus Origenes: No-[ta]uit ad Pammachium D. Hieronymus. *Dicit Origenes,* in-[q]uit, *cunctas rationabiles creaturas incorporales & inuiſibiles, ſi [n]egligentiores fuerint paulatim ad inferiora labi, & iuxta qualitates [lo]corum ad quæ defluunt aſſumere ſibi corpora. Verbi gratia, primum [æt]herea, deinde aërea. Cumque ad vicina terræ peruenerint craſſio-[ri]bus corporibus circundari, nouiſſime humanis carnibus alligari.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. XII.

PAG. 48. *ideo primam naſcentibus offerri ait lactis alimoniam; quia primus eis motus à lacteo incipit*] Hinc & Circulo huic nomen natum innuit libro de Nympharum antro Porphyrius: Δῆμος δὲ, inquit, ὀνείρων κατὰ Πυθαγόραν αἱ ψυχαὶ, ἃς συνάγεσθαί φασιν εἰς τὸν γαλαξίαν τὸν οὕτω προσαγορευόμενον ἀπὸ τῶν γάλακτι τρεφομένων, ὅταν εἰς γένεσιν πέσωσιν. Vide Spicilegium Meurſii ad illud Theocriti, καὶ ἐμπλήσωσι γάλακτος, Idyll. 25.

volens nouum potum materialis alluuionis intelligi] Non debet hac occaſione inſanatus abire illuſtris alioqui Arnobii locus. Editur lib. 1. *Puerile, puſillum eſt, & exile, vix & illis conueniens, quos iam dudum experientia doctorum dæmonas appellat, & hos non noſſe cæleſtia & in hac rerum materia craſſiori, conditionis ſuæ forte verſari.* Sed oſtendit clare, præter ſententiæ ſalebram, loci plagam liber Romanus, qui ſeruat, *errores non noſſe cæleſtia.* vnde probabiliter, diducta compendiali ſcriptura extractaque ex proxima voce litera, fecerim: *terreſtres non noſſe cæleſtia & in hac.* Quaſi vero, inquit, cæleſtibus illis numinibus terreſtrium non eſſet perſpecta conditio & natura. *Materiam* autem *craſſiorem* intelligit quam Macrobius *materialem* dixit *alluuionem*, quæ, vt Plato ſentit, hyle influente hauritur. Porro quemadmodum Arnobius *terreſtres*, ita *cœleſtes* dixit Tibullus lib. 1. *Parcite cœleſtes, æquum eſt impune licere Numina formoſis lædere veſtra ſemel.* Et ipſe Arnobius lib. 4. *Nam quid de illis amoribus dicam, quibus in fœminas ſanctos incaluiſſe cœleſtes, veſtris proditum literis atque authoribus continetur.*

In Arnobio melior emendatio.

PAG. 50. *nec moueat quod de anima, quam eſſe immortalem dicimus, mortem totiens nominamus*] Tangit Platonem Arnobius: quod *cum animas dicat immortales, perpetuas & corporali ſoliditate priuatas, puniri eas dicat tamen & doloribus affici ſenſuum. Quis autem,* ſubdit, *hominum non videt quod ſit immortale quod ſimplex, nullum poſſe dolorem admittere? quod autem ſentiat dolorem, immortalitatem habere non poſſe?* Hinc itaque συλλογίζει gentium ille antagoniſta, mediæ eſſe qualitatis animas. *Sunt enim,* inquit, *mediæ qualitatis (ſicut Chriſto auctore compertum eſt) & interire quæ poſſunt, Deum ſi ignorauerint, vita & exitio liberari, ſi ad eius ſe minas atque indulgentias applicarint.*

mortem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

mortem totiens nominamus] Neſcio an refingi debeat, *inamus.* Pomponius, *ita tibi bene ſit, qui recte ominas.* Sed, peiorem partem, Plautus : *Ob iſtud omen ominator capies od te condecet.* Et de *Ominibus* quia tam oportune ſe ert ; & pagellas aliquot vacaturas alioqui intelligam; feram ea de re quæ ſub manu mihi, vt dicitur, nata. b manu, inquam, nata ; nam ea potiſſimum promam æ vel lucis huiuſmodi egere videbuntur vel medicinæ. tera autem, & quæ talia huic negotio aptanda ſcio, non ii huius non loci ſunt.

Omen itaque Feſtus explicat quaſi *orimen*, quod ore fiat gurium. Id accidebat vel Deorum vel hominum nutu. ominum proprie appellat *omnia* Cicero de Diuinat. *eque ſolum Deum*, inquit, *voces Pythagorei obſeruabant ; ſed am hominum, quæ omina vocabant.* Apuleius de Deo So-atis : *Ita eſt apud Platonem : ne quiſquam arbitretur omina m vulgo loquentium captaſſe.* Et ſtatim, *Videmus pleriſque u venire, qui nimia ominum ſuperſtitione non ſuopte corde ſed terius verbo reguntur.* *Ominis* tamen finitionem ad voces u effata non conſtringo, vtpote quod late adeo pateat ac ſa vita & vitæ actus. Quare cum Græcis σύμβολα inter-eter, quæ indicia & notas credebant antiquitus ſecun-orum ſeu aduerſorum. Tale eſt (vt à Cæſare initium ſit) *od Auguſtus læuum ſibi prodidit calceum præpoſtere indutum o die ſeditione militari prope afflictus eſt.* Itidem Lampri-ius inter indicia imperaturi aliquando Alexandri recen-t, *Quod tabula Traiani Imp. quæ lecto Geniali Patris immi-bat, dum mater eum in Templo páreret, in lectum decidit.* Id-ue *caducum auſpicium* Feſto aliiſque auctoribus. Spartia-us in Hadriano, *Natali vltimo cum Antoninum commen-aret, prætexta ſponte delapſa caput ei operuit. Annulus in quo mago eius ſculpta erat, ſponte de digito delapſus eſt.* Hinc ceci-it Naſo:

Omina ſunt aliquid: modo cum decedere vellet
Ad limen digitos reſtitit icta Nape.

ntellexit huiuſmodi quoque obſtacula ſiue remoras Pli-ius, & *offenſiones pedum* dixit. Plautus *auſpicia* ſiue *religio-em* appellauit. Amphitruone : *An te Auſpicium commo-atum eſt?* Et alibi, *An religio tibi obiecta?* Tale capio quod blatum Othoni in Vitellium eunti. Tacitus, *Fuere qui roficiſcenti Othoni moras religionemque non conditorum anci-ium offerrent.* Vide & Suetonium in Nerone cap. 19. Por-o offenſiones pedum diſerte quoque innuit Tibullus:

De *Ominibus* eorumque apud Veteres ſuperſtitione & vſu paucula dicta, & obiter auctores varii correcti, explicati.

O quo-

O quoties ingreſſus iter mihi triſtia dixi
Offenſum in porta ſigna dediſſe pedem!

In acceſſu talia. Ex receſſu etiam auſpicia captabant: vtpote ſi quis deſtinato quopiam proficiſcens, ſubito vel infecto propoſito reuerteretur. In ſacrificiis id potiſſimum occupauit. Apollonius ſuper Sacris Triuiæ Deæ ita vertitur:

---- Sacriſque peractis
Rurſus abire pyra moneo. conuertere nullus
Te retro ſtrepituſque pedum, fremituſque caninus
Cogat; nam ſacri fiat labor irritus omnis.

Valerius Max. correctus.

Recte inquit irritum reddi Sacrum ſtrepitu vel ſimili interpellatione. Valerium ita explico & ex veteri Scripto corrigo lib. 3. *Ne ſacrificium Alexandri aut concuſſo thuribulo aut edito gemitu impediret.* Vulgo magiſtelli alicuius Gloſſema legitur: *gemitu regias aures aſpergeret.* Sed vti hoc in Sacris præſertim, religioſe ſeruatum, ita Pythagoras perpetuo ſymbolo & paſſim præcautum voluit: βαδίζοντα, inquit, εἰς ἀποδημίας, μὴ μεταστρέφεσθαι. Cauſam addit & aperit, *Furiæ enim tranſeunt.* Nec abſimile, ſed maioris momenti, ſalutis humanæ datoris monitum, *Qui aratro manum applicuit ne reſpiciat.* Denique vt iſta *religionem obiectam* nominabant, ſic contra ex Plauto iterum diſco, cum omen in melius mitiuſque interpretari amabant, dixiſſe, *Religionem à ſe reiicere.* Græci ἀποπομπὴν appellarunt. Quod vt exemplis plurimis depromi poſſit, ita illuſtriſſimum in Iulio reperio, Suetonius, *Cum Cæſar Africæ oram appuliſſet. & in terram inſiliturus corruiſſet, dixit vt infauſtum ex caſu omen auerteret: Teneo te Africa.* At idem ille Cæſar adeo ſuperſtitionibus hiſce maiorem ſemper extulit animum, vt nulla vnquam religione vel ab incepto abſterritum vel retardatum legamus. Iterum Suetonius, *Licet immolanti aufugiſſet hoſtia, profectionem aduerſus Scipionem & Iubam non diſtulit.* Quo reſpexiſſe fortaſſis Senecam Conſol. ad

In Senecam coniectura.

Marciam valde probabiliter credo, ſcripſiſſeque, *Tam cito dolorem vicit quam omina ſolebat.* nam vulgo eſt *omnia.* His adnecto *manum*, *pedem* & ſimilia corporis ſiniſtra, vt infauſti ominis paſſim habita; ab Apuleio in indicium felicius replicata. Ait de ſiniſtra lib. 11. *Quartus æquitatis oſtendebat indicium, deformatam manum ſiniſtram porrecta palmula: quæ genuina pigritia, nulla calliditate, nulla ſolertia*

Macrobio ab Apuleio lux.

prædita, videbatur æquitati magis aptior quam dextra. Macrobius Saturnal. 1. *Apollinis ſimulacra manu dextra Gratias geſtant,*

ſtant, arcum cum ſagittis ſiniſtra, quod ad noxam ſit pigrior, ſalutem manus promptior largiatur. Iſta videndum an alludant Catulli loco:

Hac vt dixit, Amor ſiniſtra amanti
Dextram ſternuit approbationem.

am ſubdit, *Nunc ab auſpicio bono profecti,*
Mutuis animis amant amantur.

Sed hæc proprie humanæ vitæ ipſos actus reſpiciunt. ant inſuper veteribus *omina* quædam occultiora, quæ ex *bus*, ex *Diebus* etiam & *nominibus*, ex *locis* denique & *vebus* deducebant. Ad *res* ſpectare videbantur omina infeciter vſurpata, vtpote naufragia eorumque reliquiæ. Et æſertim natæ olim parœmiæ: *Aurum Toloſanum, equus ianus.* Quæ ſingula vti notiſſima, ſciens præteruolo. ouiter vero inſignem his adopto Virgilii locum, quem oëta ille Auguralis Pythagoricæque doctrinæ peritiſſius, occulte hac ſuperſtitione velauit. Ne enim infauſta idoni eſſe dona illa Æneæ palam aſſereret, tali ambitio: verborum inſinuauit: Maro explicatus.

Munera præterea Iliacis erepta ruinis
Ferre iubet, pallam ſignis auroque rigentem,
Ornatus Argiuæ Helenæ: quos illa Mycenis
Pergama cum peteret, inconceſſoſque Hymenæos,
Extulerat, Ledæ matris mirabile donum.

t paulo inferius,

Dona ferens Pelago & flammis reſtantia Troiæ.

itellexit lib. 1. Thebaid. Papinius, & imitatus eſt:

Nec mirum. Nam tu infauſtos donante marito
Ornatus Argia geris; dirumque monile
Hermiones. Longa eſt ſeries, ſed nota malorum
Perſequar, vnde nouis tam ſæua potentia donis.

altheus deinde Pallantis huc quoque facit ex Æneidos . Donaſſet enim proſtrato Turno vitam Æneas, niſi inuſtum iſtud inſigne, quod Pallante necato Turnus raerat, ſuauiſſimi amici memoriam doloremque reuocaſt. Verba parco ſubſcribere, ſicuti & Homeri; qui Achilm viſis, quæ Patroclo Hector detraxerat, armis, ira atroter exſurgentem deſcribit. Tu videto. Sequitur de *dieis.* Ii cladibus vel alias ominis alicuius diritate inſines & impediti, *Religioſi*, *nefaſti*, *atri* dicebantur. Super uîs ordine viſendus Agellius; & addendus illuſtris Tati locus, lib. 2. Hiſt. *Funeſti*, inquit, *ominis loco acceptum quod maximum pontificatum adeptus Vitellius, de Ceremoniis*

xv. Kal.

xv. *Kal. Aug. edixiſſet, antiquitus infauſto die Cremerenſi Allienſique cladibus. Nomina* deinde omina præferebant vel proſperitatis vel diuturnitatis, & contra. Bona erant *Craſſus, Valerius, Macrobius, Lucius, Lucris* apud Plautum Perſa. 10. *Nomen atque omen quantiuis eſt precii.* DO. *Si te emam mihi quoque Lucridem confido fore te.* Vbi tamen leue, me iudice, mendum ſit, quod ita emendem: *confido fore re.* Non nomine tantum, reſpondit Dordalus ſed re quoque Lucridem mihi futuram ſpero. Omnino correctio talis neceſſaria, vt extollatur acumen loci alioqui iacentis. Mala deinde, *Furius, Hoſtilius, Macer.* Martialis,

Plautus emendatus.

Item Martialis.

Quintum pro Decimo; pro Craſſe, Regule, Macrum,
Ante ſalutabat Rhetor Apollonius.

Ita enim recte leges pro quod vulgo *Marcum*; & addes ex Feſto in *Lacu Lucrino.* Agellius quoque non omittendus lib. 1. cap. 28. *Cauenda igitur non improprietas ſola verbi, ſed etiam prauitas ominis, ſi quis ſe nunc ſenior aduocatus adoleſcenti ſupereſſe dicat.* Sed pertinaciter in libris omnibus hactenus legitur, *prauitas omnis.* Inepte. & vidit id ſolus, quod ſciam, Ariſtæneti nuperus editor. Quiſquis is eſt, agnoſco lectiſſimum ingenium. Porro, *loca ominoſa* cenſebant vel à nuncupatione vel à tractatione aliqua ferali. *Nuncupationem* reſpexit Plautus Menæchmis; *Ne mihi damnum in Epidamno duas.* Et Petronius, *Epidamni nomina quare.* Super *feralibus* vero præter ab interpretibus cumulatim & paſſim dicta, Taciti inſigne teſtimonium indictum reperio lib. Annal. 1. vbi Germanicus campos ſeu loca luſtrat in quis cum exercitu toto occubuerat Varus: *Quod Tiberio*, inquit, *haud probatum, ſeu cuncta Germanici in deterius trahenti; ſiue exercitum imagine caſorum inſepultorumque, tardatum ad prælia, & formidoloſiorem hoſtium credebat. Neque imperatorem auguratu & vetuſtiſſimis ceremoniis præditum, attrectare feralia debuiſſe.* De *Veſtibus* denique aliquid apponi poſſit non occupatum. Quod nempe Q. Curtius ominoſum & imperii mutationem portendiſſe credidit, Alexandrum Perſarum & exotico habitu delectarum delitiarumque. Quo, niſi fallor, reſpexit firmi & alti judicii doctor Tertullianus: *Video*, inquit, *quaſdam & capillum croco vertere. Pudet eas etiam nationis ſuæ, quod non Germanæ aut Gallæ procreatæ ſint. Ita Patriam capillo transferunt. Male ac peſſime ſibi auſpicantur flammeo capite, Flammeo capite*, ignem illum innuit perpetem, vt alibi appellat, & iugem. D. Hieronymus ſimiliter: *Ne caput gemmis*

Et Agellius.

Tertulliani & Hieronymi locus collatus.

gemmis oneres, nec capillum irrufes, & ei aliquid de Gehennæ ignibus auſpiceris. Exſtat epiſt. ad Lætam, & indubie à Tertulliano, vt alia illius multa, tractum.

CAP. XIII.

PAG. 52. *& ipſam philoſophiam meditationem eſſe moriendi*] Hæc ferè ſententia corrumpendo fuit inſigni apud Senecã loco. Ait de morbo ſuo, quod ſuſpirium appellat Epiſt. 55.

Itaque medici hanc meditationem mortis vocant.

Et ambigit vir eximius noſtraque tempeſtate medicinæ antiquæ princeps Hieron. Mercurialis, quæ proprie hæc fuerit ægritudo. Ὀρθόπνοιαν vix dicendam cenſet, cum aiat Seneca intra horam deſinere conſueuiſſe, illa vero diutius protrahatur. Ipſam itaque δύσπνοιαν vel cordis palpitationem ſtatuendam non reſtat, cum in ea non modo grauiſſima anhelandi difficultas, quaſique ſuſpiratio, verum etiam præſentaneum ſuffocationis periculum ſit. Nam inquit iterum Philoſophus, *Quis enim diu exſpirat?* Itaque vt ad rem; miratur hoc loco Mercurialis cur aiat Seneca medicos malum hoc *mortis* dixiſſe *meditationem.* Maluiſſet ille *exercitationem*, cum profiteatur ipſe Seneca nihil aliud eſſe eiuſmodi ægritudinem, quam animam agere. Præclare hæc Mercurialis, niſi quod ego ipſum ἆσθμα fuiſſe cenſeam; nam, vt diſerte Celſus, *ἆσθμα eſt cum vehementior eſt ſpirandi difficultas, & ſpirare æger ſine ſono & anhelitu non poſſit.* Et ſtatim, *Ἆσθμα & ὀρθόπνοια acuta eſſe conſueuerunt; δύσπνοια poteſt diutius trahi.* Præclare tamen Mercurialis; & eo duce pedum mihi viſa via eſt. Senecæ, inquam, ſuam vocem & mentem eruiſſe mihi videor tali emendatione: *Modulationem mortis vocant.* Corruptio, vt dixi, à ſuperiori illi non diſſimili gnoma dimanauerit, quæ ſacro illi gregi in animo & calamo crebrior, quã hæc venuſte à Philoſopho efformata dicendi figura. *Modulationem* enim *mortis* quam ſignate dixerit funeſtum illum reciprocumque ſpiritum vel illud κύκνειον ᾆσμα à Martiale celebratum comprobauerit:

Lib. 6. c. 16. Variarum lectionum.

In Senecam notabilis diuinatio.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua
Cantator cygnus funeris ipſe ſui.

CAP. XIV.

PAG. 57. *ſed quæ hebitudinem ſenſuum quinque comitatur.*] Eſt qui malit *habitudinem*, pro *hebetudinem.*

PAG. 59. *manifeſtâ deſcriptione ſignificet*] Præferam quod erat in membranis Modianis, *manifeſtâ diſcretione ſignificet*. Innuit enim diſcretionem ſiue diſcrimen eſſe inter *ſempiternos ignes*, & *diuinas mentes*.

neque enim hîc res vna] Reprehendere videtur Macrobium Laurentius Valla lib. 6. cap. 22. Eleg. quod exiſtiſtimarit ex ſententia Ciceronis, ſtellas eſſe ſingulares, vt ſunt erraticæ; ſidera vero, quæ in aliquod ſignum, ſtellarum plurium compoſitione formantur: vt Aries, Taurus. Additque Ciceronis loca alia, vbi *ſidus* & *ſidera* etiam planetas notant, vt de Vniuerſitate: *itemque neſciunt hos ſiderum errores*. Eſt & alius locus Macrobii in Saturnalibus, qui ab eodem Valla notatur. Quàm rectè, apud eum vide lib. 1. cap. 13. Eleg.

CAP. XV.

PAG. 61. *eſt autem lacteus vnus è circis qui ambiunt celum*] Imo non vnus ille è cæli circulis, ſed vnicus quodammodo in cælo circulus. Errantium enim reliquique circuli nec re nec ſpecie tales, ſed *eos*, vt caute ſcripſit Capella, *Circulos non ita dicimus, vt liquentis naturæ diſcrimina corpulenta fingamus, ſed vt aſcenſus deſcenſusque ad nos errantium demonſtremus*. Et de ipſo Lacteo paulo poſt: *Nam confinio ſeptentrionis circuli natus in finitorem antarcticæ regionis acclinans, pene totum videtur permeare cælum, quem quidam mihi deſipere videntur, qui circulum negauerunt*. Quæ verba in ſuſpicionem me ducunt ſcriptum paulo ante eidem Capellæ: *Ego præcepta potius ediſſeram diſciplinæ, ac vndecim mundi circulos aſſeuero*; pro quod editur *decem*.

In Capella correctiuncula.

CAP. XVI.

PAG. 67. *in punctum quaſi vere iam poſtrema deficiat*] Seruant ad oram libri loco *vere*, *ſphæra*. Quaſi terram non ſphæram dignaretur dixiſſe, ſed ſphæricum quaſi punctum. Quod non abſonum adeo fuerit. Prius tamen quis ſollicitet?

CAP. XVIII.

PAG. 72. *conſideremus enim ſingulorum ordinem, quibus*] Nonne res ipſa ſcribi poſtulet? *ſignorum ordinem*. Nam & ſequitur continuo, *& ab vno ſigno quolibet* &c.

CAP.

CAP. XIX.

PAG. 75. *& ratione tamen deprehenderint & edixerint*] Animo meo poſtrema hîc vocula ſpuria ſit. Suggerit ad marginem Lugdunenſis: *elicuerint*. Fallor? aut ſcripſit Aurelius, *delicuerint*, quod nos *delicauerint* aut *declarauerint* dixiſſemus. Nonius: *Delica eſt aperi vel explana. Titinnius, Quid iſtuc eſt? aut quid iſtic ſibi vult ſermo, mater delica.*

Circulus per quem Sol diſcurrit, à Mercurii circulo] Reſpexit ingenioſiſſimus ſeculi ſui Nicolaus Copernicus: *Quapropter*, inquit, *minime contemnendum arbitror, quod M. Capella, qui Encyclopadian ſcripſit, & quidam alii Latinorum percalluerunt. Exiſtimant enim, quod Venus & Mercurius circumerrant Solem in medio exiſtentem, & eam ob cauſam ab illo non vlterius digredi putant, quam ſuorum conuexitas orbium patiatur, quoniam terram non ambiunt vt cæteri, ſed abſidas conuerſas habent.* Quam deinde ſolertiam æmulus Clariſſimus ille Danorum & æui noſtri Atlas, vir inluſtris Tycho Brahe, non Soli Cælove, vt Torinenſis ille torpentem quietem, ſed naturæ eorum, * quæ vt anima noſtra in motu ſemper, conuenientiſſimum habitum tribuit, aſſimilem plane Ægyptiorum huic, vti noſter ſentit; vt Capella, Pythagoræ inuento. Tychonianas vero hypotheſes ipſas, cæleſti ingenio & cura elaboratas (quod nos, dum in inſula Ponti Danici Venuſia iucundiſſime cum eo degimus penitius didicimus) agnoſcet aliquando nec mirabitur ſatis noſtra aut poſtera ætas.

* *Nam vt corporis humani puriſsima pars anima, ita Mundi cælum. Si itaque puriſsima, & neceſſario motui aptiſsima.* Vide etiam Macrob. ſupra pag. 66.

PAG. 76. *lucem niſi de ſuperpoſito Sole, cui reſplendet.*] Malim, *deſuper oppoſito.* Dixit iam ante, *Sic enim euenit, vt aut Lunæ contra Solem poſita ad mutuandum ab eo ſolitum lumen.*

denique quia totius mundi vna pars terra eſt; ætheris autem vna pars luna eſt.] Legendum omnino cum Modio, *ima pars terra eſt*, item; *ima pars lunæ eſt*: vtrobique inquam *ima* pro *vna* reponendo.

PAG. 78. *humana perſuaſio eſt; quæ ſtellis numeros & nomina fecit*] Plenus fere verſiculus eſt, & Senecæ quoque annotatus lib. 7. Natural. Quæſtionum cap. 25. *Nondum ſunt*, inquit, *anni mille quingenti ex quo Græcia*

---- *ſtellis numeros & nomina fecit.*

Eſtque Virgilii lib. 1. Georg. ſub initium: *Nauita dum ſtellis* &c.

Cap. XX.

Pag. 81. *quæ ſtatuta ratione*] *quæ ſtatâ ratione* erat in membranis.

Poſſidonius dicit multo multoque ſæpius] Cleomedes, Ποσειδώνιος ὑποθέμενος μυριοπλασίονα τὸν ἡλιακὸν κύκλον εἶναι τοῦ τῆς γῆς κύκλου, ἀπὸ τούτου ὁρμώμενος, δείκνυσιν, ὅτι μυριάδων τετρακοσίων εἶναι δεῖ τὴν τοῦ ἡλίου διάμετρον.

Pag. 85. *ut ima eius ſummitas*] Vulgo editur, *una*, pro *ima.* ſed & ſuperiùs, vbi editum, *denique quia totius mundi vna pars terra eſt*, legendum ſimiliter oſtendimus, *ima pars*, pro *vna*: & ſtatim, *ætheris autem ima pars*, non *vna*.

diem condidit] Quomodo Callimachus, ἥλιον κατεδύσαμεν. Et Maro, *ſoles condere.* Nec aliter locus ille Senecæ ſcribendus in Epiſtolis; *Alexandrum ille Herculaneus & fatalis ſcyphus condidit.* nam *perdidit* gloſſematium eſt. Idem Conſol. ad Martiam: *Atque ita lumen omne præcludi iuſsit & ſe in tenebris condidit.* Phædrus: *Si maneret ſenſus condito patri.* Vbi Rittershuſius: *condere, verbum mortuale.*

Cap. XXI.

Pag. 88. *Duobus igitur vaſis æneis præparatis*] Expreſſit hanc veterum aſtra ſpectantium inuentionem non minus perſpicue Theo in Commentariis ad Ptolemæum lib. 5. συντάξ. μεγάλης. Quam qui volet ibidem recognoſcito. Ptolemæus vero ipſe rationem iſtam vt incertam prætērit. Hipparchus in rectis aſcenſionibus locum aliquem dat, in obliquis non item. Verba ſunt Theonis: Ἵππαρχος δὲ ἐπὶ μὲν τῆς ὀρθῆς σφαίρας ἀληθὲς εἶναι τοῦτο φασὶν ὡς διαφοροῦντες ἐν τῇ ἰσημερίᾳ τοῦ χρόνου τοῦ τοῦ κόσμου περιστροφῆς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ὅλης ἡμέρας, ὅς ἐστιν ἀπὸ τῆς πρώτης ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν πρώτης ἀνατολῆς. ἐπὶ δὲ τῆς ἐγκεκλιμένης ψεῦδος. Cauſam deinde adiiciens ait, διὰ τὸ τὸν ἥλιον ἐπὶ τῶν βορειοτέρων κλιμάτων παρὰ τὴν τοῦ ἰσημερινοῦ ἔγκλισιν ἐν πλείοσι χρόνοις ἀναφέρεσθαι τοῦ ὁρίζοντος ἤπερ ἐπὶ τῶν νοτιοτέρων.

Pag. 90. *paribus aquæ vicibus annotauit*] Omnino reducendum quod ad oram Camerarii edit. *paribus aquæ vicibus.* Elegans ea dictio & à militia ducta. Plautus, *vices memorat & cicatrices denudat.* Propertius lib. 3: *Remorumque pares ducite ſorte vices.*

qui ideo mundi natalis iure vocitatur] De tota hac re videndus vberius Iulius Firmicus cap. 1. lib. 3. vbi mundani thematis auctores ponuntur Æſculapius, Anubis, & eos ſecuti Petoſyris & Necepſo.

PAG. 91. *vel vetuſtatis ingenium*] Apuleius de Mundo: *Sola philoſophia ſuum non deſpexit ingenium.* Gloſſarium, *ingenium*, εὐφυΐα, φύσις.

LIBRI SECVNDI

CAP. I.

PAG. 97. COmpoſitum, *ſibique conſentiens modulamen editur*] Alias eſt *educitur*. Ego præeunte marginali lectione *efficitur*, refingam, *elicitur*.

CAP. II.

PAG. 103. *alternis ſaltibus enim*] Vox *ſaltibus* Modio omiſſa.

CAP. III.

PAG. 106. *mortuos quoque ad ſepulturam proſequi oportere cum cantu*] Hinc apud Gloſſographum, ὕμνοι ἐπὶ τῶν νεκρῶν, *Neniæ*. Et apud Agellium, *Siticines dicti quod apud ſitos id eſt vita functos canebant*. Quales erant & *præficæ*, niſi quod lamentabilior harum fuerit clangor. Macrobius autem hoc loco quarundam gentium peculiare inſtitutum notat, quibus hilariores erant & gaudentes exequiæ. Et addit, *Hac perſuaſione id factum, quia poſt corpus animæ ad originem dulcedinis muſicæ, id eſt, ad cælum redire credantur*. Fortaſſis itaque & Chriſtianorum eo æuo ritus hic aſpexerit Aurelius. D. Hieronymus in funere Fabiolæ: *Sonabant pſalmi & aurata templorum reboans in ſublime quatiebat aleluia.* Vbi adnotat eruditiſſimus Scholiaſtes, *canebatur aleluia quaſi gratulantium quod euolaſſet ad cælum.* Hæc addenda iis, quæ annotata nuper de Funeribus Romanorum accuratiſſimo Kirchmanno lib. 2. cap. 6. ſub finem.

Et quid mirum ſi inter homines muſicæ tanta dominatio] Cenſorinus: *Hominum quoque mentes ipſæ, quamuis Epicuro reclamante, diuinã ſuam naturam per cantus agnoſcunt.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Denique, quo facilius ſufferant laborem vel in nauis metu à vectore ſymphonia adhibetur. Quibus in verbis bis peccatum. Primum lego: *diuinam ſuam naturam.* Et hoc erit quod dixit Macrobius, *Anima in corpus defert memoriam muſicæ cuius in cælo fuit conſcia.* Deinde, *nauis meatu*, vel, quod potius puto, *metatu. Metare* enim proprie de re prolixa & longa. Maro de Serpente: *Metabat ſeſe circum loca*, &c.

Cap. IV.

Pag. 108. *ſi tardior lentiorve*] Ad oram editionum veterum eſt, *leniorve.* Et firmat quod ſequitur, *ſi leniore; in grauius ferit auditum.* Vbi tamen libri alii *lentiore.* Sed illud retinuerim.

Macrobius excuſatur.

Pag. 109. *Ergo & ſuperiores orbes, dum pro amplitudine ſua impetu grandiore voluuntur*] Capiet Macrobius de diurno curſu, qui indubie concitatiſſimus in ſupremis, ſi ambitionis videamus ad inferiores orbes diſparitatem, & tamen progreſſionis æqualitatem Alias autem, & aſpectu annui motus, Saturni orbem tardiſſimum intelligi, peruulgatum eſt.

Dumque ſpiritu vt in origine ſua fortiore] Malim, *ſui.*

Pag. 110. *à nonnullis Aſtronomiæ ſtudentibus*] Lego apud Senecam, *ea philoſophia vis, vt non ſolum ſtudentes, ſed etiam conuerſantes iuuet.* Et iterum, *Minore labore opus eſt ſtudentibus in diem.*

Cap. V.

Pag. 111. *Vides habitari in terra raris & anguſtis locis*] Senecæ locum Natural. Quæſtion. lib. I. ſub Prologi finem hac occaſione correxerim. Vulgatur: *Quid tibi inquam iſta proderint? Si nihil aliud, hoc certe, ſciam omnia anguſta eſſe.*

In Senecam coniectura.

Correxerim, inquam, *cætera ſciam omnia anguſta eſſe.* Facit pro hac mente ſententia præmiſſa & illa paulo ante verba: *Nec poteſt ante contemnere porticus & lacunaria ebore fulgentia & penſiles ſiluas & deriuata in domos flumina, quam totum circumeat mundum, & terrarum orbem ſuperne deſpiciens, anguſtum & magna ex parte opertum mari, etiam ea parte qua extat late ſqualidum, & aut vſtum aut rigentem, ſibi ipſe ait; Hoc eſt punctum quod inter tot gentes ferro & igni diuiditur.* Et iterum Epiſt. 120: *Maximum argumentum eſt animi ab altiori venientis ſede, ſi hæc in quibus verſatur humilia iudicat & anguſta.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

& in ipſis quaſi maculis, vbi habitatur] Hac forma inſu-
las *naulos maris* elegantiſsime dixit in libello de Mundo
Apuleius: *Minores*, inquit, *vt nauuli quidam per apertas Pon-
ti ſunt ſparſa regiones.* Quam lectionis venuſtatem debe-
mus Cl. V. Vulcanii Manuſcripto. Nam alias editur, *vt
nebula quidem.* Et ſtatim eiuſdem Apuleiani libelli eodem
capite locus, qui huc quoque faciat, in mendo etiamnum
manet, & neſcio an iuuare potuerit idem ille codex, certe
non iuuit. Exſtat pag. 64.

*Multa alia vrbes admodum ſparſa hanc noſtram inſulam,
id eſt, hunc terrarum orbem, ornamentis ſuis pingunt & con-
tinuatione, vt quibuſdam ſertis, coronant.*

At obſecro quænam iſtæ vrbes ſiue oppida ſint, hunc terrę
orbem tam decore cingentia? Ego interpretem nullum
reperio nec puto reperiri. Quocirca ingenio duce, &, niſi
valde fallar, certiſsima correctione expedio, *Multaque alia,* Apuleius
tuberes admodum. περὶ τῆς νήσων φύσεως καὶ θέσεως omnis hic ſer- corrigitur.
mo. Ideoque Apuleius Ariſtotelis mentem proprie &
preſſe ſublegens μεγίστας νήσους interpretatus eſt, *aggeres in-
ſularum.* Minuſculas vero quas Philoſophus μικρὰς ap-
pellauit καὶ οὐκ ὀλίγας, ille metaphoræ ſuæ memor *tuberes
admodum ſparſas* aptiſsime extulerat ſi per imperitos li-
cuiſſet. Nos reducamus περιλογίῃ huic conuenientiſsimam
vocem. Petron. *leuior are, vel rotundo Horti tubere, quod
creauit vnda.* Et Martialis:

Lata ſuburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et verna tuberes: quid tibi cum Libycis?

CAP. VI.

PAG. 112. *terrena ſphara globoſitatem ſermone tantum non
coloribus pinxit.*] Modii membranæ paulo aliter, & au-
ctiores. Habent enim: *terrena ſphara globoſitatem tantum non
coloribus pinxit, ſed veritate rei vel certiſſimis ſpatiis deſigna-
uit.*

PAG. 113. *Huius igitur ad cælum breuitas, cui punctum
eſt*] Cælo videlicet terra punctum eſt. Male alias, *qua
punctum eſt.* Quod ad oram, *ceu punctum eſt* proxime ve-
rum eſt, non tamen verum. Liquet ex filo orationis.

PAG. 114. *à quibus, neque licuit vnquam nobis nec licebit
cognoſcere*] Melior & verior ille apud Senecam Tragicum
vates. In Medea:

----- *Venient annis*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Secula ſeris, quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Typhisque nouos
Detegat orbes; nec ſit terris
Vltima Thyle.

CAP. VII.

PAG. 119. *cingulos in cælo vocarunt*] Supra ſimiliter *ſtadios* dixit, pag. 64. *Vltra trecentos & ſexaginta ſtadios longitudinem in ſe continere non poterit. Centum enim & octoginta ſtadios*, &c. Gloſſarium: *Cingillus* στρόφιον. ζώνιον.

PAG. 122. *Atque vmbras numquam flectente Syene*] Sugillat Macrobium Brodæus, quod verſu hoc Lucani peruerſius legerit *nunquam*. Ipſe *nuſquam* reponit. At tu, vtcunque legeris, habebit rationem Macrobiana nota. Verſus Poëtæ totus talis eſt:

---- Calida medius mihi cognitus axis
Ægypto, atque vmbras nuſquam flectente Syene.

Si enim dicat cognitum ſibi etiam meridianum illius oppidi, quod vmbras neſcit; ψυχρῶς dixerit nimis, nam vmbras nouit ſemper, præterquam exiſtente in tropico meridiano Cancri Sole. Si iccirco explicueris, quando vmbras non flectit; mathematicum non poëtam intelliges. Et certe iuuanda in pluribus potius vatum ſenſa, quam exigenda omnia ad rigidam normam.

Lucanus excuſatus.

CAP. VIII.

PAG. 123. *ex vtraque parte accipere temperatas*] Scripſerit Macrob. *occipere*. Conſidera, & probabis.

PAG. 124. *familiariter autem*, per, *pro*, inter, *ponere ſolet*] Nec aliter P. Arbiter illo verſu:

----- Nec, vaga paſſim,
Flumina per notas ibant morientia ripas.

Per notas ripas, id eſt, *intra ripas*. Nec audio qui in nuperis & electiſſimis alias Notis *morientibus* hiſce *fluminibus* mederi conatur, quaſi ſcriptum fuiſſet Petronio:

Nec vaga paſſim
Flumina per notas ibant torrentia ripas.

Petronii lectio conſtituta & firmata.

Hoc ſenſu: *vaga flumina paſſim torrentia, tunc non ibant per notas ripas*. Sed veriſſimum eſt, quomodo poſui ego, & interpunxi. Non manebant, inquit, intra ripas ſuas flumina,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

a, paſſim vaga. Et ne hæſitet quiſpiam porro, ponam
Manilianos verſus, lib. 4. Aſtronomicῶn, quos hic adum-
brauit Petronius,

Donec in Ægyptum redeant curuata per vndas
Littora, Niliacis iterum morientia ripis.

Quod autem ait Arbiter, *ibant morientia*, aſpexit quodam-
modo Claudianus, *Naſcentes ibant in ſecula libri.* Nec tempe-
ro mihi quin hac occaſione inſigni item loco ſubueniam,
qui nondum diſcuſſus ſatis, in *Culice Maroniano.* Ex ſtat à
principio non longe:

Hæc teneras fruticum ſentes rimatur, at illa
Immunet irrigui præſtanti marginis vndæ.

Vbi ambigere video viros doctos num faciendum potius
properanti marginis vndæ. At germaniſſimum hic eſſe *præſtanti*
vndæ, obſeruo luculenter ex Iuuenali: Item Maronis in Culice.

Quanto præſtantius eſſet
Numen aquæ, viridi ſi margine clauderet vndas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum.

Qui locus ex Satyra tertia eſt, & vnicus explicandis iſtis
Maronianis.

CAP. IX.

PAG. 126. *vtriusque regionis extrema finibus ſuis ambiens*]
Membranæ Modianæ, *finibus ſuis*; quomodo paulo an-
te pag. 125. *de finibus ab illo originali refuſis.* Vbi vulgo
etiam edunt *de finibus*, ſed perperam, & contra membra-
nas.

in eadem deſcriptione poterimus aduertere] Nec abſonum
quod ad oram Lugdunenſis, *Id eadem.*

CAP. X.

PAG. 130. *ſimplicitas; quæ nomen auri primis ſeculis præſtat*]
Claudianus;

----- *Lætatur Terra reuerſo*
Numine, quod priſci poſt tempora perdidit auri.

æmulatio, quæ primum bene incipiens, in inuidiam latenter euadit] Velleius; *Alit æmulatio ingenia, & nunc inuidia nunc admiratio incitationem accendit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. XI.

PAG. 132. *ſuo quoque acceſſu tam ſero promouentur*] Placet quod ad oram vetuſtæ editionis, *promouent*. Imo omnino reducendum.

PAG. 134. *quiſquis in digitos mittit, inueniet*] Talis Veterum computus modus. Plautus, *Dextra digitus rationem computat, feriens femur dextrum.* Sed hæc talia aliis vberius enotata. Et exſtat de eo ſingularis libellus Bedæ, quem in commentariis Hieronymianis exſcripſit fere Eraſmus. Tu videbis.

CAP. XII.

PAG. 136. *& hominem breuem mundum eſſe dixerunt*] Nec abſonum iſtud Carphilidis; τί ἄνθρωπος; ὀλιγοχρόνιον φάντασμα. *Quid homo? minimi temporis phantaſia.*

nihil intra viuum mundum perire] Seneca: *Non credis nihil in hoc mundo perire ſed mutare regionem? Magni iſta credidere viri.*

PAG. 136. *& hoc diſſolui poſſe pronunciaret quicquid effluit.*] Non habent Modii membranæ illud *hoc*. Et ſane omitti ſine incommodo poteſt.

ideo Elementa licet fluant] Appoſite ad Mallium Claudianus:

At quotiens elementa doces, ſemperque fluentis
Materiæ cauſas, quæ vis animauerit aſtra
Impleritque choros.

CAP. XIV.

PAG. 139. *Ariſtoteles vero adeo non acquieſcit, vt animam non ſolum ex ſe non moueri*] Sanior apud Gloſſographum Niciarius, τί ψυχή; τὸ κινούμενον. τί ἄψυχον; τὸ μὴ κινούμενον. *Quid anima? Quod mouetur. Quid ſine anima? Quod non mouetur.*

CAP. XVI.

PAG. 151. *ignis, cuius eſſentia calor ineſt*] Malim ego: *cuius eſſentia calor eſt.* quomodo diſerte Lugdunenſis editionis ora. Supra dixit: *Cum ipſe motus, animæ ſit eſſentia.*

PAG. 152.

¶ PAG. 152. *ſi iam creſcendi ætas & tempus exceſſit*] Came-
rii liber, *ceſſit*.

¶ PAG. 154. *vt amet vltro, quo iuncta eſt*] Omnino lege-
m, *quo vincta eſt*. Amat, inquit, corpus anima; & eo licet
rcere veluti quodam teneatur, arcano nihilominus Na-
ræ conſulto, amat tamen. In Lugdunenſi erat, *cui de-*
incta eſt. Quod ſuffragatur. Et ipſe Macrob. lib. 1. cap. 11:
am ut conſtet animal, neceſſe eſt ut in corpore anima vincia-
ur. Et nunc, quia ita quoque habent membranæ Modia-
æ, in textum recepimus.

CAP. XVII.

¶ PAG. 157. *erectus ad ſupera*] *ad ſuperna* membranæ.
multique alii qui & philoſophiam hauſerunt altius, & fir-
amentum reipublicæ præſtiterunt] Talis ille apud Tacitum
riſcus: *Heluidius Priſcus*, inquit, *ingenium illuſtre altiori-*
s ſtudiis iuuenis admodum dedit: non vt plerique, vt nomine
agnifico ſegne otium velaret, ſed quo firmior aduerſus fortuita
empub. capeſſeret. Doctores ſapientiæ ſecutus eſt qui ſola bona
ua honeſta, mala tantum quæ turpia; potentiam, nobilitatem,
teraque extra animum, neque bonis neque malis annumerant.
t Aurelii noſtri verba quo attentius noto; hunc ille vi-
am, hæc verba reſpexerit.
ſoli enim ſapientiæ otio deditos vt abunde Græcia tulit, ita
oma non neſciuit.] Membranæ Modii: *ſapienti otio*; item,
oma neſciuit, omiſſâ voculâ *non*. Sed nos receptam le-
tionem non mutauimus: & placet ea ob præcedentia, vbi
nter Romanos memorantur Numa, Catones ambo, mul-
ique alii qui & philoſophiam hauſerunt altius, & firma-
nentum reipublicæ præſtiterunt.

PAG. 158. *pœnam ſancit extra hæc præcepta viuentibus*]
etronius: *Dii deæque quam male eſt extra legem viuentibus!*

FINIS.

IOHAN.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

IOHAN. ISACI PONTANI AD AVRELII MACROBII Librum Primum SATVRNALIORVM NOTÆ.

PAG. 159. V.C. *& inluſtris.*] Magnifica ſcriptoris huius, & muneris quoque eius mentio in codice Theodoſiano, lib. 6. Titulo 8. de præpoſitis ſacri cubiculi: Verba ſunt; *Sed vt nos ad hanc promulgationem Macrobii viri inluſtris merita prouocarunt, ita obſeruationem quoque legis ab eius volumus ſumere prouectionis auſpicium, vt qui ante ipſum fuerunt ſub hac conditione, præſtituto honore lætentur, vt non ſuæ promotionis tempora ad legis vſurpationem reuoluant, nec præferri poſtulent iis qui prætorianam vel vrbanam præfecturam vel militare magiſterium poſt eorum prouectionem ſortiti ſunt, ſed perinde habeantur ac ſi nunc cæperint, & in eodem ordine permanentes, in quo nunc eos liberalitas noſtra conſtituit, prouectionis viri inluſtris Macrobii tempora metiant, vt ex huius adminiſtrationis exordio, prout quiſque prouectus eſt vel fuerit prouehendus, ſuæ locum vindicet dignitatis.* Quem locum indicio debeo atque humanitati clariſſimi viri Ioſephi Scaligeri; cui & maiora debebo.

LIBER PRIMVS] Semel hoc dixero. Stephani textum, qui optimus viſus, expreſſimus, niſi ſi operarum alicubi aut alias error fuerit. Cæterum de Scripto quæ vel addita vel immutata ad autographum pariter edidimus. Et id & alia ſuis indicabimus locis.

PRO-

PAG. 161. *& fit concentus ex diſſonis*] Apulei de Mundo
icus geminus eſt. Eum, quia leui vitio hactenus nutat,
ponam vt confirmetur: *At enim vt in choreis, cum dux car-
mis hymno præcinit, concinentium vulgus virorum & fœminarum
ixtis grauibus & acutis clamoribus vnam harmoniam reſonant:
diuina mens mundanas varietates, ad inſtar vnius concentionis,
velat.* Scripſerat Lucius, *euelat.* Feſtus, *euelatum euentila-
m, vnde velabra quibus frumentum ventilatur.* Certe non
otuit ſignantiori, quod voluit, dictione depromere. Correctus Apuleius,
oratio ſolertior, ſermo incorruptior] Circumludit Agellii ver-
a quæ lib. 20. capite poſtremo. Et ea ipſa quia ſimiliter
i labe correctorum, etiam in ſcriptis, quos vidi, aſper-
, huc adducam, vt emaculem: *Ex quo facile adoleſcent inge-
ia hominum vegetiora, aut memoria adminiculatior, aut oratio ſo-
rtior, aut ſermo incorruptior aut delectatior motio aut in ludis libe-
alior.* Quid enim hic, *delectatior motio?* Mea fide reſcribe,
electatior in otio. Hæc olim notata nobis. Nunc dum iſta item Agellius.
ecognoſcimus, deprehendi eandem Gellianam emen-
ationem in mentem quoque fuiſſe atque expreſſam
.Cl. Iano Rutgerſio Var. Lect. lib. 4. cap. xi. Qui & ibi
idendus.

CAP. II.

PAG. 163. *& molliſsima conſultandi tempora.*] Adumbra-
um de Marone. Martialis quoque notauit: vid. et Virg. Aen. IV. 293. 423.

Noſti tempora tu Iouis ſereni,
Cum fulget placidus ſuoque vultu,
Quo nil ſupplicibus ſolet negare.

PAG. 166. *edoctum tibi comprehenſumque eſt*] Erat in An-
glicano recte, *eductum tibi.*

CAP. III.

PAG. 167. *qui me in hunc ſermonem inducitis*] Idem vetus,
adducitis, quod fuerit, *abducitis.*

PAG. 168. *dicere ſolitum: lege non iſſe vſurpatum mulierem*]
Eadem & Anglicano ſcriptura fuit. Videatur tamen im-
miſſa voce legend. *ſolitum legi: lege.*

PAG. 169. *inde conticuum*] Et veteres excuſi & ſcriptus
retinent, *conticinium.*

mane

mane autem dictum, aut quod ab inferioribus id eſt à manibus] Idem, *inferioribus locis*, ſed male. Toto vero hoc loco Varronem ſequitur, aut potius non ſequitur. Non enim à *manibus* ille, ſed *manando* dictionem iſtam deducit. Ait Varro: *Diei principium mane, quod tunc manat dies ab oriente. Niſi potius quod bonum antiqui dicebant manum, ad cuiusmodi religionem Græci quoque, cum lumen adfertur, ſolent dicere* φῶς ἀγαθόν. Sed ad poſteriorem hanc ſententiam Macrobius quoque pòſt inclinat.

Solis occaſus ſuprema tempeſtas] Mirum ſimiliter hanc formulam concipi etiam in editionibus priſcis, cum manifeſtum ſit & proculcatum iam in XII. Tabulis legi, SOL OCCASVS. Et fallor? an apud Valerium cap. 3. lib. 7. legendum hac itidem forma; *Vt equis inſidentes, ſole orto curſum in quendam locum dirigerent*; pro quod editur, *ſolis ortu*.

In Valerium ſuſpicio.

deinde veſpera; quod à Græcis tractatum eſt.] Omnino verum, *tractum eſt*. Ita liber; & iſtud Typographi mendum putaſſem, niſi reperiſſem in pluribus editionibus.

CAP. IV.

PAG. 170. *Maſurius Faſtorum ſecundo*] Idem hic Maſurius de quo Perſius;

Cur mihi non liceat, iuſſit quodcunque voluntas,
Excepto ſiquid Maſuri rubrica notauit?

Ad quod vetus Gloſſarius, *Maſurius hic Sabinus, legis conſultus fuit.*

& vt ipſos quoque Grammaticos in teſtimonium citem] Petron. *Et ne poëtas quidem ad teſtimonium citem.* Nec fugit ad Petronium filium Douzam. Douzam breues illos & longum deflebiles reipublicæ literariæ amores. Addatur & Varro de Re Ruſt. cap. 4: *Sed quid ego illum voco ad teſtimonium?*

PAG. 172. *reliqua autem verba, quæ Auieno noſtro noua viſa ſunt, veterum nobis.*] Probaturum ſe ait antiquitus ſolitum dici, *hac noctu* & *concubia noctu*. Item *diequarte, diecraſtini*. Quæ autem, ſi verba ipſa ſpectemus, quomodo Auieno noua viſa ſint, mihi nouum. Sed tollit hunc ſcrupulum liber, qui ſcribit; *Reliqua autem à verbi ore Auieno noſtro noua viſa, veterum.* Et hoc veriſſimum eſt, ab vſu ſuo & efferendi forma nouiora paruerunt. Non ceperunt hanc dictionem muſtei homines, *à verbi ore*, ideoque pro libidine interpolarunt. at nos pro priſco & probo aſſeremus vel ipſius Macrobii monitu, qui alibi non diſſimilius locu-

tus,

is, *Quæ*, inquit, *cum in ore priſcæ auctoritatis crebro fuerint.* Porro de *Noctu futura* & alia quę hoc capite diſſeruntur, ad Agellii librum octauum cap. 1. pertinere, vel index ibidem adhuc reliquus indicio ſit.

PAG. 173. *Dies hic ſextus, cum nihil egi; die quarte moriar fame*] Quomodo *die quarte*, quum iam *ſextum diem* præteritum fateatur? An ſcribendum *die ſeptime*, item *edi* pro *egi*? vt reſpexerit ſcilicet poëta illud Varronis: *Nec id etiam eſt ad vim facultatesque eius numeri* (ſeptenarii) *augendas, quod quibus inediâ mori conſilium eſt, ſeptimo demum die mortem oppetunt.*

PAG. 174. *Die quarte quidem de præterito*] Sic & *breue* eſt præteriti temporis, *breui* futuri. Catullus: *Vos bonæ ſenibus viris cognita breue fæmina.*

CAP. V.

PAG. 175. *ſic fugiam infrequens atque inſolens verbum*] Ad conſuetudinem itaque vocamur, quam & ipſe omnino probem, ſed caute tamen & cum veteri magiſtro Fabio: *Conſuetudo*, inquit, *ſi ex eo, quod plures faciunt, nomen accipiat; periculoſiſſimum dabit præceptum, non orationi modo, ſed quod maius eſt) vitæ.* Et paulo poſt, *Ergo conſuetudinem ſermonis vocabo conſenſum eruditorum, ſicut viuendi, conſenſum bonorum.*

PAG. 176. *Sexagenarios maiores*] *Sexagenario maiores.*

PAG. 176. 177. *qui quantum ſit, mirandũ, viro venuſto*] Ita Stephanus. Cantabrigienſis ſcriptus, *qui quanto ſit mirando viro, venuſto patre.* Et ſimilia veſtigia in vulgatis auorum memoria. Tamen, ſi diſplicebit, coniecturis quid aliud eruatur. Ecce exemplum: *qui quanto ſit, mirandum, vir venuſto patre præſtantior.*

CAP. VI.

PAG. 178. *Euſebium Graia & doctrina & facundia rhetorem*] Plenior laus in Veteri, *clarum rhetorem.*

PAG. 181. *vna potius vt duobus nupta foret, quam vnũ duæ*] Sciuit apud Ariſtænetum Apollogenes Epiſtola xi. lib. 2. Ἀλλ᾽ εἴθε καθάπερ οἱ ἔρωτες τῇ ἐμῇ συνομιλοῦντες ἐνδιαιτῶνται ψυχῇ, οὕτω ζηλοτυπίας χωρὶς αἱ γυναῖκες συνῴκουν ἀλλήλαις. id eſt, *Sed vtinam, ſicut diuerſi in animo meo conuerſantur*

tur cupidines, ita & mulier vtraque, ſine æmulo liuore poſſent continere.

CAP. VII.

PAG. 183. *& linguæ proteruæ, mendacii procax ac ſecurus offenſarum*] Hæc iterum Cl. V. Stephani lectio, quam reliquimus. Germanior tamen, imo germana plane, quæ in ſcripto, & vetuſte quoque cuſis; *Et lingua proterve mordaci, procax & ſecurus offenſ.*

conſultatione tam proteruâ] Id eſt, interrogatione tam proterua. Et ita eâ voce iterum vſus eſt cap. 16: *De hoc quoque quod Hori noſtri conſultatio non tenet.* item cap. 17: *à conſultatione oraculorum.* item cap. 2. lib. 7. Saturnal. *Qui vult amænus eſſe conſultor.* id eſt, interrogator. Et ibid. cap. 4: *Ceteris ex filo conſultationis eius interrogandi conſtitueretur exemplum.* Quod monitum volui, ne quis alios mutantes ſequatur.

PAG. 184. *atque otium in negotium verteremus*] Anglicanus, & item editio vetus: *in negotium vtile.*

quibus vt omnes hodie, qui præſentes ſunt acquieſcant, impetratum teneo] Apud Feſtum eſt, *Impetritum, impetratum.* Id porro in tranſcurſu dictum ſit, formularem videri fuiſſe loquutionem priſcis, *Si impetrari poſſit, non impetrari poteſt*, auſpiciis ductam, in quis *impetrire* ſiue *impetrare* id erat, quod in Sacrificiis *litare.* Plautus, quod dico, Caſina extulit, *Nolo ames.* St. *Non poteſt impetrari.* & alibi ſæpius. Curculio hinc emaculanda videtur ſcena, *Date viam*; vbi editum:

Recte hic monſtrat, ſi imperare poſſit;

Ad Plautum coniectura.

& attentatum viris eruditis, *ſe imperare poſſe*, ſed ſequentia qui cogitat, minime id huc facere facile videat. Puto itaque, quod innui, verum eſſe, *ſi impetrare poſſit.* Nam & à vulgato, qua literis, vix abit; qua ſententia, poſcunt continua illa verba:

Nam ita nunc mos viget,
Ita nunc ſeruitium eſt, profecto modus haberi non poteſt.

PAG. 185. *Horum alterum vix ægre admiſſum audio.*] Editiones tamen præter Stephani, omnes, & MS. *vix ægreque.* Illud nihilominus, & magis ſi libri auctoritas iuuet, omnino amplectendum. Apuleius ſic extuliſſe videatur, *curioſe ſedulo*, lib. 1. *Et ego curioſe ſedulo arbitratus iugulum comitis.* Nec aliter fortaſſe Catullus:

In Catullo vetus lectio conſtituta.

Et hac peſſima ſe puella vidit
Iocoſe lepide vouere diuis.

Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Nam in ſcripto fuit, *iocoſe lepide*; quod tamen tuetur eruditiſſimus caſtigator, quem videto.

PAG. 186. *Anteuorta & Poſtuorta diuinitatis ſcilicet peraptiſſimæ comites*] Videbatur referre Anglicanus ille vetus, *diuitiarum ſcilicet.* Quod quæramus. In Faſtis eſt:

Porrima placatur, poſtuortaque, ſiue ſorores
Siue fugæ comites Mænali Diua tuæ.

quo Saturni memoriam etiam in poſteros propagaret. ita fuiſſe ſignatum] In codē planius; *Æs ita fuiſſe ſignatum.* Hinc Naſo:

At bona poſteritas puppim ſignauit in ære,
Hoſpitis aduentum teſtificata Dei.

Capita aut nauia] Affinis huic luſui ille Auguſti, *par impar,* Græcis eſt ζυγὰ ἢ ἄζυγα. *Nauia* autem μονόξυλα σκάφη *linter.* Vide & Feſtum, qui *lignum excauatum* interpretatur, vt nauis.

PAG. 187. *Hunc Romani etiam Stercutum vocant*] Scriptus, *ſterguτius*, quod valet, *ſtercutius.* Solemnis enim veteribus commutatio fuit literarum G. C. item C. Q. Notata hæc paſſim excellentiſſimis ingeniis, imo erratorum ab iiſdem talium acerui multoties eliminati latifundiis bonorum ſcriptorum. Et fallor? an nobis etiamnum vnum alterum reliquum factum? Exſtat Catulliano Epithalamio Manlii & Iuliæ:

Non tuus leuis in mala
Deditus vir adultera,
Probra turpia perſequens
A tuis teneris volet
Secubare papillis.

Sed lectio ſcripta & vetus eſt, *Proca, turpia perſequens.* Vnde indubie fecerim, *præ qua,* (*turpia perſequens*) ſcriptum enim fuerat, *pro ca;* quomodo *aca* pro *aqua*, item, *coad* pro *quoad*, & ſimilia, antiqua fere ſemper ſcriptio eſt. A mente vero iſta, non abit quod mox in Epigrammatibus: *Nec præ me velle tenere Iouem*: De lege vero pedia non eſt quod quis iam dubitet. nam aliquoties inſerit ſpondæum. ſtatim, — Catullus nouiter correctus.

Luſiſti nucibus. lubet
Iam ſeruire Thalaſsio.

Alterum deinde quod innuo legitur Elegia ad Manlium.

Nam mihi quam dederit duplex Amathuſia curam
Scitis, & in quo me torruerit genere.

Vbi, *in quo genere* Græcorum more poſitum, qui ἐν τοίᾳ ἰδέᾳ. Et valde blanditur. Suſpicabar nihilominus, *in quo*

me torruerit cenere, pari cum Macrobiano hoc errore, G. pro C. quomodo etiam in Gloſſario, *gras* & *graſſum* pro *cras*, *craſſum*. Sed vt hoc ſuſpicari tamen obiter libeat, ita prius præſtare non vereat.

PAG. 188. *per amnem fluctibus vagabatur*] De Cutilienſi lacu loquitur, quem an amnem recte dixerimus, cogitemus. Calamo exaratus, *per omnem lacum*. Vetuſte editus, *per omne mare*. Res tanti non eſt: monitum volui tamen.

Per maria ambulabat] Iterum iidem veteres: *migrabat*.

Καὶ κεφαλὰς Ἅδῃ καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα] In Lactantio tamen eſt, καὶ κεφαλὰς Κρονίδῃ. At abnuit Macrobius, qui Ditem capitibus, Saturnum vero viris ait placatum. Ἅδῃ itaque in Firmiano refingendum ſit; & τὸ πατρὶ Saturnum denotauerit.

oſcilla ad humanam effigiem arte ſimulata] Libens reſcribo, *ſimilata*, id erit, ficta & formata. Sæpicule hæc vox in melioribus libris corrupta. Petronio redonanda videatur pag. XXIX. vbi vulgatur:

Mox vbi ridendas incluſit pagina partes,
Vera redit facies, diſſimulata perit.

Nec effugit Nobiliſs. viri Douzæ acumen. Vidit enim inuerti dictione iſta, *diſſimulata*, verſiculi totius mentem. Repoſuit idcirco appoſite, *aſſimilata*. Sed de germanitate vocis cum cogito, putem ex reliquiis ſcripturæ veteris, reſcribendum vti innui *deſimilata*, rara quidem, ſed, ita Muſis placeam, vt digna Petronio dictione. Quid ni enim ea, vt, *deformo*, *depingo*, *defiguro*, & talia? Horatius lib. Epiſt. 2. *Aut alius Lyſippo duceret ara, Fortis Alexandri vultum ſimilantia.* vulgo eſt, *ſimulantia*.

PAG. 189. *pueri mactarentur Maniæ deæ*] Interpres vetus Perſii: *Manium dicit deformem & ignotum. eo quod Maniadi cuntur indecori vultus perſonæ, quibus pueri terrentur.*

nam capitibus allii & papaueris ſupplicari iuſſit] Forte huc alluſum Satyrico:

---- *Si non*
Prædictum ter mane caput guſtaueris allî.

Et quod ſtatim addit Macrobius, *Periculum ſi quod immineret familiis, expiarent*, non abſimile videatur. quod iterum, quem dixi, Perſii interpres ad illud; *ouoque pericula rupto*, ita enarrat: *Sacerdotes qui explorandis periculis ſacra faciebant, obſeruare ſolebant ouum igni impoſitum, vtrum in capite an in lateribus deſudaret. Si autem ruptum effluxerat, periculum ei portendebat pro quo factum fuerat, vel rei familiari eius.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Eumque diem celebrant, per agros vrbesque fere omnes] Accii verſus eſt ex annalibus. Sed cur tam ſollicite appictum, *fere omnes?* an hiſtorica fide, an qua alia re? Anglicanus diſerte, *vrbesque per omnes.* Deinde *imque*, pro *eumque* fecero, vt fiat illud Feſti: *Nis antiqui dicebant pro nobis, ſam pro ſuam, im pro eum.* Gloſſ. *Im*, αὐτὸν, εἰς αὐτόν.

Cap. VIII.

Pag. 190. *Habet aram & ante ſenatulum*] Alii excuſi: *Et ante ſe cænaculum*. Illud ex ſcriptis eſt. Valerius quoque notauit lib. 2. cap. 2. Vbi ita conſtituenda eius verba: *Antea Senatus ſtationem eo loci peragebat qui hodieque Senatulum appellatur.* Nec aliter Achilles Statius ad librum de illuſt. Grammaticis cap. 17. legend. cenſuit hunc Tranquilli locum; *Statuam habet Præneſte, in inferiori fori parte, contra Senatulum.* In vet. impreſ. *hemicyclium* eſt. Quid autem *Senatulum* ex Æl. Lampridii verbis liquet, qui in Heliogabalo inquit: *Fecit & in colle Quirinali Senatulum, id eſt, mulierum ſenatum, in quo ante fuerat conuentus matronis, ſolemnibus tantum diebus* &c. Valerio vetus lectio reddita.

Ædem vero Saturni ærarium eſſe voluerunt quod] Aliam aſſignat cauſam in illud Perſii *Saturniaque impulit æra* interpres vetus: *Æs, inquit, in æde Saturni condebatur, nondum argento auroque ſignato. Vnde ærarium nomen accepit.* interpreti aſſentitur & Cyprianus de Idolorum Vanitate: *Hic literas imprimere, hic ſignare nummos in Italiâ primus inſtituit, vnde ærarium Saturni vocitatur.*

Pag. 191. *quæ à ſpuma vnde coaluit, ἀφροδίτη nomen accepit*] Arnobius non longe diſſimilibus verbis; *Nunquid à nobis dicitur ex pelagi ſpuma & ex cæli genitalibus amputatis, Cytheream Veneris concretum coaluiſſe candorem.* Eleganter. Sed & illud ſupra hanc ipſam deam decenti orationis velo in eiuſdem Peruigilio:

Tunc cruore de ſuperno, ac ſpumeo Ponti è globo,
Cærulas inter cateruas, inter & bipedes equos,
Fecit vndantem Dionem de maritis imbribus.

Animalium vero æternam propagationem] Orationis mens imo nec oratio ſtabit, niſi cum ſcripto ſcribas, *ad animalium.* Et ita, omiſſis aliorum ex coniecturâ diuinationibus, reponi curauimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Cap. IX.

Pag. 193. *manu dextera trecentorum & ſiniſtra ſexaginta & quinque numerum retinens*] Eſt quidem hæc anni perfecta dimenſio, qualis à Cæſare conſtituta. At cum Numa, qui ſimulachrum hoc dedicauit, ccc. lv. ſolummodo ſciuerit, malim cum Plinio legere, qui diſerte lib. 34. cap. 7. *Præterea*, inquit, *Ianus geminus à rege Numa dicatus, qui pacis bellique argumento colitur, digitis ita figuratis, vt trecentorum quinquaginta quinque dierum nota, per ſignificationem annui temporis, & æui ſe Deum indicet.* Georgius tamen Codinus in Conſtantinopoli, περὶ ἀγάλματος Ἰανουαρίου, cum Macrobio facit.

vt demonſtrat ſimulachrum eius Phaleris aduectum] In Scripto erat, *adactum*. Quod alii cogitabunt. Camerarius *Valeriis* diuinarat. Apud Stephanum de Vrbibus eſt: Φάλαρα, πόλις Ἰταλίας, πλησίον Λαμίας. τὸ ἐθνικὸν Φαλαρεύς, ὡς μεγαρεύς.

Pag. 194. *duas vis diſpares colligauit*] Ἀρχαϊκῶς. Saluſtius III. Hiſt. *Aſſuetum ad omnes vis controverſiarum.* In Macrobio vulgo, *vires diſpares.*

Cap. X.

Pag. 197. *conuiuio diſſoluto Saturnalia clamitabantur*] Camerarii & item editio priſca: *conuiuio ſolito.* Forte, *ſoluto.* Nam, diſſolutus, ἄσωτος hic eſt. Deinde Anglicanus, non *clamitabantur*, ſed *comitabantur*. An *committebantur*, quomodo ludos committere? Aut remotior potius vox fuit, ſcriptumque, *commiſſabantur*, vel, vt in Orthographicis ſcribendum præcipit Velius Longus, *comiſabantur*? Super tota voce ita Feſtus: *Comiſatio*, inquit, *à vicis, quos Græci* κώμας *dicunt, appellatur. quibus in locis alii alios conuictus cauſa inuitabant.* Gloſſæ Latinæ, *comiſatum*, ἐπὶ κῶμον. Græcæ, κῶμον, *comiſatum, comiſatio.* Ariſtophanes Pluto: ἔοικε δ' ἐπὶ κῶμον βαδίζειν. quod ita vertunt, *videtur ad laſciuum conuiuium ire.*

DeMacrobii ſcriptura hæſitatio.

Pag. 198. *ex edicto Auguſti, quo trium dierum*] Et Caligula poſt, vt notat Suetonius, vnum quoque adiecit. cap. 17. *Et vt lætitiam publicam in perpetuum quoque augeret, adiecit diem Saturnalibus, appellauitque Iuuenalem.* Dio LX. Quintum Saturnalium hunc credidit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

C A P. XI.

P A G. 199. *ante ſpectaculi commiſsionem per circum egit*] Recte dicit ante ſpectaculi commiſſionem. & conſonat id cum reliquorum, qui eandem hiſtoriam enarrant, relatione. Sed ego iis omiſſis, teſtem vnicum vel emendationis vel in hoc Notarum mearum exordio ominis ergo Valerium producam. Ait is lib. I. cap. 7. *Cum plebeis ludis quidam pater familias per circum Flaminium priuſquam pompa induceretur, ſeruum ſuum verberibus multatum, ſub furca ad ſupplicium egiſſet.* Vbi vox *pompa* ad rem Circenſem idonea quidem; nec ea quæſitoribus moleſtiæ aut æſtus quicquam attuliſſet, niſi codices caſci æui ſuggeſſiſſent eius vicem, *croma.* Quod cum ſiſtat & illiget etiam eruditiſſimos ſeculi noſtri & in hoc ſcriptionis genere exercitatiſſimos homines, operæ pretium putaui de eodem per otium cogitaſſe. Et vide, velut inſuſurrante bono genio, hæc mihi correctio de ſubito enata, *priuſquam acroama induceretur. Acroama* Græca quidem dictio, ſed circo ſæpicule & ludis etiam à Latinis aptata. Docet vel Cic. pro Seſtio: *Ille ipſe ludens non ſolum ſpectator, ſed actor & acroama.* Recte autem dixi in Macrobio expreſſum, *ante ſpectaculi commiſsionem*, quia in ipſis commiſſionibus huiuſmodi acroamatia habebantur: Seneca Epiſt. 85. *In commiſsionibus noſtris plus cantorum eſt, quam olim in theatris ſpectatorum fuit.* Facit huc quoque Apuleius lib. 10. *Ac dum ludicris ſcenicorum choreis primitiæ ſpectaculi dedicantur.*

Valerius fortaſſis emaculatus.

Annio cuidam per quietem imperauit] Super hominis huius nomine inter Auctores diſſenſus eſt. Valerio, Liuio, Plutarcho & Dionyſio *T. Latinus* appellatur. Lactantius diuinarum Inſtitutionem 2. cap. 8. *T. Atinium* extulit, & amplectitur Pighius, qui antiquam & plebeiam ait familiam Atiniam. Certe Macrobii ſcriptura parum ab hac Lactantii voce deuiat; & corrupta potius cenſenda quam falſa.

additus eſt illis Circenſibus dies is, qui inſtauratitius dictus eſt] Vetus, *dies, iſque inſtauratius.*

in ſeruos tantum & tam immane faſtidium] Plautus Milite: *Ergo iſte me metus macerat, quod ille faſtidioſus eſt.* Anglicanus autem ſcriptus non *immane* legebat, ſed, *inane.* quod palato quidem non hebeti mouendæ ſit ſaliuæ. Perſius, *O quantum eſt in rebus inane!* Et Maro: *inania murmura.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

PAG. 200. *alius ambitioni, omnes ſpei, omnes timori*] Seneca, ex quo hauſit, ſtrictius: *Alius ambitioni, omnes timori.* Alias Macrobianum iſtud non abſonum. Iuuenal. *Quid enim ratione timemus aut cupimus?* Vbi ſpes & metus ſimiliter iunguntur.

ſibi quiſque dat mores, conditionem caſus aſſignat.] Imo iuxta illud: SVI CVIQVE MORES FINGVNT FORTVNAM. In Seneca eſt, *miniſteria caſus aſſignat.* Epiſt. 47.

PAG. 201. *virga murmur omne compeſcitur*] Iuuenalis Sat. 14.

Hic lauet argentum, vaſa aſpera tergeat alter,
Vox domini fremit inſtantis, virgamque tenentis.

PAG. 202. *Cum premeret obſidio Grumentum*] *Drumentum.* Muretus ad lib. 3. Senecæ de Benef. legit *Adrumentum*, vt ſit vrbs Africæ. Sed renuit Gruterus, qui ex hoc Macrobii & omnibus Senecæ ſcriptis libris retinet *Grumentum.* Et ſunt *Grumentini* in Italiâ populus Luca iæ regionis. De quibus Plinius & alii. Malè eſt in nonnullis editionibus *Cluentum.*

PAG. 206. *Epicadus refert Herculem occiſo Geryone*] An eumpſe intelligat de illuſtribus Grammaticis Tranquillus? *Cornelius Epicadus*, inquit, *Lucii Corn. Syllæ Dictatoris libertus, calatorque Sacerdotio augurali.*

CAP. XII.

PAG. 207. *eodem ductu orandi reliqua contexit*] Vetus, *contexuit.* Gloſſarius, *contexit* συνυφαίνει.

Arcades annum ſuum tribus menſibus explicabant] Ex Hori vt putatur inſtituto. Cenſorinus, *Sunt qui tradant hunc annum trimenſtrem Horon inſtituiſſe, eoque ver, æſtatem, autumnum, hiemem, ὥρας & annum dici & Græcos annales Horos, eorumque ſcriptores Horographos.* Imo & Dani noſtrates (quod per occaſionem dictum ſit) diſerte hodieque *Oor* pro *anno* & vulgo frequentant.

qui annus incipiebat à Martio] Vetus idem & editiones priſcæ, *Quia annus.*

PAG. 208. *Hoc menſe mercedes exſoluebant magiſtris, quas completus annus deberi fecit*] Iuuenal.

Hæc, inquit, cures, & cum ſe verterit annus,
Accipe, victori populus quod poſtulat, aurum.

Mercedem autem hanc fuiſſe quinque aureos, annotat ibidem interpres vetus.

PAG. 211. *quod virgam myrteam in templo haberi nefas ſit*] Scripſit antiquitus rituum talium rationes & cauſas Butas. Arnobius ſuper eadem hac re lib. 5. *Cum ei diuinam rem mulieres faciunt, vini amphora conſtituitur obtecta, nec myrteas fas eſt inferre verbenas, ſicut ſuis ſcribit in cauſalibus Butas.* Porro in Macrobio quod ſequitur, *Vas, in quo vinum inditum eſt, mellarium nominetur*, indubie corrigendum legendumque, *miliarium*. Gloſſarii auctor, χαλκεῖον, *olla, aneum, miliarium*. Gloſſæ Latinæ, *miliarium*, Θερμηρον corrupte. Faciendum fors, Θερμομιτήελον. Sed ab aliis, Θερμιτρὸν laudatum inuenio; quod præfero. Macrobii occaſione Gloſſarium tentatum.

Vas in quo vinum inditum, mellarium] Coniectauimus *miliarium*, cauſa duplici. Primum *mellarium* non vas aut poculum ſit, quale intelligendum hic, ſed (vt Varro docet) μελιτροφεῖον eſt. Deinde Arnobius vas aliquod requiri, quod liquorem recipiat, peruicerit: qui diſerte, *amphoram* dixit *conſtitui obtectam*. Verba ſuperius poſuimus. Nec video quomodo receptæ lectioni patrocinetur quod de ſacerdotibus huius Deæ, quaſi apes eæ dictæ, adferri poſſit. Tamen videbimus.

quod in ædem eius omne genus herbarum ſit] *in ædem* pro, *in æde*, archaïſmus eſt.

PAG. 213. *item plebiſcitum factum ob eandem rem*] Non auſcultandum Camerarii ſeu vetuſtis editionibus, *idem plebiſcitum* legentib. Diſparari enim debent, *plebiſcitum* & *ſenatusconſultum*.

Menſis September principalem ſui retinet appellationem; quem Germanici appellatione, Octobrem vero ſuo nomine Domitianus inuaſerat] In aliis fere omnibus editionibus eſt: *retinet appellationem ex Germanici appellatione. Octobrem vero.* Firmat priorem lectionem illud Suetonii in Domitiano: *Poſt autem duos triumphos, Germanici cognomine aſſumto, Septembrem menſem & Octobrem, ex appellationibus ſuis Germanicum Domitianumque transnominauit; quod altero ſuſcepiſſet imperium, altero natus eſſet.* Hinc eiuſdem hæc verba in Caligula: *At in memoriam patris, Septembrem menſem Germanicum appellauit.*

CAP. XIII.

PAG. 214. *vt in trecentos quinquaginta quatuor*] Ita & Plutarchus. Solinus & Cenſorinus, *trecentos quinquaginta quinque.*

PAG. 215. *additum eſſe ad Græcum numerum*] A quonam additus iſte numerus? à Romanisne an à Græcis? ægre prima fronte exſculpſeris. Quare cum Scripto & vetuſte vulgato legend. *additum à ſc.* Ab ipſis Romanis adiectus iſte dies, & vt ſupra docuit à Numa, idque in imparis numeri honorem.

PAG. 217. *Manium conſulem*] Camerarii & Lugdunenſis editio *Martium conſulem*.

CAP. XIV.

PAG. 218. *qui publicanis proferri*] *proferri*, eo loco idem eſt quod *augeri*.

vt Cato in Originibus, anterminum, id eſt, circum terminum] Vide Feſtum in voce, *Antermini*, & ad eum V. C. Ioſephi Scaligeri caſtigationes. Docet autem non diuulſe hoc vocabuli legendum ſed coniuncte, cum ſit adiecti vicem. Et adde quod etiam in Scripto ego inuenerim, *Oratorum anterminum*, quomodo reponendum. In Gloſſario eſt, *Anterminus*, Διχόθεν ὅρ☉.

CAP. XV.

PAG. 222. *dies ſuos rei diuinæ*] Placet I. Lipſii coniectura; *die ſuo*. Vide cap. 21. I. Electorum.

PAG. 223. *ipſi curiæ, ad quam vocabantur, Kalabræ nomen datum eſt. ideo autem*] Addebatur in Anglicano & vetuſtis item editionibus, *Calabræ nomen datum eſt, & claſſi, quod omnis in eam populos vocaretur.* Cui etymo & Fabius aſtipulatur lib 1. cap. 10. *Iam fit*, inquit, *& claſſis à calando.* Porro facit etiam vt aſſeram ea verba lib. 2. Arnobius, qui diſerte hunc quoque ordinem ſiue gradum claſſi dat. *Definite*, inquit, *hominem, proletarius cum ſit, claſſibus, & capite cum cenſeatur adſcribere ordinibus primis.* Nam proletarii & capite cenſi viliſſimæ atque tenuiſſimæ fortunæ erant in populo. Hinc Saluſtius in hiſtoria, *Ipſe interea milites ſcribere, non more maiorum nec ex claſſibus, ſed vt libido cuiuſque erat, capite cenſos pleroſque.* Ex quibus & *Calabram claſſe* quiddam ſecretius ac honoratius fuiſſe colligere ſit, & Feſtus innuere videtur; *Calabra*, inquit, *curia dicebatur vbi tantum ratio ſacrorum gerebatur.* Et Gloſſarii auctor,

In Gloſſario diuinatio. *Calabra*, ἱερέων βȣλὴ, ex diuinatione noſtra. vulgo enim eſt corrupte, ἵππων βȣλή. Sed diuinationem meam

memini

[m]emini me aliquando probaſſe D. Scaligero. Scripſeram [h]æc cum, vt fit, in Tullij ad Atticum inuenio: *Equites curiæ* [b]*ellum, non mihi. nam ego diſſenſi.* Ita inquam inuenio ſed à [B]oſio formatum, qui fuiſſe fatetur in Scripto compendio [l]iterarum, *Equit. curiæ.* Vnde ſi quis, *Equitum curiæ* fecerit, [f]orte rei & vero ſimilius fecerit. Locus eſt Epiſt. 1. [l]ib. 2.

Item in Epiſtolis ad Atticum.

acceptu[r]os cauſas feriarum à rege ſacrorum ſcituroſque] Elidit [i]bidem idem Lipſius trinas hic voces, legitque, vt ait, cum [p]rimis editionibus, *cautus Sacrorum.* At meus & item vetu[ſ]te cuſi diſerte, vt poſui, promunt; poſſitque videri pro[b]um, niſi vox *cauſas* turbaret. Fecerim itaque ex ea, *pauſas* [f]*eriarum*, & videatur huc facere quod ſequitur ſtatim; *ſcituroſque quid eſſet eo menſe faciendum.* Nec abludit Symmachi locus: *Vbi fruendis feriis modus nullus eſt. Modus nullus* eſt *pauſa* [n]*ulla.* Porro *pauſa feriarum* elegantiſſime vſurpabitur ad exemplum Lucretij:

Nec quiſquam expergitus exſtat
Frigida quem ſemel eſt vitai pauſa ſecuta.

vnde & Lucetium Salij] Gloſſæ, *Lucerius.* Ζεύς. Sed illud putem rectius. M. Capella, vt Iouem *Lucetium* ſic quoque Iunonem Lucetiam dicendam cenſuit. Ait lib. 2. cap. 5. *Te Lucinam quod lucem naſcentibus tribuas ac Lucetiam conuenit nuncupari.*

ſplendorem diei & noctis continuat, illuſtrante luna] *Diei* quidem ſplendorem admiſerim, at quomodo recte *noctis*, qui ſplendor meræ tenebræ? Scriptus habet, *noctem.* Elicio ex veſtigiis prioris lectionis, *ſplendorem diei & noctu continuat.* vel ex hac, *ſplendore diei & noctem.*

PAG. 225. *ideo & Nonas inhabiles nuptiis*] De Maio quoque menſe notum adagium: *Menſe malas Maio nubere vulgus ait.*

CAP. XVI.

PAG. 226. *Scæuola pontifex affirmabat*] Libri priſci *aſſeuerabat.* nam vix verſu ſupra dictum iam, *affirmabant.*

qui opus vel ad Deos pertinens, Sacrorumve cauſa feciſſet] Scriptus reticebat, *cauſa.* Nec eſt cur exprimamus.

pronunciauit tunc ouem per ferias licere merſari, ſi hoc remedii cauſa fieret] His ſubiungit, explicatque Virgilii tunc verſum:

Balantumque gregem fluuio merſare ſalubri.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Et ante dixerat eadem hac pagina: *Si bos in ſpecum decidiſſet, eumque paterfamilias adhibitis operis liberaſſet, non eſt viſus ferias polluiſſe*: Cui & reſpondet illud Chriſti Seruatoris noſtri Matth. cap. 12: *Quis erit ex vobis homo, qui habeat ouem vnam: & ſi ceciderit hæc ſabbathis in foueam, nonne tenebit & leuabit eam?* Et Lucæ cap. 14. *Cuius veſtrum aſinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die Sabbathi?* Vbi quas vocat Macrobius *ferias*, Euangeliſtæ *ſabbatha* & *ſabbathum* dicunt; quam hi *foueam* & *puteum*, ille *ſpecum* appellat. *Ouis* & *bouis* vox vtrobique poſita. [Vide & caput 3. lib. 3. Saturnal. de eadem re.]

PAG. 227. *Mundus cum patet, Deorum triſtium atque inferum quaſi ianua patet.*] De mundi huius patore apud Feſtum quoque eſt; vbi & quando patuerit, additur. At interim eo nomine quid intellexere veteres? An de Eleuſinæ Cereris Mundo dictum, de quo Apuleius apologia? *Quoniam*, inquit, *vt res eſt, maius periculum decernis, ſpeculum philoſopho, quam Cereris mundum prophano videre.* Fuerit enim arcanus ſeu myſticus ille ornatus de quo luculenter lib. 5. Arnobius.

Quid mundus in Varronis verbis, quæſitum.

PAG. 229. *Tamquam inominalem.*] Videndus Agellius lib. 5. cap. 17.

PAG. 230. *Geminus ait*] Sola Lugdunenſis editio: *Geminius.* Apud D. Hieronymum prænomen eius & elogium (modo is ſit) tale eſt: *Vnde pulchre Varius Geminius ſublimis orator, Qui non litigat cælebs eſt.* Exſtat aduerſus Iouinianum libro primo.

eſt autem dies luſtricus, quo infantes luſtrantur & nomen accipiunt] *Luſtricus dies, Nominalia* Tertulliano cap. 6. libro de Idololatria. Gloſſarium: *Nominalia* ὀνομαστήρια.

PAG. 231. *Homerus veſter Mantuanus*] In aliis fere omnibus, *noſter*, eſt. Male. nam Euſtathii verba ſunt.

quaſi ad quem per omnes ſtatur.] Iidem, *eatur.*

CAP. XVII.

PAG. 235. *bonis propugnare*] id eſt, *pro bonis pugnare.*

PAG. 237. *hiſce hoſtiis ſacrum facerent Apollini*] Scripto aberat, *ſacrum.* beniſſime. Notum hoc Maronis: *Cum faciam vitula.* Et mirum quam affectet eius vbique dictionem Macrobius.

τοῦ τ' ἀεὶ γίγνεσθαι] Legendum τοῦ τ' ἥλιον ἀεὶ γίγνεσθαι καὶ ἀεὶ φύεσθαι.

PAG. 238. *ἀπὸ τοῦ λευκοῦ, id eſt temporis*] imo verius, *id eſt candore.*

Λυκάβαντα appellant] *Ælianus*, λέγουσι δὲ φίλον ἡλίῳ εἶναι αὐτὸν, καὶ διὰ ταῦτα εἰς τιμὴν τὴν τοῦ ζώου κεκλῆσθαι καὶ τὸν ἐνιαυτὸν λυκάβαντα εἰσὶν οἳ λέγουσι. χαίρειν δὲ αὐτῷ καὶ τὸν Ἀπόλλωνα λόγος. Id eſt: *Iam porro lycabanta iccirco annum nominari exiſtimant, quod erga lupum Sol amorem habeat. Tum eo Apollinem delectari aiunt.* Gloſſarium, λυκόφως, *crepuſculum, diluculum.* Prouerbium Gallicum, *inter lupum & canem* ad hunc Gloſſarii locum pertinet. Proprie enim λυκόφως, *lupi lux.*

PAG. 239. *vnde & ἀκερσεκόμης*] Alias ἀκειρεκόμης. Vtrumque rectum. Homerus εἰς Ἀπόλλωνα:

Ὣς εἰπὼν ἰθίβασκεν ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
Φοῖβος ἀκερσεκόμης.

quod numquam radii poſſunt à fronte lucis auelli] Nihil certius quam reſcribendum, *à fonte lucis*, & ita nunc reponi curauimus.

PAG. 240. *lunam vero humidiori & velut femineo ſexu*] Adumbratus quodammodo locus de Apuleio. Ait is Mileſii ſermonis vndecimo: *Iſta luce fæminea colluſtrans cuncta mœnia: & nudis ignibus nutriens læta ſemina.* Niſi quod Lucii hiſce verbis non elucet, quod notat in hoc aſtro ſignanter Macrobius, *humidiori ſexu.* Mea ſententia leuis corruptelæ nubes Apuleium inuoluit, quam leui motu diſcutio; *vuidis ignibus. Vuidos ignes* plane ex ſenſu Caldæorum, qui nutrientem illam Lunæ virtutem humectantem vaporem appellant. Iuuat in commentariis Beroaldus, qui in quibuſdam libris legiſſe ait, *vdis.* Sed Plauti ſui voce *vuidis* indubie vſus fuerat Lucius, quæ ob inſolentiam degenerarit tandem in *nudis.* Hoc facile & vere ſuſpicor, ſolum miror Beroaldi monitum non ſequi potuiſſe Apulei editores. Correctus Apuleius.

per humoſi aëris denſitatem] *Humoris aërii*, libri veteres.

PAG. 242. *cancro & capricorno hæc omnia contigerunt*] *Hæc nomina* ex iiſdem.

quod geminam ſpeciem ſui numinis præfert] Monuerunt amici de coniectura ſummæ ſpei adoleſcentis Hugeiani Grotii. Reſcribendum videlicet hic *numinis* in *luminis.* Et placuit placetque ſerio: moneoque inſuper, interpretem Statii veterem, Lutatium ſimiliter emaculandum, vbi vulgatur: *Hoc vultu fingitur* (Sol nimirum) *vel quod hic* Lutatius purgatus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Deus ceteros ſui nominis & potentiæ impetu excellat vt inter reliquas feras Leo. *Luminis* enim *impetus* rectè dicetur : at *nominis*, vel etiam *numinis*, quomodo pote? Extat ſub finem libri ſecundi Thebaïdos.

Ἀπόλλωνα δέλφιον *vocant, quod quæ obſcura ſunt claritudine lucis oſtendit*] Videatur etiam alluſiſſe Poëta illo verſu,

αὐτὰρ ὁ βωμὸς

αὐτὸς δέλφειος, καὶ ἐπόψιος ἔσσεται αἰεί.

--- *Sed ara*

Ipſa Delphia, & viſenda erit ſemper.

Exſtat hymno εἰς Ἀπόλλωνα.

PAG. 243. *aquilæ propter exprimunt inſtar volatus*] Habes ſententiam fors & verba, ſi legas : *Aquilas propter exprimunt inſtar volantum.* Nam de pluribus aquilis non vna ſolum agi, ex ſequentibus liquet. Locutio fere par libro 7. cap. 15. *Duas eſſe fiſtulas inſtar canalium.* Porro, *propter exprimunt*, eſt, *iuxta exp.* quod ſciunt quibus linguæ Latiæ vel minimus ſenſus.

Iouis capite prognata memoratur, id eſt, de ſumma ætheris parte] Arnobius doctiſſime: *Eandem hanc alii æthercam verticem & ſummitatis ipſius eſſe ſummam dixerunt. Memoriam nonnulli, vnde ipſum nomen Minerua quaſi quadam Meminerua formatum eſt.*

CAP. XVIII.

PAG. 244. *quæ Apollini celebrant, Hyacinthia vocantes*] Iuuenalis : *Facit hoc illos hyacinthos.* quo modo & *hyacinthina læna* apud Perſium, ni fallor, legi ; & apud Diuum Hieronymum, leui item diſcrimine *Hyacinthina ſacra*, non *hyacinthia.* Vide lib. 1. aduerſus Iouinianum.

etiam Euripides his docet Διόνυσος θύρσοισι] Verſus illi in Ariſtophanis Ranis ſunt. Act. 5. Sc. 1. Tu videto.

præterea barbatâ ſpecie, ſenili quoque] Legendum *ſenilique ore*, pro, *ſenili quoque.*

CAP. XIX.

PAG. 250. *quibus Solem moderatorem natura conſtituit*] Et tunc Perſica voce *Mithram* dictum inſuper noto. Statius Thebaidos 1.

---- *Seu te roſeum Titana vocari*

Gentis Achæmeniæ ritu, ſeu præſtat Oſyrim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Frugiferum, ſeu Perſei ſub rupibus antri
Indignata ſequi torquentem cornua Mithram.

am *cornua indignata ſequi* Lunam aliosque planetas in-rpreter. Tertullianus aduerſus Marcionem lib. 1. *Sicuti ida & ardentis naturæ ſacramenta leones Mithræ philoſophan-r.* Sed omnium diſertiſſime Claudianus de laudibus tiliconis: *Et vaga teſtatur voluentem ſidera Mithram.* At-ue hæc cauſa eſt ſimulachrum huius Dei vultu fuiſſe onis, cum tiara Perſico (ita legerim apud Lutatium non *iſci* vt laudat Bernartius) habitu, vtraque manu relu-antis tauri cornua comprimens. Lutatii vera lectio.

CAP. XX.

PAG. 252. *quod ſit nuncupatus ἀπὸ τοῦ δέρκειν, id eſt, vide-.*] Iiſdem fere verbis Feſtus: *Dracones dicti ἀπὸ τοῦ δρα-ῖν quod eſt videre. Clariſſimam enim dicuntur habere ocu-rum aciem: qua ex cauſa incubantes eos theſauris cuſto-iæ cauſa finxerunt.* Vnde liquet non abs re dictum Mar-ali:

Largiris nihil, incubaſque gazæ
Vt magnus Draco.

PAG. 252. *virtutem ad ſimilitudinem præſtat Deorum*] urem mihi vellit hic locus & admonet plane parilis a-ud Senecam Tragicum ſuper eodem hoc Hercule loci. ed loci, qui iam diu cenſores exercuit, & ita exercuit, vt ec induſtria vlla aut libris deuenire ad verum valuerint; nglicanus vero vetus, quo ego nuper vſus, inter tineas blattas obſcure ſepoſitus niuea eius veſte & vultu ſo-us & occulte fruebatur. Ego hac occaſione non inuitus n luce locabo. Vulgatur Agamemnone verſ. 805.

Semper ingentes educas alumnos,
Imparem æquaſti numerum Deorum.

t in veteri illo, quem dixi erat: *impetu æquaſti.* & ſequu-us ſum libens (quiſquis ille fuit) optimi ſenſus opti-num ſcribam: riſi vero quæ ſuper *impare hoc Deorum nu-mero* varie philoſophari interpretes viri, & vidi denique uam ſimplex ſemper oratio veritas. In Hercule Furen-e ipſe de ſe Hercules, *Inferna noſtros regna ſenſêre impetus.* Videnda tamen quæ poſtmodum notaui ad eundem ocum in editione harum Tragœdiarum V. Cl. Petri Scri-uerii. Senecæ Tragico ex veteri lib. lux.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

vel primum Herculem nuncupatum] Recte annotat Macrobius non illi, ſimulac genitus fuit, Herculis nomen datum. Ex Hiſtoria enim & Pythiis ſermonibus notum Heraclidem appellatum primitus: Poſt certa de cauſa oraculum conſulenti Apollinis & compoti votorum facto, hoc inſuper carmen & omen à Deo editum:

> Ἡρακλῆν δὴ σε Φοῖβος ἐπώνυμον ἐξονομάζει.
> Ἥρᾳ γὰρ ἀνθρώποισι φέρων, κλέος ἄφθιτον ἕξεις.

Quod & ſignanter adumbrauit Aurelius noſter illis ſtatim verbis, *Meruit nomen Dei virtutem regentis.* Vbi tamen vocem, *regentis* (probabo ſpero doctis) refinxero libens in *vegentis*. Pomponius Maiali: *Animos Venus veget ingentibus ventis.*

PAG. 253. *ſignificantes Herculem hunc eſſe*] Cur tributi duodecim labores Herculi, cum plures exantlarit, docet Seruius ad illud Virgilii 8. Æneid.

> *Tartareum ille manu cuſtodem in vincla petiuit.*

Hercules, inquit, *à prudentioribus mente magis quàm corpore fortis inducitur, adeò vt duodecim eius labores referri poſſint ad aliquid* (forte rectius, *ad animum.*) *nam cum plura fecerit, duodecim ei tantum adſignantur propter agnita duodecim ſigna.*

caput canis exoritur.] Ita repoſuimus, ex libris, pro *leonis.* Anubis enim intelligendus, de quo Iuuenalis Sat. 6.

> *Qui grege lanigero circundatus, & grege caluo,*
> *Plangentis populi currit deriſor Anubis.*

Interpres, *Anubis dictus quia caput caninum accepit per myſteria.* Porro locus Macrobii qui præceſſit cap 19. pag. 242. *Argumentum caducei ad genituram quoque hominis quæ geneſis appellatur, Ægyptii protendunt*, faciat forte ad hunc ipſum Iuuenalis locum, ſed vt hodie in Iuuenale editur nihil minus. Eſt enim in omnibus libris: *Magnaque debetur violato pœna cadurco.* Et interpretes quot adeo tot quoque ſententias refero. In codice vero, qui penes me ſcripto (quomodo & alii in aliis licet non probent) inuenio: *pœna caduceo.* Locum totum videamus & clara indicia dabit ita legendum: Id ſolum præmonendum, Anubin quoque ſub forma Mercurii cultum, vt diſerte ad illud Maronis, *Omnigenumque Deum monſtra & latrator Anubis*, annotat Honoratus. Ait itaque iam Iuuenalis:

In Iuuenali reuocata vetus lectio, & fors probata.

> *Plangentis populi currit deriſor Anubis.*
> *Ille petit veniam, quoties non abſtinet vxor*

Concubitu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Concubitu ſacris obſeruandiſque diebus,
Magnaque debetur violato pœna caduceo,
Et mouiſſe caput viſa eſt argentea ſerpens
Illius lachrimis, meditataque murmura præſtant
Vt veniam culpæ non abnuat.

rit ergo, *violatum caduceum*, ipſum numen ſeu vt Aure-
us locutus, *genituræ præſtes Deus. Argenteam* autem *ſerpen-*
m Draconem vbiuis dixit Macrobius. quomodo & in
ſa caducei deſcriptione. Etiam Lycophron Caſſandra:
σαι δ᾽ ἐνὶ δράκοντος, nam Cychreum intelligit qui ὄφις di-
us, vt docet Stephanus.

Pag. 254. *ex his apparet Sarapis & ſolis vnam eſſe & in-*
uiduam naturam] Æliani locus libro de Animalibus 10.
p. 28. lepidus eſt: Μισοῦσι δὲ οἱ αὐτοὶ θεραπευταὶ τοῦ Διὸς τοῦ
ρειρημένου καὶ τὸν ὄρυγα. Τὸ δὲ αἴτιον, ἀποστραφεὶς πρὸς τὴν ἀνατο-
ν τοῦ ἡλίου, τὰ περιττὰ τῆς ἑαυτοῦ τροφῆς ἐκθλίβει, φασὶν Αἰ-
πτιοι. id eſt, *Et vero etiam quos modo commemoraui Serapi-*
s colentes, ex eo Orygem oderunt, quod ad Solis exortum con-
rſus, ſicut Ægyptii ferunt, aluum deiiciat. Nec abſimilia
rrat Apollo Orus ἱερογλυφικῶν libro priore. Qui volet,
deto.

Cap. XXI.

Pag. eadem 254. *apud quos Veneris Architidis*] Monuit
niectaneis ad Varronem clariſſimus Scaliger refingen-
m, *Dercitidis*, detorta nimirum voce â Syriaco *Adarda-*
. Sed cauſas qui vberius volet ibidem videto.

Pag. 255. *circa matrem Deûm*] Inſcriptum Romæ
ædibus Cardinalis Columnæ ad Palatium maius:
DOMVS ÆTENA FLAVIÆ CHRYSIDIS
LABERIA FELICIA SACEDOS MAXIMA
MATRIS DEVM M. L.

cuius ambitu aër continetur, qui vehit terram] Notabilis
c locus de Telluris aërea vectione; nec præteriit Batauæ
uentutis gloria, Douza filius, qui Notis ad Tibullum
te hinc firmauit irriſum imperitis Lucani verſiculum
mentem; *dum terra fretum terramque leuabit Aër.* Sed
ſum vidiſſe operæ erit impenſa. Opinio hæc, ſi ad na-
ræ potius, quam poëtarum decreta exigatur, ridebitur
ris philoſophis. Excuſſiſſe tamē maioribus operis ait in
ëtices libris vir ſcientiæ nullius inſcius Iul. Scaliger:
i & Philoſtrati prolato loco non diſſimilem de aqua
ntentiam veterum referente, cenſuit Lucani, quæ & nos
ſupra

ſupra laudauimus verba, non negligendæ cenſuræ. In
& Plinius, princeps inter Latinos naturæ myſtes, ait cap.
lib. 2. *Huius* (ſcilicet *aëris*) *vi ſuſpenſam cum quarto aqu-*
rum elemento, librari medio ſpatio tellurem. Sugge
oportune Scriuerius Lucretii verſus, vnde hæc iſta
Matre Deum, & aërea quoque Terræ libratione; quod
Lucanus, vti & iamiam monuimus, & Claudianus etia
extulerat:

Et qui perpetuo terras ambitque vehitque
Nec premat incumbens oneri, nec ceſſerit aër.

Sed Lucretii, quos dixi, verſus illuſtres ſunt, & digniſſi
adſcriptione:

Hanc veteres Graium docti cecinere poëta
Sublimem in curru biiuges agitare leones,
Aëris in ſpatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque poſſe in terra ſiſtere Terram.

Extant lib. 2. vbi de Deum Matre:

PAG. 256. *hinc Oſirim Ægyptii*] Magnus ab Ægypt
huic idolo honos habitus. Satyrici carmen de eodem
piendum:

Exclamare libet populus quod clamat Oſiri
Inuento.

Clamatum autem, vti inuenio in Gloſſis vetuſtis, εὑρήκ-
μεν, συγχαίρομεν.

inque eo ſpeciem oculi exprimunt) Placet Cl. Lipſij inue
tum, æſtimantis vix aliam notam ſuper impreſſam cru
commiſſæ; vtpote quæ Tau literam referat cum annu
vel anſula ſuperne. Ipſum T. *vitam venturam* interpret
Ægyptij, vnde hieroglyphicũs & appoſite, vt & idem ce
ſet, Sol adſcriptus qui auctor vitæ. Sed ipſum adiſſe n
pigeat Notis ad primum lib. de cruce cap 8.

Solem Iouis oculum appellat antiquitas] Carphilides:
ἥλιος; οὐράνιος ὀφθαλμός: *Quid Sol? cæleſtis oculus.* Et ap
Heſiodum, Πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμός.

PAG. 256, 257. *naturæq; manente extantia.*] Faciendu
anguſta manente extantia; indicio Anglicani ſcripti, cui,
fere ſolet, aſſentitur vetuſte cuſus.

PAG. ead. 257. *primumque impetu & calore praſtat animal*
vt praſtat Sol ſidera] Leonis indolem eleganter etiam a
umbrauit Manilius in eius aſteriſmo, ſed loco tam
necdum ſatis firmato. Vulgatur lib. IIII.

Hoc habet, hoc ſtudium poſtes ornare ſuperbos
Pellibus, & captas domibus configere prædas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Et purgare metu ſiluas & viuere rapto.
Sed repperit in chirographis vir clariſſimus, *parare metu.* vnde & ipſe formandum cenſuit, *purare.* ſed ſcriptum aio Poëtæ, *pacare metu*, conuenientiſſime in hoc animal, quod vt dixit Macrobius, præſtat cetera. Tyrannus enim dominatorque quodammodo in ſilueſtri illo ac vaſto regno eſt, quem oderunt dum metuunt. Deinde ridet magis *viuere victor;* nam in ſcriptis intelligo eſſe, *victo*, non *rapto*. Plautus, *virtute dixit vos victores viuere*, &c. Denique *Hoc habet*, fuerit, *hoc hauet*. — Manilii verſus reſtituti.

ſigna quoque vniuerſa Zodiaci ad naturam ſolis] Nec ſigna ſolum ſidera, ſed & reliqua quoque quæ ſtata Cenſorinus dixit ad mirabile hoc validumque aſtrum referri, Poëtis teſtibus docere non ſit difficile. Quid? Nonne Maro per *Sirium* ſtellam ſolem intellexiſſe dicendus illo verſu,

> *Iam rapidus torrens ſitientes Sirius Indos*
> *Ardebat cælo.*

Et Suidas annotat σείριον à multis exponi τὸν ἥλιον, id eſt, *Sirium ſolem.* Sed vt hoc obiter addam, *Sirius* cum indubie ſit ſtella in lingua Canis lucida, variant tamen auctores cuius proprie dicatur, an videlicet Orionis, an Iſidis, aut denique Cephali. Pollux lib. 5. cap. 5. Icarii canem fuiſſe vult innuere, quod firmandum cenſeo aſſenſu Naſonis. In Nuce; — De Sirio quæſitum.

> *Quid ſi non aptas ſolem fugientibus vmbras,*
> *Finditur Icario cum cane terra, darem.*

Ideo & Hammonem, quem deum ſolem occidentem Libyes exiſtimant, arietinis cornibus fingunt, quibus maxime id animal valet, ſicut Sol radiis] Feſtus Pompeius Hammonem cognominatum tradit, quia in arenâ putatur inuentus, quæ Græcè ἄμμος dicitur. At propius Hebræi rem explicent, quibus *Hamma* vox *Solem* ac *calorem* diſertè notat. vnde & *Cham* ſiue *Hham* quoque dictus iiſdem eſt, quod eius ſcilicet poſteri à ſole vſti nigrique ſint. Quod autem cornibus eundem Hammonem fingi addat, inde eſt, quod orientales populi *cornicari* pro *radiare* ſeu *coruſcare* acceperint. Vnde & Moſi cornua tribuuntur, quod vultus eius coruſcare ac radiare videretur.

PAG. 258. *Gemini autem qui alternis mortibus*] In ſcripto legebatur, *motibus.* Sed ego non audio. Minutius: *Caſtores alternis moriuntur, vt viuant.* Manilius numeroſe, *Otia & æternam peragunt in morte iuuentam.*

quæ dum paſcitur, ab imis partibus prominentium ſemper

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ſcopulorum alta depoſcit] Bene *depoſcit.* petunt enim altum ſemper paſcendo capræ, & dixit iam idem ante noſter cap.17. pag. 242. his verbis: *Capra conſuetudo hac in paſtu videtur, vt ſemper altum paſcendo petat. Petit*, inquit, *altum paſcendo*, id eſt, vt hîc loquitur, *dum paſcitur.* Libri ſi qui *depaſcit* hîc habent pro *depoſcit*, omnino hinc emendandi.

CAP. XXII.

PAG. 259. *Nemeſis, qua contra ſuperbiam colitur.*] Diſertè expreſſit Catullus:

Nunc audax caue ſis: preceſque noſtras
Oramus caue deſpuas ocello;
Ne pœnas Nemeſis repoſcat à te.
Eſt vehemens Dea, lædere hanc caueto.

Eſt enim *audax* hoc loco θρασὺς ex Gloſſario, quomodo neſcio an aliis ſumptum.

CAP. XXIII.

PAG. 260. *cui vnda Oceani velut dapes miniſtrat*] Anglicanus: *cui vndam Oceani.* Sed hac lectione oratio vix ſtat, nec vulgata ſententia. Non ambigo quin ſcripſerit longæuus, *cui vndam oceanus.* Et hoc eſt quod clarius in Somnium dixit, cap.10. lib.2. *Ignem æthereum phyſici tradidere humore nutriri.* Et ſtatim, *ideo Sol ſub Zona cæli peruſta vltro citroque diſcurrit, vt habeat ſubiecti humoris alimoniam.*

PAG. 263. *Adad nomen dederunt: eius nominis interpretatio ſignificat vnus.*] Significauerit itaque appellatio Dei *vnum*, at ipſe Deus Solem. Non diſcriminauit Scaliger pater exercit. CLIII. 4. *Adad*, inquit, *legi olim Solem dictum Perſarum lingua. Eiuſdem nominis in Africa radix eſt* &c. Iacobus Ræuardus libro Variarum tertio, capite decimo, vbi de Heliogabali nomine diſſerit, laudat nummum veterem, cum hac inſcriptione: SACERDOS. DEI. SOLIS. ELAGAB. Vnde videndum ait, monente Cl. V. Guidone Laurino, num hoc Macrobii loco pro ADAD, AGAB refingendum ſit. *Adad* Aſſyriis *vnum* notaſſe, ſed *Ahad* vel *Elhad* potius ſcribendum, docent me harum ſeu Orientalium linguarum peritiores: tum & confundi ſubinde, cum etiam *Badad* vox Orientalibus ſit *ſolus* ſeu *vnicus.* vt ita *Adad*, omiſſa perperam primore litera, pro *Badad* hoc loco accepta videatur, poſitaque.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. XXIV.

PAG. 266. *vt pane vitio mentis tantum opus ingreſſus mihi videar.*] Epiſtola Maronis eſt ad Auguſtum, excuſantis operis inchoati moram. Sed aberat à Scripto, *vitio.* Fallor? an ſcripſerat Maro: *Penuria mentis? Penuria* enim, teſte Feſto, *id eſt, quod pene minus ſit quam neceſſe eſt.* Coniecturam tamen quis præſtet?

introſpexiſſe in ædem Deæ, à qua mares abſterrentur] Idem, *exterrentur*, niſi fuerit, *externantur. Mares* autem ζωϊκῶς accipio, nam nec beſtias mares intrare fas fuit. Iuuenalis:

Illuc, teſticuli ſibi conſcius vnde fugit mus,
Intulerit.

ex ſymbolo conferamus] Anglicanus idem, *ſymbola. ſymbolum*, item *ſymbolus* & *ſymbola* indifferenter dici litteratoribus obſeruatum eſt. Macrob. iterum pag. 178. *Diem totum doctis fabulis velut ex ſymbola conferendis daturi.*

PAG. 267. *in multa & varia operis ſui arte*] *Parte*, libri vet.

aſſurgens quisque in deſiderium alios audiendi non vidit & ſe] Scriptus iterum, *audienti non inuidit.* Verum erit, *audiendi, non inuidit.* Et puto mens liquet.

&, ſi tanta diſſertationis ſermo conceſſerit.] Idem habet, *ſermo non ceſſerit.* Et recte.

quaſi litteratorum omnium longe maximus palam faciat.] Præclarum hoc de Seruio elogium. In Scripto tamen erat: *longius maxime palam faciat.* Ambigo an fuerit, *linguis maxime p. f.*

PAG. 268. *vt honore veſtro hac menſa dignetur.*] Ἀρχαΐζει. *dignor* paſſiue protulit ſecutus Maronem:

Coniugio Anchiſa Veneris dignate ſuperbo.

Imo Plautum potius, qui in re conuiuiali ſimiliter dixerat, abſque correctoribus fuiſſet, Pſeudolo, Scen. *Quid hoc.*

Ita victu excurato, ita munditiis dignati,
Itaque in loco feſtiuo ſumus feſtiue accepti.

Ita, inquam, dixerat Accius, & hodieque legeremus ſi per iſtos licuiſſet, quorum opera contaminate vulgatur: *Ita munditiis digni ab.* Et conatus aliquando mederi vir doctus, *ita munditiis digne ab.* At nobis, niſi me ludat amabilis inſania, alluxit hic melior & verior Phœbus. In Plauto emendatio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

IOHAN. ISACI PONTANI AD AVRELII MACROBII Librum Secundum SATVRNALIORVM NOTÆ.

PAG. 269. CONVIVIORVM SECVNDI DIEI] Hæc conuiuiorum in dies diſcretio Stephani ſolius inuentum eſt. SECVNDI hîc DIEI conuentum fecit qui reuera adhuc PRIMI eſt. Hoc ſi mihi non creditur, credatur vel exodio libri præmiſſi, vbi non diſceſſus indicitur, ſed ad epulas & pocula conceſſus. De cetero ſuo videbimus loco.

CAP. I.

PAG. 270. *qui tantum fuit fortis ad crimina*] Iuuenal. *Solaque libidine fortis.* Et Seneca rhetor: *In iſtis vulſis atque expolitis & nuſquam niſi in libidine viris quærite oratores.*

canora dulcedine & ſaltationis lubrico] Intelligit Gaditanas ſaltationes; molles illas & oppido ſalaces. Iterum Iuuenalis Sat. 11.

Forſitan expectes, vt Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plauſuque probatæ
Ad terram tremulo deſcendant clune puellæ,
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Diuitis vrticæ.

Et audeo dicere in mentem fuiſſe Macrobio hæc ipſa Satyrici verba. Certe adumbrauit quam proxime.

nec nubilum multum in bonis ducere] Ita Steph. At Anglicanus & vetuſte omnes cuſi, *nubilum vultum.* & ità reponi fecimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

fecimus. Alluſum, vt puto, ad iſtud vetus : *Super omnia vultus Acceſſere boni, nec iners pauperque voluntas.* Cyprianus de Lapſis: *Veſte mutatâ, neglecto capillo, vultu nubilo* &c.

hæc nobis ſit literata lætitia & docta cauillatio, vicem planipedis] Tale quoque Priſci ſympóſium, apud Martial.

Quod optimum ſit diſputat conuiuium
Facunda Priſci pagina:
Et multa dulci, multa ſublimi refert,
Sed cuncta docto pectore.
Quod optimum ſit quæritis conuiuium?
In quod choraules non venit.

Planipides vero *neaniſcologi* ſunt, vt docet ad illud Iuuenalis, *Planipedes audit Fabios*, interpres vetus. Sed videndum num apud interpretem illud legi præſtet, *nealeſchologi*. Illud enim quo magis cogito magis euilet. Certe qui delicet, optem.

Ad Iuuenalis interpretem coniectura.

vicem planipedis & ſabulonis] Pro *ſabulonis* legendum putat Theo. Marcilius ad Suetonium, *ſubulonis*. At Salmaſius ad eundem Suetonium, qui Pariſiis excuſus, mauult : *fabulonis*. idque ex Gloſſis Iſidori, in quibus, *Fabulo*, congerro exponitur; item *Fabulo, fabulas componens*. Et *Fabulones, fabularum inuentores*.

Et iam primum animaduerto duos] Ineptam reddit orationem immiſſa vox, *iam*, eliminanda fide libri.

PAG. 271. *quos is de iocis patroni compoſuit.*] Eiuſmodi antiquitus libelli, *Ineptiæ* inſcripti. Tranquillus de Caio Meliſſo Grammatico: *Atque vt ipſe tradit, ſexageſimum ætatis annum agens libellos* INEPTIARVM, *qui nunc* IOCORVM *inſcribuntur, componere inſtituit; abſoluitque centum & quinquaginta.* Poëtæ illud hinc fortaſſis capiendum:

Turpe eſt difficiles habere nugas,
Et ſtultus labor eſt ineptiarum.

Ex libro Fuſii Bibaculi] Macrobius lib. 3. cap. 2. *Valeſii & Fuſii dicti prius, nunc Valerios & Furios dicimus.* Non itaque hîc mendum ſed ſcribendi vetus norma.

ca proprio nomine appellari dicta voluerunt] Plautus Sticho Sc. vlt. Act. 2. *Ibo intrò ad libros, & diſcam de dictis melioribus.*

non raro dicta nominant] Nihil id noui, nam iam docuerat ex Cicerone. Sed aliud vult & ſeruat liber, in quo: *dicteria*. Varro ὄνος λύρας·

Et orthophallica attulit pſalteria;
Quibus ſonant in Græcia dicteria.

Cap. II.

Pag. 272. *gloriabundus Hannibalem aſpicit*] Scriptus, *inſpicit.* Gloſſ. *inſpicit*, ἐπιβλέπει. Petron. Arbiter: *animque inſpicere diligentius cœpi.*

quod vocabatur propter viam] Emendauit ex Feſto Turnebus. vulgo, *proteruiam.* Plautus Rudente Sc. 2. Act. 1: *Propter viam illi ſunt vocati ad prandium.* Videnda ad eum locum editio Taubmanni. Eraſmus in chiliad. vt prouerbium adducit, ſed vt vulgo editum, *proteruiam fecit.* Vnde & perperam nec ſuo ſenſu explicat.

igne conſumeretur] Idem Scriptus, *combureretur.* Quæ vox in re ſimili apud Feſtum: *Culina vocatur locus, in quo epulæ in funere comburuntur.*

Pag. 273. *Tertia deducta*] Ex ambiguo iocus. *Tertia* aut filia Seruiliæ intelligi potuit aut pecuniæ dandæ portio. Deducitur ſiue aufertur in emptionibus pars pretii, in re amorum puella. Tibullus: *Vt iuueni primum virgo deducta marito.* Quod Naſo imitatus in Faſtis: *Cum primum cupido Venus eſt deducta marito.* Huius contrarium eſt, *producere:* producebantur enim meretrices. Petron. *Rogaui vt in platanona produceret dominam.* vnde Gloſſæ, *producit*, προάγει. Græcæ, προαγωγὸς, πορνοβοσκὸς, *lenocinator.* At *deducere* in iiſdem θέσθαι exponitur, quod eſt ſibi vindicare & veluti adoptare. Sed antequam claudo, obnoxium mihi reddam, ſi fors, D. Hieronymum Epiſtola de vitando ſuſpecto contubernio. Vox enim iſta Gloſſarii, πορνοβοσκὸς ibi reſtituenda videatur, vbi editur: *Si autem & tertius ille χηροβόσκος tuus, abire non vult & ſeditiones ac turbas concitat, ſit biga, ſit triga.* Nam & Eraſmus in Scholiis admonet varie eam dictionem in libris adſcriptam; & hanc, quia commodiſſima viſa, reſeruatam. At πορνοβοσκὸς ex filo totius epiſtolæ omnino probabilius; & alluſerat quoque ſupra Epiſtola ad Chromatium: *acceſsit huic patellæ (iuxta tritum populi ſermone prouerbium) dignum operculum, Lupicinus ſacerdos. Lupicinus* enim, vt ego reor, detortum huc vocabulum eſt.

Ad D. Hieronymum coniectura.

Fauſtus Sullæ filius.] *Libertum Sullæ* non filium agnoſcunt Bruſonius Facetiar. lib. 4. cap. 4: Et Lycoſthenes Titul. de adulterio.

Pag. 274. *vnius pretium noctis*] Mos iſte paciſcendi noctes ex Comicis, poëtis, aliiſque notus. Apul. *Cum ipſo*

de vxoris

de vxoris noctibus paciſcuntur. Iterum, *Votis nuptialibus pacto iugali pridem deſtinatus.* Sed vt id notum, ita non item Petronium ſic emendandum loco, qui paſſim & corrupte hactenus in hunc modum editus: *Pro pudor, quemadmodum mulier ſecutuleia, vnius noctis tactu omnia vendidit.* Quid Petronius enim eſt *vnius noctis tactu*? At, *vnius noctis pacto*, non con- correctus. iectura ſed res eſt.

Otacilius Pitholaus] Et ita legendum ex veteri nummo cenſuit ad Tranquillum Torrentius. In aliis eſt *Votacilius.* Exſtat iterum huius vocabulum apud Suetonium de claris Rhetoribus. At ibi *Lucius* prænomen eſt non *Marcus*: Item *Pilitus* agnomen non *Pitholaus*. *Lucius*, inquit, *Otacilius Pilitus ſeruiſſe dicitur, atque etiam hoſtiarius, veteri more, in catena fuiſſe.* Et notandum idem hoc dictum Otacilio hîc tributum, repeti lib. 7. cap. 1. & Ciceroni tribui.

antiqua feſtiuitatis ſapore] Petron. *Adoleſcens quoniam ſermonem habes non publici ſaporis.*

Cucurrit ad labias mihi] Plautus Sticho: *Refer ad labias tibias.* In Anglicano tamen erat, *ad labiam mihi.*

PAG. 275. *Fuiſſet in cœtu oſculi*] Aliæ editiones: *coïtu oſculi.* Sed dixit Auſonius: *Vbi laſſa libido femineos cœtus & non ſua bella laceſſit*, ex Lucretio, vt puto, qui lib. 3.

Nil tamen hoc ad nos qui cœtu coniugioque
Corporis atque animæ conſiſtimus vniter apti.

Ariſtænetus *μῖξιν* appellauit lib. 2. c. 18. Καὶ ἡ μῖξις αὕτη γλυκεῖα γίνεται τῶν ψυχῶν. quod indubie manauit ab hoc Petron. *Animarum quoque mixturam facerent.*

CAP. III.

PAG. ead. 275. *vt aedituus reſponſa numinis ſui prædicat*] Seneca, *Non ſunt ad cælum eleuandæ manus, nec exorandus aedituus vt nos ad aures ſimulachri, quaſi magis exaudiri poſſimus, admittat. Prope eſt à te Deus, tecum eſt, intus eſt.* Tacitus, *internuncium* dixit lib. 4. Hiſtoriarum. Et omnino, vt hinc liquet, legendum ibi ad exemplar Romanum, facien- In Tacito dumque: *Ipſa adyta intrare delectus è propinquis, conſulta re-* verior le- *ſponſaque vt internuncius numinis portabat*, pro, quod in aliis ctio. eſt, *ipſa edita in turre.* Porro Græcis *hierophantæ* hi dicti: & aliquoties vſum ea voce reperio etiam D. Hieronymum: Imo & P. Arbitrum eadem luſiſſe exiſtimen in Trimalcionis coniugem. Nam ille quicquid hæc diceret oraculi vicem cenſebat. Itaque legam in Petron. *Nunc nec* Ad Petron. coniectura.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

quid nec quare in cælum abiit & Trimalcionis hierophanta eſt. ad ſummam mero meridie ſi dixerit illi tenebras eſſe, credet. vulgo eſt, *topanta*, & varie mederi conati viri eruditi. Apud Feſtum eſt *halopanta* ſiue *holopanta qui omnia mentitur.*

generum ſuum exiguæ naturæ] Vult dicere *ſtaturæ*. Interim apud Cæſarem de bello Gal. lib. 6. legas: *eadem eſt fœminæ mariſque natura.* item lib. 5. *Britannia inſula natura triquetra.*

P AG. 276. *ad ſe infirmatum*] id eſt, ægrotantem. Suetonius in Auguſto: *Infirmatis faucibus, præconis voce ad populum concionatus eſt.* Plinius lib. 7. Epiſt. 26. *Optimi ſumus, dum infirmi ſumus.*

λογοθεώρητος eſt Caninius] Paulus Leopardus lib. 3. Emend. cap. 17. legendum putat, ὀλιγωρητέος. quæ vox & contemnendum ſignificat & paucarum horarum conſulem. Quam Leopardi coniecturam quomodo redarguat Ioh. Caſtalio, videre eſt Obſeruationum eius Decade x. cap. x.

Minime ſero veni; nam nihil hic paratum video] Deliteſcit hic Tullii iocus in voce *Sero*. Magnus tamen Deſiderius in Apophthegmatibus vix eum eruiſſe cenſendus. *Sero* enim, inquit, *venit qui tarde venit, & ſero qui poſt tempus.* At *ſero* in Ciceronis reſponſo non *tarde* notat, ſed ipſum cænæ tempus ſiue veſperam. Apuleius obſeruauit lib. 3. *Et conuiuii cui te ſero deſponderas appropinquantis admonet.* nam præterita veſpera ſiue cæna Birrhenæ ad conuiuium promiſerat. Iterum lib. 1. *Vnde autem ſcio an conuentore illo, cum quo ſero deuerteras, iugulato, fugæ mandes præſidium.* Martialem ſic quoque capio lib. 7.

Apuleius & Martialis expliciti.

Mane veni potius. nam cur te quinta moretur?
Aut cur non ſero Cæciliane venis?

Tangit Cæcilianum, qui ante quintam ad cænam feſtinauerat: eumque monet, ne moræ tædium incurreret, mane potius adeſſet. Cur enim, inquit, non ipſa veſpernæ hora te ſiſtis?

P AG. 277. Ἐὰν ἐπιτύχῃς περὶ ἡμῶν] Aliter conſpicitur in Camerarii ſeu vetuſtis editionibus: ἐὰν ἐπιτύχῃς καὶ περὶ ἡμᾶς πρέσβευσον. Quod erit; *ſi impetraueris, & pro nobis intercede.*

Vigebat in eo excedens iocos & ſeria mordacitas] Hæc Camerarii & Stephani editionis, quam ſumus ſecuti, ſcriptura. At quid denique reliquum, ſi iocos & ſeria eius dicta excesse-

exceſſerint? Potius æſtimandum ſerium ſemper aliquid infuiſſe dictis Ciceronis. Et tale præfert ſcriptus: *excedens iocus, & ſeria mordacitas*; quomodo & libri antiquiores.

P AG. 278. *Ambula tamquam femina.*] Videtur ſententia poſcere, vt priori loco, qui Piſonem tangit, legatur, *tanquam vir*; altero verò, qui filiam Tulliam, *tamquam femina*. Niſi fuerit vtrobique *ambulas*. Sed prius magis placet. Piſo autem gener hic Ciceronis dicitur, cùm conſtet Dolabellæ Tulliam Ciceronis filiam nuptam fuiſſe. Sed ſciendum, Tulliam Ciceronis tres maritos habuiſſe. Primus fuit C. Piſo Frugi, cui fuit deſponſa ante reditum Ciceronis ab exilio. Alter Furius Craſſipes, qui eam duxit Cn. Marcellino & P. Philippo Coss. Tertius P. Cornelius Lentulus Dolabella, cui nupſit cum proconſul eſſet in Cilicia Cicero; & apud eum ex partu deceſſit. Errant Aſconius & Plutarchus, cum duos tantum Tulliæ maritos referunt, Craſſipedem non agnoſcentes.

poſtea Lucius grauis Tragœdiarum ſcriptor] Iterum ex nummis Torrentius, *L. Itium* hunc nuncupat. Quis autem is Lucius, tam grauis Tragœdiarum ſcriptor fuerit, quærunt docti. I. Rycquius lib. 1. Epiſt. 27. in Vaticano codice MS. reperiſſe ſe teſtatur: L. G N A V I V S. Quod fortaſſe verum eſſe Tragici nomen putat. Niſi fuerit potiùs *Lucius Varius* Horatii Virgiliique æqualis ac familiaris. De eo eſt illud Virgilii Eclog. x.

Nam neque adhuc Vario videor, nec dicere Cinnâ
Digna.

De eodem & Quintilianus lib. 10. cap. 1. *Varii Thyeſtes cuilibet Græcorum comparari poteſt.*

P AG. 279. *Hoc eſt vere monumentum patris colere*] Colimus ea quæ veneramur; & colitur ager, cum exaratur. Suſpicatur tamen Eraſmus dixiſſe Cæſarem: *Hoc eſt vere memoriam patris colere.* Quem vide; nec forſan diſplicebit.

pueros, quos in Syria Herodes rex Iudæorum intra bimatum iuſſit interfici] Euangeliſta Matthæus cap. 2. verſ. 16. ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, *à bimatu, & infra.* Macrobius hoc eleganter *intra bimatum* dixiſſe ſatis habuit. Miratur autem Scaliger ad Euſebium pag. 163. Auguſto hæc verba excidiſſe, cum ipſe Auguſtus ſententiam capitis in tres filios Herodis iudicio ſuo probatam confirmarit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

plura in iocos effuſa ſubtexuit] *Effuſus* Caſaubono placet.

Vale mel gentium, melcule, ebur ex Hetruria] Idem eſt ad oram Camerarianæ editionis. In Anglicano tamen noſtro, & veteri vulgato conſtanter remanet, *metuelle*. Quod quid ſit, quis facile expediat? Coniecturæ tamen, ſi ſit locus, valde veriſimiliter refinxerim: *mitenelle*. Albinouanus in eius obitum:

Iam nunc ille tener, tum grauis hoſtis erat.

Nec aliter Iuuenalis Sat. XII.

Præcipitare volens etiam pulcherrima, veſtem
Purpuream, teneris quoque Mæcenatibus aptam.

Hæc exarauera m, cum offendi in Aduerſariis diuinaſſe Turnebum: *Vale mel gentium Meduliæ* vel *Vetuloniæ*. Et vero *Vetuloniæ* non abſimile vero ſit. Caſaubonus tamen ad Suetonium *Meduliæ* retinet; & legit inſuper, *mel gemmeum*. Et ante eum Simeo Boſius, *Mel Centinum & Veiens*. Lector arbitrabitur.

Cilniorum Smaragde] Penthagathus legendum putat *Ciliniorum Smaragde*. Nam dictus *Cilinius* Mæcenas. Bruſonius lib. 4. cap. 6. Facetiarum legit, *Cillonum ſmaragde*. Cicero contra Saluſtium, *quicquid impudicorum cillonum*. Ridicule autem Auguſtus Mæcenatem vocat *adamantem ſupernatem*, quia nullus ibi reperiatur adamas: vt neque ebur in Hetruria, aut margaritum in Tiberi, vt notat in Theſauro ſuo Geographico Abrah. Ortelius in voce *Infernas*.

PAG. 280. *berylle Porſenæ*] Alluſum ad impenſum eiuſdem in gemmas ſimileſque delitias Lapillorum ſtudium. Nec diſſimulat ipſemet hoc epigrammate ſuper Horatii obitu:

Lugent, ô mea vita, te Smaragdus,
Beryllus quoque; nec nitentes
Nuper, candida Margarita, quæro,
Nec quos Thynica lima perpoliuit
Anellos, nec Iaſpios lapillos.

In Mæcenatis Epigrammate conatus.

Sed malus & magnus in ſecundo horum verſuum hiatus ſiue vitium eſt. Sanabit hoc cui fauebit aliquando libri aura. Ego interim fomenti neſcio quid adportabam; & quis ſcit an ex Apollinis medicinâ?

Lugent, ô mea Vita, te Smaragdus,
Beryllus quoque & ipſe; nec nitentes.

Laudauimus autem hic carmen Mæcenatis, non aſpectis curioſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

curioſe aliorum ſuper eo vel emendationibus vel cenſuris. Vox enim *Flacce*, quæ ſecundo verſu vulgo inſeritur, ubi nos, *Beryllus quoque & ipſe*, ſuſpecta mihi admodum in Iſidoro. Sufficerat enim dixiſſe, *mea vita*. Sed nos, quia eo omiſſo laudatum inuenimus, placuit & nobis coniecturam ponere. Coniecturam dico; nam abſque ſcriptura qui hic veret vir eſto.

carbunculum habeas, ἵνα σωτέμω] Coniectauit Iſ. Caſaubonus, *Carbunculum Italiæ, καὶ ἵνα*. Simeo Boſius licentius, *Carbunculum Tolumnii; haueas, ἵνα σωτέμω πάντα, μάλαγμα mœcharum.*

Cum de Tyria purpura] Facit ad ioci huius lucem illud Senecæ lib. 1. Nat. Quæſt. *Purpuram Tyriam, quo melior ſaturiorque eſt, eo oportet altius teneas, vt fulgorem ſuum oſtendat.*

excedentem ducenties celauerat] In editionibus priſcis, *ducenties* LLS. Et ſolent ſic quoque ſeſtertia notare Veteres. Omitti tamen honeſte poteſt. Martialis:

O quanta eſt gula, centies comeſſe!

in adulationem Cæſaris male exiſtimante] *Male exiſtimante* valet quod apud Graios, λοιδωρῶντος. Quomodo & Seneca de Vita beata, ſub finem; *Nec ille tertius de quo male exiſtimare conſueuimus, voluptatem inertem probat, ſed eam quam ratione efficit firmam ſibi.* Et iterum lib. 3. de Irâ: *Quod homines & periculoſiſſime & liberaliſſime faciunt, de rege ſuo male exiſtimant.* Vide item Ciceronem Epiſtolar. lib. 13. Epiſt. ad Seruilium.

& ciuis & vir bonus eſt] Hoc de Catone Auguſti iudicium exprimere quoque voluit Valerius lib. 2. ſub finem: *Quæ quidem effecit, vt quiſquis egregium & ſanctum virum ciuemque ſignificare velit, ſub nomine Catonis definiat.* At in hodie vulgatis ſolum eſt: *vt quiſquis ſanctum & egregium ciuem ſignificare velit.* Sed illud in bonis & vetuſtis membranis inuenimus. Valerius expletus de Scripto.

PAG. 282. *Toronii Flacci mangonis*] *Thoranium* appellat Tranquillus Auguſto. Item Plinius lib. 7. cap. 12. Et eum imitatus Solinus cap. 5. Sed Solini verba operæ erit adſcribere, vt inſigni loco turpe erratum eradam:

Denique cum Antonio iam Triumuiro Thoranius quidam eximios forma pueros, velut geminos, trecentis (*ducentis* eſt in Plinio) *ſeſtertiis vendidiſſet, quorum alterum de transalpina Gallia, alterum ex Aſia comparauerat; adeoque vna res viderentur, niſi ſolus ſermo fidem panderet.*

Cui

Cui enim non diſpliceat dictio, *adeoque vna res.* Et adde quod id ſententiæ Solini minime ſatisfaciat, cum formatio extra litem vnius rei & fili fuerit, natio tantum, de qua controuertebatur, diſparata. Scripturam itaque conſuluimus quæ referebat, *adeoque vt vna res vid.* Meo periculo refinge, *adeoque vt vterini viderentur.* Plinius habet, *eodem vtero editis.* Sed ad rem.

Solinus correctus.

Ad molas ſunt] *Frumentarias* videlicet. Dicit autem id indignatus Auguſto Thoranius, quod pueros ſymphoniacos quaſi molarum curatores frumento donauerat. Luſerat non abſimiliter ad Atticum Tullius, *vt Rhodi videretur molis potius quam Moloni operam dediſſe.*

PAG. 283. *Satis domi ſalutatorum talium habeo*] Aberat à Scripto: *habeo*. Nec male. commendat enim dicteria arguta illa breuitas.

breui ſua manu] MS. *breui manu ſua in charta exarauit* &c. Quem locum ſi illuſtrare poſſent Vlpiani verba videndum, quæ habentur D. lib. 23. Tit. 3. l. 43. iſta ſcilicet: *Niſi forte ſi accepto tulit, vt velit mulieri in totum donatum. Tunc enim credendum eſt, breui manu acceptum à muliere, & marito datum.*

& ſeſtertia centum millia numerare Græculo iuſſit] Liberalitatem hanc ſuam nec ignorari voluit ipſe Cæſar. Exſtat in Epiſtola eius ad Tiberium: *Ego perdidi viginti millia nummum, meo nomine; ſed cum effuſe in luſu liberalis fuiſſem, vt ſoleo plerumque. Nam ſi quas manus remiſi cuique, exegiſſem, aut retinuiſſem quod cuique donaui, viciſſem vel quinquaginta millia. Sed hoc malo. Benignitas enim mea me ad cæleſtem gloriam efferet.*

CAP. V.

PAG. 284. *quod in illa domo facile erat.*] Notat Camerarius alias legi, *quæ in illa eſſet.* Ego lectionem quam poſui, probo & explico ex Suetonio: *Filiam* (inquit, de Auguſti familia & domo loquens) *& neptem ita inſtituit vt etiam lanificio aſſuefaceret, vetaretque loqui aut agere quidquam niſi propalam, & quod in diurnos commentarios referretur.* Quod ſumptum indubie à Lacedæmoniis: Plutarchus Lycurgo: εἰθίζοντο μηδέποτε χρῆσθαι τῷ λόγῳ παρέργως, μηδὲ ἀφιέναι φωνὴν ἥτις οὐκ ἁμωσγέπως ἔχει θεωρίας ἀξίαν διάνοιαν. id eſt: *Aſſuefiebant (pueri) vt non niſi in tempore loquerentur; neque vocem emitterent, quin aliquam vtique ſententiam complecteretur notatu dignam.*

præterea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

præterea mitis humanitas, minimeque ſæuus animus] Dictio
uus parum videtur hic apta. Satis ſæuitiæ notam excu-
: & adimit illud, *præterea mitis humanitas*. Arbitror fuiſ-
voce veteri *minimeque ſcæuus animus*. Agellius; *ſcæuus*
ofecto & cæcus animi forem, ſi cum haberem tui copiam, iſ-
n magis ad alium quam ad te. Nam *Scæuus* hic non tam
iſtri & mali ominis intelligitur quam Graia forma,
ὸς ϗ χαλεπὸς. Ariſtophanes in Nebulis: οὐκ εἶδον ἄνδρα
ροικον οὐδένα, οὐδ' ἄπορον, οὐδὲ σκαιόν.

PAG. 285. *ſuper veſtem eius*] in MS. erat, *earum*; ſci-
cet ornatricum. Præceſſit enim ornatricum vocabu-
m.

Nunquam enim niſi plenâ naui tollo vectorem] Caſpar
rthus, vir vt multæ doctrinæ ita laboris indefeſſi, in
, quem edidit nuper Aduerſariorum* Commentario, *Cap. 6. lib. 37.
riâ aliâs eruditionis fruge ſparſim diſtincto referto-
e, probare mihi haudquaquam poteſt, eam eſſe verbo-
m horum ſententiam, vt *vector*, licet ea ambigua vox
, & modò eum, qui vehit, modò qui vehitur, ſignificās,
c nauarchum notet: Quaſique dictum voluerit Iulia,
non admittere eum, qui pater eſſet futurus, niſi prius
eno congreſſu ſatiatâ libidine; cum omnino contra-
m velit, ſe nimirum non niſi *plenâ naui*, id eſt, vtero
n ex mariti congreſſione impleto clauſoque, &, vt lo-
itur Hippocrates, vbi in ventre habuerit, recipere adul-
um; quem nomine *vectoris* intelligit, vt eum ſcilicet,
marito, vt dictum, iam impragnata impletaque, velut
viâ & cauſâ voluptatis, vt ſuperpondium admittat,
ple, inquam, intra vteri monetam iam conceptâ forma-
que: vt ita paſſiui exinde cum adulteris luſus ac palæ-
æ nihil impediant, quo minus fœtus parenti, ex quo
nceptus ſit, reſpondeat; quod ante eam ex marito con-
ptionem haud tuto fieri, rerum illarum naturæque
arus, nemo non concedat. Iulia itaque cum ſe non
i *plenâ naui tollere vectorem* dicat, nihil vult aliud, quam
non niſi grauidam ex legitimo marito ac prolis paren-
alios admittere. *Nauim* autem pro horto muliebri
etaphorice accipi inque obſcænis haberi liquet ex Plau-
Menæchmis Scena, *Sine fores*, & alibi. Videndus etiam
tus Lipſius Epiſtol. Quæſt. lib. 5. epiſt. 3: Et maxime
dreas Laurentius lib. 8. hiſtoriæ Anatomicæ quæſt.
. vbi cauſas adducit, cur bruta grauida marem non ad-
ttant, vt, inter homines, mulier.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. VI.

Caſcellius iuriſconſultus] Editiones vetuſtæ omnes, *Ca* *ſellius*.

Mercatori deinde] Oldendorpius ad Pomponium ita ci tat: *Conſulenti cuidam mercatori ac inter alia dicenti: Nauen ſe cum ſocio diuidere velle: Perdes, inquit, ſcilicet; iocatus quo nauis per diuiſionem ſecta nullus ſit vſus.*

PAG. 286. *vna manu ludo, & non duabus, vt plus haber poſſim*] Venuſtius & breuius in Anglicano: *Quid? eg vna manu ludam?* Et frangunt profecto reliqua illa & ve luti elumbant dicti leporem.

CAP. VII.

excitare pollicentur, imitari] Præoptem, *imitati*.

PAG. 287. *Fortuna immoderata in bono æque atque in ma lo.*] Laberii verſus eſt: ſed libri fide deleo *æque*. Libente enim & crebro ſic veteres. In Priapæis, *Quæ ſucco caret atque petra pumex*. Et Valerius ita refingendus lib. 5. cap. *Affirmantes ſe atque illas virilis concubitus expertes futuras* Nam, *æque ſe* quomodo exculditur, in MSS. quos euolui non legitur. Cæterum ſuper Laberii iſtis verſibus, & Agel lius aliquid euulgauerat cap. 15. libri octaui. quod & eius hodie ſoli indices ſuperſtites loquuntur.

Valerii melior lectio.

Non flexibilem me concuruaſti, vt carperes] Iani Gulielmi coniectura animo meo verum eſt; *vt paceres*. *Pacere* panger eſt, doctore Feſto. Sciunt autem res ruſticas callentes, te nerarum arborum ramos decerpi aut curuari, vt pangan tur nouæ. Et tale in ſe debuiſſe fieri ait Laberius, dum adoleſcentia mollis & flexibilis eſſet. Nam nunc, inquit cur deijcior, hoc eſt in humum & ſcenam è dignitat equeſtri deprimor, cum ſuppullulare elegantia nulla poſ ſit? Sed operæ eſt ipſum adiiſſe Gulielmium.

quid ad ſcenam affero.] Non abſimilis fuit Catonis a Seruium Galbam oratio: *Multa me dehortata ſunt huc pr dire, anni, ætas, vox, vires, ſenectus.* Exſtat apud Agellium.

Vt hedera ſerpens vires arboreas necat] Malim, *ſecat*. præ ſertim quia ſubnectitur: *Ita me vetuſtas amplexu annorum necat*. Iuuenal. *Necat hic ferro, ſecat ille cruentis verberibus* Et Catul. *Aut ſi quem merito tarda podagra ſecat*.

Sepulchri ſimilis nihil niſi nomen retineo] Ouidius Naſo *Et ſæp*

Et ſæpe in tumulis ſine corpore nomina legi. Et apud Auſonium: *Mors etiam ſaxis nominibuſque venit.*

PAG. 288. *& quam deſcendas, decides*] Vel verſus doceat abſonum eſſe in aliis editionibus: *citius quam aſcendas, decides.* Fruſtra itaque & ille Senecæ adductus locus: *Ad ſummum perducta rurſus ad infimum, velocius quidem quam aſcenderant, relabuntur.* Nam id ſolum acute voluit Laberius, quod is qui ad ſummum claritatis gradum peruenerit, ægre conſiſtet, imo quod, antequam deſcendere & locum cedere aliis cogitauerit, ruet. Porro Senecæ iſtius loci poſtrema vox, *relabuntur*, germana non eſt, ſed *reuelluntur.* quomodo nos in membranis vetuſtis inuenimus & in *Obſeruationum libris* probabimus.

Beneficium dando accepit] Præmitte, *Malum conſilium eſt quod mutari non poteſt*, ex Agellio & libris.

PAG. 289. *Frugalitas inſerta eſt rumoris boni.*] *Inſerta*, ἔμβλημα. Idem Publius apud Arbitrum: *Probitas eſt carbunculus.* Porro ſuper Græcanica voce ἔμβλημα vide Suetonium Tiberio; vbi de Latina requirenda ſatagitur.

coëgit idem ſaltare canticum] Qualis ea ſaltatio, expreſſit Caſſiodorus, IV. Variorum: *His ſunt addita Orcheſtarum loquaciſſimæ manus, linguoſi digiti, ſilentium clamoſum, expoſitio tacita.* Et Gloſſarii auctor, *ſaltat* ὀρχεῖ, ὀρχεῖται. Vide ad Ariſtænetum elegantiſſimum Mercerum.

Saltabat Hylas OEdipodem; & Pylades hac voce] Error in his hiſtrionum duumuiris apud Athenæum lib. I. cap. 16. *Hunc Bathyllum ſcribit Ariſtonicus & Pylades, cuius extat quoddam de ſaltationibus volumen, Italicam inueniſſe ſaltationem.* Ita enim recte reddes, vbi in Græco: τοῦτον βαθύλλον φησὶ Ἀριστόνικος καὶ πυλάδης &c. Sed ſcribes & vertes πυλάδην, & errorem omnem abſterſeris. De Bathyllo enim & Pylade id ſcripſerit Ariſtonicus, non autem de Bathyllo vna Pylades. Zoſimus lib. I. *Octauiani temporibus pantomimorum ſaltatio prius incognita in vſu eſſe cœpit, Pylade ac Bathyllo primis eius auctoribus.* Et eo reſpicere hic Athenæum ſiue Ariſtonicum liquet ex vtriuſque, quam ſubdit ſtatim, æſtimatione: ἦν δὲ, inquit, ἡ πυλάδου ὄρχησις ὀγκώδης, παθητική τε καὶ πολύκοπος· ἡ δὲ βαθύλλειος, ἱλαρωτέρα, id eſt: *Erat ea Pyladæ ſaltatio faſtu plena & affectu, laborioſaque admodum: Bathylli vero iucundior.* Ad Athenæum coniectura.

PAG. 290. αὐλῶν συρίγγων] Ita & Camerarii. Vetuſtior tamen editio: λυδῶν συρίγγ. Forte, λυδίων, vt apud Lucianum, λύδιος ἁρμονία. Pindari Scholiaſtes, ἁρμονίαι δὲ πλείους·

πλείονες· δώριος, φρύγιος, λύδιος. Apuleius Mileſ. 10. *Iam tibiæ multiforatiles cantus Lydios dulciter conſonant.* Λύδιος igitur dixerit Pylades vt ſuauiori concentu mulſiſſe aures audientium innuat. quod ad rem potenter faciat. Prius tamen haud immutaui.

pro contentione inter ſe Hylamque] Hylam ſemper dicit, at Bathyllus tamen capiendus : quomodo & Suetonii Auguſto : *Hylam pantomimum, querente prætore, in atrio domus ſuæ, nemine excluſo, flagellis verberauit.* At iſto cur nomine Macrobio hic Suetonioque ibi, nec legi ſi aliis, nuncupatus ? An quod in amoribus fuerit Pyladæ domino, quomodo Alcidæ ille toties clamatus Hylas ? Viſum id fere clariſs. peritiſſimoque viro Franciſ. Iunio. quem & memini de hoc per occaſionem conſuluiſſe. Et vero præter quæ apud Tertullianum alioſque ſuper pantomimorum illo morbo, proprie de Bathyllo hoc intelligi dat Iuuenalis illo verſu : *Chironomon Ledam molli ſaltante Bathyllo.* Porro contentionis, quam tangit hic Macrobius, meminit quoque lib. 54. Dio. Vbi & Mæcenatis erga eundem Bathyllum affectus honeſte proditur. Vide quæ notauit ad illud Taciti, *Indulſerat ei ludicro Auguſtus, dum Mæcenati obtemperat effuſo in amorem Bathylli*, Lipſius Annal. 1. De Anacreontis Bathyllo habes apud Horatium & Agellium libro 19.

Cur dictus Bathyllus Hylas.

concitatam indignationem excepiſſet Auguſti] Imo & ſerio aliquando in eum animaduertit Auguſtus. Tranquillus: *Pyladem vrbe atque Italia ſubmouit, quod ſpectatorem à quo exibilabatur, demonſtraſſet digito conſpicuumque feciſſet.* Dio reſtitutum dicit libro iam citato.

Cap. VIII.

dulcibus enim cum pepſi] Ex Agellio videatur faciendum: *πέμμασιν enim cum πέψῃ.* Adi ad lib. 13. cap. 21.

ſignificant autem bellaria omne menſæ ſecundæ genus. nam quæ πέμματα Græci vel τραγήματα, ea veteres noſtri appellauere bellaria] Nuncupabat hæc etiam *Mattyas* Macedonum lingua Græcia vetus ; Sparta, ἐπάϊκλα. Athenæus lib. 14. cap. poſtremo, *Illud quod apud alios mattya dicitur, apud Spartanos ἐπάϊκλα dici ſcribit Molpis Lacon, quod ſecundas menſas ſignificat.* Et de epaïclis clarius apud eundem Athenæum lib. 4. cap. 4. Perſeus: εὐθὺς, inquit, τοὺς μὲν εὐπόρους ζημιοῖ εἰς ἐπάϊκλα· ταῦτα δ' ἐστὶ μετὰ δεῖπνον τραγήματα· *ſtatim diuites*

diuites multat in epecla, quæ ſunt bellaria poſt cœnam. Priorem vocem Latinitas aſſeruit, & exſtat apud Suetonium Caligula. Martialis notionem eius ſic circumſcripſit lib. 10.

Diues, & ex omni poſita eſt inſtructa macello
Cœna tibi; ſed te mattya ſola iuuant.
Non opus eſt nobis nimium lectore guloſo:
Hunc volo, qui fiat non ſine pane ſatur.

Quæ appinxi prolixius vt inſignem maculam ex elegantiſſimo Hieronymiano loco eluerem. Inualuit ea Epiſtola ad Nepotianum in vita Clericorum, vbi vulgatur: *Modica in hamo eſca ponitur, vt matronarum in eo ſacculi protrahantur.* Et ſudauit in eo olim, nec mederi tamen valuit magnus Deſiderius. At me iam emendantem quis non ſequatur? *vt mattyarum in eo ſacculi protrahantur.* Quibus addo Anglos hodieque (ne vel id occaſione hac indictum ſit) & Cimbros quoque ſiue Danos vocem eam eiuſque notionem retinere. Angli tamen propriè eâ edulia omnia delicatoria vt carnes & talia ſignant; Cimbri promiſcue omnem cibum. Illi *meet* dicunt, hi *maed.* Correctus D. Hieronymi locus.

PAG. 291. *non diffugiendas eſſe huiuſmodi exercitationes*) Cl. Lipſio omnino emendandum placuit, *excrrationes*, vt videlicet ita appellauerit mentis illos errores, & quaſi primas halucinationes, ante plenam ebrietatem. Nos tamen receptam libris lectionem non immutauimus.

cui vita non inter ipſa errorum pericula] Agellius auctior: *cui vita victusque inter.* Sed in Scripto & veteribus illud eſt.

PAG. 293. *propterea velle viuere vt ederent & biberent*] Talis ille apud Plautum: *Non hic vt poſſit edit, ſed poſſe cupit vt edat.*

paruum morbum comitialem] Hic Libri huius, in omnibus ad hoc æuum editionibus, finis fuit, & viderunt tamen homines eruditi plurima deſiderari, quæ deplorare facilius potuerunt, quam emendare. Nos Anglicani indicio primi hunc hiatum ſanauimus, & octo ex Tertii Libri iniuſta poſſeſſione extorſimus Capita, veterique huic ſuæ & veræ ſedi redonauimus. Inſtituta enim de luxuria & voluptatibus, & præſertim περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις narratio conuenienter iam iſtis pertexitur, finiturque Secundus Liber. Paucula interim deeſſe poſt verba, *paruum morbum comitialem*, & ſub initium quoque ſequentis capitis, non inficier, ſed paucula, inquam, id eſt, verba

duo quatuor quibus parabatur reſponſus obiectanti Horo priſcorum abſtinentiam. Patet ex fine ſubſequi capitis: *Neque ego nunc antiquitati nos præferendos vel comparandos dico; ſed reſpondi obiectanti Horo, aſſerens vt res habet, maiorem illis ſeculis delitiarum curam fuiſſe, quam noſtro.*

paruum morbum comitialem] Dixi deſiderari, poſt hæc, paucula; quæ, niſi fallor, repperi, & ſunt iſta: *Fugienda ſunt ergo omnibus modis & abſcindenda igne & ferro, totoque artificio ſuperanda, languor à corpore, imperitia ab animo, luxuria à ventre, à ciuitate ſeditio, à domo diſcordia, & in communi à cunctis rebus intemperantia.* Laudat ſub Macrobii nomine Ioh. Sariſberienſis lib 8. cap. 15. Ego apud Macrobium legiſſe non memini. Hic autem inſanum in modum conueniunt. Fallor itaque? aut loci huius fragmentum eſt.

Macrobii fragmentum.

Cap. IX.

quod potius factum tum luxurioſe quam ſeuere] Auſonius Popma in Notis ad Varronem emendat: *Quod potius factum luxurioſi quàm ſeueri* &c.

Pag. 294. *vt bene amictus iret, faciem in ſpeculo ponebat.*] Scriptus habebat, *gerebat*: vnde facile eruitur firmaturque antiqua ſcriptio, *in ſpeculo quærebat.* Alluſum ad vetus dicterium, quo victu aut veſtitu mollem notabant: *Hic virum quærit.* Nec aliter perſtrictus à Cinna poëta Magnus Pompeius:

Faſciola qui crura tegit, digito caput vno
Scalpit: quid credas, hunc ſibi velle? virum.

de h. disticho cf. Scal. Aus. Lect. l. 27.

Porro Macrobio conuenienter ad Marcellam D. Hieronymus: *Vidua noſtra ante moroſius ornabatur, & die tota quid ſibi deeſſet, quærebat ad ſpeculum.*

Gurgitem à deuorato patrimonio] Reſpexit Iuuenal. Sat. 11.

Ac rebus merſis in ventrem, fænoris atque
Argenti grauis, & pecorum agrorumque capacem.

Iterum Sat. 6.

Dicite vos neptes Lepidi, cæcique Metelli
Gurgitis, aut Fabii, quæ Ludia ſumſerit vnquam
Hos habitus.

Is quondam cum incederet elaboratus ad ſpeciem.] Interpres Hiſtoriæ Apollonii Tyrii: *Videntes omnes ciues ſpeciem Tarſiæ, & ornamentum, dixerunt, Felix pater cuius filia Tarſia.* Placuit tamen Scriuerio noſtro, *elaboratus ad ſpeculum;*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

culum; quia præceſſit, *vt bene amictus iret, faciem in ſpeculo quærebat.* Nobis vix euileſcit prius. Cyprianus: *Neque enim fas eſt virgini ad ſpeciem ſuæ formæ comi.* Et Propertius:

Tota erat in ſpecies Pœnus digeſta columnis, &c.

Statius item:

---- *Tibi quamquam & origo niteret,*
Et felix ſpecies.

cum ſedenti in tranſenna] Seruius Æneid. 3. legit: *cum ſedenti tranſenna dimiſſum.* Quod Brodæo placet Miſcel. lib. 4. cap. 19. Nonius *tranſennam* citat, & feneſtram interpretatur. Seruio *tranſenna* eſt, *extenſus funis*: Brodæo *cancelli.*

PAG. 295. *oſtreas crudas*] De oſtreis & ſpondylis adi ad Plinium. Plautus ab *oſtreis*, *oſtreatum tergum* dixit Pœnulo:

Itaque iam quaſi oſtreatum tergum vlceribus geſtito.

Vbi tamen *oſtreatum* non ſumendum cum interpretibus pro verberibus duratum, ſed puncturis aſperum, & vt ipſe Plautus alibi loquitur, *ſcruposum.* Quam vocem proprie & conuenienter accipit Gloſſarius vetus pro Σηραγγῶδες. Sed male in eodem, *ſcrupuloſum* pro *ſcruposum* expreſſum eſt. Plautus Captiuis: Plautus interpretatus. In Gloſſario emendatio.

Nam meus ſcrupoſam victus commeat viam.

Erit itaque *oſtreatum tergum vlceribus*, flagris & ſtigmatibus Σηραγγῶδες, id eſt, rimoſum & cauernoſum, quo modo oſtreorum teſtæ.

glycomaridas] Iacobus Gutherus de iure Pontificio lib. 1. cap. 26. legit, *glycomerides* ex Plinio cap. 11. lib. 32.

lumbos, capragines] Tentatum reperio, *lumbos capriginos.* Sed iis ignoratum *lumbos* ἁπλῶς ſiue *lumbulos*, vti nuncupat Apicius, in amoribus ac delitiis fuiſſe voluptariis viris. Gloſſæ, *lumbi*, ὀσφύες, ἰσχία. Porro *Capragines*, quod ſequitur, non ſatis expedio; & labor, vt corrigam, *capras oryges.* Plinius talium caprarum meminit lib. 8. cap. 53. Nec præterit me illud Iuuenal. *Et Phœnicopterus ingens, & Gætulus oryx, habili lautiſſima ferro caditur* &c. Columella non luxuriæ ſolum ſed lucro quoque feciſſe hæc animalia ait lib. 10. *Nec minus*, inquit, *Orygum, ceruorumque genera & aprorum, modo lautitiis & voluptatibus dominorum ſeruiunt, modo quæſtui ac reditibus.*

patinam piſcium, patinam ſuminis.] Hinc *patinarius* apud Plautum: *Is habet ſuccum, is ſuauitatem: eum quouis pacto condias, vel patinarium vel aſſum, vorſes quo pacto lubet.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

panes Picentes] Plinius: *Durat ſua Piceno in panis inuentione gratia.* Martialis:

Picentina Ceres niueo ſic nectare creſcit,
Vt leuis accepta ſpongia turget aqua.

PAG. 296. *maiorem illis ſeculis delitiarum curam*] Plinius lib. 36. cap. 1. *Exſtant cenſoriæ leges, glandia in canis glireſque & alia dictu minora apponi vetantes.*

CAP. X.

PAG. 297. *inter ſtudioſa numeraſſe ſaltandi meditationem*] Puto fuiſſe, *ſtudia ſeria.* Scriptus variat legitque, *ſtudioſas.* Sed Seneca Pater huc fecerit; *Cantandi*, inquit, *ſaltandique nunc obſcæna*, vel vt in membranis inueni, *obſcaua, ſtudia effeminatos tenent.*

In Seneca varia lectio.

cum cinædulis & ſambuca pſalterioque] Anglicanus, *ſabuca*; forte, *ſabulo*, cuiuſmodi organi muſici meminit Apuleius 2. Floridorum; *Dextra pſallentis geſtu ſuo* (an *ſua?*) *Sabulum citharæ admouet, ceu parata percutere.* Deinde pro *cinædulis*, malim, *cinædicis*. Varro:

Et orthophallica attulit pſalteria,
Quibus ſonant in Græcia dicteria,
Qui fabularum collocant exordia,
Vt comici, cinædici, ſcenatici.

Inter cinædos virgines puerique ingenui] Iuuenalis:

.--.. *Conſcia matri*
Virgo fuit; ceras nunc, hac dictante, puſillas
Implet, & ad mœchos dat eaſdem ferre cinædis.

Ita enim legendus ex libro ſcripto Iuuenalis, nam vulgo: *mœchum* & *eiſdem.*

PAG. 298. *Spatiatorem & Feſcenninum vocat*] Feſtus: *Spatiatorem pro erratorem Cato poſuit.*

ſtaticulos dare] Vide Notas Taubmanni ad Plauti illum verſiculum, *Nequeo quin tibi ſaltem ſtaticulum*: qui legitur Perſa Act. 5. 2. v. 43.

& annulo aureo ab eodem dictatore donatus eſt.] Martialis, *Annuli.*

Ante frequens, ſed nunc rarus nos donat amicus:
Felix cui comes eſt non alienus eques.

Quo lemmate duplicem ritum noto, alterum hunc ſeu vulgarem de donandis inter amicos annulis: Alterum vero non ita tritum, ſolitauiſſe videlicet veteres & potiſſimũ magnates amicis digredientibus comites adeſſe, idque ad annulos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

annulos hærere nuncupatum. Martialem ſane ita capio, & corrigo locum è Panegyrico Conſtantino Cæſari dicto, qui iam diu ſumma torſit ingenia:

Quid oro ſibi voluit? quid optauit? aut quid amplius adipiſceretur his, quæ à te fuerat conſecutus? cui tu ſumma & diuerſiſſima bona, priuatum otium & regias opes dederas: cui digrediendi ad annulos ſederas: cui impenſius etiam quam tibi occurrere obſequia noſtra mandaueras.

Corrigo, inquam, *cui digredienti ad annulos hæſeras.* Plinius Panegyr. *Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes hæſerat.* Iterum Martialis, Panegyricus enodatus & fors correctus.

Quis largitur opes veteri, fidoque ſodali?
Aut quem proſequitur non alienus eques.

Et hinc natum reor amicos primos, ſecundos, de quis 5. de Beneficiis Seneca, *dextram*, *ſiniſtram* magnatum indigetatos. Statius:

Vidi omni te pridem in flore iuuentæ
Te magne propius, propiuſque accedere dextræ.

Martialis clarius; *Lydia dicebar domino fidiſſima dextra.* Porro de donandis annulis; ii potiſſimum iis ornabantur, qui equeſtrem ſpectabant dignitatem. Suetonius Vitellio, cap. 12. *Ac primo imperii die aureis donauit annulis ſuper cænam, cum mane rogantibus pro eo cunctis, deteſtatus eſſet ſeueriſſime talem equeſtris ordinis maculam.* Iterum idem, Galbâ, ſed loco controuerſo; quem ita legam: *Libertus Icelus, paulo ante annulis aureis & Martiani cognomine ornatus, ac iam ſumme equeſtris gradus candidatus.* Scriptio enim vetus eſt, *ſummæ equeſtris gradus.* At *ſumme* indubie ſcripſit intellexitque ἐξόχως eius ordinis Icelum iſtum candidatum. *Summi* quod in Animaduerſionibus amplectitur & tueri nititur vir doctus, neſcio qui probem. Gloſſarium: ἄκρως, *ſumme, eximie, excellenter.* In Suetonio coniectura.

PAG. 299. *vno eodem tempore*] Pro, *vno eodemque t.* Et ſtatim verſu inſequenti, *non modo ſtudium ſaltandique, ſed etiam.* interponendum, *canendi ſaltandique*, aut ſaltem legend. *ſaltandi.*

CAP. XI.

atratus vt filiam luxit] Nam, vt narrat Ælianus, ita in amoribus habita Craſſo ſua muræna, vt puellari eam & habitu & mundo adornaret, & addit, ἐκαλοῦντος τοῦ Κράσσου τὸ φώνημα ἐγνώριζε, καὶ ἀνενήχετο· καὶ ὀρέγοντος ὁτιοῦν, ἡ δὲ ᾄττε, προθύμως καὶ ἑτοίμως λαμβάνουσα. *Et appellantis*

vocem Craſſi agnoſcebat, & ad eum adnatabat, cumque ei quippiam porrigebat edendum, prompto & parato animo accipiebat.

Domitius in ſenatu hoc ei quaſi deforme crimen obiecit] Iterum Ælianus: καί ποτε Δομετίου πρὸς αὐτὸν εἰπόντος, Ω μῶρε μύραιναν ἔκλαυσας τεθνεῶσαν· ὁ δὲ ὑπολαβὼν, Εγὼ θηρίον ἔφατο, σὺ δὲ τρεῖς γυναῖκας θάψας οὐκ ἔκλαυσας: *Et cum aliquando Domitius ei dixiſſet, Stulte, muranam fleuiſti mortuam. Ego vero, inquit Craſſus, fleui; tu autem nec tres quidem vxores, quas ſepulturæ mandaſti, fleuiſſe vnquam viſus es.* Ita fere interpres; at ſi verteris: *Et cum aliquando Domitius ei dixiſſet, More muranam fleuiſti mortuam; Ego vero, inquit, beſtiam; Tu autem ne tres quidem vxores ſepultas luxiſti*; magis liquebit acumen.

Æliani locus expoſitus.

PAG. 300. *quod Rhegyum à Meſſana reſpicit*] Libri forte non abſone, *à Meſſana deſpicit.* Varro; *Inter Italiam & Siciliam, qui fretus eſt inter Rhegyum & Meſſanam.* Vnde correctione electa Scriuerius idem *diſpeſcit*: electa dico; & addo, recta. Plinius de Nilo: *Africam ab Æthiopia diſpeſcit.*

Papirius manu capi] Dele, *Papirius*, volentibus libris. & ſtatim pro *flutentur* iidem *fluitent*, item, *fluctentur.* Plinius de teſtudinibus; *Vt ſolis vapore, ſiccato cortice, non queant mergi, inuitæque fluitent.*

propter viuaria] Pincianus notat Macrobium, vt qui in mendoſum Plinii codicem inciderit, legeritque pro *piſces piſcinas*, & ſcribi debuiſſe, *propter piſces, quos habuit quadragies*, ex Varrone lib. 3. cap. 17. de Re Ruſt. Vide Pincianum in Plinii lib. IX. cap. LV.

CAP. XII.

PAG. 302. *Plinius, vt ſcitis, aduſque Traiani imperatoris ætatem*] Notat Scaliger ad Euſebium, Sammonicum hîc confundere Plinium iuniorem cum maiore. Vide eius Addenda ad Animaduerſ. pag 190.

mullum vnum ſeptem millibus] Mauult cum Iuuenale & Tertulliano Cl. V. Franciſ. Iunius, 6. *mil.* Porro hæc iſta occaſio Catoniani dicterii, *Pluris Romæ piſcem venire quam bouem*, quo & ganeonum trahit adagium eruditiſſ. Had. Iunius; σήμερον ἀκτάσωμεν, quod eſſet, vt idem, ficto verbo, vertit, *bodie littoriſemus*, vt ego, *bodie amanemus. Amanare* enim apud Diomedem eſt; & Cyprianus dixit, *oculos*

Adagio Græca aliter interpretata.

oculos amenare. Sed Gloſſarii auctor ſententiæ noſtræ fundus eſt. *amana*, inquit, *αἱ ἀκταί. amanare* itaque *ἀκτάζειν.* Tacitus, *Noctu dieque fluxi & amana littorum perſonantes.*

Octauius præfectus claſſis] Plinius lib. 9. cap. 17. habet *Optatus Eliportius.* Vnde Gelenius fecit, *Optatus è libertis eius.*

PAG. 303. *inter alios piſces ſcarum*] Enniano elogio, *cerebrum Iouis:*

Scarum præterii, cerebrum Iouis pæne ſupremi.
Neſtoris ad patriam hic capitur magnusque bonusque.

Cuius ego latus in latebras reddam] Ita forte ſcripſerit Plautus. ſuſpicari tamen libet, *in latebras condam.* Idem Epidico: *in latebras condas pectori penitiſſimo.* Turnebum vero quem *illatebras* legere reperio & tueri, quomodo ſequar?

Ad victum optima fert ager Campanus frumentum] Ex veſtigiis ſcripturæ apud Iohan. Sariſberienſem, fecerim: *Optimum fert ager Campanus frumentum.*

quippe qui veſicam plenam vini habeant] Varro *περὶ νομισμάτων*: *In quo nobilius eſt Philippeum quod accipimus, quam quod bibimus, cum alterum addamus in bulgam, alterum in veſicam.* Sed ibi legi malim, *abdamus in bulgam.* Et vſus fere pari forma verbo *condere* Caper Grammaticus; *in profundum nummi vel in arcam conduntur.* In Varrone leuis correctio.

PAG. 304. *Quid mihi negotii eſt cum iſtis nugatoribus, quam potius*] Hinc illud in Copa, vti & obſeruatum clariſs. Scaligero,

Quid iuuat æſtiuo defeſſum puluere abeſſe,
Quam potius bibulo decubuiſſe thoro?

lupum germanum] *Germanum* fortaſſis ideo, vt *γνήσιον* oſtendat, & eum, qui inter duos pontes captus. *Catillones* deinde quid ſint, obſeruauit quoque Gloſſarius; *λίχνος*, inquit, *Guloſus, ligurius, Catillo.* & alibi, *ligurio, λίχνος.*

Hunc pontes Tiberinos duo] Legendum me monuit Franciſ. Douza, *Tiberinu' duo.* Et docebit propediem ad Lucilium ipſum.

CAP. XIII.

ſic oculis ciuium teſtibus factis luxuriæ modus fieret] Et hæc Syſſitiorum cauſa apud Lacedæmonios. Iuſtinus lib. 3. *Conuiuari omnes publice iuſſit, ne cuius diuitiæ vel luxuriæ in occulto eſſent.* Plutarchus clarius: *ἐπιθέσθαι δὲ τῇ*

τροφῇ ἐς τὸ ξύλον ἀφελέσθαι τοῦ πλούτου διανοηθεὶς, τὰ συσσίτια εἰσηγήσατο.

Pag. 306. *quos illic piſces quaſque offulas nominat*] Facit huc Claudii Cæſaris verbum : *Rogo vos quis poteſt ſine offula viuere?*

Pag. 307. *dignus ſculna Munacio Planco*] Cenſeo legendum, *Munacius Plancus*. Is enim ſculna ſiue ſequeſter fuit, non Antonius. Qui nec potuit. Faciendum quoque punctum poſt, *contendit*. Quomodo fere apud Iohan. Saxiſberienſem.

quæ apponebantur ex cotidianis opibus] Omnino & elegantiſſimè *opibus*. Sunt autem eæ delitiæ, quas quiſque ex ſuo fundo aut agro depromit. Martialis lib.7.

----- *& varias, quas habet hortus, opes.*

Item Lucretius lib.5.

Non magnis opibus iucundè corpora habebant.

Pag. 307, 308. *vti natura eſt eius lapidis abſorbuit*] Hoc Cleopatræ facinus imitatus magnifice Cæſar Caligula. Suetonius, *Vt pretioſiſſimas margaritas aceto liquefactas ſorberet : Conuiuis ex auro panes & opſonia apponeret : Aut frugi hominem eſſe oportere dictitans, aut Cæſarem.*

Cap. XIV.

Pag. 309. *Alteris inanem bulbam madidam dari*] *Madidantem dare*, laudat ad Feſtum Scaliger. Bulbos capit, de quis ita Apicius : *Aqua decoquant bulbos, qui Veneris vſum quærunt*. Adagio quoque apud Athenæum eſt, incerti auctoris, hac mente: lib.2. 25.

v. Nuculas. Scal. tab. p.m. CXV

Οὐδέν σ' ὀνήσει βολβὸς ἂν μὴ νεῦρ' ἔχῃς;

Nil tibi profuerit bulbus, niſi neruus adeſſet.

Quod aſpexit indubie Iuuenalis illo verſu:

-----*ſi tibi ſidera ceſſant*

Nil faciet longi menſura incognita nerui.

Alteris nuces in procliui profundere.] Cantabrigienſis ſcriptus : *in pliuis*. Diuinabam : *in proluuiis*. Laberius, *Quo quidem me à matronali pudore proluuium meretricis progredi coëgit*. Apuleius, *vnguento fragrantiſſimo, proluuium Veneris ſuſcitaram*. Et Arnobius, *proluuium inteſtinorum* dixit. Porro nuces, vtpote pineas, facere ad Venerem, ex Celſo & aliis clarum eſt. *Nihil*, inquit, *ex his aſſumere quæ contrahere ſemen videntur, vt bulbi, nuclei pinei &c.* Et D. Hieronymus aduerſus Iouinianum : *Non poteſtis implere*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

implere opera nuptiarum niſi mulſum & carnes & nucleum ſumſeritis. Vbi tamen *nucleus* vberioris ſenſus eſt. Omne enim medium *nucleus* erat veteribus. Celſus, quem dixi, aliquoties ſimiliter frequentauerat: at hodie *trunculi* reperies corrupte. *Internuculi* vero ſiue *nuclei* germanum eſſe, meliorum aliquando codicum opera monſtraſſe ſperabo. C. Celſi lectio notata.

in proeliui profundere] Scripta lectio, vti monſtrauimus antè, talis fuit, *in pliuis.* Nos ſupra diuinauimus. Scriuerius poſtmodum elicuit; *in prabiis.* Videndus Feſtus in voce *prabia.*

vir doctus Oppius] Meminit Oppii Suetonius libro de illuſtribus Grammaticis. Cognomen eius *Cares* facit. Meminit quoque Oppilii cuiuſdam eodem libello cap. 6. Tu comparabis.

PAG. 310. *idoneus aſſertor eſt Sueuius*] Male aliis laudatum reperio, *Succium.* Tranquillus videndus libro de illuſtribus Grammaticis, cap. 5. vbi tamen *Senius* eſt.

Admiſce tu Acca] Non temerarium id ait Turnebus Aduerſ. 11. cap. 1. Nam & Maro Æneïdos 2.

Tunc ſic exſpirans Accam ex æqualibus vnam
Alloquitur.

ſuo poſt inde reuentu] Magis arridet Anglicani ſcriptura, *primo inde reuentu.*

in pralatis finibus Graiis Diſſeruere] Vetus idem veteri forma, *deſeruere.* Antiqui enim, *deſerui, deſertum* efferebant, cuius vicem hodie, *deſeui, deſitum* frequentatur. Tibullus:

Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
Seu vetus in triuio florea ſerta lapis.

Qui è nuce nucleos eſſe vult, frangit nucem] Laudat ex Ciſtellaria Macrobius, at Curculione legitur. Et nota in re trita & vulgata rem nouam; Anglicanus noſter non *eſſe* referebat, ſed *icere*, vt manifeſto fuiſſe credam: In Plauto inſolens lectio.

Qui è nuce nucleum icere vult, frangat nucem.

Certe conuenienter & honeſte ſic frequentabitur; & redonanda hæc dictio eidem Plauto etiam Truculento. Editur ſcen. *Non omnis ætas.*

Sin iecit rete piſces ne effugiant cauet.

Scribendum aio: *Sin icit rete piſces, ne eff. Icit* ſimiliter interpreter, fixit ſiue attraxit. Nec aliter Vidularia: *Ibi vt piſcabar fuſcina ici vidulum.* Idem correctus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Cap. XV.

PAG. 311. *Et, quia mala videmus admiſſa bellariis*] Legendum, *admiſta*.

PAG. 312. *alia interim matureſcunt*] Præfero ſcriptionem Anglicani; *alia interim procreantur*. Palladius: *Quod ego in Sardinia, & in territorio Neapolitano in fundis noſtris comperi (quibus ſolum & cælum tepidum eſt, & humor exundans) per gradus quoſdam ſibi ſemper poma ſuccedere, cum maturis ſe acerba ſubſtituant, acerborum vero ætatem florentia conſequantur.*

decimanum] Leg. *Decumanum*.

Mileſium, murteum] Vetus, *muſteum*, quod placet. Plinius: *Dixit volema Virgilius à Catone ſumpta, qui & ſementina & muſtea nominat. Muſtea* vero, vt idem annotat, dicta à celeritate miteſcendi.

Næuianum, ac paulo ante *cruſtuminum*] Hæc *fragilia* Celſo. *Ex pomis*, inquit, *ceraſium, morum, ſorbum. Pirum fragile, quale Cruſtuminum vel Næuianum.*

timoſum] Leg. *cimoſum*, & denique *meſpillum ſerum*. ſine commate intermedio.

Cap. XVI.

Africa] Legendum *Africana*. Plinius lib. 15. cap. 18. *Africanas* diſertè nominat: *De Africanis*, inquiens, *quas multi præferunt cunctis, magna quæſtio: cum id genus in Africam nuper tranſierit.* Et ſtatim inde addit à Catone appellatam Africanam.

harundinea] An veriſimile omiſſam hic Macrobio *chelidoniam* (quæ Latinis ſit *hirundinea*; Plinius lib. 15. cap. 18. *chelidoniam* vocat) & *harundineam* non *hirundineam* voluiſſe dicere? Nam & idem Plinius eodem loco diſerte: *cum mariſcis, & quas harundinum folii macula variat.*

aſinaſtra, atra] Editio Lugdunenſis non habet hoc loco *atra*, forte quia ſequitur ſtatim, *Tellana, atra*. Alii libri conſtanter agnoſcunt. Quocirca laborare potius putem quam abundare. Et fuerit fors, *aratia*. Plinius mihi tibicen lib. xv. cap. xxix. *Eſt & Herculanea, & albicerata, & aratia alba.*

carica caldica] Legendum *Carica, Chalcidica. Caricarum* multa apud Columellam & Palladium mentio; videnturque

turque ita dictæ à *Caria* regione; ſic vti *Chalcidica* à *Chalcide*, *Chia* à *Chio*. De quibus ſingulis etiam Plinius.

PAG. 313. *cucurbitiua*] *Cucurbitiua* ſiue *cucurbitina* à forma dictæ; vt ſupra *malum cucurbitiuum*.

Liuiana, ludia, leptoludia, Pompeiana] Legendum, *Liuiana, Lydia, leptolydia, Pompeiana*. Apud Plinium prima & vltima vox haud plenè expreſſa. Vbi legitur cap. 18. lib. 5: *Sunt & autorum nomina iis, Liuia, Pompeia*. Legerim *Liuianæ, Pompeianæ*.

Marſica.] Sic & *vinum Marſicum*. Sunt enim *Marſi* Italiæ populi, Picentibus & Samnitibus finitimi.

Tellana atra] Idem Plinius, vt iam laudaui, diſparate, *Tellana, atra*.

Tarquinius autem Priſcus] Libro ſequenti, qui eſt tertius, cap. 7. hic idem, vt videtur, non *Tarquinius*, ſed *Tarquitius* dicitur; citaturque ibi liber eius transſcriptus ex *Oſtentario Thuſco*, quod hic *Oſtentarium arborarium* nominatur. Meminit quoque eius inter Hiſtoricos Latinos, accuratiſſimus clariſſimusque Gerh. Iohannes Voſſius; legendumque vtrobique exiſtimat, *Tarquitius*. Eum vide eo in opere, quod iam nuperrime de iisdem hiſtoricis elaborauit multo elegantiſſimum. Vide & Petrum Pithœum Subſeciuorum lib. 1. cap. 20. qui de *Tarquitio* omnium primus coniecturam iniecit.

alternum, ſanguinem] Perperam *alternum*, pro *alaternum*, vt habet Plinius lib. 16. cap. 26, *Alaternus, cui folia inter ilicem & oliuam*. *Sanguinem* autem à *Sanguen* dicitur, quæ cornus femina, ſiue arbor eſt, cuius cortex ad ſanguinis ſimilitudinem rubet. Hinc *frutices ſanguinei*, item *virgæ ſanguineæ* apud Plinium. Meminit & Modeſtinus D. lib. 48. Tit. 9. l. 9: *Pœna parricidii more maiorum hæc instituta eſt, vt paricida virgis ſanguineis verberatus, deinde culleo inſuatur*.

Nec hoc ignorandum eſt, ficum ſolam ex omnibus arboribus non florere, Lacte proprie ficorum groſſi appellantur fici, qui non matureſcunt: hos Græci dicunt ὀλυύθες] Totum locum ita diſtingue ac lege: *Nec ignorandum eſt ficum ſolam ex omnibus arboribus non florere. Lacte proprie ficorum groſſi appellantur. Fici, qui non matureſcunt, hos Græci dicunt ὀλυύθες*. Retinendum autem *Lacte* caſu nominandi. Plautus: *Neque aqua aquæ, neque lacte lacti eſt vſpiam ſimilius*. Et aliis quoque alibi ita vſurpatum id vocabuli.

Ea cauſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Ea cauſa ſeſe ſtultum brutumque faciebat] Id eſt, ſe talem ſimulabat.

culminea, conditiua] *Colmineana* agnoſcit Cato,& alii rei ruſticæ Scriptores. Item *Albicerus* paulo ſuperius, pro *Albigerus*, Monuit Scriuerius.

PAG. 314. *vbi nunc Falernum eſt*] Scriptus diſerte, *Salernum*.

vt exorto iubare eloquio Symmachi domi ſua fruamur] Nugæ verborum. Cum Scripto reſcribendum: *Vt, exorto iubare, eloquio Symmachi donisque fruamur*. Non enim apud Symmachum ſequens aut vlla harum habita diſſertatio, ſed apud Vettium Prætextatum. Liquet vel ex iis quæ ſuppleuimus initio ſequentis libri. Alluſit autem ad dona quæ mitti mos Saturnalibus.

eloquio Symmachi] Nec turbet quem, quod non Symmachus ſequenti ſtatim libro, ſed Prætextatus eloquii partes ſuſtineat. Fit autem id ideo quod libri quinque reliqui, vnius conuentus, id eſt, ſecundi diei ſermo ſint. Quatuor eorum, id eſt, Tertius, Quartus, Quintus & Sextus ante cænationem de Marone pertractant. Septimus tandem ipſius conuiuii conſeſſum & ſermonem continet. atque ibi Symmachus dicendi vices, quas hic epularis & varius ad eum ſermo perduxerat, aſſumit. Hoc annotandum cenſui, quia non ſatis hæc hactenus, imo omnino non ſpectata ſunt.

atque ita facta diſceſſio eſt.] Iſtis adde quæ notauimus ſub finem Sexti.

IOHAN.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

IOHAN. ISACI PONTANI AD AVRELII MACROBII Librum Tertium SATVRNALIORVM NOTÆ.

CAP. I.

PAG. 315. CONGREGATIS *in tempore conſtituto*] Omnia hæc aduſque, *Tu genitor cape Sacra manu*, ex veteri eodem eruimus, genuina germana Macrobii noſtri.

ante cœnandum] Ita omnino legendum, non *inter cœnandum*. Nam cum (vt liquet ex fine libri 2. antecedentis) exorto Sole vt congregarentur conſtitutum eſſet, id temporis aduſque cænam ſilentio transmiſſum, veriſimile haud eſt. Itaque pro, *inter*, *ante* reponendum curauimus.

promiſiſti fore] Supra pag. 267. *Et ſi tanta*, inquit, *diſſertationis ſermo conceſſerit, promitto fore vt Virgilius noſter pontifex maximus aſſeratur.*

PAG. 316. *prius eum rite purificari oportere*] Martialis ad Domitianum: *Meminerit non niſi religionis purificatione luſtratus, accedere ad templa debere.* Gloſſarium: ἁγνίζω, *purgo, purifico.*

patri ſuo ſic loquentem] Quod in vetuſtis licet libris eſt; *Violatum cum ſe noſſet Æneas multa cæde pollutum, ait.* Senſui ſolum turbando eſt. In Scripto quodammodo quoque comperi, ſed confuſum & lacerum.

Tu genitor cape Sacra manu patrioſque penates] Reſpexit Seneca libro de Beneficiis 3. *Cum complexus ſacra ac penates religioſus ſenex, vadentem non ſimplici ſarcina premeret.*

potiretur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

potiretur Tibridis alueo] Vocem, *alueum*, contrahere poëtis ſolenne. Et vidi tamen vbi nec id deuenire ad nos potuerit inuiolatum. Certe inſigne illud Papinii Propempticon ſuper Metio Celere labem hanc ſenſit ſtatim ſub initium. Vulgant enim verſu 5. *Iuuenis dubio committitur alto Metius.* Nam licet recte dici poſſit, *dubio alto*, hîc tamen quomodo recte dicatur? Dixerat iam verſu ante, ſe mari & Neptuno concredere ſuum Celerem; hîc ſi ſubito adeo iteret, nonne περιλογία etiam vatibus inepta ſit? Omnino itaque verum, quod volo; fuiſſe videlicet: *dubio committitur alueo.* & firmat non leuiter, quod ſubdit; *atque animæ partem ſuper æquora noſtræ maiorem transferre parat.* Vbi transferendi vox de mari coacte, de naui liquido intelligitur. Et ita Propertius: *Portabat ſanctos alueus iſte viros.* Sed vt hoc de carina capiendum & corrigendum; ita viciſſim ad priorem illam & Maronis formam ipſe Maro emaculandus, ſi recte diuino, illo loco Catalect.

In Papinio diuinatio.

Flauum prope Tibrim olentes nauticum
Vocare.

Nam amem refingere: *Alueumque propter Tibrim olentes nauticum Vocare. Alueum Tibrim*, vt, *rete iaculum*, *Marmora monumenta*, & talia. Omnino autem illud de *Tibri* intelligendum & vero iam alueoſo & ab aquis ſterili. Docent vel illa ſequentia:

Et Marone.

Vbi appulſæ rates
Stant in vadis cano retentæ ſordido,
Macraque luctantes aqua.

Item lapis vetus: CVR. ALBEI TIBERIS ET CLOACARVM VRBIS.

cum Sacra Diis inferis inſtituit] Erat in calamo exarato: *inferis ſtatuit.* Et ea vox propria ſacrorum eſt. Maro: *Craterasque duos ſtatuam tibi pinguis oliui.* Reſpexiſſe quoque Suetonium credam Auguſto, ſub finem: *Quem vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mauſoleum ſtatuerentur.* Vbi tamen inſolentia dictionis ſuſpecta accuratiſſimo Caſaubono; quaſi *pilis* potius conueniat verbum, *ſtatuerentur.* Ego non ſollicitem. Et accedat illud Tertulliani ex Scorpiaci cap. 10: *Nec imaginem tuam auream, quam ſtatuiſti, adorabimus.*

Firmata Suetonii lectio.

CAP. II.

PAG. 317. *qui adiecit, in fluctus*] Retraxerim ex proxima dictione, literulam, *Quia adiecit.*

Exta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Exta porriciunto, diis danto] Ita refinximus ex Scripto, in quo: *porriciunto diſtanto.*

PAG. 318. *damnatus autem, qui promiſſa vota non ſoluit*] Multis diſputat Ioſ. Caſtalio I.C. Obſeruationum Decade 3. cap. 9. hîc legi debere, ſublatâ negatione, *qui promiſſa vota iam ſoluit.* At Macrobius intelligit potius eum proprie *voti damnatum* appellari, qui promiſſum votum cum non ſoluit, is *damnas* ſiue *damnatus* habetur vt ſoluat. Itaque præcedit obligatio, quam qui præſtitit, *voti reus* dicitur; qui autem reus voti non ſoluit, is damnatus voti eſt, ad id ſoluendum.

CAP. III.

PAG. 320. *quid ſacrum, quid ſanctum*] Inſerit Anglicanus, *Quid ſacrum, quid prophanum.* Quod germaniſſimum eſt. & agitur de eo altero ſtatim loco. Plautus etiam dixit: *Quid ſacrum, quid prophanum habeas, parui penditur.*

PAG. 322. *Quaſi à relinquendo dicta religio*] A *relegendo* videtur deducere verſus hic vetus: *Relegentem eſſe oportet, religioſum nefas.*

vt à carendo ceremonia] *Ceremoniæ* vocem ab opido *Cere* fluxiſſe videtur innuere Valerius Maximus lib. 1. cap. 1. §. 10. Qui videndus.

CAP. IV.

PAG. 323. *in quo Deum ponerent nominatum delubrum*] Gloſſarium, *delubrum*, καθίδρυμα, Ζόανον, Ἀνάθημα, item, ἵδρυμα, *delubrum.*

PAG. 325. *Penates proprie dici* θεοὺς μεγάλους] Petron. *Dii maiores ſunt qui me reſtituerunt in integrum.*

CAP. V.

PAG. 327. *hoſtia quæ ad aras duceretur*] *Ducere* ſolennis ea in re dictio. & reddenda Iuuenali Satyra 12. *Niueam reginæ ducimus agnam*, ex Scripto noſtro. Vulgo *cædimus.* At illud interpres quoque vetus agnoſcit. Iuuenalis vetus ſcriptura.

CAP. VI.

PAG. 329. *Deli ara eſt Apollinis* γενέτορος] Meminit Laërtius Diogenes lib. 8. Βωμὸν προσκυνῆσαι μόνον ἐν Δήλῳ

τοῦ

τοῦ ἀπόλλωνος τοῦ γενέτορος, ὅς ἐστιν ὄπισθεν τοῦ κερατίνου, διὰ τὸ πυροὺς καὶ κριθὰς, καὶ τὰ πόπανα μόνα τίθεσθαι ἐπ' αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς, ἱερεῖον δὲ μηδέν. *Adoraſſe modo* (*Pythagoram*) *Apollinis Genitoris aram in Delo, quæ retro corneam eſt poſita, quoniam farra, hordeum, placentasque ſolas citra ignem apponere illic moris eſt, victimas vero nullas.* Flaccus quoque alluſit: *Phœbi Genitoris ad aram Ventum ait.*

PAG. 330. *Maſſurius Sabinus*] *Maſurius*, ex Perſio, *Maſuri rubrica.* Notauimus ſuperius pag. 638. & probauimus ex interprete vetere. cui addas velim ex Athenæo: Οἱ δὲ ἐν τῷ δείπνῳ δῆθεν ἐπιδημήσαντες δειπνοσοφισταὶ ἦσαν· Μασούριος, νόμων ἐξηγητὴς, καὶ πάσης παιδείας παρέργως ἐπιμέλειαν ποιούμενος, id eſt, *illi autem dipnoſophiſtæ qui acceſſerant ad conuiuium hi erant; Maſurius legum interpres, quique non leuiter omnes diſciplinas attigerat.* Exſtat in Argumento Operis.

artis diſtiſus ſua] Feſtus: *Diſtiſum & pertiſum dicebant, quod nunc diſtæſum & pertæſum.*

decimam Herculi profanauit] Profanare in his Maſurii verbis non βεβηλοῦν eſt, vt ſupra in Trebatii, ſed τεμενίζειν. Varro *fanare* dixit lib. 5. Verba eius, quia huic loco vnice illuſtrando ſunt, ſic habent: *Hinc profanum eſt quod ante fanum*, id eſt, *coniunctum fano. Hinc profanatum quod in ſacrario pollutum. Atque inde Herculi decuma data ab eo eſt, quod ſacrificio quo fanatur, id eſt, vt fani lege ſit id dicitur. Pollutum* (malim, *lege ſit. Id dicitur pollutum*) *quod à porriciendo eſt fictum. Cum enim ex mercibus libamenta porrecta ſunt Herculi in ara, tum pollutum eſt: vt cum profanatum dicitur, id eſt, proinde vt ſit fani factum.*

CAP. VII.

PAG. 332. *eſt ſuper hoc liber Tarquitii transſcriptus ex oſtentario Thuſco*] In veteri rectè *Tarquinii.* Quo & illa Lactantii ſpectauerint: *At Tarquinii Priſci librorum nullus, quod ſciam ex autoribus.* Supra lib. 2. cap. 16. *oſtentarium arborarium Tarquinii Priſci* laudatur. Qui an idem ſit cum hoc *Tarquitio*, & cui ibi etiam reponi *Tarquitius* debeat, ad eum locum dixiſſe nonnihil ac quæſiuiſſe ſuperius memini, ibi videndum. Nolim enim aduerſari elegantiſſimo Pithæo, qui ex Plinio & Marcellino *Tarquitii* hoc loco retinendum cenſuit, & altero illo, id eſt ſecundo libro refingendum. Tu videbis Aduerſ. lib. 1. cap. poſtremo.

ſacrarum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ſacratum Haleſum facit quia erat oppetiturus] Fortaſſis eadem hac ratione, *ſacrum* appellat imperatorem Claudium Seneca Tragicus, cum iam Agrippinæ occultis artibus, res eius & vita in extrema ſtarent tegula. Verſus eſt 153. Octauia,

Auſa imminere eſt hoſtis imperio ſacri.

Ita enim diſerte exſtat in Codice veteri & ſcripto, quo ego apud Britannos nuper vſus. Vulgo eſt, *Orbis imperio ſacri.* At *hoſtis* peregrinitatem Claudii notauerit. Erat enim, vt ait ille, Lugduni natus, Gallus germanus. Cogitabitis tamen vos curioſi. In Tragico Seneca inuiſa hactenus lectio.

PAG. 333. *hominem ſacrum ius fuerit occidi*] Lex Tribunicia: SI. QVIS. IM. QVI. PLEBISSCITO. SACER. SIT. OCCIDERIT. PARICIDA. NE. SIT. Vide Feſtum in *Sacer mons*: & in *Ver ſacrum.* Budæus in Commentario Linguæ Græcæ: *Anathemata dicti ſacri homines, quorum capita diis inferis dicata ſunt & deuota.* Vide an huc ſpectet illud Pauli ad Romanos cap. 9. verſ. 3. optantis pro fratribus fieri anathema.

CAP. VIII.

PAG. 334. *vti alma noctiluca eſt*] Gloſſarius, *Nocticula* Ἑκάτη νυκτυφαὴς οὖσα. Scribendum fors *Noctiluca.* Sed in Ioh. Sariſberienſe lib. 2. c. 17. reperio Gloſſarii lectionem: *Quale eſt quod nocticulam quandam vel Herodiadem, vel præſidem, noctis dominam concilia & conuentus de nocte aſſerunt conuocare.* Si retinemus *nocticula*, ſcribetur rectius, vt monuit Franciſ. Douza, *Nocticola.* Locus Sariſberienſis videtur deſumptus ex ſcriptore aliquo veteri. Vbi refingendum obiter; *Heroïdem*, pro, *Herodiadem. Heroides*, ἡρωΐναι. Papinius: *Qua veteres Latias, Graiasque Heroïdas æquas.* Alias non ſolicitauerim. Scriptura Gloſſarii conſtituta.

quod eadem & mas æſtimatur & fæmina] Et hoc eſt quod Parthi eam *Lunum* coluerunt non ſexu ſolum, ſed nomine quoque maſculo. Ælius Spartianus in Caracallo: *Et quoniam Dei Luni fecimus mentionem, ſciendum doctiſſimis quibuſque id memoriæ traditum: atque ita nunc quoque à Carrenis præcipuè haberi, vt qui Lunam fæmineo nomine ac ſexu putauerit nuncupandam, is addictus mulieribus ſemper inſeruiat: at verò qui marem Deum eſſe crediderit, is dominetur vxori neque vllas muliebres patiatur inſidias. Vnde quamuis Græci vel Ægyptii eo genere, quo fæminam hominem, etiam Lunam deam dicant, myſticè tamen deum dicunt.* Clariſſimus Caſaubonus in Notis ſuis ad eum lo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

cum varietatis huius, quod Luna virili ac fæmineo genere efferatur, cauſam ex linguis atque idiomate Orientalium repetendam demonſtrat. Quem omnino vide.

PAG. 334. *ait dixiſſe Callimachum Tuſcos Camillum appellare Mercurium*] In eadem voce Varro lib. 6. *Verbum Græcum, arbitror quod apud Callimachum in poëmatis eius inueni.* Porro interpres Apollonii; Κάσμιλλος Ἑρμῆς ἐστιν, ὡς ἱστορεῖ Διονυσόδωρος.

Camillos & camillas appellant flaminicarum & flaminum præminiſtros] Iterum Varro: *Camillam qui gloſſemata interpretati ſunt dixerunt adminiſtram.* Et ſtatim, *Dicitur in nuptiis Caſmillus, qui cumerum fert, in quo quid ſit in miniſterio plerique extrinſecus nectunt.* Sed bene emendatum Scaligero: *extrinſecus neſciunt.* Et forte inſuper faciendum: *in quo quid inſit myſterii.* Porro de Macrobii hoc loco & *Caſmillis* quid ſenſerit Turnebus operæ eſt videre in Aduerſariorum libris.

Ad Varronẽ coniectura.

Iulius Feſtus] Indicatum iam aliis, reſcribendum videri, *Pompeius Feſtus.* At libris auctoribus deſtitutus quis mutet?

CAP. IX.

PAG. 336. *deos habere captiuos*] Arnobius: *Iſta non prima & maxima contumelia eſt, habitationibus Deos habere diſtrictos?* Cyprianus de Idolor. Varietate: *Cum homo latius maneat, quis intra vnam ædiculam vim tantæ maieſtatis includat?*

ſunt qui Angeronam] Variæ ſuper hac Dea opiniones. Clariſſimus Scaliger ad Varronem, amat reſcribere; *Angenora*, quia cohibet os, & Dea ſit ἐχεμυθίας, vnde Sophocles, ὡς καὶ χρυσέα κλῇς ἐπὶ γλώσσα βέβακεν. Verrius vero ideo Angeronam dici cenſet *quod angores ac animorum ſolicitudines propitiata depellat.* Maſurius propterea ore obligato in Volupiæ ara collocatam docet, quod qui dolores ſuos anxietatesque diſſimulat, perueniat patientiæ beneficio ad maximam voluptatem. Iulius autem Modeſtus Feſti fere rationem adfert, quem adi. Gloſſarius denique nulli horum conſentit, ſed conſilii atque oportunitatum Deam facit. *Angerona*, inquit, ἡ θεὸς τῆς βουλῆς καὶ καιρῶν. Quod Conſo tribuit in *Conſulia* Feſtus. *Conſi*, inquit, *quem Deum conſilii putabant.*

PAG. 388. *Exceſſere omnes adytis*] Quid etiam hîc ex Æſchyli interprete, obſeruet Turnebus, videndum Aduerſariorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

uerſariorum 14. cap. 15. Adi item Philip. Camerarium lib. 1. cap. 10. Parte ſecundâ Meditationum hiſtoricarum, qui ex SS. Scripturis non diſſimilia adducit de euocatione deorum dearumque ex vrbibus obſeſſis.

CAP. X.

PAG. 339. *Et nos, inquit, manum aliquando ferulæ ſubduximus & nos cepimus pontificii iuris auditum*] D. Hieronymus ad Domnionem: *Et nos didicimus literas & nos ſæpe manum ferulæ ſubduximus.* Sidonius Apollinaris lib. 2. Epiſt. ad Heſperium ſuum: *Nam cùm videmus in huiuſmodi diſciplinam iuniorum ingenia ſuccreſcere, propter quam nos quoque ſubduximus ferulæ manum, copioſiſſimum fructum noſtri laboris adipiſcimur.* Aſpexere omnes Iuuenalem Sat. 1. *Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus:* Iuuenalis, ni fallor, illud Timoclis apud Athenæum: πληγὰς λαβεῖν ἁπαλαῖσι χερσὶν ἡδύ γε. At Iuuenalis quia tam commode incidit, non differam hac occaſione vadimonium; ſed paucula in eo poſt eruditos & ſerios cenſores, vel ingenio vel libro indice obſeruata, propalabo. Exſtat Sat. 2. *Nemo repente fuit turpiſſimus.* Sed antiquiſſimum & ideo veriſſimum eſt, quod ego in Scripto meo veteri inueniebam: *Nemo repente venit turpiſſimus.* Propertius: *Non tamen hæc vlli venient ingrata legenti*: item, *Seu triſtis venias ſeu contra lætus amicis.* Deinde Satyra 6. hærent omnino iſta: Iuuenalis bis ter emaculatus.

Quædam parua quidem, ſed non toleranda maritis.

Niſi ex eodem expediamus: *Quædam parua loquar.* Et ſolent ſic poëtæ. Tibullus, *Magna loquar; ſed magnifice*, &c. Sed leue id tamen. Illud vero grauius paulo ibidem ſtatim:

---- Nec illud
Quod prima pro nocte datur, cum lance beata
Dacicus, & ſcripto radiat Germanicus auro.

Intelligit, vt ait vetus Gloſſarius, ſolidos ita ſignatos, qui pro virginitate depoſita, nouæ nuptæ offerebantur. Bene quidem ille. At vetus noſter non *ſcriptum* illud *aurum* agnoſcit; verum vt ego coniecto valde ſignanter dictum poëtæ, ſuſpicari dat: *Scutilo radiat Germanicus auro.* Nam *ſculto* reſeruat. Eſt autem *ſcutilum*, quod fere vt aranearum telæ, variegatum eſt. Plinius: *Quanta arte celant pedicas, ſcutilato rete graſſantes.* Hinc ad veſtes tranſlatum eſt. Idem Iuuenalis:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Reticulumque comis auratum ingentibus implet;
Cærulea indutus ſcutilata, aut galbana raſa.

Valerius denique Martialis loco, quem iam refinximus, quam ſimillime dixit:

Sic implet gabatas paropſidaſque
Et leues ſcutulas cauaſque lances

Vbi & *ſcutulas*, (licet alio ſenſu) & *lances* ſimiliter iunxit. Quod vel vnicum coniecturam noſtram firmet. quam tamen præſtare non auſim, licet & Feſto dictum inueniam, *ſcutilus homo* pro macilento. Sed plura ſunt quæ in hunc poëtam annotauimus, alibi commodius dicenda. Nunc μνημονευτέον Μακροβίου.

ſi vis cum Virgilio communicare] Pro, ſi à Virgilio diſcere cupias.

CAP. XI.

PAG. 341. *vnde menſa hoc ritu dedicata*] Apud. Petron. eſt *OEnothea menſam veterem poſuit in medio altari, quam viuis impleuit carbonibus.*

quæ cum ara maxima more vtique religionis fuerat dedicata] Formula dedicationis aræ fere talis eſt: QVANDO. TIBI. HODIE. HANC. ARAM. DABO. DEDICABOQ. HIS. LEGIBVS. HISQVE. REGIONIBVS. DABO. DEDICABOQ. QVAS. HIC. HODIE. PALAM. DIXERO. VTI. INFIMVM. SOLVM. HVIVSQVE. ARAE. TITVLORVMQVE. EST. SIQVIS. TERGERE. ORNARE. REFICERE. VOLET. QVOD. BENEFICII. CAVSA. FIAT. IVS. FASQVE. ESTO. cetera vide in Notis ad Feſti Scedas.

PAG. 342. *ad diem duodecimam Kalendas Ianuarias Herculi & Cereri faciunt ſue prægnate, Panibus mulſo*] In Camerarii & vetuſte cuſo eſt *Penatibus mulſo*, nec aliter fuit in Scripto noſtro. Falſum tamen: & certum mihi reſcribere: *panibus, mulſo.* Probauerat Maronem per, *mitem Bacchum, mulſum* intellexiſſe. reſtabat itaque vt & Cereri mulſo libatum antiquitus oſtenderet. Cur autem *panibus* factum Feſtus quodammodo aperit: *Panibus*, inquit, *redimebant caput equi immolati Idibus Octobribus in campo Martio, quia ſacrificium fiebat ob frugum euentum.* Hæc exaraueram, cum video firmatam coniecturam eam Gryphiano calculo, qui plane, quomodo coniecimus, edidit.

CAP. XII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. XII.

PAG.344. *cui vincla iugalia curæ*] Quæ deinde ſequuntur ad finem vſque libri huius, ex eodem Cantabrigienſi expleuimus. Seruio vero vti iſta dicendi partes dat, ita apud eundem quoque ad Maronem, eadem fere inuenies. Paucula tamen meliora hic quam ibi reperies, vti iſtud: *Sic propitiis ſupplicamus.* nam ibi eſt: *Sic protinus inuocamus.* Porro, *Themisferia* adſcriptum expreſſimus, quæ Seruio & aliis *Themisphoria.* Arnob. *Vultis enim conſideremus myſteria & illa diuina, quæ Theſmophoria nominantur à Græcis: quibus gente ab Attica ſancta illa peruigilia conſecrata ſunt.* In Seruio melior lectio.

Leges Ceres dicitur inueniſſe] Tribuit item politicum munus Cereri Homerus in eius Hymno: χαῖρε θεά, καὶ τήνδε σάου πόλιν.

Themisferia] Ex loco Arnobii iam citato reponendum: *Theſmophoria.*

quæ feritas interrupta eſt inuento vſu frumentorum] Erant enim id æui homines βαλανηφάγοι. Vnde & vetus illud natum, ἄλλος βίος ἄλλη δίαιτα.

facturi aliquid ante aduerſos placamus Deos & ſic propitiis ſupplicamus] Reſpexit etiam magnus Hippocrates libro de inſomniis: καὶ τοῖς θεοῖς εὔχεσθαι (χρὴ) ἐπὶ μὲν τοῖσιν ἀγαθοῖσιν, ἡλίῳ, Διὶ οὐρανίῳ, Διὶ κτησίῳ, Ἀθηνῇ κτησίῃ, Ἑρμῇ, Ἀπόλλωνι· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐναντίοισιν, τοῖσιν ἀποτροπίοισι, καὶ γῇ, καὶ ἥρωσιν ἀποτρόπαια γενέσθαι τὰ χαλεπὰ πάντα. *Et diis ſupplicare oportet; in ſecundis rebus, Soli, Ioui cæleſti, Ioui poſſeſſori, Mineruæ opulentæ, Mercurio, Apollini: In contrariis, diis depellentibus & terræ & heroibus, quo mala ac grauia omnia auertant.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

IOHAN. ISACI PONTANI AD AVRELII MACROBII Librum Quartum SATVRNALIORVM NOTÆ.

PAG. 345. CONVIVIORVM QVARTI DIEI] Imo SECVNDI adhuc; quod monuimus ſub finem libri II. & probamus porro ſub finem VI.

CAP. I.

Tunc Euſebius] Libri huius initium, cum hactenus ſimiliter editionibus omnibus exularet, quale excudi curauimus, in Anglicano ſiue Veteri deprehendimus. Tantum pro: *orationibus patheticis ſtudere eſt*, ſententia & re exigente refinximus expreſſimuſque: *ſtudere palam eſt*.

Nec magis incepto] Hucuſque ex MS. Ad oram quod potuimus, aduſque *inuitus regina*, memoriæ noſtræ ἁμάρτημα eſt.

CAP. II.

PAG. 347. *quoniam ſatis indignanti leniter incipere non conuenit*] Quid eſt? *ſatis indignanti?* An *fatis indig.* & de Iunone capiendum, cuius iſtud ſubnectitur? *Heu ſtirpem inuiſam, & fatis contraria noſtris Fata Phrygum.* Sed hoc niſi ſit omnino legendum credam: *ſatiſagenti*, quia & Scriptus, *ſatis indignanti*, pertinaciter præferebat. Agellius, lib. 9. *Inſtruebaturque acies à conſulibus de vi ac multitudine hoſtium ſatiſagentibus.* Mihi certe id blanditur. Et quis ignorat Agellium Macrobiani oris quaſi normam?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

PAG. 348. *Vides quam ſæpe orationem mutauerit ac frequentibus figuris variauerit*] Abſque libro fuiſſet non offendiſſem. Sed erat in illo, *procedentibus*. Feſtus, *procedere dicebant interdum pro ſuccedere*.

CAP. III.

PAG. 350. *ante ora parentum*] Nec ille verſus ab re, quem ſubſerunt veteres : *Pubenteſque genæ, iuuenili in corpore pallor*. Vbi & MS. habebat, *iuuenali*. Auſonius: *Facete, comis, animo iuuenali ſenex*. Iuſtinus lib. 17. *Sed in hac ætate vtique animi iuuenales erant*. ex MS. vulgo & ibi *iuueniles*. Virgilii alia lectio.

illuſerit aduena regnis] Fortaſſis & ita reliquerat lib. 4. in aſteriſmo Aquarii Manilius:

Littoribuſque nouis per luxum illudere ponto. Manilius tentatus.

Non vti vulgatur, *ludere*. Innuit enim nouos fabricaturum ſiue euripos ſiue lacus, quibus, ſpreto quaſi oceano, luxuriabitur. Legi, ni fallor, apud Tacitum : *Et quaſi in ſumma abundantia pecuniæ illudere*, quod à Maniliano hoc non admodum diſcedit aut diſſidet.

CAP. IV.

PAG. 354. *pulſatum cothurno*] Non inueniebam in Veteri, *cothurno*. Et tamen tale quid requiritur.

aqua inuoluens nauemque viroſque] Solet enim in eiuſmodi ſemper caſu cenſeri ac notari ipſa potiſſimum nauis, vt cardo videlicet diſcriminis omnis aut ſalutis. Obſeruauit quoque Rudente Plautus:

CH. *Pol minime miror, nauis ſi fracta eſt tibi*
Scelus te & ſceleſte parta quæ vexit bona.

Sed eiuſdem Plauti in re ſimili locus Trinummo, manifeſto non contaminatus ſolum, Scena, *Salſipotenti*, ſed hactenus quodammodo depoſitus. Verba ſunt:

Lætus, lubens laudes ago, & grates gratiaſque habeo
fluctibus ſalſis,
Quos penes mei poteſtas boni, misque foret & meæ vitæ.

Interpres tamen attollere conatur: *Quos penes mei poteſtas, bonorumque foret & meæ vitæ*. At quis non videt in *mei* & *meæ vitæ* liquido idem iterari ? Et taceo ſuperuacuam talem correctionem cum vulgatum eiuſdem valoris ſiue ſenſus ſit. Nam *mis* gignendi caſu antique pro *mei* quid ni feramus ? Deinde quietum & in ſua forma relinquendum il-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

lud; *mei poteſtas boni.* Nam *bonum* vnitatis numero pro peculio & rebus, Plauti genuinum germanum eſſe probabimus aliquando, ſi Deus & Muſæ volent, in *Decimationum libris.* Alia itaque via ad medicinam graſſandum; Verſus, inquam, ſyllaba vnica ad formam illam Maronis ſiue, quam protuli ex Rudente Plauti augendus, & cetera aperta exibunt ac ſana: *Quos penes mei poteſtas boni, nauiſque foret & meæ vita.*

Plautus, ſi fors, correctus.

CAP. V.

PAG. 356. *hic materiam eius irriſit*] Ita erat in Scripto, & retinent codices fere omnes, excepto vno, in quo perperam, *miſericordiam.* Nam intelligit *Threiciam citharam* & *fides canoras*, rem leuem quâ ex orco exciuit coniugis manes Orpheus.

PAG. 358. *quæ de forma dixit*] In ſcripto erat *fame.* Camerarii editio ad oram, *fama.* Veriſimile eſt reſpicere deſcriptionem *famæ*, apud Maronem.

CAP. VI.

Solini vetus lectio.

PAG. 360. *numquam fruſtrata vocatus haſta meos*] Sic cap. 1. Solinus; *ob meritus profanæ vocis, neci datum.* Vulgatur tamen, *meritum.* Sed illud ſcriptum vidimus.

Maro emendatus.

PAG. 361. *morienſque ſuo ſe in ſanguine verſat*] Immenſum melius Anglicanus noſter: *Suo ſe in ſanguine merſat.*

PAG. 362. *vitrea te Fucinus vnda*] Apuleius; *videt fontem vitreo latice placidum.* Et poſſint huiuſmodi ad comparationem plurima aduocari; ſed ego ambitiones illas libens euito: tantum quod tali contentione melius fieri poſſe putem, non reticebo. Et, recte ſi iudico, tale eſt apud eundem Apuleium libro Mileſ. 1:

Et haud ita longe radices platani lenis fluuius in ſpeciem placidæ paludis ignauus ibat, argento vel vitro æmulus in colorem. En, inquam, explere latice fontis lacteo. Adſurgit & opertus.

Inſimulat enim poſterius membrum vitii varietas lectionum. Nam & *laceto* & *laqueo* reperitur in Scriptis. Deinde cum æmulus fuerit iſte latex argento vel vitro in colorem, quomodo *lacteus* locum hic habeat? Placuit Grutero, *tacito adſurgit.* Sed cui bono tam inſidioſa hic & ſollicita ſurrectio? Omnino ἐπίθετον aliquod huius *laticis* deſiderari exiſtimem, idque à vulgi ore remotius; fueritque ni fallor;

ni fallor: *Latice fontis bracteo. Bracteam* laminam quandam tenuiſſimam ex Iſidoro & aliis ſcimus. Hinc *Bracteus* & *bracteum* quod politie & leuigatura probe & decenter exaſciatum ſit, qualis in ſpeciem vel hic amnis depingitur Apuleio. Nec aliter philoſophus Seneca *bractealem felicitatem* dixit, quæ externo illo mundo & apparatu ſpectantium faſcinat oculos. Et Prudentius *fulgorem* nominauit *bractealem.* Sed Lucius *bracteus* & *bracteum* maluit, quomodo à *pluuia pluuius* & *pluuium* vulgo frequentamus. In Gloſſario denique veteri, *Bractea* πέταλον, legend. pro, *Brattea,* quod vulgatur. In Apuleiũ melior coniectura.

IOHAN. ISACI PONTANI AD AVRELII MACROBII Librum Quintum SATVRNALIORVM NOTÆ.

CAP. I.

PAG. 363. S*Ed iſtam mihi neceſsitatem altam & profundam remittas volo*] Scriptura fere referebat, & *profundam rem mittas volo.* Sententiam meam non vrgebo pertinaciter, quod tamen iniecit ſuſpicio non ſilebo, compendio nimirum ſcribendi, elapſam fortaſſis legitimam lectionem, *neceſsitatem alteram.* Id certe à re non alienum, vt alluſerit obiter ad augurum diſciplinam, qui *alteram auem* pro non bona ſiue improſpera vſurpabant. Vnde poſtmodum, vt Feſtus docet, *Alter* pro *aduerſo* ſubinde dicebatur ac *malo.* Quid? nonne conuenienter hic & loco ſic frequentabitur, vbi Auienus Euſebio inopiam illam & odioſam contentionem oggerit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

atque expetit ſuper Marone videlicet ac Tullio? Scripſerit itaque Macrob. *neceſſitatem alteram & profundam rem mittas volo.*

CAP. II.

PAG. 367. *Vnde enim huic Veneto*] Virgilium *Venetum* vocat, vt aliàs eundem ἁπλῶς ſolemus *Mantuanum* dicere. Et addit, *ruſticis parentibus nato, inter ſiluas & frutices educto*, vt oſtendat ei nihilominus inſignem Græcarum notitiam haud defuiſſe literarum. Nec mutari vllo pacto eam lectionem debere docebit præterea Seruius in Vitâ eius, vbi inquit: *Fuit Mantuanus, quæ ciuitas eſt Venetiæ.* Venetia autem qualis Italiæ ſit regio, præter Liuium, paucis indicat verbis Florus lib. 3. cap. 3. vbi ait: *Sed in Venetia, quo fere tractu Italiæ molliſſima eſt. Molliſſimam* nimirum dicit, vt intelligatur agrum ibi, vt plurimum, eſſe depreſſum & paſcuum, ſiluulisque ac fruticibus conſitum. Vnde eleganter Macrobius ex perſona Euangeli irridentis ruſticitatem Maronis hæc infert: *Bene*, inquit, *opifici deo à rure Mantuano poëtam comparas; quem Græcos rhetores, quorum feciſti mentionem, nec omnino legiſſe aſſeuerauerim. Vnde enim Veneto, ruſticis parentibus nato, inter ſiluas & frutices educto vel leuis Græcarum notitia literarum?*

CAP. III.

PAG. 373. *vel certare præter Herculem robore*] Scriptus, *clarere præter Herculem*, non abſone; nam vt verba Firmiani ſunt, *Hercules ob virtutem clariſſimus*, cap. 9. lib. 1.

CAP. V.

PAG. 379. *volucrique ſimillima fumo*] Ita conceptus etiam in Scriptis hic verſus. Vulgo, vt notum, *ſimillima ſomno.* Sed dixit & alibi Maro: *Et tenues fugit ceu fumus in auras.* Et apud Sophoclem lego: καπνοῦ σκιά. Nolo tamen magnopere defendere.

CAP. VI.

PAG. 380. *nec iam amplius vllæ Apparent terræ*] Seneca Troade non diſſimiliter:

Et nihil

Et nihil præter mare cum viderent
Vnici terris homines relictus.

Quod ex Scripto ita reſingimus, cum in excuſis ſit, *relicti.*

CAP. VII.

PAG. 383. *Vinaque fundebant pateris, animamque vocabant Anchiſæ magni, maneſque Acheronte remiſſos*] Geminus quidem ſed controuerſus apud Tibullum locus lib. 3. Elegia 2. Ego vt relictum poëtæ credo, appingam:

Præfatæ ante meos manes, animamque rogatæ,
Perfuſæque pias ante liquore manus.

Nam ita editiones omnes vetuſtæ & optima illa Scaligeri membrana. Maluerunt tamen correctores, *animamque precatæ.* quod putabant *rogari* non dici vt *precari.* At ego exiſtimo omnino, imo non aliter accipiendum, quam illud Maronis *animamque vocabant.* Extulit enim Tibullus, *animamque rogatæ* ἀρχαϊκῶς patiendi potius quam agendi verbo. Valerius Max. *Spreto mortali habitu, diuinum captatus eſt.* Item Solinus ſi cum ſcriptis legatur: *Egredientem in littore occurrens honoratus eſt.* nam vulgo, *honorauit eum.* Deinde *rogare* & *vocare* quam cognata ſint docet vel illo Apuleius, *clamitans rogansque vicinos:* Et Macrobius noſter lib. 1. c. 2. *ad cœnam tum rogatus.* Et dum bella adeo occaſio eſt, addo vocem *rogare* ἁπλῶς veteribus frequentatam in ſolennibus conuiuiorum inuitationibus, quomodo *vocare* vſurpatum, aliis abunde diſputatum. Apuleius 1. Mileſ. *Et ecce Fotis ancilla, Rogat te, inquit, hoſpes. At ego iam inde Milonis abſtinentiæ cognitor, excuſaui comiter.* Iterum lib. 3. *Et ecce quidam intro currens famulus, Rogat te,* inquit, *tua parens Byrrhena, & conuiuii cui te ſero deſponderas, iam appropinquantis admonet.* His adde hunc ex interprete Apollonii Tyrii locum: *Athenagoras ait ad vnum de ſeruis Ardalium nomine, Dabo tibi duos aureos, tantum deſcende, & dic ei, Rogat te Athenagoras princeps ciuitatis huius, procede de tenebris ad lucem.* Hoc cum ita ſit, Lucii, qua locutione, parentem Plautum hanc etiam ad formam redigendum cenſeo, Captiuis, Scena *Aduorte animum:*

Tibulli vetus lectio firmata.

Apuleius interpretatus.

HEG. *Age ſis roga emptum.* PA. *niſi qui meliorem afferat.*

Ita enim editur, at animo meo confuſe. Nec minus inſciate Lambinus, HEG. *emptum niſi.* Dico diſtinguendum legendumque: HEG. *Age ſis, rogo.* PAR. *emptum niſi qui.* Obſeruauit quoque Moſtelaria: *Hic apud nos hodie cænes, te rogo.*

Plautus fors correctus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

rogo. Clariſſime itaque liquere puto, *præfata ante meos manes animamque rogata*, idem valere ac ſi dixerit, *vbi manes meos præfata eritis atque animam rogaueritis*, id eſt, *vocaueritis*, quod erat demonſtrandum.

CAP. XIV.

PAG. 415. *non per ordinem dirigendo*] Amplector lectionem, quæ ad oram Camerarianæ editionis: *digerendo*. Naſo: *Tempora digereret cum conditor vrbis.*

Ηδη γὰρ ποτ'] Locus ille ex Iliados primo eſt. In editione tamen quæ penes me, vetuſtiori, laudatur:

> Μέμνημαι τόγε ἔργον, ἐγὼ πάλαι, οὔτι νέον γε
> Ὡς ἦν· ἐν δ' ὑμῖν ἐρέω πάντεσσι φίλοισι.
> Κουρῆτες τ' ἐμάχοντο &c.

Quod exſtat Iliad. nono, & vt ego opinor, accedit quam proxime ad locum qui comparatur, iſtum:

> *Nam memini Heſiona.*

CAP. XV.

PAG. 416. *Vbi vero enumerantur auxilia, quem Græci Catalogum vocant*] Nec aliter fere hanc apud Plautum vocem intellexerunt viri eruditi. Exſtat locus Milite Scena, *Cohibete intra:*

> *Nam conſilium ſurripitur ſæpiſſime*
> *Si minus cum cura, aut catalogo loquendi lectum id eſt.*

Alciatus enim catalogum hic ordinem loquendi credidit, & neſcio quis alius enumerationem ſermonis. Lipſius litterarum harum illuſtre lumen iuſte reiecit, & ſagaciter ſubodoratus eſt: *aut cate locus loquendi lectu' eſt.* Mihi nihilominus quod in mentem venit nondum euiluit; diuinabam,

Iterum in Plauto coniectura.

> *Sin minus cum cura, aut capto loco loquendi lectum id eſt.*

Feſtus, *captus locus dicitur ad ſacrificandum legitime conſtitutus.* Quid autem? nonne inſigni ſimiliter metaphora Plautus *captum* ibi *locum* vocet, quem adeo curioſe & ab arbitris immunem decernendum ſatagit? Virgilius imitatus eſt, *Telum ex inſidiis cum tandem tempore capto Coniicit.*

vnde progrediens modo mediterranea] Panegyricus incerti auctoris ad Conſtantinum Mag. Aug. huius occaſione loci commode emendabitur. Editur fere ſub finem:

Maſſilia

Maſſilia enim (vt audio) in profundum mare prominens & excellentiſſimo accincta portu, in quem anguſto aditu meridianus refluit ſinus.

Quid enim eſt meridianus ſinus? Meo monitu reſcribe, *mediterraneus ſinus.*

PAG. 417. *rapit illum Cinirus*] *Cygnus*, editiones fere omnes.

quoties multam necem ſignificare vult, meſſem hominum] Hanc fere Homericam cantionem adumbrauerat Nazarius Panegyrico Conſtantino Magno dicto: imo molliori & meliori genere extulerat ſi per correctores licuiſſet. Adſcribam locum, quomodo vulgatur:

Non enim qui bellorum euentus ſolet eſſe per varios & volubiles caſus Mars dubius errauit, nec fortunæ viciſſitudo, quæ plerunque proſperis rebus triſte aliquid agglutinat, victorum lætitiam vulnerauit, ſed tanta hoſtium & tam ampla cædes, tam felix & incruenta victoria fuit, vt crederes non bello ancipiti dimicatum, ſed ſolas impiorum pœnas expetitas.

At, ſi tam ampla cædes, quomodo itaque incruenta victoria fuerit? Scribo, *tanta hoſtium & tam ampla ſeges.* Et ita ſenſiſſe ac ſcribſiſſe, innuunt etiam illa paulo inferius; *Incrementum quidem adeptæ felicitatis malorum commemorata depulſio, verum vt in ſegetibus, etiam ſi multa, quæ humum obſederant induſtria releuanda ſunt, laborem tamen purgati ſoli neſciunt qui fructus editos intuentur, ſic Conſtantini laudibus ſatis eſt, dum efflorеſcentia bona cernimus ne mala excisa reputemus.* Præclari & valde mihi laudabiles hi Panegyrici. Plurima enim in iis melioris auræ; & ideo multa quoque exſcriptorum imperitia ſiue æuo male habita male lancinata. Qua cauſa non tempero mihi quin vnum inſuper aut alterum in medium adducam, &, vt ominor, in medelam. Exſtat Mamertini ad Iulianum: In Nazarii Panegyrico correctio:

Primum quod imperitia rudes indoctiſſimum quemque in conſilium deligebant, ſcilicet vt eorum prudentia vulgo ſuo aliquatenus emineret.

Acumen ſententiæ euoluo, faciendo: *primum quod illi peritia rudi indoctiſſimum.* Vel, *peritia rudes.* Sed attentius qui conſiderabit, probabit prius. *Rudem peritiam* appellat barbarum illud ſiue iudicium ſiue inuentionem aſciſcendi in conſilium indoctos, vt illis prudentia aliqua ipſi principes præualerent. Sic & Tertullianus de Anima *indoctam prudentiam* dixit, vbi ait, *Qui tamen indoctâ prudentiâ pollent.* Non abſimile quod ſequitur ſtatim; Et Mamertini.

Qui

Qui ideo tantum honorem in ſuos, ne in honores contemnerent, conferebant.

Sed Stephano video placuiſſe; *ne inhonores contemnerent*: id eſſet, *inhonoratos*. At bonum ſenſum ægre ſic excito; facillime ſi legas, *ne in honores contenderent*. Saluſtius: *Gloriam, honorem, imperium bonus & ignauus æquè ſibi exoptant: ſed ille verâ viâ nititur; hic quia bonæ artes deſunt, dolis atque fallaciis contendit.*

PAG. 419. *Stant Gauranæ acies*] Libri vetuſtiores *Sarranæ acies*. Propertius adumbrauit, *Stant mihi cum domina prælia dura mea.* Et Naſo, *Iam ſteterant acies ferro mortique paratæ.*

CAP. XVI.

PAG. 421. *ab Homerica ſecta*] Secta hic, vti etiam Gloſſæ docent, ἀγωγὴ eſt. Quod cum non ignorem, paulo magis quam qui ante me locum iſtum expediam Apulei, lib. 5. Mileſ.

Diſſimulanter occipiunt ſciſcitari qualis ei maritus, & vnde natalium ſectacula proueniret.

Nam præter id; ſolens quoque criticorum peccatum, remotior, inquam, à literarum ductu deuiatio hæc hactenus in mendo ligat. Quare nec *ſignaculo*, nec tale quid aliud loci languorem tollet, at interpuncta & diuiſa leuiter vocula, quæ male coalita, exſurget germaniſſimæ lectionis & ſententiæ facies, ita: *Et vnde natalium, ſecta cuia proueniret.* Ipſe Apuleius alibi ſæpicule ſimiliter lib. 9. *Nam & ipſe ſemper cum mea coniuge tam concorditer vixi, vt ex ſecta prudentium, eadem nobis ambobus placerent.* Iterum, Floridorum libro, *Enimuero & pueritia apud vos & ſecta licet Athenis Atticis confirmata, tamen hic inchoata.* Denique Burdigalenſi vati, locus, quem iam emaculauimus, quodammodo in mentem fuit. Loquitur de ſe ipſe: [Apuleius emendatus.]

Auſonius genitor nobis, ego nomine eodem
Qui ſim, qua ſecta, ſtirpe, lare & patria.

Adeo vt hoc vocabulum τύχη in nulla parte Homerici voluminis nominetur] Iohan. Sariſberienſis: *Homerus in illo celeberrimæ perfectionis opere dedignatus eſt noſſe fortunam, adeo quidem vt in nulla parte tanti carminis nominetur.* Et ſtatim: *Maluit enim ſoli Deo, quem Morphan nominat vniuerſa regenda committere.* Sed ſcribes, μοῖραν. Porro notat in Arcad. Pauſanias reperiſſe ſe tamen in Hymnis Cereris. Tu videbis.

PAG. 422.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

PAG. 422. *Paride iudicante doluiſſe.*] Petron. *Ipſe Paris Dearum libidinantium iudex.* Iudicium vero iſtud vbi habitum obſeruauit de vrbibus Stephanus: Εστὶ καὶ τόπος ἐν τῇ ἴδῃ τρωϊκῇ ἀλεξανδρεία λεγόμενος, ἐν ᾧ φασὶ τὸν πάριν διακρίναι τὰς θεάς..

CAP. XVII.

PAG. 424. *vt fabula laſciuientis Didonis, quam falſam nouit vniuerſitas per tot iam ſecula*] Exſtat venuſtiſſimum ſuper eadem hac re Auſonii Epigrammatium, quod meruiſſet vel propter rotunditatem adſcribi, niſi molem euitaſſemus commentationum. Clauſula tamen talis eſt:

Inuida cur in me ſtimulaſti Muſa Maronem,
Fingeret vt noſtræ damna pudicitiæ?
Vos magis Hiſtoricis lectores credite de me,
Quam qui furta Deum concubituſque canunt.
Falſidici vates: temerant qui carmine verum:
Humaniſque Deos aſſimilant vitiis.

hac materia re vel maxime in efficiendis ſimulachris] Malim, *effigiandis.* Apul. Apologia: *Quid ſibi ſtatuæ & imagines variis artibus effigiatæ volunt?* Et quod præceſſit: *figmentis liciorum contextas imitantur effigies*, valde ſuſpicor exaratum, *filamentis liciorum.* Arbiter licet in re alia: *Illa de ſinu licium protulit varii coloris filis intortum.*

Macrobius extra ordinē tentatus.

PAG. 426. *atque ille Græcus quidem, fontes imitus ignis eructare & fluere*] In Steph. & aliis editionibus corruptiſſime legitur; *Græcos*, item *imitatus* pro *imitus*, & *angues* pro *ignis.* Sed nos Agellii hæc verba expreſſimus, quomodo emaculata olim Cl. Lipſio 11. Electorum. & reſpondent ad verbum illis Pindari Græcis, τοῦ πυρὸς ἀγνόταται ἐκ μυχῶν παγαί. Porro *imitus* poſitum vt *ſtirpitus, medullitus*; Et ita reliquerat quoque Martian. Capella lib. 2. *Poſtquam igitur illam bibliothecalem copiam nixa imitus virgo diffudit, exhauſto pallore confecta.* Nam male quoque vulgo, *imitatus.* Etiam Arnobius ſic fortaſſe legendus lib. 7. *Acdeſtis blandus adulto comes, & qua ſolum poterat amans imitus.* Seruat enim Romanus codex, *amans minus.* Vnde Ampliſſimum poſtea Canterum *mimus* refinxiſſe comperio, cui non operoſe refragor, imo accedo libens: Sed in Romano illo codice poſtea reperi eſſe, *qua ſolum poterat minus*, non *amans minus*, vti halucinanter excudimus, inducti laudatione viri docti. Monendum id fuit; & illud inſuper, facillimè

In Capella correctiuncula.

Arnobius corrigitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

iam poſſe conſtitui illum locum; quomodo & amico noſtro Ioh. Meurſio comperio factum. Ita: *Et qua ſolum poterat, minus tectis aſſertationibus* &c. Sic viciſſim illo ſtatim loco, eodem hoc Arnobii libro:

> *Quem tamen ſi diceretis cum extraneis habuiſſe commercium fæminis, impia res quidem ſed tolerabilis eſſet maledictionis crimen.*

Item Arnobius iterum correctus.

Facilem humaniſſimi viri aſſenſum mihi ſpero, ſi ex veſtigiis vetuſtæ lectionis, *malectionis* quæ ſepoſita, reduxero germaniſſimam auctoris ſcripturam & mentem; *maletractationis.* Tὸ *maletractatio* vt *maledictio* vnica voce intelligo, nec exiſtimo inuſitatum iuriſconſultis. Non refugit certe Arnobius. Supra lib. 4. *Et tolerari forſitan maletractatio hæc poſſit.* Quod iſti plane geminum. Alibi iterum commemini vſum, ſed non occurrit iam locus. Imo eſt iſte libro 4: *Immunes tamen à deorum maletractatione nec ſic eſtis, quia ceſſatis maleficia vindicare.* Teſtatur præterea Elmenhorſtius in Cod. Ro. eſſe loco priori *maletractationis*, quemadmodum legendum coniecimus.

PAG. 427. Καὶ ἰνώῳ μελικέρτῃ] Agellius emendatius εἰναλίῳ lib. 13. cap. 25.

CAP. XVIII.

PAG. 428. *Poculaque inuentis Acheloïa miſcuit vuis*] Propertius:

> *Ah pereat quicunque meracas repperit vuas,*
> *Corrupitque bonas nectare primus aquas.*

Porro Poëtas Acheloum fabulari præ amoris impenſo ardorē in amnem ſiue aquam liquatum, notum vel ex iſto eiuſdem Propertii:

> *Num rurſus licet Ætoli referas Acheloï*
> *Fluxerit vt magno factus amore liquor.*

Sed vt hoc notum: ita hinc denique verba *liqueſcere* & *liqui* in re amoris reſeruari non omnibus puto ſuboluiſſe, ſicuti nec Catulli locum iſto fortaſſis pacto interpolandum in Epigrammatibus:

In Catullo conatus.

> *Non ſolum meminit, ſed quæ multo acrior eſt res,*
> *Irata eſt; hoc eſt, vritur & liquitur.*

Nam vulgatur, *loquitur.* At indubie auxilium tale poſcit id Epigrammation, vt arguto epilogo innuat iratam eſſe, hoc eſt, non vri ſolum, ſed præ amoris penito illo igne quodammodo liqui. Ita idem alibi,

Leſbia

Leſbia mi dicit ſemper male, nec tacet vnquam
De me; diſperéam me niſi Leſbia amat.

Vult enim dicere iram eius amoris eſſe notam. Viri vero docti inuentum, *coquitur*, ex illo Ennii,

Quæ nunc te coquit & verſat ſub pectore cura:

vix exiſtimem hanc ſiue poëtæ mentem plenitus exprimere. Denique Grammaticis, qui ſolum hoc verbi *liquor* perpetua prioris ſyllabæ longitate damnarunt quomodo auſcultandum? Quaſi videlicet *liquidum* in iſto Lucretii: *Craſſaque conueniunt liquidis & liquida craſſis*; ideo indifferenter prolatum ſit, quod alterum vt illi definiunt à *liquor*, alterum vero à *liqueo* fuerit deductum. Sed demus, quod volunt iſti, tamen ex veteri declinatu tuebimur conuenientiſſimam emendationem. Cæcilius apud Varronem, *præ lætitia liquitur animus.* Facit quoque ad rem illud Maronis:

Limus vt hic dureſcit & hæc vt cera liqueſcit,
Vno eodemque igni, ſic noſtro Daphnis amore.

Cap. XIX.

Pag. 432. *Orcus inducitur*] An rectior lectio quæ ad oram editionum veterum, *Charon?* Euariat valde Seruius: *Traxit hoc*, inquit, *de Alceſte Euripidis, qui inducit Mercurium comam ſecantem quia fato peribat mariti. Mercurium* dicit, quem hic *Orcum* Macrobius. Gloſſ. *χάρων, Orcus.*

Pag. 433. *Pubentes herbæ*] Arnobius: *Cur quotidie gemmulas & pubeſcentes herbas adurit atque interficit nocentiſſimum frigus?* Deinde quod ait Macrobius, *in qua Medeam deſcribit maleficas herbas ſecantem*; animaduertendum eiuſmodi herbas veteribus ſeu poëtis, *pallentes* nuncupatas. Maro, Naſo, Arnobius & alij ita poſuerunt. Tibullus hac parte ſollicitatur, illo verſu:

Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?

Pollentibus enim vrgeri comperi; ſed minus, vt exiſtimo, cogitate. Ouidius aſpexit, & imitatus eſt: Tibulli ſcriptura firmata.

Nupta quid expectas? non tu pallentibus herbis,
Non prece nec magico carmine mater eris.

Et ideo forſan, *pallentes herbæ*, quod pallorem imo letum denique concilient: Propertius:

At vos deductæ quibus eſt fallacia lunæ,
Et labor in magicis ſacra piare focis;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

En agedum Dominæ mentem conuertite noſtræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.

Vel quod inferis & defunctis dicatæ, quomodo χοὺς, id eſt, *vinum inferium* interpretatur illuſtris Scaliger. Iterum Propertius: *Senſi ego cum inſidiis pallida vina bibi.* Naſo omne frugum genus à vera ſua & ingenita indole ſiue ad corruptionem ſiue alio deriuatum, *pallere* dixiſſe videtur, in Faſtis:

Interea creſcat ſcabræ rubiginis expers,
Nec vitio cœli palleat vlla ſeges.

Siue denique *pallere* eiuſmodi herbæ intelligentur quaſi lectæ funeſtis & Stygiis locis. Quod blanditur, & firmabitur quodammodo hoc Naſonis:

Omnia tentabo lætis medicamina terris,
Et freta, tartareos excutiamque ſinus.

Vnde & *vmbræ* & *vndæ* quoque apud poëtas *pallentes.* Tibullus, *Parcite, pallentes vndas quicunque tenetis.* Et Claudianus in Rufinum:

---- *ſimulacra coloni*
Pallida, defunctaſque videt migrare figuras.

Plauti locus excuſſus.

Mecum habet patagus, æs, morbus.] Locus eſt ex Plauti aliqua comœdia cuius adhuc in quæſtione nomen. Referam autem ad Corybantas ſeu Cybeles ſacerdotes. *Patagus* itaque capitum iſtam conquaſſationem denotabit, de qua apud Strabonem lib. 10. *Æs* inconditum æris ſonitum. Vnde poëta: *Nec te progenitum Cybeleïus ære ſonoro Luſtrauit Corybas. Morbus* ipſe κορυβαντιασμὸς erit. Obnoxii enim huic malo perpetuis mactabantur inſomniis vigiliiſque, & ſolent, vt ait Catullus, imaginoſum. Plato Critone: ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες τῶν αὐλῶν δοκοῦσιν ἀκούειν. Claudianus etiam alluſiſſe videatur, libro in Rufinum: *Impatienſque ſui Morbus.* Feſti autem truncata verba, *Patagus, morbus,* omnino huc facere autumo; non, vt diuinauit eximius alias Turnebus, vitis morbum intelligi. Eum tamen qui volet videto lib. 16. cap. 22. Aduerſariorum. *Patagus* forte malum iſtud eſt quod vocant hodieque Itali *Petie.*

CAP. XXI.

PAG. 440. *anſatum mediocriter, anſis à ſummo ad imum pertingentibus*] Carcheſium nobis adumbrat Macrobius: At quomodo pote anſatum id eſſe mediocriter, vbi anſæ, vt ipſe ait, à ſummo ad infimum demerſerint? Ego quantum

tum ex his & Calixeni quoque Rhodii verbis quæ ex Athenæo, vt puto, Macrobius hic tranſtulit, coniecto: fuit hoc poculum, vt Græca verba ſunt, *ἰκανῶς ἐπίμυχες*, & ideo compreſſum quidem circa meditullium ſed protuberans leuiter. Quod Macrobius, vti opinio mea eſt, ſignate Latinitati reddiderat ſcripſeratque: *ancatum mediocriter*, niſi aliter fuiſſet viſum exſcriptoribus. *Ancatum* autem ab *ancus* formatum eſt. Feſtus: *Ancus appellatur qui aduncum habet brachium, vt exporrigi non poſſit.* Gloſſæ: *ancus*, λορδός. Athenæus lib 11. cap. 7.

C A P. XXII.

P A G. 445. *ingenio magis quam doctrina Maronis*] Vtrumque deſiderauit in eo Caligulæ liuor. Exſtat apud Tranquillum: *Sed & Virgilii & Titi Liuii ſcripta & imagines, paulum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amouerit: quorum alterum vt nullius ingenii, minimæque doctrinæ, alterum, vt verboſum in hiſtoria negligentemque carpebat.*

IOHAN. ISACI PONTANI AD AVRELII MACROBII Librum Sextum SATVRNALIORVM NOTÆ.

C A P. I.

P A G. 447. EX *diuerſis ornamenta libauerit*] Optimus ille Anglicanus non, *libauerit*, ſed, *leuauerit*, & animo meo germaniſſime. Vult enim dicere Macrobius, ſubtraxiſſe plena manu. Dixerat libro ante; *Virgilium noſtrum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

vndique veterum ſibi ornamenta traxiſſe. Nunc facile, vti puto, innoteſcet apud Arbitrum dictio ſub finem: *Vnde plani autem, vnde leuatores viuerent niſi.* Vbi vir doctus in nuperis ad eum ſcriptorem Notis ſeu collectaneis admonuit ſibi nuſquam lectum vocabulum, *leuatores*, quod ego non abſone ex ſuperiori mente fures interpreter, ſiue, vt ipſe Petronius alibi dixit, *Nocturnos*, qui pallia & talia lucrifacere ſatagunt. *Plani* autem eodem Arbitri loco, idem erit quod voluit Gloſſarium vetus: *Stlatarus*, πλάνος. Ita enim corrigo Gloſſarium, nam editur inepte, *Silatarus*. Docuit me grammaticus priſcus & probus Caper: qui tamen *Stlataris* ſcribit non *ſtlatarus*, & forte vtrumque rectum. Verba ſunt: *Stlataris ſine e litera ſcribendum, à ſtlata rate piratica.* Vnde iterum in Gloſſario pro *ſlatta* faciendum, *ſtlata*; πειρατικοῦ σκάφους εἶδος.

Petronius Macrobii occaſione illuſtratus.

Gloſſarium emaculatū.

PAG. 448. *vt quod apud illum legerimus alienum, aut aliud eſſe malimus, aut melius hic.*] Placet priſca lectio: *aut illius eſſe malimus*, ſententia diſerte vera.

PAG. 450. *Poſtquam defeſſi ſunt; ſtant & ſpargere ſeſe Haſtis.*] Coniectabam: *Poſtquam defeſſi ſunt ſtando, & ſpargere.* Et apte ita applicabitur ſtatim, *anſatis concurrunt vndique telis.* Blanditur tamen magis quod admonuit poſtea Scriuerius, *defeſſi ſunt ſtantes ſpargere.*

clamor exortus vtriſque] Malim, *vtrimque*. Idem Ennius in decimoquarto: *Horreſcit telis exercitus aſper vtrimque.* Nec editum aliter Cl. Merulæ.

PAG. 452. *horror percipit*] Adumbrauit Plautus Menæchmis: *Quid ceſſas dare potionis aliquid, priusquam percipit inſania?* Ad quem locum exigunt quoque illum, Sticho:

D. *At ego perii cui medullam laſſitudo perbibit.*
P. *Quid ego cui miſero medullam ventris percepit fames?*

Cl. tamen Lipſio placuit, *perrepit*. Meo iudicio loci illius germana lectio & mens nondum viſa Criticis, & abeſſet ambitio, dicerem viſam mihi. Lego: *Cui miſero medullam ventris peredit fames.* Captauit manifeſto ἀντίθεσιν Plautus in *perbibit*, & *peredit*, quomodo Curculione feſtiue ex illis ipſis vocibus regiones finxit a milite ſubiugatas, *peredeſiam* & *perbibeſiam*. Hinc Feſtus: *Plautus peredeſiam & perbibeſiam commentus eſt cum notare voluit cupiditatem edendi & bibendi.* Itaque à fame peredi ventris medullam apte & argute reſponſum exiſtimo à Comico paraſito. Catullus alluſit: *Ignes interiorem edunt medullam.* Et Maro: *Eſt*

Ad Plautum coniectura.

mollis

mollis flamma medullas. Et 12. Æneid. *Nec te tantus edat tacitam dolor*.

Redeunt referunt petita] Vel ob verſus legem legendum *referuntque*, & ita Camerarii liber.

Varius de morte] Lucanus panegyrico ad Piſonem:

Mecenas Tragico quatientem pulpita geſtu
Euexit Varium.

Incubet & Tyriis] Veſtimenta intelligit quæ cubitoria priſcis dicta. Petronius: *Veſtimenta mea cubitoria perdidit, Tyria, ſine dubio*. Quo tamen loco quid eſt, *Tyria ſine dubio?* Putem ego laborare lectionem, pictumque antiquitus, *elubie*. Vnde factum *dubio*, cum deberet, *eluuie*. *Tyria* ergo, *ſine elubie*, ſunt veſtimenta pura nec ſordidata. De ſordidatis Feſtus & alii. Lucilius illo verſu: *Hæc veſtimentis maculoſis aſpicis ipſe*. Claudianus autem cubitorias ſimiliter veſtes Tyrias intellexit in Feſceninis. Ait: In Petroniū diuinatio.

At Veſtes Tyrio ſanguine fulgidas
Alter virgineus nobilitet cruor.

Sed an Claudiani illo verſu honeſte ſatis dictum: *alter virgineus cruor?* Malim ego: *Alte virgineus nobilitet cruor*. Et niſi fallor in mentem habuit illud Poëtæ; *Virgineumque alte bibat acta cruorem*. Alia in Claudianum.

PAG. 453. *magna oſſa lacertique Apparent homini*] Herculem ſentit Lucilius; & extat Priapæis: *Phœbus comoſus, Hercules lacertoſus*. Monuit me item Franciſcus Douſa, legere ſe ad Lucilium, *hominis*.

PAG. 455. *Virtuti is par, diſpar fortunis patris*] Reſcribo: *Virtute ſis par, diſpar fortunis patri*. Clarum ex Maronianâ imitatione: *Diſce puer virtutem ex me verumque laborem: Fortunam ex aliis*. Et addo Lucam Fruterium in Veriſimilium olim libris idem incurriſſe. quod diſſimulaſſe & rei & ingenioſiſſimi capitis cauſa piaculum cenſui.

CAP. II.

PAG. 459. *Mox erat hoc ipſum exitio*] Non differam hac occaſione Plautini loci medelam Captiuis, Scen. *Nunc illud eſt*. Vulgatur: Plauti locus.

Neque exilium eſt, neque adeo ſpes quæ mihi
Hunc aſpellat metum.

Sed ſcriptum vidi, *Neque exilium exitio eſt*. Vnde me iudice repones, *Neque exitium exitio eſt*. Quod fere dictum quomodo vulgo, *nec ſalus ſaluti*, & talia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

PAG. 461. *Ennius in Cteſiphonte*] Faciendum, *in Creſiphonte.* Et monuit in Ennianis reliquiis ille Italiæ nuper columen Hieronymus Columna.

CAP. III.

PAG 464. *Hunc locum Ennius in duodecimo ad pugnam Celii tribuni*] *C. Ælii* ſubſtituit ex hiſtoria Merula. item *decimoſeptimo* vicem *duodecimo.* Cauſas habes ad Fragmenta ipſa.

Semper abundantes haſtas frangitque quatitque] Diſplicet hic, *abundantes haſtas.* Velim, *obundantes.* Metaphoram enim à re nauali ſeu littoribus monſtrant vel illa: *frangitque quatitque.* Papinius: *Interiore ſinu frangentia littora curuat Tanarus.* Vbi addit interpres vetus Lutatius: *Frangentia, quia in littoribus ſolent fluctus frangi.* Et ipſe Virgilius ſic videtur legiſſe. Nam vbi exprimere voluit, dixit: *Obiectis ſic vndique telis Obruitur.* Nec abſimile eſt quod Maro Arcades inundare armis fecit Æneid. 12. *Hic denſi rurſus inundant Troës Agylinique & pictis Arcades armis.* Hæc exaraueram cum reperio, laudante Cl. Merula, placuiſſe Caſtricomio, *adundantes haſtas.* Sed illud fortius eſt.

CAP. IV.

PAG. 467. *Si mihi non prator ſiet additus*] *Si mihi nunc,* ex monitu Nobiliſſ. iuuenis Franciſ. Douzæ; & ſtatim *extenderet* pro *extenderat.*

Totis vomit adibus vndam] Alluſit Iuuenalis Sat. 4. *Ante tamen veniet: nobis properantibus obſtat Vnda prior.*

PAG. 468. *ſed & Peſtanus Vibonenſis ſic ait*] Hæc iam olim lectio omnibus hucuſque exemplaribus conſtantiſſimè inoleuit, adeo vt *Peſtanus Vibonenſis* inter authores legatur in Indice, qui eſt ad calcem Editionis Hen. Stephani &, quæ eam proximè excepit, noſtræ primæ: cum nihil tale ſit, & ſinus vterque maris ſit, quod indicant verba Ciceronis in Epiſt. ad Atticum lib. 16. Epiſt. 6. iſta: *Duo ſinus fuerunt, quos tranſmitti oportet, Peſtanus & Vibonenſis; vtrumque pedibus equis tranſmiſimus.* Vnde nunc facilis eſt emendatio verborum apud Macrobium, vt ſcilicet legatur: *Sed & Peſtanum & Vibonenſem Cicero ait pedibus equis tranſmiſimus, quod eſt tranſiuimus.* Paulo aliter ordinant Popma & Carrio. Quos, ſi libet, vide. Illum in Caſtigationibus

tionibus librorum ad Atticum: hunc Emendat. lib. I. cap. 15.

Ille graui ſubito] Furii eos verſus eſſe loquuntur editiones priſcæ. Habent, *Sic Furius in primo, Ille graui* &c.

PAG. 469. *Deducta mihi voce garrienti*] Propert. *Et mea deducta carmina voce legis.*

atque ita ſcutis proiectis, tectis ſaxa certatim lenta manibus coniiciunt in hoſtes] Confuſa & corrupta Siſennæ hæc verba. Scriptura non iuuat. Coniecto: *ſcutis proiectis tecti, ſaxa.* Quod profecto placet. & cogitandum porro de *lentis* illis *ſaxis.* Mihi ſuſpicio oborta, quod fortaſſis verum eſt, ſcriptum videlicet, *ſaxa certatim leuia.* Et certe quis anxie ambigat? Manibus enim, vt addit, hæc proiecta. Pro *lenta, leuata* ſeu *lecta*, quod olim Gulielmius & Popma οἱ μακαρῖται coniecêre, non improbarem, niſi prius illud propius accedere videretur ad ſuperſtitem vocem *lenta.*

Siſennæ locus reſtitutus.

Pineam nucem cum effodies, luna decreſcente eximito] Puto fuiſſe, *effodis*, quod erit *effoderis.*

PAG. 470. *Porro chænopodas, clinopodas*] Lucilii corruptiſſimos hos verſus ita reformaſſe intelligo Douzam patrem:

Porro chenopodas, vt clinopodas lychnoſque
Dicimu' κοινῶς ἀντὶ pedes lecti atque lucernas.

Videndum tamen ne *Cœnopodas* ſit verior lectio. κοινόποδες enim Sophocli οἱ ὁμοῦ ὁδοιπορήσαντες, *viæ comites, ſocii.*

quippe illi dixerunt & pauſam & macharam & aſotian] Ita repoſuit H. Stephanus. *Acaciam* tamen, quod in pleriſque editionibus eſt, religio mihi ſit peruertere. Reperio aliquoties id vocis apud Curopalatem, ὁ βλάτιον inquit, ἔχει χρῦσμα ἐντὸς ὃ καλεῖται ἀκακία, ὡς εἴπομεν, τὸν βασιλέα ταπεινὸν εἶναι ὡς θνητόν &c. Id eſt: *Aureum hoc textile habet aliquid aggeſtum intus quod appellatur acacia, vt diximus, imperatorem docens humilem eſſe vt mortalem.* Exſtat quoque apud Tullium de Finibus libro, ni fallor, quintò. Quare me arbitro reuocandum.

Macrobii vetus lectio contra Stephanum probata.

vri enim Gallica vox eſt] Gloſſarium, *vror*, βοῦς γερμανός. Quod fuerit *vrus.* Tertia vox quid velit etiamnum quæro. Veſtigia ſeruant hodieque Germani & Septentrionales homines, dicendo *Vrox.* Et fortaſſis loco Gloſſarii quem laudauimus, *Vror*, βοῦς γερμανός, legendum *Vrox*, βοῦς γερμανῶς. Nam vt fatetur hic Macrobius, Gallica & peregrina vox eſt. Et adde nõ abſimili forma piſcẽ quempiam indigetatum Romanis. Feſtus, *Diox, genus piſcis frequens in Ponto.*

camuris peregrinum verbum eſt, id eſt, in ſe redeuntibus] Feſtus, *camera & camuri boues à curuatione & Græco* χαμπὶ *dicuntur*. Scribo: καμπὴ. Gloſſarium, καμπὴ flexus. Sed in eodem Gloſſario quod eſt, *camuris*, ἄγνος ταῦρος, quomodo expediam? An legend. ἄγνεις, ταύροις. Nam vt idem alibi, ἄγνος, ὅθεν οἱ λύγοι, *vimen*. Orus Apollo vocem κάμηλον huc quoque trahit, vbi ait: ἐκείνη γὰρ μόνη τῶν ἄλλων ζώων τὸν μηρὸν κάμπτει, διὸ καὶ κάμηλος λέγεται.

CAP. V.

PAG. 471. *Denique Mulciber ipſe ferens altiſſima Cœli Contingunt*] Difficile ex tam abrupto loco ſtatuere de lectionis veritate. Coniicere tamen ex filo rei libet: *Contigna*, modo id Latium agnoſcat. Nam *tignum* & *tignus* crebra. Vide itaque ne fuerit, *Cum tigna*.

& ita Ennius in libro Sabinarum quarto] Iterum Columna: *Satyrarum quarto*.

PAG. 472. *prædicant aurito parente me natum*] Afranii ait verſum eſſe, qui ita in prologo ex perſona Priapi. Quod itaque, *aurito parente* id eſt lepore genitum illum Diuum prædicabant, non puto temerarium. Petron. *At illa gaudio exultans vides, inquit, Chryſis mea, vides quod aliis leporem excitaui.* Quid velit facile capitur, & recte adaptatur illud Naſonis:

Credula ſi fueris aliæ tua gaudia carpent,
Et lepus hic aliis exagitatus erit.

Nec abludit quod in Faſtis idem Ouidius, vbi ſalacem Deam Floram poſcit, cur ei caprearum potiſſimum leporumque venatus ceſſerit, ſcribat:

Eſt breue præterea de quo mihi quærere reſtat,
Si liceat, dixi: dixit & illa, licet.
Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leænis
Imbelles capreæ ſollicituſque lepus?
Non ſibi reſpondit ſiluas ceſſiſſe, ſed hortos
Armaque pugnaci non adeunda feræ.

Porro ex his lucem aliquam ſperem loco iſti Caſinæ, prologo:

Face iam tu præco omnem auritum poplum.

Plautus explicatus.

Nam non ita id languidum, vt cenſuit olim iuuenis doctus, ſi videlicet ex animalis, quod dixi, natura, *auritum poplum*, attentum & excitatum intelligamus. Imo tale eſt illud Comici Afri, *Arrige aures Pamphile*: De quo ita Diomedes,

Diomedes, *Cacephaton eſt vitio compoſitionis inuerecunda* *aſpicio, vt arrige aures Pamphile.* Denique Afranii verba videtur reſpexiſſe Plautus illo loco.

Sed & Hoſtius libro ſecundo belli Hiſtrici] Hunc Cynthiæ, quæ & Hoſtia dicta & Propertii poëtæ fuit amata, auum fuiſſe cenſet Illuſtris Scaliger. Ait Propertius:

Eſt tibi forma potens, ſunt caſtæ Pallados artes,
Splendidaque à Docto fama refulget auo.

Siluicolæ homines] Reſtituit in Ennianis Fragmentis Cl. v. Merula,

Siluicolæ homones belli inertes.

Pag. 473. *Roſcida noctiuagis aſtris labentibus Phœbe*] Aſpexit quoque. Thebaidos primo Papinius:

Titanis late mundo ſubuecta ſilenti
Rorifera gelidum tenuauerat aëra biga.

Cap. vi.

Pag. 475. *ora, pro perſonis*] Martial. *Perſonam capiti detrahet ille tuo.* Plautus *ora*, Pœnulo: *Quæ habent nocturna ora, noctu ſacrificatum ire occupant.* Porro Cornificius *oſcillantes* hinc dictos credidit. Feſtus: *Oſcillantes, ait Cornificius, ab eo quod os celare ſint ſoliti perſonis, propter verecundiam, qui eo genere luſus vtebantur.*

Pag. 476. *Nec interpoſitiones eius otioſæ ſunt*] *Interpoſitiones*, id eſt, *parentheſes.* Et ſtatim eodem hoc capite paginâ ſequenti 461. *intermiſſio* ponitur pro, quod vulgo rhetores *apoſiopeſin* dicunt.

Cap. vii.

Pag. 479. *Vexaſſe graue verbum eſt*] Nec latuit Gloſſarium. *Vexat*, ὀχλεῖ, σκύλλει. χειμάζει.

Cap. viii.

Pag. 481. *Gratum mihi eſt, Auienus ait, correptum*] In aliis editionibus atque adeo etiam Camerarii *correctum* eſt. At illud omnino verum. Gloſſ. *Corripies* ἐπιτιμήσεις.

Pag. 483. *in Togata cui titulus Nomen eſt*] Variantes lectiones poſuimus ante. Conſtantiſſima earum eſt νόμος ſiue *Nomen.* Non reticebo quod venit in mentem mihi, ſcriptum videlicet, *cui titulus Nomos eſt*, ſiue *Nomus*

ex Agellio. *Nomus* præfectura, dominium ſeu territorium vulgo. Plinius libro 5. cap. 9. *Diuiditur in præfecturas oppidorum, quas Nomos vocant*. Et ſtatim: *Quidam nomina aliqua permutant, & ſubſtituunt alios nomos; vt Heroopoliten, Crocodilopoliten.* Plinius item iunior Traiano: *Tu ex quo nomo ſit, notum mihi facere debebis.* Græci vt à νόμος diſcriminent trahunt accentum in vltimam. Sed de voce, eiuſque notione non puto dubitabitur. Hic autem ea forma & mente requiri comprobauerit vel verſus quem laudat ex ea Togata Aurelius noſter, *Appetis dominatum demens præmature præcocem.* Afranius tamen an eiuſmodi Togatam ſcripſerit alibi non reperio laudatum. In Gloſſario eſt, *Satura*, νόμος πολλὰ περιέχων. In Feſto, *Satura, etiam lex multis aliis conferta legibus.* Laudat deinde Afranium, *Homine* Nonius; niſi quod Hadrian. Iunius eius vicem *omine* depromit ex Scripto. Crepera hæc & dubia in tanta nocte Scriptorum veterum. & quis illuſtret?

Afranio Togatæ nomen redditum.

Æneam ſuum tanquam omnia pium] Expreſſit lectionem ſcriptam Stephan. Excuſi diſertim: *hominem pium.* Sed dixit & Statius, *Di bene quod tales ſtirpemque animosque venitis.* Idem Statius Achilleïde:

Non adeo parebimus omnia matri.

Vbi *parebimus omnia*, idem eſt quod *per omnia*. Vt Græcis πάντα, pro κατὰ πάντα.

PAG. 484. *liquido exſpectatum*] Ita libri plerique omnes. At nos ex Agellio refinximus, *ſpectatum*: Quod & Gloſſis vetuſtis obſeruatum, *Spectata*, Δοκιμαζόμενα.

Titul. de Verborum Sig. L. 157.

ſed Cæcilius Gallus vir doctiſſimus in libro de ſignificatione verborum quæ ad ius ciuile pertinent] Eiuſmodi opuſculum ſcripſiſſe Ælium Gallum legitur in legum libris; & monuit me amicus meus inſignis adoleſcens Petrus Scriuerius. Certe coniectura inde probabilis ſit fuiſſe, *C. Ælius Gallus.* Seruant tamen ad oram Gelliani aliquot codices, *Aquilius Gallus*. Ille niſi ſit, diſpiciendum accuratius.

CAP. IX.

PAG. 487. *Tum Seruius, Non ſine ratione Vergilius*] Clauſula hæc tota de Scripto eſt. Seruium vero vt ea dicentem facit Macrob. ita quoque apud eundem Seruium eadem fere reperies. Vide ad verſum: *Cum iam trabibus contextus acernis Staret equus.*

ſtatuerunt in craſtino Flauianum audire quoniam Maro in Augurali

Augurali iure refulſit] Ergóne hoc aut præcedentibus libris ſuper Augurali apud Maronem diſciplina quicquam tractatum? Velint quidem id manifeſto ea verba, *quoniam Maro in Augurali iure refulſit* Sed errauit, me iudice, leuiter hic exſcriptor, faciendumque *quo etiam Maro.* Flauiani enim, vt liquet ex fine libri primi, partes fuere diſſerendi de augurali apud Maronem diſciplina. Verba ſunt, *Poſt hunc Flauianus, Apud poëtam noſtrum, inquit, tantam ſcientiam iuris auguralis inuenio, vt ſi aliarum diſciplinarum doctrina deſtitueretur, hæc illum vel ſola profeſſio ſublimaret.* Et ſtatim, *Huic tu, mi Flauiane, ſuccedes, vt & auditu veſtro recreer & aliquanto ſilentio inſtaurem vires dicendi.* Sed an hæc à Flauiano diſſertata, nequeo dicere. Si tamen; neceſſario poſt ſeptimum nouus huic ſermoni liber tributus fuerit, iſque tertii diei conuentum fecerit. Nam vt docui ſub finem Secundi, Tertius liber & ſubſequi quatuor ſecundi ſolius Diei conuentus ſunt. Octauus itaque Macrobii liber exſtiterit, id eſt, tertii diei noua confabulatio, quomodo & dies tres legitimi Saturnales.

Maro in Augurali iure] Octauus ergo is Macrobii liber de re ea tota accurate pertractauerit. Et niſi plane iudicii fallor interpolauit compilauitque id operis, vt pleraque Macrobii alia Ioh. Sariſberienſis. Lege libri primi poſtrema duo capita & quædam etiam Secundi, & claras reperies reliquias melioris huius auri. Macrobiani libr. *de Auguriis* veſtigia apud Sariſberienſem.

Flauianum audire] An is ipſe Flauianus, de quo ſæpe, quem iam dixi, Sariſberienſis? Ait lib. 2. cap. 26. *Hoc autem aſſerit Flauianus in libro qui de veſtigiis Philoſophorum inſcribitur.* Et lib. 8. cap. 11. *Tu hiſtoriam aut fabulam, quod his verbis refert Petronius, pro libitu appellabis. Ita tamen ex facto accidiſſe Epheſi, & Flauianus auctor eſt.*

IOHAN.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

IOHAN. ISACI PONTANI AD AVRELII MACROBII Librum Septimum SATVRNALIORVM NOTÆ.

PAG. 488. CONVIVIORVM POSTREMI DIEI] SECVNDI adhuc diei, liquet, vt puto, ex præmiſſis. Proprie autem hic conuiualis ſermocinatio eſt. Nam quæ hactenus dicta, ante epulas intelligenda ſunt. Vide notata ſuperius ad librum tertium.

CAP. I.

diſcurſum variantibus poculis] Camerarii editio, *diſcurſim*. Prius retinet & Lugdunenſis. Varro: *Dum ſermone cenulam variamus*. Petronius *volantibus* dixit. *Volabant inter hæc potiones meracæ.*

PAG. 489. *Quæ præſens inquit locus & tempus*] Græcum non minus lepidum: ἐν οἷς μὲν ἐγὼ δεινὸς, οὐχ ὁ νῦν καιρὸς· ἐν οἷς δὲ νῦν καιρὸς, οὐκ ἐγὼ δεινός. Senecæ illud quodammodo geminum: *Quod ego ſcio neſcit populus, quod populus ſcit ego neſcio.* Et id quia tam oportune ſe offert, notandum vocem *populum* ſæpe ἄθροον ὄχλον ſignare in libris antiquorum. Quod ignoratum duos reddidit controuerſos locos, alterum Apulei, alterum ipſius Senecæ. Ait Lucius lib. 3. *Ac dum primum angiportum inſiſtimus ſtatim ciuitas omnis in populum effuſa, mira denſitate nos inſequitur.* Diuinatum enim, *in publicum effuſa*. Fruſtra: & ſiſtere eum impetum debuit, ſi non librorum conſenſus, at ipſe Apuleius, cui familiaris & ſuus quodammodo hic ſermo. lib. 10.

Venus

'enus ecce cum magno fauore caueæ , in ipſo meditullio , circum-
uſo populo latiſſimorum paruulorum , dulce ſubridens. Nec
:apiendum aliter iſtud Catulli , *Per medium denſi tranſit*
ter populi. Sed firmabit hæc vnice quem dixi Senecæ phi-
oſophi locus , imo his firmabitur. Nam & illum iam diu
.bducere niſus eſt non vnus ſponſus. Pincianum certe
nſignem alias Criticum , lapſum hic repulſumque com-
'erio ; nec vſi meliore fato ipſi repellentes. Sed locus
quem tango legitur Epiſt.105. *Vt garrulitatem ſuam cuſto-*
liat & contentus ſit vnius auribus , populum faciet. Populus
nim & hic πλῆθος ſiue hominum multitudo eſt, quomo-
lo etiam in Quæſtionibus Naturalibus *Stellarum populum*
ïgurate & eleganter extulit. Sed & ſententiam id poſce-
e liquido videbit, qui non aſpicere ſolum Philoſophi to-
um locum volet ſed inſpicere. Ianus Gruterus doctus &
liligens cenſor interpretatione fere verum erat aſſecutus,
nodo abſtinuiſſet mentem diuinando. Nam *publicum* et-
am hic contra codicum conſtantem fidem eſt. Adde his
llud Senecæ Natural. Quæſt. lib. 1. cap. 5. *Sunt ſpecula*
uibus ſi vnum oſtenderis hominem, populus apparet. item hoc
Plinii lib.2.cap.7. *Quamobrem maior cælitum populus etiam*
uàm hominum intelligi poteſt. & iſtud Martialis lib. 5: *Om-*
ia ſolus habes: hoc me puto velle negare , Vxorem ſed habes Can-
lide cum populo. Cum populo, id eſt cum multis.

PAG. 490. *Charmadam dico*] Editiones pleræque aliæ
omnes , *Carneadem.* Videndus Plutarchus lib. Sympo-
iacῶn I.

PAG. 491. *& in riſum plane iuſtum moueret?* Clarius ve-
eres , *& in ſe riſum.*

CAP. II.

PAG. 494. *vel cui nota quondam afflicta cenſoria eſt*] Alias
ffixa ſiue *adſicta.* *Adſicta* videatur non abſonum. Propert.
Quid mihi deſidia non ceſſas fingere crimen.

CAP. III.

PAG. 496. *quibus mos eſt aurem forare*] Imo & mollem
hoc ſcommate Octauium iſtum denotauerit Tullius. Se-
ptimius Tertul. *Aurem quoque foratu effeminatus. Quod*
lli apud Sigeum ſtatua ſeruat plane. Et Iuuenal. Sat.
1. *Quamuis Natus ad Euphratem , molles quod in aure*
feneſtra

feneſtra Arguerint, licet ipſe negem. Quibus addit interpres vetus: *Arguit homines qui cum propter libidinem libertatem meruiſſent, & in libertinorum corpus & tribus relati eſſent, pertuſis auribus ſigna libertinorum celare non poterant.*

PAG. 497. *vt Tullius in conſulem qui vno tantum die*] Non Tullio hoc tribuit ſcomma ſuperius Seruius; ſed M Otacilio Pitholao Vide lib. 2. cap. 2.

in naſum ſeu curuam erectionem ſeu Socraticam depreſſionem] Plato lib. 5. Politicorum. & ex eo Ariſtænetus, lib. 1. Epiſt. 18. καὶ ὁ μὲν τις τῶν νέων ὅτι σιμὸς, ἐπίχαρις παρὰ σοὶ κληθεὶς ἐπαινεῖται· οὗ δὲ τὸ γρυπὸν βασιλικὸν ἔφης. *Itaque iuuenum ſi quis ſimus, laudas vt gratioſum; aduncum naſum regium appellas.* Perſæ Cyri regis virtutes ſuſpicientes adeo vel mortuum coluerunt, vt viros, qui aduncum haberent, qualem Cyrus habuiſſe dicitur, naſum, etiam ad Plutarchi ætatem amarint. Author Plutarchus in Præceptis Politicorum. Vide item Iuſtinum lib. 39. & ad eum Notas Bongarſii. Vbi docetur tales olim *Grypos* appellatos.

PAG. 498. *cur & de albis & nigris loris ſimiles maculæ gignantur*] Seruos lororum ſiue flagrorum gymnaſia eſſe ſcimus luculenter ex Plauto. Et ita fortaſſis capiendum legendumque iſtud eiuſdem comici Aſinaria:

Eas nunc legiones, copias, exercituſque lorûm.

Nam in vulgatis eſt, *eorum.* In Scriptis quos vidi *forum,* quod *furum* fors erit, ſed hic, vt exiſtimo, minus conuenienter. Reſpicit enim, quas enumerauerat ibidem, ſeruorum cruces, laminas, neruos, boias.

PAG. 499. *inter cetera exactæ vitæ*] Non diſſimiliter Petronius, *exactam legem* dixit. Sic enim legerim locum iſtum Pag. 4.

prius amore
Frugalitatis, legem pellat exactam.

Et videtur item voluiſſe poëta Venuſinus ad Mæcenatem: *Faſtidioſam deſere copiam. Legem* enim *exactam*, diætæ exactum illud ſiue plenum, vt ita dicam, dimenſum intelligo. Meminit etiam alibi Petronius; *Vellem tam innocens eſſet frugalitatis meæ hoſtis vt deliniri poſſit.* Sed aptiſſime ei loco Romanæ Philoſophiæ Siren Seneca: *Non poteſt ſtudium ſalutare fieri ſine frugalitatis cura.* Totum itaque Arbitri locum ſic conſtituerim;

Item in Petronium.

Artis ſeueræ ſi quis amat effectus,
Mentemque magnis aptat, prius amore
Frugalitatis legem pellat exactam.

Interim

terim non me latet aliorum ſuper his commentatio, ibus ſi ita videbitur, libens cedam de ſemita.

hoc quoque exercitii genus à Lycurgo eſt inſtitutum vt adoentes & ſcommata ſine morſu dicere] *Scommata ſine morſu* detur id eſſe quod dixit Plutarchus Lycurgo]: παίζειν εἰώθεσαν καὶ σκώπτειν ἄνευ βωμολοχίας: *Aſſueſiebant iocari & dictea citra ſcurrilitatem iacere.* Nam fuit alias acuta & aculeaLacedæmoniorum dictio. Idem Plutarchus Sympoſ. 2. æſt. 1. *Enimuero præclara illa Lacedæmone inter alias hæc it diſciplina ſalſe dictis impetere citra moleſtiam, & æquo anio dicteria ferre. nam ſi quis iniquius ferret, alter ſtatim morndi finem faciebat.* Ita quidem interpres. Rei tamen & raoni conſentaneum magis, ſi dixiſſet, *is ſtatim alterum ordendi finem faciebat*, vt indignanti potius quam indiationem inferenti reticentiæ pœna ſtatuta fuerit. Ver Græca ſunt: εἰ δὲ τὶς ἀπείποι σκωπτόμενος, εὐθὺς ὁ σκώπτων ἐπαύετο, quæ preſſius intuenda; nam Macrobius, quod xi ego, omnino ſenſiſſe videtur aut vertiſſe, *Ac ſi quis,* quit, *eorum in indignationem ob tale dictum prolapſus fuiſ-*, *vlterius ei in alterum dicere non licebat.* Nec aliter capio eraclidem Ponticum: Μελετῶσι δὲ ἐμμελῶς καὶ σκώπτειν καὶ ώπτεσθαι: quaſi dicat, *ſcommata & iacere argute & excipere patianimoſe.* Sed de his optimus tu cenſor eris, amice oſter Nicolae Cragi. Nam olim, Reſpicio ad libros eius De Republ. Lacedæmoniorum.

> *Quod fuit, hoc vni debebat Sparta Lycurgo;*
> *Quod nunc eſt, tota eſt gloria lauſque tua.*

PAG. 500. *& veſter Apuleius*] Ioh. Sariſberienſis, qui cum hunc exſcripſit, locupletius: *Et veſter Apuleius cum rontone.* Vide lib. 8. cap. 10.

CAP. IV.

PAG. 501. *agreſcere autem inter illa quæ ſaginam compoa varietate patiuntur*] Hæc item Camerarii editionis riptura. Et ſtatim, *quia conſtat id genus alimoniæ non magis pia quam varietate crudeſcere.* Vetuſtior tamen editio ea mnia breuius: *ægreſcere autem quæ ſaginantur & compoſita arietate crudeſcere.*

PAG. 504. *vel cuiuſlibet morbi*] Neceſſario ex Scripto veteribus ſupplendum: *Vel cuiuſlibet ex confluentia morbi.* am mala capit quæ ἐκ ῥεύματος oriuntur.

CAP. V.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

CAP. V.

PAG. 506. Ποίνου] Omnino legerim, πρίνου, cum Ca
merario & Lugdunenſi editione veteri. Gaza ilicem in
terpretatur. Xylander eodem verſu pro ἀπαλοῦς ἀπαλοῦ ad
ducit. At πλόρθου ἀπαλοῦ dixit Eupolis; quomodo apu
Athenæum ἀπαλὸς ἄρτος dictus ob mollitiem & teneritu
dinem. Lacte enim & oleo ac ſale panis iſte condiebatur
Exſtat Athenæi libro tertio.

Κόπινον, σχῖνον] Sola Lugdunenſis editio, ἐχῖνον, quod &
animalis nomen, quem erinaceum indigitant. Vnde ada
gio, ἐχίνου τραχύτερος. Eſt tamen & herba, alias ἐρῖνος ap
pellata. Sed σχῖνον non ſpreuerim. Conſtantinus in Geopo
nicis, ἡ σχῖνος, τρεῖς δὲ καρποὺς, φησὶ, φέρει. Quod ipſum a
Arato eſt, cuius verba vertit Diuinationum primo Cicero

Iam vero ſemper viridis, ſemperque grauata
Lentiſcus, triplici ſolita grandeſcere fœtu;
Ter fruges fundens; tria tempora monſtrat arandi.

Sed de σχίνῳ vide ad Theophraſtum, & in eum Animaduer
ſionum Iulii Cæſaris Scaligeri librum tertium cap. 10.

φλόμον] Camerarii & Lugdunenſis codex, φλῶμον. Apu
Suidam eſt φλῶμος, quæ & φλόνος, θρυαλλίς. At φλόνος ἀντ
τοῦ φλόμος erit. φλόμος itaque recte, & eadem ſit quæ *Lu
cernaria* Empirico Marcello.

κισσὸν] Iterum Camerarii & Lugdun. κισθὸν. Ego priu
retinuerim.

Sed & quanta ſit multis animalibus] Expreſſimus Ste
phani & quam inuenimus ſcriptam lectionem. Non am
bigo tamen quin exarauerit Macrobius, *mutis animali
bus*: quomodo etiam editiones vetuſtæ. Generatim au
tem notat in animalibus brutis vitæ breuitatem: ſpecia
tim vero, quod de coruis & cornicibus obiici poſſit ob
uiat his ſtatim verbis, *Nec recurras*, inquit, *ad ea quæ d
coruis & cornicibus fabuloſa dicuntur.* Adi & Plutarchum
Sympoſ. 4. Quæſt. 1.

PAG. 508. *& non modo edacitatis*] Scriptus, *perpetua eda
citatis*. Fortaſſis, *perpetis edacitatis.* vt *noctem perpetem* Plau
tus.

PAG. 509. *in menſa Sicula vel Aſiana*] Eſt apud Sui
dam, Σικελικὰ τράπεζα. Lautam eam & opiparam fuiſſe do
cet apud Athenæum Eubulus Comicus:

Καὶ ποικιλτὰ Σικελικὰ πετάσματα συρεύματα.

Vb

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Vbi πατάνεια σωρεύματα (quomodo & illuſtri Scaligero obſeruatum) adumbrauit Curculione Plautus, *Tantas ſtruices concinnat patinarias.* Porro adagium à Diogeniano annotatum, ἀεὶ λεόντιοι περὶ τὰς κρατῆρας, *Semper Leontini iuxta crateres*, huc quoque facit. Nam Leontini Siciliæ populus eſt.

Cap. VII.

Pag. 514. *deinde licet vrendi corpora defunctorum vſus noſtro ſeculo nullus ſit*] Signandum hoc, & quod ſequitur porro: *Solitos funerum miniſtros denis virorum corporibus adiicere ſingula muliebria: & vnius adiutu quaſi natura flammei & ideo celeriter ardentis cætera flagrabant.* Adiungo Cornelii Taciti ſuper Chriſtianis locum Annal. 15.

> *Et pereuntibus addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent; aut crucibus affixi, aut flammandi; atque vbi defeciſſet dies in vſum luminis vrerentur.*

Sed ambigo an ſatis is cohærens & firmus. Scribit Sulpitius Seuerus, qui Tacitum ſæpe tranſcribit: *Multi crucibus affixi, aut flammâ vſti. Plerique in id reſeruati, vt cum defeciſſet dies in vſum nocturni luminis vrerentur.* Vnde cogitandum ne concinnius fuerit in Cornelio: *aut crucibus affixi aut flamma vſti; aliqui vbi defeciſſet dies.* Conſtituta fors ex Sulpitio Taciti verba.

Pag. 515. *non caloris erat ſed pinguis carnis & oleo ſimilis*] In Scripto reperiebam: *oleo ſimilioris.* Sed caro quomodo honeſte aſſimulabitur oleo? Non dubitabis verum eſſe, *oleoſioris.*

Pag. 517. *quia, exhalata aqua*] Nec aliter de hoc liquore Auctor Geoponicῶn: τὸ γὰρ ἐν αὐτῷ ὑδατῶδες ὁ χρόνος ἀναλίσκει. Communicauit filius Douza.

Cap. IX.

Pag. 520. *minutis illis & rorantibus reſponſionibus*] Beniſſime *Rorantibus*, quaſi quæ reſponſioni iuſtæ & plenæ præluderent, quomodo, rorarii olim milites, pugnæ. Tranſtulit quoque facete ad pocula Tullius: *Pocula, vt in Sympoſio Xenophontis, minuta atque rorantia.* Dicenda hæc cenſui, quia obſidet turpiter editiones paſſim *rotantibus*.

CAP. X.

PAG. 525. *vnde quibus capilli ſunt criſpi*] Venuſtius & breuius veteres, *Vnde capillo criſpi.*

PAG. 526. *aut cuiuſlibet vitioſitatis occaſione*] Anglicanus emendatiſſime, *viſcoſitatis occaſione.* Et confidenter ſuperius paulo, pariter reſtituo: *Inde ſenecta ſicca eſt inopia naturalis humoris, humecta eſt abundantia viſcoſi ex frigore procreati.* Nam *vitioſi* ſimiliter vitioſum eſt. Seneſcentium enim phlegma innuit; & quis illud Plautini ſenis non meminit?

Macrobius extra ordinem emaculatus.

Minime ſputator, ſcreator ſum, itidem minime muccidus.

CAP. XI.

PAG. 526. *commaſcula frontem; & ſequeſtrata verecundia, quam in te facies rubore indicat*] Præclare de hac re Seneca Epiſt. 11. *Vbi ſe collegit, verecundiam, bonum in adoleſcente ſignum, vix potuit excutere: adeo illi ex alto ſuffuſus eſt rubor. Hic illum, quantum ſuſpicor, etiam cum ſe confirmauerit, & omnibus vitiis exuerit ſapientem quoque ſequetur.*

PAG. 527. *trahit ſecum ſanguinem, quo, velut curru, ſemper vehitur*] Suſpicionem meam, rem puto: *quo velut curru ſuperuehitur.* Apuleius de Deo: *curru volucri ſuperfertur*, in libello de Mundo.

CAP. XII.

In Apuleio dubia lectio

PAG. 529. *Mulſum quod probe temperes, miſcendum eſſe nouo Hymettio & Falerno vetulo*] Apuleius 10. *Lautum diligenter ecce illum aureum cantharum mulſo & multo contempera.* Putem, *muſto.* Martial.

Attica nectareum turbatis mella falernum.
Miſceri decet hoc à Gamymede merum.

Vbi *miſceri, infundi* eſt. Gloſſarium Arabico Latinum, *miſceo, infundo.* Et Iuuenal. *Neſcit tot millibus emtus Pauperibus miſcere puer.* Item Ouidius lib. 1. Amorum Eleg. 4: *Quod tibi miſcuerit, ſapias, bibat ipſe iubeto.* Vbi & obſeruandum *ſapere* pro guſtare. Gloſſarium vero, quod dixi, ineditum eſt; fuitque penes peritiſſimum Orientalium linguarum Franciſcum Raphelengium. Fuit dico, ſed inuitus. Cogit tamen illa vis nupera fati, quæ & hunc nobis inuidit vi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

um & rapuit. Sed rapuit, vt res humanæ ſunt, lucem ei
olicitam, & ætatem ſenilem: famam vero meritorumque gloriam adeo non abſtulit vt etiam auxerit. Viuit vietque per hominum memoriam Raphelengius, & opeam monumentis poſteritati traditus *creſcet laude recens.*

PAG. 532. *aqua qua obſita globis nubium*] Hæc quoque cripta lectio, non *niuium.* Et videatur ita niuem rigide onuolutam, proprie appellaſſe. Sammonicus Serenus:

Deſinet interea glomerari farrea nubes,
Ceſſabitque grauis crebræ porriginis imber.

t adde propriè Sidonii Apollinaris verba ex libro 2. Epiſt. *Niualium maculas & fruſta nebularum* Vbi *fruſta nebuarum* idem notant, quod Macrobio *globi nubium.*

non minus in potu noxia eſt] Primam dictionem vel Muzti libri fide eliminauimus. Nam omnino verum, *minus potu noxia eſt.* Et vidimus ipſi, in Vrbe Orbis quondam omina, hanc, quam tangit Macrobius, rationem, niuibus idelicet intra vitreas phialas circumuallandi ſine mixone potabilem liquorem. Martialis quoque intellexit lo verſu:

Non potare niuem, ſed aquam potare rigentem
De niue commenta eſt ingenioſa ſitis.

ed maxime ſi tali interpunctione legas, *ſed aquam potare gentem De niue, commenta eſt ingenioſa ſitis.* Et ita Raphengiana editio. Idem enim vult quod dixit Macrobius tis paulo ante verbis; *Aqua, qua obſita globis niuium, perıcitur ad niualem rigorem. Rigentem* itaque *de niue*, eſt ob iuem phialæ circumiectam.

PAG. 533. *in quas licet frigori quaſi leuatiores marina*] liantia hæc verba & fracta. Libri vetuſtiores & Cameırii: *In quas licet frigore concreta, tamen ſunt natantes, quaſi uatiores marina*: quæ pleniora, nec plena tamen plane aut roba. Quo enim referas iſtud, *in quas?* Rem ipſam vide; ec ambigo quin probabis quod coniectando inueniıus: *Inquantum licet frigore concreta.* Vult enim dicere onti illas glacierum proſicias, quantæcunque licet rigiitatis & molis fuerint, fluere tamen & vagari vtpote leiores aqua, quæ ſubſidet, ſalſa. Fefellit autem librarios ıſolentior dictio, *inquantum licet frigore concreta*, quæ taen & Plinio iuniori frequentata. *Quæ*, inquit, *vt doıus ipſa, perierunt, à me tamen inquantum poterit, requirenır.* Porro de Pontico mari, imo omni marina aqua quod fferit contra Herodotum Macrobius, vix eſſe videlicet eam

De Ponto & mari notatio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

eam congelationis capacem; nos, vt de Ponto noſtro Danico omittamus dicere, contrarium ex Naſone (niſi eum vt poëtam eleuemus) cognoſcimus. Ait ipſe non ſtringi modo leuiter gelu Boſphoricum, & illum ſinum, aut proſicias ei ſolas, vt verba Macrobii ſunt, innatare & ſuperfluere; ſed tegi planitus & tranſuehi plauſtris. Verſus ſunt:

Ipſe vides certe glacie concreſcere Pontum,
Ipſe vides gelido ſtantia vina gelu.
Ipſe vides onerata ferox vt ducat Iacis
Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas.

Item de vini congelatione.

Vbi & de vino obiter habes, quod idem Aurelius noſter nunquam aut rarenter credidit ſtringi. Cui addas velim inſignem hunc ex Cominæo locum: *Vinum ſic erat aſtrictum gelu in ipſis vaſis, vt ſecuri fractum diſtribueretur militibus, qui aſcito aliunde calore, circumferebant illud, donec liqueſceret.* Et Maronis hoc de Scythiæ tractu lib. 3. Georg. *caduntque ſecuribus humida vina.*

Cap. XIII.

Pag. 537. *quos ſolos fides deceret*) Seruosne igitur fides dedecet? Putem verius quod in Scripto & editionibus priſcis: *diſcerneret*. Diſcernebantur à ſeruis liberi, ſignaculi poteſtate & poſſeſſione. Poſtea tamen & inualeſcente Romanorum luxu aliter obtinuit. Plinium videto & alios.

cui commendaretur annuli pretioſitas] Vetus idem, *otioſitas.*

vnde nec ſeruus mihi eſt] Catullus, *Furi, cui neque ſeruus eſt neque arca.*

Cap. XIV.

Pag. 540. *ab omnibus corporibus iugi fluore*] Admonet me hic locus loci Velleiani; cui quis non ſymbolam ſuam contulit pag. 56. editionis poſtremæ, *Nuſquam erat Pompeius corpore, adhuc vbique Iuba nomine?* Verſatur, inquam is, vexaturque à Criticis & inuicem eos vexat. Coniecturas has reperio: *adhuc vbique ibat nomine.* item *viuebat nomine*; item, *vbi vbique nomine.* Titii antagoniſtæ deleri turbantem vocem *Iuba* placuit; quod & mihi perplaceat, niſi conſtanter adeo libri omnes ſuggererent. Quocirca,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

le quoque permixtum ducibus cognoſcite Achiuis; lego, *adhuc bique iugi nomine*. Corruptelæ indoles manifeſta eſt, & iam ſimilem in eodem Velleio, ſed rei maioris & quæ l hiſtoriæ ſeriem faciebat, probauimus olim elegantiſmo & publici rei literariæ boni meique amantiſſimo vi› Martino Lydio. Sed nunc præterfugimus, occaſioni reruaturi & tempori. Coniectura in Paterculum.

PAG. 543. *cum ſit anguloſa rotunda exiſtimatur, facit raonis negligentia*] Pulchre Petronius & appoſite:

Fallunt nos oculi, vagique ſenſus
Oppreſſa ratione mentiuntur.
Nam turris, prope quæ quadrata ſurgit,
Attritis procul angulis rotatur.

CAP. XV.

Iſti plauſus ſunt] Arbiter, *Damus omnes plauſum à famia captum*. Vnde emaculandus obiter Epiſtolarum libro ptimo Plinius iunior:

Quum libros Galli legerem, quibus ille parenti
Plauſus de Cicerone daret, palmamque decuſque.

Plinius iunior correctus.

Nam vulgo eſt, *auſus de Cicerone dare*. & corrigitur alias x veteri, vti intelligo, libro, *daret*. Sed liber ille firmaerit ſolum quod diuinauimus alioqui frigida lectione. Quid enim eſſet *auſus daret de Cicerone?* Suetonius in Neone cap. 20: *Vndique elegit*, qui *plauſuum genera condiſcerent*, Quo ſpectat & illud Ouidii de Arte: *In medio plauſu, plaus tunc arte carebat.*

PAG. 544. *dixit* (Plato) *cibum quidem per ſtomachum trabi; potum vero per arteriam, quæ trachia dicitur, fibris pulmonis allabi.*] Oſtendere nititur in ea hæreſi Platonem non uiſſe, Galenus lib. περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην καὶ Πλάτωνα δογμάτων η. Hippocrates vero ipſe quid de re ea tota ſenſerit operæpretium exiſtimo adnotaſſe. Ait in libri περὶ νούσων: Τοῖσιν οὖν δοκέουσιν ἀνθρώποις τὸ ποτὸν εἰς τὸν πλεύμονα φέρεσθαι, ἐναντιώσομαι: *Iis itaque qui potum per pulmones ferri cenſent ego aduerſabor.*

PAG. 545. *cùm polenta bibuntur*] Ita ſcripta & Stephani editionis lectio, quam reliquimus. Aliæ editiones, *corpulenta*. *Polenta* hoc genere aut forma alibi non reperio. Apuleius vſurpauit vulgariter. Locum, quia ab hoc non admodum abit, adſcribam vt corrigatur, ſtatim ſub initium libri primi Mileſ. Sermonis:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Ego denique veſperna, dum polentæ caſeatæ offulam grandiorem in conuiuas æmulus contruncare geſtio, mollitie cibi glutinoſi faucibus inhærentis, & ima gula ſpiritus detinentis, minimo minus interii.

Ita quidem editiones recentiores. In antiquis auctius legitur, vt etiam in Beroaldina Venetiis cuſa. Nam habent: *Ego denique veſperna, dum polentæ caſeatæ modico ſecurius*, item *mordico ſecurius*. De vtroque varie commentatur idem Beroaldus. Ego conabar: *dum polentæ caſeatæ immordico ſecurius, offulamque grandiorem.* Ita certe rite decurret oratio; imo vix alias cohærebit ſolide. Cauſa enim offenſionis ſecuritas fuit ingluriendi. Introduxit autem erroris hanc primam labem particulæ *q;* in dictione *offulam* à proxima abſorptio. Hoc quam ſæpe turbauerit in optimis ſcriptoribus alii abunde monuerunt. Ego ſub vnico inſuper & claro oſtendam exemplo, ac deſinam. Exſtat in Culice Virgiliano pag. 4.

Apulei ſcriptura conſtituta.

Illi dulcis adeſt requies, & pura voluptas
Libera ſimplicibus curis.

Et vidit tamen accuratus ille & nuperus editor mendo obſideri poſtrema iſta verba, *Libera ſimplicibus curis*. Nam quomodo, *ſimplicibus curis*, cum liquido graues ſententia depoſcat moleſtaſque? Quare quod tunc concinnatum non eſt ipſe poſtliminio expediam; ſcioque pictum Poëtæ, *Liberaque implicibus curis*, eleganti nec obuia cuiuis voce.

Ad Culicem Maronis certa diuinatio.

Τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται] Videtur legiſſe Agellius, ἄκρον, quomodo quoque noſter Vetus. Et quæ præcedunt; *Alcæus poëta dixit & vulgo canitur*, Οἴνῳ πνεύμονα τέγγε, vinoſum eum arguant, niſi ſcriberet inſuper Athenæus lib. 10. c 9. καὶ Ἀλκαῖος δὲ ὁ μελοποιὸς, καὶ Ἀριστοφάνης ὁ κωμῳδοποιὸς μεθύοντες ἔγραφον τὰ ποιήματα.

Quibus æger eſt pulmo accenduntur in maximam ſitim] *Altamque famem cum pulmo falerno Arderet.* Iuuenal. Sat. 6. Hinc eleganter Tertullianus aduerſus Pſych. *Deus tibi venter eſt, & pulmo templum, & aqualiculus altare.*

CAP. XVI.

PAG. 549. *in quibus hac veneratione ouum colitur, vt ex forma tereti ac pene ſphærali*] Plutarchus in Sympoſiacis: ὅθεν οὐκ ἀπὸ τρόπου τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον ὀργιασμοῖς, ὡς μίμημα τοῦ τὰ πάντα γεννῶντος καὶ περιέχοντος ἐν ἑαυτῷ, συγκαθωσιοῦται τὸ ὠόν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ὀόν· *Quare non abs re in Bacchi orgiis ouum ſacratum eſt, veluti ſimulachrum mundi è quo cuncta nata ſunt, cuiuſque complexu cuncta continentur.* Vide quæ ſuper hoc annotauit vberius Hadrianus Iunius libro Animaduerſorum 4. cap. 4.

PAG. 551. *Qui vitro ſoluendo firmandoque curant*] Scriptus videbatur referre, *nitro*: ſed falſo. Firmatur enim lectio illa calculo Plutarchi Sympoſ. lib. 3. Quæſtione 10. vbi eſt, πρὸς δὲ τὴν ὑέλου μάλαξιν καὶ τύπωσιν, vnde firmiter in Aurelio etiam refingo, *ſoluendo formandoque.* μάλαξις enim ea καὶ τύπωσις *emollitio formatioque* vitri ſit, non *firmatio.*

hinc & nutrices pueros alentes operimentis obtegunt] Locus quem non temere aut leuiter tranſuolem. Quæ enim gratia aut notatio verborum, *nutrices pueros alentes*? Nam infantes innuere vult qui lacte adhuc & manu veluti aliena nutriuntur. Ad quod liquido ducit & iuuat vetus ſiue ſcripta lectio, quæ habebat, *pallentes,* nec dubitabis germaniſſimum verum eſſe: *pueros paſcentes.* Iſidorus, *paſcere, natos cibo ſaginare.* Loquendi autem mos ex priſca elegantia eſt; nec abludit hoc Virgilianum: *ſponte ſua ſandyx paſcentes veſtiet agnos.* Sed Macrobius iſtud ſuum de Petronio, ſi rectum iudicium meum eſt, adumbrauerat pag. 3. editionis poſtremæ; vbi vulgatur:

> *Et eloquentiam, qua nihil eſſe maius confitentur, pueris induunt adhuc naſcentibus.*

Nam omnino imbibi exaratum Arbitro: *pueris induunt adhuc paſcentibus. Naſcentibus* enim enormis eſſet figura ac oppido intempeſtiua; quod aliis quoque viſum. Deinde literæ *p* facilem & crebrum eſſe deflexum in *n* annotaui aliquot locis in Veterum ſcriptis. Duo iam adducere non pigebat; vt, quod dico penitus ſtabiliatur. Martialis lib. 3. Epigr. 25. in pigros nautas, *Ceſſatis pueri nihilque noſtis.* Fallor enim? aut ſcribendum, *nihilque poſtis. Poſtis* pro *poteſtis,* vt *biſtis, terſtis* pro *bibiſtis, terſiſtis,* & ſimilia veteribus & potiſſimum poëtis crebra. Præluxit ad hanc correctionem Cl. Lipſius. Ille, inquam, qui hodie Belgio ſuo, imo Europæ vniuerſæ doctrina, virtute prælucet. Coniecerat tamen ipſe, *nihilque moſtis*, animo meo minus conuenienter præmiſſæ & ſubſequis vocibus: *mouetis* enim eæ poſcunt non *mouiſtis.* Scriptum continenter: *Ceſſatis, figitis, luditis.* Apte itaque conſonat his, *poteſtis,*

Macrobii occaſione Petronius emendatus.

Ad Martialem coniectura.

quod & ſenſu iſto elegantiſſime frequentari, clarum. Ipſe alibi Martialis,

Poſſum nil ego ſobrius, bibenti
Succurrunt mihi quindecim poëtæ.

Plautus quoque non inuenuſte vſurpauit: *Non hic vt poſſit, edit; ſed poſſe cupit, vt edat.* Alterum deinde quod innuo, in Peruigilio Veneris eſt, & ita editur:

Vere concordant amores, vere nubent alites.

Item ad Peruigilii Scriptorem.

Emendant, *nubunt*. At ſcripſit quiſquis ille ſcriptor, *vere pubent alites*; idque valet quod dicitur vulgo, *vernant*. Plautus, *Dum auiculæ vernant*. Et Arbiter, *vernanteſque comas triſtis abegit hiems*. Sententiam vero hanc eſſe adſtruit quoque quod ſequitur: *Et nemus comam reſoluit de maritis imbribus*. Totum ita expreſſit Naſo:

Prataque pubeſcunt variorum flore colorum,
Indocilique loquax gutture vernat auis.

In Catullo noua lectio.

Libro tertio Aphoriſmorum.

Sed vt ad prius & rem redeam, quomodo itaque *pueros paſcentes* dicebant veteres, ſic quoque *inuberes* & *ſububeres* dixerunt. Gloſſæ, *ſububeres*, ὑπομάστιοι. Et Gloſſæ Iſidori: *Sububeres, infantes qui adhuc ſunt ſub vbere*. Priorem vocem redonandam Catullo puto, vbi vulgatur, de Atty: *Ego puber, ego adoleſcens, ego ephebus, ego puer*. Sic enim meliores libri. Pudenter tamen veritatis indagandæ ab illis diſſentior. Nam dici certe aliquid hic poſſit de pubertate & adoleſcentia; vtramque videlicet vocem eodem quaſi ſpectare ac referri. Sed talia iam omitto. Lectio vetus; *Ego mulier*. Vnde elementis & ſententia plane manuducentibus eliciebam; *Ego inuber*. Et quis dubitabit ita fuiſſe reſcribendum? Notetur dictio tota; litterula vix mutat. Innuit vero Poëta ætatem quæ vberum ſuctum iam primulum deſueuit, &, vt Hippocrates ait ὀδοντοφυεῖν προσάγῃ. Græci ἀπογαλακτοὺς appellabant, quomodo etiam infantes *exuberes* intellexit magnus Feſti cenſor. Nec abſimile valde eſt, quod Agellius, *oſtreas inuberes* dixit, quæ ſenio Lunæ macreſcunt; plenitudine enim illius & vbertate quodammodo paſcuntur & increſcunt. Et dum hic ſum, vnicum adhuc adferam ex eodem Catullo Coronidis veluti vicem. Exſtat verſu de Acme & Septimio:

Hoc vt dixit, Amor ſiniſtra vt ante,
Dextram ſternuit approbationem.

Corruptum arguit ſententia. Nam hoc demum loco ſternuit Amor *dextram approbationem* non *ante*. Quod etiam vir doctus admonuit; & obiter concinnabat hac forma;

Hoc

Hoc vt dixit amans, Amor ſiniſtra. Sed ſcripſit doctiſſ. poëtarum:

Hoc vt dixit, Amor ſiniſtra amanti.

Vitii cauſa fuit quod *a* in alterum vicinius abierit ac remanſerit *manti*, vnde natum ineptum iſtud, *vt ante.* Quod quam pronum fuerit quis non videt? Recte vero iam ſequitur infra, *Hoc vt dixit, Amor ſiniſtra, vt ante.* Hæc dum ſcribo redit in memoriam parilis plane apud Plautum corruptio, quæ hactenus & turpiter occupauit. Ego non vltra permittam, tam bella præſertim occaſione. Editur Menæchmis Scena, *Si voltis.*

M. SO. *Poſtquam ad nos renunciatum eſt, te & patrem eſſe mortuum,*
Auos noſter mutauit, quod tibi nomen eſt, fecit mihi.

Quid ais Acci? Vide ne ſi hoc verum ſit, comœdia ea tota probetur vana. Nam quid hanc operam ſumpſiſſe fratrem ſcribis, quæritandi & omnes oras, quaſi mare (vt ipſe loqueris) inſulas, circumeundi, ſi mortuum germanum rumor attuliſſet, non ſurreptum? Et adde quod in fabula hac omni de nuncio tali ne mu quidem. Quid multa? Falſitatis conuincunt vel illa prologi tui verba:

Poſtquam Syracuſas de re ea nuncius redit,
Ad auom puerorum, puerum ſubductum alterum,
Patrem pueri Tarenti eſſe emortuum,
Immutat nomen auos huic gemino alteri.

Clare parentem emortuum inquit; puerum vero ſubductum. Quapropter ſimilis, vt dixi, abſorptio hic facta, nec elementi tantum ſed vocabuli pleni. Scribo: Plautus emendatus.

Poſtquam ad nos renunciatum eſt de te, & patrem eſſe emortuum.

Huius illiusque in Catullum coniecturæ Hafniæ olim arbitrum approbatoremque habuiſſe memini virum elegantiſſimum veteriſque literaturæ diligentiſſimum Ioannam Venuſinum; cuius mihi multis de cauſis merito colenda memoria. Atque hæc digreſſio non inutilis, ſpero, fuerit. Certè conſtare iam putem Macrobio Petronioque ſuam, id eſt, genuinam germanam lectionem de *pueris paſcentibus.* Et ne vel minima porro ſuperſit erroris ſuſpicio; iniecit, dum hæc iſta fabulamur, feliciſſimi ingenii adoleſcens Petrus Scriuerius, Iuuenalis illo loco Sat. 14. Item Iuuenalis.

Hæc monſtrant vetulæ pueris reptantibus aſſæ.

Iniecit, inquam, concipi in MSS. *pueris poſcentibus*, quomodo diſerte etiam in noſtro Scripto. Quocirca & illic, *pueris paſcentibus* legendum, ne vel ipſi Pyrrhonii, Philoſophi qui de omnibus dubitare ſolebant, addubitent.

IN LI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

IN LIBELLVM DE DIFFERENTIIS ET SOCIETATIBVS Græci Latinique verbi,

IOHAN. OPSOPOEI ET IOH. ISACI PONTANI BREVIORES NOTÆ.

Libellus hic, Lector, P. Pithœi munus eſt. Dedit eum primus eiuſdem Pithœi liberalitate Ioh. Opſopœus, adiectis his, quæ ſubdimus, Monitis ſiue Notis.

MAGNA cum religione ſecuti ſumus veteris codicis auctoritatem, ita vt Græca vocabula Latinis litteris ſcripta, iiſdem hic quoque repræſentauerimus, vt *idiomata*, *enclisis*, *diathesis*, *periſpomenon*, *barytonon*, *aparemphaton*, & ſimilia: quia τεχνικὰ iſta Latinis ſatis trita ſunt. Ἰῶτα quod vulgo ſubſcriptum vocant, in pleriſque neglexímus, quod auctor ne huius quidem vſquam meminerit. At vbi adſcriptum fuit, fideliter expreſſimus. Et pag. 566. v 12. σωυγράφω cum eodem ſcribere voluimus, quanquam Grammaticorum conſuetudo συγγράφω probet. Verum licentia maiore vſi ſumus in accentuum notatione, & Græcarum vocum repræſentatione, quæ in antiquo exemplari partim Latinis, partim Græcis characteribus deformatæ, nullis aut prauis apicibus inſignitæ, perperam modo coactæ, modo diſtractæ fuerant. De mendoſis vero in ſequentibus monuimus.

PAG. 556. verſus 19. & duo ſequentes non bene cohærent. Concinnior foret lectio: *modus quem Græci* ἔγκλισιν *vocant, qualitas, formæ ſiue ſpecies, genus quod apud Græcos* διάθεσις *nuncupatur. Latini eandem pæne cum Græcis in caſibus conſtructionem ſeruant.*

PAG. 557.

PAG. 557. verſ.7. Exemplum non conuenit. nam συμπερέχω ἐκ δύο τελείων compoſitum, vt auctor ipſe præmiſit, & in duo integra reſolui poteſt. aliud itaque exemplum quærendum erit. Vet. cod. habebat ΤΟΜΕΝ ΣΙΝΤΡΕΧω.

Lin.4. δομεύω quidem nihil ſignificat, at δομῶ Heſychio idem eſt quod compoſitum οἰκοδομῶ, *ædifico*. ſed id apud maiorum gentium auctores vix reperias.

PAG. 559. lin.1. Verſus eſt ex Hom. Odyſ. φ. Sequens exemplum ex eodem videtur depromptum, ſed, vt hic legitur, metro repugnat. Lector viderit num verius aliquid elicere poſſit ex hac vet. cod. ſcriptura ΝΥΞ ΔΕΜΑΛΑ ΑΝΟ ΦΕΡΗ; ΚΑΤΑΙΞ ΟΥΡΑΝΟΝ.

PAG. 559. lin.30. Vet. c. πωλῶ cum ſuperſcripta ſignificatione *vendo*. quod primæ declinationis contractorum eſt, nec ad quintam ſimplicium referri poteſt. Idcirco ψάλλω ſubſtitui. at propius accedit πάλλω, *vibro*.

PAG. 562. lin.9. & 11. ῥιπτῶ & κιῶ apicibus notata non ſunt, quod accentus diuerſitatem, quæ eſt in ῥίπτω & ῥιπτῶ, κίω & κιῶ, in vna eademque voce exprimere non licebat.

Lin.10. In hiſce Grammatici ρ geminare ſolent, ἔρριπτον, ἐρρίπτουν. at vet. cod. ρ vnicum vtrobique habet, idque ab analogia non alienũ eſſe his teſtimoniis confirmari poteſt. In oraculo Athenienſibus dato apud Euſebium lib.5. de Euang. præparat. Πολλὰ δὲ τῆδ᾽ ἀπολεῖ πυργώματα, καὶ καταρίψει. quod vulgus καταρρίψει ſcribit. Lib.8. Sibyllin. orac. vt vet. cod. refert, Αὐτὸς δ᾽ εἰς θάνατον ἐπὶ δρ αἰῶσιν ἔριψεν, vbi vulgatæ editiones præter metri regulam ἔρριψεν. Zoſimus lib.2. in oraculo de Byzantina vrbe, ---- πολὺ δὴ ῥαθὺ αἱμορεοῦσα. quod Grammaticis eſt αἱμορροῦσα.

Lin.23. Vet. ΕΑΚω ΕΙΑΚΟΝ. tale thema nullum eſt apud Græcos. nam ἴακον, ἰακὼς & ἰακότες, *dolentes*, quæ Heſychius habet, deriuantur ab inuſitato ἄχω, vnde ἀχέω, *doleo*. Quare vel dempto κ, ἐάω, εἴαον, *ſino*, vel α in λ mutato, ἔλκω εἷλκον ſcribendum erit. Et de hoc poſteriori non dubito, quod in ſcripto cod. α, λ & δ ſæpe confundantur.

PAG. 563. lin.2,3. Temere excuſum eſt ἀττικὸν ἐστι. Vetus ſcriptura ΑΤΤΙΚΟΝωC. *Multo*, veſtigia veræ lectionis retinet, quæ (vt exempla ab auctore ſubiuncta indicant) huiuſmodi eſt: ἀττικόν. *ω & η multo conſtantius manent*. harum enim vocalium tempus creſcere nequit.

PAG. 564 lin.8. forte ἐγχαίρω. ἐνχαίρω poëticum eſt.

PAG. 567. l. 13. Vet. c. perfectum habet ἔφθαρκα. ſed præcedentia minus perfectum poſtulant, ἐφθείρειν.

PAG. 568.

PAG. 568. lin. 17. Vet. χρωΐῳ χρωῶ. quod nemo agno-
ſt. repoſui χραίνω.

lin. 32. forte leg. *in contrarium non redeunte neceſſitate*, vt
g. 569. lin. 2. *hac in ſe neceſſitas redit.*

PAG. 570. lin. 10. Ita v.c: ſed legendum eſt, *ſiquam vo-
cem.* Mox lin. 13. ſuſpectum eſt verbum *tenuit.* forte leg.
nuit.

PAG. 572. lin. 11. lege ſine virgula γκ. Huius exem-
um omiſſum repræſentabit πέφαγκα, πέφαμμαι.

PAG. 574. lin. 26, 27. Græcum membrum corruptum
a videtur corrigi poſſe, ἡ μονὰς ὀρθῶς καθηγεῖ): quæ verba
ſpondebunt totidem Latinis, *recte eſt præmiſſa vnitas.*

PAG. 575. lin. 23. In vet. ſcribitur ΕΝΩΕΚΑΙΣΙΣ; ne
nem de impreſſa lectione dubitantem lateat.

PAG. 576. lin. vlt. retrahe accentum in primam, τά-
χυπος.

PAG. 579. lin. 9. diſtingue poſt *temporum.*

Lin. 19. ἀποτελῶμαι neſcio quid ſit. ἀποτελάζομαι quidem
peritur, ſed id nihil ad rem facit. arbitror ἀργτελῶμαι
gendum eſſe, quod etiam ſupra pagina 576. in exem-
um Macrobius citauerat.

PAG. 583. lin. 33. δῆναι ſubſiſtere non poteſt. nam δίδωθι
cit. forſan δαλῶναι ſcripſerat. Sed & ſequens θῆναι corru-
um eſt, an θεῖναι reponere licet? quod in imperatiuo non
θιθι, ſed τίθετι facit.

PAG. 585. lin. 11, 12. Vet. cod. ſcriptura hæc eſt, περ αρας
ΤΗΣΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΠΕΠΛΗΡΩΣΘω ΛΕΛΗΜΑΧΗ ΠΕΠΛΥΣΘω
ΗΟΠΟΛΕΜΟΣ ΝΕΝΙΚΕΣΘω.

PAG. 588. lin. 9. V. c. λαρεῖλω. prima littera laborat. vel
gitur nobiſcum δαρεῖλω lege, à δέρομαι, vel, ſi mauis, κα-
ρεῖλω à κείρομαι.

PAG. 595. lin. 15. κινητιῶ, alibi non extat. Non longe
ecedit eiuſdem formæ verbum βινητιῶ, *inire cupio*, vel κυνη-
τιῶ, *catullio.*

PAG. 598. lin. 19. Videtur deeſſe membrum hoc, *qua
ſibus iunguntur, & actiuam* &c.

*Hæc, vt dixi, Opſopœus. Nos quæ poſtmodum animaduertimus, & illu-
ſtris viri Ioſephi Scaligeri indicio accepimus (communicauerat enim is no-
biſcum exemplar ſuum appoſitis ad oram locorum aliquot emendationi-
bus) iſta ſunt:*

PAG. 557. *ab mouetur in auctore Cicerone*] Turbat lo-
um immiſſa vocula *in.* Delenda omnino ea: & verba
uæ aſpexit Macrobius, ſunt in Oratore Tullii iſta:
Quid ſi etiam abfugit turpe viſum eſt; & abfer noluerunt.

aufer

aufer maluerunt: quæ præpoſitio præter hæc duo verba nullo alio in verbo reperitur. Indicauit Scriuerius.

PAG. 559. ἀνωφερῆ κάτεχ' ὑεργνόν] Repoſuimus Scaligeri coniecturam ſiue correctionem. Vulgo erat; ἄνω φέρῃ, κατῆχ' ὑεργνόν. Veſtigia ſcripturæ veteris poſuit ſupra Opſopœus.

PAG. 562. ἕλκω, εἵλκον] Editum erat, ἑάκω εἵακον. Sed illud eiuſdem Scaligeri iudicio confirmabitur; nam & ita Opſopœus diuinauerat, vti liquet ex præmiſſis.

PAG. 566. *& f digammon eſt* Αἰολέων] Monuit rectè amicus, F maiuſcula hæc commode illuminanda. Ea enim apud Æoles digamma. Laudat ex Tripode Apollinis, qui Byzantii, Priſcianus, ΔημαφαFων, ΛαFοκάFων.

PAG. 570. *ſpiritum vehementiorem aut recipit aut tenuit*] Coniectauerat Opſopœus, *renuit*. Ego putem verius, *tenuat*. Tenuat, inquit, vehementiorem illum ſpiritum. Hodiernis Grammaticis *leuigare* eſt.

PAG. 573. *Vt apud Dracontem* vel *Draconem*] Auſonius:

Quod ius Pontificum, veterum quæ ſcita Quiritum,
Quæ conſulta patrum, quid Draco, quidve Solon
Sanxerit.

PAG. 574. ἐκ μονάδος κατάγει] Ita inueni emendatum ad oram Scaligeri libri ex vulgato ſeu corrupto, ηεμοναδος. Opſopœi coniecturam ſuperius habes. tu comparabis.

PAG. 580. εἰρήκειν, εἰρήμην] Alias εἰρήσειν erat vulgatum, ſed operarum, vt vides, lapſu.

PAG. 594. à verbo, *Deceo, deces, decet*; πρέπω, πρέπεις] Euripides, πρέπω τῇ κουρᾷ. Quomodo reſcribendum in Tibullo cenſeam lib. 3. eleg. 1.

Illam quicquid agit, quoquo veſtigia mouit,
Componit furtim ſubſequiturque decor.
Seu ſoluit crines, fuſis decet illa capillis,
Seu comſit, comtis eſt veneranda comis.

In Tibullum coniectura. Eleganter enim ita ad Graiam formam. Vulgo eſt *decet eſſe*. Sed de hoc alibi & plura dicenda ſint.

Contingit me veniſſe] Appinxerat & aſteriſmum Opſopœus, putem quia fors ſuſpectum habuit locum. Et certe ſequentia iſta, *ſimiliter apud Græcos*, συνέβη μοι ἡ ἐλπὶς *declinationis eſt*; arguunt falſitatis. Quid tamen ſcriptum difficile ſit dicere, cum ipſe libelli huius deflorator multa, vt fatetur, aut ambigua ſibi aut auctoritatis incertæ vel

præter.

ʀætermiſerit vel immutarit. Interim ex reliquiis illis ræcis videamus ſi fuerit fors, *contigit mihi venilia. Veni*ᴀ enim, vt ait Varro, *à veniendo* & illa Plautina formu, *Ventum gaudeo.* Sed omnium appoſitiſſime ad mentem oſtram Auguſtinus lib.4.c.11. de ciuitate Dei: *De ſpe*, inıit, *qua venit Venilia.* Tamen cogitabimus.

Pag.596. *Candidus Auguſtæ ſternuit omen Amor*] Hoe in Propertio & paſſim editur: *Aridus argutum ſternuit nen Amor.* Quod interpretem deſiderauit; & conatum ıpere reperio iuuenem eruditum & nobilem Scoppium. *ridus* ait dictus *Amor* ob ſonum quem ſternutans edit, ıomodo & *argutum.* His deinde & rationes iungit, *& rorem quo tueatur, habet.* Quocirca laudo conatum; ſed ıæ tandem hinc Propertiana maieſtate vel gratia digna :l lepos? Omnino ex Macrobianæ lectionis faciendum :ſtigiis, *Candidus auguſtum ſternuit omen Amor. Auguſtum nen* artis auguralis propria dictio. Ennius: *Auguſto augu*ɔ *poſtquam incluta condita Roma eſt. Candidus Amor*, idem ropertius, *Roma faue: tibi ſurgit honos, date candida ciues mina.* Deinde *ſternuit* non capiendum craſſiori illa Mi:rua & quaſi naturalis hic aliquis fuerit πταρμὸς; ſed di:re ita ſolebant cum vel annuerent vel fauerent. Catuls, vti emaculauimus ſupra:

Veriſimilium lib.4. cap.12.

Propertii inſignis emendatio.

Hoc vt dixit, Amor ſiniſtra amanti
Dextram ſternuit approbationem.

oſſim denique erroris huius originem adnectere; eram videlicet in Propertianis exemplaribus ſiue euanuiſſe t ſæpe in obſoletis iſtis & ſitu & carie codicibus de:ehendimus) primorem ſeu capitalem literam in voce *andidus*, remanſumque *andidus*, vnde enatum poſtmodum ıeptum iſtud. Hæc, inquam, poſſim. Sed ſufficiet probaſ nos aliquando hanc qualemcunque coniecturam noram illi Poëtarum veterum omniſque doctrinæ antiquæ enio, illuſtri Ioſepho Scaligero; qui & obiter Catullia loci, vbi Cupido ſiue Amor *candidus* quoque inſigniır, tunc admonebat. Locus hic eſt:

Quam circumcurſans hinc illinc ſæpe Cupido
Fulgebat crocina candidus in tunica.

ropertii itaque verſus totus erit eiuſmodi:

Num tibi naſcenti primis, mea vita, diebus
Candidus auguſtum ſternuit omen Amor?

xſtat lib.11. Eleg.2.

Pag.600. *Verro perfectum ignorat*] Apud Senecam tamen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

tamen in Dialogo de ſuperſtitione, *verſa templa* inuenit Diomedes.

licet Varro dixerit genuat] Varronis locus fortaſſis ex Andabatarum Satyra Menippæa, iſte : *Sed quod hæc loca aliquid genunt.* Arnobio obiter reddiderim lib.2.pag.76. Vbi de animarum origine differit; ita: *Atque vt exercerent, vt generent, vt percelebrarent hæc mala.* vulgo eſt, *gererent*, quod à priore *exercerent*, qua notione vix abit. Sed dixit & infra Arnobius: *mali eſſe conſcium generatoremque nullius.*

Ad Arnobiũ coniectura.

PAG. 601. *Quam Iohannes carpſerat*] Cenſet Pithœus eſſe hunc Iohannem Scotum, virum illum Græcæ Latinæque linguæ peritiſſimum, qui Carolo imperatori coætaneus, & Dionyſii libros Latinos fecit. Meminerit quoque eiuſdem interpretationis in epiſtola quadam ad Carolum Regem Pontifex Nicolaus. Suggeſſit Opſopœus.

Hic IOHANNES SCOTVS dictus ERIGENA, claruitque anno Domini 850. ſub Carolo filio Ludouici fratre Lotharii. Trithemius alium *Iohannem Scotum* nominat qui clarueri tante eum ſub Carolo Magno an. circiter 800. Fuitque & poſt vtrumque *Iohannes Duns Scotus* anno Ch. 1308. ſub Alberto Imp. At Erigena iſte Græcæ linguæ peritiſſimus fuit, vertitque vt dictum, è Græco Dionyſium Areopagitam, teſte etiam quem diximus Trithemio.

IOH.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

IOHAN. ISACI PONTANI

AVCTARIVM

Notarum

AD MACROBIVM,

Ex Codice præſertim V.Cl.

P. SCRIVERI.

SATVRNAL. LIBRI PRIMI

CAP. III.

PAG. 169. AB *inferioribus, id eſt à Manibus.*] MS. Anglicanus habet, *ab inferioribus locis.* quæ lectio non, vt olim exiſtimauimus, omnino rejicienda. Nam Plinius & Martialis, vt me poſtea commonuit amicus vetus, vir Cl. Petrus Scriuerius, videntur aſſerere lectionem codicis membranacei. Quorum hic lib.12. epigr.63.

Nec regale nimis fulmen, nec fulmine digna,
Sciſſa nec ad Manes, ſed ſita diues humus.

Plinius vero Hiſtoriæ Naturalis lib. 33. in Procœmio: *Imus in viſcera eius, & in ſede Manium opes quærimus.*

CAP. IV.

PAG. 173. *Dies hic ſextus, cum nihil edi, die quarte moriar fame.*] Malit hic Scriuerius noſter *tertius* loco *ſextus.* Sed vide in Notis noſtris ad hunc ipſum locum pag. 639. ſuperius.

Nuper die quarto, vt recordor, & certe] Adſcriptum oræ codicis Scriueriani, *vt recordor, exertè.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Cap. v.

Pag. 175. *C. Caſare, excellentis ingenii ac prouidentiæ viro*] Monente eodem amico noſtro, in Gellio legitur *prudentiæ*, lib. 1. cap. 10.

Pag. 176, 177. *Flauianum, qui quantum ſit, mirandum, viro venuſto patre præſtantior.*] Coniicit hîc idem Scriuerius noſter reſcribendum, *Qui quanto ſit, mirando viro, Venuſto patre præſtantior*, vel etiam *Murrano Virio Venuſto patre pr.* vt nomina hæc propria ſint; cuiusmodi in Theſauro Inſcriptionum Gruterianarum occurrunt. Vide Indicem eiuſdem Theſauri capite de propriis nominibus. *Murranus* tamen in Indice ſuâ literâ non reperitur, ſed alibi.

Cap. vi.

Pag. 178. *veſtitus toga, vel trabea ſeu paludamenti nullum de ſe proprii nominis vſum fecerit*] Atqui obſeruauit Scriuerius noſter in tabulâ marmoreâ effoſsâ Romæ anno 1592 VRSVM TOGATVM, qui primus vitreâ pilâ cum ſuis luſoribus decenter luſiſſe eo in preſtantiſſimo monumento laudatur. Et vt conſtet idem hoc nomen Macrobio vetuſtius eſſe, fatetur ibidem ſe victum à VERO tertiùm Conſule. Vide pag. DCXXXVII. N°. 1.

Cap. vii.

Pag. 185. *horum alterum vix ægreque à vobis admiſſum audio.*] *Vix ægrè*, non vt eſt editum *vix ægreque*, rectior lectio ſit. Suntque locutiones [vt monitum ex parte ſuprà, pag. 640.] priſcæ, *vix ægrè*; *curioſè ſedulò*; *iocoſè lepidè*. Quorum hoc poſtremum Catulli eſt. quamvis aliter explicare olim conatus eſt Scaliger, ſed perperam. Nam referenda hæc ad parelca, ſeu ea quæ in oratione abundant, & elegantiæ tantùm cauſâ, non verò neceſſario ponuntur; vt *etiam quoque*, apud Plautum; *quoque &*, apud Virgilium Æneïdos 1; *Ergo propterea*, Terent. Hecyra; *Ergo igitur*, Apuleius; *Quamuis licet*, Cicero. Cuiusmodi pluria attulit V. Cl. Auſonius Popma in eo libro, quem edidit De vſu antiquæ locutionis. Quibus addi ſuperiora iſta aliaque poſſunt.

CAP. VIII.

PAG. 190. *Habet aram & ante Senatulum.*] Onufrius in Vrbe Roma, regione VIII. quæ *Forum Romanum* appellata: *Templum Saturni cum ara, vbi erat ærarium, ante quod erat æneum Siluani ſignum.* Hic Macrobii locus pluribus aliàs à Scriverio excutiendus.

CAP. IX.

PAG. 193. *Gauius Baſſus*] Eidem Scriuerio non videtur cum viro clariſſimo reſcribendum *Gabius*, quòd id nominis nuſpiam in veterum Inſcriptionum monumentis, at ſæpiùs imò ſæpiſſimè *Gauius* & *Gauia* occurrat. Quorum autoritate idem exiſtimat apud A. Gellium lib. 3. cap. 6. legendum non *Gabius*, ſed *Gauius*, quemadmodum integrum permanſit nomen idem lib. 10. cap. 17. Noctium Atticarum.

CAP. X.

PAG. 195. *Memmius*] Gaius ſiue C. Memmius à Servio citatur De triumpho Luculli. Vide eum ex editione P. Danielis ad Maronem, Æneïd. lib. 4. ad verſum

---- *ſtellatus iaſpide fulvâ*
Enſis erat.

CAP. XI.

PAG. 206. *demiratus emiſit manu.*] Mallet Scriuerius, *emit, & miſit manu.*

CAP. XVII.

PAG. 232. *Et quia ſacrorum omnium præſulem eſſe te, Vetti Prætextate, diuina voluerunt.*] Huc ſpectat inſignis Inſcriptio, monente chartâ libro Scriuerii hoc loco interiectâ. Quæ ita habet:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

AGORII

VETTIO. AGORIO. PRAETEXTATO. V. C.

PONTIFICI. VESTAE
PONTIFICI. SOLI
QVINDECIMVIRO
AVGVRI
TAVROBOLIATO
CVRIALI
NEOCORO
HIEROFANTAE
PATRI. SACRORVM

QVAESTORI
CANDIDATO
PRAETORI. VRBANO
CORRECTORI. TVS
CIAE. ET. VMBRIAE
CONSVLARI
LVSITANIAE
PROCONSVLI
ACHAIAE
PRAEFECTO. VRBI
PRAEF. PRAET. II
ITALIAE. ET. ILLYRICI
CONSVLI
DESIGNATO

DEDICATA. KAL. FEB.
DN. FL. VALENTINIANO. AVG. III.
ET. EVTROPIO. CONSS.

Romæ, in hortis Matthæorum.

De Flauiano, qui vnus ex collocutoribus,& ex proceribus Romanæ nobilitatis, vt apparet ex argumento operis Saturnaliorum lib. 1. cap. 1. egregium monumentum, hactenusq; ineditũ, in monte Cælio Romæ effoſſum anno 1617. cum altero illo de Q. Aurelio Symmacho, ſubiiciam hîc opportunè, annotatum in codicis ſui prælimine à Scriuerio noſtro:

VIRIO.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

IRIO. NICOMACHO. FLAVIANO. V. C.
VAEST. PRAET. PONTIFIC. MAIORI
ONSVLARI. SICILIAE
ICARIO. AFRICAE
VAESTORI. INTRA. PALATIVM
RAEF. PRAET. ITERVM. COS. ORD.
ISTORICO. DISERTISSIMO
. FABIVS. MEMMIVS. SYMMACHVS. V.C.
PROSOCERO. OPTIMO.

ixiſſe autem hunc Flauianum, eodem Scriuerio monen:, ſub Honorio & Theodoſio, liquet ex Inſcriptione, uæ eſt apud Gruterum pag. CLXX, n. 5. De Vettio item rætextato habetur epigraphe pag. CCCIX, 2, 3, 4. item ag. CCCX, I. & pag. CCCCLXXXVI, 3. Ex quibus omnibus bunde conſtare poteſt, quibus cum dipnoſophiſtis virisue eo æuo clariſſimis hæc Saturnaliorum Macrobii notri ſermocinatio ſit habita celebrataque.

Cæterùm de Cæcinâ Albino ex eiuſdem annotatione, luas has Inſcriptiones luculentas accipe.

I. ex baſi marmoreâ grandi & perpulchrâ literâ literatâ;

SALVIS. DD. NN.
HONORIO. ET. THEODOSIO
PP. FF. SEMPER. AVGG.

CAECINA. DECIVS
ACINATIVS. ALBINVS
V. C. PRAEF. VRBIS

FACTO. A. SE. ADIECIT
ORNAVIT

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ſic

DEDICATA. PRIDIAE
NONAS. NOVEMBREIS
RVST..... II.... LINIO
COS

Habet Gruterus à Gutenſteinio, qui ad marmor Romæ deſcripſit, pag. CCLXXXVI, 7

II, *ſimiliter in baſi marmoreâ grandi legitur Romæ.*

D N D N FL. ARCADIO
PIO. FELICI. VICTORI
AC. TRIVM FATORI
SEMPER. AVGVSTO
CAECINA. DECIVS. ALBINVS. V. C.
PRAEFECTVS. VRBI. VICE
SACRA. IVDICANS. DEVOTVS
NVMINI. MAIESTATIQVE. EIVS.

Vidit Smetius & Boiſſardus, ex quibus Gruterus pag. CCLXXXVII, 2.

Atque hîc nota *Decium Albini filium* Macrobio laudatum lib. Saturnal. I. cap. II. Et vide, an cum Auieno Macrobiano & Poëta, idem ſit, L. AVR. AVIANVS SYMMACHVS V. C. de quo præclarè vet. Inſcriptio Romæ ſub Capitolio in baſi ſtatuæ, dedicatæ III. Kal. Maias Gratiano IIII & Merobaude coss. quam eorundem fide producit Gruterus pag. CCCLXX, 3.

CAP. XVIII.

PAG. 245. *Sebadium nuncupantes:*] Ex veteribus lapidum monumentis ſcribendum, *Sabazium.* Inſcriptio marmoris candidiſſimi Romæ:

L. NVN-

L. NVNNIVS. ALEXANDER
DONVM.DEDIT.IOVI.SABAZIO.

t ſic in aliis. Vide Inſcriptionem ipſam pag. XXII. N°. 5. : aliam N°. 4.

PAG. 246. *Nauius*] Notatum in orâ eiuſdem codi-is Scriuerii, emendari in Auſonianis Lectionibus à Sca-igero *Lanius*.

CAP. XXIII.

PAG. 263. AD AD *nomen dederunt*] A'δὰδ Philoni Bi-lienſi. Sed *Ahad* legendum monet Scaliger in Notis ad ragmenta operi de Emendat. Temp. ſubiecta. Vbi etiam yris ipſis *Atergata* deam, quam mox *Adargatin* nuncu-at Macrobius, efferri idem obſeruat.

SATVRNAL. LIB. II.

CAP. II.

PAG. 272. *gloriabundus Hannibalem aſpicit.*] MS. habet *inſpicit*: quam lectionem confirmat Scriuerius Martialis ſui loco,

Inſpectum velut emtor aut laniſta.

& aliis.

PAG. 273. *Secutus eſt Furius Albinum.*] Malit idem *Albinus*.

CAP. IV.

PAG. 280. *Nomenclatori ſuo*] Non temere, eodem cenſente, in ſcriptis reperitur *Nomenculatori*. ſic enim diſertè effert Martialis lib. 10. epigr. 30. in diuino Scazonte:

Nomenculator mugilem citat notum.

Eſt & in Inſcriptionibus,

C. EGNATIVS. C. L.
EVRIPVS
NOMENCVLATOR.

Quamuis in iisdem quoque monumentis occurrat non ſemel *Nomenclator*. ita vt vtroque modo hoc nomen vſurpatum veteribus videatur.

CAP. XIV.

PAG. 309. *Alteris inanem bulbam madidam dari.*] Annotauit Scriuerius noſter ad marginem libri ſui, legendum videri, *Alteris inanem vuluam madidatam dari*: & verſu ſequenti, loco *profundere, profundier*. Priorem emendationem firmabat loco Plinii Nat. hiſt. lib. 11. cap. 37. *vulua eiecto partu melior, primipara ſuis optima.* itemque hoc Martialis in Xeniis epig. 56.

Te fortaſſe magis capiet de virgine porcâ;
Mî materna graui de ſue vulua placet.

Vt ita has delitias reſpicere Næuius videatur, *inanem vuluam* vocando. *Madidatam* autem vocat, quia ſumen hoc, addito gari liquamine muriave, ſumebatur. Martialis lib. 10. Epig. 48.

Et madidum thynni de ſale ſumen erit.

PAG. ead. *Cloatius in Ordinatorum Græcorum lib.* IV.] Hoc & ſequenti Capite, itemque lib. 3. cap. 6. pro *Ordinatorum Græcorum*, potiùs *Originationum Græcarum* legendum eidem videtur. Cloatius enim Verus *Libro à Græcis Tractorum* hoc eodem capite citatur.

SATVRNAL. LIB. III.

CAP. II.

PAG. 319. *Hyllus libro quem de Diis*] Reſcripſerat idem ad oram libri ſui, *Hyginus*. Qui & aliquoties à Macrobio in teſtimonium adducitur. Quamuis eodem notante, *Hyllus* inter Romana etiam nomina reperiatur in Inſcriptionibus, & apud Martialem.

SATVRNAL. LIB. V.

CAP. I.

PAG. 364. *nunc nullo veterum minor, noſter Symmachus luxuriatur.*] Hîc monumentum admodò luculentum idem Scriuerius ſchedâ quadam interpoſitâ contextui adiecerat, hactenus non publicatum, nuperque adeò in monte Cælio effoſſum Romæ.

EVSEBII,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

EVSEBII.
Q. AVRELIO. SYMMACHO. V. C.
QVAEST. PRAET. PONTIFICI
MAIORI. CORRECTORI
LVCANIAE. ET. BRITTIORVM
COMITI. ORDINIS. TERTII
PROCONS. AFRICAE. PRAET
VRB. COS. ORDINARIO
ORATORI. DISERTISSIMO
Q. FAB. MEMM. SYMMACHVS
V.C. PATRI. OPTIMO.

Euſebius autem, qui hoc elogium Symmacho ponit, is idem videtur, qui hoc ipſo loco tam præclarè de eodem V. C. loquitur, ei eloquentiæ laudem in pingui ac florido dicendi genere attribuens.

CAP. XXI.

PAG. 440. *carcheſium vero procerum, & circa mediam partem compreſſum, anſatum mediocriter*] Caſaubonus ad Athenæum lib. 11. cap. 7. legit transpoſitione tali: *compreſſum mediocriter, anſatum.*

SATVRNAL. LIB. VI.

CAP. I.

PAG. 449. *nam mi calido das ſanguine pœnas*] In orā eiuſdem Scriveriani codicis erat *dabi' ſanguine*, more Enniano. præcedit enim *faciet.*

PAG. 452. *Pacuuius in Medea*] Monet margo, legendum *Medo.*

CAP. II.

PAG. 460. *Quid ita cum tuo*] Ennii hunc verſum ita reſcribebat eadem libri ora: *Quid ita te contuo*, &c.

CAP. III.

PAG. 464. *ad pugnam Cælii tribuni.*] Merula legit: *C. Ælii.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

SATVRNAL. LIB. VII.

Cap. I.

Pag. 490. *Sic Agathonis conuiuium*,&c.] Vide ad hunc locum Paulum Leopardum lib.18. cap. 31. indicante margine.

Cap. XIV.

Pag. 540. *bulnas ſpiris ingentibus*] Corrigitur in margine *vuluas*. Vide ſupra ad cap.14. lib.2.

CANDIDE LECTOR,

IN limine operis, inter Teſtimonia de Macrobio eiusque ſcriptis, habes ex Iſidori Gloſſis, *Vaſcillum, parvum vas. Macrobius:* SOLVENS RADIIS IN AQVA SVBIECTA VASCILLO. Sed monuit me amicus meus P. Scriverius locum hunc Gloſſographi corruptum eſſe, legendumque non *Macrobius*, ſed *Marbotus*, ſive *Marbodus*, aut *Marbodæus* denique, qui de Gemmis ſcripſit carmine. Auctor ſanè non contemnendus; à Iano Cornario, celeberrimi nominis Medico, ſuppoſititio ſcriptori de Herbis additus, MACRI titulum præferens. Quamquam is cenſeat eſſe *Incerti autoris*, notetque exemplaria quædam habere *Merboldi Epiſcopi*. Sed ſub *Marbodei Galli* nomine publicavit Pictorius quidam, & Scholiis illuſtravit. Legitur autem locus, quem deſignat autor Gloſſarum, cap. XXVIII. de Heliotropia:

> *Ex re nomen habens* (inquit) *eſt Heliotropia gemma,*
> *Quòd Solis radiis in aquæ ſubiecta vatillo,*
> *Sanguineum reddat mutato lumine ſolem.*

Quomodo igitur corrigendus ſit Iſidorus, vel quiſquis alius, vides.

FINIS.

IOH. MEVR.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

IOH. MEVRSI
AD
MACROBI
SATVRNALIORVM
LIBROS
Breuiores Notæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Viro Clariſſimo
BONAVENTVRÆ VVLCANIO,
Græcarum literarum Profeſſori eximio,
Præceptori meo,
IOHANNES MEVRSIVS S.D.

AVRELIVM Macrobium, vir Clariſſime, ope codicis MS. emendatum, cum ſe Typographo tradidiſſe narraret amicus meus Ioannes Iſacius Pontanus, iuuenis litteratus, eſſentque olim quædam in illo à me reſtituta, petiit vt publico donarem. Parũi libens amiciſſimi hominis rogatu. Hoc autem opellæ quicquid eſt, quod perexiguum eſſe ingenuè fateor, inſcribere nomini tuo & volui, & debui: hoc ſuadebat animus, illud exigebant merita tua, quæ in me exſtant ita multa, vt vlterius vel aliquam ſaltem gratitudinis ſignificationem differre pudor meus vetaret, maximè cum iam occaſio oblata. Quantum enim debere me cenſeam præceptori de ſtudiis meis tam benè merito, & merenti etiamnum quà publicè, quà priuatim? Publicè, olim prælectionibus: Priuatim, Bibliothecâ inſtructiſſimâ, ad quam mihi non ſecus atque ad meam acceſſum patére liberum voluiſti. Quod benè merendi ſtudium ſanè magnum vnde proficiſci, niſi ab animo beniuolentiſſimo, credam? quẽ eò maioris facio, & faciam ætatem, quod nullo meo merito vnquam prouocatus tam prolixè exerat ſe. Cognoſco; & non inuitus, ſoluendo minimè eſſe fateor: quod quamuis ita ſe habeat, committendum tamen non duxi vt ingratus erga tam benignum creditorem viderer, potiſſimùm vetus illud dictum memoriâ tenens; *Ingrato homine terra*

nil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

nil peius creat. Itaque cum quod debeam minimè poſſim, illud ipſum quod poſſum, qualecunq; tã-dẽ exiſtat, ſi voluero, egregiè officio hoc tẽporis functũ me exiſtimabo; velim tu mecũ: ſiquidem

--- in magnis & voluiſſe ſat eſt.

Habe itaq; Macrobium hunc, quà meâ operâ meliorem, animi grati certiſſimũ pignus, placeatque vel debitoris tui cauſsâ, quẽ amas, qui te obſeruat: quod ſi conſequutum me intellexero, tũ profectò

ἐς ὠρανὸν ὕμμιν ἀλεῦμαι.

Vale vir Clariſsime, & me, quod facis, amare perge. Ex muſeo noſtro. Anno Domini cIↃ. IↃ. IIIC. VI. Kal. Septemb.

AD

IOHANNEM MEVRSIVM

Epigramma.

QVÆ tua non præſtat Solertia gnaruris? auſa eſt
Muſica Chalcidicum didere in ora Senem:
Auſa etiam Siculo faculam adlucere Poëtæ,
Et nova poſt magnos promere ſcita viros:
Auſa eſt affanias Momi, & Lucumonis acumen
Spernere, ſat Genii flamine fulta ſui.
Nec temeré auſa; ſibi magnos confécit honoreis,
Et bijugos cœpit ſcandere, Fama, tuos.
Nec ſatis hoc. capitur magis & magis ignea nôſſe
Romule quidquid habes, quidquid & Hellas habes.
MACROBIVM ISAACI *inſiſtens veſtigia noſtri,*
Nunc ſubciſivis it decorare Notis.
O *benè!* MACROBIVS *jam* LONGVM *denique* VIVET;
Et tu macrobio nomine notus eris:
Hincque magis; doceas quòd paucis multa papyris.
Conſultò nulli vis dare verba; ſapis.
Λαΐτρεος κύκνου μικρὸς δρόσος, ἢ κολοιῶν
Κεγχρὸς, ἐν εἰαρινοῖς κιδνάμενος νεφέλαις.

PETRVS SCRIVERIVS.

Anno 1597.

IOH.

IOH. MEVRSI
AD
MACROBI
SATVRNAL. LIBROS
Breuiores NOTÆ.

LIB. I. AD PRÆFAT.

PAG.161. CONFVSVRA *videlicet omnium ſuccos*] Lego ex vet. cod. *confuſuri.*

CAP. I. pag. 162. *ſed eludendi magiſque decertandi modo*] Melius v.c. *magis quam decertandi.*

CAP. II. pag. 166. *domi conuenire geſtientibus*] Vet.cod. auctior voce, *cónuenire ſe g.*

CAP. III. pag. 167. *ad proximam mediam noctem his horis 24. nati ſunt*] Apud Agell. lib. 3. cap. 2: verba hæc Varronis monoſyllabo auctiora: *in his horis 24.* &c. Emendabis obiter Cenſorinum cap. 23. vbi malè hodie *in his oris quatuor & viginti.* Scribo, *horis q.e.v.* Leuiculum eſt.

qui poſt Kalendas erit ante horam eiuſdem diei ſextam] Agellius aliter citat hæc Varronis: *Et qui eſt poſt Kalendas dies ante horam e.d.ſ.*

pag. 168. *Sacra ſunt enim Romana partim diurna, alia nocturna*] Lego ex v.c. & Agellio *partim nocturna.*

ab initio diei ad medium noctis protendantur] Hæc verba abſunt à v.c.

pag. 169. *ita obſeruantiſſimus ciuilium definitionum*] Vet. c. auctior: *Sed ita.* Lego, *Et ita.*

CAP. IIII. pag. 173. *in quorum tertio clarius idem dixit*] V.c. *clarius quidem idem dixit.*

quæ Menia inſcribitur] Scribe *Meuia*, & apud Agellium lib. 10. cap. 24. *inſcribitur.* Hodiè ibi, *ſcribitur.*

pag. 174. *ſuppetit Cælianum illud ex libro Hiſtoriarum ſecundo*] In Codice vetere eſt, *Cæcilianum.* Sed benè ex Agellio repoſuerunt viri docti, *Cælianum.* Fuit Cælius Antipater hiſtoricus non ignobilis. Laudat eum Cic. lib. 1. de Oratore, & Val. Maximus lib. 1. cap. 7. his verbis: *Cælius etiam certus Romanæ hiſtoriæ auctor ſermonem de eâ re ad ſuas aures illo adhuc viuo perueniſſe ſcribit.* Scripſit Annales, & Hiſtorias. Illos citat Nonius non ſemel: Has Feſtus in

Topper.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Topper. Agellius lib.10. cap. 24. Macrobius hoc loco. De ætate eius, Gracchorum fratrum coætaneum fuiſſe colligo ex Valerii verbis citatis.

Æſtimo nonnihil ad demonſtrandam conſuetudinem] Occaſione horum verborum, emendabo Agellium loco citato. Hodiè malè: *Is autem erit perpetua veterum conſuetudinis gratiâ verba ſolennia prætoris ponere*, &c. Lego, *Ius autem erit* &c.

Cap. v. pag. 175. *Varro quoque eiuſdem ſeculi homo in ſeptimodecimo Humanarum*] Ita etiam vetus meus codex. Agellii tamen codices conſtanter XVIII. Lapſus procliuis, vbi tamen ſit, iudicare minimè procliue.

pag. 177. *interprete vſi ſunt Cælio ſenatore*] Agellius lib. 7. cap. 14. *Cæcilio.* Omninò ſcribendum, *C. Aquilio.*

Cap. VII. pag. 183. *nonnihil tamen conſultatione tam proteruâ motus*] Lego *inſultatione t.p.*

pag. 186. *& manantes ex meri veri fonte rationes*] Deleuerim τὸ *meri*, vt natum ex voce ſequenti.

terram hanc ita participatâ potentiâ poſſidebant] Melius v.c. *poſſidebat.*

pag. 188. Σικελῶν Σατυρίαν αὐτῶν] In v.c. Σατύριον.

Αἷς ἀναμιχθέντες] Melius in v. c. οἷς. Nam Aborigines intelligit.

Publicius tribunus plebi tulit, non niſi ditioribus] Lego ex coniecturâ, & v.c. *tribunus plebei tulit, vt non n.d.* Genitiuus antiquus *plebei.*

factumque eſt vt effigies Maniæ ſuſpenſæ] Fuit cùm de mendo hunc locum ſuſpectum habui, nunc tamen mens mihi longè alia. De effigiebus Maniæ in compitis ſuſpendi ſolitis quod ait, ſciendum ex lanâ eas fuiſſe, & duplices quidem, has viriles, illas muliebres, quæ pro liberorum capitibus ponebantur, nam pro ſeruorum pilæ. Precantes Maniam & Lares vt ſimulacris his & pilis contenti viuis parcerent.

Eumque diem celebrant] Lego: *Emque d. c.* Nam *em* pro *eum* veteres dicebant, ſicut *emdem* pro *eundem.* Malè apud Feſtum, *Emem, eundem.* Emenda, *emdem, e.* Ad Macrobium quod attinet, ingenuè fateor, magis placere lectionem v.c. *Cumque diem c.*

Cap. VIII. pag. 190. *Nec me fugit Gellium ſcribere*] Ne quid erres lector, non eſt hic Aulus Gellius Noct. Attic. ſcriptor, cuius ſimia Macrobius: ſed C Gellius, & Annalium, cuius meminit infra cap. 16. & lib. 3. cap. 17. Reſtituendum hoc nomen Atticarum Noctium ſcriptori lib. 18. c. 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

18. c. 12. vbi malè, *Cn. Vellius in Annalibus* &c. Lego, *Cn. Gellius*. Vide eundem A.Gellium lib.8.cap.13.lib.13. cap.21. & Cenſorinum cap.17.

pag.192. *Saturnum vocitârunt, παρὰ τὴν σάθην, qua membrum virile declarat, veluti Sathimnum*] V.c. *veluti Saturnum*. Facilè veram lectionem reſtituo, *v. Sathurnum*.

unde etiam Satyros veluti Sathimnos] Vet. cod. *Sathumos*. Emendo, *Sathyros*.

Cap. ix. pag. 194. *Gauius Baſſius in eo libro quem de diis compoſuit*] V.c. *Caius Baſſus*. Lego, *Gabius B.* vt & lib 3. cap 6. ex Agellio, vbi ſemper *Gabius* eſt, niſi lib.11.cap.17. vbi malè *Gauii*, vt hîc. Apud Lactantium quoque lib.1. cap.22. eſt: *C.Baſſus*. Scribo, *G.Baſſus*.

Cap. x pag.195. *Mummius quoque qui poſt Nouium*] Lego, *Memmius*. Eius meminerunt Agellius lib. 19. c. 9. & Nonius, *Clivus*.

pag. 196. *Nec commodum primæ occaſionis*] Melius v.c. *ne commodum p. o.*

Cap. xi. pag. 199. *anno enim poſt Romam conditam* ccccxliv] Alii, cccclxxiv. Meliores, cclxiv.

pag.200. *ſed fortaſſe libero animo ſeruus eſt*] Interpungo, & emendo, *ſ.f. liber animo: ſeruus eſt, hoc i.n.* &c.

pag 201. *primus tibi Vrbinus occurrat*] Lego *Vrbinius* ex Valerio Maximo lib.6.cap.8.

pag. 205. *ſed & Philoſtrati Peripatetici ſeruus Pompelus.*] Emendo, *Theophraſti P. ſ. Pompylus*. Vide Gellium lib.2. c.18. & Diogenem Laërtium lib.5. in vitâ Theophraſti.

pag.206. *tunc Xeniades reſponſum eius demiratus emiſit manu.*] Quomodo manu miſit quem nondum emerat? Emendo, *emit, & miſit manu.*

ponte qui nunc Sublicius dicitur] Emendo Lactantium l.1. cap.21. vbi malè, *Vti in Tyberim de ponte Miluio mitteretur.* Scribo, *de ponte Sublicio m.*

pag. 211. *vas in quo vinum inditum eſt mellarium nominetur*] Vir Clariſſimus Theod. Canterus tetulit mihi malle ſe *miliarium*, quod & Pontano meo viſum, qui id ipſum tanquam oraculum aliquod mordicus retinet. Certè nolim: Sed expendamus. Miliarium in balneo locum habebat forinſecus inter ſoliorum ſpatia. Palladius lib.1. cap. 40. *Miliarium verò plumbeum, cui area patina ſubeſt, inter ſoliorum ſpatia forinſecus ſtatuamus fornace ſubiectâ, ad quod miliarium fiſtula frigidaria dirigatur, & ab hoc ad ſolium ſimilis magnitudinis fiſtula procedat, quæ tantum* &c. Lib. 4.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

verò, cap. 8. *Vas æneum miliario ſimile, id eſt, altum & anguſtum, veſpere inter aluearia collocemus, & in fundo eius ponamus lumen accenſum.* Legendum, *vas æneum mellario ſimile.* Erant autem *Mellaria* eadem quæ Alucaria. Varro de Re Ruſt. lib. 3. cap. 16. Μελιττῶνας *ita facere oportet, quos alii* μελιτοτροφεῖα *appellant, eadem quidam mellaria.* Appellabatur verò vas illud vinarium Bonæ deæ ſacris inferri ſolitum *Mellarium*, quâ ratione ſacerdotes eius μέλισσαι. Porphyrius lib. de Nymph. antro: Τὰς δήμητρος (hæc eadem cum Bonâ deâ) ἱερείας, ὡς τῆς χθονίας θεᾶς μύστιδας, μελίσσας οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν. Euripidis Scholiaſtes ad Hippolytum: Τὰς ἱερείας (δήμητρος) μελίσσας ἐκάλουν οἱ ποιηταί. Callimachus Hymno 2.

Δηοῖ δ' οὐκ ἀπὸ παντὸς ὕδωρ φορέουσι μέλισσαι.

Ita autem dictæ à Meliſſâ filiâ Meliſſei Cretenſium regis, vt ex Didymi libris ἐξηγήσεως πινδαρικῆς memorat Lactantius lib. 22. his verbis: *Didymus in libris* ἐξηγήσεως πινδαρικῆς *ait Meliſſea Cretenſium regem primum diis ſacrificaſſe, ac ritus nouos ſacrorumque pompas introduxiſſe. Huius duas fuiſſe filias, Amaltheam & Meliſſam, quæ Iouem puerum caprino lacte ac melle nutrierunt. vnde poëtica illa fabula originem ſumpſit, aduolaſſe apes, atque os pueri melle compleſſe. Meliſſam verò à patre primam ſacerdotem Matri magnæ conſtitutam. vnde adhuc eiuſdem Matris antiſtites Meliſſæ nuncupantur.* Hæc ad defenſionem loci huius Macrobiani, quam ſpero cordatum lectorem nō reiecturum. Quæ verò iniuria eſt, è balneis miliarium inferre ſacris; quod neque balneatores amittere, neque admittere ſacerdotes velint? Iudicate.

CAP. XIII. pag 214. *quantum ſub cœlo rudi, & ſæculo adhuc impolito, ſolo ingenio magiſtro comprehendere potuit*] Lego, *quantum ſæculo rudi & a. i.*

pag. 215. *ita vt octauo quoque anno*] Solinus cap. 3. nonum refert. Sed exſcriptorum impoſtura eſt. Scribe: *Eosque octies multiplicatos in annum octauum reſeruabant.*

menſes verò ἱμβολίσμους *appellitabant*] Lego, ἐμβολίμους. Simile mendum in Solino cap. 3. & Iſidoro Orig lib. 6. cap. 16. quos ambos vnâ operâ reſtitue.

CAP. XIV. pag. 218. *adnitente ſibi M. Flauio ſcribâ,*] Mendum eſt; nam M. Flauius tribunus plebis fuit anno ab vrbe CDXXX. Lego, *Cn. Flauio ſcribâ.* Hic eſt ille, qui libertino patre genitus, & ſcriba, cum ingenti nobilitatis indignatione factus ædilis curulis, ius ciuile per multa ſecula inter ſacra cæremoniasque deorum immortalium

[e]ditum, ſoliſque pontificibus notum, vulgauit, ac faſtos [pe]nè toto foro expoſuit, anno ab vrbe CDXLIX. Vide hunc [ip]ſum Macrobium capite ſequenti, Agellium lib. 6. cap. 9. [Va]lerium Maximum lib. 2. cap. 5. Liuium lib 9.

vltimus in quadringentos quadraginta tres dies tenderetur] [C]onſentit Cenſorinus cap. 20. niſi quod dies XLV. dicat. [Ge]llinus verò loco citato indubie mendoſus: *Ille ergo annus [su]us* CCCXLIII. *dies habet.* Scribo, CCCCXLIII. *dies h.* Sueto[ni]us in Iulio Cæſare cap. 40. cùm dicit annum eum ha[bu]iſſe XV. menſes, eodem recidit.

Cato in Originibus Au terminum] In vetere codice, *Cato in [O]riginibus oratorum.* Emendo & interpungo: *Cato in Ori[gi]nibus: Oratores am terminum.* Et fors fuat vt hinc emen[de]m & ſuppleam Feſtum in *Oratores.* vbi, ni fallor, habes [C]atonis locum à Macrobio deſignatum, his verbis: *Pro[pte]r id bellum capit Cælius* PR. *Albanus, oratores miſit Romam, [a]m . . . .* Lego, *oratores miſit Romam am terminum.*

pag. 219. *idq́ biſſextum cenſuit nominandum*] Lego, *biſex[tu]m c n.* Cenſorinus cap. 20. *Inſtituit vt peracto quadriennii [cir]cuitu dies vnus, vbi menſis quondam ſolebat, poſt Terminalia [in]terkalaretur, quod nunc biſextum vocatur.* Iſidorus Orig. [li]b. 6. cap. 16. *Biſextus eſt poſt annos quatuor vnus dies aute[ce]us.* Celſus: *Qui natus eſt biſexto Kalendas* (Martias) *nihil [re]feri virum priore* &c.

Cap. XV. pag. 223. *ſcripturosq́ quid eſſet eo menſe facien[du]m*] Placet magis veteris codicis lectio, *ſciturosq́ quid* &c. Simile mendum apud Catonem de Re Ruſt. cap. 5. *[ut] fecerit, ſcribit in mente familiæ quid ſiet.* Vetus codex [m]eus excuſus anno CIↃ. IↃ. XXI. habet, *ſcibit quid i. m f. ſ.* [o]ptimè.

Cap. XVI. pag 226. *per præconem denuntiabatur ne quid [ta]le ageretur*] Lego, *per præciam d.* Nam quibus id mune[r]is dabatur *Præciæ* dicebantur. Feſtus: *Præcias dicebant, qui Flaminibus præmittebantur, vt denuntiarent opificibus, manus [ab]ſtinerent ab opere, ne ſi vidiſſet ſacerdos facientem opus, ſacra [po]llucrentur.* Scioli iſti librarii non intelligentes in *præco[ne]m* mutarunt, bellâ & felici, vt videbatur, emendatione.

pag. 227. *quibus exercitui imperato vexillum*] Lego, *exercitus [i]mperato.*

pag. 229. *tanquam inominalem diem plerique vitant*] Lego, *[i]nnominalem* Innominalis eſt nefaſtus.

pag. 231. *Vos quoque labentem* &c.] Augeo ex v. c.

----- Vos ò clariſſima mundi

Lumina, *inquit*, *labentem* &c.

pag. 230. *Geminus ait diem nundinarum exactis iam regibus cœpiſſe celebrari*] V.c. *Geminius*. Sed *Geminus* rectum eſt. Meminerunt eius Cicero, Plutarchus, Suetonius, alii. De prænomine eius incertum: alii *Tanuſium*, alii *Tamiſium*, alii *Ganuſium*, alii *Canutium*.

CAP. XVII. pag. 234. *Nam* ὡς ἀπελαύνοντα τὰς νόσους Ἀπόλλωνα, *tamquam* Ἀπέλλωνα *cognominatum putant*] Lego ex v.c. *nam tam* ὡ. ἀ. τ. ν. A. *quàm* ἀπολοῦντα *c.p.*

pag. 235. *Hanc vocem*, *ideſt*, ἴε παιὰν] Quatuor has poſtremas voces vt gloſſema ſubolentes inducere mauelim.

Apollodorus in libro 14. περὶ θεῶν] Obſerua, Lector, librum 14. Apollodori citari, cùm hodiè tres duntaxat circumferantur. Stephanus quoque in ἀρκὰς 16. laudat. Harpocration in ἀποπομπὰς 6.

Meandrius ſcribit Mileſios ἀπόλλωνι ἡλίῳ *pro ſalute ſuâ immolare*] Emendo: *Leandrius ſ.* Meminerunt eius multi. Arnobius lib. 6. *In Didymæo Mileſio Cleothum dicit habuiſſe ſuprema Leandrius*. Clemens Protrept. Λεάνδριος δὲ κλέαρχον ἐν Μιλήτῳ τεθάφθαι ἐν τῷ διδυμαίῳ φησίν. Diogenes Laërtius lib. 1. Θάλης· ταῦτα δὴ ὁ Καλλίμαχος ἐν τοῖς ἰάμβοις ἄλλος ἱστορεῖ, παρὰ Λεανδρίου λαβὼν τοῦ Μιλησίου. Reſtitues etiam huius nomen Etymologicographo in ἥλιος, & Theodoreto θεραπευτ. lib 8.

pag. 236. *Apollini cenſeo vouendos ludos qui quotannis comiter fiant.*] V.c. *Communiter*. Nec malè.

pag. 237. *Camerienſes*, *qui ſacram ſoli incolunt inſulam*] Lego, *Camirenſes*; vt paulò pòſt Camirus vna de tribus vrbibus Rhodi, quæ ſoli ſacra inſula. Apud Theocritum quoque in epigrammatis vbi eſt:

Πείσανδρος ξυνέγραψεν ὠ᾽κ Καμείρου.

Emendant viri magni Καμείρου· ego Καμίρου. Neque in eo ſolùm, ſed & in Strabone: Κάμιρος enim vrbis nomen, Κάμειρος autem conditoris. Pindarus Olympion Od. 7.

> ----- ὧν εἷς μὲν Κάμειρον
> πρεσβύτατόν τ᾽ Ἰά-
> λυσον ἔτεκεν, Λίνδον τ᾽. ἀπάτερθε δ᾽ ἔχον
> διὰ γαῖαν τρίχα δασ-
> σάμενοι, πατρώϊαν
> ἀστέων μοῖραν. κέκληνται δέ σφιν ἕδραι.

Euſtathius ad Dionyſium: Καὶ Κάμιρος διὰ τοῦ ι γραφομένη, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ κυρίου. ὁ γὰρ Κάμειρος τὸ κύριον γράφεται διὰ τοῦ διφθόγγου.

pag. 239.

pag.239. *Praterea ædes, vt ouium paſtoris, ſunt apud Cairenſes ἐπὶ μηλίυ*] Scribo, ἐπιμηλίυ.

pag.240. *ſed, vbi quandoque partus effuſus eſt*] Lego, *eſſet*.

pag.243. *aquilæ propter exprimunt inſtar volatus*] Ita etiam v.c. eſt. Reſtituo tranſpoſitis leuiter vocibus: *aquilæ inſtar exprimunt propter v.* Eſt autem *Inſtar* hoc loco idem quod effigies & figura. Auſonius in Parentalibus:

Voce ciere animas funeris inſtar habet.

gellius lib. 2. cap. 6. *Inculpatus autem inſtar eſt inculpatæ virtutis.* Apuleius Florid. 11. *Pſittacus Indiæ auis eſt: inſtar illi minimo minus quàm columbarum.* Pro formâ poſuit Virgilius Æneid. 6. extremo:

---- *quantum inſtar in ipſo.*

Pro effigie & ſimulacro Macrobius hîc, & Suetonius in Iulio Cæſare: *Cuius iam etiam inſtar pro æde Veneris genitricis poſteà dedicauit.*

CAP. XVIII. pag. 244. Παιὰν, ἀπόλλων, εὔλυρε.] Lego, πόλλον quinto caſu.

ὁ καβαῖος, ὁ μάντις] Lego, ὁ καὶ βάκχος, ὁ μ.

quem Baccapea, item quem Briſſea appellant] Monſtra verborum! Reſtituo, *q. Baſſarea, i. q. Bryſea ap.* Nota nimis Βασσαρεὺς & Βρυσεὺς Bacchi cognomenta. Iam, vt obiter hoc dicam, quod ait Macrobius Liberi ſimulacra alia eſſe puerili, alia virili, alia ſenili ſpecie, cur id factitatum docet Vlpianus ad Oration. κτ͂ μεσδίυ. ἐκ πάσης ἡλικίας ἠγνοίζοντο περὶ τοῦ διονύσου. διότι καὶ πᾶν σχῆμα αὐτοῦ περιῆλθέασι. καὶ γὰρ παῖδα, καὶ πρεσβύτην, καὶ ἄνδρα γράφουσιν αὐτόν. Macrobius phyſicam rationem reddit.

pag. 245. *quem illi Sebadium nuncupantes*] Lego, *Sabazium*. Euſtathius ad Dionyſium: ἤστιν ἢ καὶ ἔθνος θρακικὸν σάβαι, ὅπερ τοὺς βάκχους δηλοῖ φρυγίᾳ διαλέκτῳ. ἐξ οὗ καὶ ὁ διόνυσος ἰοιχυ σαβάζιος λέγεται, διότι καὶ βάκχος ὁ αὐτός.

CAP. XX. pag. 254. *& potentiam capacitatis oſtentat*] Lego: *e.p. rapacitatis.* Subdit enim: *quia in eum omnia terrena redeunt dum immiſſo calore rapiuntur.*

CAP. XXI. pag. 256. *quatuor tempora, quibus annuus orbis impletur, horæ vocantur*] Obiter Cenſorinum emenda cap. 19. *Eoque ver, æſtatem, autumnum, hyemem,* ὥρυς *& annum dici,* &c. Scribo, ὥρας.

pag. 257. *rurſus emergens ad æſtiuum hemiſphærium tanquam enaſcens in augmentum porrigitur*] Lego, *tanquam renaſcens.*

quem Netoη cognominant] V.c. *Netiron.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

pag.258. *ab imis partibus prominentium ſemper ſcopulorum alta depoſcit*] Lego, *ſcopulorum alta depaſcit.*

pag.259. *à quo vita non ſolum aëris terreniſque animalibus datur*] Melius v.c. *aëreis terreniſque.*

Cap. XXIII. pag. 262. *eius dies ſimulacrum ſumptum eſt*] Lego ex vet cod. *dei.*

pag. 263. *vitam centurialem deus*] V. c. *Vitem.* Optimè. Clamant ſequentia.

LIBRI SECVNDI

Cap. II. pag. 274. *quorum magis vetuſtatem an breuitatem mireris incertum eſt*] Ita etiam in v. c. Lego tamen *quorum magis venuſtatem.*

pag. 275. *Rimata itiner tranſitus*] Emenda Agell. lib. 19. cap. 11. vbi male *itineri tranſitus.* Eſt verò *Itiner* nominatiuus antiquus. Inuenio & apud Manilium lib. 1. & Capellam lib. 9.

Ad puerum intus viuerem] Augeo vnâ voce: *Ad puerum at intus viuerem.* Ex Agellio.

Cap. III. pag. 276. *Caninius quoque Reuilus*] Ita etiam in v. c. eſt. Lego: *C. q. Reuilius*, vt antè, *Marcus*, inquit, *Otacilius Pitholaus, cum Caninius Reuilius vno tantum die conſul fuiſſet*, &c.

Capvt VI pag. 285 *Caſcellius iuriſconſultus vrbanitatis miræ feſtiuitatiſque habebatur*] V. c. *Cæcilius.* Recte. Sextum Cæcilium I. C. cum Fauorino ſuper XII. tabb. legibus diſſerentem laudat Agellius lib. 20. cap. 1. Poſteà quoque: *Fortè his diebus Caſcellius conſultus à quodam.* Iterum lege, *Cæcilius.*

Cap. VII. pag. 287. *Ergo bis tricenis annis*] Malè; melius v. c. *Ego b. t.*

Eques Romanus Lare egreſſus meo] Scribo, *E. R. Lare deme,* metri cauſsâ.

pag. 289. *Nimium altercando*] Horum quinque ſequentium verſuum apud Agellium alius eſt ordo.

Pars beneficii eſt, quod petitur, ſi citò neges] In Agellio eſt, *ſi bellè neges.* Magis placet Macrobii lectio: quam etiam ipſi velim reſtitutam.

poſſe vt fieri inimicum putes] In Agellio eſt, *vt fieri hunc i. p.* Carminis ratio iubet tranſponere vocem, *poſſe vt fieri inimicum hunc putes.*

Cap. VIII. pag. 290. *fomitem eſſe quendam & ignitabulum*] Melius v. c. *incitabulum.*

pag. 292.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

pag.292. ἢ διὰ τὸ τὰ ἀπὸ τούτων] Lego τὰς ἀπὸ τ.

ἢ ἤλως οὐχ ἤδη] Lego, ὅλως οὐχ ἤ.

Cap.IX. pag.295. *nam Cincius in ſuaſione legis Fanniæ*] In Policratico Saliſberienſis lib. 8. cap. 7. eſt: *Titius in ſuaſione l.F.* quod magis probo. Meminit huius Titii Feſtus in *Offendices*. Vide infrà etiam huius libri cap. 16. vbi ita habes: *C. Titius vir ætatis Lucilianæ in oratione quâ legem Fanniam ſuaſit.* Verè emendaui. Nec tamen neſcio L. Cincium Alimentum, cuius mentio apud Agellium, Feſtum, Liuium, Nonium, Arnobium, & alibi apud hunc ipſum Macrobium.

pag.296. *Hoc quoque nuper inſtitutum*] Verba ſunt Varronis è l.3. c.12. de R.R. quæ tamen paullò ſecius, quàm Macrobius, refert Saliſberienſis Policratici loco citato. Lego: *Hos quoque n.i. e.v. ſaginarent pleraque, cùm exceptos è leporario concludant i.c.*

Cap. X. pag.297. *plus medius fidius in eo ludo vidi pueris virginibusq; quingentis*] Saliſberienſis lib.8.cap.12. *ducentis.*

quod me reip. maximè miſertum eſt] Melius v.c. *quò me.*

pag. 298. *Marcus Cato ſenatorem non ignobilem Cæcilium ſpatiatorem atque feſcenninum vocat*] Lego *ſ. n.i. M. Cælium*. Ex Agellio l.1.cap.15.& Feſto in *Spatiatorem*, & Aſconio ad Milonianam. Apud Ioannem Saliſberienſem malè quoque *Cæcilium.*

Cap. XI. pag.300. *quod hæ in ſummâ aquâ præ pinguedine fluitentur*] Lego *fluitent*, ex veteris codicis veſtigiis.

Cap. XII. pag. 301. *in latebras reddam meis dentibus & manibus*] Emendo, *dentibus & faucibus.* Sic infrà loquitur ex hoc verſu indubiè Macrobius cap. 17. *Cùm Antonius quicquid mari, aut terrâ, aut etiam cælo gigneretur, ad ſatiandam ingluuiem ſuam natum exiſtimans, faucibus ac dentibus ſuis ſubderet.* Poſſit cui etiam legendum videri, *dentibus & maxillis*, vel (vt placet magno Scaligero) *mandibulis.*

Cap. XIII. pag.307. *dignus ſculna Munatio Planco*] V.c. & Saliſberienſis lib. 8. cap. 7. *culina Numatius Plancus.* Emendo, *dictus ſculna Munatius Plancus.* Apud veteres Latinos *Sculna* idem qui *Sequeſter*. Vide Agell. lib. 20. cap. 11.

quippe qui omnia quæ apponebantur ex cotidianis opibus agnoſceret] Ita etiam eſt in v. c. Lego, *ex cotidianis dapibus a.*

Cap. XIV. pag.308. *Gauius verò Baſſus in libro*] V. c. *Caius.* Sed etiam heic *Gabius* legi debet.

pag. 309. *nam vir doctus Oppius in libro quem fecit de ſilueſtribus arboribus*] Lego, *vir doctus Opilius*. Eſt autem Aurelius Opilius, è cuius libris de Silueſtribus Arboribus verba producit Feſtus in *Fomites*: cui etiam bis reddes hoc nomen, in *Ordinarium hominem*, & *Ratitum quadrantem*. Vtrobique habes *Oppius*: Malè, quod monitus à me mutato.

itemque Pontica mox] Emendo *Pontica nux*; vt etiam erat in v. c.

CAP. XV. pag 311. *Scandianeum*] Emendo, *Scandianum*. Columella lib. 5. cap. 10.

accipite quæ Oppius in libro] Etiam heic *Opilius* legendum.

pag. 312 *quod ait Oppius inter veſtem poni citreum*] Iterum *Opilius* ſcribe.

Turrinianum] Columella *Turranianum*.

CAP. XVI. pag ead. *barundinea*] Lego, *hirundinea*. Ea eſt quam *Chelidoniam* vocat Columella lib. 10. *Purpureaq́; Chelidoniæ, pinguesque Mariſcæ*.

brifera] Emendo *biſera*; ex Columella.

caldica alba nigra] Lego, *Chalcidica a. n.*

pag 313. *ludia, leptoludia*] Scribo, *Lydia, Leptolydia*.

Merſica] Lego, *Mariſca*.

alternum ſanguinem] Lego, *Alaternum, ſalicem*. Alaterni meminit Plinius lib. 16. cap. 26. Et Columella lib. 7. cap. 6.

pauſia, Paulia] Lego, *Pauſia*. *Paphia*, ita dicta à Papho vnde allata. Vide Iſidorum lib. 17. cap. 7.

pag 314. *albena apiana*] Scribo, *Albana, Appiana*.

numentana] *Nomentana*.

vennucula] *Venucula*.

LIBRI TERTII.

CAP. II. pag. 319. *Cùm faciam vitulâ pro frugibus*] Iuuenalis interpres vetus Sat. 9. aliter citat: *Cùm faciam vitulum p. f.* Hoc monere volui.

CAP. III. pag. 322. *Seruius Sulpitius religionem eſſe dictam tradidit*] Gellius lib. 4. cap. 9. Maſurium Sabinum huius ſententiæ laudat auctorem. Neceſſariò in alterutro mendum.

CAP. VI. pag. 329. *meminit huius aræ & Cato de liberis educandis*] Ita etiam v. c. Lego, *Meminit huius & Varro*

Cato

Cato d.l e. Cato, ſiue de liberis educandis, notiſſimus Varronis liber. Librarii indocti malè hîc conuenire vtraque iſta nomina exiſtimantes, alterum inſignitâ fraude eiecerunt.

pag. 330. *Sed Veratius pontificalis.*] Ita etiam v. c. Lego tamen *Veranius*, cuius multa mentio Feſto, & ipſi huic Macrobio.

pag. 331. *hoc amplius addit Gauius Baſſus*] Scribo *Gabius Baſſus.*

qua hunc ritum velandi capitis inuenit] Lego vt eſt in v.c. *qui h.r.* de quo ritu plenius in Variarum libris.

CAP. VII. pag. 332. *portendi imperatori omnium rerum felicitatem*] V.c. auctior, *Omnium rerum cum felicitate largitatem.* Optimè: declarant ſequentia illa Tarquitii verba: *Principi ordinis & generis ſummâ cum felicitate largitatem auget.*

CAP. VIII. pag. 333. *Leuinus etiam ſic ait*] Fortè legendum *Lauinius*; cuius librum *Sordidorum Vocabulorum*, citat Agellius lib. 20. cap. 11.

pag. 334, 335. *Iulius Feſtus de verborum ſignificationibus libro* XIII.] Scribo XI. Librarii nimiumquantum ſupini in vnitatis notâ ſcribendâ. De Iulio Feſto, mendam eſſe benè olim notauit vir magnus.

CAP. IX. pag. 336. *Sammonici Sereni vtrumque carmen*] Etiam Arnobius lib. 6. *Sammonicum* nominat. Spartianus tamen *Samonicum* in vitâ Caracallæ: *Occiſi ſunt & in balneis plures, & in cænis, inter quos Samonicus Serenus, cuius libri plurimi ad doctrinam exſtant.* Ex quibus verbis obſerua ætatem quâ vixerit.

LIBRI QVARTI.

CAP. IV. pag. 352. *Occiditur, inquit, in acie Caleſus*] V.c. *Galeſus.* Lego, *Haleſus.* Virgilius Æneid. 10.

CAP. V. pag. 356. *hic materiam eius irriſit.*] Lego, *miſericordiam eius irriſit*, ex vet. cod.

LIBRI QVINTI.

CAP. II. pag. 367. *vnde enim Veneto, ruſticis parentibus nato*] Legendum, *vnde enim Vergilio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Cap. XI. pag. 399. *nam poſt ſanguinis ille opifex*] Lego, *ſanguis ille opifex.* Niſi putes nominatiuo antiquo vti voluiſſe Macrobium. Quod mihi quidem veriſimile non fit. [*poſtquam* in textu noſtro eſt, non *poſt.*]

Cap. XV. pag. 417. *Quique Coſus liquere*] Reſcribes ex Virgilii codicibus:

Quique vrbem liquere Coſas.

Aſtur itemque Cupauo] Scribe, *Cupano.* Leue.

cum Aleſus & Sarato ignotiſſimi pugnent] Lego, *& Sacrator;* ex illo Vergilii:

Cadicus Alcathoum obtruncat, Sacrator Hydaſpem.

Cap. XVII. pag. 427. Καὶ ἰνώῳ μελικέρτῃ] Καὶ εἰναλίῳ eſt apud Agell. lib. 13. cap. 25.

Cap. XIX. pag. 432. *ſicut, vir alias doctiſſimus, Cornutus exiſtimat*] V.c. auctior: *Sicut Aurelius.* Lego, *S. Annæus.* Nam id Cornuto prænomen.

pag. 434. *Sed Carminii curioſiſſimi*] Fortè *Granii.* Nobiliſſimus auctor Granius Licinianus Flaccus.

Cap. XX. pag. 438. Μετὰ δὲ τὴν Ἄστον ἐστὶν γάργαρος πλησίον πόλις] Lego: Μετὰ δὲ τὴν Ἄτην. Nam olim ita Ilium appellitatum, vt doceo ad Lycophronem.

pag. 439. Ἰὼ καίκε μύσιαί τ' ἐπιρροαί] Lego, cum Cl. v. Theod. Cantero, ἰὼ κάϊκε.

LIBRI SEXTI

Cap. I. pag. 452. *Redeunt, referunt petita rumore ſecundo*] Sueuii verſus eſt. Ego inuerto, & reſtituo:

Redeunt, referunt rumore petita ſecundo.

pag. 455. *Virtuti is par, diſpar fortunis patris*] Optimè Hugeianus Grotius meus, optimæ ſpei adoleſcens, *Virtuti ſis par* &c. Monetque adumbratum ex iſto Sophoclis, in Aiace:

Ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος,
Τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος, καὶ γένοι' ἂν οὐ κακός.

Cap. II. pag. 462. *Endo* [vel *Indu*] *mari magnos fluctus extollere certant.*] Legendum, *Endomari magno.* Quid autem ſit mare magnum docuerunt viri magni ad Catullum & Ennium. Nos quoque obſeruauimus apud Chryſologum Sermon. XXXIV.

Cap. V. pag. 472. *O Dionyſe, pater optime, vitiſator, Semela genitus, Euthuia*] Lego, *Euhyie.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Cap. vii. pag. 478. *qui quod homines omnium gentium immolare ſolitus fuit*] Lego, *hoſpites o. g.* Vide Agell. lib. 2. cap. 6.

pag. 480. *Πολλάκι ϗ μωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν*] Lego, *πολλάκι γὰρ καὶ μ. ἀ.*

pag. 481. *Eius ſerpentis ſquama ſqualido auro & purpurâ prætexta*] Lego, & interpungo: *Eius ſ. ſ. ſqualida auro, & p. p.*

Cap. ix. pag. 486. *ſi unquam rediero, bidente verre*] Apud Agell. lib. 16. cap 6. *redierit.*

ſed omnes beſtias bimas] Agellius *hoſtias* in Nigidio legiſſe iudicari poteſt.

LIBRI SEPTIMI

Cap. i. pag. 489. *philoſophiam eâ, quam maximam putas, obſeruatione venereris.*] Malim, *P. e. quâ maximâ potes, o. v.*

Cap. ii. pag. 494. *quid niſi poſt emenſa infortunia*] V. c. auctior, *quid aliud niſi p. e. i.*

Cap. iii. pag. 498. *ſed interdum non tangunt audientes*] Lego, *ſed interim.*

Cap. viii. pag. 518. *in carbonum fruſtrà lucentia igne vertuntur*] Scribo, *i. c. fruſta l. i. v.*

Cap. ix. pag. 521. *audiui ſæpe dicentem cerebro non eſſe in ſenſum*] Lego, *ineſſe ſenſum.* Aut ex v. c. *eſſe ſenſum.*

Cap. xii. pag. 532. *aqua quæ obſita globis nubium*] Lego, *globis niuium.*

Cap. xvi. pag. 551. *hinc & nutrices pueros alentes operimentis obtegunt*] Emendaueram ex coniecturâ *p. fellantes*, cùm v. Cl. Theodorus Canterus ſignificat mihi etiam ſe id feciſſe ex vetere libro.

LECTOR AMICE,

NE ſis neſcius, editionibus vſus ſum binis, vnâ recenti Henr. Steph. anni cIↄ. Iↄ. LXXXV. *alterâ vetuſtâ Bononienſi anni* cIↄ. Iↄ. I. *cum quâ hanc poſteriorem contuli.* [*Quum tamen Bononienſis iſta editio cum hac noſtra in capitum ſitu non conueniret, coactus fuit Typographus hac editione Notas quamplurimas transponere (adſcriptis paginarum numeris) vt cum noſtro textu vbique quadrarent; & Lect.ri nulla remora objiceretur.*] *Quod ſi placere tibi hunc laborem meum intellexero, proximâ fœturâ Arnobium cum Critico libello quingentis amplius locis emendatum dabo, ſi mihi vitam vitæ auctor. Vale, &, quisquis es,*

ÆTERNITATEM COGITA.

SYLLA.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

SYLLABVS AVCTORVM QVI MACROBIO NOMINATIM LAVDATI.

Accivs, Lucius. 189. 154.455,456.460. 471,472.56[illegible]
Acterianus,Caluus. 333
Actius. 471. Vide Accius.
Æſchylus. 244.434,435. 439.446
Afranius. 313.469.471,472. 483
Albinus Poſtumius. 313
Alcæus. 438.545
Alcman. 552
Alexander Ætolus. 444
Anaxandrides. 441
Antias Valerius. 217
Antipater Stoicus. 238.241
Antonius Gnipho. 343
Apollodorus. 191.235-252
Apuleius. 5.500
Apollonius. 424
Aratus. 367
Arbiter Petronius. 5
Archilochus. 233
Archimedes. 107
Ariſtomenes. 439
Ariſtophanes. 333.428.439
Ariſtoteles. 140.243.292. 431.513.590. notatus. 147.538,539
Aſclepiades. 440
Aſinius Pollio. 171
Aſper. 330. notatus. 328
Atta. 309
Atteius Capito. 218.339.536
D. Auguſtus. 278.482. Vide Indicem.
Aulus Albinus Cos. Rerum Romanarũ Græcus ſcriptor. 161
Aurelius Cornutus. 432 notatus. ibid.
Boëthus, vel Boëthos. 59
Cor. Balbus. 331
C. Baſſus, Gauius. 193.331
Cæcilius. 300
Cælius. 174
Caius Cæſar. 175
Callias. 435
Callimachus. 334
Caluus Acterianus. 333
Carminius. 434
Caſſius Hemina. 217.228 325. notatus. 228
M. Cato. 174.197.218.298. 307.328.469.479
Catullus. 270.453.454
Chryſippus. 233
Cicero. 175.271.301.313. 352. 463. 464. 468. 479. 557.567.587.593,594
Cincius, aut Cingius. 209. 210.212.295
Claudius Quadrigarius. vide Q. Quadrigarius.

Cleanthes.

Cleanthes. 233. 238. 245. 260
Cloatius Verus. 308, 309. 311. 313. 329
Cornificius. 193. 233. 237. 242. 260. 469. 473.
Critolaus. 177
Demoſthenes. 141. 273. 352. 476.
Didymus. 429. 430. 445
Diodorus. 61
Duodecim Tabulæ. 173
Dracon. 573
Edictum Prætoris. 164
Egnatius. 471. 473
Empedocles. 239. 508
in Antigona; Alexandro. p. 460. – Ctesiphonte. p. 461. – Alexandro; Scipione; l. VI; l. XVII; p. 462 –
Ennius. 172. 448, 449, 450. 456. 459. & deinceps. item 466. 471. 486, 487.
Epaphus. 329
Ephippus. 443
Ephorus. 428. 438
Epicadus. 206
Epicharmus. 437
Epictetus. 206
Epicurus. 480. notatus. 540
Eraſiſtratus. 544
Eratoſthenes. 441. 547
Eupolis. 506. 547
Euripides. 233. 239. 241. 261. 430. 431. 432. 442. 445. 494. 547
Fab. Pictor. 319
Fauorinus. 310
Feneſtella. 195
Feſtus Pompeius. 322. 327. 334
Fuluius Nobilior. 209. 217
Furius. 451. 453. 466
Furius Bibaculus. 271
Gauius Baſſus. 193. Vide C. Baſſus.
Gellius. 190. 228. 305
Geminius, aut Geminus. 230
Glaucippus. 216
Granius Flaccus. 244. Licinianus. 230
Herodotus. 533. notatus. ib.
Heſiodus. 40, 41. 105. 367. 530
Heraclitus. 59. 80
Higinus. Vide Hyginus.
Hipparchus. 59
Hippocrates. 20. 29. 59. 152. 297. 508
Homerus. 24. 34. 184. 208. 231. 233. 235. 238. 239. 249. 252. 260, 261, 262. 312, 370. vſque ad pag. 444. deinde 464, 465. 467. 491, 492. 497. 516. 532. 539. 553.
Horatius. 310. 424
Hoſtius. 465. 472
Hyginus, aut Higinus 186. 325. 334 430. 486
Hyllus. 319
Ilius. 470
Iulius Cæſar. 229. 231. 288
Iulius Feſtus. 334
Iul. Modeſtus. 171. 196, 197 229
Iunius. 210
Iuuenalis. 339
Corn. Labeo. 210. 229. 246. 424. 339
Laberius. 286, 287, 288. 473
M. Lælius augur. 179
Læuinus. 333
Liber veterum Carminum. 439
Licinius Macer. 197. 217
Liuius Andronicus. 472
Lucanus. 122. notatus. ibid.
Lucilius. 175. 304. 305. 452. 453 466, 467. 584
Lucretius. 451, 452. & deinceps.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ceps. 472
allius. 195
arcius vates. 236
aſurius Sabinus. 170.172. 195.330
artius. 313
enander. 5.235.442
. Meſſala. 193
erelli pontificis Index. 295
odeſtus. Vide Iulius.
ummius. 195
uſonius. 176
Mutius, vel Mucius. 168
æuius. 246.309.312.452. 463.472
icander Colophonius. 442.445
igidius Figulus. 192,193. 302.324.482.486.557
iſus. 212
ouius. 195
umenius. 7
ctauius Herſenius. 343
Enopides. 237
ppius. 309.311
rbilius. 286
rpheus. 238,239.245.246. 264
acuuius. 452.473
anyaſis. 443
apyrianum ius. 341
armenides. 163
arthenius. 427
erſius. 39
herecydes. 235.440.444
hileas. 438
hilemon comicus. 441
hilochorus. 197.334
indarus. 425,426
iſander. 367
iſo. 210.319
Plato. 1.22.48.52.80.100. 102. 138. 147. 233.261. 274. notatus. 543,544
Plautus. 227.301.310.340. 433.440
Plinius. 302.364
Plotinus. 36.38.53.69.79. 135.232
Plutarchus. 500
Polemon. 436
Pompeius Feſtus. 322. vide F.
Pomponius. 173.469.486 *Mævia – Kalendis Martiis – Gallis Transalpinis. Vide p. 195.*
Porphyrio. 11
Porphyrius. 243
Poſſidonius. 260.261
Poſthumius Albinus. 313
Val. Probus. 445
Propertius. 596
Protarchus Trallianus. 186
Ptolemæus. 78
Publius. 273. 288,289
Pythagoras. 5.7.97.157
Q. Claudius Quadrigarius. 172.175.229
Rutilius. 230
Saluſtius. 170.294 297,364. 533.593.596.
Sammonicus Serenus. 236 301,302. 305.
Sappho. 441
Scæuola pontifex. 295
Siſenna. 469
Sophocles. 433
Speuſippus. 233
Statius Tullianus. 334
Ser. Sulpitius. 322
Sueuius. 311.452.473
Symmachus. 364
Tarquinius Priſcus. 313
Tarquitius. 332
Terentius. 584.594

P.Ter-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

P. Tertius, vel Tercius. 341
Theocritus. 367
Theophraſtus, 309
Thucydides. 329
Timotheus. 235.552
C. Titius. 229.303.319
Trebatius. 229.320.322.326
434
Tuditanus. 217.229,230
Varius. 452.460
Vatinius. 271
M. Varro. 167.175.184.185.
187.195.199.205.209,210,
211.217.227,228.244.290.
296. 299, 300. 303. 324.
330, 331. 335. 337. 342,
343.468.594.600.
Velius Longus. 329
Veranius. 312.317.327
Veratius Pontificalis. 330
Vergilius Maro. 8.11.25.
34.40.54.58.63.65.68.70.
70. 73.107. 112. 123, 124.
132.168.186.190.218.231.
237.247.264.269.311.317.
345. & deinceps vſque
ad pag. 488. deinde, 557.
572.584.567.594.682
Verrius Flaccus. 190.195.
Verus Cloatius. 311. Vide
C.
Vmbro. 226
Xenagoras. 436
Xenon. 192

INDEX

Index
RERVM ET VERBORVM
APVD MACROBIVM.

A.

ACARNANVM annus ſemeſtris 207
Acca Larentia, nobiliſſimum ſcortum, populum Ro. hæredem moriens nuncupauit; Fauſtuli coniux, Romuli & Remi nutrix. 197
Ακέφαλοι verſus. 413
Ἀκερσεκόμης Apollo. 239
Acetum frigidum. 512. gelu non ſtringi. 533
Achelous cur pro aqua Vergilio dictus. 429
Acheron fluuius quid. 43
Acipenſer in deliciis. 301. 302
Acipenſer Traiani tempore non in magno pretio. 301
Acipenſeris ſquama aduerſa. 302
Accitani. 248
Ακόλαστοι. 292
Aconitum hauſtum plurimi meri potu curari. 511
Ακρατεῖς. 292
Adad ſummus Deus apud Aſſyrios. 263
Adargatis Dea apud Aſſyrios. 263
Ἀδελφός. 242
Adeps ſine ſenſu. 522
Addita pro infeſta & inimica. 416
Addubitatio ad pathos mouendum. 360
Adiectiuum Græcis ἐπίθετον. 171
Adonis pro Sole. 244
Adonis quando Veneri redditus intelligatur. 255. ab apro interemptus. 255
Ad vnguem, prouerbium. 230
Aegæon aliter ab Homero quàm Vergilio deſcriptus. 422
Aegæum mare. 534
Aegris ſimpléxne an varius cibus offerendus. 500
Aegyptus torridæ zonæ vicina. 123
Aegyptus artium mater. 221
Aegypti calidiſſimæ regionis cur frigida vina. 519
Aegyptii philoſophicæ diſciplinæ parentes 75. primi aſtrorum ſcrutandorum autores. 88 diuinarum rerum maximè periti quondam. 218
Aegyptiorum prophetæ. 536
Aegyptiis numquã fas pecudibus aut ſanguine litare. 185
Aegyptiis ſolis certum modum fuiſſe anni. 207
Aemilia Veſtalis quando damnata. 195, 196.
Aemilianus ab Æmilio. 182
Aemilius Regillus prætor. 196
Aenea ſacris plerumque abhiberi ſolita. 433
Aeneas pontifex. 319, 320
Aeneis Vergiliana quomodo ad Homeri Iliada & Odyſſeam effigiata. 368, 369. & deinceps.
Aequinoctialis parallelus. 62 63
Aequinoctialis circulus. 121. ambitus eius. 85
Aër humidus & calidus. 22, 508
Aër cœlo ſubiectus. 70. 94
Aëris non ſimplex qualitas. 508
Aërem motum in ventum ſolui. 519, 520
Aerarium Ro. cur Saturni templum. 190
Aes primùm ab Iano ſignatum nauis imagine. 186
Aeris in re diuina apud veteres vſus. 433
Aeris ſquamæ cõtra putredinẽ. 552
Aeris ſtyptica vis. 552, 553. putredinem à carnibus arcet. 550
Aeſculapius pro ſole. 251, 252
Aeſculapius idem cum Apolline, diuinationibus & auguriis præfectus. 251, 252
Aeſculapii ſimulachrum cur cum dracone. 251

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Aeſopus hiſtrio. 299
Aeſopi fabulæ. 5
Aeſopi in Demoſthenem patronum fides. 201
Aeſtas quando fiat. 121
Aeſtas calida & ſicca. 508
Aeſtate cur aër flabro motus frigidior ſentiatur. 519
Αἰσθητικὸν naturæ vnde. 50
Αἰσθητικὸν animæ. 56,57
Αἰσθητικὸν ad nos de ſole. 79
Αἰσθήσεις. 292
Aetas perfecta ſeptenarii multiplicatio. 31
Aether. 93
Aetherea terra. 46
Aethereæ lucis conuerſiones. 27,28
Aethiopia torridæ zonæ vicina. 123
Aethiopes cur nigri. 129
Αἴθοπα οἶνον cur dixerit Homerus. 533
Aethra. 470
Aetnæ deſcriptio ex Pindaro & Vergilio. 425
Aetolorum mos vno tantùm pede calceato bellum ingredi, notatus Ariſtoteli. 430
Affectus quomodo vel boni vel mali. 155
Affectuum mouendorum ratio quàm egregiè Vergilio obſeruata. 366. & deinceps.
Africa ficus. 312
Africana olea. 313
Agamemnon ſomnium ſuum publicans. 10,11
Agathonis conuiuium. 490
Agendi vis animæ vnde. 50
Agmen pro actu & ductu. 467
Ἁγνίσαι. 432
Agonalia. 171
Agonium Martiale. 172
Ἀγυιεὺς Apollo. 192
Ἀγυιαί. 192
Alba ficus. 312,313
Albana ſeu Albena vua. 314
Albidii ſors, Catonis ſcommate notatur. 272
Albigerus olea. 313
Albinerus vua. 314
Albula ficus. 312
Alcinoi menſa. 491
Alexandrina olea. 313
Ἀλεξίκακος dictus Apollo. 234
Ἀλλοιωτικὴ vis, alteratiua. 502
Amatur quicunque colitur, non autem qui timetur. 200
Ambarualis hoſtia. 327
Amerinum vel armenium malum. 311
Amicum non foris tantùm quærendum, ſed reperiri etiam domi. 200
Aminea vua. 313,314
Aminei vbi. 314
Ammon pro Sole occidente. 257
Amoris inſomnium. 8,9
Amphionis fabula. 106
Ἀμφίκυρτος Luna. 27
Amygdala nux. 309
An pro circum. 218
Anagnia Hernicorum vrbs. 430
Ἀνάγνωσις Græcis (ceu repetita cognitio) Latinis lectio. 49
Anatomica. 544
Anaxilaus Meſſenius. 203
Anciliorum. 172
Ancillarũ feſtum Nonis Iuliis. 205
Ancillarum inſigne facinus. 205
Andron Laodicenus. 277
Angeronia dea vnde dicta. 196
Angeroniæ deæ ſimulacrum quale. 196
Angeroniæ feriæ. 196
Angerona dea. 336
Angina morbus. 196
Angores animorũ depellens dea. 196
Anguillæ vbi optimæ. 300
Anguis inter Septentriones. 71,72
Anima quid ſecundum diuerſor. philoſ. ſententias. 58,59, & 135
Anima quomodo monas. 19
Anima immortalis. 50,51
Anima non ſolùm immortalis, ſed Deus etiam, ſiue diuina. 135,136
Anima incorporea, & eſſentia eius in motu. 69,70
Anima pro mente. 56
Anima ex mente. 56,69
Anima αὐτοκίνητος. 148
Anima motus principium. 140,141
Anima ſenſum ſubminiſtrat. 520, 521
Anima verus homo. 135
Anima mundi. 68,69
Anima mundi, mens. 58
Anima mũdi quomodo ex nume-

ris

ris fabricata. 102. 103, 104
nima mundana primùm ſeptenario numero generata . 25, 26
nima pro ſpiritu ſiue ſpiramento. 58
nima pro hoſtia animali. 326, 327
nimam ex ſymphoniis muſicis conſtare. 24, 25
nima quomodo pro ſphærarum, per quas delabitur diuerſitate, diuerſis etiam virtutibus amicitur. 49, 50
Anima vniuerſa animari quæ viuunt. 58
Animæ immortalitas. 138, 139
Animæ incorporalitas. 59
Animæ perfecta ſapientia. 39
Animæ partes tres. 25
Animæ habitatio in cerebro. 522
Animæ triplex prouidentia. 523
Animæ quomodo diuiſionis nunc capaces, nunc expertes. 48, 49
Animæ ad originis ſuæ ſedem migratio neceſſaria. 158
Animæ mundanæ motus. 154
Animæ mors & vita quæ. 44, 45, 46, 47
Animam omnino non moueri Ariſtoteli. 139, 140, 141
Animam ſemper moueri quomodo dicatur, 144, 145, 146
Animam nunquam ſtare, aut quieſcere. 69
Animam ſenſu non egere & carere. 521, 522
Animas poſt defuncta corpora viuere. 42
Animam morte ſua non extingui, ſed ad tempus tantùm obrui. 50
Animarum omnium fons, mundi anima. 21
Animarum origo de cœlo, 39. atque eò reditus. 39
Animas à Ioue dari, eidemque poſt mortem reddi, veteribus perſuaſum. 197
Animarum immortalitas. 2. 139
Animarum in corpora deſcenſus. 44, 45, 46
Animarum circa corpus aut ſepulturæ locum vagatio. 53
Animas bene de republ. meritorum cœlum & beatitudinem ſortiri. 12. 35
Animarum ebrietas. 48, 49
Animarum obliuio ex ebrietate. 49
Animus vnde hominibus inditus. 49
Animus quomodo nobis cũ ſideribus communis. 57, 58, 59
Animi natura ac vis. 139. 140
Animi vim corporis denſitate hebeſcere. 58
Animi iam purgati virtutes. 37
Animi noſtri quomodo hîc in terris eſſe dicantur. 92
Animi rectè inſtituti quæ vtiliſſima & honeſtiſſima requies. 164
Animum remittere, eſſe quaſi amittere. 176
Animum bifariam ſumi. 56
Animorum cœleſtis origo. 92
Animoſitas. 25
Animoſitatis ardore animam per Martis ſphæram dum labitur indui. 50
Animal ex corpore & anima. 44
Animal ex diuerſis conſtat elementis 535
Animalis prima ſubſtantia corpus. 50
Animalis mors. 45
Animales hoſtiæ. 326
Animalia cætera, excepto homine, cur prona, & rationis expertia 57
Animalium mutorum quanto maior quàm hominum infirmitas. 506
Animalibus ſola ſentiendi creſcendique vis cum homine communis. 57
Animalium an ſimplex alimonia. 501
Annales maximi, cur ita dicti. 320
Annus, ſolis anfractus & reditus. 33
Annus vnde dictus. 218
Annus vertens, ſiue magnus. 131. 132, 133. item 218
Annus λυκάβας cur dictus. 238
Annus magnus, ſolaris. 131, 132
Annus mundanus. 131, 132
Annus Romuli decem menſium, & à Martio incipiens. 207, 208
Anni dimenſio, præcipua Solis poteſtas. 193
Anni diuerſitas apud diuerſos. 207
Anni diuiſio per Numam. 214

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Anni correctio per Auguſtum facta. 220
Annorum diuerſitas. 131
Annii ob neglectum deorum per quietem commiſſum pœna. 199
Annibalis ioci. 272
Anna Perenna, Annare, perennare. 208
Anteuorta. 186
Ἀνθεστηριών menſis apud Athenienſes qui Romanis Aprilis. 209
Antianum pyrum, vel Anicianum. 312
Ἀντίχειρ pro pollice cur. 537
Antigonus rex Theocritum ob ſcomma in ſe dictũ occidit. 497
Antigonus vnoculus. 497
Antius Reſtio ſerui fide liberatus. 202
Antii Reſtion's lex. 307
Antiochi magnificentia in exercitu, Annibalis ſcommate notata. 272
Antipodes. 95
Antipodum aſſertio 117, 118
Antipodum numẽ Proſerpina. 255
Antiquitas vocabulorum autor. 63
Antiquitas artium parens. 175
Antiquitatẽ moribus potius quàm verbis eſſe commendabilem. 174, 175
Antiſthenes Cynicus Diogenis magiſter. 499
Antiſtrophe hymnorum. 106
Ἄντοικοι. 117
Antonius Gnipho. 343
Antonii edictum de ſumptibus; eiusque luxus. 307
Antonii fuga ſcommate notata. 273
Annulus cur in ſiniſtra, & digito qui minimo proximus eſt, geratur. 536
Annuli geſtandi quæ cauſa veteribus. 537
Aoriſtum Græci proprium habent, Latini neſciunt. 579. 588
Aparemphaton idem quod infinitiuus. 589. & ſeqq.
Aper hyemis imago. 255
Ἀφρόδιτος. 333
Ἀφρὸς ſpuma Græcis, vnde Aphrodite Venus. 208. & 191
Apiana vua. 314
Apicia vua. 314
Apis bos Memphi pro Sole. 257
Aplanes ſphæra. 21, 41, 45, 46, 60, 91, 109
Ἀποκριτικὴ vis. 503
Apollo Epimelius, ποίμνιος, ἀρνοκόμης, ναπαῖος, ἐλελεὺς, chryſocomas, ἀκερσεκόμης, Argyrotoxus, Smyntheus. 239, 240. Καρνεῖος, σκιάλλιος, θυμβραῖος, Phileſius, Pythius 240, 241. ἑκηβόλος, ἑκατηβόλος, 241. θυραῖος, ἀγυιεὺς. 192, 193. λοίμιος, Medicus, Pæan, 234. ἰήιος. 234. οὔλιος. 235. Didymæus, Delphius. 242
Apollo Admeti paſtor. 239
Apollo vnde dictus. 233
Apollò quaſi aſpellens mala. 234
Ἀλεξίκακος. 234
Apollo idem cum Iano. 192, 193
Apollo idem cum Mercurio. 249
Apollo pro Sole. 232
Apollo idem qui & Sol. 256, 257
Apollo & Neptunus Troianorum dii. 324
Apollo μοιρηγέτης. 105
Apollo Muſarum præſes. 249
Apollinis ludi Romæ, qui Apollinares, vnde. 236
Apollinis arcus & ſagittæ, & ſimulachrum. 233, 234
Apollinis duplex & diuerſa poteſtas. 234, 235
Apollinis naſcentis & Pythonem occidentis fabula. 240
Apollinis ſagittæ pro radiis Solis. 241
Apollinis ſimulachrum ſiue imago. 242
Apollinis γενέτορος aut γενήτορος ara. 329
Apollini cur medendi poteſtas tribuatur. 234
Ἀπολλωνόβλητοι. 234
Ἀπόρησις. 366
Ἀποσιώπησις pathetica. 362
Apophthegmata Homeri & Verg. prouerbiorum vice. 421
Appetentia comis. 500
Appetentiæ vigor hominis ſalus, vnde varietate prouocanda. 510
Appii Claudii ſaltandi peritia. 299
Aprilis ſecundus anni menſis vnde dictus. 208

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

prilis dictus quaſi aperilis. 208
prilis menſis Veneri ſacer. 255
qua frigida & humida. 22,508
qua calida cur mota fiat calidior. 519
qua omnis aeri & terræ quomodo participat. 532
qua marina pinguis. 539
qua dulcis cur abluendis ſordibus magis idonea quã ſalſa. 539
qua niualis potui inſalubris. 532
quæ corpus & ſitus. 93
quarius Leoni aduerſus. 48
quarius cur Saturno aſſignetur. 91
quarius quomodo Solis naturam referat, aut oſtendat. 258
quilea olea, vel Aquilia. 313
ra maxima. 331,343
ra pinguis. 434
ras tangẽdi inter litandum mos. 318
ræ primùm anſæ dictæ. 318
Arabia torridæ zonæ vicina. 123
Arati locus. 70.246,438
Arbitraria verba quæ. 590
Arbores ſola creſcendi vi viuere. 57,58
Arbores felices, & in felices quæ. 313
Arborumſerendarũ obſeruatio. 552
Arcadũ annus trium menſium. 207
Arcitenens, vel Arquitenens. 472
Archilochus. 233
Archimedes interuallorum cœleſtium ſphærarum inuentor. 107
Architidis Veneris apud Aſſyrios cultus. 254
Arctos nunquam mergi. 65
Areopagitas tacentes iudicare. 491
Argiphontes Mercurii cognomen. 249
Argus multoculus, pro cœlo ſtellato. 249
Argyrotoxus Apollo. 239
Aridicis philoſophi ſcomma. 498
Aries cur Marti aſſignetur. 91.209
Aries æquinoctiale ſignum. 73
Aries cur primus inter ſigna. 90,91
Aries colorem mutans quid portendat. 332
Arietis ſigni appellatio vnde. 90
Arietis ſignum quatenus ad ſolis naturam referatur. 257
Ariſtidis æquitas. 498
Ariſtomenes. 439
Ariſtophanis locus. 428.439
Ariſtoteles aduerſus Platonem de animæ motu. 139,140
Ariſtotelis theologumena. 243
Ariſtotelis de Ebrietate liber. 512
Armenium malum, ſeu Amerinum. 311
Αρμονία ſpatium inter aquam & aërem. 24
Αρνοκόμης Apollo, ſeu Paſtor. 239
Arquitenens. 472
Αρτεμις cur dicta Luna. 224.552
Αρτεμις quare dicta Diana. 552
Αρτεμιδόβλητος. 233
Arteria τραχεῖα. 543,544
Arteriæ receptacula ſpiritus. 503
Articulorum ſeptenarius. 44
Artium parens antiquitas. 175
Aruncia, vel Arruntia Veſtalis. 295
Arundinea ficus. 312
Anſæ pro aris. 318
Aſa & anſa idem quod ara. 318
Aſiana menſa. 509
Aſinaſtra ficus. 312
Aſinæ cognomentum vnde. 182
Aſinius Pollio quomodo Patauinorum ſeruorum fidem expertus. 202
Aſinius Celer. 302
Aſinuſca vua. 314
Aſotia. 470
Ασφαλίων Neptunus. 235
Aſperſio in ſacris inferis pro purgatione. 316
Aſſyriis Iupiter pro ſole. 262
Αστὴρ, ἄστρον. 60
Aſtrorum poteſtas an aliquid in homines operetur. 79,80
Aſtris volucres immolandas. 334
Athenienſium contra Amazonas bellum. 235
Atlanticum mare. 112,127
Atra ficus. 312
Atri dies qui & communes. 228
Atronius Maximus, viæ Autronius.
Atruſca vua. 314
Atteſtatio rei viſæ pathetica. 361
Attis idem cum Sole. 255,256
Auellana nux. 309
Aues ſtellis ad litandum datæ. 334
Aufero dicendum, non abfero. 557
Aufugio, nõ Abfugio dicendũ. 557

Auguſta ficus. 312
Auguſtus menſis, qui antea Sextilis. 212
Auguſti in alios ioci, & aliorum in ipſum viciſſim 278, 279
Auguſti duæ filiæ Iulia & Reſpub. 284
Auguſti prouerbium. 482
A. Albinus Græcitatis à Catone reprehenſus. 161
Auratæ piſces. 299
Aurea ſecula. 130
Aurem perforandi mos. 496
Aurium ſenſus. 523
Aurifices igne de paleis vti. 551
Auriti lepores. 471
Aurunci. 174
Auſpiciorum tempus quando Romæ. 1 8
Auſter cur ad nos calidus perueniat, cum ſit natura frigidus. 115
Auſtralis parallelus. 65
Auſtralis cardo. 114, 115
Αὐτοκίνητον. 146
Autronius Maximus. 199
Autumnus ſiccus & frigidus. 508
Autumo, quaſi Ab æſtimo. 557

B.

BACCAREVS. 244
Bacchanalia. 155
Bacchanalia in Parnaſſo alternis tantum annis. 244
Bacis, vel Pacis taurus pro ſole. 258
Bacchus ἐνύαλιος cur. 248
Βάλλε παιάν. 234
Balneæ penſiles Sergii Oratæ. 299
Barbæ initia 30. creſcendi in longum quando finis, 30. itē quando in latum. 30
Baſilica nux. 309
Beare virtutum effectus. 38
Beatitudinem conſtare ſola virtute. 36
Bellaria. 290
Bellaria mellita quæ. 290
Bellum quo tempore inchoari nefas. 227, 228
Bibendi maior ſitienti voluptas quàm edendi famelico. 530, 531
Bibendum & edendum vt viuas, non econtrà. 293
Bibentium ſenſim ventres humectiores. 544, 545
Bidentes hoſtiæ quæ. 485
Bidentes, Bidennes quaſi biennes dictæ prius. 486
Bifera ficus. 312
Bimembres, Centauri. 473
Bis bina bis, corpus ſolidum. 102, 103, & 16, 17, 18
Biſextus ſiue biſextilis annus. 218, 219
Bitias. 491
Bona dea eadem cum Terra. 210
Bona dea cur dicta. 210, 211
Bonæ deæ ædes Calendis Maiis dicata. 210
Bonæ deæ templum & ſacrorum ritus. 211
Boryſthenitæ quomodo ſeruorum ope ſeruati. 204
Boſphoricum mare an gelu contrahatur. 553
Brachio ſe emungere. 495
Briſcus. 244
Bruma. 257
Bulla aurea, 179. triumphantium geſtamen. 179
Bumammia vua, vel Bumamma, quæ Græcè βούμαστος. 314
Buſiris cur illaudatus Vergilio dictus. 328

C.

CADVCEVS Mercurii. 250
Cæcilius ſpatiator vocatus & Feſcenninus. 298
Cæcilius Gallus. 484
Cæleſtium corporum motus non caret harmonia. 97. 104 quatenus ſe tendat. 94
Cæleſtium corporum concentus. 104. et 97.
Cæleſtium corporum interualla. 108, 109
Cælius ſenator. 177
Cælum, 105, 106. octaua ſphæra. 105
Cælum cur ſummus Deus dicatur. 69
Cælum animæ fabrica. 69
Cælum mundum verè vocari. 81. 246
Cælum ab omni parte terræ æqualiter diſtare. 94
Cælum prima ſphæra, quæ & aplanes. 109
Cælum cur moueatur, & quomodo. 68

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Cælum pro viuorum regione. 8
Cæli ſphæra, eiuſque motus. 65
Cæli totius integra conuerſio diem noctemque concludit. 85
Cæli concentum cur non audiamus. 111
Cæli pudenda à Saturno reſecta, 5. & cur. 191
Cæpio ſerui fide liberatus. 202
Cærete oppidum, aut Cære. 416
Cæſar ſeruorum opera in bellis vſus. 204
Cæſaris dictatoris libido Ciceronis dicterio notata. 272,273
Cæſaris facilitas in diligendo vel allegendo ſenatu. 277
Cæſaris in veſtitu mollities. 276, 277
Cæſaris impotentia Laberij dicto notata. 287,288
C. Cæſar dictator. 175. eius dictum. 175
C. Cæſar rex ſacrorum. 295
C. Cæſar Ciceronis ſcommate notatus. 496,497
C. Cæſaris in diſponendo anno induſtria. 218,219,220
C. Cæſaris in murænis luxus. 300
C. Caſſius Ciceronis cauillo notatus. 277
C. Gracchus, & ſerui in eum pietas. 203
C. Hirtii villa & viuaria. 300
Calabra curia. 224
Calata plebs. 222
Calculoſum pyrum. 312
Caldica ficus. 312
Calendæ vnde dictæ. 222,223
Calendæ nuptiis copulandis religioſæ. 224,225
Calendæ omnes Iunoni dicatæ. 194.224
Calendaris Iuno. 224
Calix Herculis. 443
Calliæ cœna. 490
Calliope. 105
Καλῶ. 222
Calor generationis cauſa. 515
Calorem humore nutriri. 260
Caloris alimentum liquor. 514
Calor aquæ calidæ cur ex motu vehementior. 519
Calor ſolis cur arefaciat, lunæ autem humectet. 551
Calphurniana ficus. 312
Caluitium cur priorem capitis partem primò occupet. 524
Caluitij cauſa. 512
Camœnæ, quaſi Canenæ dictæ. 105
Camera. 470
Camerienſes. 237
Cameſe. 186
Cameſene regio. 186
Camilla vnde. 334
Camillus Thuſcis eſt Mercurius. 334
Camilli, Camillæ. 334
Camœnæ cur dictæ Muſæ. 105
Camurum quid. 470
Cancer ſolis portarum vna, quæ hominum dicitur. 47
Cancer in æſtiuo tropico. 236
Cancer quomodo pro ſole. 258
Candelabrum. 323
Candens vnde dicatur. 426
Cani quare albi. 524,525
Canities vnde. 512
Canities cur priorem capitis partem primum occupet. 524
Caninius Reuilius dialis conſul. 274,276
Canis tauro vicinus. 73
Canes in Ægypto fugiendo bibere. 273
Cannenſis clades quo die accepta. 229, & 203
Cantandi ſtudium reprehenſum, & inter mollia numeratum. 298
ſed non ſemper 298
Cantharus. 440
Cantus ad mutandos animos vis. 106,107
Capilli ſine ſenſu. 522
Capitis velandi in ſacris mos. 331
Capitibus pro capitibus quo modo ſupplicatum. 189
Capricornus ſolis portarum altera, quæ deorum dicitur. 47
Caprigenum pecus. 473
Caprotinæ Iunonis ſacra. 204
Caprotinæ Nonæ. 205
Caput in corpore, arcis loco. 32
Capitis humani cur ſphærica forma. 57
Carcheſia. 440
Cardines habitationum. 114,115
Carica ficus. 312
Carmentalia. 225

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Carna dea, vel Carnea. 112
Carneades Romam legatus. 177
Carneadis facundia. 177
Καρνεῖος Apollo. 240
Carnes validiores cur aliquando facilius digerantur quàm tenues. 518
Carſitani. 309
Carthago deuota Romanis. 338
Caro cur ad vſum diuturnum ſaliatur. 528
Carutius Accæ Larentiæ maritus. 195
Carutius Thuſcus. 197
Caſellii vel Caſcellii Iuriſconſulti dictum. 285
Caſpium mare. 126
Caſtanea nux. 309
Καταδεκτικὴ vis, retentrix. 502
Categoria, ψόγος. 496
Catena Homeri aurea. 58
Καθεκτικὴ vis. 502
Catillo, liguritor. 304
Catillones qui. 304
Catonis iocus. 272
Catonis iocandi feſtiuitas. 271
Catonis ſcomma in A. Albinum. 161.
Catonum virtus. 157
Caucaſum tranſcendere nomen Romanorum non potuiſſe. 128
Cauſæ verè inſolubiles quæ. 93
Cebes Socraticus. 205
Cecrops primus in Attica Saturnum & Opem coluit. 198
Centrum quid. 82,83
Centrum ſolum non moueri in ſphæra. 93
Cerebrum ſenſu carens, quo modo corporis ſenſus gubernet. 524
Cerebrum, conſilii ſedes. 507
Cerebrum ſine ſenſu. 522
Cerebri dolor vbi, 522
Cerebri ventres. 523,524
Ceremonia vnde dicta, 322
Cercorum miſſitandorum mos in Saturnalibus vnde. 138.205
Cereris & Herculis xv. Calend. Ian. ſacra. 342
Cereri cur porca ſacrificetur. 210. 342
Cereri vinum non libari, ſed mulſum. 342
Ceres pro Luna, 247
Ceruiſca pyrum, 312
Chaos. 240
Chia ficus, 312
Χίλια, χιλιὰς. 176
Χρηματισμὸς. 8.
Χρόνος qui & κρόνος, hoc eſt, Saturnus. 191
Chromaticum melodiæ genus. 110
Chryſocomes Apollo. 239
Cibariæ leges. 307
Cibus multiplex ſimplici aptior. 505
Cibus per ſtomachúmne trahatur, iuxta Platonem. 543
Cibus etiam multiformis morborum cauſa. 504
Cibi vitandi qui. 504.507.509
Cibi expertem viuere vltra ſeptem dies non poſſe. 32
Cibi varietas, gulæ irritamentum. 509. quomodo probetur. 510
Cibum ſimplicem multiplici præferendum, quia digeſtu facilior. 501
Ciborum varietas vitanda. 501, 502
Cibos calidos cur ore facilius quàm manibus comprimamus. 531
Cicero conuiciis impenetrabilis. 265
Cicero nullius ſectæ veteribus approbatæ inſcius. 70
Cicero non minus philoſophus quàm orator. 265
Cicero conſularis ſcurra dictus. 271
Cicero duabus ſellis ſedere ſolitus, notante eum Laberio. 277 497
Cicero Laberii ſcommate notatus. 496, 497
Ciceronis & Platonis de Republica librorum differentia & ſimilitudo. 1,2
Ciceronis ioci. 275,276
Ciceronis iocandi venuſtas. 275
Ciceroni varices cauillo Vatinii obiecti. 276
Ciceronis mordacitas. 277
Ciceronis exilium. 286.276
Ciceronis cum Roſcio & Æſopo hiſtrionibus familiaritas. 198

Cice-

Ciceron. cũ Vergil. cõparatio, 363
Ciceronis copia. 364
Ciceronis ſcomma in conſulem quendam dialem. 497
Cicer. ſcõma in Octauium. 496.
Cic. ſcomma in C. Cæſarẽ. 496, 497
Ciceronem à Platone diſſentire in ſolaris ſphæræ ordine. 74
Cimmerium mare. 533
Cingũli in cœlo, quæ in terra zonæ. 119, 120
Circenſibus additus dies inſtauratitius. 199
Circi 60. Circus. 60
Circuli cœlum ambientes vndecim. 61
Circulorum cœleſtium natura incorporalis linea. 62
Ciritum pyrum. 312
Ciſſymbium, cymbium. 440, 441
Citreum malum. 311. 312
Citreum malum contra tineas & venena. 311
Citroſa veſtis. 312
Ciuitates deo acceptiſſimæ. 35, 36
Clarium oraculum. 244
Claudia. 284
Clauſius & Cluſivius cur dictus Ianus. 194
Cleomenes Lacedæmonius. 204
Cleopatræ luxus in vnione abſumto. 307, 308
Cluentius (aut C. Vettius) Pelignus à proprio ſeruo necatus. 203
Cn. Domitius cenſor. 299
Cn. Flauius ſcriba faſtorum editor, aut proditor. 222
Cn Matius vel Mattius. 173
Coccymelum malum. 311
Cochleæ ſaginatæ. 296
Cocytus flu. infernalis quid. 43
Cœna pontificis luxurioſa. 295
Cognitio ſui ipſius qualis. 39
Cognomina ex propriis nominibus tracta. 182
Cohortes voluntariæ. 203, 204
Coitus venereus, paruus morbus comitialis. 293
Κῶλον. 544
Color quamquam incorporeus, nunquã tamen ſine corpore. 541
Colotes Epicureus quid Platoni obiecerit. 4. taxatus. ibid.
Coluri duo. 63
Comœdiarum fabulæ. 5
Comitiales dies. 227
Comitialis morbi pars quædam coïtus venereus. 293
Comitia menſe Martio auſpicari ſolita. 208
Commaſculare frontem. 526
Cõmiſſione, id eſt recitatione. 288
Compitalia quibus verbis concipiantur. 174. 189. 226
Comperendini dies. 227
Concentuum ratio ſphærarum cœleſtium quomodo recepta Pythagoræ. 96, 97
Conceptionis fœtus in vtero diſpenſatio per hebdomadas. 29
Conceptiuæ feriæ. 225
Conclamatum frigus, pro maximo. 509
Concubia nox. 172
Conditione non æſtimandos homines quam caſus aſſignat. 200
Conditiua olea. 313
Conditiuum malum. 311
Coniunctiuus modus à coniunctione quæ ei accidit, nomen habet. 586
Conſcientia virtutis ampliſſimum præmium. 12
Conſcientiæ malæ tormenta vulturis iecur depaſcentis imagine ſignificari. 43
Conſcio ſibi malè quantumlibet leuia ſcõmata, videri acerba. 498
Conſiuia Ops. 336
Conſiuius cur dictus Ianus. 194
Conſuetudo morem ſequitur. 335
Conſuetudo, altera natura. 525
Conticinium, al. conticuum. 169
Continentia oſtentatrix. 500
Contraria vni rei accidere ſimul non poſſe. 151
Conuiuarum numerus. 184
Conuiuarum ingenia primùm philoſopho ſpectanda. 490
Conuiuiales ſermone. 176. 490
Conuiuiã nihil magis decere quã concordiam. 490
Conuiuio an intereſſe etiam philoſophia debeat. 488
Copia rerum non negligenda grammatico. 266
Copiæ quomodo veteres indulſerint. 172

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Cor cæli, & Iouis oculus, Sol. 256
Cordis figura in bulla cur geſtata. 180
Corinthus deuota. 338
Cornelia lex. 306
Corn. Rufus Decemuir cur Sibylla cognominatus, & deinde Sylla. 236
Cornix cornici oculos, prouerbium. 505
Cornu pellucidum natura. 11
Cornua veli. 441
Corpora mathematica, 14, 15. 23, 24. 101.
Corpora noſtra inferi, & animæ ſepulcra. 42, 43
Corpora ſolida quibus dimenſionibus conſtent. 102
Corporis dimenſiones, longitudo, latitudo, altitudo. 14. 24
Corporis humani membra ſeptenario diſponi. 30, 31
Corporis denſitate animi vim hebetari. 58
Corporis ſeptem gradus, & partes totidem exteriores. 31, 32
Corporum omnium termini incorporei. 15
Corporum termini quatuor. 24
Corporum terrenorum & ſuperorum differentia. 58, 59
Corporum ſoliditas quibus conſtet, 15, 16. corpus ſolidum. ibid.
Corporum caducorũ propria hæc duo, ſentire & creſcere. 79
Corporum qualitates contrariæ. 507, 508
Corpus nullum propriè plenum. 14
Corpus velu't carcer animæ. 42
Corpus vinculum, carcer, ſepulcrum. 42. 45
Corpus cur δέμας & σῶμα. 45
Corpus, animi cuſtodia. 50
Corpus diuinarum rerum fæx. 50
Corpus animæ ſarcina. 157
Corpus omne natura diſſolubile. 528
Corui ſalutatores. 282, 283
Coruorum ætas fabuloſa. 506, 507
Coruncanius. 174
Corylus. 309.
Cotonea mala frigida. 512 & 311
Cotoneum malum. 311. 512
Crœſi ſeruitus. 200
Craſſum ſemel tantùm in vita riſiſſe. 270
Craſſi in dicendo maturitas & grauitas. 366
Crater Liberi patris, ſidus inter Coruum & Anguem. 49
Crateres Delli, in Sicilia. 435
Crepitantibus flammis antique dictum. 467
Creſcere & ſentire animalibus cæteris cum homine commune. 57
Creſcendi vis animæ cur indita. 57, 58
Creſcendi vi ſola viuere arbores & herbas. 57, 58
Creſcendi natura ad nos de luna. 79
Κριὸς vnde dictus aries. 257
Crines abſcindendi morituris mos. 432
Criſpi capilli quare ſerò caneſcant. 525
Critobulus Socratis ſcommate notatus. 498
Critolaus Romam legatus. 177
Critolai facundia. 177
Crocodilus de teſteis ouis naſcitur. 549
Cronia ſacra. 189
Κρόνος, qui & Saturnus. 191
Κρόνος & χρόνος cur dictus Saturnus. 260
Κρȣνοὶ. 423
Cruditates vnde. 502. 508
Cruſtuminum pyrum. 312
Cubus. 16. 101
Cubus ſoliditatis perfectio. 16. 101
Cucurbitinum pyrum. 312
Cucurbitina ficus. 313
Culminea olea. 313
Cupiditas. 25
Curis haſta Sabinis. 194
Curius. 174
Curtii equitis Rom. delicatum ſcomma in Auguſtum. 281
Cuſtos pro miniſtro. 331
Cutulienſis lacus. 188
Cybele cur leonibus vehi fingatur. 255. 264
Cybele, ſiue mater deûm pro terra. 255, 264
Cydonia mala, frigida. 512
Cylicranorum natio. 443

Cymbia

Cymbia. 440,441
Cynicæ Satyræ Varronis, quas ipſe Menippeas vocat. 205

D.

D Literam ſæpe literæ I apponi decoris cauſa. 193
Dædalus. 470
Dæmones vnde dicti. 261
Damaſippus Ciceronis ſcommate notatus. 275
Damnatus ſacrorum. 318
Datii matris ſeruitus. 200
Daris, datur dicitur; dor non dicitur. 600
Decadis perfectio. 31
December Saturno ſacer. 186
Decimam Herculi vouere ſoliti veteres. 342
Decimanum pyrum. 312
D. Syllanus, vel Silanus. 295
Decii Laberii dictum. 286
Decretum, hoc eſt, μοῖρα, ſiue prouidentia. 421,422
Deducere. 322
Deductum carmen, Deducere vocem. 469
Defluere. 468
Defunctorum corpora cremandi r..os. 514
Δεινῶπις. 347
Delatio, Διαβολή. 496
Delebores rex. 262
Deli inſulæ fluctuatio. 188
Delius cur dictus Apollo. 237
Delii, crateres. 435
Delos inſula, curque in ea natus Apollo dicatur. 241
Delphis templum Apollinis incenſum. 329
Delphius Apollo. 242
Δέλφον pro vno. 242
Delubrum quid. 323
Δέμας. 45
Demaratus Corinthius. 179
Demodocus citharœdus. 491
Demoſthenis adulterium. 201
Dentes quando incipiant è mandibulis infantium emergere. 30
Dentes ſine ſenſu. 521,522
Dentium dolor vbi. 522
Deſiderium motus animæ vnde. 50
Deuotionis vrbium & exercitus verba. 337
Deus quid. 134,135
Deus ſũmus & omniũ princeps. 67
τὸ ἀγαθὸν καὶ πρῶτος αἴτιος. 621
Deus & mens vltra animam & naturam. 6,7
Deus, & eius omnipotentia. 55,56
Deus, prima rerum omnium cauſa & origo. 56
Deus mundanæ molis artifex. 21
Deus ſummus cœlum. 67,68,69
Dei templum mundus. 55,56
Deo cur nullum ſimulacrum apud veteres. 6
Deo nihil acceptius quàm ciuitates. 35,36
Deum ſola mente concipi. 56
Deorum adulteria. 5
Deorum numero rectè adſcribi vrbium conditores. 40,41
Deorum tutela & prouidentia nos gubernari. 52
Deos omnes quotquot ſunt ad Solem referri. 232
Deos tutelares euocandi mos. 336, 337.
Dextræ partes omnes cur validiores. 503
Δία vocari Cretenſibus τὴν ἡμέραν 223
Διαβολή, delatio. 496
Diales conſules, vt diales flamines. 274.276
Diametros quid. 83
Diana viarum præſes, vnde & Triuia dicta. 192
Diana, quæ & Iana. 193
Diana Opis vocata. 444
Διὰ πασῶν harmonia. 25.99, duplari numero naſci. 99,100
Διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε, ſymphonia ex triplari numero. 99
Διὰ πέντε, 25. ex hemiolio naſci. 99,100.103.119.
Διάφραγμα. 31,32
Διὰ τεσσάρων, 25. ex epitrito naſcitur. 99
Diatonum melodiæ genus. 1·0
Dicendi genera quatuor. 364
Dicteria. 270.271
Didia lex. 305
Dido quomodo apud menſam libat. 341
Didonis conuiuium. 491
Didonis fabula falſa. 424

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Didymæus Apollo. 242
Dii laneos habent pedes, prouerbium. 191
Dii penates qui, Magni, χρηστοὶ, δυνατοὶ, πατρῷοι. 324, 325
â Diis quid petendum. 184
Die quarto, & die quartè. 173
Diecraſtini. 170. 274
Die quinti & die quintè. 173, 174
Die noni. 174
Diei obſeruatio & diuiſio. 167, 168
Die priſtinè. 173
Dies atri. 224, 225
Dies atri, qui & communes. 228
Dies Feſti, profeſti, interciſi. 227
Nefaſti, Faſti. 227
Dies ciuilis 168, 169. eius diuiſio. 169
Dierum diſcrimina quæ apud Romanos. 225, 226
Dierum in menſibus numerandis ratio. 231, & 230
Dieſis. 100
Dieſpiter dictus Iupiter quare. 223
Digeſtiones quatuor. 502
Digeſtionum varietas. 502
Digitus medicinalis, quique per ipſum numerus ſignificetur. 536
Diluculum. 169
Dimenſio ſolidi corporis triplex. 101, 102
Diocles Caryſtius. 29
Diogenes Stoicus Romam legatus. 177
Diogenis facundia. 177
Diogenis ſeruitus. 200. 205
Diogenis in Antiſthenem ſcomma innoxium. 499, 300
Dionyſius idem qui Sol. 246
Dionyſius Siculus tyrannus. 44
Διὸς βάλανος. 309
Diſarius medicus. 500, 501 & ſeq.
Diſcludere. 468
Δὶς διὰ πασῶν: ſymphonia ex quadruplo numero. 99
Dis, mortis deus. 45, 46
Diſſiptum ſiue diſſeptum. 31
Ditis imperium à lacteo circulo incipit. 48
Ditis & Proſerpinæ ſacrum, mundo patente. 227
Diti humana capita ſacrificata. 188
Diuinationis & medicinæ cognatio. 252
Diuinationũ affectata confuſio. 33
Docenti modus quomodo ſeruandus. 110
Doctrinæ cuique ſuæ ptolario iucunda. 493
Dolon qualis ab Homero & Vergilio fingatur. 422
Domini patresfamilias dicti. 200
Dominorum in ſeruos tyrannis 200, 201
Domitiani appellatio Octobri indita. 243
Domitiani ſcomma in L. Quintium. 458
Draco ἀπὸ τοῦ δέρκειν dictus. 251
Draco caudam ſuam vorans Iani imago cur. 193
Draconis ſpecies quomodo ad ſolẽ referatur, nomen quoque. 251
Dracones quomodo reiuueneſcant. 251
Draconibus cur ædium ſacrarum & theſaurorum cuſtodia aſſignetur. 251
Duabus ſellis ſedere, prouerbiũ. 277
Duali numero carent Latini. 556. 579.
Dulce vocari mel, ſuaue vinũ. 516
Dulcedo ebrietati aduerſa. 516
Dulcia cur frigida dulciora quàm calida. 534
Duplaris numerus. 78
Duplum, duo ad vnum. 103
Duracina vua. 314
Duricoria ficus. 313
Dyas. 48
Dyadis vis. 20, 21
Δυσκρασία. 525

E.

E & I indifferenter vſos veteres in fine. 173
Eanus, qui & Ianus. 193
Ἑαυτὸν τιμωρούμενος. 143
Ebon vel Hebon Bacchus. 245
Ebrietas ex calore. 514
Ebrietatis comes obliuio. 49
Ebrietati aduerſa dulcedo. 516
Ebriorum curationes. 512
Ebriorum mala, atque his laborare ſenes etiam ſanos. 513
Ebriis eadem quæ nimium frigentibus contingunt. 512
Ebrios citò ſeneſcere. 513

Ebur natura denſatum. 11
Ἑκάτη χθονία. 211
Ecfero idem quod effero. 557
Echo Inui ſiue Panos amica. 260
Ἑκηβόλος & ἑκατηβόλος Apollo cur dictus. 241
Edacitas aciditatis & fumorum è ſtomacho aſcendentium cauſa, non cibi varietas. 508
Edecumati ioci. 270
Edentes auidè, cur citiùs ſatientur. 531
Ediſſertare. 207
Εἰκών. 356
Eclipticus locus. 27
Ecliptica linea. 62
Ἐλελεὺς Apollo. 239
Elementa quatuor. 21.24. eorumque diſcors cócordia, & ordo. 22
Elementa cùm fluant, cur nunquam ſoluantur. 136
Elementorum ordines. 46
Elementorum diuerſitas. 508
Elementorum in animalibus diſpoſitio. 548.549.508.22
Eleuſiniæ deæ. 7
Eleuſinia ſacra à Numenio prodita. ibid.
Elyſii campi. 46
Ἐμβόλιμοι menſes, qui. 215
Ἓν τὸ πᾶν. 232
Enarmonium melodiæ genus. 110
Encliſis Græcis quæ Latinis Modus. 556
Ἐννοσίχθων Neptunus. 235
Ἐντελέχεια. 59
Ἐνυάλιος cur vocatus Bacchus, cùm ita Mars dicatur. 248
Ἐνύπνιον. 8
Ἐπαναφορὰ pathetica. 362
Ἐφιάλτης. 9
Epicurei à vero deuii. 4
Ἐπιγλωττὶς. 544.546
Epimelius Apollo, ἐπιμήλιος. 23
Ἐπιμηλὶς. 311
Ἐπιφάνεια. 15
Epitheta Vergiliana. 471
Ἐπίθετον. 171
Ἐπιτίμησις pathetica. 362
Epitritus quid. 78.99
Epitritus primus. 25
Epogdous numerus. 78.99
Ἐπιθυμητικὸν. 25
Ἐπιθυμητικὸν animæ vnde. 50
Eques pro equo & ſeſſore, ſicut equitare tam equi quàm hominis. 486,487
Er Platonicus. 4.6
Eraſiſtratus in Platonem iure inuectus. 544
Ἔρις. 411
Ἑρμηνευτικὸν animæ vnde. 50
Ἑρμῆς Mercur. ab ἑρμηνεύειν. 232. 249
Errantes ſtellæ cur appellatæ. 59,60
Erraticarum ſtellarum motus. 67
Eructationis cauſa edacitas. 504. 509
Erytheia inſula. 443
Ἑσπέρα, heſperus ſtella 169. Heſperia pro Italia. 169
Eſſentia indiuidua & diuidua. 48
Eſuriens quomodo bibendo famem ſubleuet. 531
Ἐτυμολογία. 434
Euandri mater. 174
Eunuchi cur pilis careant. 515
Eunuchis debilitas vnde: item vocis gracilitas. 526
Euocandi deos tutelares mos. 336, 337
Euocationis deorum carmen. 337
Euporus, C. Gracchi ſeruus. 203
Euripidem Ariſtoteli cur & quomodo prætulerit Verg. 431
Euſebius rhetor. 165,178
Euſtathius. 177
Euſtathius & Flauianus amicitiæ par inſigne. 178
Exanimos & exanimes pariter dixere veteres. 172
Exclamatio pathetica, ἐκφώνησις. 361
Exemplares virtutes. 36,37
Exemplis quàm ratione magis capi plebeia ingenia. 501
Exemplum patheticum, παράδειγμα. 356
Eximiæ hoſtiæ. 327
Eximii vocabulum, ſacerdotale nomen. 327
Exit pro vitat. 474
Exprobratio ad contumeliam, quæ Græcis λοιδορία. 496

F.

FABARIAE Calendæ, Iuniæ. 212
Fabii Gurgitis luxus. 294
Fab. Max. Seruilianus. 228

Fabrico

Fabrico & fabricor idem ſignificant. 599
Fabulæ cur repertæ. 5
Fabularum diuerſitas. 5
Fabulis vti an conueniat philoſopho, 6. 8. & quando. 6
Fabulas philoſophia quas reiiciat, quáſve recipiat. 4, 5
Fabuloſa narratio. 5
Facior non dicitur, efficior dicitur. 557
Fæx vini, quaſi radix eius eſt. 529
Fæx mellis cur in ſummo, cùm omnium aliarum rerum in imo ſit. 529
Falx cur Saturno attributa. 187, 192. in Siciliam decidit. 192
Familiarum appellatio. 200
Famæ incrementum. 411
Fannia lex, centuſſis appellata Lucilio. 305
Farra grandia hyberno puluere, verno autem luto. 439
Faſti dies. 226, 227
Fatua dea. 210
Fatum, fatalia vitæ tempora. 53
Fauna dea. 210
Fauces. 483
Fauſti Syllæ iocus. 273
Fax prima. 169
Februarius ſecundus à Numa menſis conſtitutus. 214
Februarius cur ſolus XXVIII. dierum tantum. 214
Februarius vltimus anni menſis intercalationi deputatus. 216
Februus deus luſtrationum potens. 214
Feſcennini Auguſti. 281
Feſtra quid. 343
Ferialium dies. 172
Feriæ viduis magis quàm virginibus ad nubendum aptæ. 224
Feriæ familiarum propriæ. 226
Feriæ quomodo polluantur. 226
Feriarum quatuor genera. 225, 226
Feriis vim cuiquam fieri piaculare. 224
Feriis quid agi liceat. 225, 226
Ferrum natura frigidum. 511
Feſti dies. 226, 227
Feſtorum nomina neutra orum & ium in genitiuo plurali. 170
Ficus à pomis cur ſecernatur. 313
Ficus alba ex felicibus arboribus, nigra ex infelicibus. 313
Fici groſſi. 313
Ficum ſolam ex omnibus arboribus non florere. 313
Ficorum genera. 312, 313
Fidenæ oppidum deuotum. 338
Fidenates ancillarum in Romanos fide oppreſſi. 204, 205
Flaminiæ feriæ, vel Flaminicæ. 226
Flatus ex aëre liquidiore ſe facto. 520
Floralium, non Floraliorum. 172
Floralia teſtum. 172
Flutæ. 300
Fluuius obliuionis, quis. 45
Fœminarum vox quare gracilior. 526
Fœminæ duodecimo ætatis anno puberes. 515
Fons, à nullo naſci dicitur. 155
Fontium aquæ hyeme calidæ, æſtate frigidæ. 519
Fortuna omnipotens dicta Vergilio. 422, eadem prouidentiæ miniſtra. 422
Fortuna cur Homero neglecta. 421, 422
Fortunarum ſimulachra apud Antium. 262
Fortitudo politica. 37. animi iam purgati, exemplaris. 37
Fortitudo Scipionis. 41
Fortitudinis officium. 36
Fregellæ oppidum deuotum. 338
Frequentatiua verba Latinis ſolis propria. 596
Frigus cur ex aëris motu æſtate. 520
Frontonis ſiccum dicendi genus. 519, 364
Fructus acidi aut vini ſaporem referentes, frigidi. 512
Fructuum aut frugum repertor Saturnus. 186. 187
Frumenta luna deficiente colligenda. 552
Fullianum pyrum. 312
Fuluius Fullonis filius. 273
Furtum nullum ſub Saturno commiſſum. 190
Fuſius Viuaculus, aut Biuaculus 271
Fuſii pro Furiis. 318

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

G.

GABII oppidum deuotum. 338
Gabinii ſaltandi peritia. 299
Gaditanum fretum. 534
Galaxias. 13
Galaxiam vltima ſphæra, quæ aplanes dicitur, contineri. 41
Galbæ gibbus Auguſti ſcommate notatus. 279
Galbæ eloquentia, & corporis habitus. 286
Galla inſtrumentum ſutorium. 273
Gallicinium, primum diei tempus. 169
Gallináne an ouum extiterit prius. 547
Galli quando vitis aut oleæ cultum didicerint. 129
Gangen tranſcendere nomen Romanum non potuiſſe. 128
Ganymedes qualis apud Homerum & Vergilium. 422
Gargara Myſia quæ. 437, 438
Gargara Idæ montis. 437
Gargara pro multitudine. 439
Gargares ciues. 438
Gaudentes cur rubeant. 526
Gemini cur Mercurio aſſignati. 91
Gemini quomodo pro ſole. 258
Geminorum ſignum. 73. 258
Genera verborum quæ & quot. 597, 598
Geneſis. 250
Genui ex quo themate veniat, nullus ſcit. 600
Germanici appellatio Septembri menſi indita. 213
Gerundi modus. 597
Geryonis armenta Herculi abacta. 206
Gigantes qui fuerint. 252
Gloria virtutis præmium apud indoctos. 135
Γνῶθι σεαυτόν. 39, & Delphico templo inſcriptum. 178
Γνώμων. 122
Gradiuus. 471
Grammæ, quæ nobis lineæ. 15
Grammatico rerum copia minimè negligenda. 266
Grauiſcæ oppidum. 416
Græca nux. 309
Græci ablatiuum non recipiunt. 556
Græcos ſua omnia in immenſum tollere. 264
Græcorum catalogus apud Homerum. 416
Græcorum verborum vſus apud Vergilium & alios Latinos veteres. 469, 470
Græculum pyrum. 312
Græculi cuiuſdam verſificatoris apud Auguſtum impudentia. 283
Grego non dicitur, ſed congrego. 557.
Groſſi fici. 313
Grumenti obſidio. 202
Gulæ patrocinium. 505
Gulæ irritamentum cibi varietas. 509, 510
Gurges Fabius à luxu ſic dictus. 294
Guſtus vis vnde. 523

H.

HABITATIONIS noſtræ cardines. 114
Hadriaticum mare. 534
Harmonia. 17
Harmoniam cœli cur non ſentiamus. 110, 111
Harmonia cœli Soli amica. 260
Harmoniæ vocis & numerorum Pythagoras inuentor. 97, 98, 99. 101.
Harundinea ficus. 312
Heptas, ſeptenarius numerus. 25
Hecubæ ſeruitus. 200
Hederæ natura. 248
Heliopolis. 262
Heliopolites Iupiter. 262
Hemiolius numerus quid. 78, 99 104. primus. 25
Hemitonium, ἡμιτόνιον. 100
Hemiſphærium. 73
Heraclea vrbs. 443
Heracles cur dictus Hercules. 259
Heracleotica nux. 309
Herbarum diuerſi ſucci & qualitates. 506
Herbas ſola creſcendi vi viuere. 58
Hercules idem cum Sole, 252. apud quos maximè colatur. 252, 253
Hercules vnde victor dicatur. 330
Hercules idem apud Rom. Pontifices qui & Mars. 343

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Hercules cur cum cantharo fingatur. 443
Herculis cum æditvo ſuo luſus 196
Herculis nodus. 250
Herculis victoris ædes. 330
Herculis ſacris epulari ſedentes. 331
Herculis ſacro cur non liceat mulieribus intereſſe. 211
Herculi & Cereri XII. Cal. Ianuarias ſacræ. 342
Herculis ſtella eadem Chaldæis, quæ & Martis. 343
Herculis polluctus. 304
Herculi cur attributi Salii à Vergilio. 343
Herculi decimam voueri ſolitum. 342
Herculem poculo vectum. 443
Herculanea ficus. 312
Herennius Auguſti ſcommate notatus. 279
Hermunthi taurum pro Sole coli. 258
Hernicus dux. 430
Hernici à Pelaſgis oriundi. 430
Herodes ſcommate ab Auguſto notatus. 279
Heroës apud inferos cur Vergilius finxerit. 40
Herſiliæ raptus. 180
Heſiodi ceremoniarum ſacra. 5
Heſperia pro Italia. 169
Hierapolitani. 242
Hilaria. 256
Hilaros & hilares pariter dixiſſe veteres. 172
Hippocratem tam fallere quàm falli neſcire. 29
Hira inteſtinum. 32
Hiſtoricorum inchoandi narrandique lex. 368
Hiſtriones veteribus non inter turpes habiti. 298
Homeri diuina prouidentia. 48
Homeri aurea catena. 58
Homeri vitia etiam Vergilio expreſſa. 413
Homeri maieſtas: & quatenus eam imitatus Vergilius. 413
Homerum quomodo imiteturVergilius 370 & ſeqq. vide Indicem Autorum.
Homerica apophthegmata prouerbiorum inſtar. 421
Homo, breuis mundus, ſiue microcoſmus. 137
Homo ſolus rationis capax, eâ cæteris animalibus præſtat. 56, 57
Hominis in vtero formatio. 28, 29
Hominis proſpectus non vltra centum & octoginta ſtadia. 64
Hominis duplex mors. 51, 52
Homini ſola mens ſiue animus cũ cœlo & ſideribus communis. 55, 56
Homini vnde datus animus. 49
Homini naſcenti quatuor numina adeſſe, & quæ. 250
Homini non moriendum ſuapte ſponte. 54. 51, 52
Homines non eſſe corpus, ſed mentem. 134. 135
Hominem conſtare ſeptenario. 28, 29
Homines deorum prouidentiâ gubernari. 52
Homines non fortuna, ſed moribus æſtimandi. 200
Homines an morbis facilius quàm pecudes occupentur. 501. 506
Horatii trigemini. 174
Horæ vnde appellatæ. 256
Horizon. 63. 542. non vltra CLXXX. ſtadia. 542
Horizontis cuiuſque longitudo. 63, 64
Horizontis diuerſitas vnde. 64
Horrere. 467
Hortenſius piſcinarius Ciceroni dictus. 300
Horus Cynicus. 183
Horus idem cum Sole. 256
Hoſtes eſſe nobis tot, quot ſunt ſerui. 201
Hoſtia vbi Apollini non cædatur. 329
Hoſtiæ animales. 326
Hoſtiæ iniuges. 327
Hoſtiæ eximiæ. 327
Hoſtiæ ambaruales. 327
Hoſtiarum duo genera. 326
Hoſtis pro peregrino. 227
Hoſtus, 178. vnde Hoſtilius natus. 178. 180
Humana corpora cur erecta. 57
Hyacinthia ſacra Apollinis. 244

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Hyades Vergiliis vicinæ. 171
Hyades in Tauro. 73
Hyberno puluere, verno autem luto grandia farra. 439
Hyems quando fiat. 121
Hyems humida & frigida. 508
Hyemis imago aper 255
Hyemis ſimulacrum. 255
Hylas hiſtrio. 289
Hyle. 48,49
Hymni exordium. 106
Hymnorum ſtrophe & antiſtrophe. ibidem.
Hyperbole pathetica. 361
Hyperborei populi. 123.

I.

I & E indifferenter in fine vſos veteres. 173
Iactare. 479
Iana pro Diana. 193
Ianiculum oppidum. 186
Ianuarius Iano ſacer. 214
Ianuarius anni primus menſis ab Numa conſtitutus. 214
Ianuario duos dies addidiſſe C. Cæſarem. 195
Ianualis porta. 194
Ianuis patentibus cœnare cur imperatum. 304
Ianus idem deus cum Apolline & Diana 192
Ianus cur bifrons. 192,193
Ianus, quia ianuis præſit, dictus. 193
Ianus idem cum Sole. 193
Ianus pro mundo. 193. ab eundo dictus quaſi Eanus. 193
Ianus deorum deus. 193,194
Iani varia cognomina. 194
Ianus pater prò Sole. 239
Ianus Iunonius. 224
Iani gemina facies. 186
Iani clauis & virga. 193
Iani ſimulacrum. 192,193
Iani imago, draco caudam ſuam vorans. 193
Iano duodecim aræ conſecratæ. 194
Iani portæ cur belli tempore apertæ. 194
Iano cur diuini honores decreti, & quales. 192
Ianum primum in Italia diis feciſſe templa. 192
Ianum in deorum ſacris primum inuocari. 193
Iαος pro Sole. 246
Idea, anima. 59
Iδεῖν, videre: atque hinc dictas Idus. 223
Iδίωμα. 551
Iduare pro diuidere. 223,224
Idulis ouis. 223
Idus. 221. vnde dictæ. 221,222, 223
Idus omnes Iouis feriæ. 223
Idus copulandis nuptiis religioſæ. 224
Iduum dies ſemper in plenilunio. 223
Iecur concretus ſanguis, caloris domicilium. 503
Iecoris miniſterium ſuccos cibotũ conuertere in ſanguinem. 503
Ieiuno cur idem vinum quàm ei qui cibũ ſumpſit, meracius. 530
Ieiuni cur magis ſitiant quàm eſuriant. 535
Ignis calidus & ſiccus. 22. 508
Ignis cœleſtis & ſempiternus. 58, 59
Ignem æthereum nutriri humore. 129
Iὴ παιὰν, καὶ ἴε παιάν. 234
Illaudatus. 478,479
Im pro eum. 173. 593
Imbris cauſa. 88. 258. 259
Imago pathetica εἰκών. 356,357
Immane. 169
Imitatio, lectionis fructus. 447
Immortalitas biſariam intelligitur. 137,138
Imperatiuæ feriæ. 226
Imperitia nihil impatientius. 504
Imprimere literas & monetam ſignare, aut nũmos cudere primus Saturnus aut Ianus inuenit. 186
Inamabilis. 480
Inchoatiua verba quæ. 595
Incontinentes, qui Græcis ἀκρατεῖς. 292
Incorporalitatis prima perfectio in numeris. 15
Inculpatus. 480
Indigetes dii. 40
Inermes & inermos pariter dixiſſe veteres. 172
Infans quando pubeſcat. 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Infans quando incipiat denteſcere, firmiter incedere & ſtare, lac nutricis horreſcere, loqui integrè. 30

Infantiæ cur plurimus ſomnus. 525

Inferi ſecundum Platonem, & eorum locus. 44

Inferis diis parem numerum & diminutionem conuenire. 215

Inferos quid eſſe veteres putarint. 43

Inferorum locus quis. 43,44,45

Inferorum pœnæ quomodo intelligendæ. 43,44

Inferorum flumina quid. 43

Infinitiuus pro omnibus ferè verbi modis vſurpatur. 594

Initium nullum idem eſſe cum eo, cuius eſt initium. 142,150, 151

Initium omne rei ineſſe cuius eſt initium. 152,153

Iniuges hoſtiæ. 327

Inſicium cur digeſtu difficile. 517

Inſomnes cur frigidis oblinantur. 511

Inſomnium. 7

Inſomnium ex cura animi, corporis, fortunæ. 8,9

Inſomnia falſa eſſe. 9

Inſtaurare quaſi inſtar nouare, Varroni. 199

Intelligentia amiciri animam, dum per Saturni ſphæram delabitur. 50

Intemperantes, qui Græcis ἀκόλαστοι. 292

Intercalaris dies faſtorum præfectis permiſſus. 217

Intercalationis initium quo tempore. 215. intermiſſio eius propter ſuperſtitionem. 216 216

Intercalationis cauſa. 214

Interciſi dies. 225

Interpretandi vis animæ vnde. 50

Interpreti quid obſeruandum, & quomodo oſtentatio vitanda. 493

Interrogandi diſciplina. 493

Interrogationum congeries ex Homero. 494,495

Inteſtina principalia tria. 31,32

Inuus qui & Pan. 259

Io in vaccam conuerſa. 149

Ioci atque dicteria diuerſorum. 271,272, 273

Iocorum venuſtas in Plauto & Cicerone. 271

Iopas citharœdus. 491

Iouis ſphæra pro aëre. 46

Iouis ſphæra. 50.67,68.75

Iouis fulgor cur hominibus proſper & ſalutaris. 78,79

Iouis annus. 132

Iouis fiducia, id eſt, Iris dictus, Iduum dies. 223

Iouis ſimulachrum apud Aſſyrios. 262

Iouis Statoris ædes. 323

Iouis Olympii fictio ex Homero 409

Iouis glans. 308

Ioui tauro, ariete, verre immolari nefas. 326

Ira, breuis furor. 348

Iræ eſſe. 475

Iſis pro terra. 256

Iſis pro ſole 253. & terra. 256

Iſocrates primus verba prius libera ſub numeros ire coëgit. 489

Ισάμβροσ μέλω. 231

Iſter. 123

Italia cur Heſperia dicta. 169

Itis dies Tuſcis, qui nobis Idus. 223

Iuglans nux. 308

Iuliæ Auguſti filiæ mores. 283, 284

Iulii Cæſaris in anni diſpoſitione obſeruatio. 218,219,220.

Iulius menſis, antea Quintilis dictus. 212

Iunia Tertia. 273

Iuniæ calendæ cur fabariæ dictæ. 212

Iunius menſis vnde dictus. 212

Iunius quartus à Martio menſis. 212

Iunius Brutus quomodo Maniæ ſacra immutauerit. 189

Iunius Brutus, primus Romæ conſul. 212

Iuno cur Iouis ſoror & coniux, 70

Iuno pro aëre. 70,224

Iuno pro imo aëre cum terra. 324

Iuno Calendaris. 224

Iuno

no eadem cum Luna. 224
no aëris arbitra. 224
no Populonia. 341
nonis Caprotinæ ſacra. 204
nonis Monetæ ædes Calend. Iun. dedicata. 212
noni Calend. omnibus ſacra fieri. 224
nonius menſis. 212
nonius cur dictus Ianus. 194
piter pro cœlo & deo. 70.246. mundi anima. 70
piter lucis autor, vnde Lucetius dictus, & Dieſpiter. 213
piter idem qui Sol. 262
piter pro medio æthere. 324
ſtitia politica. 37, 38. animi iam purgati. 37. exemplaris. 36, 37
ſtitia Scipionis. 41
ſtitia, Virginis in zodiaco ſignum. 258
ſtitiæ fructum non terminari cum homine. 2,3
ſtitiæ neceſſitas. 2,3
ſtitiæ officium. 37
ſti dies. 227
ionis rota quid ſignificet. 43

K.

ALABRA curia. 222,223,224
Kalata plebs. 222
alendæ vnde dictæ. 222,223. Reliqua vide in C.

L.

ABERIVS in Epheſo. 473
Laberius ſcommate Ciceronem notat. 277
aberii ſcomma in Ciceronem. 497
abienus libertorum fide ſeruatus. 201,202
bo & Labor eadem. 599
abruſca vua. 314
acteus circulus. 13.48.61
actis alimonia cur prima naſcentibus offertur. 48
actis natura quantum ad mores referat. 399
agea vua. 314
aïdis libido ſumptuoſa. 273,274
aneos pedes habere deos cur dictum. 191
anuuinum pyrum. 312
Lanuuini. 169
Larentinalia Iouis feriæ quæ, & quando celebratæ. 196,197
Larentia Acca Fauſtuli coniux. 196
Laribus compitalia inſtituta. 189
Laribus quando feriæ dicatæ. 196. eorum templum in campo Martio. 196
Laridum vnde dictum. 528
Lateresianum pyrum. 312
Latiar, Latinorum ſolenne. 227
Latinæ feriæ. 226,227
Latini regni ſucceſſio. 335
Latina lingua an Græca breuior anguſtiorque. 274
Latona pro terra. 240
Latonæ partus. 240
Lauiana ſiue Liuiana ficus. 313
Laudare pro nominare. 480
Laurearum renouatio in curiis, Regia, Flaminumque domibus per Martii initia. 208
Laureum pyrum. 312
Lectio cur Græcis ἀνάγνωσις. 49
Lectionis fructus. 447
Leges ſumptuariæ vnde. 305. quæ & cibariæ. 307
Leges bonæ ex malis moribus 305
Λεῖμων Platonis. 100
Lentulus Ciceronis gener ſcommate ab eo notatus. 275
Lentulus, flamen Martialis. 295
Leo, ſolis domicilium. 257
Leonis ſignum, aquario aduerſum. 48.50
Lepidus Ciceronis cauillo notatus. 277
Lepidi tumultus. 216
Leporum ſagina. 296
Lethæus fluuius. 43.49. potus animarum. 49
Lex Antii Reſtionis. 307. Cornelia. 306. Didia. 305. Fannia. ibid. Licinia. 305,306. Lepidi cibaria. 307. Orchia. 304,305
Liber pater. 49.246.248
Liber pater cur Orphaicis ſacris tradatur in membra diſcerptus. 49
Liber pater idem cum Apolline. 244.246.248
Liber pater vnde dictus. 246
Liberi idem cum Marte. 248

Liberi patris ſimulacra. 242, 243. 248
Liberi bellaria. 290
Libero patri tumultus familiares. 488
Liberalium dies. 172
Libertinis prætexta vti non licitum. 179. ſed Libertinorum filiis. 179
Libra ſignum. 73, 74. 209. 258
Libya torridæ zonæ vicina. 123
Libyſtinus Apollo. 235. Soſpitalis, Loxias. 237. Delius, Phœbus, Phanæus. 237. Lycius. 238. Lycegenes, λύκος, παῖδος. 238. Nomius. 239
Licinia Veſtalis. 196
Licinia lex. 305, 306
Licinia olea, aut Liciniana. 313
Licinii liberti in Auguſtum ſcomma. 281
Licinii Craſſi ſaltandi peritia. 299
Liciniorum in piſcibus luxus, vnde Murænæ dicti. 299
Lictorum à Tullo Hoſtilio inſtitutio. 178, 179
Lien frigoris domicilium. 503
Ligna quæ fabricæ inutilia. 551
Liguritor. 304
Ligyræi, apud quos adytum Libero conſecratum. 243
Lineæ. 15, 16. 48. 102
Liquidus ignis. 471
Litare. 327
Literarum vſu memoriæ æternitas conſtat. 129
Lituus. 481. eius duplex ſignificatio. 482
Liuiæ comitatus à Iuliæ comitatu diuerſus. 284
Locorum communium in vtramuis partem tractatio. 505
Lœmius Apollo. 234
Λογιστικὸν animæ pars. 25
Λογιστικὸν animæ vnde. 50
Λοιδορία. 496
Lollianum pyrum. 312
Longitudo eſt ſine latitudine. 15
Loquendum ita cum hominibus tanquam dii audiant, cum diis ita tanquam homines. 184
Lorum in collo pro bulla libertinorum filiis. 180
Loxias Apollinis cognomen. 237
Lucarium. 172
Lucetius quare dictus Iupiter. 223
Lucilius acer & violentus poëta. 304
Lucina cur à parturientibus inuocetur. 552
L. Aquinius aruſpex. 228
L. Cælii aut Cæcilii dictum. 286
L. Craſſi eloquentia. 299
L. Iulius Cæſar augur. 295
L. Furius. 190
L. Mallius pictor. 273. eius iocus. 273
L. Philippi piſcina. 300
L. Quintius ſcommate à Domitiano notatus. 498
L. Syllæ cantandi peritia. 298
Lucius, tragicus poëta. 278
Lucumon. 179
Ludia ficus. 313
Ludus ſaltatorius apud veteres. 297
Luna quot diebus zodiacum abſoluat. 26
Luna διχότομος, 27. plena, ἀμφίκυρτος. 27
Luna cum Iunone eadem, vnde ἄρτεμις dicta. 224
Luna mortalium corporum autor & conditrix. 46
Luna, vitæ & mortis confinium. 45
Luna aëris & aquæ fæx. 76
Luna quomodo ſolis luce tantùm luceat. 76
Luna ætherea terra. 76
Lunæ vis circa inanima. 550, 551
Luna & Sole præcipuè vitam noſtram moderari. 79
Luna zodiacum menſis ſpatio percurrit. 72, 73. 75
Luna, caducorum & diuinorum confinium. 92. vltima diuinorum. 91
Luna naſcentis hominis, τύχη. 250
Luna quomodo putredinis cauſa. 550, 551, 552
Lunæ defectus. 63. 81
Lunæ ſphæra vltima cœleſtium & minima. 67
Lunæ calor quare humectet, & ſolis, areſaciat. 550

Lunam

Lunam ſeptenario moueri. 26
Lunam lucere luce aliena. 76,77
Lunam naſci quid. 26
Lunam in defectu ſuo laborare. 63
Lunam ſolam ex ſtellis omnibus proprio lumine carere. 80
Lunam ſupra æther idem ſemper, & incorrupta omnia: infrà autem, corruptioni & mutationi omnia obnoxia. 92
Lunaris ſphæra quam vim animæ incutiat. 46.59.109
Lunaris orbis terrenorum primus, ſicut diuinorum vltimus. 91.67
Lunaris annus, menſis. 132
Lunares populi. 46
Lupercalia. 225
Lupus pro Apolline vbi colatur. 238
Lupus germanus, piſcis. 304
Lupus Tiberinus in deliciis. 303, 304
Luſtrare pro circuire. 327
Luſtrari ciuitatem Februario inſtitutum. 214
Luſtricus dies. 230
Lux vnde dicta. 238
Luxus & mollities Q. Hortenſii. 295.
Luxus veterum. 294, 295, 296, 300
Luxus quatenus in cibi varietate reprehendendus. 509
Λυκάβας vnde dictus ſit annus. 238
Lychni. 470
Lycius Apollo cur dictus. 238
Λύκη. 238
Lycophos. 238
Lycopolitana Thebaidos ciuitas. 238
Λύκος. 238
Lycurgi virtus. 157
Lyra Apollini attributa quid ſignificet. 250

M.

MACHAERA. 470
Mæotis palus. 123
Mæuia Galla. 273
Mæuia lex. 199
Magiſtris mercedes Martio menſe perſolui ſolitas. 208
Magiſtris præſentibus non omnibus ſcommatis locus. 498
Maia, Vulcani vxor. 210
Maia, Mercurii mater. 210
Maia pro terra. 210
Maiæ menſe Maio ſacrificari. 210
Maieſta, Vulcani vxor 210
Maius, tertius menſis in Romuli anno, vnde dicatur. 209
Maius, Iupiter à maieſtate dictus. 210
Mala omnia, frigida. 512
Malace. 470
Malorum & nucum genera. 311
Malorum aliorum iucunda memoria, aliorum ſecus. 494
Malum à nuce quo differat. 311
Mane vnde dictum. 169
Mania Larium mater. 189
Maniæ deæ ſacra. 189
Manibus parentari ſole in Aquario exiſtente. 48
Marapium ſiue murapium pyrum. 313
M. Æmil. Lepidus. 295
M. Cato Vticenſis, Lucilii hæres. 300
M. Cælii ſaltandi peritia. 299
M. Flauius ſcriba. 218
M. Lolii iocus. 285
M. Octauius Herennius. 330
Mare Atlanticum & magnum. 122
Mareotis vua. 314
Margaritarum in aceto diſſolutio. 307, 308
Marinam aquam gelu non conſtringi. 535
Marmorum iuncturis ſoluendis noxius calor de lignis oleæ. 551
Maro Homeri per omnia imitator, 124
Maronia vua. 314
Martiale agonium. 172
Marſica ficus. 313
Mars βροτολοιγὸς & μιαιφόνος. 208
Mars idem cum ſole. 243. 247, 248
Mars pro animi feruore. 248, 249
Martis annus, fere biennium. 132
Martis ſimulachrum apud Accitanos. 248
Martis ſphæra. 46.50.68.75
Martis ſtella eadem quæ & Herculis. 342

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Martis ſtella cur terribilis terris. 78
Marti Arietis ſignum in zodiaco dicatum. 209
Martem patrem in ſacris nuncupari. 208
Marſpiter, 248
Mater deûm pro terra. 255
Mater deûm leonibus vehi cur dicatur. 264
Martius anni Romani primus menſis. 208
Martius aut Manius, Conſul. 217
Mathematica corpora. 15. 23, 24. 101
Mattianum malum. 311
Maturare. 483. Maturare fugam quid. 482
Mæcenatis ſtylus mollis, & remiſſus Auguſti cauillo notatus. 279, 280
Medea. 211. eius templum virum introire, piaculum. 211
Medicina, phyſicæ philoſophiæ extrema fæx. 546
Medicinæ & diuinationis cognatio. 252
Medicos igni ex ſarmentis libentius vti. 551
Meditatiua verba quæ. 595
Medulla ſine ſenſu. 522
Medulla ſpinalis id animali, quod naui carina. 523
Mel cur quod recentiſſimum, optimum. 529
Mel in fundo optimum. 530
Mellarium. 211
Mellis repertor Saturnus. 187
Mellis natura arida. 529
Mellis fæx cur in ſummo, non imo. 529
Melampſithia. 314
Melodiæ muſicæ tria genera. 110
Membrorum corporis humani diſpoſitio per ſeptenarium. 31, 32
Memoria animalibus cæteris pro ratione. 57
Memoriæ defectus, opinionis ortus. 49
Mene, Μήνη. 132
Menippeæ Satyræ, ſeu Cynicæ, Varronis. 205
Menippus ex ſeruo philoſophus. 205
Mens Græcis νοῦς, rerum ideas continens. 6
Mens vltra animam & naturam. 6, 7
Mens ex deo nata. 21
Mens diuinior anima. 56
Mens nobis cum cœlo ſideribusque communis. 58, 59
Mens, quæ νοῦς. 56
Mens ex ſummo deo. 59
Mens, mundi anima. 58
Mens mundi, Sol, aut Iupiter. 70. 81
Mens ex deo procreata. 69, 70
Mentis ſumma velocitas. 249
Mentis ſedes in capite. 57
in Menſam libare quando licuerit. 341
Menſis, lunaris annus. 132
Menſis cuiuſque initium, & quot ſingulorum fuerint dies ex Romuli ordinatione. 207, 208. 219, 220
Menſium initia ab exortu lunæ maioribus obſeruata. 224
Menſium dies quomodo numerandi. 231
Menſtrua frigida eſſe. 515, 516
Mercurius & Venus Solis quaſi ſatellites. 110
Mercurius, vocis & ſermonis potens. 210
Mercurius pro Sole. 232. 248
Mercurius idem cum Apolline. 249, 250
Mercurius ſermonis autor. 210. 249, 250
Mercurius mentis potens. 250
Mercurius cur alatus. 249
Mercurius Argiphontes cur dictus. 249, 250
Mercurius Tuſcis Camillus. 334
Mercurii ſphæra. 50 68. 75, 76
Mercurii ſphæra pro ætherea aqua. 46
Mercurii annus. 132
Mercurii duplex poteſtas. 235
Mercurii ſimulachrum. 249
Mercurii caduceus. 250
Mercurio menſe Maio ſacrificari. 210
Meridies. 169
Meridies cur potius quàm Auſtralis cardo vocetur. 114
Meridies quaſi medidies. 115

Meridiani

Meridiani circuli diuerſitas vnde. 63
Meroës ſitus. 124
Μεσίντεχον. 31
Meſpilum pyrum. 312
Meſſalæ cognomentum vnde. 182
Meſſana capta. 182
Meſſanæ in Sicilia conditor Anaxilaus. 203
Metallica corpora vaſta. 14
Metelli Pii luxus. 294
Metuentes cur palleſcant. 526
Mezentius quare diuûm contemptor vocatus Vergilio. 328
Mileſium pyrum. 312
Mille declinatum ſingulariter. 175 176
Mille verborum. 175
Millia à mille. 176
Militiæ onere liberandi ſeptima annorum hebdomade. 31
Milli paſsûm, pro mille paſſibus: & Milli nmumûm, pro, mille nummis. 176
Minerua, ſolis virtus. 243. cur è Iouis capite prognata. 243
Minerua ſummum ætheris cacumen. 324
Mobile omne, ab alio moueri, non à ſe. 139
Μοῖρα Homerica. 422
Molluſca nux. 309, 310
Monas. 47
Monas diuiſionis expers. 17
Μονὰς numerorum fons. 19
Monas puncti inſtar. 19. 101. non numerus, quanquam numerorum origo. 19
Morborum cauſæ. 504
Mors. 42
Mors animæ à corpore ſolutio. 53, 54
Mors naturalis quæ. 54, 55
Mors voluntaria laudanda quæ. 54
Mors hominis duplex. 51, 52
Mortes duæ, animæ & animalis. 44
Mortis locus. 45
Mortis deus, cur Dis. 45
Mortis voluntariæ dehortatio. 54
Mortuos proſequi cantu ad ſepulturam inſtitutum. 106
Morſus figuratus, qui Græcis ſcomma. 496, 497
Mos quid. 334, 335
Mores ſibi quiſque dat: vnde ab his æſtimandi homines. 200
Moribus præteritis viuendum. 175
Motus omnis corporis ſeptenarius. 32
Motus ſemper vitæ comes. 68, 69
Motus principium anima. 139
Motus ratio ex Ariſtotele. 139, 140
Motus per ſe. 140
Motus per vim. 141
Motus per naturam. 141
Motus ex accidente. 140
Motus genera. 140, 141, 142
Motus corporei ſeptem. 520
Mouere quid propriè. 147, 148
Moueri aliquid ſemper bifariam intelligi. 138
Moueri an paſſionem etiam ſignificet. 147
Mulciber. 471
Mulier vſurpata quæ. 168
Mulieres humidæ. 513
Mulieres frigidas eſſe. 514, 515
Mulieres cur rarius inebrientur. 512. 514
Mulieres frigoris tempore mediocri veſte vti magis quàm viros. 514, 515
Mulierum crebræ purgationes vnde. 514
Mulierum læuitas cutis & ſplendor vnde. 514. & 512
Mulierum natura calidior, quàm virorum, 514, 515. & contrà, frigidior. 515
Mullus ſeptem millibus nummûm emptus. 302
Mulſum optimum quod. 529
Munacius Planeus, Antonii & Cleopatræ luxus arbiter. 307
Mundanæ animæ motus. 155
Mundanus annus. 133
Mundus vniuerſitatis principium. 549
Mundus dei templum. 51
Mundus verè cœlum. 81. 133
Mundus an æternus. 128
Mundus qua parte mortalis, & quid eius intereat. 136
Mundus propriè cœlum vocatur. 133
Mundus paruus, homo. 136
Mũdus quomodo immortalis. 138

Mundus idem cum Iano. 193
Mundus patens, Ditis & Proſerpinæ feſtum. 227
Mundus pro cœlo. 81.133
Mundus deorum domus. 261
Mundi anima, 21. ſeptenario primùm generata. 25
Mundi duæ partes, mutabilis & immutabilis. 45
Mundi elementa ter quaterna. 46
Mundi anima, mens. 58,59
Mundi anima, Iupiter. 69.70
Mundi natalis. 90
Mundi vertex, cœli medium. 90
Mundi anima quomodo ex numeris fabricata. 100,101,102
Mundi motus animæ impulſu. 104,105
Mundi anima viuentibus omnibus vitam miniſtrat. 107
Murænæ cognomen. 299
Murænæ flutæ. 300
Murænæ vbi optimæ. 300
Murænæ piſcis mors luctu deplorata. 299
Mures in Ægypto de terra & imbre. 549
Muſæ nouem. 105
Muſæ mundi cantus, cur Camœnæ dictæ. 105
Muſicæ ſex tantùm numeri apti. 99
Muſicæ vis. 106,107
Muſicæ melodiæ tria genera. 110
de Muſicis ſonis. 97.107
Μουσηγέτης cur dictus Apollo. 105
Muſteum malum. 311
Muſteum pyrum, vel murteum. 312
Muſto ineſſe aquam. 517
Muſtū cur non inebriet. 516, 517
Mutii ſeu Mucii maleuolentia Publii ſcommate notata. 273
Mycithi ſerui in Anaxilai liberos pietas. 203
Myrteum pyrum, ſeu murteum. 312
Mys Epicuri ſeruus, philoſophus. 205
Myſia Helleſponti prouincia. 437

N.

Ναταῖος Apollo. 239
Næuianum pyrum. 312
Narratio fabuloſa. 3,4
Naſcendi rudimenta in leone. 48
Naſcenti homini quæ numina adſint. 250
Necys, vel Netos, Martis ſimulachrum apud Accitanos. 248
Nectar potus deorum. 48,49
Neceſſitas, ſpatium à terra vſque ad aquam. 24
Nefaſti dies. 227
Nemeſin contra ſuperbiam coli. 259
Nemeſin eſſe ſolem. 259
Neptunus & Apollo Troianorum dii. 324
Nepenthe apud Homerū quid. 491
Neptunus ἐνοσίχθων καὶ ἀσφαλίων. 235
Neruorum συζυγία. 523
Neſtoris prudentia. 11
Netos Mars Accitanis. 248
Netos taurus Soli conſecratus apud Heliopolim. 257
Nicocreonti regi quid de ſe reſponderit Serapis. 254
Nigra ficus. 312
Nili catadupa incolis non exaudiri. 111
Ninus. 128
Niuis aqua pota noxia. 532
Nix, aqua in aëre denſata. 532
Nocentem ſe iudice abſolui neminem. 43
Noctiuagus. 472,473
Noctu futura. 169,170
Noctu concubia. 172
Nomius Apollo. 239
Nomina ex cognominibus. 182
Nonæ Caprotinæ. 205
Nonæ cur à nundinis ſegregatæ. 217
Nonæ. 222. vnde dictæ. 222
Nonæ copulandis nuptiis religioſæ. 224
Nonis conuentus populi cur vitari ſolitus. 216
Nonis populares conuenire ex agris in vrbem. 223
Nox, terræ vmbra. 83
Nox concubia, intempeſta. 169
Nox pro noctu. 173
Nubes quid. 94
Nuces & mala quo diſtent. 311
Nucum genera. 308,309
Nudius quartus. 173

Numæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Numæ virtus. 157
Numæ induſtria in diuidendo anno. 214,215
Numentana vua. 314
Numerus ſuperficie & lineis antiquior. 16
Numerus impar mas, par fæmina 18
Numeri tantum ſex ad conficiendam muſicam apti. 99
Numeri, per quos iugabilis fit rerũ omnium competentia, qui. 78
Numerorum plenitudo, & qui numeri propriè pleni. 13,14
Numerorum certa ratione animas ſociari corporibus. 53
Numerorum neceſſitas. 101,102
Numerorum natura Geometricis rationibus applicata. 101
Numidica ficus. 313
Nundina dea. 230
Nundinæ. 229
Nundinæ à quo inſtitutæ. 229
Nundinæ an feriæ. 229
Nundinæ Iouis feriæ. 229. ſed lege Hortenſia faſtæ inſtitutæ. 229
Nundinarum dies. 216
Nundinarum origo. 229
Nuptiis copulandis religioſi dies qui. 224,225
Νοῦς. 6
Νοῦς mens diuina. 38
Νοῦς ὑλικός. 49
Νοῦς Græcis, mens Latinis. 57
Nutricis ingenium quantum ad mores referat. 399
Nux iuglans. 308. baſilica, auellana, Præneſtina, Pontica, caſtanea, Heracleotica. 309. Græca, amygdala, thaſia, molluſca, Tarentina, pinea. 309,310

O.

OBEDIENTIA, ſpatium inter aëtem & ignem. 24
Obliuio ebrietatis comes. 48,49
Obliuionis fluuius. 45
Occiduum tempus. 169
Occipitii ſiccitas. 525
Oceanus terram ambit & diuidit. 125. 260
Oceani incrementum. 28
Oceani exiguitas. 122. 126,127
Ocium moleſtum quod. 288
Octauius Ciceronis ſcommate notatus. 496
Octauii luxus. 302
October menſis Domitianus appellatus. 213
de Octonario. 14,15,16,17.102
Oculorum ſanitati conferre æris metallum. 552,553
Oderunt quem metuunt, prouerbium. 43,44
Odorandi vis. 543
Ogranium malum, aut Ogratianum. 311
Οἶκτος. 347
Oleæ ignis balneo pernicioſus. 551
Olearum genera. 313
Oleaſter. 313
Oleum cur gelu ſtringatur, vinum non item. 533
Olei quod ſupernatat optimum. 530
Ὄλυνθοι fici. 313
Ὁμοιοπάθεια. 360
Opalia. 197
Opinandi natura animæ, à ſole. 50
Opinionis ortus memoriæ defectus. 49
Oppius, aut Oppias, legatus. 262
Opis Dianæ comes, ipſa Diana. 444
Ops dea, Saturni coniux. 197. pro terra. 197
Ops dea, quæ & Fauna, & Fatua, & Bona. 210
Ora pro perſonis. 475
Oraculum. 8,9
Ὄρχημα. 8
Orata cognomen Sergii. 299
Oratio pathetica qualis eſſe debeat. 346,347
Oratorem non niſi orando probari. 490
Oratorum diuerſitas. 363
Orbiculatum pyrum. 312
Orbiculatum malum. 311
Orbes. 60
Orbis. 60
Orbilii grammatici dictum. 286
Orchas olea. 313
Orchia lex. 304
Orioni proximæ Vergiliæ & Hyades. 71,72

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Oropi vaſtatio. 177
Orphei ceremoniarum ſacra. 5
Orphei fabula. 106
Oſcilla Diti ſacrificari cœpta. 188
Oſinius rex. 417
Oſiris idem cum ſole. 256
Oſſa ſine ſenſu. 521
Oſtentatio quomodo vitanda interpreti. 493
Oua pauonum quinis denariis vendita. 293
Ouas, ouat lectum; ouo non lectum. 600
Oues cur lauentur. 226, 227
Oues abluere qua gratia feſtis diebus liceat, aut non. 226, 227
Oues cur bidentes dicantur. 485
Ouis purpureo colore quid portendat. 332
Ouum inſtar elementi omnibus ferè animantibus. 547, 548
Ouum mundi ſimulachrum. 549
Ouúmne prius fuerit an gallina. 547

P.

PACVVIVS Taurus. 278
Pæan cur dictus Apollo. 234, 235
Pachynum promontorium. 235
Παιανίζειν. 319
Pagani, id eſt, ruſtici. 225, 226
Paganalia. 226
Palicus, ſiue Palici dii qui. 434, 435
Palinodiam canere, prouerbium. 505
Pallas pro ſeptenario. 19
Pallor vnde metuentibus. 526, 527
Palpebras depiles æris metallo tractato veſtiri. 553
Paluſca ficus. 312
Πᾶν τὸ ἕν. 232
Panos ſimulacrum. 259
Pan, qui & Inuus, idem qui & Sol. 259, 260
Pan cur Arcadibus ὁ τῆς ὕλης κύριος dictus. 259
Pannuceum malum. 311
Pantheum, templum. 355. 357
Panyaſis. 443
Papyrii Prætextati hiſtoria. 181
Parabola pathetica. 357
Παράδειγμα. 356
Paralus. 163
Παρέλυσις ex nimio vino & frigore. 512
Paralleli quinque. 63
Paridis iudicium Homero neglectum. 422
Parmenides. 163
Parnaſus, mons Apollini ſacer. 244
Parthenium mare. 534
Parthenius grammaticus, quo vſus Vergilius. 427
Parthi cum concubinis, non coniugibus, inire conuiuium ſoliti. 488
Participalis modus quis. 597
Partus humani tempus. 20, 21
Partus futuri diſcretio. 20
Partus humani diſpenſatio & maturitas. 29, 30
Partus an vitalis, ſeptima hora diſcernitur. 30
Paſſiones. 38
Patriæ ſeruatoribus certum beatitudinis præmium in cœlo. 12. 35, 36
Patrisfamilias appellatio. 200
Πατρῷος Apollo cur dictus. 238
Patauini ſeruorum ſuorum fide ſeruati. 202
Patera. 440
Patera ſeu πτέρυγα pars veli inferior. 441
Patulcius cur dictus Ianus. 194
Pathetica oratio. 346
Pathos ex habitu apud Vergilium. 345. per ſilentium. 317. 362. per obiurgationem. 362. à maiori & minori. 358. præter ſpem. 359. à ſimilitudine paſſionis. 360. ſermone conuerſo ad inanimata. 360. addubitatione. 360. atteſtatione. 361. per hyperbolem. 361. exclamationem. 361. ab ætate apud Vergil. 349. habitu. 355. fortuna. 350. debilitate. 350. loco. 350, 351. tempore. 352. cauſa. 352. modo. 354. materia. 354. ſimili. 356. exemplo. 357. parabola. 357. imagine. 357
Patientiæ maior quàm facundiæ laus. 281
Paulia olea. 313

Pauonum

Pauonum oua quinis denariis vendita. 293
Pauſa. 470
Pauſia olea. 313
Pede altero calceato, altero nudo eundi mos. 430
Pelaſgi à Pelaſgo. 230
Πέμματα. 290
Penates dii Romanorum proprii, quinam. 324, 325
Per pro inter, frequens apud Vergilium. 123, 124
Periculorum præteritorum iucunda commemoratio. 494, 495
Pericles. 163
Perſeus Zenonis ſeruus, philoſophus. 205
Perſicum inter mala potius quâm nuces numerandum. 311
Perſicum idem quod molluſca nux. 310
Perſoluere, voti proprium. 326
Peſtilentia à pecudibus inchoata. 506
Peſtilentiæ deſcriptio ex Vergilio & Lucretio. 457, 458
Petulcus. 471
Phædon Socraticus ex ſeruo philoſophus. 205
Φάντασμα. 8, 9
Phanes cur dictus Apollo, & Phanæus. 237
Phanes ſol vnde dictus. 245
Φανταστικὸν animæ vnde. 50
Pharmaca cur ex contrariis. 509
Φάσεις. 27
Phidiæ reſponſum de Ioue Olympio à ſe ficto. 409
Phileſius Apollo. 240
Philocrates C. Gracchi ſeruus. 203
de Philoſophia. 50. 158 267. 438. 489. 545, 546
Philoſophandum moderatè in conuiuiis. 491, 492
Philoſophi an ſoli beati. 36
Philoſopho an conueniat fabulis uti. 4. & quibus & quando. 4, 5
Philoſophum pro tempore non minùs tacendo philoſophari quâm loquendo. 490
Philotidis ancillæ cum aliis inſigne facinus. 205
Phlegethon fluuius infernalis quid. 43
Φλέγμα. 525
Φοῖβος cur dictus Apollo. 237
Φθίνων μλώ. 231
Φυτικὸν naturæ vnde. 50
Φυτικὸν animæ. 56
Pilos creari calore. 514, 515
Pinarii Herculeæ ædis cuſtodes. 330
Pindarus imitationi inacceſſus. 424, 425
Pinea nux. 310
Piper cur appoſitum cuti, lædat; deuoratum non item. 518
Piſæ oppidum. 416
Piſcium ſignum cur Ioui aſſignetur. 91. quomodo Solem referat. 259
Piſiſtrati tyranni prudens factum. 490
Piſo Ciceronis gener ab eodem cauillo notatus. 277
Pyrorum genera. 312
Placentæ à ſecundis menſis Varroni remotæ. 290
Planetæ ſeptem. 26, 27
Planetarum cur alii nobis proſperi, alii aduerſi. 78
Planetarum ordo. 90, 91
Planities. 15
Platani Hortenſii vino irrigari ſolitæ. 293
Plantationis autor Saturnus. 186, 187
Plato ipſius veritatis arcanum. 21
Platonis ſcribendi ratio. 1, 2
Platonis & Ciceronis de Republica librorum differentia & ſimilitudo. 1
Platonis de ſphæræ ſolaris ordine ſententia. 74, 75
Platonis ſympoſium, 162. 269. ſeruitus. 200. Phædon. 205
Platonicorum ratiocinationes de animæ immortalitate. 138, 139
Planci libido Sutoris ioco notata. 273
Plauti iocorum venuſtas. 271
Plebeia ingenia exemplis magis quâm ratione capi. 500, 501
Plenitudinem nō niſi diuinis rebus & ſupernis conuenire. 14
Plinii Secundi pingue & floridum dicendi genus. 364

Plotinus

Plotinus verborum parcus. 135
Poculorum genera, variaque nomina. 425
Podagræ cauſa. 504
Poëtarum fabulæ ex philoſophiæ adytis. 232
Poëticam tubam omnia ſemper in maius tollere. 124
Pœnitere tanti non emo, prouerbium. 274
Ποίμνιος Apollo. 239
Πολιοκρόταφοι ſenes cur dicti Homero. 524
Politicæ virtures. 36, 37
Pollex digitus. 537
Pollionis ſcomma in Auguſtum. 281
Pompolus aut Polus Philoſtrati ſeruus, philoſophus. 205
Polluctus Herculis. 304
Pollucibilis cœna. 307
Πόλος. 233
Polus arcticus, antarcticus. 65, 66
Pompeius Macula. 273
Pompeiana ficus. 313
Pondera omnia nutu ſuo in terram ferri. 93. 14, 15.
Ponti gelu vnde. 534
Ponticũ mare dulcius cæteris. 534
Pontica nux. 309
Pontificis cœnæ luxus. 295
Pontificum poteſtas res geſtas in tabulas referendi. 320
Popilia. 295
Populonia Iuno. 341
Populiæ dictum. 285
Populeæ coronæ in ſacris Herculis. 342
Porricere. 317
Portarum ſolis altera hominum, altera deorum. 47
Poſthumius Liuius Fidenatium Dictator. 204, 205
Poſtuorta. 186
Potionum remedia cur ex contrariis. 509
Potitius & Pinarius ſacrorum Herculis cuſtodes. 211
Potitii. 330
Potus vitandi qui. 504
Potus per aſperámne arteriam pulmoni illabatur. 543, 544
Præcianum pyrum. 312
Præcox ficus. 313
Præcox malum. 311
Præcox pyrum. 312
Præliares dies, vel præliales. 227
Præmaturè. 483
Prætextæ origo, & à pueris vſurpatio. 178, 179
Præneſtina nux. 309
Prætexta magiſtratuum geſtamen. 178, 179.
Prætexta vnde in nominis vſum abierit. 178, 179, 180, 181
Prannia uva. 314
Precia uva. 314
Pridie. 173
Principii nulla origo. 137, 138
Priſtinè & priſtini veteres pariter dixiſſe. 173
Procliue & procliui pariter dixiſſe veteres. 173
Profanum quid. 320, 321
Profeſti dies. 227
Proiectus. 469
Περνοίας Ἀθηνᾶς ναός. 241
Properare. 483
Propter viam facere aut ſacrificare. 272
Proſerpina pro inferiore terræ hemiſphærio. 254
Proſiuum malum. 311
Protagoras. 163
Proteruia aut propter viam ſacrificium. 272
Πρῶτον αἴτιον. 6
Prouidentiæ miniſtra fortuna. 422
Prudentia politica. 36, 37. animi iam purgati. 37. exemplaris. 37
Prudentia Scipionis. 41
Prudentiæ officium. 36
Pſaltria illecebris philoſophantes exercebat. 270
Ψαμμακόσια & Ψαμμοκοσιογάργαρα apud Ariſtophanem pro multis. 439
Pſithia uva. 314
Ψόγος, categoria. 496
Pubertatis ætas. 30
Pubertatis annus in fœminis duodecimus, pueris autem decimus quartus. 515
P. Scæuola. 295
P. Scipiò Africani pater quomodo ſerui fidem expertus. 203
P. Volumnius. 295

Publicia

Publicia Flaminica. 295
Publicius trib. pleb. 188
Pudentes cur rubeant. 526
Puellas biennio maturius quàm pueros tutela liberari. 30
Pueritia cur non caneſcat. 525
Pugilum in explorandis viribus conſuetudo. 31
Pulla ficus. 313
Pulmentorum varietas. 504
Pulmo ſolidus & læuigatus. 545
Pulmo receptaculum potus. 546
Pultare, eſt ſæpe pulſare. 596
Puncta duo, lineæ ductus. 15
Punctum, pro vno. 101
Punctum corpus indiuiduum. 101
Punctum, lineæ principium, 142, 143
Punctis finiri lineas. 15
Punicum malum. 311
Punico bello ſerui militârunt. 203
Purgatio fœminarum quando incipiat. 30
Purgatio an in ſacris inferis æquè vt ſuperis neceſſaria. 316
Purgatoriæ virtutes. 37, 38
Purpuræ vſus cur in prætexta puerorum. 180
Putredo pecudum quid. 550, 551
Putredinis cauſa. 550
Pylades hiſtrio. 289
Pyrgi oppidum. 416
Pyrorum varia genera. 312
Pythagoras concentuum cœleſtium inuentor. 97. & numerorum. 98
Pythagoreorum ſymbola, ſeu myſtica ſenſa. 5
Πύθιν. 240
Pythius Apollo. 241, 242
Pythonis draconis ab Apolline occiſi fabula. 240, 241

Q.

QVADRATVM corpus. 15, 16
Quadratum octo angulis. 16, 17
Quadruplus numerus. 78
Quaſſare. 479
Quaternarius numerus. 17
Quaternarii laus. 21, 22
Quaternarius iuriſiurandi religione ſacer Pythagoricis. 24, 25
Quinarius rerum omnium numerus. 21
Quintilis menſis à Martio quintus. 208
Q. Catulus. 295
Q. Cicero M. Tullii frater, ſcommate ab eodem notatus. 275
Q. Cornelius. 295
Q. Hortenſii luxus & mollities. 293
Q. Sulpitii ad Alliam contra Gallos congreſſus. 228
Quintilis menſis, qui poſtea Iulius. 212
Quirinus cur dictus Ianus. 194
Quirianum malum. 311
Quod canis (agit) in Ægypto (alias Nilo) prouerbium. 275

R.

RADIVS, olea. 313
Ratio. 25
Ratio, animæ puriſſima pars. 56
Ratio, mentis vis, cuius ſedes in capite. 57
Ratio quid viſui conferat. 543
Ratiocinatione amiciri animam, dum per Saturni ſphæram delabitur. 50
Reboare. 470
Regina ſacrorum. 224
Reipub. ſeruatores aut adiutores in cœlo præmium & beatitudinem conſecuti ſunt. 12. 35, 36
Religioſè & religio, quid. 321, 322
Religioſus in conuiuio de quibus interrogandus. 495
Remediorum varietas. 509
Remittere animum, eſſe quaſi amittere. 176
Repetitio pathetica. 362
Reprehenſionem ſemper ſequitur dolor. 493
Reprehendendi diſciplina. 493
Retrimenta. 503
Reus voti aut ſacrorum quis. 318
Ῥεύματα morborum cauſæ. 503
Rhetorica an conuiuiis introducenda. 489
Rhodia uva. 314
Romæ nomen Latinum & dei ipſius tutelaris cur ignotum. 336
Romanorum ſacra, diurna partim, partim nocturna. 168

Romanorum auaritia Annibalis ſcommate notata. 272
Romulus quomodo annum ordinarit. 207,208
Romulus acri ingenio, ſed agreſti. 222
Romuli virtus. 157
Ros aëris & lunæ filius. 552
Roſcius hiſtrio, & Ciceronis cum eo certamen. 298
Roſcii de hiſtrioniæ & eloquentiæ collatione liber. 298
Rotantes ſe in orbem cur vertiginem patiantur. 520
Rubile pyrum. 312
Rubor vnde pudentibus & gaudentibus. 526
Rubrum malum. 311
Ructo & ructor idem. 599
Ructuum cauſa. 504.508

S.

SABINARVM raptus. 194
Sabinorum cum Romanis prælium ad Viminalem collem. 194
Sacra Roman. diurna, & nocturna. 168
Sacra celebritas. 225
Sacrificiis cur adhibiti muſici ſoni. 106
Sacrum quid. 320
Sacrum quid, & ſacri homines diis certis. 332,334
Sacrorum ritus quomodo à Vergilio obſeruati. 315
Sagittarius quomodo pro Sole. 258
Salentina olea. 313
Salibus ineſſe pingue quiddam. 539
Salii cur Herculi à Vergilio attributi. 342
Salis conſperſio qua ratione carnem ad diuturnum vſum conſeruet. 528
Salis natura. 528
Salſamenta vendere. 496
Saltandi mos ante triclinia, & in eo luxus. 297
Saltatorius ludus apud veteres. 297
Salus quid, & eius ſimulachrum. 251
Salus, eiusque feriæ. 226
Salluſtius alienæ luxuriæ grauiſſimus cenſor. 294,295
Salluſtii breuitas. 364
Samothraces dii. 324
Sanctum quid, & ſanctæ leges. 321, 322
Sanguis quomodo in muliere impregnata lactis naturam induat. 399
Sanguis calore priuatus in ſaniem vertitur. 528
Sapientia. 36,37
Sapientes qui. 36,37
Sathimni vnde dicti ſint qui ſatyri vocari ſolent. 191
Saturnalia dierum optimus. 270
Saturnus vnde dictus. 191
Saturnus quaſi Sathimnus. 191
Saturnus Cæli patris pudenda abſcindens. 5
Saturnus in vincula coniectus à filio. 5
Saturnus temporum autor, vnde Græcis κρόνος, & χρόνος. 260.191
Saturnus deorum princeps. 185
Saturnus Stercutius dictus. 187
Saturnus ab Iano hoſpitio exceptus. 187
Saturnus cur compedes geſtare fingatur. 190
Saturnus cur filios ſuos deuorare fingatur. 191
Saturnus cur à filio Ioue pulſus: & cur vinctus. 192
Saturnus idem qui ſol. 260
Saturnus cur Cæli patris pudenda abſcidiſſe dicatur. 191
Saturnus & eius vxor Opis frugum & fructuum repertores. 197
Saturnus cur laneos pedes habeat. 191
Saturnus primus æra ſignauit. 186
Saturni ſphæra pro aqua. 46. ratiocinationem & intelligentiam dat. 50
Saturni ſtella, triginta annis zodiacum percurrit. 77.68,132
Saturni annus. 132
Saturni ſtella cur malefica. 78
Saturni feſto bellum inchoare non licitum. 227
Saturni Saturnius collis. 186
Saturni inſigne falx. 187.192
Saturni templum, cur ærarium Rom. 190
Saturni templum. 190
Saturni falx cur in Siciliam deciderit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

detit. 192
aturnii qui. 186
aturno deberi plantationis diſciplinam, peritiam ruris, mellis etiam & fructuum inuentionem. 186,187.197
aturno cur cerei oblati. 188.206
aturno virorum victimis ſacrificatum. 188.206
aturno cur ſacrum aperto capite fiat. 198
aturnalia ſacra. 187
aturnalia quando primùm Romæ inſtituta. 195
aturnalia vno die celebrari ſolita. 195.197.trium dierum. 195.ſeptem dierum. 195.198.207
aturnaliorum initium. 170,171. ritus. 185. origo. 185. vetuſtas. 189
aturnalium & Saturnaliorum pariter dici. 169,170,171
aturnalibus famulos cum dominis epulari. 189
aturnalibus bellum ſumere nefas, aut à nocentibus pœnas exigere. 195
Saturnia dicta Italia. 186
Saturnia ſphæra. 67.75
Satyri, qui & Sathimni dicti. 191
Scæuolæ reſponſum, quid feriis agi liceat. 226
Scari in deliciis, & ab Octauio in Italicum mare primò illati. 302
Scipionis virtutes. 41
Scipionis perſonæ quomodo conueniant ſomnium generale & publicum. 11
Scipionis ſomnium quale, 10,11. eius propoſitum. 10,11
Scipio quomodo deleta Carthagine triumpharit. 133
Scipionum nomen vnde. 182
Scomma. 495,496,497
Scommata contumelioſa: atque eorum duo genera. 496
Scomma in eadem conditione iucundum. 499
Scommatum vſus moderatus à Lycurgo inſtitutus Lacedæmone. 499
Scommatibus in conuiuio abſtinendum. 496
Scommata minus aſpera, qualia. 496,497
Σκοπὸς. 12
Scorpii chelæ; Libra. 73,74
Scorpius Marti & Veneri dicatum ſignum. 209,210
Scorpius quomodo ſolem referat. 258
Scrophæ cognomentum vnde. 182
Scyphus. 440.442,443
Scythicum mare gelu non conſtringi. 533
Scythia frigidæ zonæ vicina. 125
Sebadius idem qui & Sol & Liber pater. 245
Segetia dea, eiusque feriæ. 226
Seia dea, eiusque feriæ. 226
Seleuci regis occiſi, per ſeruum vltio. 203
Σελλωσέλλητοι. 233
Sella curulis à Tullo Hoſtilio inſtituta. 178
Semela Fauni filia. 211. eiusque ſacrum. 211
Sementinæ feriæ. 266
Sementinum ſerum pyrum. 312
Seminis definitio. 549
Seminíſne an alimenti maior vis aut natura. 399
Semiramis. 128
Semitonium. 99
Semoniæ feriæ. 226
Sempronia. 295
Semproniæ laſciuia. 297
Semurius ager. 197
Senarii vis ac religio. 20
Senarius numerus. 536
Senectus frigida, & ſicca. 525
Senectus loquax. 495.415
Senectus, loquax, & fabulis referendis amica ætas. 495
Senemuris, Ægyptii rex. 262
Senepos idem qui Senemuris. 262
Senes etiam ſanos ebriorum malis laborare. 513
Senes cur facilè ieiunium ferant. 535
Senes cur ad fletum difficiliores. 513
Senes cur Homero πολιοκρόταφοι dicti. 524
Senes facilè inebriantur, quia ſicci. 513
Senex de quibus interrogandus ſit. 495
Senſus quid viſui conferat. 523

Senſus

Senſus à cerebro miniſtrari. 521. 522
Senſus quinque. 292. 522. nulli diuino corpori inſunt. 522
Senſui quæ membra participent, quæ non. 521, 522
Senſuum officia ſeptem foraminibus celebrata. 32
Senſuum efficacia quomodo de ratione pendeat. 523
Senſuum rationes. 540. 542
Sentire & creſcere animalibus cæteris cum homine commune. 57
Sentiendi vis animæ cur indita. 57. vis vnde animæ. 50
Sentiendi natura ad nos de ſole. 97. 50
Septas, qui & ſeptenarius. 23, 24
September menſis Germanicus dictus. 213
Septenarius, virgo & Pallas vocatus. 19
Septenarius vnde conſtet. 17
Septenarii tertia coniunctio. 20
Septenarii perfectio. 23, 24
Septenarii decas, viuendi meta. 31
Septenarii gemina vinciendi vis. 23
Septenarii multiplicationem perfectam ætatem facere. 31
Septenario diſponi corporis membra. 29, 30
Septenario conſtare hominem. 28
Septenarium multis rationibus plenum dici. 17
Septembris ventus rigidus. 114, 115
Septentrionalis parallelus. 63
Septentrionem nunquam admittere ſolem. 221, 122
Septentriones nunquam occidere. 65
Septentrionalis extremitas inhabitabilis. 114
Septentrionum compago. 71
Serapis cultus. 185
Serapis pro ſole. 253, 254
Serapis Ægyptiis Deus maximus. 254
Sergiana olea. 313
Sergius Orata. 299
Sermonis pro loco & tempore applicatio, philoſophiæ non minima pars. 492
Serui dominis non contemnendi & cur. 199, 200
Serui philoſophi. 205
Serui familiares cur dicti. 200
Seruorum in dominos odium, & fides vnde. 198, 199, 200, 201
Seruorum honore delectari Saturnum. 198
Seruorum opera & fortitudo in bellis. 202, 203
Seruis cœnas apponi à matronis ſolitas menſe Martio. 208
Seruos non haberi hoſtes, ſed fieri. 201
Seruitus nulla turpior quàm voluntaria. 200
Seruos diis curæ eſſe. 199, 200
Seruilia M. Bruti mater, Ciceronis ioco notata. 272, 273
Seruilianus à Seruilio. 182
Seruilii Gemini dictum. 273
Seruii Tullii natalis. 217
Seruii inter grammaticos præſtantia. 267
Seruii verecundia. 525
Seruius grammaticus. 166
Seruius, doctorum maximus. 478
Seuerus Caſſius. 279
Serum pyrum. 312
Sexagenarios de ponte deiicere, prouerbium. 176
Sextilianum pyrum. 312
Sextilis menſis, qui poſtea Auguſtus. 212
Sex. Pacubius trib pleb. 213
Sibylla cur cognominatus Corn. Rufus. 236
Sicani. 174
Sicula menſa. 509
Sidera ignes cœleſtes. 58
Sidus ſignum ſtellis coactum. 59, 60
Sigillariorum celebritas. 198
Signa de aduerſis ſemper obſcura & inuoluta. 35, & 34
Signa zodiaci cur diuerſorum numinum poteſtati aſſignata. 90, 91
Signifer qui & zodiacus. 90
Signinum pyrum. 312
Signorum zodiaci ordo. 72, 73. obſeruatio quomodo ab Ægyptiis excogitata. 88

Similia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Similia ſimilibus gaudent. 516
Similia ſimilibus nutriri. 508
Simulachra rerum cur in aqua maiora veris appareant. 539
Sinapi cur appoſitum cuti lædat, deuoratum non item. 518
Siniſtræ partes cur imbecilliores. 503
Sirenes cœleſtibus orbibus inſidentes. 105
Siſyphi ſaxum. 43
Sitis cur edendo non ſubleuetur, vt bibendo fames. 531
Sitis cum domatur, maior voluptas eſt, quàm cum ſedatur fames. 531
Socratem non fuiſſe eodem tempore cum Timæo. 163
Socratis ſcomma in Critobulum. 498
Sol Deo ſiue τῷ ἀγαθῷ apud Platonem ſimilimus. 6
Sol quem ordinem habeat inter planetas. 74,75
Sol annuo ſpatio Zodiacum percurrit. 77
Sol fons cœleſtis lucis & dux. 80 princeps, reliquorum moderator, mens mundi. 81. cor cœli. 81. temperatio mundi. 81
Sol, quia talis ſolus appareat. 81. 233
Sol octies terra maior. 86
Sol vnde dictus. 233
Soli omnium deorum nomina quomodo conueniant. 232
Sol quando Apollo vocandus, quando verò Bacchus. 242, 243. 250
Sol mundi mens. 245, 246
Sol terrenæ fœcunditatis autor. 247
Sol mundi caput, rerumq́ue ſator. 250
Sol naſcentis hominis dæmon. 250
Sol Iouis oculus. 256
Sol, qui & Ianus geminus. 192, 193
Sol omnium vitæ autor. 27
Sol ſeptimo ſigno vices variat. 27
Sol quomodo putredinis cauſa. 551
Solis motus. 26
Solis anfractus & reditus pro anno. 33
Solis portæ. 47. 242
Solis ſphæra ignis elementum. 46
Sol mundi mens, luminum reliquorum dux & moderator. 68. 75. 80. 232, 233, 234
Solis defectus. 63
Solis magnitudo. 66. 81. 82, 83
Solis magnitudo ſecundum quoſdam. 81. quomodo deprehenſa. 85, 86
Solis motus proprius ab Occaſu in Orientem. 73
Solis diuerſa cognomina. 80, 81
Solis diametrus. 85
Solis circuli, per quem meat, ambitus. 82, 83, 84
Solis quaſi ſatellites Mercurii & Veneris ſphæra. 110
Solis meatus quatenus ſurſum ac deorſum. 121
Solis præcipua poteſtas, anni dimenſio. 193. 231
Solis curſus quanto tempore zodiacum abſoluat. 215
Solis duo maximi effectus. 233, 234
Solis diuerſæ virtutes diuerſis diis nomina dederunt. 232
Solis temperatus calor morborum omnium fuga. 234
Solis effigies apud Aſſyrios. 242
Solis cognomina. 237, 238
Solis ſimulachrum ſeu imago apud Ægyptios. 249. 253. 256
Solis natura. 257, 259
Solis poteſtas. 263, 264
Solis orbis matutinus cur maior ſolito appareat. 540
Solem in defectu ſuo nil pati. 63
Solem cur Cicero non abſolutè, ſed ferè planetarum medium dicat. 77
Solem torridæ ſiue peruſtæ Zonæ fines nunquam excedere. 121, 122
Solem tribus tantum cardinibus recipi. 122, 123
Solem eundem eſſe cum Libero patre. 245
Sole & luna præcipuè vitam noſtram moderari. 79
Solaris annus. 131
Soleo, neſcit futurum. 600

Soliditas corporum quibus conſtet. 14,15
Solidi corporis dimenſio triplex. 101
Solinius ager. 197
Solonis virtus. 157
Σῶμα, quaſi σῆμα. 45
Somnus ſub luna perniciofus. 551, 552
Somnus ex humore. 525
Somnum frigidis red᾿ci. 511
Somnium. 7,8.9
Somnium, proprium, alienū, commune, publicum, generale. 9,10
Somnium Scipionis quale. 10,11
Somnii Scipionis expoſitio. 13,14
Somnii ſpecies quinque. 9,10
Somnia de ſtatu ciuitatis pro veris habenda quæ. 10,11
Somnia de aduerſis omnia ſemper obliqua & obſcura. 33
Somniorum portæ. 11
Sonus ex motu. 97.108
Sonus nunquam fit, niſi aëre percuſſo. 108
Sonus ex epogdoo numero. 99
Sonorum quomodo alius acutior, alius grauior. 108,109
Speculi ignem emittentis ad lunam comparatio. 76
Speculorum imagines vnde. 540
Sphæra aplanes. 21.41.45.60.91. 109
Sphæra vltima, ἀπλανὴς. 21.41
Sphæra ſolida. 60
Sphæræ pro ſtellarū corporibus. 60
Sphæræ vagæ ſeptem. 46. motus. 109
Sphæræ in vniuerſum nouem. 109
Sphærę vltimus locus, qui medius. 109
Sphæra extima cur ſummus vocetur deus. 69
Sphærica forma ſola mentis capax. 57
Sphærarum cœleſtium ordo. 67
interualla. 107,108
Sphærarum cœleſtium concentum cur non audiamus. 108,109
Sphęrarum inferiorum ſtellæ quomodo in zodiaci ſignis meare dicantur. 86,87
Sphærarum cœleſtium melodia. & cur ſonorum alius acutior, alius grauior. 105.108,109
Sphærarum cœleſtium ex motu concentus. 96,97.105
Sphæralís motus. 5,6
Σπιθὴ βραχέως. 482
Spiramentum hominis. 520
Spiritus pro anima. 58
Spiritus fortior incipiens quàm deſinens. 109
Spiritus hauſtu priuatum durare ultra horas ſeptem non poſſe. 32
Squalere. 479.504
Squalor. 481
Stare id dici, ad quod acceditur. 231
Stati dies. 227
Statiuæ feriæ. 225
Statoris Iouis ædes. 323
Stellæ quæ. 58,59
Stellæ errantes. 59
Stellæ, cœleſtes ignes. 58
Stellæ ſingulæ vniuerſa terra maiores. 67
Stellarum quædam cur ſemper, quædam nunquam nobis videantur. 64,65
Stellarum etiam fixarum an motus aliquis. 70,71
Stellarum nomina vnde. 78
Stellarum curſu res humanas diſponi, aut ſaltem ſignificari. 232
Stellas errantes contrario quàm cœlum motu verſari. 71
Stellis aues immolandas. 334
Stephanitis vua. 314
Stercutus dictus Saturnus. 187
Στερεὸν, corpus ſolidum. 15
Striptica vel Styptica vis. 552
Stomachus pater familiâs. 502
Stomachi vis & officium. 502,503
Stomacho laſſo cur nihil calidum adhibeatur. 511
Straton Peripateticus. 29
Strophe hymnorum. 106
Struthium malum. 311
Styli dicendi duo. 366
Suaue & dulce non idem. 516
Sublicius pons. 205
Succi qualitas in cibis. 501,502
Sumptuariæ leges vnde. 307
Superficie terminari omnia corpora. 15
Superficies cum lineis, prima incorporea natura poſt corpora. 15

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Superficies quid apud geometras. 101
Superficiem lineis terminari. 15
Superi nobis dii, nos inferis. 8.43
Sus prægnans Terræ hoſtia. 210
Syene ciuitas. 122. ſub æſtiuo tropico. 124
Syllana lex ſumtuaria. 306
Syllæ nomen corruptum ex Sibyllæ nomine. 235
Symetus fluuius. 434
Syluestre malum. 311
Syluicolæ. 472
Symphoniæ muſicæ, & ex iis conſtituta anima. 24,25
Symphoniæ quinque. 100,101

T.

TABVLAE duodecim. 73. earum renouatio. 306
Tactus vis totius corporis. 522
Tanais. 123
Tantali pœna. 43
Tarentina nux. 310
Tarentinæ oues, quaſi terentinæ. 310
Tarentum cur molle dictum Horatio. 310
Tarentinum pyrum. 312
Tarquinius Demarati Corinthii filius. 179.324
Taurus cur Veneri aſſignetur. 209
Taurus ſignum Veneri dicatum. 91
Taurus pro ſole vbi colatur. 257
Taurus quibus Diis immoletur. 339
Tauri ſignum. 73. quomodo ad ſolem referatur. 73.257
Taxare. 479
Tellana ficus. 313
Temperantia politica. 36,37. animi iam purgati. 37. exemplaris. 36,37
Temperantia Scipionis. 41
Temperantiæ officium. 37
Temperatio mundi, dictus Sol. 81
Tempeſtas ſuprema. 169
Tempeſtiua pinus. 469
Templum dei mundus. 55
Tempus quid. & tempora non fuiſſe, cum fuit chaos. 191
Tempus omnia metere. 191
Tempus præſens leonis capite ſignificari, præteritum lupi, futurum canis effigie. 253,254
Tempore abſumi omnia ac reſtitui. 191
Tempora non aliunde quàm ex curſu ſolis. 129
Ter terna ter, ſolidum corpus. 102
Terentii vnde dicti. 310
Terenum idem quod molle, Sabinorum lingua. 310
Teres forma ſola diuina. 48
Terminalia. 216
Termutia olea. 313
Ternatius omnium numerorum primus impar. 17
Ternarii laus. 21,22.25
Terra ſicca & frigida. 22.508
Terra puncti loco ad cœli vaſtitatem. 67
Terra globoſa. 63.67
Terra immota, & mundi imum. 68.93
Terra mundanæ ſphæræ centrum & immobilis. 76
Terra ſphærarum nona & mundi vltima. 93
Terra elementaris quæ. 93
Terra cur immobilis, cur in eam nutu ſuo omnia pondera ferantur. 93
Terra ſphærarum vltima, & immobilis. 109
Terra omnis, parua quædam inſula. 126
Terra omnis ad cœleſtem circulum puncti loco. 127
Terra mater, quæ Ops dea. 197
Terrę & aquæ per frigidum coniunctio. 22
Terræ globus in templo dei medius. 51.56
Terræ vmbra. 83
Terræ diametros. 83
Terra cœleſtis circuli medium ac centrum. 84
Terræ ambitus quot ſtadiorum. 84
Terræ cinguli ſiue zonæ. 112,113
Terræ globoſitas. 112
Terræ quanta ſpatia habitabilia, quanta inculta. 116
Terræ ambitus quantus. 116
Terræ nobis inhabitatæ latitudo. 125,126
Terræ imago Ægyptiis bos. 250

Terræ ſuperius hemiſphærium Venus, inferius autem Proſerpina dictum. 254,255

Terram Oceano cingi, veluti paruam inſulam. 112,113.126, 127

Terram excipere omnia nutu ſuo pondera. 116

Terram quomodo Oceanus ambiat. 125,126

Terram vocari in ſacris Magnam matrem: eius hoſtia ſus prægnans. 210

Terrenas zonas cœleſtibus infici. 121

Tertia Iunia, ſiue Iunia Tertia, filia Seruiliæ, & C. Caſſii vxor. 273

Teſſera. 16.101

Tetrachordum cur Mercurio attributum. 250

Τετρακτὺν Pythagorei venerantur: id eſt, quaternarium numerum. 24,25

Thalia nympha, deque ea fabula. 434

Tharſius Amphias. 499

Thaſia nux. 309

Thebe vrbs Aſiæ ab Achille euerſa. 415

Θέζν. 261

Theocritus Chius ob ſcomma in Antigonum occiſus. 497

Θεὸς γυναικεία. 211

Θεοὶ pro ſideribus & ſtellis. 260, 261

Θεωρητικὸν animæ vnde. 50

Theron rex, eiusque contra Herculis templum expeditio. 253

Thuticremæ aræ apud Vergilium, ex Lucretii imitatione. 472

Θυμβραῖος Apollo. 240

Θυμικὸν. 25

Θυμικὸν animæ vnde. 50

Θύον apud Homerum pro citreo malo. 312

Θυραῖος Apollo. 192

Thyrſus Bacchi. 248

Tiberini piſces in deliciis habiti. 303

Tibur malum. 311

Timæus. 7

Timæum & Socratem non eodem tempore fuiſſe. 163

Τιμαῦς ſcribebatur olim, pro Τιμᾶς 575

Timentes cur palleſcant, curque tremant. 526,527

Timorem cum amore miſceri non poſſe. 200

Timore laborantem felicem eſſe non poſſe. 44

Timoſum pyrum. 312

Tineas necare citreum malum veſtibus interiectum. 312

Titianum pyrum. 312

T. Largius dictator, vel Larcius. 190

Tityi iecur depaſcens vultur quid. 43.386

Toga picta à Tullo Hoſtilio inſtituta. 178

Togata gens pro Romanis. 473

Tonos ſiue Tonus, muſicus numerus, quem epogdous parit. 99

Toronius Flaccus. 282

Tot nobis hoſtes, quot ſerui, prouerbium. 201

Toto cœlo errare, prouerbium. 343

Tractare quid. 596

Τράχηλος. 426

Τραγήματα. 290

Traianus quomodo Heliopolitani Iouis oraculum expertus. 262, 263

Traiani obitus. 263

Tranſmittere. 468

Tremellius, Scropha dictus. 182

Tremor vnde metuentibus. 527

Tremulum lumen. 468

Tribunum plebis nullum abeſſe Roma integrum diem licere. 168

Trigonum corpus. 15

Trigonalis forma. 21

Trinundinus dies. 230

Triplaris numerus. 99

Triſtis pro amaro. 471

Tritones cur Saturni templi faſtigiis impoſiti. 190

Triuia cur dicta Diana. 192

Triumphi autor primus Liber pater. 248

Troianus porcus, Troianus equus. 295

Tropici duo. 63.120

Tuba. 482

Tullianum pyrum, vel Fullianum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

num. 312
llus Hoſt. Saturno templum conſecrauit. 190. magiſtratuum inſignia primus inſtituit. 178, 179
uracis ager. 197
aricremus. 472
arrinianum pyrum. 312
utela quando pueri & puellæ liberentur. 30
utelæ, ſeu Philotidis ancillæ cum aliis inſigne facinus. 205
utilinianæ feriæ. 226
ύχης nulla apud Homerum mentio. 421, 422
yranni vita an beata. 44
yrannus nunquam timoris expers. 44.

V.

VÆ particula quid ſignificet. 484
Vagarum ſphærarum motus. 109, 110
Valeſii pro Valeriis. 318
Valerius Maximus. 182
Valerianum pirum. 312
Variola vua. 314
Vatinius à populo lapidatus. 285
Vatinius Auguſti cauillo notatus. 280
Vatinii conſulatus Ciceronis ſcommate notatus. 276
Vatinii cauillum in Ciceronem. 276
Vecors. 484
Vectigalia locari menſe Martio ſolita. 208
Vectigaliorum. 172
Vectius Prætextatus, aut Vettius. 162
Vehemens. 484
Veii oppidum deuotum. 338
Velabrum vrbis locus. 197
Veliuolum. 472
Venæ receptacula ſanguinis. 503
Venalia. 206
Venucula vua. 314
Ventris duo orificia. 502
Ventris laxamentum ſequi timorem, & cur. 527
Venus & Mercurius Solis quaſi ſatellites. 110
Venus, cur ἀφροδίτη. 191. 208
Venus è ſpuma orta, vnde Aphrodite. 203
Venus Architis apud Aſſyrios. 254
Venus pro ſuperiore terræ hemiſphærio. 254
Venus eadem cum luna. 334
Veneris ſphæra pro aëre. 46
Veneris ſphæra. 50. 75
Veneris ſtella cur benigna. 78
Veneris curſus. 132
Veneris nullum nomen aut feſtum ſub regibus Romanis. 209
Veneris ſimulachrum, Cypri barbatum. 333. quia eadem mas & fœmina. 333
Veneri cur ſecundus menſis ſacer. 208, 209
Veneri tauri ſignum in zodiaco dicatum. 209
Venerem in ſacris genitricem vocari. 208
Venerem calidis omnibus prouocari. 512
Ver calidum ſimul & humidum. 508
Vera per figmentum referendi modi. 6
Verbum inſolens tanquam ſcopulum eſſe fugiendum. 175
Verbis præſentibus vtendum. 175
Verbis obſoletis non vtendum. 175
Vergilius Homericæ perfectionis per omnia imitator. 34
Vergilius moriens poëmata ſua igni legauit. 265
Vergilius non minus orator quàm poëta. 363
Vergilius qualis Homeri imitator. 412, 413. 414
Vergilius quàm fuerit Græcæ linguæ addictus. 426, 427
Vergilius quæ ex Latinis tranſtulerit. 448, 449
Vergilius antiquæ Latinitatis ſtudioſus. 487
Vergilii ad Auguſtum epiſtola. 266
Vergilii gloria quæ. 265. & laus. 265, 266
Vergilii breuitas. 364. copia. 365. ſiccitas, floridum dicendi genus, omnia ſimul iuncta: maturitas, & grauitas. 365, 366
Vergilii vitia, ab Homero mutua-

 ta.

ta. 413
Vergilii in grammaticis Græcis præceptor Parthenius. 427
Vergilium nullius vnquam diſciplinæ error inuoluit. 123
Vergilium non aptèfeciſſe initium belli inter Troianos & Latinum. 423
Vergiliani poëmatis diſpoſitio. 416
Vergiliana apophthegmata. 421
Vergiliana epitheta. 471
Vergiliæ fixæ. 71
Vergiliæ in Tauro. 73
Verianum malum. 311
Verno luto, hyberno puluere grandia farra. 439
Verro, ignorat perfectum. 600
Verſus ſum, fit à verror & vertor. 567
Verum latens quomodo anima perſpiciat. 11
Verum cum non in omnibus liqueat, omnes tamen opinari. 49
Vertigo cur ex crebra corporis in orbem rotatione. 520
Veſicæ officium. 547
Veſpera. 169
Veſpertilio an inter aues numerandus. 548
Veſanus. 484
Veſta potens dicta cur. 325
Veſtæ iguem renouari Calend. Martiis. 208
Veſtibulum. 484
Vettius C. Pelignus. 203
Vetus. 484
Vetuſtas adoranda. 296
Vexare. 479
Videndi ratio. 540
Vidua, quaſi valde idua, id eſt, valde diuiſa: aut vidua, id eſt, à viro diuiſa. 224
Viduis ad nubendum feriæ magis quàm virginibus aptæ. 224
Vim cuiquam facere feriis, piaculare. 224
Viminalis collis. 194
Vinalia. 170, 171
Vinaliorum dies Ioui ſacer. 170
Vinum ingenii virtutiſque fomes. 291
Vinum non libari Cereri, ſed mulſum. 340
Vinum natura frigidum. 510, 511
Vinum cur ſudore nimio aut laxato ventre defeſſis ingeratur. 511
Vinum defæcatum cur magis penetret, & cur facilè mutetur. 528, 529
Vinum idem ieiuno quàm ei qui cibum ſumpſerit meracius. 530
Vinum cur quod vetuſtiſſimum, optimum. 529
Vinum cur, ſi vas diutulè ſemiplenum cuſtodiatur, acorem incurrat. 529
Vinum in dolii medietate optimum. 530
Vinum cur αἴθοπα οἶνον Homerus appellarit. 533
Vini autor Liber pater. 248
Vini moderatus vſus. 291
Vini nimietas nec ad Venerem, nec ad conceptionem conducit. 512
Vini natura humida. 529
Vina cur in Ægypto frigida. 519
Vina cur nunquam aut rarò congelaſcant. 532
Vina varia vitanda. 501. 507
Vires quando decreſcere incipiant. 31
Virgilius Mallius. 228
Virgo numerus ſeptenarius. 19
Virgo quomodo pro ſole. 258
Virginis ſignum, iuſtitia. 258
Virium augmentum quinta annorum hebdomade compleri. 30, 31
Viros vocare feriis illicitum. 228
Virtutis præmium ampliſſimum conſcientia. 12
Virtutis fructus in conſcientia ſapienti, minus autem perfecto in gloria. 155
Virtute ſola beatos fieri. 36
Virtute & voluptate nihil ſibi contrarium magis. 505
Virtutum officia ſecundum Stoicos. 35, 36
Virtutum genera quatuor, ſecundum Platonem. 36, 37
Virtutum ideæ in mente. 38
Virtutum effectus, beare. 38
Virtutum duplex genus. 157
Viſio. 89
Viſus hominis non vltra centum & octoginta ſtadia. 64
Viſus complendi ad dignoſcendam figuram

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

figurarum triplex ratio. 542
Viſus vnde in oculis. 540
Viſui tria neceſſaria. 541, 542
Viſum. 8, 9
Vita vulgo, animæ mors. 45
Vitæ finem eſſe exſpectandum, nó præcipitandum. 54
Vitam noſtram præcipuè Sole & Luna moderari. 78
Vitro ſoluendo firmandoque ignis ex myrica optimus. 551
Vitiſator. 471
Vitula dea, pro Victoria. 319
Vitulari. 319
Viuendi meta ſeptenarii decas. 32
Vix ægrè, pro vix ægreque. 185
Vlyſſis error quatenus à Vergilio in Ænea expreſſus. 368
Vmbilici reliquias quando iactet puer. 30
Vmbra terræ. 83
Vmbracula. 468
Vngues ſine ſenſu. 522
Vnionum in aceto diſſolutio. 307. 308
Vnitas, & mas & fœmina. 19
Vnum apud Geometras puncti locum obtinere. 16
Vocabulorum autor antiquitas. 63
Vocales ſeptem à natura repertæ, & cur Latinis quinque tantùm. 40
Vocis concordiam ponderum lege prouenire. 98
Vola. 32
Volatile ferrum. 473
Volemum pyrum. 312
Volones qui dicti. 203
Voluptas Stoicis hoſtis, Epicureis ſummum bonum. 270
Voluptates à quibus cauendum. 292
Voluptas, guſtus & tactus belui-na, id eſt, coëundi & comedendi. 292
Voluptas feriis & ſtudioſis cauenda. 504, 505
Voluptas vtendi modo vel honeſta, vel inhoneſta 509
Voluptas an ſemper virtuti inimica. 505. & 509
Voluntariæ cohortes. 203
Volupiæ ſacrum. 196
Vomit vndam, antiquè dictum. 467
Vomitoria in ſpectaculis quæ. 467
Vox in fœminis & eunuchis quare exilior. 526
Vrania Muſa. 105
Vrbes omnes in alicuius dei tutela. 336
Vrbes exercitúsve deuouendi verba. 337
Vrbinus ſerui virtute periculo mortis ereptus. 201
Vri, boues feri. 470 647
Vrina retrimentum potus. 547
Vuarum genera. 313, 314
Vultur iecur Tityi depaſcens, quid. 43
Vulnera ex æreo mucrone, minus noxia. 553
Vſurpatum ire mulierem. 168
Vxore præſente quibus ſcommatibus locus. 499.

X.

XENIADES Corinthius. 206
Xanthippus. 163

Y.

Ὑπερκαταληκτικοὶ verſus ſyllaba longiores. 413
Ὑπερκαταληκτικοὶ verſus ſicut & ἀκέφαλοι, ac λαγαροὶ, apud Vergilium imitatione Homeri. 413
Ὑπερβαίνοντες dies qui. 215

Z.

ZILMISSVS collis. 245
Zodiacus. 63
Zodiacus quomodo in duodecim partes diuiſus. 88
Zodiacus de tropico in tropicum obliquatus. 122
Zodiacus ſolis via. 122. 132, 133
Zodiaci ſigna cur aliis ſtellis breuiori, aliis longiori tempore percurrantur. 88
Zodiaci latitudo. 60
Zodiaci ſignorum ordo. 72
Zodiaci ſigna quomodo ſphærarum inferiorum ſtellæ occupent. 87
Zodiaci appellatio. 90
Zodiaci ſigna quæ quibus numinibus dicentur. 208, 209
Zodiaci ſigna omnia ad ſolis naturam referri. 257

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Zodiacum lacteo circulo obliquè interſecari. 47,48
Zona vſta ſiue torrida. 63
Zona torrida cur ſemper flammis obnoxia. 122
Zona torrida, ſiue peruſta quæ. 123
Zonæ terræ quot & quæ habitabiles. 112,113,114
Zonas eaſdem ineſſe cœlo quæ inſunt terræ. 119,120
Zopyrion. 204
Ζυγὸς Scorpii prior pars. 209
Ζωάνες. 333
Ζώδια. 90

FINIS.

AVCTORES
qui in
COLLECTANEIS
ET NOTIS
laudati, illuſtrati vel emendati.

A.

ACCIVS. *643. emendatus.* *ibid.*
Ælianus. *651.655. 677.678. expoſitus.* *678*
Æſchylus. 690. eius interpres. 690,691.
Afranius. *714*
Agellius. *611.623 629.650. 669.671, 672, 673.694. 703, 704. 714. 726. 728. 738, 739. 751, 752. 753. 755, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763. correctus 624 637. 703.751, 752, 753.758.760*
Albinouanus. *666*
Ammianus. Vide Marcellinus.
Apicius. *675.680*
Apollodorus. *756*
Apollonius. 622. eius interpres. 690
Apuleius. 610,611,612.618. 621, 622.631. 637.640. 645.650.662. 672. 676. 680. 696. 699.702, 703. 716. 722. 738. 757. explicatus. 618. 664. correctus. 612. 637. 651. 696, 697. 702.722.726. eius lectio firmata. *726*
Aquilius. *752*
Arati interpres. *619*
Aratus. *720*
Ariſtænetus. *663.671.718*
Ariſtonicus. *671*
Ariſtophanes. *644 652.669*
Ariſtoteles. *684*
Ariſtoxenus. *611*
Arnobius. 615.616.620.643. 647, 648. 652.680. 690. 693.705. 756. 759, 761. correctus. 620. 703, 704. 736
Artemidorus. *613*
Aſconius. *665.759*
Aſtrampſychus. 613. eius locus conſtitutus. *613.614*
Athenæus. 610.671,672.680. 688.691. 707. 720. emendatus. *671*
Auguſtinus. *735*
Auguſtus Cæſar. *668*
Auſonius. 612 663.671.695. 702,703.734.757.

B.

Butas. 647.

C.

Cæcilius. 705
Cælius Antipater. 751
Calixenus Rhodius. 707
Callimachus. 628.690.754
Capella. 626.649.703.758. emendatus. 626.703
Caper Grammaticus. 679
Carphilides. 634.656

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Caſſiodorus. 671
Cato. 615.670.684
emendatus. 755
Catullus. 623.640.658.670. 705,706.708. 717.724. 728.735.738.762. *emendatus.* 641.704.728.735
Celſus. 616.680.681.682.755. *eius lectio notata.* 623
Cenſorinus. 629.646.647. 657.753.755, *bis. emendatus.* 629,630.751.757
Chryſologus. 762
Cicero. 610,611.621.645. 649.661.667,668.710.711 720,721. 738. 751.756. *emendatus.* 733. *illuſtratus.* 710
Cinna poëta. 674
Claudianus. 633,634.653. 656.706.709. *emendatus.* 709
Claudius Cæſar. 680
Clemens Alexandrinus. 611. *Protrept.* 756.
Cleomedes. 628
Codex Theodoſianus. 636
Columella. 675.682.760
Comineus. 724
Conſtantinus Geoponicôn auctor. 720
Copernicus. 627
Cornificius. 713
Curopalates. 644.711
Curtius. 624
Cyprianus. 643.661.675. 678. 690.

D.

Didymus. 754
Dio. 644.672
Diogenes Laërtius. 687.753. 756
Diogenianus. 721
Diomedes. 678.712.736.

E.

Empedocles. 611
Ennius. 679.701.705,706. 713.735.762
Etymologicus emendatus. 756
Eubulus Comicus. 710
Eupolis. 710
Euripides. 734
Euripidis Scholiaſtes. 754
Euſebius. 732. *eius melior lectio.* 732
Euſtathius. 617.756

F.

Feſtus. 610.618,619.624. 637. 640. 641.644. 648. 650. 653.657. 662. 664. 676.680. 681. 688,689, 690. 692. 695. 697.700. 706,707,708,709.711. 713,714. 728.751.755, *bis.* 759.761. *emendatur.* 713. 752.760, *bis.*
Firmicus. 629
Florus. 698.

G.

Galenus. 725
Gellius C. vel Cn. 753
Geoponicôn auctor. 720,721. *vide Conſtantinus.*
Georgius Codinus. 644. 711
Gloſſarium. 629. 632.634. 643,644. 646,647, 648, 649,650, 651. 656. 658. 661, 662. 671. 675. 677. 679. 685. 687. 689. 690. 702. 705. 708. 713,714. 728. *emendatum.* 648.675. 689.708.710

Gloſſa-

Gloſſarium Arabicolatinum. 722

H.

Harpocration. 756
Heraclides Ponticus. 719
Herodotus. 723. *defenditur.* 724
Heſiodus. 656
Heſychius. 732
Hierocles. 616
Hieronymus. 624,625.629. 650. 652. 662. 674. 680. 691. *emendatus.* 662.673
Hipparchus. 628
Hippocrates. 614.616 693. 725.728
Homerus. 614,615.693.700. 732. *illuſtratus.* 614,615. 700
Horatius. 642.672.688.

I.

Interpres Hiſtoriæ Apollonii Tyrii. 674.690 699
Iohannes deflorator aut excerptor libelli de differ. & ſociet. Græci & Latini verbi. 601. *Vide Iohannes Scotus.*
Iohannes Sariſberienſis. 674. 679. 680. 702. 715. 719. 759. *quater emendatus.* 689 702
Iohannes Scotus. 601. *Vide Ioh. deflorator.*
Iſidorus. 667.727 755.760. *emendatus.* 746.754
Iulius Cæſar. 664
Iulius Firmicus. Vide F.
Iulius Modeſtus. 690
Iuſtinus. 679.695.718
Iuuenalis. 633.642.646. 652. 654. 656. 659. 660, 661. 666. 670. 672. 674. 675. 676. 678. 680. 691. 710.717. *emendatus.* 654. 676. 687. 691. 729,730. *eius vetus lectio.* 687
Iuuenalis interpres. 654.691. 760. *emendatus.* 661

L.

Laberius. 680
Lactantius. 642.645.688. 698.754. *emendatus.* 642. 753, *bis.*
Lampridius. 621.643
Liuius. 698.755.759
Lucanus. 655.709
Lucianus. 761
Lucilius. 709.711. *in eum coniectura.* 711
Lucretius. 649.656.663. 680
Lutatius 710. *emendatus.* 619. 653
Lycophron. 655.762.

M.

Macrobius. 612.616.617. 622, 623. 674. *extra ordinem emendatus.* 703. 722. *excuſatus.* 631. *illuſtratus.* 622, 623. *ſuppletus.* 674
Mæcenatis verſus. 666. 667
Mamertini Panegyricus. 701. *emendatus.* *ibid.*
Manilius. 633.656,657.758. *emendatus.* 657.659. 695
Marbodeus Gallus. 746
Marcellinus. 688
Marcellus Empiricus. 720
Martialis. 618, 619. 624. 625. 631. 637.653. 661. 664.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

664. 667. 673. 676, 677
680. 685. 692. 713. 717.
722. 728. 737. 743. 744.
illuſtratus. 614. 723. *emendatus.* 619. 624. 723. 727.
737
Maſurius. 690
Matthæus Euangeliſta. 665
Minutius Felix. 657
Modeſtinus. 683
Modeſtus. vide Iul. Modeſtus.

N.

Nazarii Panegyricus emendatus. 701
Niciarius, vel Nicarius. 634
Nicolaus Papa. 736
Nonius. 627. 675. 751. 753.
759

O.

Oracula Sibyllina. 732
Origenes. 619
Orus Apollo. 655. 712
Ouidius. 621. 641. 657. 661,
662, 670. 700. 702. 705, 706.
712. 722. 724, 725. 728

P.

Palladius. 682. 753
Panegyricus incertus. 677
emendatus. 677. 700, 701
Pauſanias. 702
Perſeus apud Athenæum. 672
Perſius. 645. 652
eius interpres. 642. 643
Peruigilii Veneris ſcriptor. 643.
emendatus. 728
Petronius. 611. 616. 618. 624.
631, 632. 642. 662, 663.
671. 687. 692. 703. 705.
709. 712. 716. 725. 728.
emendatus. 663. 664. 718.
727. *firmatus.* 632. 633
Phædrus. 628
Philo Bybliensis. 743
Philoſtratus. 655
Pindarus. 703. 756.
eius Scholiaſtes. 671, 672
Plato. 616. 706. 718
Plautus. 610. 612. 614, 615.
621, 622. 624. 628. 634.
640. 645. 657. 659. 661.
663. 669. 673. 675. 676.
681. 683. 687. 700. 708.
713. 721, 722. 728. 738.
emendatus. 616. 617. 624.
679. 681. 695, 696. 699,
700. 706. 708, 709. 718.
720. 728, 729. *explicatus.*
695. 699. 706. 712, 713
Plinius. 615. 621. 644. 656.
667. 668. 675. 676. 678,
679. 682, 683. 688. 691.
714. 724. 737. 744. 760.
emendatus. 683. 725
Plinius Iunior. 664. 677. 714.
723. *emendatus.* 725
Plutarchus. 610, 611, 612. 665.
668. 679. 717, 718, 719,
720. 726. 727. 756. *eius ſententia dubia.* 719
Pollux. 657
Pomponius. 621. 654. 670
Porphyrius. 620. 754
Priapea. 670. 709
Priſcianus. 734
Propertius. 628. 675. 686.
691. 702. 704, 705, 706.
712, 712. 717. *corrigitur.* 735
Ptolemæus. 628
Publius. 671
Pythagoras. 610. 622.

Q.

Quintilianus. 648. 665

S.

Salluſtius. 644. 648. 702
Sammonicus Serenus. 678. 723.
eius error. 678
Sariſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Sariſberienſis. Vide Ioh. Sariſb.
Seneca Philoſophus. 610.612. 618.622.625.627, 628. 634.645.646.653.663. 667.671.677.685.716, 717, 718.722.735.736. *emendatus.* 612, 613.622. 625.630. *firmata eius lectio.* 717. *illuſtratus.* 609
Seneca Rhetor. 660.676. *emendatus.* 617.676
Seneca Tragicus. 631.653. 689.698,699. *emendatus.* 689.699
Seruius. 618.654.675.698. 705.714.739. *emẽdatus.* 693
Sidonius Apollinaris. 691.723
Siſenna locus reſtituitur. 711
Solinus. 647.667.699.754. *emendatus.* 668.696.754, *bis* 755
Sophocles. 698.711.762
Spartianus. 621.689.761
Statius Papinius. 623.652, 653.675.677.710. 7[illegible]. 714. *emendatus.* 68[illegible]
Stephanus de vrbibus. 646. 655.703.756
Strabo. 706. *emendatus.* 756
Suetonius. 611.617.622.644. 661.663.667,668.671, 672, 673.677.680, 681. 686.707.725.756.757. *emendatus.* 677.755. *lectio eius firmata.* 686
Suidas. 657.720
Symmachus. 649

T.

Tacitus. 614.617,618.621. 623.624.672.679.695. 721. *illuſtratus.* 624. *lectiones eius conſtituta.* 617.618. 663.721
Terentius. 712.738
Tertullianus. 619,624.650. 653.672.678.686.701. 717.726
Theo. 628
Theocritus. 620. *emendatus.* 756
Theophraſtus. 720
Tibullus. 620.622.655.681. 691.699.705,706. *emendatus.* 699.734
Timocles. 691
Trebatius. 688.690

V.

Valerius Flaccus. 688
Valerius Maximus. 645.687. 699.751, 752, 753.755. *emendatus.* 622.643.645. 667.670. *expletus de ſcripto.* 667.
Varro. 661.676.678.688. 690.716.735.736.754. 759. *emendatus.* 679.690. 751
Velius Longus. 644
Velleius. 633.724. *emendatus.* 725
Vergilius. 613.619.623.627. 633.637.649,650.657. 659.665.679.681.686. 696.698,699.708,709, 710.724.727.738.757. 761,762. *emendatus.* 686. 696. *emend. in Culice,* 726
Verrius. 690
Vlpianus. 668.757
Vopiſcus. 618

Z.

Zoroaſtes. 610
Zoſimus. 671.732.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ADDENDVM
Notis

Lib. 2. Saturnal.
Cap. IV.

PAG. 278. Putas te aſſem elephanto dare?] Eſt apud Suetonium Auguſto cap. 53. Vbi tamen non *aſſem* ſed *ſtipem elephanto porrigere* legitur. quod eodem redit, & explicat luculente Iſacus Caſaubonus ex Æliani hiſtoriâ de animalibus, & loco Galeni, cur *aſsis* ſeu *ſtipes* elephanto detur, nimirum vt eam acceptam elephas proboſcide inſeſſori ſuo porrigat. Sed ipſum Caſaubonum prolixius vide in Animaduerſionibus ſeu Curis Secundis ad locum Suetonii iam dictum.

Lib. 7. Saturnal. cap. 3.

PAG. 496. *quibus mos eſt aurem forare*] Adde in Notis pag. 718. verſ. 4. hæc verba: Apuleius *nobilitatis inſigne* appellauit in libro de Dogmate Platonis: *Auri tantum, quantum puer nobilitatis inſigne in auriculâ geſtaret.*

ERRATA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ERRATA in Macrobio.

Pag.	lin.	pro	ſcribe
7	8	*Eleuſina*	*Eleuſinia*
11	29	*nima*	*anima*
37	25	*primus ſui*	*primum ſui*
99	11	*deprehenſus*	*deprehenſa*
	12	*conſonantibus*	*conſonantiis*
108	13	*aſſectio*	*aſſertio*
119	16	CAP. XV.	CAP. VII.
149	3	*circumfum*	*circumfuſum*
185	19	*nullam*	*nullum*
188	16	*Saturna*	*Saturno*
190	15,16	*Senaculum*	*Senatulum*
191	28	*Sathimum*	*Sathimnum*
195	18	*Nonius*	*Nouius*
205	5	*tua*	*qua*
207	32	*ad idibus*	*ab idibus*
223	33	*proprior*	*propior*
229	10	*Titus*	*Titius*
246	16	*liberum*	*Liberum*
253	18	*exutas*	*exuſtas*
285	6	*Quod*	*Quid*
304	27	*patentis*	*patentibus*
308	23	*Grauius*	*Gauius*
310	23	*terreno*	*tereno*
	24	*Terentinos*	*Terentios*
311	17	*Amerinum*	al. *Armenium*
317	5	*ſepultura*	*ſepultura*
336.	23,24	*hoſtiam*	*hoſtium*
341	14	*in menſa*	*in menſam*
349	4	*miſere*	*miſeri*
454	1	*pollentia*	*pallentia*
478	1	CAP. VIII.	CAP. VII.
	8	*chænopadas*	*chenopodas*
		clinopadas	*clinopodas*
497	7	*ſapiente*	*ſapienti*
506	30	*irripere*	*irrepere*
522	21	*ſin*	*ſint*
534	7	*id freto*	*in freto*
570	15	τίθημεν	τίθημι
573	5	*tempore fig.*	*tempora fig.*
579	19	ἀποτςιῶμαι	ὀροτςιῶμαι
597	28	*Car*	*Cui*

ERRATA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

ERRATA in Notis.

PAG. 612. *lin.* 11. Ergo hic *leg.* Ego h. PAG. 621. *lin.* 5. *dele* & pagellas aliquot vacaturas alioqui intelligam. PAG. 628. *verſu* 5. *à fine* paribus aquæ vicibus, *lege* paribus æquè vicibus. PAG. 639. *lin.* 8. Nec id etiam *lege* Nec non id etiam. PAG. 664. *lin.* 18. Ioh. Caſtalio *lege* Ioſ. Caſt. PAG. 676. *verſ.* 10. *à fine*: Nequeo quin tibi ſaltem ſtaticulum: *lege & adde*, ſtaticulum dem. PAG. 688. *verſ.* 6. *à fine* cui ibi, *lege* an ibi. PAG. 697. *verſ. ultimo* inopiam illam *lege* inopinam illam. PAG. 713. *verſu* 4. *à fine* Variantes lectiones poſuimus ante. *Hæc Nota inverſo ordine & negligentius expreſſa: quod attentus Lector facilè deprehendet, & emendabit.* PAG. 752. *lin.* 21. ἀνασμιχθέντες, *lege* ἀναμιχθέντες.

F I N I S.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

16001:14 —

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
186 M 14